تەرجمە قىلغۇچى: راخمان مامۇت

گىتلېرنىڭ تەرجىمھالى

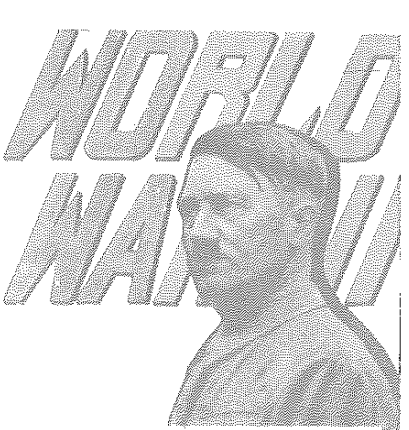

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

گلہائے سرحد

گىتلېرنىڭ قىسقارتىلغان

لەقەبى: ۋېنا سەرگەردانىسى،
گېرمانىيەنىڭ كەلگۈسى،
قىزغىنلىقى: ئىت يېقىشى،
ئىت يوپۇنى كۆرۈش
پاشىسىن: ئىۋان بېرلىۋن
قېيغاد قىلىنغىنى: پارىسادا
فرېدېرىك
ئەسىرى: مېيىنك كۆرەشلىرىم

گىتلېرنىڭ تەرجىمھالى

خۇسۇسىي تەرجىمھال

روشەن تارىخ

قانلىق ۋە شانلىق كەچۈرمىش

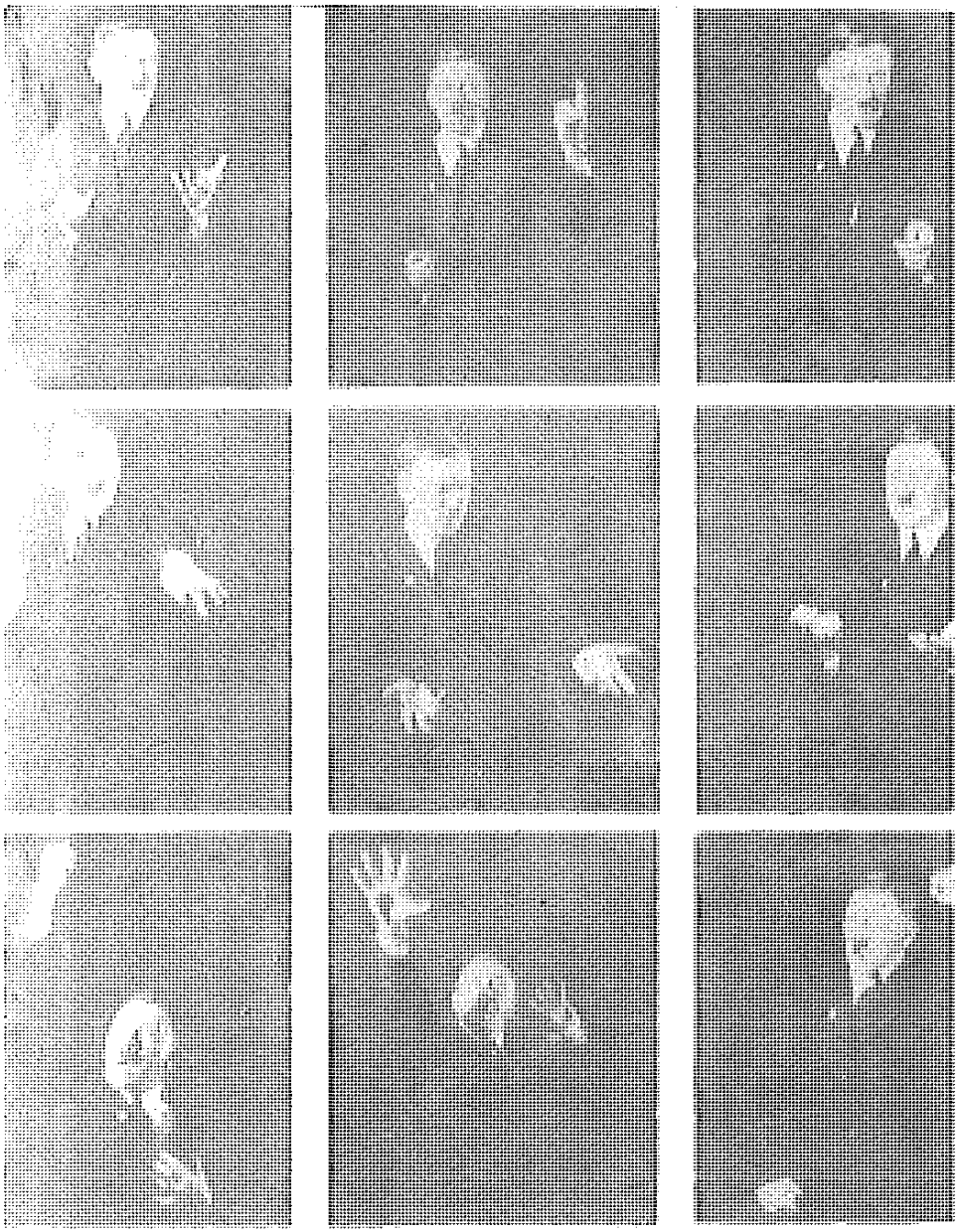
مىللەتلەر نەشرىياتى

1. گىتلېر ھەربىي پاراخوت ئۈستىدە

2. گستلبر بلەن مۇسسولىنى دېگىنز بويىدا

3. گەلىر ئۆزىنىڭ ئوپېراتورىغا نۇتۇق سۆزلەۋاتقان چاغدىكى تۇرلۇك مىمىكىلىرىنى سۈرەتكە ئالدۇرغان. كېيىن ئۆزى ئۇ سۈرەتلەرنى تەتقىق قىلىپ، نۇرغۇن ھەرىكەتلىرىنى ئۆزگەرتكەن

希特勒与他的爱犬布
世界[illegible]

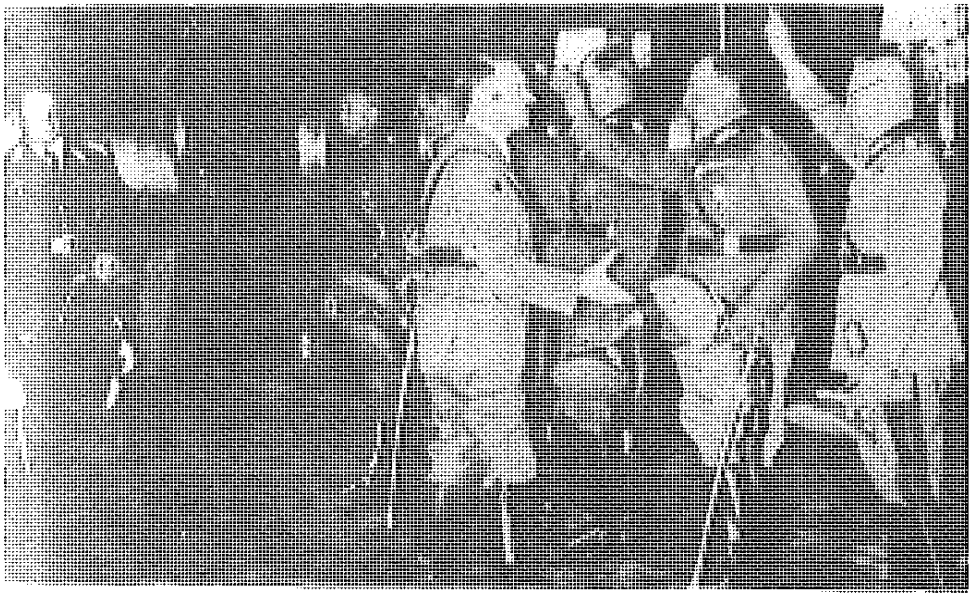
4. گىتلېر ئۆزىنىڭ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئىتى — براندى بىلەن بىللە. براندىنىڭ بويىندىكى تاسمىدا «مەن مەڭگۈ سېنىڭ يېنىڭدا» دېگەن خەتلەر يېزىلغان. 1945 - يىلى مايدا، ئىمپېرىيىنىڭ دۆلەت پارلامېنت بىناسىنىڭ خارابلىرىنىڭ ئارىسىدىن بۇ ئىتنى بويىندىكى ئاشۇ تاسمىدىن تونۇغان

6. پولشاغا تاجاۋۇز قىلىپ
كىرگەندە، گىتلېر ئالدىنقى
سەپتىكى گېرمانىيە قوشۇنلىرىنى
كۆزدىن كەچۈردى

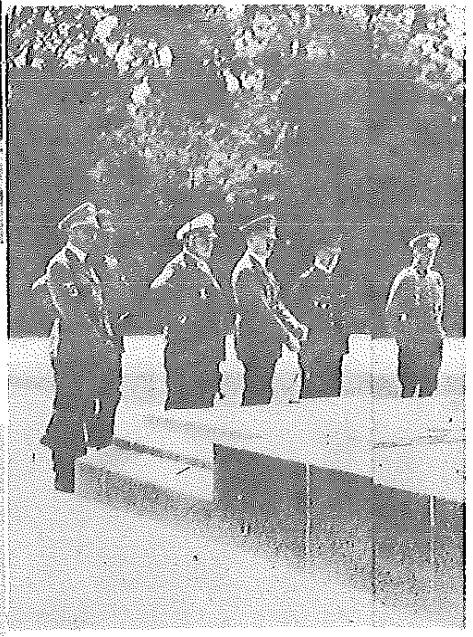
5. «مەن سىلەرنى جەڭگە باشلاپ كىر
مەن!» بۇ گىتلېرنىڭ پولشاغا ھۇجۇم
باشلاشتىن ئىلگىرىكى سەپەرۋەرلىك
سۆھبىدا سۆزلىگەن سۆزى

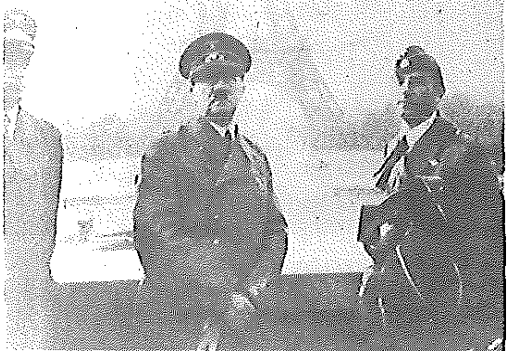
7. پولشا تەسلىم بولغاندىن كېيىن، گىتلېر غەلبە بىلەن
قايتىپ كەلگەن گېنېرالالارنى قوبۇل قىلدى

10. گىتلېر 1 - دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ئۇرۇش توختىتىش خاتىرە تېشى ئالدىدا، بۇ خاتىرە تاش كېيىن پارتلىتىۋېتىلگەن

8. گىتلېر فرانسىيىگە ھۇجۇم قىلىش پىلانىنى تەنقىد قىلىۋاتىدۇ

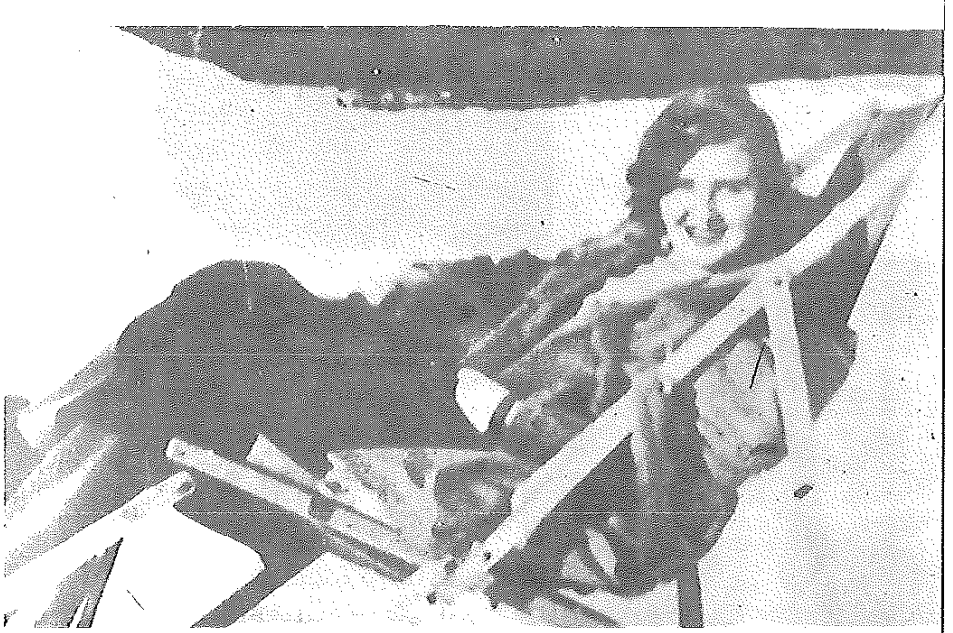
9. گىتلېر فرانسىيىدىكى ئېففىل تۆمۈر مۇنارى ئالدىدا

11. گىتلېر مېھمانلارغا ئىت
ئويۇنى كۆرسىتىشنى ياخشىكۆرىدۇ

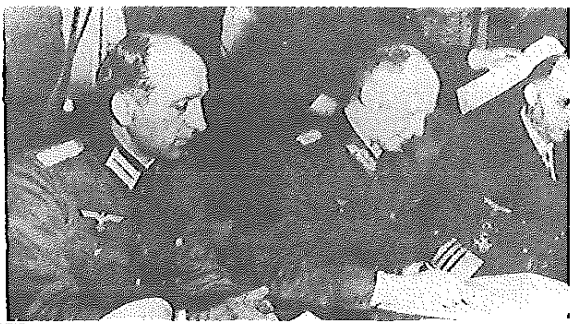
12 ـ گىتلېرنىڭ جىيەنى، ئاشپەز
گىل لېيبور

13. گىتلېرنىڭ ئاشپەز ئېڭا براۋن

14. گېتلېر سوۋېت - گېر
مان ئۇرۇشىنىڭ ئېغىر ۋەزىيىتى
ئالدىدا ئامالسىز قېلىۋاتىدۇ

16. گېتلېر ئىمپېرىيىسىنىڭ
ئاقىۋىتى — ئىئودېل شەرتسىز
تەسلىم بولۇش كېلىشىمىگە
قول قويدى

15. گېتلېرنى مەدھىيە
ناخشىلىرى بىلەن
مارشلارمۇ قۇتۇلدۇرۇپ
قالالمىدى

ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى

گىتلېرنىڭ تەرجىمھالى

خې ياڭ، شياۋ بىڭ، شياۋ لىن، جيا تۇن

تەرجىمە قىلغۇچى: راخمان ماموت

شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

بۇ كىتاب دۆلەت مۇداپىئە داشۇسى نەشرىياتى تەرىپىدىن 1995 ـ يىلى 2 ـ ئايدا نەشر قىلىنغان 1 ـ نەشرى، 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据国防大学出版社 1995 年 2 月第 1 版第 1 次印刷本翻译出版。

مەسئۇل مۇھەررىرى: مەمتىمىن بۇرھان
مەسئۇل كوررېكتورى: مەرىيەم ئابدۇرېھىم

گىتلېرنىڭ تەرجىمھالى
خې ياڭ، شياۋ بىڭ، شياۋ لىن، جيا تۇن
تەرجىمە قىلغۇچى: راخمان مامۇت
*
شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 100 ـ قورۇ، پ: 830001)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتىدا تىزىلدى
جېجياڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
ئۆلچىمى: 1168×850مم، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى: 15.625
1996 ـ يىل 6 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
1996 ـ يىل 6 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
ISBN 7—5371—2269—5/I·762
سانى: 1—6070
باھاسى: 13.80 يۈەن
تۈپلەشتە خاتالىق بولسا زاۋۇتتىن بىۋاستە تېكشۈرۈلسۇن بولىدۇ

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب گىتلېر: گېرمانىيىنىڭ ئېھتىياجى
ھەممىدىن مۇھىم 1
ئىككىنچى باب گىتلېر: رەقىبلىرىمىزنىڭ پەرد-
زىدىكى ئىشلارنى ھەرگىز قىلماسلىقىمىز كېرەك 31
ئۈچىنچى باب گىتلېر: گېرمان مىللىتىنىڭ
مىڭ يىللىق تەقدىرى ئۈچۈن كۈرەش قىلايلى! 57
تۆتىنچى باب دۈنكېرك، تارىخنىڭ تېپىشمىقى ... 85
بەشىنچى باب ئەنگلىيە بوغۇزىغا يۈزلىنىپ تۇر-
غان گىتلېر: گېرمانىيە چوقۇم غەلىبە قىلىدۇ 110
ئالتىنچى باب مۇسسولىنى ئاخىر نىجاتكارغا
ئېرىشتى 143
يەتتىنچى باب گىتلېر تارىخنىڭ پۇرۇخ تېغ-
نىڭ پەللىسىگە چىقتى 172
سەككىزىنچى باب گىتلېر: دۇنيا تارىخدا بۇ-
لۇپ باقمىغان شۇنداق بىر ئالدامچىلىقنى پىلانلايلىكى،
پۈتۈن دۇنيا ئاغزىنى ئېچىپ قالسۇن 205

تـوققـۇزىنچى باب گـىتـلـىر: نـۆۋەت روسـ
يىگە كەلدى 246
ئونىنچى باب كىيىۋ جېڭى دۇنيا تارىخىدا ئەڭ
ئۇلۇغ بىر جەڭ بولۇپ قالغۇسى 269
ئون بىرىنچى باب «تەيفېڭ بورنى» موسكـۋادا
توسۇلۇپ قالدى 294
ئون ئىككىنچى باب گىتلېر: بىز ئـۇرۇشـتـا
ئۇتتۇرۇۋەتمەيمىز 313
ئون ئۈچىنچى باب گىتلېرنىڭ «ئالتۇن ئۇزۇك»ى
يوقاپ كەتتى 331
ئون تۆتىنچى باب گىتلېر: ياكى غەلىبە قـ
لىش كېرەك، ياكى ئۆلۈش كېرەك 356
ئون بەشىنچى باب «20 ـ ئىيۇل ۋەقەسـى»—
گىتلېرنى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈش 373
ئون ئالتىنچى باب گىتلېر: نەس باسقان فـرا
نسۇز خوتۇنلىرى 395
ئون يەتتىنچى باب گىتلېر: روممېل ئىمپېر
يىنىڭ ئەڭ مۇنەۋۋەر ئوفىتسېرى ھەم جىنايەتكارى 415
ئون سەككىزىنچى باب گىتلېرنىڭ ئۆلۈم ئالدى
دا جان تالىشىشى 441
ئون توققۇزىنچى باب گىتلېرنىڭ ئەڭ ئاخىرقى
ئۈمىدى 454
يېكىرمىنچى باب گىتلېرنىڭ ئىز باسارلىرى 472

بىرىنچى باب گىتلېر: گېرمانىيىنىڭ ئېھتىياجى ھەممىدىن مۇھىم

△ ئاق چاقماق پولشا — گېرمانىيە چېگرىسىنى يورۇتتى

△ گىتلېر: مەن گېرمانىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ بىر جەڭچىسى، سىلەرنى ھۇجۇمغا باشلاپ ماڭىمەن

△ پولشا جەڭ مەيدانى گۆش توغراش ماشىنىسىغا ئايلاندى

△ گىتلېر نەزەرىنى غەربكە ئاغدۇردى

△ فىئورېر ئالدىمىزدا

△ پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ تىلەكلىرى

△ ئەنگلىيە، فرانسىيىلەر ئۇرۇش ئېلان قىلدى، ئەمما ئۇرۇشمىدى

1939 ـ يىل 31 ـ ئاۋغۇست كېچىسى، گېرمانىيە ـ پولشا چېگرىسى.

كېچە قاراڭغۇلۇقى ياۋروپا ئاسمىنىنى ئاستا قاپلاپ كېلىۋاتقان چاغدا، گېرمانىيە چېگرىسى ئىچىدىكى كىچىك شەھەر گىروۋس كۈندۈزنىڭ چۈقان ـ سۈرەنلىرىدىن قۇتۇلۇپ، ئاستا ـ ئاستا جىمجىت قېلىۋاتاتتى، بىر كۈن كەچكىچە جاپا چەككەن ئادەملەر ئۇستەلدە ئولتۇرۇشۇپ، مەززىلىك

كەچلىك تاماقتىن ھۆزۈرلانماقتا ئىدى.

گروۋس رادىئو ئىستانسىسى كۈندىلىك پروگراممىلىرىنى ئاڭلىتىۋاتاتتى. پولشا ئارمىيىسىنىڭ كىيىمىنى كىيگەن كىچىك بىر ئەترەتنىڭ تۈيدۈرماي شەھەرگە كىرىپ كېلىۋاتقانلىقى ھېچكىمنىڭ خىيالىغا كىرمەيتتى.

دەل سائەت سەككىزدە، رادىئو ئىستانسىسىنىڭ ئەتراپىدا كۈچلۈك ئوق ئاۋازى كۆتۈرۈلۈپ، ئۇ ئەسكەرلەر ناھايىتى تېزلا رادىئو ئىستانسىسىنى ئىگىلىۋالدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىرەيلەن ساپ پولەك تىلىدا گېرمانىيە بىلەن گىتلېرغا تىل تەگكۈزۈلگەن بىر ماقالىنى رادىئودا ئوقۇپ، پولشا بىلەن گېرمانىيىنىڭ تۈتۈشىدىغان ۋاقتىنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى جاكارلىدى. ئارقىدىنلا ئۇلار رادىئو ئىستانسىسىدىن چېكىنىپ چىقىپ، خۇددىنى بىلمەي يانقان ئەسكەرلەرنى ئوققا تۇتتى...

گروۋسقا ئانچە يېراق بولمىغان ئوكلىن شەھىرىدە، نېمىسلارنىڭ مەخپىي ساقچى باشلىقى ھايلى نېل رادىئودىن پولەك تىلىدىكى ئاڭلىتىشنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئىچ - ئىچىدىن خۇشال بولۇپ، رومكىسىدىكى ۋىنونى بىرلا كۆتۈرۈپ ئىچىۋەتتى. ئاندىن بېرلىنىدىكى ئېسىئاچىلارنىڭ قوغداش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى ھايدرىخنىڭ ئىشخانىسىغا تېلېفون بېرىپ، «ھىملېر پىلانىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك تاماملانغانلىقى» نى مەلۇم قىلدى.

گروۋس كومېدىيىسى ئوينىلىۋاتقان چاغدا، گېرمانىيە قوشۇنى كېچە قاراڭغۇلۇقىدىن پايدىلىنىپ، ھۇجۇم باشلىنىدىغان جايغا كىرىپ بولغانىدى. تانكىستلار تانكىلىرىغا كىرىپ، تانكىلارنىڭ ھەربىر مېخانىزملىرىنى تەكشۈرۈپ چىقىشتى، زەمبىرەكلەرنىڭ ئۇستىلىرىگە يېپىپ قويۇلغان نىقابلار ئېلىپ تاشلىنىپ، قاپقارا ستۇۋللىرى ئاستا - ئاستا كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى؛ ئۇرۇش ئايروپىلانلىرىنىڭ ئەتراپىدا، ماي ۋە بومبا قاچىلاۋاتقانلار ئالدىراش يۈرۈشەتتى؛ لېيوتچىكلار ئۇچۇش

بۇيرۇقى كۆتۈپ، رولدا جەمجەت ئولتۇرۇشاتتى. ھەممىدىن ئالدىراش ئورۇن، قاتتىق نىقابلانغان ھەر دەرىجىلىك قوماندانلىق شتابلىرى ئىدى. مەسلىھەتچىلەرنىڭ بەزىلىرى تېلېفوندا قوشۇننىڭ ئۆز ئورۇنلىرىغا يېتىپ كېلىپ قىلىۋاتقان تەييارلىقلىرى ئۈستىدە ۋاقىرىشىپ سۆزلەشسە، بەزىلىرى قوللىرىدا كىچىك قول چىراغلىرى تۇتقان ھالدا خەرىتىگە ئېگىشىپ، ھەرقايسى قوشۇنلارنىڭ ھۇجۇمغا ئۆتكەندىن كېيىنكى يۆنىلىشلىرى ۋە نىشانلىرىنى ئاخىرقى قېتىم تەكشۈرۈپ كۆرۈشۈۋاتاتتى.

چوڭ ـ كىچىك خەرىتىلەرنىڭ ھەممىسىدە پولشا گېرمانىيىنىڭ يوغان ئېچىلىپ تۇرغان ئاغزىغا كىرىپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنۈشتە ئىدى. 1 مىليون 500 مىڭ كىشىلىك گېرمانىيە قوشۇنى شىمال بىلەن جەنۇبقا بۆلۈنۈپ، پولشانى خۇددى ياڭاقنى قىسىپ مىجىغاندەك مىجىپ تاشلاشقا تەييارلىنىپ تۇراتتى. پولشانىڭ 1 مىليون ئەسكىرى 7 گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە بولۇپ تەشكىللىنىپ، چېگرانى ھىلال ئاي شەكلىدە مۇداپىئە قىلىپ تۇرۇۋاتاتتى.

ئەسكىرىنىڭ سانى، قوراللىرىنىڭ سۈپىتى قاتارلىق جەھەتلەردە گېرمانىيىدىن كۆپ كەينىدە تۇرىدىغان پولشا ئۆز چېگرىسى ئىچىدىكى تەبىئىي شارائىتلاردىن تولۇق پايدىلانماي، ئاساسىي كۈچىنى دەريانىڭ ئارقا تەرىپىگە مۇداپىئەگە قويۇپ، دەريانىڭ كەينىنى قىلىپ تۇرۇپ جەڭ قىلىدىغان بىر خىل ھالەت شەكىللەندۈرۈپ قويدى. بەلكىم پولشا دۈشمەننىڭ چېگرىدىن كىرگۈزمەسلىككە كۈچىمىز يېتىدۇ، دەپ ئويلىغان ياكى ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىگە ئارتۇقچە ئۈمىد باغلاپ، ئۇرۇش پارتلىسىلا فرانسىيە غەربىي سەپتىن گېرمانىيىگە ئوت ئاچىدۇ، بۇنىڭ بىلەن گېرمانىيە پولشاغا ئېچىكىرىلەپ كىرەلمەيدۇ، دەپ ھېسابلىغان بولسا كېرەك. قانداقلا چۈشەندۈرۈلسۇن، ئۇرۇش ھالىتىدە

تۇرغان ئىككى تەرەپنىڭ بۇ خىل ئورۇنلاشتۇرۇشلىرى گېرمانىيىنىڭ تېز سۈرئەتتە ئىچكىرىلەپ كىرىشىگە ئىمكانىيەت يارىتىپ بەرگەنىدى.

تاڭغا ئاز قالغانىدى، پۈتۈن كائىنات تىمتاس، دالادا قۇرت ـ قوڭغۇزلارنىڭ ئاۋازلىرى ئارىلاپ ئاڭلىنىپ قالىدۇ. 2800 كىلومېتر‌غا سوزۇلغان گېرمانىيە ـ پولشا چېگرىسىنىڭ كۆپ قىسىم جايلىرى تۇمان ئىچىده ئاقىرىپ كۆرۈنەتتى. تۇرلۇك نەرسىلەر بىلەن نىقابلانغان نېمىس ئەسكەرلىرىنىڭ كىيىملىرى شەبنەمده هۆل بولۇپ كەتكەنىدى، ئۇنىڭغا سوغۇق هاۋا قوشۇلۇپ، ئۇلارنى خېلىلا توڭلىتۋاتاتتى. ئۇزۇن ۋاقىت هەرىكەت قىلماي بەدەنلىرى كۇيۇشۇپ كەتكەچكە، ئۇلار هۇجۇم ۋاقتىنىڭ چاپسانراق يېتىپ كېلىشىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈشۈۋاتاتتى.

ئۇشتۇمتۇت، يەر ـ زېمىننى زىلزىلىگە سالغان گۈمبۈرلەشلەر بىلەن تەڭ ئوت شارلىرى پولشا چېگرىسى ئىچىگە قاراپ ئۇچۇشقا باشلىدى.

زەمبىرەك ئوقلىرىنىڭ ئۇ تەرەپته پارتلىغان ئاۋازى بىلەن تەڭ، گېرمانىيە چېگرىسى ئىچىده نۇرغۇن ماتورلارنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازى بىراقلا كۆتۈرۈلدى. تۇرلۇك ماتورلۇق ماشىنىلارغا ئولتۇرۇشقان 1 مىليارد 500 مىليون ئەسكەر مۇقەددەس دۆلەت چېگرىسىنى بۆسۈپ ئۆتۈشكە باشلىدى. ئاسماندا ئۇرۇش ئايروپىلانلىرى، بومبارد‌مانچى ئايروپىلانلار گۈرۈلدەپ، ئېلىپ ماڭغان بومبىلىرىنى پولشانىڭ ئاساسلىق هەربىي بازىلىرىغا، كۆۋرۈكلىرىگە، شەهەرلەرگە — پۈتكۈل پولشا خەلقىنىڭ باشلىرىغا تاشلاش ئۈچۈن ئۇچۇپ كېتىۋاتاتتى.

48 سائەتكە قالماي، پولشا هاۋا ئارمىيىسى پۈتۈنلەي يوقىتىلدى، ئۇلارنىڭ 500 دانە ئايروپىلانى ئۇچۇشقىمۇ ئولگۈرمەي ئايرودرومدىلا ۋەيران قىلىۋېتىلدى.

گىتلېرنىڭ ئۇرۇشى ئاخىر باشلاندى.

1 ـ سېنتەبىر، ېېرلىن.

ئاسمانىنى سۇس كۇل‌رەڭ بۇلۇتلار قاپلىغان، ھاۋا تىنجىق. ئالدىنقى سەپتىن توختىماي كېلىۋاتقان غەلىبە خەۋەرلىرى گىتلېرنى قاتتىق خۇشال قىلىۋەتتى. چۈشتىن بۇرۇن سائەت 10 دا، گىتلېر ماشىنىسىغا ئولتۇرۇپ باش مىنىستىرلىك بىناسىدىن پارلامېنت بىناسى تەرەپكە قاراپ يول ئالدى. يوللاردا ئادەملەر ئاز، كەيپىياتمۇ سۇس، رادىئو ۋە گېزىتلەردە بۇ چوڭ ئىشنى ئۇزۇلدۇرمەي ئېلان قىلىۋاتسىمۇ، گىتلېر كۈتكەندەك ئەسەبىي قاينام ـ تاشقىنلىقتىن ئەسەرمۇ يوق. 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشى مەزگىلىدە خەلقنىڭ ھەر بىر ئەسكەرنى ئاسمانغا كۆتۈرۈپ تەنتەنە قىلغانلىقلىرىنى ئەسلەپ، گىتلېرنىڭ سەل كەيپى ئۇچتى.

گېرمانىيىلىكلەر يېڭى بىر دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ باشلانغانلىقىنى تېخى تولۇق ھېس قىلىپ كېتىشمىگەنىدى. گىتلېر پارلامېنت ئەزالىرىغا ئاجايىپ ھاياجان بىلەن نۇتۇق سۆزلەپ، پولشاغا قىلىنغان تاجاۋۇزچىلىقنىڭ باشلانغانلىقىنى جاكارلىدى ۋە بۇگۈندىن ئېتىبارەن دانزىگنىڭ گېرمانىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ خەرىتىسىگە كىرگۈزۈلىدىغانلىقىنى تەنتەنە بىلەن ئېلان قىلىپ، ئەسەبىيلىك بىلەن: «مەن ھازىردىن باشلاپ گېرمانىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ بىر جەڭچىسى، مەن ئۇستۇمدىكى ئەڭ مۇقەددەس ۋە ئەڭ قىممەتلىك بولغان ھەربىي فورمام بىلەن پەخىرلىنىمەن، ئاخىرقى غەلىبىگە ئېرىشمىگۈچە ئۇنى ئۇستۇمدىن سالمايمەن، بولمىغان چاغدا مۇشۇ كىيىملىرىم بىلەن دۆلەت ئۈچۈن ئۆزۈمنى قۇربان قىلىمەن» دەپ جار سالدى.

گىتلېرنىڭ بۇ سۆزلىرىگە ھەممە تەلۈلەرچە تەنتەنە قىلىشىپ كەتتى.

گېرمانىيىنىڭ ئۇرۇش ماشىنىلىرى ھەرىكەتكە كەلدى. 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن، بەزىلەر گىتلېرنى

گېرمانىيىنىڭ بېشىغا چۈشكەن ئاپەت دېيىشتى. ئەمەلىيەتتە گېرمانىيىگە كەلگەن ئاپەت 1939 - يىلى 1 - سېنتەبىر كۈنى نېمىس قوشۇنى گېرمانىيە - پولشا چېگرىسىدىن بۆسۈپ ئۆتكەن چاغدىلا رەسمىي باشلانغانىدى، ئەمما دۇنيا ۋە گېرمانىيە بۇ نۇقتىنى بىلمەي كەلدى، 50 يىلنىڭ ئالدىدىكى ئاشۇ كېچىدە كىشىلەرنىڭ بۇ نۇقتىنى چۈشىنىشى تېخىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

50 يىلنىڭ ئالدىدىكى بىر كېچىدە، بىر بوۋاق ئاۋستىرىيە تەۋەسىدىكى بىر نېمىس تاموژنا خادىمىنىڭ ئائىلىسىدە يېغلاپ ئۆينى بېشىغا كىيگەن هالدا دۇنياغا كەلدى. ئەگەر تارىخنىڭ تاسادىپىي بىر ئامىتىگە دۇچ كېلىپ قالمىغان بولسا، ئەڭ تۆۋەن تەبىقىدىن كېلىپ چىققان بۇ ئادەمنىڭ هاياتى جەمجىتلا ئۆتۈپ كەتكەن بولاتتى. چۈنكى گېرمانىيە نەسەب قاتتىق سۇرۇشتۇرۇلىدىغان، ئاقسۆڭەكلەرنىڭ ئەنئەنىلىرى قاتتىق ئورۇن ئالغان دۆلەت ئىدى.

گىتلېرنىڭ بالىلىق چاغلىرى هېچكىمنىڭكىگە بىلەن ئوخشىمايتتى، ئۇنتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدا، ئەركىن سىزما رەسىم دەرسىدىن باشقا دەرسلەرنىڭ هەممىسىدە ئۇنىڭ نەتىجىسى ئىنتايىن تۆۋەن ئىدى. دەرسلەردىكى بۇ يامان نەتىجىلەر ئۇنىڭ تالانتىنى كۆمۈپ تاشلىغانىدى. گىتلېر ئۆگىنىشىنى خالىمايدىغان بالىلاردىن ئەمەس ئىدى، پەقەت ئۆزلۈك ئوقۇتۇش ئۇسۇللىرىدىن بىزار ئىدى، مۇئەللىملەرنىڭ ئۆزلۈك هالدا هەممە ئىشنى بىر قېلىپقا سېلىۋېلىپ ئىجادچانلىقىنى بوغۇشلىرىغا كۆنمەيتتى. ئەركىن رەسىم سىزىشنى تولىمۇ ياقتۇراتتى، چۈنكى ئۇ رەسىمدە ئۆزىنىڭ تەسەۋۋۇرلىرىنى ئەركىن قانات يايدۇرالايتتى. ئۇنىڭ بۇ خىل مول ئىجادىي پىكىر قىلىشلىرى كېيىنكى كۈنلەردە رەقىبلىرىنى كۆپ قېتىم تاڭ قالدۇرغانىدى.

ئوقۇغۇچىلار تارىخ دەرسىنى مەنسى يوق، قاتمال، دەپ بىلىپ، ئۇنىڭغا ئانچە قىزىقمايتتى. ئەمما گىتلېر تارىخ دەرسىدە مۇئەللىمنىڭ سۆزلىگەنلىرىنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلايتتى. خىسراۋ، ناپولېئون، بىسماركلار ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن خۇددى ھايات ئادەملەردەك بىر - بىرلەپ ئۆتەتتى. ئۆزى ياشاۋاتقان رېئال دۇنيانى ئۇنتۇپ، ئۆتمۈش تارىخنىڭ ئىچىنى ئىچىگە غەرق بولۇپ كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا مىللىي ھېسسىياتى لاۋۇلداپ يانااتتى، بەزىدە ھەتتا كۆزلىرىدىن تارامالاپ ياش تۆكۈلەتتى.

تارىخ ياش گىتلېرنى يېتىلدۇردى، پىكىرلىرىمۇ قۇراشلىرىغا قارىغاندا چوڭقۇرلىشىپ، پىشىپ باردى، ئۇنىڭغا ئەنە شۇ چاغدىن باشلاپ كەلگۈسى ئۇلۇغۋار ئىشلىرىنىڭ كارتىنىلىرىمۇ سىزىلىشقا باشلىدى.

گىتلېر نام چىقارغاندىن كېيىن، تارىخ ئوقۇتقۇچىسىنى زور مەمنۇنىيەت بىلەن دائىم تىلغا ئېلىپ تۇراتتى.

«مەن ئاجايىپ بىلىملىك بىر تارىخ ئوقۇتقۇچىسىغا ئۇچراپ قالغىنىمدىن شۇنچىلىك سۆيۈنىمەن. بۇ، مېنىڭ كېيىنكى ھاياتىمدا ھەل قىلغۇچ رول ئوينىغان بىر ئىش بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ياش بىر ئىنقىلابچىغا ئايلاندىم» دەيتتى ئۇ.

گىتلېر 19 ياشقا كىرگەن يىلى ئاپىسى ئۆلۈپ كېتىپ، تايانچسىز قالغانلىقتىن ۋېنانى كېتىپ جان بېقىشقا مەجبۇر بولدى. ماڭىدىغان چاغدا: «مەقسىتىمگە يەتمىسەم، يۇرتۇمغا ھەرگىز قايتىپ كەلمەيمەن» دەپ ئۆزىگە ئۆزى قەسەم قىلدى.

26 يىلدىن كېيىن ئۇنىڭ قەسىمى ئەمەلگە ئېشىپ، ھەيۋەتلىك تانكا قوشۇنىنىڭ ھىمايىسىدە يۇرتىغا كىرىپ كەلدى، دۇنيادىكى پۈتۈن ئادەم بىرنەچچە ئون يىللاردىن كېيىنمۇ گىتلېرنى قارغاپ يۇردى، بىراق ئۇ يەردىكى ئادەملەر ئۆزلىرىنىڭ كىچىككىنە يۇرتىدىن چىققان بۇ بۇيۇك شەخسنى پەقەتلا ئۇنتۇپ كېتەلمىدى.

ۋېنا زۇمرەتتەك كۆپكۆك دوناي دەرياسىنىڭ بويىغا جايلاشقان، تەبىئىي گۈزەللىككە ئىگە شەھەر. ھايدىن، مۇزارت، بېتخوۋېن، شوبېرتلار بۇ شەھەرنىڭ ئاسمىنىنى ئۆزلىرىنىڭ ئاجايىپ يېقىملىق مۇزىكىلىرى بىلەن تولدۇرۇۋەتكەن، ئۇ يەردىكى ھەشەمەتلىك مۇزىكا زاللىرى يۇقىرى تەبىقىدىكى كىشىلەرنىڭ مۇزىكىدىن ھۇزۇرلىنىدىغان، روھلىرىنى ئۇرغۇتىدىغان ئارامگاھلىرى. كېچىلىرى جىمجىت ئاسمان بوشلۇقىدا يوھان ستراۋسنىڭ كىشىنى ئىچ - ئىچىدىن سۆيۈندۈرىدىغان مۇزىكىلىرى جارانلاپ تۇرىدۇ.

ۋېنا، كىشىلەر تەلپۈنىدىغان سەنئەت دۇنياسى.

ئەپسۇس، بۇ گۈزەللىكلەرنىڭ ھېچقايسىسى گىتلېرنىڭ خىيالىغا كىرىپ قويمايتتى.

جەمئىيەتنىڭ ئەڭ تۆۋەن قاتلىمىدىن چىققان ياش ئۇچۇن ۋېنادا ئۆتكەن تۆت يىل ئەڭ نامراتلىق، ئەڭ قارانغۇ دەۋر بولۇپ قالدى. ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇ سىرتقى دۇنياغا قارىتا ئاجايىپ گۈزەل تەسەۋۋۇرلاردا بولغانىدى، لېكىن ئۇزۇن ۋاقىت پەي دۇكىنىدا داق كارىۋاتتا يېتىشلار، ساخاۋەتخانىلارنىڭ ئۇماشلىرى بىلەن قورساق بېقىشلار ئاستا - ئاستا ئۇنىڭدا ئادالەتسىزلىك جەمئىيەتكە قارىتا كۆچلۈك نەپرەت قوزغىدى. ئۇ قار سۈپۈرۈش، گىلەم تازىلاش، ھامماللىق قىلىشتەك قارا ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلدى. كېيىن ئانچە - مۇنچە رەسىم سىزىپ، رەسىملىرىنى سانقان پۇلى بىلەن جان ساقلاپمۇ كەلدى. جەمئىيەتتىكى كۆچلۈك تەڭسىزلىك ياش گىتلېرنىڭ يۈرىكىگە قاتتىق ئورناپ، ئۇنىڭدا نارازىلىق ۋە بىر خىل ئىلىشىش روھى كۆچلۈك ئۇرغۇشقا باشلىدى، بۇ ئۇنىڭ بوش ۋاقتىدا كىتاب ئوقۇشىغا تۈرتكە بولدى. كىتاب ئۇنى بارا - بارا ئۆزىگە قاتتىق جەلپ قىلىشۋالغاچقا، ئۇ، باشقا ياشلارغا ئوخشاش ناشايان ئىشلارنى قىلىدىغان يامان قىلىقلارنى ئۆزىگە يۇقتۇرۇۋالمىدى.

گىتلېر ۋېنانى «هاياتىمدىكى ئەڭ جاپالىق، شۇنداقلا ئەڭ كەڭسكىن مەكتەپ بولدى» دەپ بىلدى.

گىتلېر نامراتلىقنىڭ دەردىنى تازا تارتىۋاتقان كۆنلەرنىڭ بىرىدە سارايېۋودىن كۆتۈرۈلگەن ئوق ئاۋازلىرى 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. ئۇرۇش بەزى ئادەملەر ئۈچۈن ئاپەت بولسا، بەزى ئادەملەر ئۈچۈن ياخشى پۇرسەت ئىدى. گىتلېرنىڭ تارتىشىدىغان يا بايلىقى، يا ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى بولمىغاچقا، بۇ ئۇرۇشقا قاتنىشىپ كەتتى. ئۇ باۋارىيە كىنەزلىگە خەت يېزىپ، پىيادە ئەسكەرلەر پولكىغا كىرىشنى ئىلتىماس قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئاۋستىرىيىدىن كەلگەن گىتلېر ئۆزىنىڭ تەقدىرىنى گېرمانىيە بىلەن چەمبەرچاس باغلىۋەتتى.

گىتلېرنىڭ جەڭدىكى ئىپادىسى ئالاھىدە بولۇپ، نۇرغۇن باتۇرلۇقلارنى كۆرسەتكەنلىكى ۋە ئىككى قېتىم يارىلانغانلىقى ئۈچۈن، كۆپ مۇكاپاتلارغا ئېرىشتى، ئۇنىڭ ئىچىدە بىرىنچى دەرىجىلىك تۆمۈر كرېست ئوردېنىمۇ بار. بۇ، گېرمانىيە ئەسكەرلىرى ئىچىدە ئاز ئۇچرايدىغان شەرەپ ئىدى، بۇنىڭغا ئادەتتە ئاددىي ئەسكەرلەر ھەرگىز ئېرىشەلمەيتتى. ئادەتتىكى باتۇرلۇق بىلەنمۇ ئۇنىڭغا ئېرىشكىلى بولمايتتى، گىتلېر ئۇرۇشقا بىر خىل ئېتىقاد ۋە ئارزۇ بىلەن قاتناشقانىدى. پات ـ پات ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇپ، چوڭقۇر خىياللارغا كېتەتتى، سەپداشلىرى بولسا ھاراق ئىچىشىپ، تاماكا چېكىشىپ، خوتۇنلارنىڭ پاراڭلىرىنى قىلىشىپ ئولتۇرۇشاتتى.

ئۇرۇشنىڭ ئاخىرقى دەۋرلىرىدە، گىتلېر دوختۇرخانىدا يېتىپ قالدى ۋە شۇ يەردە پادىشاھنىڭ ئاغدۇرۇلغانلىقىنى، گېرمانىيىنىڭ ئۇرۇشتا يېڭىلگەنلىكىنى ئاڭلىدى. كېسەللەرنىڭ كۆپى يوق ـ تاقلىرىنى يېغىشتۇرۇپ، ئايرىلىپ كەتكىلى ئۆزۈن بولغان يۇرتلىرىغا قايتىشتى. ئۇلار ئۇرۇشنىڭ نەتىجىسىگە كۆڭۈل بۆلۈشمەيتتى. ئەمما گىتلېر ئېچ ـ ئىچىدىن نومۇسلىنىپ

ۋە غەزەپ ئوتىدا ئۆرتىنىپ، ئۆزىنى باسالماي قالتىق يىغلاپ كەتتى. ئاخىر ھۆكۈمەت ئىشلىرىغا ئارىلىشىپ، گېرمانىيىنىڭ ئىلگىرىكى شان - شۆھرىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بەل باغلىدى. بۇ قارار يالغۇز ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ تەقدىرى بىلەنلا ئەمەس، بەلكى يەنە پۈتۈن دۇنيانىڭ تەقدىرى بىلەنمۇ مۇناسىۋەتلىك ئىدى.

1933 - يىلى 30 - يانۋاردا، گىتلېر گېرمانىيىنىڭ باش مىنىستىرلىكىگە تەيىنلىنىپ، سىياسىي ھايات‌ىدا ئەڭ يۇكسەك پەللىگە كۆتۈرۈلدى. ئۇزۇن ئۆتمەي، پېكىلا باش مىنىستىرلىككە كۆتۈرۈلگەن گىتلېرنىڭ قېنى قاينap، ژۇجۇدى ھۇجۇم قىلىش ئىستىكى بىلەن توشتى. ئۇ ياۋروپانى بېسىۋالماقچى، پۈتۈن دۇنيانى ئايىغى ئاستىدا تىترەتمەكچى ئىدى.

گېرمانىيە 1 - دۇنيا ئۇرۇشىدا مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، نۇرغۇن زىمىنىنى باشقىلارغا بۆلۈپ بېرىشكە مەجبۇر بولۇپ، دانزىگنى پولشاغا ئەركىن پورت ھېسابىدا ئۆتكۈزۈپ بەرگەنىدى. نەتىجىدە، شەرقىي پرۇسسىيە بىلەن گېرمانىيىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇزۇن بىر «پولشا كارىدورى» شەكىللەنگەنىدى. شۇڭا گىتلېر تەختكە چىققاندىن كېيىن، نەزەرىنى بىرىنچى بولۇپ پولشاغا تىكتى.

1938 - يىلى مىيۇنخېن يىغىنىدىن كېيىن، گېرمانىيە چېخوسلوۋاكىيىنى ناھايىتى ئاسانلا بېسىۋالدى. ئارقىدىنلا پولشاغا دانزىگ بىلەن «پولشا كارىدورى» نى گېرمانىيىگە قوشۇۋېلىش تەلىپىنى قويدى. ئەمما بۇ تەلەپنى پولشا ھۆكۈمىتى قەتئىي رەت قىلدى. 1939 - يىلى 3 - ئاپرېلدا، گىتلېر «ئاق لايىھە» نى مەخپىي تەستىقلىدى.

گىتلېر ئاق لايىھىدە مۇنداق يازىدۇ:

1. پولشانىڭ نۆۋەتتىكى پوزىتسىيىسى شۇنى تەلەپ

قىلىدۇكى، شەرق تەرەپتىكى ئۆزگەرتىلگەن چېگرىنىڭ بىلگەتەرلىكىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىپلا قالماي، زۆرۈر تېپىلغاندا بۇ يۆنىلىشتىن كېلىدىغان تەھدىتنى مەڭگۈلۈك توگىتىۋېتىش ئۈچۈن، ھەربىي جەھەتتىمۇ تەييارلىقنى باشلاش كېرەك.

1) سىياسىي جەھەتتىكى تەلەپ ۋە مەقسەت

گېرمانىيە بىلەن پولشانىڭ مۇناسىۋىتى يەنىلا قالايمىقانچىلىق چىقىشتىن ساقلىنىش پرىنسىپى بويىچە بولۇشى كېرەك. ئەگەر پولشا ئۆزىنىڭ ھازىرغىچە گېرمانىيەگە قارىتىۋاتقان سىياسىتىنى ئۆزگەرتىپ، دۇشمەنلىشىش ۋە تەھدىت سېلىش تەرىپىگە ئۆتىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا ئۇنىڭدىن ھېساب ئېلىش سىياسىتى مۇقەررەر مەيدانغا كېلىدۇ.

ئۇ چاغدا يېتىدىغان مەقسەت پولشانىڭ مۇداپىئە كۈچلىرىنى يوقىتىش، شەرقتە دۆلەت مۇداپىئەسىنىڭ تەلەپلىرىنى قاندۇرالىغۇدەك ۋەزىيەت شەكىللەندۈرۈش، ئەڭ كېچىككەندىمۇ، ئۇرۇش پارتلىغان چاغدا دانزىگ جۇمھۇرىيىتىنى گېرمانىيە زېمىنىنىڭ بىر قىسمى دەپ جاكارلاش شەرت.

سىياسىي رەھبەرلەر شۇنداق ھېسابلىسۇنكى، ئۇلارنىڭ بۇنداق ئەھۋال ئاستىدىكى ۋەزىپىسى — ئېھتىمالى بولغان دائىرىدە پولشانى يېتىم قالدۇرۇش، يەنى ئۇرۇشنىڭ پولشا چېگرىسى ئىچىدە چەكلەش.

بۇ خىل ۋەزىيەت ئۇزاق بولمىغان كەلگۈسى ئىچىدە مەيدانغا كېلىشى مۇمكىن، چۈنكى فرانسىيىنىڭ ئىچكى بوھرانى كۈندىن - كۈنگە كۈچەيمەكتە، شۇ سەۋەبتىن ئەنگلىيە تەمكىن پوزىتسىيىدە بولۇشقا يۈزلەنمەكتە.

روسىيىنىڭ ئارىلىشىشىنىڭ (ئۇلاردا شۇنداق قىلغۇدەك كۈچ بار) پولشاغا ھېچقانداق پايدىسى بولماسلىقى تۇرغان گەپ. ئۇلارنىڭ ئارىلىشىشى پولشانى بولشېۋىكلارنىڭ يەپ كېتىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

ئەتراپتىكى دۆلەتلەرنىڭ پوزىتسىيىلىرىنىڭ قانداق بولۇشىنى گېرمانىيىنىڭ ھەربىي جەھەتتىكى ئېھتىياجى بەلگىلەيدۇ.

گېرمانىيە يەڭگىللىك بىلەن ۋېنگرىيەنى ئۆزىگە ئىتتىپاقداش قىلىۋالماسلىقى كېرەك. ئىتالىيەنىڭ پوزىتسىيىسىنى بېرلىن - رىم ئوقى بەلگىلەپ بولغان.

2) ھەربىي جەھەتتىكى يەكۈن

گېرمانىيە قوراللىق قىسىملىرىنى كۈچەيتىشتىن ئىبارەت ئۇلۇغ نىشان يەنىلا غەربتىكى دېموكراتىك دۆلەتلەرنىڭ قارىمۇقارشىلىق دەرىجىسى تەرىپىدىن بەلگىلىنىدۇ. «ئاق لايىھە» پەقەت بۇ خىلدىكى تەييارلىق خىزمەتلىرىدىكى بەزى ئالدىن ئېلىپ بېرىلىدىغان قوشۇمچە چارىلەرنىلا ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، ئەمما ئۇنى غەربتىكى رەقىبلىرىمىز بىلەن ھەربىي جەھەتتە توقۇنۇشنىڭ ھەل قىلغۇچ شەرتى قىلىۋالماسلىقىمىز كېرەك.

ئەگەر بىز ئۇشتۇمتوت بېرلىدىغان كۈچلۈك زەربە ئارقىلىق ئۇرۇش باشلايدىغان ھەمدە تېز سۈرئەتتە ئىلگىرىلەشنى قولغا كەلتۈرەلەيدىغان بولساق، پولشانى يېتىم قالدۇرۇشنى ئاسانلا ئورۇنداپ كېتەلەيمىز، ئۇرۇش باشلىنىپ كەتكەندىن كېيىنمۇ شۇنداق بولۇۋېرىدۇ.

ئەمما، ئىمپېرىيىنىڭ غەربىي چېگرىسى ۋە شىمالىي دېڭىز بويلىرى ھەم ھاۋا تەۋەسىنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن پۈتكۈل ۋەزىيەت بىزدىن ھەرقانداق ئەھۋال ئاستىدا مۇداپىئە تەدبىرلىرىنى قوللىنىشنىمۇ تەلەپ قىلىدۇ.

پولشاغا ھۇجۇم قىلغاندا، ئەتراپتىكى دۆلەتلەرگە، بولۇپمۇ لىتۋاغا قارىتا ئىنتايىن سەگەك تۇرۇش كېرەك.

3) دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى

دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى پولشانىڭ قوراللىق كۈچلىرىنى يوقىتىش. شۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن،

تۈيۈقسىز ھۇجۇم قىلىشقا تەييارلىنىش شەرت.

4) دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ھەرقايسى قىسىملىرىنىڭ ۋەزىپىسى

(1) قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى

شەرقىي يۆنىلىشىنىڭ جەڭ نىشانى پولشانىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنى يوقىتىش. بۇنىڭ ئۈچۈن جەنۇبىي قاناتتىكىلەر سلوۋاكىيىگە كىرىشى، شىمالىي قاناتتا، پومىروي بىلەن شەرقىي پرۇسسىيە ئوتتۇرىسىدا ئالاقە ئورنىتىشى كېرەك. ھازىر بار بولغان قوشۇنلارنىڭ ھۇجۇمغا ئۆتەلەيدىغان بولۇشى، سەپەرۋەرلىكتىن كېيىن قۇرۇلىدىغان قوشۇنلارنىڭ پىلان بويىچە يېتىپ بارغاندىن كېيىن قايتا ھەرىكەتكە كېلىشلىرى ئۈچۈن، ئۇرۇشنىڭ ھەر خىل تەييارلىق خىزمەتلىرىنى پۈختا ئىشلەش كېرەك. ھازىرقى قوشۇنلارنىڭ يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ ھۇجۇمغا ئۆتىدىغان رايونلىرى ھۇجۇم باشلىنىشتىن بۇرۇن بەلگىلىنىدۇ، ئۇنى بەلگىلەش ھوقۇقى مەنده بولىدۇ.

«شىمال تەرەپتىكى چېگرىنى ساقلاش» ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان قىسىملارنىڭ ھەمىسى شۇ جايلارغا يۆتكەلسۇن. بىر قىسىم قوشۇننى پولشا ۋەزىيىتىنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن ئىشلىتىشكە ئېلىپ قېلىشقىمۇ بولىدۇ.

(2) دېڭىز ئارمىيىسى

بالتىق دېڭىزىدىكى دېڭىز ئارمىيە تۈۋەندىكى ۋەزىپىلەرنى ئۈستىگە ئالسۇن:

① پولشا دېڭىز ئارمىيىسىنى تۈپتىن يوقىتىش ياكى ۋەيران قىلىش.

② پولشا دېڭىز ئارمىيە بازىسىغا تۇتىشىدىغان (بولۇپمۇ گدىنىيە دېڭىز ئارمىيە بازىسىغا) دېڭىز يوللىرىنى قامال قىلىش. پولشاغا كىرىشكە باشلىغاندا، پولشا پورتلىرى بىلەن دانزىگ پورتىدا تۇرغان چەت ئەل پاراخوتلىرىنىڭ پورتتىن چىقىپ

كېتىشىگە سۈرۈك بەلگىلەپ بېرىش كېرەك. سۈرۈك ۋاقتى توشقان هامان، دېڭىز ئارمىيە پورتلارنى قامال قىلسۇن، ئۇلارغا بېرىلگەن سۈرۈك ۋاقتىنىڭ دېڭىز ئۇرۇشىغا كەلتۈرىدىغان پايدىسىز تەسىرىنىمۇ جەزمەن مۆلچەرلەش كېرەك.

③ پولشانىڭ چەت ئەللەر بىلەن بولغان سودا مۇناسىۋىتىنى ئۈزۈپ تاشلاش.

④ ئىمپېرىيىنىڭ — شەرقىي پرۇسسىيىنىڭ دېڭىزدىكى قاتناش يولىنى قوغداش.

⑤ گېرمانىيە بىلەن شۆبتسىيە ۋە بالتىق دېڭىز بويلىرىدىكى دۆلەتلەرگە تۈتۈشىدىغان دېڭىز لىنىيىلىرىنى قوغداش.

⑥ سوۋېت دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ فىنلاندىيە قولتۇقىدا كاشىلا سالماسلىقى ئۈچۈن، ئىمكان بار ھېچقانداق ئادەمنىڭ دىققىتىنى قوزغىمايدىغان شەكىللەر ئارقىلىق چارلاش ئېلىپ بېرىش. دېڭىز بويى ۋە قۇرۇقلۇقتا چىققىلى بولىدىغان دېڭىز ساھىللىرىنى قوغداش ئۈچۈن مۇزاپىق ساندا دېڭىز ئارمىيە قىسىملىرىنى قالدۇرۇپ قويۇش.

شىمالدىكى دېڭىزنىڭ جەنۇبى بىلەن سلوۋاك دېڭىز ئارالىرىدا غەرب زومىگەرلىرىنىڭ ئۇشتۇمتۇت توقۇنۇشلارغا ئارىلىشىشلىرىنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرلىرىنى تۈزۈش. بۇ تەدبىرلەر مۇتلەق زۆرۈرىيەت دائىرىسىدە بولۇش، باشقىلارنىڭ دىققىتىنى قوزغاپ قويماسلىققا دىققەت قىلىش، بۇنىڭدىكى ھالقىلىق مەسىلە — غەرب زومىگەرلىرىنىڭ سىياسەتتە قاتتىقلىشىشقا مەجبۇر قىلىدىغان ھەرقانداق ھەرىكەتنى قوللىنىشتىن قاتتىق ساقلىنىش.

(3) ھاۋا ئارمىيىسى

ھاۋا ئارمىيىسى پولشاغا تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلسۇن، ئەمما غەربىي سەپتە بولمىسا بولمايدىغان ئەسكىرىي كۈچنى ساقلاپ قېلىش شەرت.

هاۋا ئارمىيىسى پولشا هاۋا ئارمىيىسىنى قىسقا ۋاقىت ئىچىدە بىتچىت قىلىۋېتىشى كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا، تۆۋەندىكى ۋەزىپىلەرنى ئۈستىگە ئالسۇن:

① پولشانىڭ سەپەرۋەرلىك ھەرىكىتىگە ئارىلىشىش، پولشا قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ پىلانلىق يۇرۇش قىلىشلىرىنى توسۇش.

② قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىگە، ئالدى بىلەن چېگرىدىن ئۆتۈپ بولغان ئالدىنقى سەپ قوشۇنغا بىۋاستە ياردەم بېرىش.

جەڭدىن ئىلگىرى ھاۋا ئارمىيە قىسىملىرى شەرقىي پرۇسسىيە تەرەپكە يۇرۇش قىلىشى مۇمكىن، ئەمما بۇ يۇرۇشنىڭ ئۇشتۇمتۇت بولۇشى ناتايىن.

تۇنجى قېتىم ھاۋادىن ئۇچۇپ چېگرىدىن ئۆتكەندە، ۋاقىت جەھەتتە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ جەڭ پائالىيىتىگە بىلەن بىردەكلىك ساقلانسۇن.

بىتەرەپ دۆلەتلەرنىڭ پاراخوتلىرىنىڭ پورتلاردىن چىقىپ كېتىشىگە بېرىلگەن سۇرۇك (دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ھەرقايسى قىسىملىرىنىڭ ۋەزىپىلىرى ئىچىدىكى دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسىگە قارالسۇن) توشقاندىن كېيىن گدىنىيىگە ھۇجۇم قىلىشقا بولىدۇ.

ھاۋادىن مۇداپىئە قىلىدىغان نۇقتىلىق ئورۇنلار بېرلىن ۋە ھېلىن قاتارلىق سانائەت رايونلىرى.

ئادولف گىتلېر

پولشا جەڭ مەيدانى.

پولشانىڭ مەركىزىي رايونلىرىغا تۇتىشىدىغان ھەممە يوللاردا گېرمانىيە قوشۇنلىرى توپا ـ چاڭلارنى پۈرگىرىتىپ ھەيۋەت بىلەن ئىلگىرىلىمەكتە، توپ ـ توپ تانكىلارنىڭ گۈلدۈرلەشلىرى

ئۆلۈم ۋەھىمىسى تارقاتماقتا. تانكا قىسىملىرىنىڭ ئىچىدە 19 - ئارمىيىنىڭ قوماندانى گېنېرال گۇدېرىئانىنىڭ يېرىم نىقابلانغان قوماندانلىق ماشىنىسىمۇ بار ئىدى، ئۇ توپا - چاڭلارنىڭ ئىچىدىن ئالغا ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتقان ئىككى ئوغلىنى كۆرۈۋاتقاندەك بولدى. چوڭ ئوغلى ئۇنىڭ قول ئاستىدىكى بىر تانكا پولكىنىڭ پودپولكوۋنىكى ئىدى، ئىككىنچى ئوغلى ئەڭ ئالدىدا كېتىۋاتقان تانكىنىڭ ئىچىدە پۈتۈن قىسمىغا يول باشلاپ كېتىۋاتاتتى. ئاتا - بالىلار تەڭ جەڭگە ئاتلىنىدىغان ھۆندەك ئەھۋال گېرمانىيە قوشۇنى ئىچىدە خېلى نۇرغۇن ئىدى؛ نۇرغۇن گېنېرالىلارنىڭ بالىلىرى پولشادىكى ئۇرۇشتا ئۆلۈپ كەتتى.

گۇدېرىئانىنىڭ ۋەزىپىسى بىر برونېۋىك دىۋىزىيە بىلەن ماتورلاشقان ئىككى دىۋىزىيە پىيادە ئەسكەرلەرنى باشلاپ شەرققە ھۇجۇم قىلىپ، پولشا كارىدورىنى ئۈزۈپ تاشلاش، پولشانىڭ كارىدوردىكى ئوچ دىۋىزىيە پىيادە ئەسكىرىنى، ئاتلىق ئەسكەرلەر بىرگادىسىنى يوقىتىش ئىدى. تانكا ئۇرۇشىنىڭ بۇ مۇتەخەسسىسى تۇنجى قېتىم ئۆز نەزەريىسىنى ئەمەلىيەتتە ئىشلىتىش پۇرسىتىگە ئېرىشكەنىدى.

بىراق، ئىشلار ھە دېگەندىلا ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك بولمىدى. ئۇرۇش يېڭى باشلانغاندا، برونېۋىك قوشۇنىنىڭ سۇرئىتى ھەددىدىن زىيادە تېز بولۇپ كەتكەچكە، گۇدېرىئانىنىڭ قوشۇنى ئارقا تەرەپتىن ئېتىلغان زەمبىرەكلەرنىڭ زەربىسىگە قالتىس كۆچراپ كەتتى. قوشۇنىنىڭ ئالدى - كەينى، ئوڭ - سول تەرەپلىرىگە توختىماي زەمبىرەك ئوقلىرى چۈشۈپ تۇراتتى. توپ ئوقلىرى بېسىلغاندا، ئۇنىڭ قوماندانلىق ماشىنىسى چوڭ يولدا كۆرۈنمەي قالدى. ئەس - ھوشلىرىنى يوقاتقان نېمىس ئەسكەرلىرى ئۇنىڭ ماشىنىسىنى يول ياقىسىدىكى چوڭقۇر بىر ئويمانلىقىنىڭ ئىچىدىن تېپىپ تۆپىگە سۆرەپ چىقىشتى. بەختىگە ئۇلارنىڭ قوماندانى سالامەت ئىكەن.

گۇدېرىئان يول ياقىسىدىكى بىر تاشنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ دېمىنى ئېلىۋالدى، ئىچىدە: «دۇشمەننىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىماي تۇرۇپ، ئاۋۇال ئۆزىمىزنىڭ توپچىلىرىمىزنىڭ ئوقىدا ئۆلگىنلى ئاز قالدىم» دەپ ئويلىدى. ئۆزىنىڭ يېڭى قوماندانلىق ماشىنىسىغا چىققاندىن كېيىن، خەۋەرلىشىش ئاپپاراتىنىڭ مىكرافونىنى قولىغا ئېلىپ، توپچىلارنىڭ كوماندىرىنى: «ئەخمەق! سىلەرنىڭ كاساپىتىڭلار بىلەن 19 ـ ئارمىيە ئۆزىنىڭ قوماندانىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالدى. بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق ئىش يەنە سادىر بولىدىغان بولسا، ئىستېمكاملىرىڭلارنى تانكىلارغا دەسسىتىپ تۈپتۈز قىلىۋېتىمەن» دەپ ۋارقىرىدى.

ئۇ ئاچچىقىنى چىقىرىۋالغاندىن كېيىن، ماشىنىسى ئۆزاپ كەتكەن قوشۇننىڭ كەينىدىن چىقىپ كەتتى. 3 ـ كۈنى، ئۇنىڭ تانكىلىرى شەرقىي پرۇسسىيىدىن غەربكە ھۇجۇم قىلىپ ماڭغان يەنە بىر گېرمانىيە قوشۇنى بىلەن كارىدورىدا ئۇچرىشىپ، پولشا قوشۇنلىرىنى قورشىۋالدى.

قورشاۋدا قالغان پولشا قوشۇنلىرى مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىش ئۈچۈن قاتتىق تىرىشىپ، پومورسكا ئاتلىق ئەسكەرلەر بىرىگادىسىنى قوشۇنىنىڭ ئالدىغا قويۇپ، جەڭگىۋارلىقى ئۈستۈن، قورشاۋنى بۆسۈپ ئۆتۈش ئىقتىدارى كۈچلۈك بۇ قوشۇنىنىڭ كۈچى بىلەن پۈتۈن ئارمىيىنى قۇتۇلدۇرۇش خىيالىدا بولۇشتى.

كېچە، ئاتلىق ئەسكەرلەر قورشاۋنىڭ ئېغىزى سانالغان بىر ئورمانلىققا يېتىپ كېلىشتى. ئەسكەرلەر ئاتلىرىغا يەم بېرىشتى، ئۆزلىرىمۇ قورساقلىرىنى تويغۇزۇشتى. ئارتۇق نەرسىلىرىنى تاشلاپ، قىلىچلىرى بىلەن مىلتىقلىرىنىلا ئېلىپ قېلىشتى. تاڭ سۈزۈلۈۋاتاتتى، بىر چاغدا كوماندىرلىرىنىڭ «تەييارلىنىڭلار!» دېگەن بۇيرۇقى ئاڭلاندى.

بىردىنلا، پۈتۈن قوشۇن جىددىي ھەرىكەتكە كېلىپ، ئون مىڭغا يېقىن ئاتلارنىڭ تارتقۇلىرى چىڭىتىلدى، ئەسكەرلەرمۇ

تاسمىلىرىنى چىكتىپ تەييار تۇرۇشتى. «ئاتقا مىنىڭلار!» دېگەن بۇيرۇق ئاڭلانغاندا ھەممىسى ئاتلىرىغا مىنىشىپ، بەللىرىدىكى قىلىچلىرىنى ئېلىشقا قولايلىق ئورۇنغا يۆتكەشتى، مىلتىقلىرىنى ئۆشنىلىرىگە ئارتىپ، پۇتلىرى بىلەن ئاتلىرىنىڭ قورساقلىرىنى مەھكەم قىسىپ، ئالغا ئېتىلىشقا تەييار تۇرۇشتى.

ھەر دەرىجىلىك كوماندىرلار قوشۇننىڭ تەيياrلىق ئەھۋالىنى ئەڭ ئاخىرقى قېتىم تەكشۈرۈپ چىقتى. بارلىق ئەسكەرلەر قىلىچ تۇتقان ئوڭ قوللىرىنى مەيدىسىگىچە كۆتۈرۈپ تۇراتتى، قىلىچلار خۇددى كۆك ئاسمانغا تىكىلىپ تۇرغان تاك قارىغايلاردەك ھەيۋەتلىك كۆرۈنەتتى، تىغلىرى يېڭى كۆتۈرۈلگەن قۇياش نۇرىدا ئاپئاق يالتىراپ تۇراتتى. كوماندىرلار: «بىرئازدىن كېيىن بۇ قىلىچلار قىزىل قان بىلەن بويىلىدۇ» دەپ ئويلىشاتتى.

«ئاتلىنىڭلار!»

پومورسكا ئاتلىق ئەسكەرلەر بىرىگادىسى ئورمانلىقتىن خۇددى كەلكۈندەك ئېتىلىپ چىقىپ، گېرمانىيىنىڭ دالادا يېيىلىپ كېتىۋاتقان بىرونېۋىك قوشۇنىغا قاراپ چاپتى.

بۇ ئاتلىق ئەسكەرلەر خۇددى يەرنىڭ تېگىدىن چىققاندەك تۈيۈقسىز پەيدا بولغاچقا، نېمىسلار دەسلەپتە ھەيران قېلىشتى. ئەسكەرلەر چۇقانمۇ سالماي، ئوقمۇ ئاتماي، ئاتلىرىدا ئېگىشىپ ئولتۇرۇپ كېلىشىۋاتاتتى. بىرقانچە ئون مىڭ تۈياقلاردىن چىقىۋاتقان ئاۋازلارنىڭ ۋەھىمىسىدىن بولسا كېرەك، نېمىسلار ئۇلارغا ئوق ئېتىشنى ئۇنتۇپ قېلىشقانىدى.

مىڭلىغان ئاتلارنىڭ تۇياقلىرى ئاستىدىن كۆتۈرۈلگەن توپا - چاڭلار نېمىس قوشۇنىغا بارغانسېرى ئاز قالدى. قايسىبىر نېمىس ئوفىتسېرى ئەسەبىيلەرچە: «ئېتىلاسلار! ئېتىشمامسەن!» دەپ توۋلىغاندىن كېيىنلا، نېمىسلارنىڭ پۈتۈن تانكىلىرىدىن بىر يولىلا گۈمبۈرلەپ ئوق

ئېتىلىشقا باشلاپ، ئاتلىق ئەسكەرلەر خۇددى چۆپ چاپقاندەك قىرىلىپ كەتتى. تانكىلارنىڭ يېنىغا بارالىغان ئاز ساندىكى ئاتلىق ئەسكەرلەر پولات تانكىلاردىن باشقا قىلىچلىرىدىن ئۆتكۈزىدىغان بىرمۇ دۈشمەن ئەسكىرىنى ئۇچراتماي، قىلىچلىرىنى غەزەپ بىلەن تانكىلارغا ئۇرۇشۇپ كەتتى.

پولشا ئارمىيىسىنىڭ دونكىخوتچە ھۇجۇمى بىرنەچچە سائەتكىچە داۋاملاشتى. جەڭ مەيدانىنىڭ كۆرۈنۈشى دېگۈدەك ئىدى. پولشا ئاتلىق ئەسكەرلىرى دولقۇندەك يوپۇرۇلۇپ كېلەتتى، ئاندىن نېمىس تانكىلىرىنىڭ ئوقلىرى بىلەن پەسەيگەن دولقۇندەك گۈپۈلدەپ يىقىلاتتى. ئارقىدىنلا يەنە دولقۇن كۆتۈرۈلەتتى، يەنە چۆپتەك قىرىلىپ دولقۇن پەسىيەتتى. بۇنداق ئەھۋال تاكى پولشا ئاتلىق ئەسكەرلىرى پۈتۈنلەي قىرىلىپ تۈگىگىچە داۋاملاشتى.

ئوق ئاۋازلىرى ئاستا ـ ئاستا بېسىلىشقا باشلىغاندا، ئون نەچچە مىل دائىرە ئات ۋە ئادەملەرنىڭ جەسەتلىرى بىلەن توشۇپ كەتكەنىدى. ئېلىشىش ئەڭ قاتتىق بولغان جايلاردا، پولشا ئەسكەرلىرى بىلەن ئاتلىرىنىڭ جەسەتلىرى تاغدەك دۆۋىلىنىپ كەتتى. نېمىسلارنىڭ تانكىلىرى خۇددى گۆش توغراش ماشىنىسىدەك، قىپقىزىل قانغا بويىلىپ كەتتى.

بۇ قېتىمقى كۆرۈنۈش پولشا ئۇرۇشىنىڭ ئىخچام كۆرۈنۈشى ئىدى.

گېرمانىيە، بېرلىن.

1939 ـ يىلى 3 ـ سېنتەبىر كېچىدە، گىتلېر ئۆزىنىڭ باش مىنىستىرلىك بىناسىدىكى ھەشەمەتلىك ئىشخانىسىدىن ئامېرىكا ناملىق پويىزىنىڭ مەخسۇس ۋاگونىغا يۆتكەلدى.

گېرمانىيە تۆمۈرىيولى ئەزەلدىن بۇنداق ۋاگونلارنى توشۇپ باقمىغانىدى؛ ئىككى تەرەپتە ئىككى پاراۋوز 14 ـ، 15 ـ ۋاگوننى سۆرەپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ۋاگونلارنىڭ كەينىدە يەنە ئېغىر

قوراللار، زېنت توپ زەمبىرەكلىرى بىسىلغان مەخسۇس ۋاگونلارمۇ بار ئىدى.

گىتلېرنىڭ مەخسۇس ۋاگونى ئەڭ ئالدىدا ئىدى. ۋاگون چوڭ - كىچىك ئۈچ ئۆيگە: بىر مېھمانخانا، بىر يۇيۇنۇش ئۆيى، بىر ھۇجرىغا بۆلۈنگەنىدى. مېھمانخانىغا ئۇزۇن بىر ئۇستەل، ئۇستەل ئەتراپىغا سەككىز ئورۇندۇق قويۇلغانىدى. ۋاگوننىڭ قالغان قىسمىدا يەنە تۆت ئېغىز ئۆي بار بولۇپ، ئۇلاردا ئونىڭ مۇھاپىزەتچىسى بىلەن خىزمەتچىلىرى تۇراتتى. باشقا ۋاگونلارغا ئاشخانا، قوغدىغۇچىلار، خۇسۇسىي رازۋېتچىكلىرى، دوختۇرلار، ئاخبارات مۇخبىرلىرى ۋە زىيارەتكە كەلگەن مېھمانلار جايلاشقانىدى. يوسف فون ربىبېنتروپ، ھانىس لامېبرس، ھېنرىچ ھىملېر ئولتۇرغان «ھېنرىچ» ناملىق يەنە بىر پويىز ئونىڭ كەينىدىنلا كېلىۋاتاتتى. گېرىنگنىڭ «ئاسىيا» ناملىق مەخسۇس پويىزىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشلىرى تېخىمۇ ھەشەمەتلىك ھەم راھەت ئىدى. ئۇ پويىز گېرىنگ بىلەن بىللە پوتسدامنىڭ يېنىدىكى ھاۋا ئارمىيە قوماندانلىق شتابىدا قالغانىدى.

گىتلېر ئولتۇرغان ۋاگوننىڭ پائالىيەت مەركىزى ئونىڭ ئۆزى تۇرۇۋاتقان ۋاگوننىڭ كەينىدىكىلا «قوماندانلىق ۋاگون» دا ئىدى. يېغىن ئۆيى ئۇزۇن ۋاگوننىڭ يېرىمىنى ئىگىلەيتتى. يېغىن ئۆيىدە ئاساسەن خەرىتىلا بار ئىدى. ۋاگوننىڭ قالغان يېرىمى گىتلېرنىڭ ئالاقە مەركىزى بولۇپ، بۇ مەركەز تېلېگراممىلا، سىمسىز تېلېفونلار ئارقىلىق ئالدىنقى سەپتىكى قوماندانلىق شتابلىرى، ئەڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى ۋە باشقا ھەرقايسى مىنىستىرلىكلەر بىلەن ئالاقىلىشىپ تۇراتتى: گىتلېر ئۇخلىغاندىن باشقا چاغدىكى پۈتۈن ۋاقتىنى ئاشۇ تار، تىنجىق ئۆيدە ئۆتكۈزەتتى. بۇنداق چاغلاردا، گىتلېرنىڭ ئاساسلىق ئادىيۇتانتى رودولف شىمت ئايىغى ئۇزۇلمەي كېلىپ تۇرىدىغان

زىيارەتچىلەرنى ئىچكىرىگە پەقەتلا كىرگۈزمەي توسۇپ قالاتتى. ۋىليام كېتپىل ئۆزىنىڭ ئۇرۇش قىلىش ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئالفرىد يودلىنى بىرىنچى قېتىم گىتلېرگە مەشھەدە تونۇشتۇرغانىدى. ئالفرىد يودلى باۋارىيەدىكى تاغلىق رايون ئۇرۇشىغا قوماندانلىق قىلغان، ئېغىر ـ بېسىق، ئايپاكباش ئادەم ئىدى، گىتلېردىن بىر ياش كىچىك بولۇپ، ئۇرۇشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىرنەچچە كۈنىگىچە گىتلېرنىڭ ئاساسلىق تاكتىكا مەسلىھەتچىسى بولۇپ كەلگەنىدى (ئۇرۇشتىن كېيىن، يودلىنى ئامېرىكىلىقلار ئامېرىكىغا ئېلىپ بېرىپ، غەربنى قوغداش توغرۇلۇق ئۇنىڭدىن مەسلىھەت ئالغان، كېيىن نيۈرنبېرگدا ئۇرۇش جىنايەتچىلىرى قاتارىدا سوتلىنىپ دارغا ئېسىلغان). يودلى خەرىتە قويۇلغان ئۇزۇن ئۈستەلنىڭ ئوتتۇرىسىغا توغرا كېلىدىغان يەردە ئولتۇراتتى، كېتپىل ئۆز ئورنىدا ئىدى، قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئالاقىچىسى نىكولاس فون فورمان ئۈستەلنىڭ ئۇچ تەلەپفون قويۇلغان يەنە بىر تەرىپىدە ئولتۇراتتى.

خۇددى باش مىنىستىر بىناسىغا ئوخشاش، پويىزدىمۇ ناتسىستلارنىڭ كىيىمىنى كىيىپ يۈرۈش بەلگىلەنگەنىدى. گىتلېرنىڭ ئادىيۇتانتىدىن باشقا، ھەتتا گىتلېرنىڭ يېكىدىن تەيىنلىگەن قوماندانى روممېلمۇ بۇ ۋاگوندا ياتالمايتتى. گىتلېر دائىم ئەتىگەن سائەت 9 دا قوماندانلىق ۋاگوندا پەيدا بولۇپ، يودلىنىڭ چۈشتىن بۇرۇن قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار توغرىلىق بەرگەن دوكلاتىنى ئاڭلايتتى، ئايروپىلان بىلەن بېرلىندىن ئېلىپ كېلىنگەن خەرىتىنى كۆرەتتى. فون فورماندىن سورايدىغىنى كۆپرەك غەربىي سەپتىكى خەتەرلىك ۋەزىيەت ئىدى، چۈنكى 480 كىلومېتىرلىق مۇداپىئە لىنىيىسىدىكى 30 دىۋىزىيىنىڭ 12 دىۋىزىيىسى كارغا كېلەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە فرانسىيە 110 دىۋىزىيە ئەسكىرى بىلەن ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىشى مۇمكىن ئىدى.

لېكىن، گىتلېرنىڭ باھالىغۇچىلىرى ئېلان قىلغان بارلىق پەرەزلەرنىڭ ئەكسىچە، غەربىي سەپ ھەيران قالارلىق دەرىجىدە جىمجىت ئىدى..

4 ـ سېنتەبىردە، كۆرگەن ئادەمنى سۈر باسىدىغان فون فورمان مۇنداق دەپ يازىدۇ:

«بۇ چاغدا، غەربتە بىر مەيدان تەشۋىقات جېڭى باشلىنىپ كەتتى. داھىيمىز ئۆزىنىڭ يولىنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىيالامدۇ؟ ئاڭلىساق، فرانسىيلىكلەر سائاربرىيۇككېندا، «بىرىنچى پاي ئوقنى ھەرگىز بىز ئاتمايمىز» دەپ خەت يېزىلغان بىر بايراقنى چىقىرىپ قويۇپتۇدەك. بىزنىڭ قوشۇنىمىزغا ئاشكارا دۈشمەنلىك ھەرىكەتلەردە بولماسلىق توغرۇلۇق قاتتىق بۇيرۇق بار ئىدى، لېكىن مەن يۈز بېرىۋاتقان ئىشلارغا چىداپ تۇرالمىدىم.»

بۇ ھەقىقەتەن بىر تېپىشماق ئىدى. پولشا پۈتۈنلەي گۈمران بولۇش ھالىتىدە تۇرۇۋاتقاندىمۇ، ئۇنىڭ ئىتتىپاقداشلىرى شۇملۇق چىقىپ تۇرغان گەپلەرنى قىلىپ توۋلىشىپ يۈرۈشتى. پۈرسەت قولدىن كېتىۋاتسىمۇ ئورۇنلىرىدىن مىدىرلاپمۇ قويۇشمىدى.

پولشا ئۇچ ھەپتە ئىچىدە رەھىمسىزلىك بىلەن ئاياغ ئاستى قىلىندى. ئۇنىڭ جەڭچىلىرىنىڭ باتۇرلۇقلىرىمۇ، ئىتتىپاقداشلىرىنىڭ ۋەدىلىرىمۇ ئۇنى مۇقەررەر مەغلۇبىيەتتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالالمىدى.

ستالىن بۇ ئىشتىن قاتتىق چۆچۈپ كەتتى، ھەرقايسى دۆلەتلەرمۇ قاتتىق زىلزىلىگە كەلدى. ئەمما گىتلېرنىڭ ئۆز ئارمىيىسىنىڭ يېڭىلمەسلىكىگە بولغان ئېتىقادى تەۋرەنمەس ئىدى. ئۇلار پولشاغا پومبرانىيە بىلەن شەرقىي پرۇسسىيىدىن، سلېزىيە بىلەن سلوۋاكىيىدىن ھۇجۇم باشلاپ، پولشالىقلارنى ھېچقانداق بىر جايدىن مۇستەھكەم بىر ئالدىنقى سەپ

قۇرالمايدىغان قىلىپ قويدى. ماشىنا، تانكا، بومبارداىمانچى ئايروپىلان دېگەنلەر ئۇرۇشتا ئالاھىدە قوشۇن ھېسابلانماسلىقى كېرەك ئىدى، ئەمما پولشا ئۇرۇشىدا شۇنداق بولدى. گىتلېرنىڭ برونېۋىك ۋە ماشىنىلاشقان قوشۇنى ئاجىز پولشانىڭ غەربىي سېپىنى بىتچىت قىلىپ تاشلىدى. پولشا قوشۇنلىرىنى ۋېستولا دەرياسىنىڭ غەربىگە توپلىشىۋاتقان چاغدا قورشىۋالدى. پولشا بىرىنچىدىن ۋەتىنىنى قوغداپ قېلىش؛ ئىككىنچىدىن بېرلىنغا شىددەت بىلەن تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلىش مەقسىتىدە قوشۇنىنى شۇ جايغا توپلىغانىدى. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، شۇنداق قىلغاندا گېرمانىيەنىڭ ئىچكى قىسمىدا ناتىستلارغا قارشى ئىنقىلاب قوزغىغىلى بولاتتى. پولشا ھۆكۈمىتى بۇ نۇقتىغا بالىلارچە ئىشىنىپ كەتكەنىدى. ئەمەلىيەتتە نېمىسلارنىڭ پەرەز قىلغان ئىشلىرى توغرا چىقتى. پۈتۈن بىر ياز خەرىتىگە قاراپ تۇرۇپ پىلانلىغان ئىشلىرى 1939 - يىلى سېنتەبىردە پولشا سازلىقلىرى بىلەن تۈزلەڭلىكلىرىدە ئەمەلگە ئاشتى.

بىر ھەپتىدىن كېيىن، مەخسۇس پويىز جەنۇبىي سەپكە قاراپ يۈزلەندى. ۋاگون سىرتىدىكى ھاۋا سېنتەبرنىڭ ئىسسىق تەپتى ۋە چاڭ - توزانلار بىلەن تولغۇسىز ئىدى. گىتلېرنىڭ ئادەملىرى كەچكىچە تىنجىق ۋاگون ئىچىدە تىنماي ئىشلىشەتتى، گىتلېرنىڭ كەيپىياتىمۇ كۆتۈرەڭگۈ ئىدى. ھەر كۈنى تاڭ بىلەن تەڭ مەخسۇس ۋاگوندىن ئايرىلىپ، كېچىدە كېلىپ ئارام ئالاتتى. ئۇ چاغلاردا، ئالدىنقى سەپتىلا ئۇرۇش بولۇپ قالماي، ئارقا سەپتىمۇ پولشانىڭ قالدۇق ئەسكەرلىرى بىلەن ئاھالە خەلقى پارتىزانلىق ئەترەتلىرىنى تەشكىللەپ ھەرىكەت ئېلىپ بېرىۋاتاتتى. تۈرمىدىن قويۇپ بېرىلگەن مەھبۇسلارمۇ مەھبۇس كىيىملىرىنى سېلىۋېتىشكىمۇ ئۇلگۈرمەي، قوللىرىغا قورال ئېلىپ نېمىس تاجاۋۇزچىلىرى بىلەن ئېلىشىۋاتاتتى. شۇنداقتىمۇ گىتلېر ماشىنىسىغا ئولتۇرۇپ، پولشانىڭ شەھەر - يېزىلىرىدا،

ئورمانلىقلىرىدا يۈرۈۋەردى.

«دۆلەت باشلىقىمىز ئالدىنقى سەپتە!» دېگەن بۇ خەۋەر جەڭچىلەرنىڭ روھىنى ئۇرغۇتماقتا، پولشا خەلقىنىڭ بولسا غەزەپ ـ نەپرىتىنى ئۇلغايتماقتا ئىدى. بىر قېتىم، گىتلېر ماشىنىسىنى تاشلاپ، ئېگىز بىر دۆڭنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، ئالدىنقى سەپتىكى جەڭ ئەھۋالىنى كۆزىتىۋاتاتتى. نېمىس ئەسكەرلىرى ئۇ تۇرغان دۆڭلۈككە يېغىلىپ، مۇداپىئەنى كۈچەيتتى. پولشانىڭ توپچى قىسىملىرى تۈيۇقسىز كۆتۈرۈلگەن بۇ پاتېپاراقچىلىقنى كۆرۈپ، دۆڭنىڭ ئۈستىدە تۇرغان ئادەمنىڭ كىملىكىنى پەملىدى ـ دە، ئون نەچچە مىنۇتتىن كېيىن پۈتۈن توپ كۈچىنى ئاشۇ دۆڭگە قارattى. توپ ئوقلىرى يامغۇردەك تۆكۈلۈپ تۇرسىمۇ، گىتلېرنىڭ تۇرغان يېرىگە بىرىمۇ چۈشمەي گىتلېر ھايات قالدى. بۇمۇ بەلكىم ئۇنىڭ ئەجىلىنىڭ توشمىغانلىقىدىندۇر، بولمىسا 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشى يېڭى پارتلاپ ئۇزاققا بارمايلا ئاياغلاشقان بولاتتى.

گېرمانىيە قوشۇنى چاقماق تېزلىكىدىكى ھۇجۇمنىڭ تەڭداشسىز قۇدرىتى بىلەن پولشا قوشۇنىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىلىرىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، تېخىمۇ ئېچكىرىلەپ ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. جەنۇبىي قاناتتىكى 14 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە بىلەن شىمالىي قاناتتىكى 8 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ ھىمايىسى بىلەن كۈچلۈك برونىۋىك قوشۇن ۋېستولا دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا ئېقىنىغا يۈرۈش قىلىپ، پولشانىڭ غەرب ۋە جەنۇب لىنىيىلىرىنى تېز سۇرئەتتە بۆسۈپ ئۆتۈپ، پولشانىڭ «لرس» ۋە «كراكوۋ» نامىلىق ئىككى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى ۋارشاۋانىڭ بوسۇغىسىغا قىستاپ كەلدى. شىمالىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە تەۋە 3 ـ، 4 ـ كورپۇس ئارمىيىنىڭ بىر قىسمى پومورنز بىلەن شەرقىي پرۇسسىيىدىن چىقىپ گلوچوس تەرەپتىن قىسىپ كەلدى. 5 ـ سېنتەبردە،

گېرمانىيە قوشۇنى پولشا كارىدورىنى بۆلۈۋېتىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنداپ، پولشانىڭ پومورىزدىكى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى قورشىۋالدى ۋە يوقاتتى. ئارقىدىن 4 - ئارمىيىنىڭ ئاساسلىق كۈچى شەرقتىن ۋېستولا دەرياسىدىن ئۆتتى، 3 - ئارمىيە شەرقىي پرۇسسىيە ئارقىلىق جەنۇبقا ھۇجۇم قىلدى، ئاندىن لىنا دەرياسىدىن ئۆتۈپ، ۋارشاۋانىڭ شەرق تەرىپىدىن باشلاپ مۇھاسىرىگە ئالدى.

بۇ ئۇرۇش پولشا ئۈچۈن بىر ئاپەت، پاجىئە ئىدى.

1 - دۇنيا ئۇرۇشىدا ياسالغان مۇداپىئە ئىستېھكاملىرى گېرمانىيە زەمبىرەكلىرىنىڭ توپ ئوقلىرىنىڭ زەربىسىدە پولشا ئارمىيىسىنىڭ قەبرىستانلىقىغا ئايلاندى، ئۇرغۇن ئەسكەرلەر ئېسىنى يوقىتىپ بولغۇچە تەڭرىنىڭ دەرگاھىغا راۋان بولدى. پۈتۈن قوشۇننى بىرىنچى سەپكە قويۇشنىڭ ئۆزى پولشا ئالىي قوماندانلىق ئورنىنىڭ نادانلىقى ۋە بىلىمسىزلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرەتتى. قاتمۇ قات مۇداپىئە ئىستېھكاملىرى بۇ شارائىتتا، بىرىنچى سەپ بىتچىت قىلىنغاندىن كېيىن دۇشمەننى باشقا جايدا توسۇپ قېلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئەپسۇسكى، پولشانىڭ ئالىي قوماندانى گېرمانىيىنىڭ تانكا - بىرونىۋىكلىرىنى قەلەيدىن ياسالغان، ئاتلىق ئەسكەرلىرىمىز ئۇلارغا تېتىيالايدۇ، دەپ ئويلىغان.

گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ چاقماق تېزلىكىدىكى ھۇجۇمىغا تەڭ كېلەلمىگەن پولشا ئارمىيىسى پۈتۈن سەپ بويىچە كەينىگە چېكىنىپ، دۇنزىيە - دۇنزىيە بويىچە مۇھاسىرىگە چۈشۈشكە، يوقىتىلىشقا باشلىدى. ئۇنۇملۇك ھالدا مۇداپىئە كۈچلىرىنى تەشكىللەش مۇمكىن ئەمەس ئىدى، ھۇجۇم قىلىشتىن تېخىمۇ گەپ ئاچقىلى بولمايتتى، پولشا ئەسكەرلىرىنى كۈتۈۋالغىنى ئۆلۈم، تۇتقۇنلۇق ۋە جازا لاگېرلىرى ئىدى.

ئەنگلىيە - فرانسىيە ئارمىيىسىنىڭ غەربىي سەپتە

مەدرىسلىماي تۇرۇۋېلىشى پولشانى تېخىمۇ قاتتىق ئۇمىدسىزلىككە پاتۇردى.

1 ـ سېنتەبردە ئۇرۇش پارتلىدى، ئەنگلىيە ـ فرانسىيە نۇرغۇن ئىككىلىنىشلەردىن كېيىن، 3 ـ سېنتەبردە ئاندىن گېرمانىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلدى. بۇ چاغدا گېرمانىيىنىڭ غەربىي سەپتە ئاران يىگىرمە دىۋىزىيىلا ئەسكىرى بار ئىدى، لېكىن ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە مەدرىلمىدى، ھەر ئىككى تەرەپنىڭ ئىستىھكاملىرىدا يۇقىرى ئاۋازلىق رادىئو كانايلىرى بىر ـ بىرىگە، بىز بىرىنچى بولۇپ ھۇجۇم قىلمايمىز، دەپ ۋارقىرىشىپ تۇراتتى.

پولشا ئۇزۇل ـ كېسىل ئۇمىدسىزلىككە پاتتى. ھەتتا ھاۋادىن بولسىمۇ ياردەم بېرىشنى ئىلتىماس قىلغان تەلەپلىرىمۇ رەھىمسىزلىك بىلەن رەت قىلىندى.

5 ـ سېنتەبردە، پولشا ئارمىيىسىنىڭ ۋېستۇلا دەرياسىنىڭ غەربىدە قاپسىلىپ قېلىپ پۈتۈنلەي قىرىلىپ كېتىشتەك يامان تەقدىرگە چۈشۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن، باش قوماندان مارشال سىمگىۋ قوشۇنلىرىنى ۋېستۇلا دەرياسىنىڭ شەرقىغە چېكىنىپ، ۋېستۇلا ـ سان دەريالىرىدا مۇداپىئە لىنىيىلىرى قۇرۇشقا بۇيرۇق چۈشۈردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، پولشا ھۆكۈمىتى بىلەن ئالىي قوماندلىق ئورنى ۋارشاۋادىن ئالدىراش ـ تېنەش چېكىنىپ چىقىپ لىيۇبلىنغا كۆچتى.

پولشانىڭ بىر پەشۋاغا يارىمغانلىقى بىلەن گېرمانىيىمۇ ھەم پولشامۇ بۇ ئۇرۇشنىڭ قانداق نەتىجە بىلەن ئاخىرلىشىدىغانلىقىنى بىلىپ بولغانىدى.

6 ـ سېنتەبردە، فون فورمان گېنېرغا شۇنداق دېدى: «ئۇلارنىڭ قالغان قوشۇنى توشقانغا ئوخشاپ قالدى، ئەمدى بىر مۇشتقا يارىمايدۇ، ھەربىي جەھەتتىن ئېيتقاندا، ئۇرۇشنى ئاياغلاشتى دېسەكمۇ بولىدۇ.»

پولشانىڭ قالدۇق قوشۇنلىرى 9 ـ سېنتەبىردە لىننا، ۋېستۇلا، سان دەريالىرىدا داۋاملىق مۇداپىئەدە تۇردى. زاپاس تۇر ۇۋاتقان «پرۇسسىيە» قوشۇنى ئالدىراپ ـ تېنەپ جەڭگە ئاتلاندى. پوسنان گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئۆزلىرىنىڭ «توشقان» ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلىماقچى بولغاندەك، 9 ـ سېنتەبردىن باشلاپ بوزۇرا دەرياسىدىن ئۆتۈپ، شەرقىي جەنۇب تەرەپتىكى نېمىسلارنىڭ 8 ـ ئارمىيىسىگە يان تەرەپتىن قايتۇرما ھۇجۇم قىلىش ئارقىلىق مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقماقچى، ئاندىن ۋارشاۋانى ساقلاۋاتقان ئارمىيە بىلەن قوشۇلماقچى بولدى. گېرمانىيە قوشۇنى ئۇرۇش باشلانغاندىن بېرىكى ئەڭ خەتەرلىك بىر پەيتكە دۇچ كەلگەنىدى.

نېمىس ئارمىيىسى ۋېستۇلا دەرياسىنىڭ غەربىدە ئۇلارنىڭ پىلانىغا قارشى پىلان تۇزدى. جەنۇب گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى 8 ـ ئارمىيىگە ئارقىغا چېكىنمەي، پولشالىقلارنىڭ ھۇجۇمىغا تاقابىل تۇرۇش، پولشا ئارمىيىسىنىڭ غول كۈچىنى ۋېستۇلا دەرياسىنىڭ غەرب تەرىپىگە قىزىقتۇرۇش توغرۇلۇق جەددىي بۇيرۇق چۈشۈردى ۋە شۇنىڭ بىلەن تەڭلا 12 دىۋىزىيىنى جەددىي يۆتكەپ، تېز سۈرئەتتە «پوسنان» ۋە «پومورىز» ئارمىيىلىرىنى قورشىۋالدى. شىددەتلىك جەڭدىن كېيىن، 18 ـ سېنتەبردە، مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىپ كەتكەن ئاز بىر قىسىم پولشا ئەسكەرلىرىدىن باشقا 120 مىڭ ئەسكەر تولۇقى بىلەن تەسلىم بولۇشقا مەجبۇر بولدى.

ۋېستۇلا دەرياسىنىڭ شەرق تەرىپىدە، گېرمانىيە ئالىي قوماندانلىق شتابى پولشا ئارمىيىسىگە دەم ئېلىۋېلىش پۇرسىتى بەرمەي، تاغارنىڭ ئاغزىنى يەنە بىر قېتىم يوغان ئېچىپ قويدى. گېرمانىيىنىڭ 14 ـ ئارمىيىسى 11 ـ سېنتەبردە سان دەرياسىدىن جەددىي شىمال تەرەپكە ئۆتۈپ، 15 ـ سېنتەبر كېچىدە، لىۋۇبلىن رايونىدىكى توماسوۋنى ئىگىلىدى. شىمال گۇرۇپپىۋوي

ئارمىيىنىڭ 3 ـ كورپۇس ئارمىيىسى بۇگ دەريا‌سىنى بويلاپ جەنۇبقا يۇرۇش قىلىپ، 15 ـ سېنتەبرده برسېتنى بېسىۋالدى. 17 ـ سېنتەبرده، جەنۇب ۋە شىمالدىكى ئىككى چوڭ قوشۇن خېلىمدا ئۇچرىشىپ، پولشا ئارمىيىسىنىڭ كۆپ قىسىم قوشۇنلىرىنى تاغارنىڭ ئىچىگە سولاپ بولدى. شىددەتلىك جەڭلەردىن كېيىن، پولشا قوشۇنى ئاخىر 18 ـ سېنتەبرده پۈتۈنلەي گۇمران بولدى. توققۇز پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسى، ئۇچ ئاتلىق ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسى، قالغان 11 دىۋىزىيىنىڭ بىر قىسىم ئەسكەرلىرى ئۇزۇل ـ كېسىل يوقىتىلدى. ئىككى قېتىملىق ئۇرۇش بىلەن، پولشا ئارمىيىسى قارشىلىق بىلدۈرۈش ئىقتىدارىنى پۈتۈنلەي يوقاتتى.

پولشا گېرمانىيە تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچراۋاتقاندا، ئۇنىڭ ئىتتىپاقداشلىرى بولغان ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە نېمە قىلدى؟ گېرمانىيە ئارمىيىسى شەرتنامىنى يىرتىپ تاشلاپ پولشاغا تاجاۋۇز قىلغاندا، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ قورقۇپ جېنى چىقىپ كەتتى. لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئارقىغا سوزۇش سىياسىتىنىڭ خاتالىقىنى تېخىچە سەزمەي، چېخوسلوۋاكىيىنى سېتىۋېتىشتىن ئىبارەت كونا چارىسى بىلەن گېرمانىيە ـ پولشا توقۇنۇشىنى «توختىتىپ» قالماقچى، ئاندىن پولشا مەسلىسىده يەنە بىر قېتىم «مېيۇنخېن» ئويۇنىنى ئويناماقچى بولۇشقاندى. لېكىن گىتلېر ئۇلارنىڭ بۇ تەكلىپىنى رەت قىلدى. بۇنداق ئەھۋالدا، ئەنگلىيە ـ فرانسىيە ھۆكۈمەتلىرى ئامالسىز 3 ـ سېنتەبرده گېرمانىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلدى.

ئىككى دۆلەت ھۆكۈمەتلىرى گېرمانىيىگە قارىتا ئۇرۇش ئېلان قىلغان بىلەن ئەمەلىيەتتە ئۇرۇشمىدى. گېرمانىيە ئايروپىلانلىرى پولشانىڭ شەھەرلىرىنى بومبارد‌ىمان قىلىۋاتقان ۋاقىت خەتەرلىك كۈنلەردە پولشاغا بىرمۇ ئايروپىلانىنى يارد‌ەمگە

ئەۋەتمىدى. گېرمانىيىنىڭ ئاساسىي قوشۇنى پولشاغا يۈرۈش قىلغاچقا، گېرمانىيە بىلەن فرانسىيە چېگرىسىدا ئۇنىڭ ئازلا ئەسكىرى مۇداپىئەدە ئىدى، پەيت ۋە ۋەزىيەت فرانسىيە ئۈچۈن شۇنچىلىك پايدىلىق ئەھۋالدىمۇ، ئۇلار ئەسكىرىنى مىدىرلاتمىدى، پەقەت تار دائىرىدە «سىمۇزول خاراكتېرلىك جەڭ» لەرنىلا قىلىپ قويدى. ئەنگلىيىمۇ گېرمانىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلغىنى بىلەن، غەربىي ياۋروپا قۇرۇقلۇقىغا پەقەت تۆت دىۋىزىيە ئەسكەر ئەۋەتىپ بولدى قىلدى. ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ پولشاغا تۇتقان بۇ خىل مۇئامىلىسىگە ھەتتا گېرمانىيىنىڭ ھەربىي قوماندانلىرىمۇ ھەيران قالدى.

نېمىسلارنىڭ پولشاغا ھۇجۇم قىلىشى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ دىققىتىنى قاتتىق قوزغىدى. پولشا تېز ئارىدا پارچىلىنىپ كېتىش خەۋپىدە تۇرۇۋاتقاندا، سوۋېت ئارمىيىسى ئالتە يولغا بۆلۈنۈپ، غەربتىكى چېگرىسىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ غەربىي ئوكرائىنا بىلەن غەربىي بلوروسىيىگە بېسىپ كىردى ۋە بۇ جايلارنى بېسىۋالدى. 9 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدا، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيە ھۆكۈمەتلىرى كېڭىشىپ، ئىككى تەرەپ پولشا زېمىنىنى نارېۋ ـ ۋېستۇلا ـ سان دەريالىرىنى چېگرا قىلىپ ئىگىلەش ئۈستىدە كېلىشىم ھاسىل قىلىشتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە سوۋېت ئىتتىپاقى گېرمانىيىنىڭ شەرققە قاراپ داۋاملىق ئىلگىرىلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۆزىگە قوشنا ئېستونىيە، لىتۋا، لاتۋىيە توغرۇلۇقمۇ كېلىشىم ئىمزالىدى. كېيىن بۇ ئۈچ دۆلەت سوۋېت ئىتتىپاقى تەۋەسىگە ئۆتۈپ كەتتى. بۇنىڭ بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ غەربىي چېگرىسىدا يېڭى بىر مۇداپىئە لىنىيىسى شەكىللەندى.

گىتلېر ئىككى تەرەپلەپ ئۇرۇش قىلىشتىن ساقلىنىش

ئۇچۇن، شەرقىي سەپتە سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن تىنچلىقنى ساقلاپ كەلدى، ئەمما غەربىي سەپتە يېڭى ئۇرۇش تەييارلىقىنى جىددىي ئېلىپ باردى. ھۇجۇم ۋاقتىنى كەينىگە سۈرەش سىياسىتىنى ئاكتىپ يۈرگۈزۈپ كەلگەن، گېرمانىيەنىڭ تاجاۋۇزىغا سۈكۈت قىلىپ تۇرغان فرانسىيە بىلەن ئەنگلىيە ئىدى. ئۇلار ئەمدى ئۆزىگە ئۆزى قىلىدىغان بولدى.

ئىككىنچى باب گىتلېر: رەقىبلىرىمىز- نىڭ پەرىزىدىكى ئىشلارنى ھەرگىز قىلماسلىقىمىز كېرەك

△ چېرچىل گىتلېرغا تىكىلىپ قالدى

△ گىتلېر خۇشال توۋلىماقتا: بەشىنچى بىرىگادىرا! بەشىنچى بىرىگادىرا!

△ نورۋېگىيە مۇنقەرز بولدى

△ بۇيۇك بىرىتانىيە ئىمپېرىيىسى چۈش كۆرمەكتە

△ دانىيە تىنچ يول بىلەن قولدىن كەتتى

△ چېرچىل: مېنىڭ ئىسسىق قېنىم، جاپالىق ئەمگىكىم، كۆز يېشىم ۋە قان - تەرىمدىن باشقا كۆچىلىككە تەقدىم قىلغۇدەك ھېچنەرسەم يوق

△ گىتلېر: چېرچىل ھەقىقىي ئۇرۇش تەلۇبىسى

3 - ئىمپېرىيىنىڭ ئايروپىلان، زەمبىرەك، تانكا ۋە موتسىكىلىتلىق قوشۇنى پولشانىڭ غەربىنى قىرغىنچىلىققا ئۇچرانقان، «چاقماق» ياۋروپانىڭ ئۇرۇش بۇلۇتلىرى بىلەن قاپلانغان ئاسمىنىنى چېقىپ ئۆتۈپ، دۇنيا ئۇرۇشنىڭ پەردىسى

ئېچىلىشقا باشلىغاندىلا غەربنىڭ سىياسىي داھىيلىرى، ھەربىي باشلىقلىرى «قاراڭ بېقىش» شېرىن چۈشلىرىدىن چۆچۈپ ئويغىنىشتى. لېكىن ئۇلار ئۇ چۈشلىرىدىن ئويغىنىپ يەنە بىر چۈشكە كىرىپ كەتتى: دۇشمەنگە قارىتا داۋراڭ، ئەمەلىيەتكە توغرا كەلمەيدىغان ھۇجۇم پىلانلىرى كۆپ ئىدى، ھەتتا تېخىمۇ ھېيلىگەر ۋە چۈشىنىپ بولمايدىغان خام خىياللارغىمۇ پېتىپ كېتىۋاتاتتى. شۇڭا «ئۇرۇش باشلانغاندىن بېرىقى يېرىم يىل ئىچىدە كىشىلەر جەڭ دۇمباقلىرىنىڭ ئاۋازىنىلا ئاڭلاپ، ھەقىقىي جەڭنى زادىلا كۆرمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بۇنچىلىك ئۇزۇنغا سوزۇلغان «تىنچلىق» قا، چۈشىنىپ بولمايدىغان «ئۇرۇش ھالىتى» گە ئاستا ـ ئاستا كۆنۈپمۇ قالدى.

گېرمانىيە فاشىستلىرى پولشانى يەڭگەندىن كېيىن، دۇنيا جامائەتچىلىكىنى ئالداش، ئەنگلىيە، فرانسىيە قاتارلىق دۆلەتلەرنى بىخوتلاشتۇرۇش ئۈچۈن، زور كۆلەمدە «تىنچلىق ھەرىكىتى» ئېلىپ باردى: گىتلېر تىنچلىق توغرۇلۇق نۇرغۇن گەپ سېتىپ، گېزىت ـ رادىئولاردىمۇ ئۇزۇن ماقالىلەرنى ئېلان قىلىپ، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە گېرمانىيىنىڭ پولشانى يوتۇۋالغىنىغا سۈكۈت قىلىپ تۇرىدىغانلا بولسا، گېرمانىيىنىڭ ياۋروپانىڭ باشقا ئورۇنلىرىنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى ساقلاپ قېلىشقا كاپالەتلىك قىلىدىغانلىقىنى ھەم ئەنگلىيە ۋە فرانسىيە بىلەن «ئىناۋەتلىك تىنچلىق» ئورناتماقچى ئىكەنلىكىنى بىلدۈردى. ئىتالىيىدىكى مۇسسولىنىمۇ دەرھال ئوتتۇرىغا چىقىپ گېرمانىيىنىڭ ئالتالمىش «تىنچلىق تەكلىپى» نى قوللاپ، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىدىن كۆز ئالدىدىكى بۇ پاكىتنى ئېتىراپ قىلىشىنى تەلەپ قىلدى. گىتلېر بىر تەرەپتىن «تىنچلىق» دەپ توۋلاپ، يەنە بىر تەرەپتىن غەربىي سەپكە بولغان ھۇجۇم تەييارلىقىنى كۆچەيتتى. 1939 ـ يىلى نۇيابرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، گېرمانىيە ئىككى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ رەھبەرلىك

ئورگىنىنى، بەش گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابىنى، 47 دىۋىزىيىنى (توققۇز تانكا دىۋىزىيىسى بىلەن تۆت موتسكىلىت دىۋىزىيىسىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) پولشا بىلەن گېرمانىيىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىدىن غەربىي چېگرىغا يۆتكىدى. غەربىي ياۋروپانىڭ شىمالىي قانىتىنىڭ بىخەتەرلىكى ئۈچۈن، گىتلېر ئاۋۋال دانىيە بىلەن نورۋېگىيەگە ھۇجۇم قىلىشنى قارار قىلدى.

گېرمانىيىنىڭ دېڭىز ئارمىيىسى ئۇزۇندىن بۇيان شىمالغا تىكىلىپ تۇراتتى. گېرمانىيىنىڭ چوڭ ئوكيانلارغا چىقىدىغان دېڭىز يولى يوق ئىدى. بۇ جۇغراپىيەۋى پاكىت 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشى ۋاقتىدىلا ئۇنىڭ دېڭىز ئارمىيە ئوفىتسېرلىرىدا چوڭقۇر تەسىرات قالدۇرغانىدى. ئەنگلىيە سۇ مىناسى ۋە چارلىغۇچى پاراخوتلىرى ئارقىلىق سېتلاند تاقىم ئارالىلىرىدىن نورۋېگىيە دېڭىز ساھىللىرىغىچە بولغان ئارىلىقنىڭ پۈتۈن يېرىنى قاتتىق قامال قىلىپ، قۇدرەتلىك گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرىنىڭ شىمالىي ئاتلانتىك دېڭىزىغا ئۆتۈش يولىنى توسۇۋالغانىدى، بۇ جايدىن ھەتتا گېرمانىيىنىڭ سودا پاراخوتلىرىمۇ ئۆتەلمەيتتى.

شۇڭا، 1939 ـ يىلى ئۇرۇش پارتلىغاندا، گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ئۈچىنچى نومۇرلۇق كاتتىبېشى ئادمىرال رولف كارلىسنىڭ دېڭىز ئارمىيە مارشالى رادېرغا ئارقا ـ ئارقىدىن خەت يېزىپ، «گېرمانىيىنىڭ نورۋېگىيە دېڭىز ساھىللىرىنى بېسۋېلىشنىڭ مۇھىملىقىنى» تەكىتلەپ كېتىشى بىكار ئەمەس ئىدى.

3 ـ ئۆكتەبىردە، پولشا ئۇرۇشى ئاخىرلىشىپ، دانىيە بىلەن نورۋېگىيىنى بېسۋېلىشنىڭ مۇمكىنلىكى بارغانسېرى روشەنلىشىشكە باشلىدى.

گىتلېرمۇ دانىيە بىلەن نورۋېگىيىنىڭ ستراتېگىيىلىك

ئورنىنىڭ ئىنتايىن مۇھىم ئىكەنلىكىنى چۈشىنەتتى.

دانىيە بالتىق دېڭىزى بىلەن شىمالىي دېڭىزنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان ئىنتايىن مۇھىم ئۆتكەل ئىدى. نورۋېگىيە سكاندىناۋىيە يېرىم ئارلىنىڭ غەربىي شىمالىغا جايلاشقان، شىمال تەرىپى بارېنتس دېڭىزىغا، غەرب تەرىپى ئاتلانتىك ئوكيانىغا تۇتىشىدىغان، ستراتېگىيىلىك ئورنى ئىنتايىن مۇھىم بىر دۆلەت ئىدى. ئەگەر گېرمانىيە بۇ ئىككى دۆلەتنى ئىگىلىۋالسىدىغان بولسا، ئەنگلىيە پاراخوتلىرىنىڭ بالتىق دېڭىزىدىكى پائالىيەتلىرىنى پۈتۈنلەي چەكلەپ، ئەنگلىيە ۋە فرانسىيىنى ئىقتىسادىي جەھەتتە قامال قىلالايتتى، شۇڭا ئۇلار بۇ ئىككى دۆلەتنى كونترول قىلىش ئۈچۈن ئالدى بىلەن 15 مىليون تونا روداغا ئېھتىياجلىق بولسا، بۇ رودىلارنىڭ 11 مىليون تونىسىنى نورۋېگىيە تەمىنلەيتتى، بۇ رودىلارنىڭ (گېرمانىيە ھەر يىلى 15 مىليون تونا رودا ئىشلىتەتتى، بۇ رودىلارنىڭ 11 مىليون تونىسىنى نورۋېگىيە تەمىنلەيتتى) بىخەتەر توشۇلۇشىغا كاپالەتلىك قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە بۇ جايلارنى غەربتىن ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىگە، شەرقتىن سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىپ كېرىدىغان بازىغىمۇ ئايلاندۇرۇۋېتەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا، نورۋېگىيىنىڭ «دۆلەت مەجلىسى پارتىيىسى» نىڭ كاتتىبېشى كىسلىڭ ئاللىبۇرۇنلا نورۋېگىيە بىلەن گېرمانىيىنى بىرلەشتۈرۈپ «گېرمانىيە ـ سكاندىناۋىيە ئورتاق گەۋدىسى» قۇرۇشنى ئويلاپ يۈرەتتى. بۇ ئەل گىتلېرنىڭ ئويلىغان يېرىدىن چىقتى، ئۇمۇ ئەل «گېرمانىيە قوشما شتاتى» قۇرۇشنى پىلانلاۋاتاتتى. شۇنىڭ بىلەن گېرمانىيە ئىككىنچى دۆلەتنى بەسۋېلىش قارارىغا كەلدى.

ئەنگلىيىنىڭ شۇ چاغدىكى دېڭىز ئارمىيە ۋەزىرى چېرچىل گېرمانىيىنىڭ بۇ مەقسىتىنى بىلۋېلىپ، ئىچكى كابىنېتتىن ئۆزىنىڭ نورۋېگىيىنىڭ دېڭىز تەۋەسىگە سۇ مىناسى ئورنىتىپ، گېرمانىيىنىڭ دۆلىتىگە رودا توشۇشىغا توسقۇنلۇق قىلىش پىلانىنى تەستىقلاپ بېرىشنى كۆپ قېتىم ئىلتىماس قىلدى.

لېكىن چېمبېرلىن بىلەن خالىفكسنىڭ نورۋېگىيىنىڭ بىتەرەپلىكىگە دەخلى ـ تەرۇز قىلىشنى خالىماي، نەتىجىدە بۇ تەكلىپ ۋاقتىنچە تۇرۇپ تۇردى.

1939 ـ يىلى 30 ـ نويابردا، سوۋېت ـ فىنلاندىيە ئۇرۇشى پارتلاپ، سكاندىناۋىيە يېرىم ئارىلىنىڭ ۋەزىيىتىنى تۇپتىن ئۆزگەرتىۋەتتى ۋە ئۇنىڭ غەرب ئىتتىپاقداشلىرى بىلەن گېرمانىيە ئوچۇن بولغان ستراتېگىيىلىك ئورنىنى تېخىمۇ ئاشۇرۇۋەتتى. ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە شوتلاندىيىدە بىراقلا يۇرۇش قىلىش ئارمىيىسى تەشكىللەشكە كىرىشىپ، فىنلاندىيىنىڭ سوتسىيالىستىك سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى تۇرۇشىغا ياردەم بېرىشكە ھازىرلاندى. ئەمما بىراقلا يۇرۇش قىلىش ئارمىيىسى فىنلاندىيىگە نورۋېگىيە بىلەن شۋېتسىيە ئارقىلىقلا بارالايتتى. گىتلېر دەررۇ شۇنى كۆرۈپ يەتتىكى، ئەگەر ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ سكاندىناۋىيە يېرىم ئارىلىدىكى بۇ ئىككى دۆلەتنىڭ شىمالىي قىسمىدىن ئۆتۈشىگە رۇخسەت قىلىنمىغان بولسا ياكى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى رۇخسەتسىز ئۆتمىغان بولسا، ئۇلار قاتناشنى قوغدايمىز دېگەن نام بىلەن ئۇ يەردە يېتەرلىك ئەسكىرىي كۈچ تۇرغۇزۇۋالاتتى. شۇنىڭ بىلەن شۋېتسىيىنىڭ گېرمانىيىنى تۆمۈر رودىسى بىلەن تەمىنلەش ئىشى پۈتۈنلەي توختايتتى، ئۇنىڭدىن باشقا ئۇلار يەنە گېرمانىيىنى شىمالىي تەرەپتىن قورشۋالاتتى. بۇنداق بولغاندا ئەھۋال تېخىمۇ جىددىيلىشەتتى.

گىتلېر نورۋېگىيىنى بويسۇندۇرۇش پىلانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ۋىدكۇن ئابراھام لائۇرىتز كىسلىڭ ئىسىملىك بىر خائىننى تاپتى. ئۇ 1887 ـ يىلى دۇنياغا كەلگەن بولۇپ، نورۋېگىيە ھەربىي ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەنىدى، 20 ياش ۋاقتىدا پېتروگرادقا قۇرۇلۇق ئارمىيىنىڭ ئەمەلدارى بولۇشقا ئەۋەتىلدى. 1917 ـ يىلىدىكى ئۆكتەبىر ئىنقىلابىنىڭ غەلىبىسى

نورۇھگىيىلىك بۇ ياش ئوفىتسېرنى ئىنتايىن قايىل قىلدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئوسلوغا قايتىپ كېلىپ، ئىشچىلار پارتىيىسى ئۇچۇن خىزمەت قىلىدىغانلىقىنى بىلدۇردى. ئۇ چاغدا ئىشچىلار پارتىيىسى كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسىئونالنىڭ ئەزاسى ئىدى. ئۇ ئۆزى باش بولۇپ «قىزىل قوغدىغۇچىلار ئەترىتى» تەشكىللەشنى تەكلىپ قىلدى. لېكىن ئىشچىلار پارتىيىسى ئۇنىڭغا ۋە ئۇنىڭ پىلانىغا ئىشەنمەي رەت قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يۆنىلىشىنى بۇراپ، يەنە بىر قېتىم قاراپ ماڭدى. ئۇ 1931 ـ يىلدىن 1933 ـ يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا دۆلەت مۇداپىئە ۋەزىرى بولغاندىن كېيىن، 1933 ـ يىلى مايدا، گېرمانىيىدە ئەمدىلا ھاكىمىيەتنى قولغا ئالغان ناتسىستلار پارتىيىسىنىڭ نەزەرىيە ۋە تاكتىكىلىرىنى ئوغرىلىۋېلىپ، «دۆلەتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش پارتىيىسى» دەيدىغان فاشىستىك پارتىيىنى قۇردى. لېكىن، ناتسىستىزم دېموكراتىيىگە باي نورۇھگىيە زېمىنىدا كۇن ئالالمىغاچقا، كىسلىنگ ھەتتا پارلامېنت ئەزاسىمۇ بولالمىدى. نەتىجىدە، سايلامدا ئۆز دۆلىتىدىكى خەلق تەرىپىدىن تاشلىۋېتىلگەندىن كېيىن، ناتسىستلار گېرمانىيىسىنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئاتتى.

ئۇ ناتسىستلار گېرمانىيىسىنىڭ ھۆكۈمەت پەيلاسوپى روسېنبېرگ بىلەن مۇناسىۋەت باغلىدى. بۇ پەيلاسوپ نۇرغۇن ۋەزىپىلەرنى ئۈتىگەندى. بۇ ۋەزىپىلەرنىڭ بىرى ناتسىستلار پارتىيىسى تاشقى ئىشلار ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرلىقى ئىدى. گىتلېرنىڭ بۇ دەسلەپكى ئۇستازى، نورۇھگىيىلىك بۇ ئوفىتسېردىن پۇرسەتكە ئىگە بولدۇم، دەپ ئويلىغانىدى. چۇنكى روسېنبېرگ قىزىققان خام خىياللارنىڭ بىرى يەھۇدىيلار ۋە «شالغۇت» ئىرقلار تۈگىتىلگەن بۇيۇك شىمالىي ياۋروپا ئىمپېرىيىسىنى قۇرۇپ، ناتسىستلار گېرمانىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە پۈتۈن دۇنياغا ھۆكۈمرانلىق قىلىش

ئىدى. 1939 ـ يىلدىن كېيىن، ئۇ كىسلىك بىلەن ئىزچىل تۇرده مۇناسىۋەت باغلاپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ بىمەنە پەلسەپىسىنى ۋە تەشۋىقاتىنى سىڭدۈردى.

1939 ـ يىلى ئىيۇندا، ياۋروپانى قويۇق ئۇرۇش تۇمانلىرى قاپلىغان ۋاقىتتا، كىسلىك لۇبېكتە ئۆتكۈزۈلگەن شىمالىي ياۋروپا جەمئىيىتى يىغىنىغا قاتناشقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، روسېنبېرگنىڭ نەزەرىيە جەھەتتىلا ئەمەس، باشقا جەھەتلەردىمۇ ئۆزىنى قوللىشىنى تەلەپ قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئوسلو بىلەن بېرلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا قاتناپ يۈرۈپ، گىتلېرنىڭ شىمالىي ياۋروپانى بويسۇندۇرۇش پىلانى ئۈچۈن كەتمەن چاپتى.

دېكابردا، كىسلىك بىر سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىش پىلانىنى كۆتۈرۈپ بېرلىنگە كەلدى. ئۇ بۇ پىلانغا بېرلىن چوقۇم جىددىي قارايدۇ دەپ ئويلىغانىدى، چۈنكى ئۇنىڭ بۇ پىلانى گېرمانىيە بىلەن ئاۋستېرىيىنىڭ قوشۇۋېتىلىش ۋەقەسىدىن كۆچۈرۈۋېلىنغانىدى. ئۇنىڭ پىلانى بويىچە، كىسلىكنىڭ بەزى ئاتارمەنلىرى گېرمانىيەدە «دۆلەت سوتسىيالىستلار پارتىيەسىنىڭ تەجرىبىلىك، قەيسەر، بۇنداق ئىشلارغا ماھىر ئەزالىرى» تەرىپىدىن جىددىي تەربىيىلىنەتتى. بۇ ئادەملەر تەربىيىلىنىپ نورۋېگىيەگە قايتقاندىن كېيىن، ئوسلونىڭ ستراتېگىيىلىك تايانچ پونكتلىرىنى ئىشغال قىلاتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، گېرمانىيە دېگىز ئارمىيىسى بىلەن قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى ئايرىم ـ ئايرىم ئەۋەتكەن قوشۇنلار نورۋېگىيە يېڭى ھۆكۈمىتىنىڭ ئالاھىدە تەلىپىگە بىنائەن ئوسلوغا يېقىن جايدىكى ئالدىن بەلگىلەنگەن قولتۇقتا پەيدا بولاتتى.

بۇ، گېرمانىيە بىلەن ئاۋستېرىيىنىڭ قوشۇۋېتىش تاكتىكىسىنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك تەكرارلىنىشى ئىدى، ئوخشىمايدىغىنى، سېيىس ـ ئىنكۇئارتنىڭ رولىنى كىسلىك ئويناۋاتاتتى.

گىتلېر بىلەن رادېر كىسلىكىنى كۆپ قېتىم قوبۇل قىلدى ۋە ئۇنىڭدا «ئىشەنچلىك تەسىر» قالدۇردى. نورۋېگىيىنىڭ بۇ خائىنى گېرمانىيىلىك خوجايىنلىرىغا شۇنداق دېدى: «ئەنگلىيە ستاۋانگېرغا يېقىن جايدىن قۇرۇقلۇققا چىقىشىنى پىلانلاۋاتىدۇ. كىرىستىئانساند ئەنگلىيىنىڭ بازىسى بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. نورۋېگىيىنىڭ ھازىرقى ھۆكۈمىتى، پارلامېنتى ۋە پۈتكۈل تاشقى سىياسىتى ئەنگلىيىنىڭ ئەڭ يېقىن دوستى، ئاتاقلىق يەھۇدىي خامېرونىڭ (نورۋېگىيە پارلامېنتىنىڭ رەئىسى) قولىدا.»

ئۇ يەنە ئەنگلىيە بىسۇبلىنغاندىن كېيىن گېرمانىيىگە كېلىدىغان تەھدىت ئۇستىدىمۇ توختىلىپ، ئەنگلىيىدىن بۇرۇن قول سېلىش ئۈچۈن، زۆرۈر بازىلارنى گېرمانىيە قوراللىق قوشۇنىنىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇرۇپ بېرىش تەكلىپىنى بەردى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: «دېڭىز بويلىرىدىكى پۈتكۈل تۆمۈرىيول، پوچتا ۋە قاتناش تۈگۈنلىرىنىڭ مۇھىم ئورۇنلىرىدا ئىشلەۋاتقان خىزمەتچىلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇ مەقسەتتە قولغا كەلتۈرۈلۈپ بولدى.» ئۇنىڭ يەنە بىر خائىن ھاگېلىن بىلەن بىرلىشىغا بېرىشتىكى مەقسىتى «يېقىن كەلگۈسىدە گېرمانىيە بىلەن ئېنىق مۇناسىۋەت ئورنىتىش»، يەنى چاقىرىپ، بىرلىكتە ھەرىكەت قىلىشقا ۋە ئوسلوغا قوشۇن يۆتكەشكە مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەرنى مۇزاكىرە قىلىشنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئىدى.

گىتلېر شىمالىي ياۋروپانىڭ ۋەزىيىتىنى قايتا - قايتا تەتقىق قىلغاندىن كېيىن، 1940 - يىلى 27 - يانۋاردا دېڭىز، قۇرۇقلۇق ۋە ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ بىردىن ۋەكىل قاتناشتۇرۇشى بىلەن خىزمەت گۇرۇپپىسى تەشكىل قىلدى. بۇ ھەرىكەت پىلانى «ۋېسې مانېۋرى» دەپ ئاتالدى ۋە بۇ مانېۋرغا شىمالىي ياۋروپادا ئۇرۇشقا قاتناشقان گېنېرال خالكېنفورتنى باش قوماندان قىلىپ بېكىتتى. گىتلېر بۇ قوماندانغا قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ ئۇنىڭغا بەش دىۋىزىيە بېرىدىغانلىقىنى، ھازىرقى مەقسەتنىڭ

نورۇبگىيىنىڭ بىرنەچچە پورتلىرىنى ئىگىلەش ئىكەنلىكىنى ئېيتتى.

ھەممە تەييارلىقلار پۈتكەندىن كېيىن، گىتلېر 1 ـ مارت كۈنى «ۋېسپ مانېۋرى» توغرۇلۇق مۇتلەق مەخپىي بۇيرۇق چۈشۈردى.

1. سكاندىناۋىيە يېرىم ئارىلىدىكى ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتى دانىيە بىلەن نورۋېگىيىنى ئىشغال قىلىشنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. بۇ ئۇرۇش ھەرىكىتى ئارقىلىقى ئەنگلىيىنىڭ سكاندىناۋىيە يېرىم ئارىلىغا، بالتىق دېڭىزىغا تاجاۋۇز قىلىشىدىن ساقلىنىش، بىزنىڭ شۋېتسىيىدىن توشۇيدىغان تۆمۈر رودىمىزنى قوغداش ۋە ئۇ جايلارنى دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىمىزنىڭ ئەنگلىيىگە ھۇجۇم قىلىشىدىكى بازىغا ئايلاندۇرۇش كېرەك.

دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىمىز شارائىت يار بەرگەن ئەھۋال ئاستىدا ئەنگلىيىنىڭ دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ ئارىلىشىشىنى توسۇپ، بۇ ھەرىكىتىمىزنىڭ بىخەتەر ئېلىپ بېرىلىشىغا كاپالەتلىك قىلىشى شەرت.

سىياسىي ۋە ھەربىي كۈچلىرىمىزنى شىمالدىكى دۆلەتلەر بىلەن سېلىشتۇرغاندا، «ۋېسپ مانېۋرى» غا قاتناشتۇرۇلىدىغان ئەسكىرىي كۈچ قانچە ئاز بولسا شۇنچە ياخشى. سان جەھەتتىكى ئاجىزلىقنى دادىل ھەرىكەت ۋە ئۇستىلىق بىلەن غەلىبە قىلىش ئارقىلىق تولۇقلاش كېرەك.

پرىنسىپ جەھەتتە، شىمالدىكى دۆلەتلىرىنىڭ بىتەرەپلىك ئورنىنى قورال بىلەن قوغداش ھەرىكىتىمىزنى تىنچ يول بىلەن ئىشغال قىلىش ھەرىكىتى قىلىپ كۆرسىتىشىمىز لازىم. مۇناسىپ تەلەپلەر ئىشغالىيەتنىڭ دەسلەپىدە مۇشۇ دۆلەتلەرنىڭ ھۆكۈمەتلىرىگە تاپشۇرۇلىدۇ. زۆرۈر تېپىلغاندا، دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچىنى كۆرسىتىپ، ئۇلارغا بېسىم پەيدا قىلىش كېرەك.

شۇنداقتىمۇ داۋاملىق قارشىلىق كۆرسىتىلسە، قارشىلىقنى ھەربىي كۈچ بىلەن بىتچىت قىلىش لازىم.

2. 21 - پىيادىلەر دالا ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى فون خالكېنفورتنى دانىيە بىلەن نورۋېگىيە ھەربىكتىگە قوماندانلىق قىلىشقا تەيىنلەيمەن.

ئۇ قوماندانلىق مۇناسىۋىتىدە بىۋاستە مېنىڭ قول ئاستىمدا بولىدۇ. باش شتاب ئۈنىڭغا لازىملىق خادىملارنى تولۇقلاپ بەرسۇن، تولۇقلىنىدىغان خادىملار دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ئۈچ قوشۇنى ئىچىدىن تاللانسۇن.

«ۋېسې مانېۋرى» لايىھىسىگە كېرەكلىك ئەسكەرىي كۈچ مەسلىسىدە يەنە ئايرىم بەلگىلىمە چىقىرىلىدۇ.

دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ فلوتلىرى بىلەن ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ئەسكەرىي كۈچلىرى يەنىلا دېڭىز ئارمىيە ياكى ھاۋا ئارمىيە قوماندانلىرىنىڭ قوماندانلىقىدا بولىدۇ. ئۇلارنى ئىشلەتكەندە، 21 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى بىلەن مەسلىھەتلىشىشلىرى شەرت. رازۋېت ئايروپىلانلىرى ئوتتۇرا ئەترىتى (F) بىلەن دالا ئاتلاپ يۇرۇش قىلالايدىغان ماتورلاشقان زېنىت توپ باتالىئونىدىن ئىككىسى بۇ بەلگىلىمىنىڭ چەكلىمە دائىرىسىگە كىرمەيدۇ، ئۇلار تاكى دانىيىنى ئىشغال قىلغۇچە 21 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ تەركىبىدە بولىدۇ.

21 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ ئارقا سەپ تەمىناتىنى ھەرقايسى قوشۇنلار تەمىنلەيدۇ.

3. دانىيە چېگرىسىدىن ئۆتۈش ۋە نورۋېگىيە قورۇقلۇقىغا چىقىشتا چوقۇم ھەربىكەت بىردەك بولۇشى كېرەك. بۇنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ئىمكان بار تېز ئىشلەنسۇن. ئەگەر دۇشمەن نورۋېگىيىگە قارىتا بىزدىن بالدۇر ھەربىكەت قوللانسا، بىزنىڭ ئۈنىڭغا قارشى تەدبىرلىرىمىز دەررۇ ئىشقا سېلىنسۇن.

ئەگەر مۇھىمى، بىزنىڭ تەدبىرلىرىمىزدىن شىمالدىكىسى

دۆلەتلەر بىلەن غەربتىكى رەقىبلىرىمىز تاساداپىيلىق ھېس قىلىدىغان بولسۇن. ھەر تەرەپتىكى خىزمەتلەرنى ئېلىپ بارغاندا، بولۇپمۇ دېڭىز فلوتلىرى ۋە باشقا قوشۇنلارنىڭ يېغىلىش ئۇسۇللىرىنى بېكىتكەندە، قوشۇنلارغا ئەھۋال تونۇشتۇرغان ۋە قوشۇنلار پاراخوتلارغا چىقىۋاتقاندا بۇ نۇقتىنى ئويدان ئويلىنىشى كېرەك. ئەگەر پاراخوتقا چىقىشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىدە مەخپىيەتلىكنى قايتا ساقلىغىلى بولماي قالسا، كوماندىرلار بىلەن قوشۇنغا ھۇجۇم نىشانلىرىنى دەپ بەرسىمۇ بولىدۇ، ئەمما بۇ پاراخوتلار پورتتىن ئايرىلغاندىن كېيىن بولۇشى شەرت.

4. دانىيىنى ئىشغال قىلىش («جەنۇبىي ۋېيتنامنېۋرى»)

21 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ ۋەزىپىسى، دۇشمەن تەييارلىقسىز تۇرغاندا يوتلاندىيە يېرىم ئارىلى بىلەن فيۇنېن ئارىلىنى، ئارقىدىن گۇران ئارىلىنى بېسىۋېلىش.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئەڭ مۇھىم تايانچ پونكىتلارنىڭ بىخەتەرلىكى كاپالەتكە ئىگە بولغان ئەھۋال ئاستىدا، سكاگېن بىلەن فيۇنېن ئارالىرىنىڭ شەرقىدىكى دېڭىز قىرغاقلىرىغا تېزدىن يېتىپ بېرىش كېرەك. زېلاندىيە ئارىلىدا، ئالدى بىلەن مۇھىم نۇقتىلارنى ئىگىلەش لازىم. بۇ گۇرۇپلار كېيىنكى ھەرىكەتنىڭ بازىسىغا ئايلىنىدۇ.

دېڭىز ئارمىيىسى نېبا - كورسا ئارىلىقىدىكى قاتناش لىنىيىسىنى ئويدان قوغداپ، كىچىك بېلت بوغۇزىنى تېز ئىگىلىشى، زۆرۈر بولغاندا قۇرۇقلۇققا چىقىدىغان ئەسكىرىي كۈچنى يەتكۈزۈپ بېرىشى، ئۇنىڭدىن باشقا، دېڭىز بويلىرىنىڭ مۇداپىئە تەييارلىقلىرىنى پۇختا ئىشلىشى شەرت.

ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ھاۋا ئەسكەرلىرى قوشۇنى ئاساسەن كۈچ كۆرسىتىش ۋە ھاۋادىن تەشۋىق ۋەرەقلىرىنى تاشلاش ئىشلىرىنى ئىشلەيدۇ.

5. نورۇبگىينى ئىشغال قىلىش («شىمالىي ۋېيې مانېۋرى») 21 - گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىنىڭ ۋەزىپىسى، دېڭىز ئاسمىنى ئارقىلىق پاراشۇتچى قىسىملىرىنى تاشلاش، دېڭىز قىرغاقلىرىدىكى ئەڭ مۇھىم ئورۇنلارنى ئۇشتۇمتۇت بېسۋېلىش.

قۇرۇقلۇققا چىقىدىغان قوشۇنلار بىلەن كېيىن ئوسلوغا يارەمگە ئەۋەتىلىدىغان ئەسكەرلەرنى ۋە ئۇلارنى دېڭىز ئارقىلىق توشۇشنى دېڭىز ئارمىيىسى ئۇستىگە ئالىدۇ ۋە ئۇنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئىشلەيدۇ.

نورۇبگىيە ئىشغال قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ھاۋا ئارمىيىسى ھاۋا مۇداپىئەسىنى تەشكىللەيدۇ ھەم نورۇبگىيە بازىسىدىن پايدىلىنىپ، ئەنگلىيىگە قارىتا ھاۋادىن ھۇجۇم باشلايدۇ.

6. 21 - گۇرۇپپېۋوي ئارمىيە دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق شتابىغا تەييارلىق خىزمەتلىرىدىن مەلۇمات بېرىپ تۇرىدۇ ۋە تەييارلىق خىزمەتلىرىنىڭ ئېلىپ بېرىلىش ۋاقتىنىڭ جەدۋىلىنى تاپشۇرىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، «ۋېيې مانېۋرى» لايىھىسىنىڭ يۇيرۇقى چۈشۈرۈلگەندىن باشلاپ ھەربىكەت باشلانغۇچە بولغان ئارىلىقتا كېتىدىغان ۋاقىتنىڭ بېكىتىشى شەرت.

دەسلەپكى قەدەمدە بېكىتىلگەن قوماندانلىق شتابنىڭ ئورنى مەلۇم قىلىنسۇن.

پارول: ۋېيې كۈنى = ھەربىكەت كۈنى

ۋېيې ۋاقتى = ھەربىكەت ۋاقتى

(ئىمزا) ئادلې گىتلېر

1939 - يىلى نويابردا سوۋېت - فىنلاندىيە ئۇرۇشى پارتلىغان چاغدىلا ئەنگلىيە فىنلاندىيىگە يارەم بېرىش باھانىسى بىلەن شىمالىي ياۋروپانى كونترول قىلىش ۋە شۇ ئارقىلىق

گېرمانىيىگە زەربە بېرىشنى پىلانلىغانىدى. چېرچىل بۇ توغرۇلۇق شۇنداق دېگەن: «مەن ئۆز ۋاقتىدا بۇ پايدىلىق يېڭى شامالنى قارشى ئالغان. بىز بۇ ئارقىلىق ستراتېگىيىلىك ۋاستىمىزنى قوللىنىپ گېرمانىيىنىڭ تۆمۈر رودىسى تەمىناتىنى ئۆزۈپ تاشلىيالايتتۇق.» 1940 ـ يىلى 27 ـ يانۋاردا، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە پارىژدا ھەربىي يىغىن ئۆتكۈزۈپ، يېراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسىنىڭ نارۋېكتا قۇرۇقلۇقتا چېگىپ، شۇېتسىيەدىن كېلىدىغان تۆمۈر رودىلىرىنى كونترول قىلغانىدى. لېكىن سوۋېت ـ فىنلاندىيە ئۇرۇشى دەل شۇ چاغدا توختاپ قېلىپ، نەتىجىدە، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە ئەسكەر چىقىرىشقا باھانە تاپالماي قالدى. بۇ پىلان ئەمەلگە ئاشمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ گېتلېرنىڭ دىققىتىنى قوزغىغانىدى.

14 ـ فېۋرالدا، گېرمانىيىنىڭ گىرافى سىب ناملىق پاراخوتىنىڭ تەمىنات پاراخوتى «ئارتماق» 300 دەك ئەنگلىيە ئەسىرىنى ئېلىپ جەنۇبىي ئاتلانتىك ئوكيانىدىن قايتىش يولىدا نورۋېگىيە دېڭىز تەۋەسىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، ئەنگلىيىنىڭ رازۋېتكا ئايروپىلانلىرى بايقاپ قالدى. دېڭىز ئارمىيە ۋەزىرى چېرچىل دېڭىز ئارمىيە گېنېرالى فىلىب ۋېئانىنى «كازاك» ناملىق قوغلىغۇچى پاراخوت بىلەن بېرىپ ئۇ پاراخوتنىڭ ئالدىنى توسۇشقا ئەۋەتتى. گېرمانىيە پاراخوتى قورقۇپ كېتىپ، ستاگ بىلەن كېرىستىئاننىڭ ئوتتۇرىسىدىكى نورۋېگىيىنىڭ يوسۇن قولتۇقىغا باشپاناھلىق تىلەپ بېرىۋالدى. لېكىن ئەنگلىيە پاراخوتى نورۋېگىيە زەمبىرەكلىرىنىڭ قارشىلىقىغا قارىماي، دېڭىز قولتۇقىغا بۆسۈپ كىرىپ گېرمانىيە پاراخوتىنى ئەسىر ئالدى ۋە پاراخوتتىكى ئەنگلىيە ماتروسلىرىنى قۇتۇلدۇرۇپ چىقتى. گەرچە نورۋېگىيە ئەنگلىيىنىڭ ئۆز دېڭىز تەۋەلىكىگە باستۇرۇپ كىرگەنلىكىگە كۆچلۈك نارازلىق بىلدۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن گېتلېر «ئارتماك» ناملىق پاراخوت ۋەقەسى

نورۇبگىينىنىڭ ئەنگلىيىنىڭ گۇپپاڭچىسى ئىكەنلىكىنى ئىپادىلىدى، كەلگۈسىدىكى جەڭلەردە ئۇ ئەنگلىيىنىڭ ئۆز دېگىز تەۋەسىدىكى گېرمانىيىگە بولغان قوراللىق ھەرىكەتلىرىگە ھەرگىز قارشى تۇرمايدۇ. شۇڭا نورۇبگىينىڭ بىتەرەپلىك ئورنىنى ساقلاشنىڭ گېرمانىيىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن ھېچقانداق قىممىتى قالمىدى، دەپ ھېسابلىدى.

2 ـ ئاپرىل چۈشتىن كېيىن، گىتلېر گېرىنگ، رادېر ۋە خالكېنفورتلار بىلەن ئۇزاق مەجلىس ئاچقاندىن كېيىن، رەسمىي بۇيرۇق چىقىرىپ، «ۋېسې مانېۋرى» نى 9 ـ ئاپرىل چۈشتىن بۇرۇن سائەت بەشتىن چارەك ئۆتكەندە باشلاشنى بەلگىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ يەنە بۇيرۇق چىقىرىپ «ئىشغال قىلىۋاتقاندا دانىيە ۋە نورۇبگىيە پادىشاھلىرىنىڭ چەت ئەلگە قېچىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش» نى بەلگىلىدى. شۇ كۈنى ئالىي قوماندانلىق شتابى بۇ مەخپىي پىلاننى تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىگە ئۇقتۇرۇپ، ربببېنتروپقا تەپسىلىي بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭغا دىپلوماتىك تەدبىر قوللىنىپ، دانىيە بىلەن نورۇبگىيىنى گېرمانىيە قوشۇنلىرى يېتىپ بارغاندا ئۇرۇش قىلمايلا تەسلىم بولۇشقا كۈندۈرۈش ھەمدە گىتلېرنىڭ ئەڭ يېڭى تاجاۋۇزچىلىقىنى ئاقلايدىغان بەزى سەۋەبلەرنى ھازىرلاپ قويۇش توغرىسىدا بۇيرۇق بەردى.

ھىيلە ـ مىكىر ئىشلىتىش ئىشى تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكى بىلەنلا چەكلىنىپ قالمىدى، دېگىز ئارمىيىسىمۇ ھىيلە ـ نەيرەڭلەرنى ئىشلىتىپ، گىتلېرنىڭ بۇيرۇقى بويىچە، ئۆزىنىڭ ھەربىي ۋە تىرانسپورت پاراخوتلىرىنى ئەنگلىيە پاراخوتلىرىدەك نامايان قىلىۋالدى، ھەتتا زۆرۈر تېپىلغاندا ئەنگلىيىنىڭ دۆلەت بايرىقىنىمۇ ئېسىۋېلىشتى. گېرمانىيە دېگىز ئارمىيىسى مەخپىي بۇيرۇقلىرىدا، نورۇبگىيىگە ھۇجۇم قىلغاندا ئالدامچىلىق قىلىش ۋە ئىقابلىنىش توغرىسىدا تەپسىلىي

بەلگىلىمىۇ چىقاردى.

شۇنىڭ بىلەن، 1940 ـ يىلى 9 ـ ئاپرېل ئەتىسىگەن سائەت بەشتىن 20 مىنۇت (دانىيە ۋاقتى ئەتىسىگەن سائەت تۆتتىن 20 مىنۇت) ئۆتكەندە، يەنى تاڭ يورۇشتىن بىر سائەت ئىلگىرى، گېرمانىيىنىڭ كوپېنھاگىن بىلەن ئوسلودا تۇرۇشلۇق ئەلچىلىرى دانىيە ۋە نورۋېگىيە ھۆكۈمەتلىرىگە گېرمانىيىنىڭ ئۇلتىماتۇمىنى تاپشۇرۇپ، ئۇلاردىن قىلچە قارشىلىق كۆرسەتمەي دەرھال «گېرمانىيىنىڭ قوغدىشى» نى قوبۇل قىلىشىنى تەلەپ قىلدى.

بۇ ئەسلەتمىدە، گېرمانىيە دانىيە بىلەن نورۋېگىيىنىڭ ئەنگلىيە ۋە فرانسىيە ئىشغالىيىتىگە قارشى تۇرۇشىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن كەلدى، دېيىلگەنىدى. ئۇنىڭدا يەنە مۇنداق دېيىلگەن:

«شۇڭا گېرمانىيە قوشۇنلىرى نورۋېگىيە زېمىنىغا دۇشمەن سۈپىتىدە كەلگەن ئەمەس. گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى شۇنداق قىلىشقا مەجبۇرلانمىسىلا، ئۆزى ئىشغال قىلغان ئورۇنلارنى ئەنگلىيىگە قارشى ئۇرۇش قىلىش ھەرىكىتىنىڭ بازىسى قىلىش نىيىتى يوق... ئەكسىچە، گېرمانىيىنىڭ ھەربىي ھەرىكەت قوللىنىشتىكى مەقسىتى — شىمالنى قوغداپ، ئەنگلىيە ـ فرانسىيە قوشۇنلىرىنىڭ نورۋېگىيە بازىسىنى ئىشغال قىلىۋېلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈندۇر...

گېرمانىيە ھۆكۈمىتى گېرمانىيە بىلەن نورۋېگىيە ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇزۇندىن بۇيان داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ياخشى مۇناسىۋەتلىرىگە ئاساسەن، نورۋېگىيە پادىشاھلىق ھۆكۈمىتىگە شۇنى جاكارلايدۇكى، مەيلى ھازىر ياكى كەلگۈسىدە بولسۇن، گېرمانىيە نورۋېگىيىنىڭ زېمىن پۈتۈنلۈكىگە ۋە سىياسىي مۇستەقىللىكىگە دەخلى ـ تەرۇز قىلىش نىيىتىدە بولمايدۇ.

شۇڭا، گېرمانىيە ھۆكۈمىتى نورۋېگىيە ھۆكۈمىتى ۋە خەلقىنىڭ قارشىلىق كۆرسەتمەسلىكىنى ئۈمىد قىلىدۇ. ھەرقانداق

قارشىلىق، ئېھتىمالى بولغان بارلىق ۋاستىلەر ئارقىلىق زەربىگە ئۇچرىماي قالمايدۇ. بۇنداق قىلىش مۇتلەق پايدىسىز، قانلىق قۇربان بېرىش ھادىسىسىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، خالاس.»

بۇ ئۇلتىماتۇم گىتلېر بىلەن رىببېنتروپنىڭ بۇگۈنگىچە يېزىپ چىققان ھۆججەتلىرىنىڭ ئىچىدە ئەڭ نومۇسسىز ھۆججىتى بولسا كېرەك.

1940 - يىل 9 - ئاپرېل سەھەر، لوندون.

ئەنگلىيە پايتەختى نەم ۋە سوغۇق تۇمان ئىچىدە تۇراتتى. ئورۇنلىرىدىن سەھەردە تۇرغان ئادەملەر كوچىلاردا مېڭىپ يۈرۈشەتتى ياكى مۇھىم ئىشلىرىغا ئالدىرىشىپ كېتىشۇاتاتتى. ھەممە يەر جىمجىت، ھەتتا كېتىۋاتقان ماشىنىلارمۇ چىراغلىرىنى جىمجىت يانداۋرۇپ، خۇددى «ئېغىر ئۇيقۇدا» ياتقان پايتەختىنى ئويغىتىۋېتىشتىن قورقاندەك، تىۋىش چىقارماي دېگۈدەك كېتىۋاتاتتى.

تۇيۇقسىز، بۇ غەلىتە جىمجىتلىقتا غەيرىي بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپ، گېزىتچى بالىدىن يېڭىلا گېزىت سېتىۋالغان بىرنەچچە تۆرە گېزىتتىكى خەۋەرنى ئوقۇپ ھاياجان بىلەن ئۇنلۈك سۆزلىشىپ كەتتى.

خەۋەر: تۇنۇگۈن ئەنگلىيە - فرانسىيە قوشۇنلىرى نورۋېگىيە دېڭىز تەۋەلىكىگە كىرىدى ۋە ئۇ يەرلەرگە گېرمانىيە سودا پاراخوتلىرىنى كىرگۈزمەسلىك ئۈچۈن سۇ مىنالىرىنى ئورناتتى.

گېزىتتە بۇ ھەرىكەتنىي تەبرىكلىگەندىن باشقا، يەنە «نورۋېگىيىنىڭ بىتەرەپ سىياسىتىگە بۇزغۇنچىلىق قىلغان» بۇ ئىش ئاقلانغاندى. لېكىن، ئون نەچچە مىنۇتتىن كېيىن رادىئودا بىر خەۋەر ئاڭلىتىلىپ، گېزىتتىكىسى «كونا خەۋەر» گە ئايلىنىپ قالدى ۋە ئۇيقۇدا ياتقان لوندون خەلقىنى پەقەت

رادىئودىكى ئاشۇ خەۋەرلا تولۇق ئويغىتىۋەتتى.

رادىئو: گېرمانىيە ئارمىيىسى نورۋېگىيىنىڭ بىرقانچە يېرىدىن دېڭىز ئارقىلىق قۇرۇقلۇققا چىقتى، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە دانىيىنىمۇ بېسىۋالدى.

بەلكىم رادىئودىكى بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان ئادەملەر ئىچكى كابېنىتىنىڭ ۋەزىرلىرى بىلەن بىرلا ۋاقىتتا خەرىتىلەرنى قوللىرىغا ئېلىشقاندۇر. ۋەزىيەتنىڭ ئۆزگىرىشى شۇنچىلىك تېز بولغانىدى. تېخى يېڭىلا ئۇچىنچى ئىمپېرىيىنىڭ ئالدىنقى سەپلىرىگە «قايتۇرما ھۇجۇم» قىلىۋاتقان شىمالىي ياۋروپا، ناتىستلارنىڭ گېلىنى بوغۇپ تۇرغان بالتىق دېڭىزى كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ناتىستلارنىڭ قولىدىكى «زور بىر ئامبۇر» غا ئايلىنىپ كەتكەن، نەتىجىدە، غەربىي ياۋروپا ئۇلارنىڭ ئاغزىغا چۈشكەن ئولجىغا ئايلىنىپ قالغانىدى. بۇنىڭ بىلەن، ئەمدى ئەنگلىيىنىڭ «ئاپەتكە ئۇچرىشى» كۆزگە كۆرۈنۈپلا تۇراتتى.

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن، ئەنگلىيىنىڭ باش ۋەزىرى چېمبېرلېن تۆۋەن پالاتادا نۇتۇق سۆزلەپ: «گېرمانىيە قوشۇنلىرى نورۋېگىيىنىڭ جەنۇبىدا قورۇقلۇققا چىقىپلا قالماي، غەربىي دېڭىز ياقىلىرىدىكى بېرگېن بىلەن تروندخېمدىنمۇ چىقىشىپتۇ، يەنە بىر مەلۇماتتا ناريا‌كتىنمۇ چىقىپتۇ دېيىلگەن. مەن بۇ مەلۇماتلارنىڭ راستلىقىدىن گۇمان قىلىمەن» دېدى.

ئەنگلىيە دائىرىلىرىنىڭ قارىشىچە، گىتلېرنىڭ شۇنچە ئۇزاق بىر جايدىكى كاپىتالىزم دۆلىتىدە يېڭى جەڭ مەيدانى ئېچىشقا جۈرئەت قىلىشى ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان بىر ئىش ئىدى، بولۇپمۇ ئۇلار ئەنگلىيىنىڭ ئۇ يەرلەردە كۈچلۈك مىنا توري ھاسىل قىلغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ بۇ ھەرىكەتنى قوللىنىشى ئادەمنى قاتتىق ھەيران قالدۇراتتى. ئەنگلىيىلىكلەر ئاخىر ئۇلارنى جەنۇبتىكى «نارۋىك» نى شىمالدىكى «نارۋىك» دەپ خاتا مەلۇمات ئالغان بولسا كېرەك دەپ ئويلاشتى.

بىراق، بۇ بىر كۈن ئاخىرلاشقىچە، ئەنگلىيە ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ جەھەتتىكى خام خىياللىرى تېزلا بەربات بولدى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى نورۋېگىيە پايتەختى ئوسلو بىلەن بارلىق پورتلارنى ئىشغال قىلىپ بولغان، ھەتتا نورۋېگىيىنىڭ جەنۇبىدىكى ستراتېگىيىدە ئورنى ئەڭ مۇھىم بولغان «نارۋىك» نىمۇ بېسىۋالغان، بارغانلا يېرىدە غەلىبە قىلماي قالمىغانىدى.

ئىككى كۈندىن كېيىن، «پىكرى چوڭقۇر ۋە ئەمەلىيەتنى كۆپرەك سۆزلەيدىغان» ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ تىپىك ۋەكىلى، شۇ چاغدىكى دېڭىز ئارمىيە ۋەزىرى چېرچىل تۆۋەن پالاتادا ناھايىتى ياخشى نۇتۇق سۆزلەپ شۇنداق دېدى: «مېنىڭ پىشقان مەسلىھەتچىلىرىم مەن بىلەن ئوخشاش قاراشتا، ھەممىز گىتلېر ئەپەندىنى ستراتېگىيە جەھەتتە خاتالىق ئۆتكۈزدى، دەپ قارىدۇق... سكاندىناۋىيىدە يۈز بەرگەن ئىشلاردىن ئالغان ساۋاقلىرىمىز خېلى چوڭقۇر بولدى... گىتلېر نورۋېگىيە دېڭىز بويلىرىدا ئىنتايىن يوغان بىر بوپىنى ئۇستىگە ئارتىۋالدى. شۇڭا ئۇ زۆرۈر تېپىلسا پۈتۈن بىر ياز ئۆزىنىڭ رەقىبلىرى بىلەن ئۇرۇشۇپ چىقىدۇ، رەقىبلىرىدە بولسا پەۋقۇلئاددە ئەۋزەللىككە ئىگە دېڭىز ئارمىيىلىرى بار، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەسكىرىي كۈچلىرىنى جەڭ مەيدانىغا توشۇشىمۇ ئۇنىڭغا قارىغاندا ئاسان. مەن ئۇنىڭ بۇنىڭ ئەكسىچە بولغان پايدىغا ئېرىشكەنلىكىنى كۆرمىدىم... بىز دۈشمىنىمىزنى قاتتىق ھاياجانلىنىپ كېتىپ ستراتېگىيىدە كەتكۈزۈپ قويدى، دەپ ھېسابلايمىز... ئەكسىچە پايدىنى بىز ئالدۇق.»

چېرچىلنىڭ دېگەنلىرى ھەقىقەتەن توغرا ئىدى، كۆپتۈرۈلگەن بىرمۇ ئىش يوق ئىدى. گىتلېر ھەربىي جەھەتتىكى كۈچ سېلىشتۇرمىسىنى ئويلىغانىدى. شۇڭا ئۇ ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ شەرق ۋە جەنۇب تەرەپلىرىدە قىلىغىنىنى قىلغان بىلەن، ستراتېگىيە جەھەتتە نورۋېگىيىنىڭ بىتەرەپلىك ئورنىنى

ساقلاپ قالماقچى بولغاندى، لېكىن سىرتقى ئامىللارنىڭ بىر قاتار تەسىرلىرى تۈپەيلىدىن پۈتكۈل ياۋروپا ئۇرۇش لايىھىسىنىڭ ئىچىگە نورۋېگىيە بىلەن دانىيىگىمۇ ھۇجۇم قىلىش پىلانى كىرگۈزۈلۈپ قالدى.

شىمالىي ياۋروپادىكى جەڭ مەيدانى.

دانىيە تۆت مىليون ئاھالىسى بار كىچىك بىر دۆلەت ئىدى، ئۇنىڭ دۆلەت خەلق ئەسكەرلىرى، دەپ ئاتالمىدىغان ئاجىز قوشۇنىدىن باشقا ئارمىيىسى يوق ئىدى. يېرى تۈزلەڭلىك بولۇپ، يوتلاندىيە يېرىم ئارىلىنىڭ ئەڭ جەنۇبىدىكى ئاز بىر قىسىم يېرىلا گېرمانىيە بىلەن تۇتىشاتتى. بۇ گېرمانىيە تانكىلىرىنىڭ تېز سۈرئەتتە كىرىشى ئۈچۈن تولىمۇ قولايلىق ئىدى. دانىيە ھۆكۈمىتى گېرمانىيىنىڭ قورقۇتۇشلىرى ۋە بېسىمى بىلەن، تاكى سەھەر سائەت ئالتىدە گېرمانىيىنىڭ ئۇلتىماتۇمىنى تاپشۇرۇۋېلىپ: «گېرمانىيىنىڭ ھامىيلىقىنى ئاستىدا بىتەرەپلىكنى ساقلاپ قېلىش» قا قوشۇلدى. دانىيە پادىشاھى ئارمىيىسىگە قورالنى تاشلاش، قارشىلىقنى توختىتىش توغرىسىدا پەرمان چۈشۈردى ھەم گېرمانىيە ئەلچىسىگە ئۇ ۋە دانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ دۆلەت ئىچىدىكى تىنچلىق ۋە تەرتىپنى ئىمكان بار ساقلاپ قالىدىغانلىقىنى، ئىككى تەرەپ قوشۇنلىرىنىڭ سۈركىلىپ قېلىشلىرىدىن ساقلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. گېرمانىيە ئارمىيىسى بىر پاي ئوق ئاتماي تۇرۇپ كوپېنھاگېننى بېسىۋېلىپ، «دانىيىنى تىنچ بېسىۋېلىش» مەقسىتىگە يەتتى.

نورۋېگىيىنىڭ زېمىنى 320 مىڭ كۋادرات كىلومېتر، ئاھالىسى ئۈچ مىليون ئىدى، پۈتۈن ئارمىيىسى ئالتە پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسىگىمۇ يەتمەيتتى، ئەسكىرىنىڭ سانى ئون بەش مىڭچە كېلەتتى، 190 ئايروپىلانى، ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن 64 پاراخوتى بار ئىدى. نورۋېگىيىنىڭ ئۇرۇش پىلانى ئەنگلىيە ـ فرانسىيە يېراقتا يۈرۈش قىلىش

ئارمىيەسىنىڭ ئاساسى ئۇستىگە قۇرۇلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا، نورۇەگىيە بىلەن ئەنگلىيە - فرانسىيىلەرنىڭ يېراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيەسىنىڭ ئاساسىي قىسىملىرى جەنۇبتا ئۇرۇش قىلىدۇ، غەربىي دېڭىز ياقىلىرىنى ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ دېڭىز ئارمىيىلىرى قوغدايدۇ، دەپ بەلگىلەنگەنىدى. نورۇەگىيە ئارمىيىسى 7 - ئاپرېلدا سەپەرۋەرلىك قىلىدىغان ۋە ئارمىيەسىنى يىغىدىغان، 10 - ئاپرېلدىن ئىلگىرى پورتلارنى تەييارلاپ، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە قوشۇنلىرىنىڭ قۇرۇقلۇققا چىقىشلىرىغا زېمىن هازىرلاپ بېرىدىغان بولغانىدى.

ئەنگلىيە هۆكۈمىتى، دانىيە بىلەن نورۇەگىيە ئەنگلىيىنىڭ شەرقىي تەرىپىدە، ئۇلار قولدىن كەتسە ئەنگلىيە ئۈچۈن قانتتىق تەھدىت، دەپ هېسابلاپ، جەڭدىن ئىلگىرى «ۋىلفرېد جېڭى» دەپ ئاتالمىدىغان بىر پىلاننى تۈزۈپ چىققانىدى. بۇ پىلاندا 8 - ئاپرېلدا نارۋېك، بېرگېن، تروندخىم، ستاۋ قاتارلىق دېڭىز ياقىلىرىدىكى جايلارغا، نورۇەگىيىنىڭ دېڭىز تەۋەلىكى ئىچىگە سۇ مىناسى ئورنىتىش بەلگىلەنگەنىدى. ئەمەلىيەتتە بولسا ئەنگلىيە هۆكۈمىتى 5 - ئاپرېلدىلا تۇنجى سۇ مىناسىنى ئورنىتىپ بولغان، 7 - ئاپرېلدىن باشلاپ ئەنگلىيىنىڭ يېراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسى نورۇەگىيە قۇرۇقلۇقىغا چىقىشقا باشلىغانىدى.

1940 - يىلى 9 - ئاپرېل چۈشتىن بۇرۇن سائەت بەشتىن 20 مىنۇت ئۆتكەندە، گېرمانىيە هۆكۈمىتى نورۇەگىيە هۆكۈمىتىگە مەزمۇنى دانىيە هۆكۈمىتىگە تاپشۇرغان ئۇلتىماتۇمنىڭ مەزمۇنى بىلەن ئوخشاش بىر ئۇلتىماتۇم تاپشۇرۇپ، ئۇلاردىن «گېرمانىيىنىڭ قوغدىشى» نى قوبۇل قىلىشنى تەلەپ قىلدى. سائەت بەشتىن 52 مىنۇت ئۆتكەندە نورۇەگىيە هۆكۈمىتى: «بىز هەرگىز ئۆزلۇكسىزدىن تېز پۇكمەيمىز، كۈرەش ئاللىبۇرۇن باشلىنىپ كەتتى» دەپ جاۋاب بەردى.

نورۋېگىيە ئارمىيىسى گەرچە باتۇرلۇق بىلەن قوغدىنىش جەڭلىرىنى قىلغان بولسىمۇ، لېكىن نورۋېگىيە ھۆكۈمىتى دۆلەتنىڭ ئامانلىقىنى ئەنگلىيىنىڭ ياردىمىگە باغلاپ قويغان بولغاچقا، گېرمانىيە ئارمىيىسى بېسىپ كىرىشتىن بىرنەچچە سائەت ئىلگىرىلا ھەربىكەتكە كېلەلىدى ۋە دۇشمەننىڭ ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇمى بىلەن گاڭگىراپ قېلىپ، بىرمۇنچە مۇھىم پورتلىرىنى قولدىن بېرىپ قويدى.

ئوسلو جېڭىدە، نورۋېگىيىنىڭ توپچىلىرى گېرمانىيىنىڭ ئېغىر تېپتىكى چارلىغۇچى پاراخوتىنى چۆكتۈرۈۋېتىپ، گېرمانىيىنى ئېغىر زىيانغا ئۇچراتتى، بۇنىڭ بىلەن دېڭىزدىكى ھەربىكەت توسقۇنلۇققا ئۇچرىدى. ئاخىر بولماي، گېرمانىيە ئارمىيىسى ھاۋادىن ئۇچ مىڭ پاراشۇتچى ئەسكەرنى تاشلاپ، نورۋېگىيىنىڭ ئايرودرومىنى بېسىۋالدى.

1940 ـ يىلى 9 ـ ئاپرېلدا، نېمىسلار ئوسلو پورتىنى ئىگىلىۋالدى. پادىشاھ ھاكون VII ھۆكۈمەت ئەمەلدارلىرىنى ئېلىپ ھامارغا قېچىپ كېتىشكە مەجبۇر بولدى. نورۋېگىيە بانكىسىنىڭ ئالتۇنلىرى قاچىلانغان 20 ئاپتوموبىل ۋە تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ مەخپىي ھۇججەتلىرى قاچىلانغان ئۈچ ئاپتوموبىلمۇ بىرلا ۋاقىتتا يولغا چىقتى. گېرمانىيىنىڭ برونېۋىك قىسمى ۋە ھاۋا ئارمىيىلىرى پادىشاھ ھاكون بىلەن ئۇنىڭ ئەمەلدارلىرىنى قوغلاپ يۈرگەن بولسىمۇ، ھاكون VII تەسلىم بولۇشنى رەت قىلدى ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە نۇتۇق سۆزلەپ، گېرمانىيە تاجاۋۇزچىلىرىغا داۋاملىق قارشىلىق كۆرسىتىشكە چاقىردى ۋە ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ ياردەم بېرىشىنى ئۈمىد قىلدى.

10 ـ ئاپرېلدا، گېرمانىيە ئارمىيىسى دېڭىز ياقىلىرىدا ئازراق زىيان تارتىش ھېسابىغا قۇرۇقلۇققا چىقىش پىلانىنى ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ ئورۇنلاپ بولدى. گېرمانىيە

قوشۇنلىرى نورۇبگىيىنى جەنۇبتىن شىمالغىچە تازىلاپ تۇرغاچقا، نورۇبگىيە قوشۇنلىرى مەملىكەتنىڭ ئىچكىرىسىگە چېكىنىپ، قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈشنىڭ پۈرسىتىنى كۈتۈپ تۇردى.

گېرمانىيىنىڭ تېز سۈرئەتتە غەلبىە قىلىشى نورۇبگىيەنىكى كىسلىڭ گۇرۇھى تەشكىللىگەن «5 ـ برىگادا» نىڭ يېقىندىن ماسلاشقانلىقىدىن ئايرىلمايتتى. كىسلىڭ ئاللىبۇرۇنلا گېرمانىيە ئارمىيىسى نورۇبگىيىگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىدىغان بولسا، ئۆزىنىڭ گېرمانىيىنىڭ سىياسىتىنى ئىجرا قىلىدىغان قورالىغا ئايلىنىپ، «5 ـ برىگادا» تەشكىللەيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ بولغانىدى.

گېرمانىيە قوشۇنلىرى ئوسلوغا ھۇجۇم قىلغاندا، كىسلىڭ گۇرۇھى ئوت كۈچى ئەڭ كۈچلۈك بولغان ئوسكاس زەمبىرەك پوتىيىنى پاچاقلىۋەتتى ۋە رادىئو ئىستانسىسىنى ئىگىلىۋېلىپ، ئۆزىنى يېڭى ھۆكۈمەتنىڭ باشلىقى دەپ جاكارلىدى، يالغان بۇيرۇقلارنى چىقاردى، مۇھىم ئورۇنلارنى قوغداۋاتقان قوشۇنغا، دېڭىز ئارمىيە فلوتلىرىغا نېمىسلارغا تەسلىم بولۇش توغرۇلۇق يولىيورۇقلار چۈشۈردى. ئارقىدىن پورتنى قوغداۋاتقان كىسلىڭ گۇرۇھىنىڭ ئادىمى — نورۇبگىيە ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى كاناد كوندېرو بىر پاي ئوقمۇ ئاتماي تەسلىم بولغانلىقىنى جاكارلىدى. كىسلىڭ گۇرۇھىنىڭ ۋەتەن سانقۇچ خائىنلىقى نورۇبگىيە خەلقىنىڭ قاتتىق غەزىپىنى قوزغاپ، پۈتۈن ئوفىتسېرلار دېگۈدەك كىسلىڭنىڭ رەھبەرلىكىنى رەت قىلدى. كېيىن كىسلىڭنىڭ ئىسمى «خائىن» دېگەن سۆز بىلەن مەنداش سۆزگە ئايلىنىپ قالدى.

نورۇبگىيە خەلقى نېمىسلارنىڭ تاجاۋۇزىغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن ئەنگلىيىنىڭ ياردىمىگە شۇنچىلىك موھتاج بولۇۋاتاتتى، لېكىن ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسى نېمىسلارنىڭ نورۇبگىيە دېڭىز تەۋەسىگە بۆسۈپ كىرىۋاتقان پاراخوتلىرىنى ئۇنۇملۇك توسمىدى.

گېرمانىيە قوشۇنلىرى ھەرقايسى پورتلارنى بېسىپ بولغاندىن كېيىنمۇ ئەنگلىيە ـ فرانسىيە ئارمىيىسىنىڭ يۆتكەش ئىشلىرى ئاستا، ھەربىرىتە ئىككىلىنىشلەر كۆپ بولۇپ كېتىپ، نورۋېگىيەگە دەررۇ ياردەم بېرەلمىدى. 14 ـ ئاپرېلدا ئاندىن شىمالدىكى نارۋېكتا قۇرۇقلۇققا چىقتى. ئەمما ئۇلارنىڭ زېنىت توپلىرى كەمچىل، مۇھاپىزەت قىلىدىغان ئايروپىلانلىرى ئاز بولغاچقا، قۇرۇقلۇققا چىقىپلا نېمىس ئايروپىلانلىرىنىڭ زەربىسىگە ئۇچراپ قاتتىق چىقىم تارتتى ۋە ئامالسىز ئىچكى قۇرۇقلۇققا قاراپ چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى.

19 ـ ئاپرېلدا، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ ئۇچ دېۋىزىيىسى بىلەن بىر بريگادىسى نامسوس بىلەن ۋىندالىستا بىرنەچچە قېتىم ھۇجۇم قوزغاپ، ھەممىسىدىلا چېكىنىدۇرۇلدى.

5 ـ ئاينىڭ باشلىرىدا، ئەنگلىيە ـ فرانسىيە قوشۇنلىرى نورۋېگىيىنىڭ ئوتتۇرا قىسمىدىن چېكىنىپ چىقىشقا مەجبۇر بولدى. 27 ـ مايدا، بىرلەشمە ئارمىيە نارۋېكنى ئىشغال قىلدى. دۇشمەن ئايروپىلانلىرىنىڭ توختىماي بومبارىمان قىلىشى، گېرمانىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ تۆت تەرەپتىن قورشۇپلىشى ۋە گېرمانىيىنىڭ غەربىي سەپتە ئومۇمىيۈزلۈك ھۇجۇم قوزغاپ، فرانسىيە ۋەزىيىتىنىڭ قاش بىلەن كىرپىك ئارىلىقىدا قالغانلىقى سەۋەبلىك بىرلەشمە ئارمىيە 7 ـ ئىيۇلدا نارۋېكتىن چېكىنىپ چىقتى، نورۋېگىيە پادىشاھى بىلەن ھۆكۈمىتىمۇ ئۇلار بىلەن تەڭ دۆلىتىدىن ئايرىلىپ لوندونغا ماڭدى.

10 ـ ئىيۇندا، گېرمانىيە نورۋېگىيىنى پۈتۈنلەي بېسىۋالدى.

گىتلېر نورۋېگىيىنى بېسىۋالغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ بەدىلىگە نۇرغۇن تالاپەت كۆردى. بىر چارلاش پاراخوتى، 11 قوغلاش پاراخوتى، ئالتە سۇ ئاستى پاراخوتى زىيان تارتتى، 5296 ئادەمى ئۆلدى. نورۋېگىيە بىلەن ئەنگلىيە ـ فرانسىيە

قوشما ئارمىيەسىنىڭ 5000 ئادەمى ئۆلدى. ئەنگلىيە بىلەن ئاۋىئاماتكا، بىر ئوكيان پاراخوتى، يەتتە قوغلىغۇچى پاراخوت زىيان تارتتى.

دانىيە بىلەن نورۋېگىيە قولدىن كېتىپ، گېرمانىيە ئەنگلىيىگە دېڭىزدىن ھۇجۇم قىلىدىغان بازىغا ئىگە بولدى، بۇنىڭ ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىگە بولغان تەھدىتى ئىنتايىن چوڭ ئىدى.

دانىيە بىلەن نورۋېگىيىنىڭ يوقىتىلىشى ئەنگلىيىنىڭ غەزىپىنى كەلتۈردى. ئەنگلىيە جامائەتچىلىكى چېمبېرلېن ھۆكۈمىتىنىڭ لاياقەتسىزلىكىگە قاتتىق نارازى بولۇشقا باشلىدى. كونسېرۋاتىپ پارتىيە چېمبېرلىننىڭ قاراپ بېقىش سىياسىتىنى ئەنگلىيىنىڭ مەغلۇپ بولۇشىدىكى تۈپ سەۋەب دەپ بىلىپ، بۇ داھىيسىغا ئەمدى ئىشەنمەيدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى، نۇرغۇن ئادەم چېرچىلنى قوللىدى، گىتلېرغا قاتتىق بولۇشنى تەشەببۇس قىلدى. ۋە ئۇرۇش قىلىشنى قوللايدىغانلار بارغانسېرى كۆپەيمەكە باشلىدى.

1940 ـ يىلى 7 ـ، 8 ـ ماي كۈنلىرى، ئەنگلىيە تۆۋەن پالاتاسى ئەنگلىيىنىڭ نورۋېگىيىدىكى مەغلۇبىيىتى ئۈستىدە قاتتىق بەس ـ مۇنازىرە ئېلىپ باردى. كونسېرۋاتىپ پارتىيىنىڭ ئادەملىرى تۆۋەن پالاتادا 81 ئورۇننى ئىگىلەپ تۇرغان بولسىمۇ، ئۇزۇندىن بىخۇت ھالەتتە تۇرۇپ كەلگەن پارلامېنت بۇ قېتىم چېمبېرلىننى قوللىماي، ئاخىر ئۇ باش مىنىستىرلىك ۋە ـ زىپىسىدىن ئىستېپا بېرىشكە مەجبۇر بولدى.

10 ـ مايدا، چېرچىل باش ۋەزىرلىككە تەيىنلىنىپ، ئۇچ پارتىيىدىن تەشكىللەنگەن بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇردى. 13 ـ ماي كۈنى 65 ياشقا كىرگەن چېرچىل تولۇپ تاشقان ئىشەنچ بىلەن تۆۋەن پالاتادا پۈتۈن ئەنگلىيە خەلقىگە شۇنداق دەپ ۋەدە بەردى: «مېنىڭ ئىسىمنى قېنىم، جاپالىق ئەمگىكىم، كۆز يېشىم

ۋە قان ـ تەرىمدىن باشقا كۆپچىلىككە تەقدىم قىلىغۇدەك ھېچنەرسەم يوق. سىلەر مەندىن، بىزنىڭ سىياسىتىمىز نېمە؟ دەپ سوريشىڭلار مۇمكىن، بىزنىڭ سىياسىتىمىز — تەڭرى بىزگە ئاتا قىلغان پۈتۈن قابىلىيىتىمىز، پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن دېگىنىز، قۇرۇقلۇق ۋە ھاۋادا كۈرەش قىلىش؛ ئىنسانىيەتنىڭ ئەڭ ئېچىنىشلىق ۋە ئەڭ رەزىل تارىخلىرىدا ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان ئەڭ ۋەھشىي بىر ھاكىمىيەت بىلەن ئۇرۇش قىلىش. بىزنىڭ سىياسىتىمىز مانا مۇشۇ. سىلەر يەنە، بىزنىڭ مەقسىتىمىز نېمە؟ دەپمۇ سورايسىلەر. بۇنىڭغا مەن بىر ئېغىز گەپ بىلەنلا جاۋاب بەرسەم، مەقسىتىمىز غەلىبە قىلىش — ھەرقانداق بەدەل تۆلەشتىن قورقماي غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش. ۋەزىيەت قانچىلىك قورقۇنچلۇق، يوللىرىمىز قانچىلىك يىراق ۋە جاپالىق بولسىمۇ، غەلىبىنى چوقۇم قولغا كەلتۈرۈشىمىز كېرەك.»

چېرچىلنىڭ بىرلەشمە ھۆكۈمىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنلا، ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى ئۆزىنىڭ قاراپ بېقىش سىياسىتىدىن پۈتۈنلەي ۋاز كېچىپ، قىلچە ئىككىلەنمەي، فاشىزمغا قارشى كۈرەشكە ئاتلاندى.

ۋېنستون چېرچىل 1874 ـ يىلى 30 ـ نويابىردا تۇغۇلغان. بالا ۋاقتىلىرىدا ئىككى تەرەپ بولۇپ جەڭ قىلىپ ئويناپدىغان ئويۇنلارنى ياخشى كۆرەتتى. بىردىنبىر ئارزۇسىمۇ چوڭ بولغاندا ئەسكەر بولۇش ئىدى. لېكىن ياش ۋاقتىدا ئوقۇش نەتىجىسى تولىمۇ تۆۋەن بولغاچقا، ئىمتىھان بېرىپ ھەربىي مەكتەپكە كىرەلمىدى. چېرچىل ئۆزىنىڭ ئارزۇسىنىڭ قاراپ تۇرۇپ كۆپۈككە ئايلىنىدىغانلىقىنى كۆرۈپ، دادىسىنىڭ ياردىمى بىلەن يەنە بىر قېتىم ئىمتىھان بېرىپ، پىيادە ئەسكەرلەر تاكتىكىسىنى ئۆگەندى. مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن چېرچىلنىڭ نەتىجىسى ئالاھىدە بولدى، 18 ئايدىن كېيىن مەكتەپ پۈتتۈرگەندە،

نەتىجىسى 130 بالىنىڭ ئىچىدە 20 - ئورۇندا بولۇپ، ئاتلىق ئەسكەر لېيتېنانتى بولدى.

1899 - يىلى، سىياسەتكە قىزىقىپ قالغان چېرچىل ھەربىي ژۇرنىلىدىن ئىستېپا بېرىپ، ئىككىنچى يىلى ئەنگلىيە تۆۋەن پالاتاسىنىڭ ئەزاسى بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ سىياسىي ساھەگە كىرىپ، ھەر قېتىملىق ھۆكۈمەتتە دېگىز ئارمىيە، سودا، مالىيە، ھەربىي لازىمەتلىكلەر ۋە قورۇقلۇق ئارمىيە ژۇرنىلىنىڭ ژۇرنىلىستلىق مۇھىم ژۇرنىلىرىدە بولدى.

2 - دۇنيا ئۇرۇشى پارتلاپ ئۇزۇن ئۆتمەي، چېرچىل 30 نەچچە يىل ئارزۇ قىلىپ كەلگەن پەيت يېتىپ كېلىپ، 1940 - يىلى 10 - مايدا ئەنگلىيە پادىشاھى چېرچىلغا ئىچكى كابىنىت تەشكىللەش ھوقۇقى بەردى — ئۇ ئۇرۇش ۋاقتىدىكى ئەنگلىيە باش ژۇرنىرى بولغاندى. چېرچىل قورقۇمسىز، كۆرەش قىلىشقا جۇرئەتلىك، ئادەتتىكى ئادەملەرگە قارىغاندا كۆزىتىش ئىقتىدارى ئالاھىدە، ئۇزاقنى كۆرەلەيدىغان سىياسىي جاسارەتكە ئىگە بولغاچقا، ئاشۇنداق ئالاھىدە بىر تارىخىي دەۋردە ئەنگلىيەنىڭ باش ژۇرنىرى بولالىدى.

ئۇچىنچى باب گىتلېر: گېرمان مىللەتىنىڭ مىللىق تەقدىرى ئۇچۇن كۈرەش قىلايلى!

△ ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسى، گىتلېرنىڭ باش ئاغرىقى
△ مانىستېين چارىسىنى ئۆزگەرتتى
△ گىتلېر: مانىستېين باش شتابتىكى ئەڭ مۇنەۋۋەر ئەقىلدار مۇتەخەسسىس
△ گىتلېر: فرانسىيەدىن ھېساب ئالايلى!
△ پېتائېن: يەلپۇگۈچ شەكىللىك رايونلاردا خەتەر يوق
△ سېدان، فرانسۇزلارنىڭ ئاپىتى
△ كومپېرېگن ئورمانلىقى، فرانسۇزلارنىڭ شەرىپى ۋە نومۇسى

1939 ـ يىل ئۆكتەبر، بېرلىن.

گىتلېر ئۆزىنىڭ قوماندانلىق ئىشخانىسىدا كۆزلىرىنى يۇمۇپ جىمجىت ئولتۇراتتى. ئۇ پولشانى بېسىۋالغاندىن كېيىن، ئەمدىكى دۈشمىنى فرانسىيەگە باستۇرۇپ كىرىشنىڭ تەييارلىقلىرى ئۈستىدە باش قاتۇرۇۋاتاتتى. بىرئازدىن كېيىن، يالىڭاياق پېتى خەرىتىنىڭ ئۈستىدە زوك ئولتۇرۇپ، قارشى

تەرەپنىڭ يەر تۈزۈلۈشىنى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا كۆرۈشكە باشلىدى. ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسى ئۈنىڭ باش ئاغرىقى ئىدى: «گېرمانىيە ئەسكەرلىرىنىڭ قېنى ھەرگىز بۇ يەردە ئاقماسلىقى كېرەك. فرانسۇزلار بۇ يەرنى گېرمانىيە ئەسكەرلىرىنى توغرايدىغان گۆش ماشىنىسىغا ئايلاندۇرماقچى.»

خەرىتىگە قاراپ تۇرۇۋېرىپ، گىتلېرنىڭ كۆزلىرى پارقىراشقا باشلىدى: «ماچىنو مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ شىمالىي تەرىپى فرانسىيە، بېلگىيە، لىيۇكسېمبۇرگ بىلەن تۇتۇشىدۇ. ئەگەر بىز شىمالدا بېلگىيە، گوللاندىيىگە ھۇجۇم قىلساق، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنى چوقۇم شىمالغا يۈرۈش قىلىدۇ. شۇ چاغدا مەن يەنە بىر بۆسۇش ھاسىل قىلىپ، فرانسىيىنىڭ شىمالىدىن غەربكە قارىتىپ ھۇجۇم قوزغاپ، ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنىنىڭ فرانسىيە بىلەن بولغان ئالاقىسىنى ئۈزۈپ تاشلىسام، ئۇلارنى چوقۇم بېلگىيىنىڭ چېگرىسى ئىچىدە يوقىتىۋېتەلەيمەن.»

شۇ خىيالدىن كېيىن، گىتلېر ئىختىيارسىز: «ماچىنو دېگەن قانچىلىك نەمىتى!» دەپ تۇۋلاپ كەتتى.

گىتلېرنىڭ بۇ پىلانى شەكىللىنىپ بولغاندىن كېيىن، قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش شتابىغا تاجاۋۇزچىلىق پىلانى تۈزۈش بۇيرۇقى چۈشۈردى. پىلان بىرنەچچە قېتىم ئۆزگەرتىلگەندىن كېيىن، 1939 ـ يىلى 29 ـ ئۆكتەبىردە «سېرىق لايىھە» دېگەن نام بىلەن رەسمىي مەيدانغا چىقتى.

بۇ پىلاننىڭ ئاساسىي مەزمۇنى مۇنداق:

گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئوڭ قانىتىدىكى B گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە ھۇجۇم قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالىدۇ، گوللاندىيىدىن ئۆتۈپ بېلگىيىگە كىرىپ، ئۇ يەردە ئۇچراپ قېلىش ئېھتىمالى بولغان ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنىنى يوقىتىدۇ.

A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە مەركەزدىن ھۇجۇم باشلاپ، B گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ سول قانىتىنىڭ بىخەتەرلىكىنى قوغدايدۇ ۋە نامور بىلەن سېداننىڭ ئوتتۇرىسىدىن لاس دەرياسىغا قاراپ يۇرۇش قىلىدۇ.

C گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە لىۋكسېمبۇرگنىڭ چېگرىسىدىن تارتىپ شۆھتىسىينىڭ زىگفىر مۇداپىئە لىنىيىسىگىچە بولغان ئارىلىقنى قوغدايدۇ، ھۇجۇم قىلىش نىشانى دېگىز قولتۇقلىرىدىكى ساھىللار.

بۇ لايىھە ئوتتۇرىغا چىققاندىن كېيىن، A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانى مانىستېين بۇ لايىھىنى 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىكى شلىففېن لايىھىسىنىڭ كۆچۈرۈلمىسى. ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسىنىڭ تەييارلىقى بار، شۇڭا بۇ پىلان بىلەن ھۇجۇم باشلايدىغان بولساق، جەزمەن ھەرىكىتىمىزنىڭ ئۇشتۇمتۇتلۇقىدىن مەھرۇم بولىمىز، دەپ قاراپ، «سېرىق لايىھە» دە بەلگىلەنگەن ئاساسىي ھۇجۇمنى يارىدەمگە كېلىدىغان قوشۇنغا قىلىدىغان ھۇجۇمغا ئۆزگەرتىش، بىرلەشمە قوشۇننىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە تارتىپ تۇرۇپ، ئاندىن ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىگە ھۇجۇم قىلىش، زور مىقداردىكى فرانسىيە قوشۇننى قىسىپ تۇرۇپ، فرانسىيىگە ھۇجۇم قىلىشتىكى بۆسۈپ كىرىش نۇقتىسىنى فرانسىيە ـ بېلگىيە چېگرىسىنىڭ مەركىزىگە قارىتىش، ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىدىن ئەگىپ ئۆتۈپ، لىۋكسېمبۇرگ ئارقىلىق زور برونىۋىك قىسىم بىلەن ئادېن ئورمانلىقىنى بۆسۈپ ئۆتۈش، ئاندىن سېداننىڭ شىمال تەرىپى ئارقىلىق مېيوس دەرياسىدىن ئۆتۈپ ئەنگلىيە بوغۇزىغا يۇرۇش قىلىپ، ئەنگلىيە، فرانسىيە، بېلگىيە ئارمىيىسىنى مۇھاسىرىگە ئېلىش توغرۇلۇق ئۆزىنىڭ تەكلىپىنى بەردى.

مانىستېينىنىڭ بۇ تەكلىپى كېيىن ھەممە يەرگە تونۇلغان «مانىستېين پىلانى» دەپ ئاتالدى. ئېرىھ فون مانىستېين

1887 ـ يىلى نويابردا گېنېرال ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەنىدى.

دادىسى لېيۇتېنىسكى توپچى قوشۇنىنىڭ گېنېرالى ئىدى. مانىستېيىن تۇغۇلۇپ ئۇزۇن ئۆتمەي، تاغىسى مانىستېيىنگە بېرىۋېتىلدى. تاغىسىمۇ پىيادە ئەسكەرلەر قوشۇنىنىڭ گېنېرالى ئىدى. لېيۇتېنىسكى، مانىستېيىن، شىفرېندىن ئىبارەت بۇ ئۈچ ئائىلىنىڭ ھەممىسى شەرقىي پرۇسسىيىلىك مەرتىۋىلىك جەمەت بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇزۇندىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان تۇغقانچىلىق مۇناسىۋەت بار ئىدى.

1 ـ دۇنيا ئۇرۇشى پارتلىغاندىن كېيىن، قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ 1 ـ يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان مانىستېيىن ئۇرۇشقا قاتنىشىشقا مەجبۇر بولۇپ، شەرق ۋە غەرب سەپلەردە پولشانىڭ شىمالىغا قىلىنغان ھۇجۇمغا قاتناشتى، سېرىبىيەدىكى جەڭلەردە بولدى، ۋېردېن بىلەن سۇمۇ دەرياسى بويلىرىدا بولغان كاتتا جەڭلەرنى كۆردى. ئۇنىڭ قارىشىچە، چوڭ جەڭلەرنىڭ ئاساسلىق ساۋېتى — پىيادە ئەسكەرلەر كۆپ چېقىم بولاتتى، شۇڭا چوقۇم يېڭى تاكتىكا ئۇستىدە ئىزدىنىش كېرەك ئىدى.

1915 ـ يىلى مانىستېيىن خىزمەتكە تەيىنلەنمەي تۇرۇپلا باش شتابتا مەسلىھەتچىلىك ۋەزىپىسىدە بولۇپ، شۇنىڭدىن باشلاپ بىلداقمۇ بالداق ئۆرلەشكە باشلىدى. 1934 ـ يىلدىن 1939 ـ يىلغىچە، ئىلگىرى ـ كېيىن بولۇپ بېرلىن 3 ـ ئارمىيىسىنىڭ شتاب باشلىقى، قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش شتابى ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى، گېرمانىيە ئارمىيىسى قوماندانلىق شتابىنىڭ مۇئاۋىن شتاب باشلىقى قاتارلىق ۋەزىپىلەردە بولدى. شۇ چاغلاردا ئۇ بىر قېتىم گۇرۇھۋازلىقلارغا چېتىلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن دۈشمەنىيە قوماندانلىقىغا چۈشۈرۈپمۇ قويۇلدى. 1939 ـ يىلى يەنە باشقىدىن A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ شتاب باشلىقلىقىغا كۆتۈرۈلدى.

گېتلېر ئۇنىڭغا باھا بېرىپ: «مانىستېيىن باش شتابتا

كۆزگە كۆرۈنگەن ئەڭ مۇنەۋۋەر ئەقسىلدار بولسا كېرەك» دېگەنىدى.

شۇ سەۋەبتىن گىتلېر ئۇنى قاتتىق ھۆرمەت قىلاتتى، لېكىن يەنە ئۇنىڭدىن ئازراق ئەنسىرەپمۇ تۇراتتى. يالغۇز ئۇلا ئەمەس، باشقا گېنېرالالارمۇ شۇنداق ئىدى، ھەممىسىلا ئۇنى قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ ئىچىدە ئەڭ كۈچلۈك ئوفىتسېر دەپ بىلەتتى. ئەگەر بىرەرىنى سىياسىي ئۆزگىرىشكە رەھبەرلىك قىلىپ غەلىبە قىلالايدۇ، دېيىلمىغان بولسا، ئۇ ئادەم چوقۇم مانىستېيىن ئىدى.

مانىستېيىن ئىككى تەرەپنىڭ ئەھۋالىنى تەھلىل قىلغاندىن كېيىن، فرانسىيىنى ئىشغال قىلىشنىڭ ئاچقۇچى «تۈيۇقسىز» دېگەن گەپتە، ئەگەر ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىگە مەجبۇرىي تېگىدىغان بولساق، ئۇ چاغدا ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىمىز، دېگەن قاراشقا كېلىپ، ئاندىن قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ ھۇجۇم پىلانىنى ئىنكار قىلغانىدى.

ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ گېپىنى يەنىلا 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشى ۋاقتىدىن باشلاش كېرەك.

1 ـ دۇنيا ئۇرۇشى ۋاقتىدا، گېرمانىيىنىڭ ھىندىنبۇرگ مۇداپىئەسىنىڭ قەلئە شەكىللىك مۇداپىئە توري ئاجايىپ زور رول ئوينىغانىدى. گېرمانىيە ئاشۇ مۇداپىئەگە تايىنىپ، 12 دۈزىزىيە ئەسكەر بىلەن پۈتۈن غەربىي سەپنى قوغداپ قالغان ۋە بىرلەشمە ئارمىيىنى قاتتىق چېقىمغا ئۇچرىتىپ، گېرمانىيىنىڭ مەغلۇپ بولىدىغان كۈنلىرىنى ئارقىغا خىلى سوزغانىدى. مۇشۇ مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ قولغا كەلتۈرگەن ئۇتۇقلىرىغا قاراپ، ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ ھەربىي ئالىملىرى قەلئە مۇداپىئەسىنىڭ مۇھىملىقىنى باشقىدىن تونۇغانىدى.

ئۇرۇشتىن كېيىن، فرانسىيلىكلەر، كەلگۈسىدىكى ئۇرۇشلاردىمۇ قەلئە مۇداپىئەسى يەنىلا ئۆز رولىنى

كۆرسەتەلەيدۇ، دەپ ئويلاپ، گېرمانىيەنىڭ ئاشۇ تەجرىبىسىنى ئۆز دۆلىتىدە ئىشلىتىشنى قارار قىلدى. ئۇلارنىڭ كاللىسىدىن 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ كۆرۈنۈشلىرى تېخىچە كەتمەي، بۇ خىل كۆزقاراش ئۇلارنىڭ ھەربىي ئالىملىرىنىڭ نەزەردە مۇھەددەس بىر نەرسىگە ئايلىنىپ قالغانىدى.

بۇ خىل قاراش فرانسىيە ھەربىيلىرىنىڭ كاللىسىدا مۇتلەق ھۆكۈمرانلىق ئورۇندا تۇرۇپ كەلگەچكە، ئۇلار ئاخىر دۇنياغا مەشھۇر ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنى قۇرۇپ چىقتى. فرانسىيە 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىن ئىلگىرى ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشىغا نۇرغۇن مەبلەغ سالدى. بۇ قۇرۇلۇش ئاندىرى ماگىنوتنىڭ نامى بىلەن ئاتالغانىدى. ئۇ ئېگىز بوي، بەقۇۋۋەت، 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىغا قاتناشقان، كېيىن پۈتى يارىلىنىپ ھەربىيدىن چېكىنگەن ئادەم ئىدى. ئۇرۇشتىن كېيىن قۇرۇقلۇق ئارمىيە گېنېرالى ۋاقتىدا، نېمىسلارنىڭ ھۇجۇمىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، شۇبتسىيىدىن تارتىپ لېۋكسېمبۇرگقىچە بولغان فرانسىيە چېگرىسىغا مەخپىلۈك مۇداپىئە توسۇقلىرىنى قۇرۇش تەكلىپىنى بەرگەنىدى.

شۇبھىسىزكى، ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسى ئىنتايىن مۇھىم ۋە ھالقىلىق جايغا ئورۇنلاشقانىدى. تارىختىن قارىغاندىمۇ، 1814 ـ يىلى مۇقەددەس ئىتتىپاقداشلار ناپولېئون دەۋرىدىكى فرانسىيىنى بويسۇندۇرۇش ئۈچۈن ئاشۇ جايدىن ئۆتكەنىدى؛ 1871 ـ يىلى پروسسىيە ـ فرانسىيە ئۇرۇشىدا، پروسسىيە ئارمىيىسى دەل مۇشۇ جايدىن ئۆتۈپ پارىژغا ھۇجۇم قىلغانىدى. بۇ جاي فرانسىيىنىڭ مەركىزىي رايونلىرىغا كىرىدىغان يول بولغاچقا، ھېچقانداق ئادەم ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ مۇھىملىقىدىن گۇمانلانمايتتى.

ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ قۇرۇلۇشى 1929 ـ يىلى باشلىنىپ، 1934 ـ يىلى تاماملاندى، 1938 ـ يىلى پۈتۈنلەي

پۈتۈپ ئىشقا كىرىشتۇرۇلدى. ئۇنىڭ ئومۇمىي ئۇزۇنلۇقى 390 كىلومېتر بولۇپ، پۈتۈنلەي پولات چۆنتلار ۋە بېتون بىلەن قوپۇرۇلغانىدى.

فرانسىيە بۇ قۇرۇلۇشقا نۇرغۇن پۇل، نۇرغۇن ئادەم ۋە نۇرغۇن ماددىي نەرسىلەرنى سالدى. كۆپلىگەن دۆلەت مۇداپىئە قۇرۇلۇشلىرى توختاپ قالدى ياكى ئارقىغا سۈرۈلدى، ھەتتا قورال ـ ياراقلارنى يېڭىلاش، ئالماشتۇرۇش ئىشلىرىمۇ ئۇزۇلۇپ قالدى. قۇرۇلۇش پۈتكەندىن كېيىن، فرانسىيە ئارمىيىسىنىڭ ئاساسىي كۈچى شۇ يەرگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئۇلارنىڭ ئاساسىي ئۇمىدى، ناتسىستلارنىڭ تاجاۋۇزچىلىق نىيىتىنى شۇجايدا بېتچىت قىلىش ئىدى.

مانىستېيىن ناھايىتى تەدبىرلىك ئادەم بولغاچقا، ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىدىن ئەگىپ ئۆتۈشلا غەلبە قىلىشنىڭ بىردىنبىر چارىسى، دېگەن پىكرىدە مەھكەم تۇردى. ئۇنىڭ پىلانى نۇرغۇن تەھلىل ۋە تەتقىق قىلىشلار بىلەن پىشقاندىن كېيىن، A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ باش قوماندانى رۇندستېدنىڭ قوللىشى بىلەن، گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ نامى بىلەن يۇقىرىغا سۇنۇلدى. لېكىن مانىستېيىننىڭ تەكلىپى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ 1939 ـ يىلى ئۆكتەبردىن تاكى 1940 ـ يىلى يانۋارغىچە قوبۇل قىلىنماي، بىرقانچە قېتىم قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابى تەرىپىدىن قايتۇرۇۋېتىلدى.

ئەسلىدە، قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ قوماندانى براۋېچ بىلەن شتاب باشلىقى ھالدېر ئاردېن تاغلىرى تانكا ئۇرۇشىغا قولايسىز، دەپ ئويلاپ بۇ تەكلىپنى رەت قىلغانىدى.

مانىستېيىننىڭ پىلانى قوبۇل قىلىنماي تۇرغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئۇنىڭغا ئاخىر پۇرسەت كەلدى.

1940 ـ يىلى 17 ـ فېۋرالدا مانىستېيىن بېرلىنغا چاقىرتىلدى ۋە ئۇزۇنغا بارماي 38 ـ ئارمىيىنىڭ يېڭىدىن

تەيىنلەنگەن قوماندانى سۈپىتىدە گىتلېرنىڭ ئالدىغا ئۆزىنى مەلۇم قىلغىلى كىرىپ، ئۆزىنىڭ پىلانىنى گىتلېرغا بىۋاستە ئېيتىش پۇرسىتىگە ئىگە بولدى.

شۇ كۈنى گىتلېر يىراقتىن كەلگەن گېنېرالالارغا زىياپەت بەردى. زىياپەت ئاخىرلاشقاندا مانىستېينىڭ قېشىغا كېلىپ: «گېنېرال مانىستېين، زىياپەتتىن كېيىن قېپقېلىپ مېنىڭ كۈتۈپخانامغا كىرىڭ» دېدى.

گېنېرالالار قايتىش ئۈچۈن ئورۇنلىرىدىن تۇرغاندا، مانىستېين گىتلېرنىڭ كۈتۈپخانىسىغا كىردى.

گىتلېر ئۇنىڭغا گەپنى ئۇدۇللا قىلىپ: «خوش، ئۆزىڭىزنىڭ تەسەۋۋۇرلىرىنى، غەربىي سەپكە ھۇجۇم قىلىش ئۇسۇلىدىكى پىلانلىرىڭىزنى سۆزلەپ بېقىڭ» دېدى.

مانىستېين ئۆزىنىڭ «سېرىق لايىھە» گە بولغان قاراشلىرىنى ۋە ئۆزىنىڭ پىلانىنى قىسقىچە سۆزلەپ ئۆتتى. گىتلېر ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ كەتتى ۋە پات - پات ئورا كۆزلىرىنى مانىستېينغا تىكىپ قوياتتى. بىر چاغدا ئۇنىڭ جاۋغىيىدا بىلىنەر - بىلىنمەس كۈلكە كۆرۈندى.

— سىزنىڭ گېپىڭىز بويىچە بولغاندا، گېنېرال مانىستېين، بىزنىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش شتابىمىزنىڭ پىلانىنىڭ ئاساسلىق ھۇجۇم نىشانىسىدا مەسىلە بار ئىكەنده. ئۇ پىلان راستىنلا يارىماس پىلانمىدۇ؟

— ياق، جانابلىرى، — دېدى مانىستېين دادىل جاۋاب بېرىپ، — مەسىلە ئۇنداق ئاددىي ئەمەس. قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش شتابىنىڭ پىلانى مۇھىم نۇقتىغا ھۇجۇم قىلىش ۋە يۇنىلىش جەھەتتە كونا يولغا چۈشۈپ قالغانلا بولماي، ئەڭ مۇھىمى، جەڭنىڭ ئومۇمىيۈزلۈك غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش مەقسىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالماي قالغان. ئۇنىڭ چەكلىك ئۇرۇش نىشانىنىڭ بىرى، بىر قىسىم غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش — بېلگىيىنىڭ

شىمالىدىكى ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنىنى تارمار قىلىش، يەنە بىرى بىر قىسىم زېمىنغىلا ئىگە بولۇش — كەلگۈسىدىكى ئۇرۇش بازىسى قىلىش ئۈچۈن، دېگىز قولتۇقلىرىنى ئىگىلەش بولۇپ قالغان.

— بەلكىم قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش شتابى بۇ پىلاننى تۈزگەندە ئاساسەن بىرىنچى نىشانىنى ئىشغال قىلىشنى ئويلىغان بولسا كېرەك، — دېدى گىتلېر كۈلۈپ كېتىپ، — بۇمۇ سىز دېگەن چەكلىك غەلىبە ۋە چەكلىك ئىشغال قىلىشلار بولۇپ، ھۇجۇم پىلانىنى ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە ئويلاشسا كېرەك.

— جانابىگىزنىڭ پەرىزىمۇ توغرا، — دېدى مانىستېين ئالدىرىماي سۆزلەپ، — بىراق، مەن زوسېندا ئاڭلىغان بارلىق ئۇرۇش بۇيرۇقلىرى بويىچە بولغاندا، قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش شتابىنى ئاشۇنداق ئويلىدى، دەپ ھېسابلىمايمەن. فرانسىيە جەڭ مەيدانىدا ھەل قىلغۇچ غەلىبىگە ئېرىشىشنىڭ پۈرسىتى ئىنتايىن ئاز، مەۋجۇت ئەھۋال دېسەكمۇ خاتالاشمايمىز، بۇنىڭدىن كېيىن قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانى بىلەن شتاب باشلىقى مېنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيەمگە مەيلى قانچە قېتىم تەكشۈرۈپ كەلسۇن، ئۇلارنىڭ پوزىتسىيىلىرى مېنىڭ بۇ تەسىراتىمنى چوڭقۇرلاشتۇرسا چوڭقۇرلاشتۇرىدۇكى، ئۇنىڭ يوق قىلىۋېتەلمەيدۇ.

گىتلېرنىڭ چىرايىدا ئۇنى قوللىغاندەك ئىپادە بولدى.

— ئۇنداق بولسا، سىزنىڭ پىكرىڭىز....

— مېنىڭچە، — مانىستېين كۆزقارىشىنى دادىل ئوتتۇرىغا قويۇۋەردى، — غەربىي سەپتىكى ھۇجۇم نىشانى قۇرۇقلۇقتا بولۇشى كېرەك. ئەگەر چەكلىك نىشانلا ئىزدەيدىغان بولساق، بۇ خىل سىياسىي ۋە ھەربىي خاراكتېرلىك قىمارغا ئوتتۇرۇپ قويۇشىمىز مۇمكىن. گېرمانىيىنىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىدىكى بىر كۈچ. ئۇنى بىز ئۈزۈل ـ

كېسىل بولمىغان جەڭدە خورىتىۋېتىدىغان بولساق، بۇ تازا مۇۋاپىق بولمايدۇ — بۇ نۇقتىنى بىز سوۋېت — روسىيىدىن ئىبارەت مۇشۇ بىر ئامىلدىنلا چۈشەنسەك بولىدۇ، — مانىستېيىن سەل تۇرۇۋېلىپ، ئاندىن تەكىتلەپ يەنە شۇنداق دېدى، — شۇڭا بىزنىڭ جەڭ نىشانىمىز فرانسىيىنىڭ قارشىلىقىنى ۋەيران قىلىش بولۇشى كېرەك، بۇ بىزدىن ھازىرقى جەڭ بۇيرۇقلىرىنى ئۆزگەرتىپ، ھۇجۇمنىڭ ئاساسىي يۈكىنى A گۇرۇپپىسىۋوي ئارمىيىگە يۈكلەشنى تەلەپ قىلىدۇ. لېكىن ھازىر بۇ ۋەزىپە B گۇرۇپپىسىۋوي ئارمىيىنىڭ ئۈستىگە چۈشۈۋاتىدۇ. ئۇ تەييارلىقى بار دۈشمەنگە ئۇدۇلدىن ھۇجۇم قىلغاندا خېلى زور مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشسىمۇ، لېكىن سومو دەرياسىغا يېتىپ بارغاندا ئۇ مۇۋەپپەقىيەتلىرى سۇغا چىلىشىپ قېلىشى مۇمكىن. غەلىبىگە ئېرىشىدىغان ھەقىقىي پۇرسەت A گۇرۇپپىسىۋوي ئارمىيىدە، چۈنكى ئۇ يەر تۈزۈلۈشى مۇرەككەپ بولغان ئاردىن تاغلىرى ئارقىلىق تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلىدۇ، دۈشمەنمۇ بىزنىڭ برونېۋېك قوشۇنىمىزنى ئاشۇ يەردىن ئۆتىدۇ دەپ ئويلىمايدۇ. بۇنىڭ بىلەن بىز ھە دېگەندىلا سومۇ دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىنىغا يېتىپ بېرىپ، بېلگىيە چېگرىسى ئىچىدىكى دۈشمەن بىلەن دەريا كېچىكى ئوتتۇرىسىدىكى قاتناش لىنىيىسىنى ئۈزۈپ تاشلايمىز ۋە شۇ ئارقىلىق بېلگىيىنىڭ چېگرىسى ئىچىدىكى دۈشمەن قوشۇنىنىڭ ئوڭ قانىتىنى پۈتۈنلەي يوقىتىۋېتەلەيمىز ھەم فرانسىيە تەۋەسى ئىچىدىكى ئەڭ ئاخىرقى غەلىبە ئۈچۈن تەييارلىق قىلالايمىز...

مانىستېيىن توختىماي سۆزلەپ كېتىۋاتاتتى، پىكىر يوللىرى ھېچقاچان بۇگۈنكىدەك توسالغۇسىز راۋان بولۇپ باقمىغانىدى.

ئەستايىدىل ئاڭلاپ ئولتۇرغان گىتلېر بىر ئېغىزمۇ گەپ قىستۇرماي، مانىستېيىننىڭ پىلانىنىڭ پۈتۈن

ئورۇنلاشتۇرۇشلىرىنى ئەستايىدىل ئاڭلىدى، ئۇ سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن ئورنىدىن تۇرۇپ شۇنداق دېدى:

— چۈشەندىم، گېنېرال. ئويلىمىغان يەردىن، تەييارلىقسىز تۇرغاندا ھۇجۇم قىلىش كېرەك. سىزنىڭ پىكرىڭىزگە پۈتۈنلەي قوشۇلىمەن. بىز ئۇرۇش قىلىش پىلانىمىزنى ئۆزگەرتىپ، 13 گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى ئوڭ قاناتتىن ھۇجۇمغا سېلىپ، ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسىنىڭ زاپاس قوشۇنىنىڭ دىققىتىنى شىمالغا بۇرايمىز. ئاندىن A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە كۈچلۈك برونېۋنك قوشۇنى بىلەن سول قاناتتىكى ئاردېن تاغلىرىدىن ئاساسىي ھۇجۇمنى باشلاپ، ئەنگلىيە قولتۇقىغا قىستاپ بېرىپ، بېلگىيە چېگرىسى ئىچىدىكى دۈشمەننىڭ ئاساسىي كۈچىنى ئۆزۈپ تاشلايدۇ.

مانىستېين بۇرۇن گىتلېرنىڭ ھۆكۈم قىلىش ۋە چۈشىنىش ئىقتىدارىنىڭ ئالاھىدە ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغانىدى، بۇ قېتىم ئۆزگەرتىلىدىغان پىلاننىڭ مۇھىم نۇقتىلىرىنى شۇنچە تېز ۋە توغرا ئىگىلىگەنلىكىگە تېخىمۇ ھەيران قالدى. مانىستېين قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش شتابىنىڭ ئۆزىنىڭ ئەسلەتمىسىنى ھەقىچان گىتلېرغا كۆرسەتمىدى، دەپ گۇمانلىنىپ يۈرەتتى، دېگەندەك، گىتلېر ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشۈاتىپ، A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ بىرەر ئەسلەتمىسىنى كۆرگەنلىكىدىن زادىلا بېشارەت بەرمىدى.

بىر ھەپتىدىن كېيىن، گېرمانىيىنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى مانىستېينىنىڭ پىلانىنى قوبۇل قىلىش، بارلىق گېنېرالىار ئۆز قوشۇنلىرىنى قايتىدىن ئورۇنلاشتۇرۇش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى.

مانىستېين گېنېرال لېيتېنانتلىق سۈپىتى بىلەن خوجايىنىغا ئەچىل بىر ئۇرۇش پىلانى تۈزۈپ بېرىپلا قالماي، بەلكى يەنە بۇ پىلاننىڭ ئەملگە ئېشىشى ئۈچۈن نۇرغۇن يول

ماڭدى. بۇ خىل ئەھۋال شۇ چاغدىكى گېرمانىيە فاشىستىك ئارمىيىسىنىڭ ئىچىدە ناھايىتى ئاز ئۇچرايتتى.

گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ قايتا ئورۇنلاشتۇرۇش - يۆتكەش ئىشلىرى ئىنتايىن تېز ئېلىپ بېرىلىپ، ئۇزۇن ئۆتمەي يېڭى بىر جەڭ قىياپىتى بارلىققا كەلدى. غەربىي سەپتە A. B. C گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەر ئۇرۇشقا قاتناشتۇرۇلدى، ئۇلارنىڭ جەمئىي 136 دىۋىزىيىسى بار بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە برونېۋنىك قوشۇندىن 10 دىۋىزىيە، ماتورلاشقان قوشۇندىن يەتتە دىۋىزىيە، 3 مىڭ تانكا، 4 مىڭ 500 ئايروپىلان بار ئىدى.

كونكرېت ئۇرۇنلاشتۇرۇش مۇنداق ئىدى:

«B» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە گېنېرال پولكوۋنىك بوك قوماندانلىق قىلاتتى، تەركىبىدە 6 - ۋە 18 - ئارمىيىنىڭ 18 دىۋىزىيىسى (ئۇنىڭ ئىچىدە تانكا دىۋىزىيە ئۈچ، ماتورلاشقان دىۋىزىيە بىر) بار ئىدى، ئۇلارغا 2 - ھاۋا ئارمىيە ئەترىتى ياردەم بېرەتتى. گوللاندىيە بىلەن بېلگىيە چېگرىسىدىن ئاخىن رايونىغىچە بولغان جايلارغا يىغىلاتتى. ۋەزىپىسى گېرمانىيە - گوللاندىيە چېگرىسىدىكى مۇداپىئە لىنىيىلىرىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ، گوللاندىيىنىڭ ھەممە يېرىنى، بېلگىيىنىڭ شىمالىنى ئىگىلەش، ئاندىن گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ سول قانىتى بولۇپ فرانسىيىگە بېسىپ كىرىش ئىدى.

«A» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە گېنېرال پولكوۋنىك رۇندستېد قوماندانلىق قىلاتتى. تەركىبىدە 4 -، 12 -، 16 - ئارمىيىلەرنىڭ 44 دىۋىزىيىسى (ئۇنىڭ ئىچىدە تانكا دىۋىزىيە يەتتە، ماتورلاشقان دىۋىزىيە ئۈچ) بار ئىدى، ئۇلارغا 3 - ھاۋا ئارمىيە ئەترىتى ياردەم بېرەتتى، ئاخىن بىلەن موسېل دەرياسى سېپىدە تۇراتتى، ۋەزىپىسى لىيۇكسېمبۇرگ بىلەن بېلگىيىنىڭ ئاردېن رايونىدىن ئۆتۈپ، زېكانتېن، ئابوۋېل ۋە ئەنگلىيە بوغۇزلىرىدىن ئىبارەت ئومۇمىي يۆنىلىشلەرگە تۈيۇقسىز ھۇجۇم

قىلىپ، فرانسىيىنىڭ شىمالى بىلەن بېلگىيە تەۋەسى ئىچىدىكى ئەنگلىيە ـ فرانسىيە قوشۇنلىرىنى پارچىلىۋېتىش ئىدى.

«C» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە گېنېرال پولكوۋنىك لايبو قوماندانلىق قىلاتتى. تەركىبىدە 1 ـ، 7 ـ ئارمىيىلەرنىڭ 17 دىۋىزىيىسى (ئۇنىڭ ئىچىدە ماتورلاشقان دىۋىزىيە بىر ئىدى) بار ئىدى، ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ ئۇدۇلىغا جايلاشقانىدى. ۋەزىپىسى — يالغاندىن ھۇجۇم ياساپ، ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىدىكى فرانسىيە قوشۇنلىرىنى تۇتۇپ تۇرۇش ئىدى.

گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ زاپاس قوشۇنى 47 دىۋىزىيە (ماتورلاشقان دىۋىزىيە بىر) بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى 20 دىۋىزىيە ھەرقايسى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ زاپاس قوشۇنلىرى، قالغان 27 دىۋىزىيە ئومۇمىي زاپاس قوشۇن ئىدى.

گىتلېرنىڭ ئادىۋانتىنى نىگولا فون بىلو ئۇرۇشتىن كېيىن شۇ قېتىمقى جەڭنى ئەسلەپ شۇنداق دەيدۇ:

. . . . . .

نورۋېگىيە ئۇرۇشى مەزگىلىدە، گىتلېر فرانسىيىگە قارشى ئۇرۇشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى تەپسىلىي ئويلاندى ۋە گېنېرال رۇندستېد ۋە گائاگا بىلەن سىكىلد دەريا ئېغىزىنى بېسىۋېلىش پىلانى ئۈستىدە مۇزاكىرىلەشتى، گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ قوماندانلىرىنى ئىمپېرىيىنىڭ باش مىنىستىر بىناسىغا بىرنەچچە قېتىم چاقىرتىپ، ئۇلار بىلەن پاراڭلاشتى. ئۇنىڭ ھالدىر بىلەن براۋھىچقا بولغان ئىشەنچىسى بارغانسېرى سۇسلاپ قېلىۋاتاتتى. قىشتا ئۇلارنى ئالماشتۇرۇۋېتىشكىمۇ تاس قالدى. زور ئىشلار كۆز ئالدىدا مىختەك قادىلىپ تۇرغاچقىلا بۇ نىيىتىدىن ياندى. ئۇ ئىككىسى فرانسىيىدىكى ئۇرۇشنى بىرنەچچە يىلغا سوزۇلۇشى مۇمكىن، دەپ پەرەز قىلىشقانىدى. بۇ ئۇلارنىڭ ھەقىقىي ئويمۇ، ياكى مۇنداقلا دېيىشىپ قويغان گەپمۇ، ياكى بولمىسا گىتلېرنى فرانسىيىگە ھۇجۇم قىلىش

نیيتىدىن ياندۇرۇش ئۈچۈن شۇنداق خيالغا كېلىپ قالدىمۇ، بۇلار ماڭا قاراڭغۇ، ئىشقىلىپ، گىتلېر ئۇ ئىككى گېنېرالغا ئىشەنمەيتتى، شۇڭا دەسلەپتىلا ھۇجۇم قىلىش تەرىپىدە تۇرغان گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ قوماندانلىرى لايىبو، رۇندستېد ۋە بوكلارغا مايىل بولۇپ كەتتى.

1 ـ ماي كۈنى گىتلېر 5 ـ مايدا ھۇجۇم باشلاش بۇيرۇقى چۈشۈردى. 2 ـ مايدا، گېرىنگ بىلەن گوللاندىيىگە ھاۋادىن پاراشوتچى قىسىملارنى تاشلاش پىلانىنى مۇزاكىرە قىلدى. مۇزاكىرىگە گېنېرال رۇندستېد بىلەن پاراشۇتچى دىۋىزىيىنىڭ قوماندانى گراف سپونىك قاتناشتى. گىتلېر تۇيۇقسىز ھۇجۇم ۋە تېز غەلىبىگە قاتتىق ئىشەنچ باغلىغاچقا، بۇنداق پەۋقۇلئاددە ۋەزىپىلەرنى ئۇستىگە ئالغان ئوفىتسېرلارنىڭ جەڭدىن ئىلگىرى جەڭچىلەرنى سەپەرۋەر قىلىشىغا ئەھمىيەت بېرەتتى. ئۇ سپونىكتىن گاڭگا بىلەن روتتېردامغا قىسىملىرىنى ھاۋادىن تاشلاشنى تەلەپ قىلدى.

3 ـ ماي كۈنى، ئۇ تەتتەربىيە سارىيىدا 6 مىڭ كىشىلىك زاپاس ئوفىتسېر ـ ئەسكەرلەرگە چوڭ يىغىن ئېچىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى ۋەزىپىلەرنى كۆرسىتىپ ئۆتتى، نورۋېگىيە ئۇرۇشىدا غەلىبە قىلغانلىقىنى، فرانسىيە ئۇرۇشىدا ئۇمىدۋار ئىكەنلىكىنى قاتتىق ھاياجانلىنىپ تۇرۇپ سۆزلىدى. 4 ـ مايدا، گىتلېر ھۇجۇم قىلىدىغان كۈننى يەنە بىر قېتىم 7 ـ مايغا سۈردى. كېيىن گېرىنگنىڭ تەلىپى بىلەن 1940 ـ يىلى 10 ـ مايغا كېچىكتۈردى. ئۇ بۇنى ئەڭ ئاخىرقى كېچىكتۈرۈش، دېدى. 9 ـ مايدا گىتلېر غەربىي سەپتىكى جەڭچىلەرگە ئوچۇق خەت ئېلان قىلدى. خەتتىڭ ئاخىرقى بىر جۈملىسى مۇنداق ئىدى: «باشلىنىش ئالدىدا تۇرغان بۇ جەڭ گېرمانىيىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى مىڭ يىللىق تەقدىرىنى بەلگىلەيدۇ. ئەمدى ئۆز بۇرچىڭلارنى ئادا قىلىشقا باشلاڭلار! گېرمانىيە سىلەر بىلەن

بىللە، سىلەرنى تەبرىكلەيمەن!»

ھۇجۇم قىلىدىغان كۈن يېقىنلاشقانسېرى گىتلېر شۇنچىلىك تەمكىن، شۇنچىلىك ئۇمىدۋار بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ نۇرغۇن پىلانلار ئۈستىدە ئەندىشىسى بولۇپ، بۇ ئەندىشىلىرى توغرۇلۇق ئالتە ئايدىن بېرى مۇناسىۋەتلىك قوماندانلىرى بىلەن سۆزلىشىپ كېلىۋاتاتتى. كېيىن ئۇ ئەندىشىلەر ئۈنىڭغا تەسىر كۆرسىتەلمەيدىغان بولدى، ئىشلارنىڭ تەرەققىياتى مۇقەررەر ھالدا ئۆز يولىدا مېڭىۋاتاتتى. گىتلېر فرانسىيىنى ئالتە ئايدىن كېيىن تەسلىم بولىدۇ، دەپ ھېسابلىدى. بۇ ئۇمۇمىي تەرەققىيات ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ئىدى، ئەنگلىيىنىڭ مەيدانغا تەسىر يەتكۈزەتتى. ئۇ، فرانسىيە تەسلىم بولغاندىن كېيىن ئەنگلىيە ئۇرۇشىنى داۋاملاشتۇرالمايدۇ، ئۇنداق بولمىسا پۈتۈن ئىمپېرىيىنىڭ مۇستەملىكىچىلىك ئورنىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ. بۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز زىيان. گېرمانىيە فرانسىيىنى يەتكەندىن كېيىن، ئەنگلىيە مۇرەسسە يولىغا مېڭىشى مۇمكىن، دېدى.

9 ـ ماي ئاخىر يېتىپ كەلدى. گىتلېر ئەمدى غەربىي سەپكە بېرىپ كەلسە بولاتتى. ئۇنىڭ شۇ يەردىكى بارگاھىنىڭ قۇرۇلۇشى قىشتا باشلانغانىدى.

8 ـ ماي چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتىن 48 مىنۇت ئۆتكەندە، گىتلېرنىڭ مەخسۇس پويىزى بېرلىندىكى فېنكىنكىلوگ پويىز ئىستانسىسىدا ساقلاپ تۇراتتى. گىتلېرنى قوراللىق ساقچىلار بىلەن مۇھاپىزەتچىلىرى قوغداپ ئەكەلدى. مەخپىيەتلىكنى ساقلاش ئۈچۈن، گىتلېرنىڭ كەينىدە يۈرىدىغان بارلىق خادىملار باشقا يوللار بىلەن، نۇرغۇن ھېيلىلەرنى ئىشلىتىپ پويىز ئىستانسىسىغا ئايرىم يېتىپ كېلىشتى.

پويىز دەل ۋاقتىدا قوزغىلىپ، ھامبۇرگ تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. گىتلېر بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆزىنىڭ دانىيە بىلەن

نورۇبگىنىگە شۇ يەردىكى قىسىملارنى كۆزدىن كەچۈرگىلى بارىدىغانلىقىنى ئېلان قىلغانىدى. بۇ گەپكە ھەممە ئەدەمنىڭ ئىشىنىپ كېتىشى ناتايىن ئىدى، چۈنكى ئۇنىڭ بىلەن بىللە كېتىۋاتقانلارنىڭ يېقىن ئادەملىرى بولىدۇ - دە، شۇڭا ئۇ ئادەملەرنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى بىلىشىمۇ ئېھتىمالغا يېقىن. پويىز خاگنورانغا كەلگەندە تېلېفون كۈتۈشكە توغرا كېلىپ سەل ئۇزۇنراق تۇرۇپ قالدى، باشقا ئەھۋال كۆرۈلمىدى، پويىز بۇ يەردىن قوزغىلىپ ھاننوۋېرغا قاراپ ماڭدى. يۆنىلىشىنىڭ ئۆزگىرىشى ھېچقانداق ئادەمنىڭ نەزەرىنى چالغىتالمايتتى. بۇ قېتىمقى سەپىرىمىزنىڭ مەقسىتىنى كۆپچىلىك ناھايىتى تېزلا بىلىپ بولدى. كەچتە ھاننوۋېرغا يېقىن يەردىكى بوگدوفتا ئازراق تۇرۇپ قالدۇق. مەن ھاۋا رايىنىڭ ئەڭ يېڭى خەۋىرىنى گىتلېرغا يەتكۈزدۈم. ئۇ ھاۋانىڭ رايىغا قاراپ ئەتىسى ئەتىگەنده فرانسىيەگە، گوللاندىيەگە، بېلگىيەگە ھۇجۇم قىلىش بۇيرۇقىنى چۈشۈردى.

گىتلېر يولبويى ناھايىتى خۇشال ئىدى، ئۆزىنىڭ ھە دېگەندىلا غەلىبىگە ئېرىشىدىغانلىقىدىن قىلچە گۇمانلانمايتتى. ئاشخانا ۋاگونىغا تاماق يېگىلى كىرگەنده كەيپىيات تولىمۇ كۆتۈرەڭگۈ بولدى. گىتلېر ئۆزى قول سېلىپ تەييارلىق قىلغان ھەر بىر ھەرىكەتنىڭ چېگرىلاردا مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشىنى تولىمۇ ئارزۇ قىلاتتى. بولۇپمۇ ئۇ بېلگىيىنىڭ ئېبېن ئېمائېل پوتىيەگە قارىتىلغان ھەرىكىتىنى ئالاھىدە تىلغا ئالدى. پويىز ئۇۋۇجېرسىنىڭ يېنىدىكى كىچىك بىر ئىستانسىغا كەلدى. بىزنى ماشىنا ساقلاپ تۇرغانىكەن، ماشىنىغا ئولتۇرۇپ، داھىيمىزنىڭ ناھايىتى ئەپچىل نىقابلانغان «قارچىغا ئۇۋىسى» دەپ ئاتالغان چوڭ لاگېرىغا يېتىپ كەلدۇق. بۇ يەردە پەقەت گىتلېرنىڭ ھەربىي مەسلىھەتچىلىرىلا بىللە تۇراتتى. گىتلېرنىڭ يەر ئاستى ئۆيىدە گىتلېردىن باشقا كاتېر بىلەن يەنە بىر خىزمەتچى

تۇراتتى. قالغانلار يەنە بىر يەر ئاستى ئۆيىدە ئىدى. بۇ يەردە ئادەم تۇرىدىغان ئۇ ئىككى ئۆيدىن باشقا يەنە بىر ئاشخانا، تاختايدا ياسالغان يەنە بىر ئۆي بار ئىدى. ياغاچ ئۆيدە بىر مەجلىسخانا، ئۇچ ھۇجرا بار ئىدى. بىز «قارچىغا ئۇۋىسى» دا تۇرغان چاغلاردا ئاشۇ ئاشخانىدا تاماق يەيتتۇق. ئۇزۇن كەتكەن تامدا بىز بارماقچى بولۇۋاتقان دۆلەتنىڭ خەرىتىسى ئېسىقلىق ئىدى.

باشقا خادىملار بىلەن ئاخبارات خادىملىرى يېقىن يەردىكى بىر كەنتتە تۇراتتى. ئۇرۇشنىڭ بىرىنچى كۈنىنىڭ دەسلەپكى چاغلىرى تىنچ ئۆتتى. گىتلېر تاماقتىن كېيىن، ھۇجرىسىغا كىرىپ ئۇخلىۋالماقچى بولدى. چۈشتە، تۈنجى خەۋەرلەر ئاندا-ساندا كېلىشكە باشلىدى. خەۋەرلەرگە قارىغاندا، ماستىرېختىنىڭ يېنىدىكى بىر كۆۋرۈك پارتلىتىۋېتىلگەچكە، ئۇنىڭ تېز ياساۋېتىپتۇ. ئېببېرت قانىلىدىكى بەزى كۆۋرۈكلەر بومبارداندا قىسمەن بۇزۇلۇپ كېتىپتۇ. چوڭ تېپتىكى ئاپتوماتىك سىلجىغۇچى توپلارنى ئېببېن ئېمائېلدا ھاۋادىن تاشلاش مۇۋاپىقىيەتلىك بولدى. بىرىنچى كۈندىكى ئەھۋاللار مۇشۇنچىلىك. شۇ كۈنى بىز گوللاندىيە بىلەن بېلگىيىنىڭ 10 - مايدا قىلىنىدىغان ھۇجۇمغا تەييارلىقى بارلىقىنى بىلدۇق. بىرى ھۇجۇم قىلىدىغان كۈننى ئۇلارغا ئاشكارىلاپ قويۇپتۇ. شۇنداق بولسىمۇ، قارشىلىق ناھايىتى ئاجىز ئىدى. بەزى كۆۋرۈكلەرنى پارتلىتىۋېتىپتۇ، توسۇقلارنى قۇرۇپتۇ، قامالنى كۈچەيتىپتۇ. لېكىن ئۇلار مەلۇم جايلاردىلا گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئىلگىرىلىشىنى ۋاقىتلىق توختىتىپ تۇرالىدى. باشقا سەپلەردە ئىلگىرىلەش ناھايىتى ئوڭۇشلۇق ئىدى.

جەڭچىلەرنىڭ كەيپىياتى ناھايىتى كۆتۈرەڭگۈ ئىدى، غەلىبە قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى. گوللاندىيە بىلەن بېلگىيىلىكلەر گەرچە قوراللانغان بولسىمۇ، لېكىن قارشىلىق بەكمۇ كەسكىن ئەمەس ئىدى، گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئىلگىرىلەش سۈرئىتىنى

ئازراق ئاستىلىتىش رولىنىلا ئويناۋاتاتتى. فرانسىيە ئارمىيىسىنىڭ ئەھۋالى ئېغىر ئىدى: ئۇلار گېرمانىيىنى بېلگىيىگە كىرىپ، ئۇنىڭ شىمالىدىن ھۇجۇم قىلىدۇ دەپ پەرەز قىلىشقانىدى. ئەمدى ئۇلار فرانسىيىدىكى ئۆزلىرىنىڭ ئىستىھكاملىرىغا كىرىپ جەڭ قىلىشقا مەجبۇر بولۇۋاتاتتى. ئۇچ دۆلەتنىڭ ئەسكىرىي كۈچىنى يىغقاندىمۇ، تانكا بىلەن ئايروپىلان ئارقىلىق قىلىۋاتقان ھازىرقى زامانىۋى ئۇرۇشقا تاقابىل كېلەلمەيتتى. 14 ـ مايدا، گوللاندىيە ئارمىيىسى تەسلىم بولدى. تەسلىم رەسمىيىتى ئۆتىلىپ بولغان بولسىمۇ، روتتېردامنى بومباردىمان قىلىۋاتقان ئايروپىلانلار بىلەن ئالاقە قىلىشالماي، ئۇ شەھەر قاتتىق بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ كەتتى، بىگۇناھ ئاھالىلەردىنمۇ نۇرغۇن ئادەم قىرىلىپ كەتتى.

. . . . . .

ئەمەلىيەتتە، گېرمانىيىلىكلەر ھۇجۇم تەييارلىقىنى جىددىي ئورۇنلاشتۇرۇۋاتقان چاغلاردا، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابىمۇ تاجاۋۇزچىلارنىڭ تاجاۋۇزىدىن مۇداپىئە كۆرۈشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋاتاتتى. ئۇلار، ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسى بار، شۇڭا فرانسىيە خاتىرجەم بولسا بولىدۇ، ئاردېن تاغلىرى ئېگىز، ئورمانلىرى قېلىن، گېرمانىيىنىڭ برونېۋىك قىسىملىرى ئۇ جايلاردىن ئۆتەلمەيدۇ، دەپ ئويلاشقانىدى.

پېتائىنمۇ جەزمەشتۇرۇپ: «يەلپۇگۈچ شەكىللىك بۇ جايلاردا خەتەر يوق» دېگەنىدى.

شۇڭا فرانسىيە ئۇ جايلاردا مۇداپىئە تەدبىرى قوللىنىپ، جەڭگىۋارلىقى ئاجىزراق بولغان 9 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى مۇداپىئەگە قويۇپ قويدى. بۇ قوشۇننىڭ توققۇز دىۋىزىيىسىنىڭ ئىچىدە پەقەت ئىككى دىۋىزىيىلا كەسپىي ئارمىيە ئىدى، ئەمما قوراللىنىشى ناچار ئىدى. ئۇلار مۇداپىئەنى يەر تۈزۈلۈشى تۈز

كەلگەن بېلگىنىمنىڭ ئوتتۇرا قىسمىغا ئورۇنلاشتۇرغان بولۇپ، گېرمانىيە ئارمىيىسى بېلگىيىگە ھۇجۇم قىلىپ كىرگەن ھامان، فرانسىيىنىڭ 1 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئەنگلىيىنىڭ يېراققا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسى بىلەن بىللە تېز سۈرئەتتە بېلگىيە چېگرىسى ئىچىگە كىرمەكچى بولۇشقانىدى. لېكىن گېرمانىيە تاجاۋۇزچى قوشۇنىنىڭ «تەبىئىي توسۇق» ئاتالغان ئاردېن تاغلىرىدىن ئاتلاپ فرانسىيىگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشى ئۇلارنىڭ ئۇخلىسا چۈشىگىمۇ كىرمىگەنىدى.

10 - ماي كۈنى تاڭ ئەمدىلا سۈزۈلۈشكە باشلىغاندا، گېرمانىيە قوشۇنلىرى تېز ۋە شىددەت بىلەن ھۇجۇم باشلىدى. ئۇلارنىڭ قوماندانلىرى ئۆز قوشۇنلىرىغا چۈشۈرگەن بۇيرۇقلىرىدا «دەم ئالماسلىق، بوشاشماسلىق»، «تۈنجى جەڭدە تېز غەلبە قىلىش، دۈشمەننى ئالاقزادە قىلىۋېتىش»، «كۆڭۈلدە پەقەت، بۆسۈپ مېڭىش، دېگەن مۇشۇ بىر سۆزنىلا ساقلاش» دېگەن گەپلەر بار ئىدى.

ئاردېن تاغلىرىغا كىرگەن نېمىس ئارمىيىسىدىكى يالغۇز گۇدېرىئاننىڭ 19 - بىرونېۋىك ئارمىيىسىنىڭ ئالدىدا ماڭغان قىسمىنىڭلا 10 مىڭدىن ئارتۇق تانكىسى، بىرونېۋىكى ۋە باشقا ئاپتوموبىللىرى بار ئىدى. ئۇلار دۈشمەنگە بىلىنىدۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن ئەگرى - بۈگرى تاغ يوللىرىدا ماڭدى. ئەگەر شۇ چاغدا ئەنگلىيە - فرانسىيە ھەرلەشمە قوشۇنىنىڭ ئايروپىلانلىرى يىلاندەك سوزۇلۇپ كېلىۋاتقان بۇ قوشۇننى ھاۋادىن بومبارىدىمان قىلغان بولسا، گېرمانىيە قوشۇنى چوقۇم زور زىيانغا ئۇچرايتتى. لېكىن ئۇلارنىڭ ئايروپىلانلىرىنىڭ كۆپى بېلگىيىنىڭ ئېيېرت قانىلىدىكى كۆۋرۈكلەرنى پارتلىتىش بىلەن بولۇپ كەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچى ئۈستۈن كېلىپ، يەر ئۈستىدىكى قوشۇنىنىڭ يۈرۈشى ئوڭۇشلۇق بولدى.

گۇدېرىئان ئاردىن تاغلىرىدا پەقەت فرانسىيە بىلەن بېلگىيىنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلىرىنىڭ ئازراقلا قارشىلىقىغا ئۇچرىدى، ئۇنىڭدىن باشقا قارشىلىققا ئۇچرىمايدىغان داۋاملىق ئىلگىرىلەۋەردى.

گۇدېرىئان پىيادە ئەسكەرلىكتىن كېلىپ چىققانىدى، ئەمما كېيىن بىرونېۋنىڭ قوشۇنىنىڭ پىرىگە ئايلىنىپ قالدى. گىتلېر باش مىنىستىرلىك سالاھىيىتى بىلەن گۇدېرىئاننىڭ ئۆزى قوماندانلىق قىلغان مانېۋرىنى تۇنجى قېتىم كۆزگەنده، ئىختىيارسىز ئۇنى ماختاپ كەتكەنىدى. بۇ دەل ئۇنىڭ كەلگۈسىدىكى ئۇرۇشلارغا بولغان تەسەۋۋۇرى ئىدى. بىرونېۋنىڭ قىسىملار ھەيۋەت بىلەن كۆز ئالدىدىن ئۆتۈۋاتقاندا، ئۇ ئۆزىنى باسالمايى: «بىزگە لازىمى مانا مۇشۇ، ماڭا دەل مۇشۇ لازىم» دەپ توۋلاپ كەتكەنىدى.

گۇدېرىئاننىڭ ئۆزىمۇ ئاز ئۇچرايدىغان تالانتلىق قوماندان ئىدى. ئۇنىڭ بىرونېۋنىڭ قوشۇنى تېز ئىلگىرىلەپ، 11 ـ، 12 ـ ماي كۈنلىرى كېچىده ساموۋا دەرياسىدىن ئۆتۈپ كەتتى. 12 ـ ماي چۈشتىن كېيىن، گۇدېرىئاننىڭ بىرونېۋنىڭ قوشۇنى ماس دەرياسىنىڭ شىمالىغا يېتىپ بېرىپ، گۇگۇم مەھەلده سېدانىنى ئىشغال قىلدى.

سېدان مېۋس دەرياسىنىڭ بويىغا جايلاشقانىدى، دەريانىڭ ئېقىنى سېدانغا كەلگەنده ئىككى تارماققا بۆلۈنۈپ ئاقاتتى. بۇ شەھەر پات ـ پات فرانسۇزلارنىڭ ئېسىگە ئېچىنىشلىق ئۆتمۈشنىڭ ئەسلىمىلىرىنى سېلىپ تۇراتتى. دەل مۇشۇ جايدا پادىشاھ ناپولېئون III بىلەن مارشال مىكماخون 1870 ـ يىلى 2 ـ سېنتەبىرده قىسقا مۇددەتلىك قورشاۋدىن كېيىن پروسسىيىگە تەسلىم بولغان بولۇپ، بۇ، فرانسىيىنىڭ ھەربىي تارىخىدىكى ئادەمنى ئەڭ ئازابقا سالىدىغان ئاپەت ئىدى.

فرانسۇزلار 70 يىلدىن كېيىن سېداندا بۇ ئاپەتنىڭ يەنە بىر

قېتىم باشلىرىغا كېلىدىغانلىقىنى ئۇخلاپ چۈشىدىمۇ ئويلىمىغانىدى.

13 ـ ماي چۈشتە، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى 1000 ئايروپىلان بىلەن بىرلا ۋاقىتتا فرانسىيىنىڭ ئىستېھكاملىرىنى شىددەتلىك تۈردە بومبارداىمان قىلدى. بۇنىڭ بىلەن فرانسىيە ئارمىيىسى تېزلا پارچىلىنىپ، جەڭگىۋارلىقىنى يوقاتتى.

13 ـ ماي چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتە، گۇدېرىئانىڭ برونېۋىك قوشۇنى يەل قولۇاق ۋە ساللارنىڭ ياردىمى بىلەن تېز سۈرئەتتە دەريادىن ئۆتۈپ، ماس دەرياسىنى تولۇق ئېگىلەپ بولدى. A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ تانكىلىرى ئۇچ كۈن ئىچىدە ئاردېن تاغلىرىدىن ئۆتۈپ ماس دەرياسىغا يېقىنلاپ كېلىپ، فرانسىيىنىڭ بىرىنچى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى بىلەن ئەنگلىيىنىڭ توققۇزىنچى ئارمىيىسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قىستۇرۇلۇۋالدى. 14 ـ ماي چۈشتىن كېيىن، گۇدېرىئان 3 ـ برونېۋىك دىۋىزىيىسىنى باشلاپ ماس دەرياسىدىن پۈتۈنلەي ئۆتۈپ بولدى.

گېرمانىيە قوشۇنلىرى سېدانىنى بېسىۋېلىپ ماس دەرياسىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، فرانسىيىنىڭ ئىچكى قىسمى قالايمىقانلىشىپ كەتتى. ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنى ئەھۋالنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرۈپ، فاشىستلارغا قارشى قايتۇرما ھۇجۇمغا تەييارلاندى.

14 ـ مايدا، فرانسىيىنىڭ رېينائۇد ھۆكۈمىتى چېرچىلدىن دەررۇ ئايروپىلان بىلەن ياردەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى. ئەنگلىيە دەرھال ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ 10 چوڭ ئەترىتىنى ياردەمگە ئەۋەتتى. ئەنگلىيە ـ فرانسىيە ئايروپىلانلىرى گېرمانىيىنىڭ ماس دەرياسىغا سېلىۋالغان كۆۋرۈكىنى توختىماي بومبارداىمان قىلغان بولسىمۇ، لېكىن نېمىسلارنىڭ زېنىت توپلىرى ئۇلارنى چېكىندۈرۈپ تۇردى. فرانسىيىنىڭ برونېۋىك قىسمىمۇ سېدانغا

هۇجۇم قىلدى. لېكىن ئۇلار تانكا بىلەن ئايروپىلانىي بىرلەشتۇرۇپ تۇرۇپ هۇجۇم قىلمىغاچقا، نېمىسلارنىڭ بومبارد‌مانچىلىقىغا ئۇچراپ، نەتىجىدە ئالدىنقى سەپتىكى قوشۇنلار قارىغۇلارچە ئۇرۇش قىلىدىغان هالەتكە چۈشۈپ قېلىپ، مەغلۇبىيەتلىك ژەنىيىتىنى ئوڭشۇلمىشقا ئامالسىز قالدى.

15 ـ ماي سەھەردە رېينائۇد ئالاقزادىلىك ئىچىدە چېرچىلغا تېلېفون بېرىپ: «بىز يېڭىلدۇق، بۇ ئۇرۇشتا مەغلۇپ بولدۇق» دېدى.

فرانسىيە ـ بېلگىيە تۇزلەڭلىكىدە، گېرمانىيىنىڭ يەتتە تانكا دىۋىزىيىسى بار بىر كۈچلۈك بىرىگادىسى سوم دەرياسىنى بويلاپ شىمال بىلەن جەنۇبقا 20 — 40 كىلومېتر تېزلىك بىلەن كېچە ـ كۈندۈز يۇرۇش قىلدى. هەتتا ئۇلار ئۆزلىرىنى قوغلاپ كېلىۋاتقان فرانسىيە ئەسكەرلىرىگە: «بىزنىڭ سىلەرنى ئەسىر ئالىدىغانغا ۋاقتىمىز يوق!» دەپ تونۇلاشتى. 18 ـ مايدا، گېرمانىيە قوشۇنلىرى ئامىيەننى قورشىۋالدى. 19 ـ ماي بېلىنگە يېتىپ كەلدى. 20 ـ ماي ئەمىيەننى بېسىۋېلىپ، سوم دەرياسىنىڭ كېچىكىدىكى ئابېۋىلغا بېسىپ كىردى. ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسىنىڭ ئۈچ پولكى قورشاۋدا قېلىپ، باشقا قىسىملار بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالدى.

فرانسىيە قوشۇنلىرى دۈشمۇ تۇشتىن چېكىنىۋاتقان چاغلاردا، فرانسىيە هۆكۈمرانلار گۇرۇھىنىڭ ئىچكى قىسمىدا سۇلھ قىلىش كەيپىياتى ئەۋج ئېلىپ كەتتى.

18 ـ مايدا، رېينائۇد ژەنىيەتنى ئوڭشاش ئۈچۈن ئىسپانىيىدە تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى، 84 ياشلىق پېتائىنىنى ئىچكى كابىنېتىنىڭ مۇئاۋىن باش مىنىستىرلىكىگە تەيىنلىدى. پېتائىن 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشى ۋاقتىدىكى گېنېرال بولۇپ، ۋېردېن جېڭىنىڭ غەلىبىسىدە هەل قىلغۇچ رول ئويناپ دۇنياغا تونۇلغانىدى. ئەمما هازىر ئۇمۇ فرانسىيىنى ساقلاپ قېلىش

ئۇچۇن سۈلھ قىلىش تەرىپىدە ئىدى.

19 ـ مايدا، رېينائۇد گەنمولىنىنىڭ ئورنىغا ژېيگاندنى فرانسىيە ئارمىيىسىگە باش قوماندانلىققا تەيىنلىدى. ژېيگاندمۇ 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشى ۋاقتىدا نام قازانغان قېرى گېنېرال ئىدى. ئەمما ھازىر ئارمىيە ئىچىدىكى كونسېرۋاتىپلار بىلەن مەغلۇبىيەتچىلەرنىڭ ۋەكىلىگە ئايلىنىپ قالغانىدى. ژېيگاندنىڭ قارىشىچە، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ داۋاملىق قارشىلىشىشى قۇرۇق ئاۋارىچىلىق ئىدى، «ئۇچ ھەپتىگە قالماي، ئەنگلىيىنىڭ بويىنى خۇددى چۇجىنىڭ بويىنغا ئوخشاش ئۇزۇپ تاشلىناتتى». ئۇ ۋەزىپىگە ئولتۇرۇپلا، گەنمولىنىنىڭ 19 ـ ماي بېلگىيىدىكى ئەنگلىيە ـ فرانسىيە قوشۇنلىرىغا گېرمانىيىنىڭ بىرونېۋىك قوشۇنىنىڭ ئاجىز لىنىيىسىدىن مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىپ كېتىش توغرۇلۇق بەرگەن بۇيرۇقىنى بىكار قىلمۇەتتى. ئۇچ كۈندىن كېيىن ئەھۋالنىڭ ئېغىرلىقىنى كۆرۈپ قايتا بۇيرۇق چۈشۈرگەندە، ئاللىقاچان كېچىككەنىدى.

گېرمانىيە ئارمىيىسى تېز سۈرئەتتە فرانسىيىگە قاراپ يۈرۈش قىلدى. تۈركۈم ـ تۈركۈم گېرمانىيە ئايروپىلانلىرى قىلچە قارشىلىق يوق ئەھۋالدا پارىژ، رۇئېن، سېنىت ـ ئېتىننىي قاتارلىق جايلاردىكى زاۋۇت، ئايرودروم ۋە قاتناش تۈگۈنلىرىنى غالجىرلىق بىلەن بومبارداىمان قىلىشقا باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەر يۈزىدىكى قىسىملارنىڭ ئىلگىرىلىشىنى قوغدىدى. ئەنگلىيە ـ فرانسىيە قوشۇنلىرى قارشىلىق قىلىشقا قۇدرىتى يەتمەي، كەينىگە چېكىنىشكە باشلىدى.

11 ـ ئىيۇندا، فرانسىيە ھۆكۈمىتى بوردوغا يۆتكىلىشكە مەجبۇر بولۇپ، ئەتىسى پارىژنى مۇداپىئەسىز شەھەر دەپ جاكارلىدى. گېرمانىيە ئارمىيىسى 14 ـ ئىيۇندا پارىژنى جەڭسىز بېسىۋالدى، ئېلىسېر تۆمۈر مۇنارىغا فاشىستلارنىڭ بايرىقى ئېسىلدى.

گېرمانىيە ئارمىيىسى پارىژنى ئىشغال قىلغان كۈنى، جەنۇبقا يۈرۈش قىلغان گېرمانىيە قوشۇنلىرى ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ يان تەرىپىگە يېتىپ كەلگەندە، C گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە ئۈدۈلدىن 50 كىلومېتر كەڭلىكتىكى ئارىلىقتىن ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىگە ھۇجۇم باشلىدى، ئاساسلىق ھۇجۇم نىشانى مۇداپىئەسى ئاجىزراق بولغان لوررىن بىلەن ئېلزاس قوشۇلىدىغان جايدىكى ئىستېھكاملار بولدى. فرانسىيە قوشۇنلىرى كەينى تەرەپتىن زەربە بېگەچكە، ماگىنوت ناھايىتى تېز بۆسۈپ تاشلاندى. 500 مىڭغا يېقىن فرانسىيە ئەسكىرى قورشۇۋلىنىپ، شۇ ئېتىسىگە قېچىپ كەتكەن ئاز بىر قىسىم ئەسكەردىن باشقا ھەممىسى پۈتۈنلەي يوقىتىلدى.

1940 ـ يىل ئىيۇن، كومپېرگن ئورمانلىقى.

گىتلېر بىلەن فرانسىيىنىڭ ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى كومپېگن ئورمانلىقىدىكى كىچىككىنە بىر بوشلۇقتا ئۆتكۈزۈلدى. بۇ، 1918 ـ يىلى 11 ـ نويابردا گېرمانىيە فرانسىيە بىلەن ئۈنىڭ ئىتتىپاقداشلىرىغا تەسلىم بولغان جاي ئىدى. گىتلېر ئىنتىقامنى دەل مۇشۇ جايدا ئالدى. بۇ يەر ئۈنىڭ ئۆچ ئېلىش ئىستىكىنى قاندۇراتتى ۋە ئۇنى خۇشال قىلاتتى.

1918 ـ يىلى، فرانسىيە مارشالى فوچ مۇشۇ جايدىكى مۇزېيدا ساقلىنىۋاتقان بىر ۋاگوننىڭ ئىچىدە گېرمانىيە بىلەن ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمىگە قول قويغاندى. گېرمانىيە ساپيورلىرى گىتلېرنىڭ بۇيرۇقى بىلەن مۇزېينىڭ تاملىرىنى ئۆرۈۋېتىپ، ۋاگوننى كونا رېلىسىنىڭ ئۈستىدە توختىتىپ قويغانىدى. 1918 ـ يىلى 11 ـ نويابر چۈشتىن بۇرۇن سائەت بەشتە گېرمانىيە ئەلچىسى، فرانسىيە مارشالى فوچنىڭ بۇيرۇقىغا بىنائەن ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمىگە قول قويغان چاغدا ئولتۇرغان ۋاگوننىڭ ئورنى دەل شۇ يەردە ئىدى.

1940 ـ يىلى 21 ـ ئىيۇن چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتىن

15 مىنۇت ئۆتكەندە، گىتلېر ئۆزىنىڭ مەخسۇس ماشىنىسى بىلەن بۇ يەرگە يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ بىلەن گېرىنگ، براۋھىچ، رادېر، ريببېنتروپ، ھېسلارمۇ بىللە ئىدى، ھەممىسى ھەرخىل ھەربىي كىيىملەردە ئىدى، بىردىنبىر دۆلەت مارشالى گېرىنگنىڭ قولىدا قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالىنىڭ نىشانى بولغان كىچىك ھاسا تۇراتتى. ئۇلار بوشلۇققا 200 مېتر كېلىدىغان يەردىكى لوررىدىن ـ ئېلىزاس ھەيكىلىنىڭ ئالدىدا ماشىنىلىرىدىن چۈشۈشتى. ھەيكەلنىڭ قولىدىكى يوغان قىلىچنى گىتلېرغا كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن ھەيكەلگە گېرمانىيە بايرىقى يېپىپ قويۇشقانىدى. ئۇ 1918 ـ يىلى غەلىبە قىلغان ئىتتىپاقداشلارنىڭ قىلىچى بولۇپ، ھالسىراپ كەتكەن بىر بۇركۇتنىڭ بەدىنىگە سانجىلىپ تۇرغان كۆرۈنۈشتە ئىدى. بۇركۇت خوخېنتسوللېرىن خاندانلىقنىڭ گېرمان ئىمپېرىيىسىگە ۋەكىللىك قىلاتتى. گىتلېر ئۇ خاتىرە مۇنارغا لەپپىدە بىر قاراپ قويۇپ، توختىماي مېڭىپ كەتتى.

ئورمانلىقنىڭ ئىچىدىكى ئۇ بوشلۇققا كەلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئالىي قوماندانلىق تۇغى چىقىرىلدى. بىر چاغدا ئۇنىڭ كۆزى مەرمەر تاشقا ئويۇلغان ئابىدىگە چۈشۈپ قالدى. ئادەملىرى كەينىدىن ئاستا مېڭىپ كېلىۋاتاتتى، ھەممىسى تاشتىكى خەتلەرنى ئوقۇدى، تاشتا:

«1918 ـ يىلى 11 ـ نويابردا گېرمانىيە ئىمپېرىيىسى مۇشۇ جايدا تىزلىنىپ تۇرۇپ تەسلىم بولغان — ئۆزى قۇل قىلماقچى بولغان ئەركىن خەلق تەرىپىدىن يېڭىلگەن» دېگەن خەتلەر بار ئىدى.

ئۇنى گىتلېر ئوقۇدى، گېرىنگمۇ ئوقۇدى. ئۇلار ئىيۇن ئېيىنىڭ ئاپتېپىدا تۇرۇپ جىمجىت ئوقۇپ چىقىشتى. ئەتراپتىكىلەرنىڭ ھەممىسى گىتلېرنىڭ چىرايىغا دىققەت قىلىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايىدا مەنسىتمەسلىك، غەزەپ ـ نەپرەت،

ئۆچمەنلىك ۋە غالىپلارچە ئىپادە چىقىپ تۇراتتى.

ئاندىن گىتلېر ۋە ئۇنىڭ ئادەملىرى ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى ئىمزالىنىدىغان ۋاگون ئىچىگە كىرىپ كېتىشتى. گىتلېر 1918 - يىلى فوچ ئولتۇرغان تۆردىكى ئورۇندا ئولتۇردى. بەش مىنۇتتىن كېيىن فرانسىيە ۋەكىللىرى يېتىپ كەلدى. بۇ ۋەكىللەر ئۆمىكىگە سېداننىڭ 2 - كورپۇس قوماندانى چارلىز ھونتزىگېر باشچىلىق قىلغانىدى. ئۆمەك دېگىز ئارمىيىسىنىڭ بىر قوماندانى ۋە بىر مەمۇرىي ئەمەلدار لېئون نولدىن تەركىب تاپقانىدى. لېئون نول بۇرۇن پولشادا تۇرۇشلۇق باش ئەلچى بولغانىدى. ھازىر ئۇ گېرمانىيە ئارمىيىسى كەلتۇرۇپ چىقارغان 2 - قېتىملىق يىمىرىلىشنى بىۋاسىتە بېشىدىن كەچۈرۈۋاتاتتى. ئۇلار بەك روھسىز كۆرۈنسىمۇ، يەنىلا ئېچىنىشلىق ھالدا غۇرۇرىنى ساقلىماقتا ئىدى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ فرانسۇزلار پەخىرلىنىدىغان بۇ مۇقەددەس جايغا ئېلىپ كېلىنىپ بۇنداق ھاقارەتلىنىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. گىتلېر دەل ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق چۆچۈپ كېتىشىنى ئارزۇ قىلاتتى.

گېنېرال كېيتېل فرانسۇزلارغا ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمىنىڭ مۇقەددىمىسىنى ئوقۇپ بەرگەندىن كېيىنلا، گىتلېر ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى دەرھال ۋاگوندىن چىقىپ كەتتى. سۆھبەت خىزمىتى ئالىي قوماندانلىق شتابىي ئەمەلدارىغا تاپشۇرۇلدى. لېكىن گىتلېر ئۆز قولى بىلەن تۈزۈپ چىققان شەرتلەردە قىلچىمۇ ئىمكانىيەت قالدۇرمىدى.

كېيتېل بۇ شەرتلەرنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ھونتزىگېر نېمىسلارغا، شەرتلەر بەك «رەھىمسىز» بولۇپ كېتىپتۇ، 1918 - يىلى فرانسىيە مۇشۇ پەردە گېرمانىيىگە قويغان شەرتلەردىنمۇ يامان، دېدى. ئۇ يەنە: «ئەگەر فرانسىيىنى مەغلۇپ قىلالمىغان ئالپىس تېغىنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى بىر دۆلەتمۇ

مۇشۇنداق تەلەپ قويىدىغان بولسا، فرانسىيە ھەرگىز تەسلىم بولمايدۇ. ئۇ ئاخىرغىچە جەڭ قىلىدۇ... شۇڭا مەن گېرمانىيىنىڭ ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمىگە قول قويالمايمەن» دېدى.

شۇ چاغدا يىغىنغا ۋاقىتلىق رىياسەتچىلىك قىلىۋاتقان ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ 2 - نومۇرلۇق ئەربابى گېنېرال ئىئودېل تۇيۇق يولغا كىرىپ قالغان بىر دۇشمەننىڭ مۇشۇنداق قوپال گەپ قىلىدىغانلىقىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىگەنىدى. ئۇ مۇنداق دەپ جاۋاب بەردى: مەن سىزنىڭ ئىتتالىيانلار توغرىسىدا ئېيتقانلىرىڭىزنى «چۇشىنىدىغان» لىقىمنى ئىزھار قىلىشتىن خالى بولالمىسامۇ، لېكىن «فىئورېر» ئوتتۇرىغا قويغان شەرتلەرنى ئۆزگەرتىشكە ھەققىم يوق. مېنىڭ پەقەت «بەزى ئىزاھاتلارنى بېرىش ۋە ئېنىق بولمىغان جايلارنى چۈشەندۈرۈش» كىلا كۈچۈم يېتىدۇ، خالاس. فرانسۇزلار ئۇرۇش توختىتىش شەرتلىرىنى يا شۇ پېتىلا قوبۇل قىلىشى، يا پۈتۈنلەي قوبۇل قىلماسلىقى كېرەك.

نېمىسلار ئوتتۇرىغا قويغان شەرتلەرنىڭ ئىچىدە ئەڭ زەھەرلىكى، فرانسىيىنى ناتسىستلارغا قارشى تۇرۇش بولىدا فرانسىيىدە ۋە فرانسىيىنىڭ چەت ئەللەردىكى مۇستەملىكىلىرىدە سەرگەردان بولۇپ يۈرگەن گېرمانىيىلىكلەرنىڭ ھەممىسىنى گىتلېر ئىمپېرىيىسىگە تاپشۇرۇپ بېرىشكە مەجبۇرلاش ئىدى. باشقا دۆلەتلەر بىلەن بىرلىشىپ گېرمانىيىگە قارشى تۇرغان فرانسۇزلارنىڭ ھەممىسى قولغا ئېلىنغان ھامان ئېتىپ تاشلىناتتى. بارلىق ئەسىرلەر شەرتنامە ئىمزالانغانغا قەدەر تۇتۇپ تۇرۇلاتتى. فرانسىيە بۇ ماددىلارغا قارىتا باشقىچە پىكىر ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇنىڭ ئاساسلىق سەۋەبى ئۇ ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەسىرلىكتىكى ئىككى يىللىق ھاياتىدا ئەسىرلەرنىڭ ئىنتايىن ئېغىر ئەھۋالدا ياشاۋاتقانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ئىدى. ئۇ ئەسىرلەرنىڭ ئىنتايىن ئېغىر ئەمگەك شارائىتىدا ئىشلەۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئاچ-يالىڭاچ ياشاۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئىنسانىي ھوقۇقلىرىنىڭ ئايىغى ئاستىغا دەسسىلىۋاتقانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ئىدى. ئۇ ئەسىرلەرنىڭ ئىنتايىن ئېغىر ئەمگەك شارائىتىدا ئىشلەۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئاچ-يالىڭاچ ياشاۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئىنسانىي ھوقۇقلىرىنىڭ ئايىغى ئاستىغا دەسسىلىۋاتقانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ئىدى.

فرانسۇز ئەسىرلەر جازا لاگېرلىرىدا بەش يىل تۈتۈپ قېلىندى.

1940 ـ يىلى 22 ـ ئىيۇن چۈشتىن كېيىن ساائەت ئالتىدىن 50 مىنۇت ئۆتكەندە، گېرمانىيە ـ فرانسىيە ئىككى تەرەپ ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمىگە قول قويۇشتى.

گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئېلان قىلغىنىغا قارىغاندا، فرانسىيە ئارمىيىسىدىن 60 مىڭ ئادەم ئۆلگەن، 300 مىڭ ئادەم يارىلانغان. 1 مىليون 500 مىڭدىن 2 مىليونغىچە ئادەم ئەسىرگە چۈشكەن. گېرمانىيە ئارمىيىسىدىن 140 مىڭ 600 ئادەم ئۆلگەن، يارىلانغان.

شۇنىڭ بىلەن، شۇ چاغدا «ياۋروپادىكى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى ئەڭ كۈچلۈك دۆلەت» دەپ ئاتالغان فرانسىيە قىسقىغىنا ئالتە ھەپتە ئىچىدە يېمىرىلىپ كەتتى.

تۆتىنچى باب دۇنكىرك، تارىخىنىڭ تېپىشمىقى

△ «جاپا تارتىڭلار، ئوغلانلار!»
△ دۇنكىرك، 400 مىڭ ئەسكەرنىڭ قەبرىستانلىقى
△ بوروك: ئەنگلىيىنىڭ يىراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسى پەقەت مۆجىزە يۈز بەرسىلا، ئاندىن قۇتۇلۇپ كېتەلىشى مۇمكىن
△ گۈدېرىئان: فېئۇرىر ئۆزىنىڭ دۈشمەنلىرىگە ئىچ ئاغرىتارمۇ؟
△ چېرچىلنىڭ مۇشتلىرى تۇگۇلۇپ كەتتى: «دىنام! دىنام!»
△ يېشىلمەس تارىخىي تېپىشماق

1940 ـ يىلى 4 ـ ئىيۇن، ئەنگلىيە.
ئەنگلىيە خەلقى دۇنكىركتا قورشاۋدا قالغان 300 مىڭ ئەسكىرىنىڭ ئەنگلىيە زېمىنىغا ساق ـ سالامەت قايتىپ كەلگەنلىكىنى رادىئودىن ئاڭلاپ، ئۆز خۇشاللىقلىرىنى نېمە بىلەن ئىپادىلەشنى بىلمەي، توپ ـ توپ بولۇپ كوچىلارغا چىقىپ كەتتى، كارىۋات كىرلىكلىرىنى پلاكات قىلىپ، ئۇنىڭغا:
«جاپا چەكتىڭلار، ئوغلانلار!»
«ياخشى جەڭ قىلدىڭلار، يىراقتا يۈرۈش ئارمىيىسى!»

«بۇيۇك برىتانىيە ئىمپېرىيىسى ھەرگىز تەسلىم بولمايدۇ!»

«گىتلېر، خەپ توختاپ تۇر!»

دېگەندەك خەتلەرنى يېزىشىپ كۆتۈرۈپ چىقىشتى.

دۆلەتكە قايتىپ كەلگەن ئوفىتسېر ـ جەڭچىلەر خىلمۇ خىل يېمەكلىكلەر، كىيىم ـ كېچەكلەر، ئەدىياللار دېگىزنىڭ كۆمۈلۈپ كەتتى. لېكىن تېخى يېڭىلا قورقۇنچلۇق چۈشتىن قۇتۇلغان بۇ ئەسكەرلەر پۈتۈن دۆلەت بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرگۈدەك نېمە ئىش قىلىشقانلىقىنى چۈشەنمەي: «بىز زادى نېمىگە ھېسسىياتلىق؟ ئالدى ـ كەينىگە قارىماي قاچقان قاچاق ئەسكەرگىمۇ ياكى زەپەر قۇچۇپ قايتقان قەھرىمانغىمۇ؟» دېيىشتى.

فرانسىيە، دۈنكېرك.

فرانسىيىنىڭ نور ئۆلكىسىدىكى بىر پورتتا دۈنكېرك دەيدىغان كىچىك بىر شەھەر بار، ئۇ دوۋېر بوغۇزىغا قوشنا، ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىدىن ئەنگلىيىگە ئۆتىدىغان ئەڭ قىسقا دېڭىز يولى. مىلادى IV ئەسىرنىڭ باشلىرىدا دۈنكېرك كىچىك بىر بېلىقچىلىق كەنتى ئىدى. VII ئەسىردە دېڭىزلار بۇ يەرگە سېنت ـ ئېلۇا چېركاۋىنى سالغان، شۇنىڭدىن كېيىن بۇ يەر ئاستا ـ ئاستا شەھەرگە ئايلانغانىدى. دۈنكېركنىڭ ستراتېگىيىلىك ئورنى ئىنتايىن مۇھىم بولغاچقا، تارىختىن بۇيان غەرب تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ تالىشىدىغان مۇھىم بىر رايونىغا ئايلىنىپ قالغانىدى. شۇ سەۋەبتىن بۇ شەھەر بىرقانچە قېتىم تارىخىي ئەسەرلەردە قەيت قىلىنغانىدى. بۇ شەھەرنى ھەقمقىي شۆھرەتكە ئىگە قىلغىنى يەنىلا 1940 ـ يىلى ماي ئېيىنىڭ ئاخىرىدىكى ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ دۈنكېرك چوڭ چېكىنىشى بولدى.

1940 ـ يىلى 10 ـ مايدا، گېرمانىيىنىڭ «A» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى گېنېرال پولكوۋنىك رۇندستېدتنىڭ

قوماندانلىقىدا بېلگىيىنىڭ ئاردىن تاغلىرىدا لېۋكسېمبۇرگقا قارىتا ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم باشلىۋەتتى. 300 مىڭ ئەسكىرى بار لېۋكسېمبۇرگ ئۇرۇشمايلا تەسلىم بولدى. 14 ـ مايدا، گېرمانىيىنىڭ تانكا دىۋىزىيىسى بىلەن ماتورلاشقان دىۋىزىيىسى بىرلەشكەن بىرىنچى چوڭ دىۋىزىيە ئاردىن تاغلىرىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ 2 ـ ۋە 9 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرى تۇرۇۋاتقان سېدان رايونىدا ماس دەريالىرىدىن كېسىپ ئۆتۈپ، ئۇلارغا قاتتىق زەربە بەردى. ئارقىدىنلا 20 — 40 كىلومېتر تېزلىك بىلەن ئىلگىرىلىدى. بۇنداق ئەھۋالدا ئەنگلىيىنىڭ يېراقتا يۇرۇش قىلىش ئارمىيىسى بىلەن فرانسىيىنىڭ 1 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئىككىنچى مۇداپىئە لىنىيىسىگە — ئېسكا دەرياسى مۇداپىئە لىنىيىسىگە چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى. ئۇ يەرنى ئەنگلىيىنىڭ توققۇز دىۋىزىيىسىنىڭ ئىچىدىكى يەتتە دىۋىزىيىسى قاتتىق ساقلاۋاتاتتى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى بريۇسسېل بىلەن كاپنورغا قاراپ يۇرۇش قىلدى ۋە سېن ـ كانتېندىن ئايلىنىپ ئۆتتى. 18 ـ مايدا ئامېيېنىسى قورشىۋالدى.

گېرمانىيە برونېۋىك قوشۇنلىرىنىڭ تىغ ئۇچى ئەمدى ئەنگلىيىنىڭ يېراقتا يۇرۇش قىلىش ئارمىيىسىنىڭ قاتناش لىنىيىلىرىگە تەھدىت سېلىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئېنىقكى، ئۇلارنىڭ نىشانى پارىژ ئەمەس، بەلكى ئەنگلىيە بوغۇزىدىكى ھەرقايسى پورتلار ئىدى. بۇ چاغدا فرانسىيە ئالىي قوماندانلىق ئورنى كەسكىن تەدبىر قوللىنىش ئىقتىدارىدىن قالغانىدى ھەم ئۇلارغا قارشى تۇرغۇدەك قوشۇنمۇ توپلىيالمايتتى.

21 ـ مايدا، گېرمانىيىنىڭ تېز سۇرئەتلىك قوشۇنى ئەنگلىيە بوغۇزىنىڭ قىرغاقلىرىغا يېتىپ كېلىپ، ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسىنىڭ ستراتېگىيىلىك ئالدى قىسمىنى بۆلۈپ تاشلىدى ھەم گوللاندىيە، بېلگىيە دۆلەتلىرىنى

سۇ ئاستى پاراخوتلىرىنىڭ بازىسى قىلىش مەقسىتىدە كالى بوغۇزىنى قامال قىلىۋېلىپ، ئەنگلىيىنىڭ ياردەمىنى ئۈزۈپ تاشلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئەنگلىيە - فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسىنىڭ 400 مىڭ ئەسكىرى دۇنكىرك رايونىدا قاپسىلىپ قالدى.

ئۇلارنىڭ ئۇچ تەرىپى دۇشمەن، بىر تەرىپى دېڭىز بولۇپ، ئەھۋالى ئىنتايىن خەتەرلىك ئىدى. بىرلەشمە ئارمىيە قوماندانلىق شتابى مۇشۇ ئىش ئۈچۈن جەددىي يىغىن ئېچىپ، بىرلەشمە ئارمىيىنىڭ چېكىنىش ياكى ئۇ يەرنى قوغداپ قېلىش مەسىلىسىنى مۇزاكىرە قىلدى. ۋەزىيەتنىڭ ئولتۇرغىنىغا ئۇزۇن بولمىغان چېرچىل، قورشاۋدا قالغان بىرنەچچە يۈز مىڭ ئەسكەرنىڭ جەنۇبقا، شىمالغا ياكى شەرققە قاراپ قورشاۋنى بۆسۈپ چىقىپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەس، ئۇ يەرنى داۋاملىق قوغداپ تۇرۇشمۇ پۈتۈن ئارمىيىنى ۋەيران قىلىش بىلەن باراۋەر. شۇڭا ئۇنىڭ بىرلا چارىسى، بارلىق پاراخوتلارنى ھەربىكەتلەندۈرۈپ، ئۇلارنى ئەنگلىيە بوغۇزى ئارقىلىق قورشاۋدىن چېكىندۈرۈپ چىقىش، دەپ تەكلىپ قويدى.

ئۇرۇش ۋەزىيىتىنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىشىغا ئەگىشىپ، بىرلەشمە ئارمىيىنىڭ ھالى تېخىمۇ خاراپلىشىۋاتاتتى.

قورشاۋدا قالغان بىرلەشمە ئارمىيىنىڭ قوماندانى ئەنگلىيە يىراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانى، قۇرۇقلۇق ئارمىيە گېنېرال پولكوۋنىكى گېت ئىدى.

دېڭىز يالقىسىغا چېكىنىش خىيالى بىرىنچى بولۇپ گېتنىڭ ئويىغا كەلدى. بۇ 18 - ماي يېرىم كېچە ئىدى.

19 - مايدا، گېتنىڭ ئالىي ئوفىتسېرلىرى مەجلىس ئېچىپ چېكىنىشنىڭ ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلىپ، بارلىق قوشۇن ئۆزلىرىگە ئەڭ يېقىن بولغان فرانسىيىنىڭ دۇنكىرك رايونىغا

چېكىنىپ بېرىشنى قارار قىلدى.

گېت دېگەن بۇ قېرى گېنېرالنىڭ خاراكتېرى بۇيرۇققا بويسۇنۇش، مەسئۇلىيەتچانلىققا ۋە كوللېكتىپقا سادىقلىققا ئىپادىلىنەتتى. قوشۇن باشلاپ فرانسىيىگە بارغاندىن كېيىن ھېچقانچە ئىش قىلالمىغانىدى. يېراقنى كۆرەرلىكى ئۇنچىلىك كەسكىن بولمىسىمۇ، ئەمما بىر نۇقتىنى ھېس قىلغان بولسا، ئۇنى ناھايىتى روشەن تۇرۇپ بىلەلەيتتى. ئۇ فرانسىيە ئارمىيىسىنىڭ گۇمران بولىدىغانلىقىغا قانتىق ئىشەنگەنىدى، ئەمدىكى ئۇنىڭ ۋەزىپىسى بىرنەچچە يۈز مىڭ ئەنگلىيىلىك قېرىنداشلىرىنى ساق - سالامەت بۇ يەردىن قايتۇرۇپ كېتىش ئىدى. ئۇلار ئەنگلىيىنىڭ مەشق كۆرگەن، پىشقان بىردىنبىر قوشۇنى ھەم ئاخىرقى غەلىبىنى قولغا كەلتۇرۇشتىكى كۇزىرى ئىدى، بۇنى گېت شۇ چاغدىكى ئەنگلىيە ئېچكى كابىنېت ئەزالىرىدىن بۇرۇنراق ھېس قىلغان ۋە كۆرۈپ يەتكەنىدى.

26 - ماي چۈشتىن بۇرۇن، ئەنگلىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانى ئەيدېن گېتكە تېلېگرامما يوللاپ، ئەنگلىيە يېراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسىنىڭ بىخەتەرلىكىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇشنى تەلەپ قىلدى.

چېكىنىپ كېتىش بەلگىلىنىپ بولدى، لېكىن ئۇلار چېكىنىپ كېتەلەرمۇ؟

ئەنگلىيە يېراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسى بىلەن فرانسىيىنىڭ 1 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى دېڭىزدىن ئېچكى قۇرۇقلۇققا سوزۇلغان ئۇزۇنلۇقى 100 كىلومېتر، كەڭلىكى 24 — 30 كىلومېتر كېلىدىغان تار بىر كاردورغا كىرىپ قالدى. كۆپ قىسىم ئەنگلىيە قوشۇنى دۇنكىركقا 70 كىلومېتر كېلىدىغان لىرغا توپلىشىپ قالدى، فرانسىيە قوشۇنلىرى ئۇ يەرگە تېخىمۇ يېراق يەردە ئىدى.

كاردورنىڭ شەرق تەرىپىدە، قىلتاققا چۈشۈپ قالغان

ئەنگلىيە قوشۇنلىرى بوكنىڭ B گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىگە، غەرب تەرىپىدە رۇندىستېدنىڭ A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ تانكىلىرىغا يۇزلىنىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئېنىقكى، گېرمانىيە قوشۇنلىرى دېڭىز بويىغا بىرىنچى بولۇپ يېتىپ باراتتى.

«ئەنگلىيە يىراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسى پەقەت مۇجىزە يۈز بەرسىلا، ئاندىن قۇتۇلۇپ كېتەلىشى مۇمكىن» دەپ يازغانىدى. ئەنگلىيە 2 ـ ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى بولۇك ئۇز خاتىرىسىگە.

ئەنگلىيە ئارمىيىسىنىڭ باش شتاب باشلىقى 25 ـ مايدا ئۇزىنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسىگە: «بىرنەچچە كۈن ئىچىدە بىرەر مۇجىزە يۈز بېرىپ بىزگە ياردەم بەرمىسە، بىز ئەنگلىيىنىڭ مەشق كۆرگەن سەرخىل قوشۇنلىرىدىن پۈتۈنلەي ئايرىلىپ قېلىشىمىز مۇمكىن» دەپ يازدى.

لېكىن، گېرمانىيە بىلەن يىراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسى ئاشۇ مۇجىزىنىڭ راستىنلا يۈز بېرىدىغانلىقىنى پەقەتلا خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى. 24 ـ مايدا، گىتلېرنىڭ ئىلگىرىلەشنى توختىتىش توغرۇلۇق چۈشۈرگەن بۇيرۇقى گۇدېرىئاننىڭ قولىغا تەگدى.

1940 ـ يىلى 24 ـ مايدا، گىتلېر 13 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇقىنى چۈشۈردى:

1. نۆۋەتتىكى جەڭ نىشانى — شىمالىي قانات ئارقىلىق مەركەزگە ھۇجۇم باشلاپ، ئاتوۋا بىلەن فراندى رايونىدا قاپسىلىپ قالغان فرانسىيە قوشۇنلىرىنى، ئەنگلىيە، بېلگىيە قوشۇنلىرىنى يوقىتىپ، ئۇ يەردىكى دېڭىز ياقىلىرىنى تېز ئىشغال قىلىش ۋە ساقلاش.

ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى — قورشاۋدىكى دۈشمەنلەرنىڭ بارلىق قارشىلىقلىرىنى بىتچىت قىلىش، ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئەنگلىيە قولتۇقى ئارقىلىق قېچىپ كېتىشىنى

توسۇش، A گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ جەنۇب تەرىپىنى قوغداش.

بارلىق پايدىلىق پۇرسەتلەرنى چىڭ تۇتۇپ، دۇشمەننىڭ ھاۋا ئارمىيىسى بىلەن داۋاملىق جەڭ قىلىش.

2. قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ فرانسىيە تەۋەسىدىكى دۇشمەنلەرنى يوقىتىپ، جەڭ پىلانىنى تېزدىن ئەمەلگە ئاشۇرۇشى ئۈچۈن، جەڭ تەييارلىقى تۆۋەندىكى ئۇچ باسقۇچ بويىچە ئېلىپ بېرىلسۇن:

بىرىنچى باسقۇچ: دېڭىز بوغۇزى بىلەن ۋاسىنىڭ ئارىلىقىدىكى سېنا دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىمىغا قاراپ ئىلگىرىلەپ، ئوك قانات تىكى ئاز قىسىم قوشۇنغا ماسلىشىش ۋە كېچىكىپرەك ھۇجۇمغا ئۆتىدىغان قوشۇنلارنىڭ ھەرىكىتىنى قوغداش.

ۋاقىت يار بەرگەن ۋە ئىشلىتىشكە زاپاس قوشۇن بار ئەھۋالدا، ئاتوۋا بىلەن فرانكىي رايونلىرىدىكى جەڭ ئاخىرلىشىشتىن ئىلگىرى موندىدىئېن تەرەپتىن مەركىزي رايونلارغا ھۇجۇم باشلاش، سوم بىلەن ۋاس دەرياسى ئارىلىقىدىكى جايلارنى ئىشغال قىلىپ، سېنا دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىمىغا قاراپ ئىلگىرىلەشكە تەييارلىق قىلىش ۋە شارائىت يارىتىش.

ئىككىنچى باسقۇچ: قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ ئاساسىي كۈچى ھۇجۇم باشلاش. قۇدرەتلىك برونېۋىك قىسىم بىلەن ماتورلاشقان قىسىم لانسىنىڭ ئىككى قانىتىدىن شەرقىي جەنۇب تەرەپكە تۇيۇقسىز يۇرۇش قىلىپ، فرانسىيىنىڭ شۇ جايلاردىكى غوللۇق قوشۇنلىرىنى يېمىرىپ تاشلاش. ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنى بىتچىت قىلىش.

ئۈچىنچى باسقۇچ: بۇ تەرەپتىكى ئاساسلىق جەڭلەرگە دەل ۋاقتىدا ياردەم بېرىش. سېنىت ـ ئاۋوردې بىلەن ساگمېننىڭ ئارىلىقىدىكى دۇشمەننىڭ ئاجىز مۇداپىئە لىنىيىسى ئارقىلىق ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنى بۆسۈپ ئۆتۈش، ئاجىز ھەربىي

كۈچ بىلەن ئانسى - لۇنۇپل تەرەپتىن ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم باشلاش.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئەھۋالنىڭ تەرەققىياتىغا ئاساسەن، رېيىن دەريا سىنىڭ يۇقىرى ئېقىنىدىن ئۆتۈپ ھۇجۇم باشلىسىمۇ بولىدۇ، ئەمما ئۇ يەردىكى ھەربىي كۈچ 8 — 10 دىۋىزىيىدىن ئېشىپ كەتمەسۇن.

3. ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى:

(1) ھاۋا ئارمىيىسى فرانسىيە ئىچىدىكى جەڭلەرنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىمايدۇ، ئۇ يەردىكى كۈچ يېتەرلىك، پۈتۈن كۈچىنى ئەنگلىيەدىكى جەڭگە قاراتسۇن. ئەنگلىيەگە قارىتىلغان ئۇرۇشتا ئۇلارنىڭ لور رايونىنى بومبارىدىمان قىلىپ ۋەيران قىلىۋەتكەن قىلمىشى مۇقەددىمە بولىدۇ.

ھۇجۇم قىلىش نىشانى ھاۋا ئارمىيە قوماندانى 9 - نومۇرلۇق بۇيرۇق بويىچە بەلگىلىگەن بەلگىلىمە ۋە دۆلەت مۇداپىئە قوماندانلىق شتابىنىڭ شۇ ھەقتە بەلگىلىگەن قوشۇمچە بەلگىلىمىلىرى بويىچە بېكىتىلسۇن، ۋاقىت ۋە ئۇرۇش مەقسىتى ماڭا مەلۇم قىلىنسۇن.

قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ ئۇرۇش ھەرىكىتى باشلانغاندىن كېيىنمۇ ئەنگلىيەگە بولغان ئۇرۇش داۋاملىق ئېلىپ بېرىلسۇن.

(2) قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ سىلان تەرەپتىكى ئۇرۇش ھەرىكىتى باشلانغاندىن كېيىن، ھاۋا ئارمىيىسى ھاۋادىكى ئۇستۇنلۇكىنى ساقلاپ قېلىشتىن سىرت، يەنە يەر يۈزىدىكى ھۇجۇملارغىمۇ ياردەم بېرىشى، يېڭىدىن پەيدا بولغان دۈشمەننىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنى بومبارىدىمان قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئەسكىرىي كۈچىنى يۆتكەپ كېتىشىنى توسۇشى، بولۇپمۇ جەڭ بولۇۋاتقان سەپنىڭ غەربىي قانىتىنى مۇھاپىزەت قىلىشى شەرت.

زۆرۈر تېپىلغاندا، ماگىنوت مۇداپىئە لىنىيىسىنى بۆسۈپ ئۆتۈۋاتقان قوشۇنغىمۇ ھاۋادىن ياردەم بېرىشى كېرەك.

(3) ئۇنىڭدىن باشقا، ھاۋا ئارمىيە قوماندانى قانداق تەدبىر قوللانغاندا ھازىرغىچە خەتەرلىك ئاز بولۇۋاتقان رايونلاردىن كۆچمنى يۆتكەپ، دۈشمەن نۇقتىلىق ھۇجۇم قىلىۋاتقان جايلارنىڭ ھاۋا مۇداپىئەسىنى كۈچەيتكىلى بولىدىغانلىقىنى ئويلىنىپ باقسۇن.

دېڭىز ئارمىيىگە مۇناسىۋەتلىك ئىشلار دېڭىز ئارمىيە قوماندانى بىلەن سۆزلىشىپ، مەسلىھەت بىلەن ھەل قىلىنسۇن.

4. دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى:

ھازىرغىچە داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئەنگلىيە ئەتراپىدىكى دېڭىز تەۋەسى ۋە فرانسىيىنىڭ قۇرۇقلۇقىغا يېقىن دېڭىز رايونلىرىدىكى ھەربىكەتنى چەكلەش خاراكتېرىنى ئالغان بەلگىلىمىلەر ئەمەلدىن قالسۇن، دېڭىز ئارمىيىگە قورال كۈچىنى تولۇق ئىشلىتىش ھوقۇقى بېرىلسۇن.

بەزى دېڭىز رايونلىرىدا قامال قىلىش ئۇچۇن بەزى تەدبىرلەرنى قوللىنىش رۇخسەت قىلىندى، دېڭىز ئارمىيە قوماندانى ئاشۇ دېڭىز رايونلىرىنىڭ چېگرىسى توغرۇلۇق ئۆز تەكلىپلىرىنى بەرسۇن.

قامال قىلىش ئىشىنى جاكارلامدۇق - يوق، جاكارلىساق قانداق شەكىلدە جاكارلايمىز، بۇنى ئۆزۈم قارار قىلىمەن.

5. ھەرقايسى قوماندان ئەپەندىلەر مېنىڭ بۇيرۇقىمنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، مۇشۇ بۇيرۇق بويىچە تۇزگەن پىلانلىرىنى ماڭا ئاغزاكى ياكى يازما ھالەتتە مەلۇم قىلسۇن.

ئادولف گىتلېر (ئىمزا)

گىتلېرنىڭ رۇندستېد بىلەن مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن چۇشۇرگەن «توختاش» بۇيرۇقى تولۇق ئاساسلارغا ئىگە بولۇپ، تانكىلارنىڭ ئەمەلىي كۈچىنى ساقلاپ قېلىش — پارىژ بىلەن فرانسىيىنىڭ باشقا جايلىرىنى ئىشغال قىلىش — برونېۋنىك دۇنيىلىرىنى باشقىدىن ئورۇنلاشتۇرۇش بولسا كېرەك.

دېگىز ـ ئوكيان توغرۇلۇق قىلچە ساۋاتى يوق گىتلېر ئەنگلىيىنىڭ قورشاۋدا قالغان قىسىملىرىنى كىچىك پاراخوتلار بىلەنمۇ چېكىندۈرۈپ كېتەلەيدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان، پىيادە ئەسكەرلەر ئۈزۈن يوللارنى بېسىپ بېرىپ زەمبىرەكلەرنىڭ كۆچى بىلەن دۈشمەنلەرنى يوقتىۋېتەلەيدۇ، دەپ ئويلىغان.

گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى ھېرمان گېرىنگمۇ ئۆزىنى كۆرسەتمەس ئۈچۈن ھەممىنىڭ ئالدىدا سەكرەپ چىقىپ، گىتلېرغا تېلېفون بەردى ۋە تېلېفوندا ئۇ بۈيرۇقنى قوللاپ، نۇرغۇن سەۋەبلەرنى ئېيتتى.

«ئەگەر فىئورېر قۇرۇقلۇق ئارمىيىنى چېكىندۈرۈپ چىقىپ ماڭا قويۇپ بېرىدىغان بولسا، مېنىڭ ئايروپىلانلىرىم بىلەنلا دۈشمەننى بىتچىت قىلىۋېتىمىز... بۇ، كۆزگە كۆرۈنۈپلا تۇرغان غەلىبە. شەرەپ قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ گېنېرالىرى بىلەن كونا پرۇسسىيىلىك ئاقسۆڭەكلەرگە ئەمەس، سوتسىيالىستىك يېڭى ئىمپېرىيىمىز بىلەن چەمبەرچاس مۇناسىۋەتتە بولۇۋاتقان ھاۋا ئارمىيىسىگە مەنسۇپ بولۇشى كېرەك» دېدى ئۇ.

گىتلېرنىڭ يېنىدا تۇرغان گېرمانىيە ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى گېنېرال مايور ئارفىلىد يودېر سوغۇق كۈلۈپ: «گېرىنگ يەنە پۇ ئاتىغۇ...» دەپ قويدى.

ناتسىستلار گېرمانىيىسىنىڭ ھاۋا ئارمىيە قوماندانى مارشال ھېرمان گېرىنگ گىتلېرنىڭ قانۇنىي ئىزباسارى ئىدى. 1912 ـ يىلى گېرىنگ گېرمانىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىدە خىزمەتتە بولغان، 1914 ـ يىلى ھاۋا ئارمىيىسىگە يۆتكەپ كېلىنىپ، رېشتخوفېن ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن «ھاۋادا ماھارەت كۆرسىتىش ئەترىتى» گە قوماندانلىق قىلغان.

گېرمانىيەنىڭ ئۆزى ماھىر ئۇچقۇچى بولۇپ، بىر قېتىملىق جەڭدە ئۆزى يالغۇز دۈشمەن ئايروپىلانىدىن 22 نى ئېتىپ چۈشۈرگەنىدى. ئۇرۇشتىن كېيىن ئۇ ناتسىستلارنىڭ سېپىگە قوشۇلۇپ كەتتى.

گېرمانىيە گېستاپىسىنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ، 1923 - يىلدىكى مىۈنخېندا يۈز بەرگەن پۈتىخانا سىياسىي ئۆزگىرىشىگە قاتناشتى. شۇ چاغدىكى ئېتىشىشتا يارىلىنىپ، چەت ئەلگە چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولدى. تۆت يىلدىن كېيىن قايتىپ كېلىپ، 1927 - يىلى گېستاپو بىلەن قايتىدىن مۇناسىۋەت ئورناتتى ھەم سانائەت سېپىدىكىلەرنىڭ گېستاپونى قوللىشىنى قولغا كەلتۈردى. گېستاپو ئۇنى ئېچكى ئىشلار مىنىستىرلىكىگە تەيىنلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ھىملېر بىلەن بىرلىشىپ ناتسىستلار گېرمانىيەسىنىڭ مەخپىي ساقچى ئورگىنى — ئېسئاچىلار بىلەن ئەڭ دەسلەپكى جازا لاگېرلىرىنى قۇردى.

1934 - يىلى ئۇ ھىملېر ۋە ئامانلىقنى ساقلاش مىنىستىرى ھېنرىخ مۇللېر بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ، روم ۋە ئۇچقۇچىلار ئەترىتى ئىچىدىكى باشقا كۈچلەرنىڭ تەسىرىنى يوقاتتى. گېرمانىيە سىياسىي سەھنىسىدىمۇ، ھەربىي ساھەدىمۇ ناھايىتى پائالىيەتچان ئىدى. 1935 - يىلى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىقىغا تەيىنلىنىپ، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچىنى ئاشۇردى، ئايروپىلان سانائىتىنى قۇردى، يېڭى تېپتىكى ئايروپىلانلارنى سىناق قىلدى. 1936 - يىلى گېستاپو ئۇنى «تۆت پىلان» غا مەسئۇل قىلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ، گېرمانىيەنىڭ پۈتۈن ئىقتىسادىي ھوقۇقى ئۇنىڭ قولىغا ئۆتتى.

1938 - يىلى، گېستاپو ئارمىيىنى تەرتىپكە سالغاندا، گېرمانىگا مارشاللىق ئۇنۋان بېرىلدى. بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ تەسىرى يۈكسەك دەرىجىدە كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئەيش - ئىشرەتكە، زەھەرلىك چېكىملىكىگە

بېشىچىلاپ كىرىپ كەتتى.

گېرىنگ ئۆزىنىڭ باشلىقىنى ياخشى چۈشىنەتتى، شۇڭا گەپلىرى گىتلېرنىڭ ئويلىغان يېرىدىن چىقاتتى. ئۇ ھەم گىتلېرنى گېپىگە كىرگۈزەلەيتتى، قارار چىقىرىشلىرىغا ياردەم بېرەتتى.

دۇنكىركا 16 كىلومېتر قالغاندا، گۈدېرىئان بۇيرۇقنى ئېلىپ ئاچچىقىدا بوغۇلۇپ قالايلا دېدى. فىئورېر ئۆزىنىڭ دۈشمەنلىرىگە ئىچ ئاغرىتىپ قالغانمۇ - قانداق؟

گۈدېرىئان گىتلېرنىڭ ئۆز قولى بىلەن يازغان بۇيرۇقىنى قولىغا ئېلىپ ياغاچنەك قېتىپلا قالدى، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالمىدى. دۇنكىركتىكى چېركاۋنىڭ قوڭغۇراق مۇنارىسى كۆرۈنۈپلا قالغاندى، لېكىن ئۇ ئالدىغا ئەمدى بىر قەدەممۇ سلجىيالمايتتى. ئۇنىڭ ئۈپۈق سىزىقىدا كۆرۈنۈپ تۇرغان دۇنكىركا، ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىۋاتقان ئايروپىلانلارغا، چوڭ - كىچىك پاراخوتلارنىڭ ئەنگلىيەنىڭ قورشاۋىدا قالغان قوشۇنلىرىنى ئېلىپ كېتىۋاتقىنىغا جىمجىت قاراپ تۇرۇشتىن باشقا ئامالى يوق ئىدى.

20 - مايدا، گۈدېرىئاننىڭ تانكىلىرى بىرلەشمە ئارمىيىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىلىرىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ دېڭىز بويىدىكى ئابوۋېرغا يېتىپ كەلگەن چاغدا، ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسى چېرچىللنىڭ بۇيرۇقىغا بىنائەن پاراخوتلارنى يۆتكەشكە باشلاپ، مۇھاسىرىدىكىلەرنى قۇتۇلدۇرۇپ چىقىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋاتاتتى. بۇ ھەرىكەت پىلانىنىڭ نامى «دىنام پىلانى» ئىدى، بۇ ھەرىكەتكە دۇچ كەلگەن تۇرۇۋاتقان دېڭىز ئارمىيە گېنېرال لېيتىنانتى راموچ قوماندانلىق قىلدى.

20 - ماي كۈنى، ئەنگلىيىنىڭ بىرىنچى بىرونېۋىك دىۋىزىيىسى قورۇقلۇقتا چىققان بولسىمۇ، لېكىن يىراقتا يۇرۇش قىلىش ئارمىيىسى بىلەن ئۇچرىشالمىدى. ئۇ ئارمىيە ئۆزلىرىدە

بار بولغان 60 تانكا بىلەن رومىلىنىڭ 400 تانكىسىغا قارشى ئۇرۇشقا ئاتلانغانىدى. نەتىجىدە، ئۇلار چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى، ئەمما دۇشمەننى ئېغىر زىيانغا ئۇچراتتى ۋە 500 دۇشمەننى ئەسىرگە ئالدى.

25 ـ مايدا، گورت ئۆزىنىڭ قارشىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ مۇنداق دېدى: ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ بىردىنبىر چىقىش يولى دۇنكىرك ئارقىلىق چېكىنىش. ئۇلار چوقۇم كەڭلىكى 25 كىلومېتر، ئۇزۇنلۇقى 80 كىلومېتر كېلىدىغان كارىدور ئارقىلىق دېڭىز بويىغا يېرىۋېلىشى كېرەك. نېمىسلارنىڭ 1 مىڭ 250 تانكىسىنىڭ يېرىمىنى رېمونت قىلمىسا بولمايدۇ، قالغان يېرىمىنى ئەنگلىيە قوشۇنلىرى پاچاقلاپ تاشلىيالايدۇ.

بىراق، گېرمانىيە تانكىلىرى ياخشى ۋەزىيەتتىن ئۇچ كۈن ئىلگىرى گىتلېرنىڭ بۇيرۇقى بىلەن تەرتىپكە سېلىنغانىدى. شۇنىڭدىن كېيىن قولغا كەلگەن تۈيۇقسىز غەلىبە ھەتتا گىتلېرنىمۇ تەمتىرىتىپ قويدى. ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئاساسىي كۈچىنى يوقىتىشقا ئازلا ۋاقىت قالغانىدى. ئەنگلىيە قوشۇنلىرى تۇرۇۋاتقان جاي ساسلىق بولۇپ، برونېۋېك قىسىملىرىغا مۇۋاپىق كەلمىسىمۇ، لېكىن بۇ ھېچقانچە قىيىنچىلىق ئەمەس ئىدى. ئەمما يوغان قورساق گېرىنگ فىئورېرغا، بۇ ۋەزىيەتنى ھاۋا ئارمىيىسى ئۈستىگە ئالالايدۇ، دەپ ۋەدە بەرگەنىدى.

گېنېرال مايور يودېرمۇ: «ھاۋا ئارمىيىسى ئازراقلا بەدەل تۆلەش ھېسابىغا ئورۇنلىنىدىغان ئىشقا نېمە دەپ تانكىنى ئىسراپ قىلىمىز؟» دېگەنىدى.

بېلگىيە ئارمىيىسىنىڭ يېمىرىلىشى بىلەن گېرمانىيە قوشۇنلىرى ئوستېندېنىڭ دېڭىز بويىغا يېرىۋالغانىدى. گېرىنگ ئارراستا قايتۇرما ھۇجۇمغا قاتناشقان ئىككى دېۋىزىيىنى دەرھال قايتىشقا بۇيرۇق قىلىپ، بېلگىيە قوشۇنلىرى بوش قالدۇرغان

ئىغىزنى توسماقچى بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ دۇنكىركىنىڭ كۆۋرۈك بېشى ئىستىھكاملىرىنىڭ ئەتراپىغا مۇداپىئە قۇرۇش پىلانىنى تۈزدى. فرانسىيە قوشۇنلىرى گرافگېدىن تارتىپ بىجو لىنىيىسىگىچە بولغان ئارىلىقنى، ئەنگلىيە قوشۇنلىرى بىجودىن فېنغىچە، فېندىن نيۇپورتقىچە بولغان قانال بويلىرىدىكى مۇداپىئە لىنىيىلىرىنى ساقلاۋاتاتتى، پۈتۈن جەڭ سېپى 200 كىلومېتردىن ئاشاتتى، ئۇنىڭ 156 كىلومېتر ئارىلىقىنى ئەنگلىيە قوشۇنلىرى ساقلاۋاتاتتى.

26 - مايدا، گېرمانىيە برونېۋىك قوشۇنىنىڭ بەش دۈنىزىيىسى دۇنكىركنىڭ غەربىگە 20 كىلومېتر كېلىدىغان ئارىلىقچە ئىچكىرىلەپ كىردى. شەرق تەرەپتىن بوركنىڭ قوشۇنى قورشاپ كەلدى. بۇ چاغدا ئەنگلىيىنىڭ تۆت دۈنىزىيىسى بىلەن فرانسىيىنىڭ 1 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى 65 كىلومېتر دائىرىنىڭ جەنۇبىدىكى لېرنىڭ ئەتراپىغا كېلىپ بولغانىدى. گىتلېرنىڭ بۇيرۇقى بىلەن بۇ ئامبۇر زادىلا قىسىلمايۋاتاتتى، پەقەت گېرمانىيىنىڭ ئايروپىلانلىرى ھەر كۈنى كېلىپ ئۇلارغا ھەيۋە كۆرسىتىپ قويۇۋاتاتتى.

دۇنكىركقا تۇركۈملەپ قوشۇنلار كېلىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئاۋۋال ئالاقىچى قوشۇن، ئارقا سەپ قوشۇنلىرى يېتىپ كەلدى. مۇھاسىرە 93 كىلومېترغا قىسقارغان چاغدا، نۇرغۇن جەڭگىۋار قوشۇنلار دېڭىز ساھىلىغا يېغىلىپ بولدى. شۇ كۈنلەردە فرانسىيىنىڭ 1 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى دۈشمەننىڭ يەتتە دۈنىزىيىسى بىلەن ئوق - دورىلىرى تۈگىگىچە جەڭ قىلدى.

28 - مايدا، ئەنگلىيە - فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسى گرافگې، بىجو ۋە فېندىن تارتىپ نيۇپورتقىچە بولغان قوغداشقا تېگىشلىك مۇداپىئە لىنىيىلىرىگە چېكىنىپ كەلدى. 30 - مايغىچە پۈتۈنلەي كېلىپ بولدى. گېرمانىيىنىڭ تۆمۈر ئاتلىرى بولسا ئۇ يەرگە پەقەت توققۇز كىلومېتر كېلىدىغان جايدا توختاشقا

مەجبۇر بولۇشتى.

26 ـ مايدا، «دىنام پىلانى» ئىجرا قىلىنىشقا باشلاپ، بىرىنچى تۈركۈمدە ئارقا سەپ خادىملىرى ئەنگلىيىگە قايتتى. چېكىنىش باشلانغاندىن كېيىن مەخپىيەتلىكنى ساقلىغىلى بولماي، نەتىجىدە ئەنگلىيە دېڭىزچىلىرى ماتورلۇق قولۇاق، يۇك پاراخوتى، يولۇچىلار پاراخوتى، يەلكەنلىك كېمە، بېلىقچىلار كېمىسى، ئۇرۇش پاراخوتلىرى... ئىشقىلىپ سۇدا ماڭغۇزغىلى بولىدىغانلىكى بارلىق نەرسىلەرنى ھەيدەپ، ئەنگلىيىنىڭ جەنۇبىي، شەرقىي جەنۇبىي تەرەپلىرىدىكى دەريالاردىن، دېڭىز قولتۇقلىرىدىن يېتىپ كېلىشكە باشلىدى.

57 ياشلىق كرامىچ 16 كىشىدىن تەشكىللەنگەن مەسلىھەتچىلەر گۇرۇپپىسى بىلەن بىللە دوۋېردىكى «دىنام سېخى» دا تۇرۇپ بۇ چېكىنىشكە قوماندانلىق قىلدى. مايور ۋۇك دېڭىز قولتۇقلىرى بىلەن سۇ يوللىرىغا، پولكوۋنىك تانانت دېڭىز ساھىلى بىلەن دۇنكىركقا، پودپولكوۋنىك كلاۋس شەرقىي قىرغاقتا چىقىدىغان پاراخوتلارغا مەسئۇل بولدى. تانانت قەلەي بىلەن S • N • O ھەرپلىرىنى قىيىپ چىقىرىپ بېشىدىكى تۆمۇر قالپىقىنىڭ ئالدىغا چاپلىۋېلىپ (دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ئالىي ئوفىتسېرى)، ئۆزىنىڭ كىملىكىنى شۇ ئارقىلىق بىلدۇردى. ئۇنىڭغا 12 نەپەر ئوفىتسېر، 150 نەپەر ماتروس يارەدەم بېرىۋاتاتتى.

دۇنكىركتىن دوۋېرغىچە بولغان ئەڭ قىسقا Z دېڭىز يولى گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ زەمبىرەكلىرىنىڭ زەربە بېرىش دائىرىسى ئىچىدە ئىدى. يەنە بىر 88 كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتىكى X لىنىيە ئەنگلىيىنىڭ مىنا رايونى ئىدى. پەقەت Y لىنىيىنىڭ 140 كىلومېترلىق يولىنىلا ئىشلىتىشكە بولاتتى. بۇ يولنى بەش يېرىم سائەتتە بېسىپ بولۇش مۇمكىن ئىدى.

27 ـ ئىيۇندا ھېلگىيە تەسلىم بولۇپ، بىرلەشمە ئارمىيىگە

پايدىسىز ئەھۋال كېلىپ چىقتى. دۇنكىركا كېلىدىغان پاراخوتلار چوقۇم دېڭىز بويىنى بويلاپ خېلى يىرگىچە مېڭىشى كېرەك ئىدى، ئۇ يەرلەرنىڭ سۈيى ئىتتىك ئاقاتتى، خادا تاشلارمۇ ماڭدامدا بىز ئۇچراپ تۇراتتى.

گېرمانگنىڭ ئايروپىلانلىرى دۇنكىركنىڭ ئاسمىنىدا گۇرۇلدەپ ئۇچۇپ يۈرەتتى، يەردە ئوت يالقۇنلىرى پەلەككە يېتەتتى. گېرمانىيىنىڭ بۇ ئايروپىلانلىرى 15 مىڭ دانە بومبا، 30 مىڭ دانە ئوت ئالغۇچ بومبا تاشلىدى. پورت بومبارداندا ژەيران بولۇپ كەتتى، پەقەت 1 مىڭ 300 مېتر ئۇزۇنلۇقتىكى شەرقىي توسمىلا يارداڭگە كەلگەن پاراخوتلار ئۇچۇن قولايلىق يارىتىپ بېرىۋاتاتتى. توسمىنىڭ ئوستى تار بولۇپ، ئۇچلا ئادەم قاتارلىشىپ ماڭالايتتى. نەچچە ئون مىڭ ئەسكەرنىڭ ئەھۋالىنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقان مايور تاناڭ پاراخوت ئەۋەتىشنى جىددىي مۇراجىئەت قىلىشقا باشلىدى. دېڭىز ئارمىيىنىڭ پاراخوتلىرى گېرمانىيە تاجاۋۇزچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشتا تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، ئۇلارغا چارلاش پاراخوتىدىن بىر، قوغلىغۇچى پاراخوتتىن سەككىز، ئادەتتىكى پاراخوتتىن 26 سى ئاجرىتىپ بېرىلدى.

ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ئىشلىتىشكە بولىدىغانلىكى ئايروپىلانلىرى دۇنكىرك ئاسمىنىدىكى جەڭگە قاتناشتۇرۇلدى. قوغلىغۇچى پاراخوتلار بۇ قېتىم ئەسكەر توشۇشقا ئىشلىتىلدى. پاراخوتلارنىڭ ھەممە يېرى ئەسكەرلەر بىلەن توشۇپ كەتكەنىدى، ھەتتا بەزى پاراخوتلار ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن چۆكۈپ كېتەي دەپ قالدى.

بۇ پاراخوتلار يامغۇرداڭ يېغىۋاتقان ئوقلارنىڭ ئىچىدە كېتىۋېتىپ، دۇشمەنگە قارىتىپ تىنماي توپ ئېتىپ ماڭاتتى.

قۇرۇقلۇقتا ئەڭ قېيىن بولۇۋاتقىنى شىمال تەرەپ ئىدى، نېمىس قوشۇنلىرى بېلگىيە قوشۇنلىرى مەغلۇپ بولۇپ تاشلاپ

كەتكەن بوشلۇقلارغا قاراپ يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتاتتى. گېنېرال مونتگومېر 600 دانە ھەربىي ماشىنىنىڭ سىرتىنى پارقىرايدىغان سىر بىلەن سىرلاتقۇزۇپ، ئاندىن ئۇنىڭ ئىچىگە كىچىك چىراغلارنى ياندۇرۇپ، ئايلانمىلارغا ژاندارمىلارنى قويۇپ، 58 كىلومېترلىق يولنى كېچىلەپ تېز بېسىپ ئۆتتى.

27 ـ مايدا، 7 مىڭ 669 ئادەم ئەنگلىيىگە سالامەت چېكىنىپ كېلىۋالدى.

28 ـ مايدا، 17 مىڭ 800 ئادەم توشۇپ كېتىلدى. ئەسلىدىكى پىلان بويىچە، 27 ـ، 28 ـ مايى كۈنلىرى 45 مىڭ ئادەم توشۇلۇشى كېرەك ئىدى، ئەمما ئەمەلىيەتتە 24 مىڭ ئادەم توشۇلدى.

29 ـ مايدا، مۇداپىئە چەمبىرىكىنى يەنىلا 200 مىڭ ئادەم مۇداپىئە قىلىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئۇ كۈنى ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسى جىددىي تەدبىرلەرنى قوللىنىپ، لوندوندىكى تېمزا دەرياسىدا ئۇزۇپ يۈرگەن بارلىق چوڭ ـ كىچىك ۋە خىلمۇ خىل پاراخوت ـ كېمىلەرنى چېكىنگەنلەرنى قۇتۇلدۇرۇش ئىشىغا سەپەرۋەر قىلدى.

شۇ كۈنى چېرچىل فرانسىيىنىڭ باش مىنىستىرى رېينائۇدقا تېلېگراممىا يوللاپ، فرانسىيە ئارمىيىسىنىڭمۇ مۇمكىن بولغان دائىرە ئىچىدە چېكىنىش پۈرسىتىدىن بەھرىمەن بولۇشىنى ئۈمىد قىلدى. شۇنىڭ بىلەن فرانسىيىنىڭ سان ـ ساناقسىز ئاپتوموبىللىرى مۇداپىئە لىنىيىسى ئىچىگە ئېقىپ كىرىشكە باشلىدى. گورت ئۇلارغا مېلو ساھىلى بىلەن چوڭ ئىككى پاراخوتنى ئىشلىتىشكە ئۆتۈنۈپ بەردى.

شۇ كۈنى گېرمانىيە قوشۇنلىرى ماباك بىلەن نيۇپورتنىڭ كەينىدىكى جايلارنى بېسىۋېلىپ، دېڭىز ساھىللىرىنى توپقا تۇتۇشقا باشلىدى. ئۇلار بومباردىمان قىلغاندىن باشقا پىلىموتلار ۋە زەمبىرەكلەر بىلەن ئېتىشقا باشلىدى. ئەنگلىيە جەڭچىلىرى

بۇنداق چاغلاردا دۇم يېتىۋالسا، چۇشكەن بومبا ۋە زەمبىرەك ئوقلىرىنىڭ زەربىسى قۇمنىڭ ئىچىدە ئاجىزلاپ، ئۆزلىرىگە ئانچە خەتەر يەتمەيدىغانلىقىنى بايقاشتى. دۇشمەننىڭ ئېتىشلىرى توختىغاندا ئۇلار پۈتبول ئوينىشاتتى، سۇغا چۆمۈلۈشەتتى، ھەر خىل ئويۇنلارنى ئوينىشاتتى.

29 ـ مايدا، جەمئىي 47 مىڭ 300 ئادەم قۇتقۇزۇۋېلىندى.

30 ـ مايدا، گورت بىرىنچى ئىيۇنغىچە مۇداپىئە لىنىيە بۇزۇپ تاشلىنىشى مۇمكىن دەپ پەرەز قىلىپ، بىرىنچى ئىيۇن كېچىگىچە پۈتۈنلەي چېكىنىپ بولۇشنى قارار قىلدى. شۇنىڭ بىلەن تەڭ مۇداپىئە لىنىيىسىدىكى ئەڭ ئاخىرقى قارشىلىقنى تېخىمۇ جىددىيلەشتۈردى.

پورت ۋە دېڭىز بوغۇزلىرىدىكى سۇدا ۋەيران بولغان پاراخوتلارنىڭ قالدۇقلىرى، ماي باكلىرى، ياغاچلار، ئارغامچىلار، كىيىم ـ كېچەكلەر، جەسەتلەر تاشلىنىپ ۋە لەيلەپ تۇراتتى، قۇتۇلدۇرغىلى كەلگەن پاراخوتلار ئاشۇ نەرسىلەرنىڭ ئارىسىدىن ئاران ئۆتەتتى. مىڭلىغان بومبىلار توسمىنىڭ شەرق تەرىپىگە يېقىن يەرلەرگە چۈشۈپ تۇراتتى، قۇرۇقلۇق تەرىپى توسۇلۇپ كەتكەن، پەقەت دېڭىزغا قاراپ تۇرغان تەرىپىدىنلا پايدىلانغىلى بولاتتى. كەچتە چېكىنىش مۇمكىن ئەمەس، پەقەت كېچىدىلا چېكىنگىلى بولاتتى. دېڭىز يۈزى ئاستا ـ ئاستا تىنچلىنىشقا باشلىدى، كۆيۈۋاتقان ماي ئىسكىلاتلىرىنىڭ ئۈستىدىن كۆتۈرۈلگەن قاپقارا ئىس ـ تۈتەك بوشلۇقنى بىر ئالغاندى، قۇيۇق تۈمانمۇ چۈشۈشكە باشلاپ، نېمىسلارنىڭ بومبارىمان قىلىدىغان نىشانلارنى تېپىشى تەس بولدى.

30 ـ ماي، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ چېكىنىدۇرۇلگەن ئەسكەرلىرى تەڭ نىسبەتتە بولۇپ، 53 مىڭ 800 ئادەمگە يەتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە 29 مىڭ 500 ئادەم قوغلىغۇچى پاراخوتلار بىلەن چوڭ يۇڭ پاراخوتلىرىدا چېكىندى.

31 ـ ماي، چېرچىل پارىژغا بېرىپ، فرانسىيە رەھبەرلىرىنىڭ 150 مىڭ ئەنگلىيە ئەسكىرى بىلەن 15 مىڭ فرانسىيە ئەسكىرىنىڭ چېكىنىپ ئەنگلىيىگە بارغانلىقىدىن خەۋىرى يوقلۇقىنى ئاڭلاپ، قاتتىق ھەيران قالدى. گېنېرال دارلېن دۈنكىركتىكى گېنېرال ئابولىيارغا تېلېگراممىا بېرىپ، سىرتقى چەمبەردىكى قوشۇنلار مۇھاسىرىدىن چىقالماي، ئىچكى چەمبەر ئىچىدىكى فرانسىيە قوشۇنلىرىنىڭ پاراخوتلارغا ئۆزلۈكسىز چىقىشقانلىقىدىن ۋە ئەنگلىيە ئەسكەرلىرىگە ئالاھىدە ئېتىبار بېرىلگەنلىكىدىن خەۋەر تاپتى. لېكىن چېرچىل بۇ گەپنى رەت قىلىپ: چېكىنگەنده ھەر ئىككى تەرەپكە ئوخشاش مۇئامىلە قىلىنىدى، دېدى. ئەنگلىيە تەرەپ شۇ كۈنى ئۇ يەردىكى قوماندانلىرىنى يۆتكەپ، گورتىنىڭ ئورنىغا ئالېكساندرنى قويدى.

ئۇ كۈنى بوران چىقىپ دېڭىزدا شىددەتلىك دولقۇن كۆتۈرۈلگەنىدى، نۇرغۇن ماتورلۇق كېمىلەر دېڭىز ساھىلىدا قۇمغا پېتىپ قالدى. چۈشتىن كېيىن شامال پەسلىگەنده، تارتىدىغان پاراخوتلار بېرىپ ئۇ كېمىلەرنى قۇمدىن تارتىپ چىقىپ دېڭىزغا چىقىرىپ قويدى.

فرانسىيىنىڭ قوغلىغۇچى ۋە يۈك پاراخوتلىرى بۈيرۇق بويىچە ئاخىر يېتىپ كەلدى. چېرچىل شۇ كۈنى گېنېرال ۋېيگاندقا يەنە تېلېگراممىا بېرىپ: «بىزنىڭ بەش كۈرەشچى ئايروپىلان ئەترىتىمىز بىر مىنۇتمۇ توختىماي ھەرىكەت قىلىۋاتىدۇ. شۇنداقتىمۇ ئالتە پاراخوتىمىز بومبارداندا چۆكۈپ كەتتى، ئەتىگىنچە بەرداشلىق بېرەلەمدۇ ـ يوق، بۇنى ئالېكساندر بىلەن ئابولىيار بەلگىلەيدۇ» دېدى.

31 ـ ماي، نيۇپورتتا تۇرۇۋاتقان تۆت دىۋىزىيىدىكى 6 مىڭ ئادەم پاراخوتلارغا چىقىش ئۈچۈن 16 كىلومېتر يول مېڭىشلىرى كېرەك ئىدى. تارىيىۋاتقان قانال مۇداپىئە لىنىيىسىدە 39 مىڭ ئەنگلىيە ئەسكىرى شەرقىي لىنىيىنى، 50 مىڭ ئەسكەر غەربىي

لىنىينى قوغداپ تۇرۇۋاتاتتى.

31 ـ ماي، 68 مىڭ ئادەم خەتەردىن قۇتۇلدى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە 45 مىڭ ئادەم توسمىنىڭ ئۈستى بىلەن مېڭىپ چىققىندى، 22 مىڭ 900 ئادەم دېڭىز ساھىلىدىن چىققىندى. ساھىلدا 20 مىڭ ئەنگلىيە ئەسكىرى قالدى، ئەمدى چىققىنىدىغانلار ئاساسەن فرانسىيىلىكلەر ئىدى. «دىنام» ھەرىكىتى 4 ـ ئىيۇندا ئاياغلاشتى. بۇ قېتىمقى ھەرىكەتتە ئەنگلىيە ـ فرانسىيە ئەسكەرلىرىدىن 330 مىڭ 600 ئادەم قۇتۇلدۇرۇلدى.

27 ـ مايدىن 4 ئىيۇن چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدىن 23 مىنۇت ئۆتكىچە بولغان ئارىلىقتا «دىنام» پىلانى تولۇق ئورۇنلىنىپ بولدى. چىققىنىش مۇڭەپپەقىيەتلىك بولدى. فول ئۇزىنىڭ «1939 — 1945 ـ يىللاردىكى 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ ستراتېگىيە ۋە تاكتىكا تارىخى» ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق يازىدۇ: «كىشىلەر بۇ قېتىمقى چىققىنىشنى «بىر مۆجىزە» دەپ ئاتاشتى. لېكىن ئۇرۇشتىكى مۆجىزە پەقەت ئەڭ مۇڭەپپەقىيەتلىك قىلىنغان بىر قېتىملىق جەڭدىلا ئىپادىلىنىدۇ. بۇ قېتىمقى ئىش بولسا گىتلېرنىڭ ئاخىرقى زەربىنى بەرمەي، دۈشمىنىنى قاچۇرۇپ قويغان سەۋەنلىكىدىن بولغان.»

«دىنام» پىلانى ئاخىرلاشقان 4 ـ ئىيۇن كۈنى چېرچىل نۇتۇق سۆزلەپ شۇنداق دېدى: «بۇ قېتىمقى جەڭچىلىرىمىزنى قۇتۇلدۇرغان ئىشنى، غەلىبە قىلدۇق، دەپ پەردازلىمايلى، ئۇرۇشتا چىققىنىش بىلەن غەلىبە قىلغىلى بولمايدۇ. شۇنداقتىمۇ بۇ قېتىمقى چىققىنىشكە يارەدەم بېرىشىمىزدە غەلىبە تۇسىمۇ بار.» ئۇ قەسەم بېرىپ يەنە شۇنداق دېدى: «بىز دېڭىزدا جەڭ قىلىمىز، قۇرۇقلۇقتا چەقىدىغان جايلاردا جەڭ قىلىمىز، تاغلاردا جەڭ قىلىمىز، ھەرگىز تەسلىم بولمايمىز. . .» چېرچىلنىڭ بۇ مەشھۇر نۇتقى تارىختا قەھرىمانلىقنىڭ

بۇيۇك نامايەندىسى بولۇپ قالدى.

ئەگەر گىتلېر چېكىنىۋاتقان ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنىغا ھۇجۇم قىلىش توغرۇلۇق تانكا دىۋىزىيىلىرىگە بۇيرۇق چۈشۈرگەن، دۇشمەنلىرىگە ئۇچ كۈنلۈك پۇرسەت بەرمىگەن بولسا، چېرچېل ئۇنچىلىك ھاياجان بىلەن سۆزلىمىگەن، 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ تارىخىنىمۇ باشقىچە يېزىشقا توغرا كەلگەن بولاتتى.

گىتلېر نېمە ئۈچۈن قوشۇننى ئالغا ئىلگىرىلەشتىن توختىتىپ قويدى، دېگەن مەسىلىگە قارىتا گېرمانىيىنىڭ فاشىست گېنېرالىرى بىلەن بۇرژۇئا تارىخچىلىرىنىڭ قاراشلىرى بىر ـ بىرىگە ئوخشىمايدۇ. بەزىلەر، ئۈچىغا چىققان سۈيىقەستچى گېرېنگ جەڭ غەلىبىسىنى ئۆزىنىڭ ھېسابىغا يازغۇزۇش ئۈچۈن، ھاۋا ئارمىيىسىنى، دۇنكىركنى بومباردىمان قىلىپ تۈپتۈز قىلىۋېتىدۇ، ئوت دېڭىزىغا ئايلاندۇرۇۋېتىدۇ، قىرغاقتا يېقىنلىشىشقا جۈرئەت قىلغان دۇشمەن پاراخوتلىرىنى پاچاقلاپ تاشلايدۇ، دەپ پو ئېتىپ، گىتلېرنى قوشۇننى ئالغا ئىلگىرىلەشتىن توختىتىشقا كۆندۈرگەن، دەپ قارايدۇ. يەنە بەزىلەر، «A» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانى فون رۇندستېد گىتلېرغا تەكلىپ بېرىپ، تانكىلارنى توختىتىپ رەتكە سېلىش كېرەك، شۇنىڭغىچە پىيادە ئەسكەرلەر ئۇلارغا يېتىشىۋالىدۇ، دېگەن، دېيىشىدۇ. لېكىن فون رۇندستېد بولسا مەسئۇلىيەتنى گىتلېرغا ئىتتىرىپ قويغان. ئۇ شۇنداق دەيدۇ: «ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان بۇ خاتالىق تامامەن گىتلېرنىڭ ئۆزۈمچىلىكىدىن بولدى. فىئورېر ھەر كۈنى دېگۈدەك تانكىلارنىڭ زىيانغا ئۇچراۋاتقان ئەھۋالى توغرۇلۇق مەلۇماتلار ئېلىپ تۇراتتى، شۇڭا ئۆزىنىڭ ئاددىي ھېسابلاش ئۇسۇلى بىلەن ئۇ يەردىكى ئەنگلىيىلىكلەرگە ھۇجۇم قىلىشقا يەتكۈدەك تانكىنىڭ قالمىغانلىقىنى ھېسابلاپ چىققان...

گىتلېرنىڭ بۇ قارارنى چىقىرىشىدىكى ئىككىنچى سەۋەب، ئۇ بېرلىندا كۆرگەن خەرىتىلىرىدە پورت ئەتراپىدىكى جايلارنىڭ ھەممىسىنى سۈلۈق يەرلەر دەپ خاتا چۈشىنىۋېلىپ، ئۇ يەرلەر تانكىغا مۇۋاپىق ئەمەسكەن، شۇڭا تانكا بىلەن ھۇجۇم قىلىنسا زىيان ئىنتايىن كۆپ بولۇپ كېتىدۇ، دەپ ئويلىغان.» شۇنىڭ بىلەن ئۇ تانكىلارنى پارىژنى ۋە فرانسىيىلىكلەرنىڭ قارشىلىقىنى باستۇرىدىغان مۇھىم قورال بىلىپ، ئۇنى ساقلاپ قېلىشنى ئەۋزەل كۆرگەن.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئەنگلىيىلىك ھەربىي تارىخچى لىددېل ھارت بۇنىڭدا سىياسىي سەۋەبنىڭ بارلىقىنى كۆرسەتتى، ئامېرىكىلىق مەشھۇر مۇخبىر، تارىخچى شايىرمۇ شۇنداق سەۋەبنىڭ بارلىقىغا قوشۇلۇپ، «بۇ ئەقىلگە مۇۋاپىق ۋە مۇھىم قاراش» دېدى. لىددېل ھارت ئۆزىنىڭ «2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ تارىخى» دېگەن كىتابىدا رۇندستېدنىڭ ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى گېنېرال گۇئېتېر بلۇمېنتىرىتنىڭ ئۇرۇشتىن كېيىن ئۆزىگە دېگەن سۆزىنى يېزىپ قالدۇرغان. شۇ چاغدا ئۇ ھارتقا گىتلېرنىڭ 24 ـ ماي كۈنى رۇندستېد بىلەن ئۇچراشقانلىقىنى ئەسلەپ مۇنداق دېگەن: «گىتلېرنىڭ شۇ چاغدىكى كەيپىياتى ناھايىتى ياخشى ئىدى، بۇ قېتىمقى ئۇرۇش ۋەزىيىتىنى، ناھايىتى روشەن بىر مۆجىزە، دەپ ئىقرار قىلغان ھەم بىزگە بۇ ئۇرۇشنى ئالتە ھەپتىدىن كېيىن ئاخىرلاشتۇرىدىغانلىقىنى ئېيتقان ھەم يەنە فرانسىيە بىلەن ئەقىلگە مۇۋاپىق بىر تىنچلىق كېلىشىمى تۈزسە، ئەنگلىيە بىلەن كېلىشىم ھاسىل قىلىشنىڭ يولى ئېچىلىدىغانلىقىنى سۆزلىگەن... ئۇ يەنە ئاپىرىن ئوقۇش تەلەپپۇزى بىلەن ئەنگلىيە ئىمپېرىيىسى، ئۇنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىنىڭ زۆرۈرلۈكى ئۈستىدىمۇ گەپ قىلدى... ئۇ ئاخىرىدا، مېنىڭ مەقسىتىم ئەنگلىيە بىلەن ئۇلار قوبۇل قىلىشقا بولىدۇ، دەپ ھېسابلىغان

هەم ئۆز غۇرۇرۇمغا زىيان يەتكۈزمىگەن ئاساستا سۈلھ تۈزۈش، دېدى».

لىددېل ھارت ئاخىرىدا شۇنداق خۇلاسىگە كەلگەن: «گىتلېرنىڭ خاراكتېرى ئىنتايىن مۇرەككەپ، شۇڭا ھەرقانداق ئاددىي چۈشەندۈرۈشلەر ھەقىقىي بولمايۋ قالىدۇ. ئۇنىڭ بۇنداق قارارغا كېلىشى بىرنەچچە تەرەپنىڭ بىرلىشىپ كېتىشى سەۋەبىدىن بولسا كېرەك. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئۇچ تەرەپنى كۆرۈپ يېتىش ئاسانراق — ئۇ كېلەر قېتىمقىسى جەڭلەردە ئىشلىتىش ئۈچۈن، تانكىلىرىنىڭ كۆچىنى ساقلاپ قېلىش ئۈمىدىدە بولغان؛ ئۇ يەنە ئۇزۇندىن بېرى فرانكى ساسلىقىدىن ئەندىشە قىلىپ كەلگەن؛ گېرىنگ بولسا ناتسىستلارنىڭ ھاۋا ئارمىيىسى ئۈچۈن شەرەپ قۇچماقچى بولغان. بىراق، سىياسەت بىلەن ھەپىلىشىشنى ياخشى كۆرىدىغان، كاللىسى ھېيلە ـ مىكىر بىلەن توشۇپ كەتكەن بۇ ئادەمنىڭ كاللىسىدا سىياسىي جەھەت بىلەن ھەربىي جەھەتتىكى ئاشۇ ئۇچ سەۋەب ئاساسىي رول ئويناپ كەتكەن.»

ھازىر قارىغاندا، گىتلېرنىڭ مەقسىتى بىرلا تەرەپتىن ئەمەس ئىكەن. ئالدى بىلەن، گىتلېر ئەنگلىيىنى قارمىقا ئىلىنىپ بولغان بېلىق دەپ بىلىپ، ئۇنى كۆپ كۈچەمەيلا يوقاتقىلى بولىدۇ، دېيىش ئارقىلىق دۈشمەنگە سەل قارىغان، ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ، برونېۋىك قىسىملارنى رەتلىمىسە بولمايدىغان ئەھۋال بولغان، ئۇنىڭدىن باشقا، يامغۇر ۋە ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسى توغانىنى ئېچىۋېتىپ قويۇۋەتكەن سۇ ئەتراپىنى بېسىپ كېتىپ، برونېۋىك قىسىملارنىڭ يۇرۇشى قىيىنلاشقان. شۇنىڭغا قاراپ گىتلېر برونېۋىك قىسمىنى ئىلگىرىلەشتىن توختىتىپ، گېرىنگنىڭ ھاۋا ئارمىيىسىنى «كارامىتىنى كۆرسىتىش» كە قويۇپ بەرگەن.

گىتلېرنىڭ گرافلىنغا يېتىپ كەلگەن قوشۇنىنى توختىتىپ

قويۇشىدا ھەربىي جەھەتتىكى سەۋەبتىن باشقا يەنە سىياسىي جەھەتتىكى سەۋەبمۇ بار، بۇ سەۋەب تېخى مۇھىمراق. «گىتلېر ئەنگلىيىنىڭ يىراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسىنى قاچۇرۇۋېتىش ھېسابىغا ئەنگلىيىگە ياخشىچاق بولۇشنى، شۇ ئارقىلىق ئەنگلىيە بىلەن سۇلھ تۈزۈشنى ئويلىغان. 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشى پارتلىغاندىن كېيىن، ناتسىستلار گېرمانىيىسى ئىنگلىزلار بىلەن سۇلھ تۈزۈش نىيىتىدىن زادىلا يېنىپ باقمىدى، بۇنى ھەتتا چېرچىلمۇ ئېتىراپ قىلىدۇ. فرانسىيە ئۇرۇشى ئاياغلاشقاندىن كېيىن، گىتلېر ئەنگلىيە بىلەن سۇلھ قىلىش مەقسىتىنى بىلدۈرگەنىدى. گىتلېر غەربىي ياۋروپانى بويسۇندۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، تېغ ئۇچىنى شەرقتىكى سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارىتماقچى ئىدى، شۇڭا ئۇ ئەنگلىيە بىلەن سۇلھ تۈزۈشالسا، ئارقىسىدىن كېلىدىغان ئاپەتتىن خاتىرجەم بولاتتى. شۇ ئەھۋالدىن قارىغاندا، گىتلېر ئەنگلىيىنىڭ يىراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسىنى پۈتۈنلەي يوقىتىۋەتمەي بىر قىسمىنىڭ قايتىپ كېتىشىگە يول قويسام ئەنگلىيە بىلەن سۇلھ تۈزۈشۈمگە پايدىلىق بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلىغان بولۇشى مۇمكىن، بۇ خىل پەرەزمۇ ئەقىلغە مۇۋاپىق. ئەمما ئۇ ئەنگلىيىنىڭ قورشاۋدىكى بۇ قوشۇنلىرىنىڭ شۇنچە قىسقا ۋاقىت ئىچىدە پۈتۈنلەي دېگۈدەك دېگىز يولى ئارقىلىق دۆلىتىگە قايتىپ كېتىدىغانلىقىنى زادىلا خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان. نېمىلا بولسۇن، گېرمانىيە ئارمىيىسى 1940 ـ يىلى مايدا ئەنگلىيە ئارمىيىسىنى تولۇق يوقىتىۋېتەلەيدىغان پەيتنى قولدىن بېرىپ قويۇپ، ئەنگلىيە قوشۇنلىرىغا ئارام ئېلىۋالىدىغان پۇرسەت، چېكىنىشكە تەييارلىق قىلىۋالىدىغانلىقا پايدىلىنىش شارائىت يارىتىپ بەردى. كىشىلەر بۇ ھەرىكەتنى، گىتلېرنىڭ 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدا كەتكۈزۈپ قويغان تۇنجى ئەڭ چوڭ خاتالىقى، دېيىشتى.

دۇنكىركتىكى چېكىنىش، فرانسىيىنىڭ گېرمانىيىنىڭ

زور كۈچ بىلەن ھۇجۇم قىلىپ كىرىشىگە ئۆزى يالغۇز تاقابىل تۇرۇشى كېرەكلىكىدىن دېرەك بېرەتتى. ئەنگلىيىنىڭ فرانسىيىگە تۇنجان پوزىتسىيىسى فرانسىيىنىڭ پولشاغا تۇنجان پوزىتسىيىسىگە بەكمۇ ئوخشاپ كېتەتتى، يەنى ئۇ فرانسىيىنىڭ گېرمانىيە بىلەن ئۇرۇش قىلىشىغا ئىلھام بېرەتتى، يەنە ئۆزىنىڭ ئامانلىقىنى دەپ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمايۋاتاتتى، مانا بۇ شۇ چاغدىكى جاھانگىر دۆلەتلەرنىڭ بىر - بىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى ئىدى.

بەشىنچى باب ئەنگلىيە بوغۇزىغا يۇزلىنىپ تۇرغان گىتلېر: گېرمانىيە چوقۇم غەلىبە قىلىدۇ

△ گىتلېر: بىز ئۇلارنىڭ ئۈمىد ـ ئارزۇلىرىنى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتىمىز

△ گىتلېر كۈتۈۋاتىدۇ

△ خالىفاكس: بىز كۆرەشنى ھەرگىز توختاتمايمىز

△ دې گول: ئامېرىكا فرانسىيىگە كەلگەن ئاپەتكە سەل قارىدى

△ گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيە قوماندانلىق شتابىنىڭ بۇ چوڭ ئۇرۇش پىلانىغا بولغان ئىشەنچىسى كەم بولدى

△ گېرىنگ مەيدىسىگە ئۇردى: ئەنگلىيىنى بىزنىڭ ھاۋا ئارمىيىمىزگە قويۇپ بېرىڭلار

△ گىتلېر: «دېڭىز شىرى» پىلانى قەرەلسىز كېچىكتۈرۈلسۇن

1940 ـ يىلى ئىيۇننىڭ باشلىرى، دۇنكىرك.

ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنى دۇنكىركتىن چېكىنىپ كەتكەندىن كېيىن، بۇ يەر يەنە بۇرۇنقىدەك

جەمجەتلىققا چۆمدى، پەقەت دولقۇنلارنىڭ قىرغاقتا ئۇرۇلۇپ تۇرغان ئاۋازلىرىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. جەڭدىن كېيىن جەڭ مەيدانلىرىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ چىقىش گىتلېرنىڭ ئادىتى ئىدى. بۇ قېتىممۇ ئۇ ئادىتى بويىچە بېلگىيە بىلەن فرانكى جەڭ مەيدانلىرىنى كۆزدىن كەچۈردى.

گىتلېر دېڭىز ساھىلىدىكى قۇمغا پېتىپ قالغان ئەنگلىيە پاراخوتلىرىغا، ئۇلارنىڭ تاشلاپ كەتكەن نەرسىلىرىگە قاراپ قويۇپ، تەمكىن ئاھاڭدا: «ئۇلارنىڭ ئۇمىد - ئارزۇلىرىنى تېخى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتەلمىدۇق» دېدى.

«ئۇنداق بولسا، فىئورېر جانابلىرى، ئەنگلىيە قوشۇنلىرى ئەس - ھوشىنى تېخى يىغىۋالمىغان مۇشۇ پۇرسەتتە، بومبارداتچى ئايروپىلانلىرىمىزنىڭ ماسلىشىشى بىلەن ھاۋادىن ئەسكەر تاشلاپ ئەنگلىيىگە ھۇجۇم قىلساق قانداق؟» دېدى بىر چەتتە تۇرغان گېرىنگ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، دۇنكېرك جېڭىدە ئۇنىڭ ھاۋا ئارمىيىسى ئېغىزغا چۈشكەن لوق گۆشنى يوقتىپ قويۇپ قاتتىق ئىزاغا قالغانىدى. ئەمدى شۇ ئەيىبىنى يېپىش ئۈچۈن بۇ چارىنى ئويلاپ تاپقانىدى.

گىتلېر تەكەببۇرلۇق بىلەن قولىنى چايقاپ قويۇپ شۇنداق دېدى: «ھازىر ئۇنداق قىلىشنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. ئىنگلىزلار ئەقىللىق مىللەت، ئۆزلىرىنىڭ شۇ كۈنلەردە ئامالسىز قېلىۋاتقانلىقىنى چۈشىنىدۇ. ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى مېنىڭ تىنچ يول بىلەن مەسىلىنى ھەل قىلىش تەكلىپىمنى قوبۇل قىلىدۇ. شۇڭا بۇنداق چاغدا ئۇلارنىڭ ئەدىبىنى بېرىمەن دەپ باستۇرۇپ بېرىشقا بولمايدۇ.»

گىتلېر ئۆزى ئېيتقاندەك، 1940 - يىلى ئىيۇننىڭ ئاخىرىدىن ئىيۇلنىڭ بېشىغىچە ئەنگلىيە تەرەپتىن يېڭىلگىنىگە تەن بېرىپ، تىنچلىق كېلىشىمىگە قول قويۇشنى خالايدىغانلىقى توغرۇلۇق كېلىدىغان خەۋەرنى كۈتتى.

1 ـ ئىيۇلدا ئۇ ئىتالىيەنىڭ پېڭىدىن تەيىنلەنگەن باش ئەلچىسى دىنو ئالفېرى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭغا: «مەن ئىنگلىزلارنىڭ ئىچىدە غەلىبىگە ئېرىشەلەيدىغانلىقىغا ھەقىقىي ئىشىنىدىغان بىرەر ئادەمنىڭ بار ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن» دېدى. گېرمانىيەنىڭ ئالىي قوماندانى تېخىچە ئەنگلىيەگە ھۇجۇم قىلىشنىڭ تەييارلىق ئىشلىرىنى ئىشلەشكە بۇيرۇق چۈشۈرەلمەيۋاتاتتى. لېكىن ئەتىسى، 2 ـ ئىيۇلدا ئالىي قوماندانلىق شتابى ئەنگلىيە بىلەن ئۇرۇش قىلىشنىڭ تۇنجى بۇيرۇقىنى ئاخىر چۈشۈردى.

11 ـ ئىيۇندا، گىتلېر سالزبۇرگدا ھەربىي باشلىقلار يىغىنىنى ئېچىپ، ئۇلارنىڭ بۇ مەسىلىگە بولغان پىكىرلىرىنى ئاڭلىدى. ئەگەر ئەنگلىيەگە ھۇجۇم قىلىدىغان بولسا، دېڭىز ئارمىيىسى قىسىملارنى دېڭىزدىن ئۆتكۈزۈپ قويۇش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالاتتى. دېڭىز ئارمىيە مارشالى شۇ كۈنى گىتلېر بىلەن ئۇزۇن پاراڭلاشقاندى. گېنېرالالارنىڭ ھېچقايسىسى بۇ مەسىلە ئۈستىدە پاراڭ قىلىشنى خالىمىدى. كۆپ ۋاقىتتا نورۋېگىيەدىكى تروندھېيم بىلەن نارۋىكتا دېڭىز ئارمىيە بازىسىنى كېڭەيتىش توغرۇلۇق سۆزلەشتى.

رادىرنىڭ شۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ مەخپىي ئەسلەتمىسىدىن، گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئالىي قوماندانلىقىنىڭ شۇ چاغدا تولىمۇ غەمكىن ئىكەنلىكىگە ھۆكۈم قىلماق قىيىن ئەمەس ئىدى. گىتلېر شۇ چاغدا دېڭىز ئارمىيە مارشالىدىن ئۇنىڭ پىلانى ئىچىدىكى پارلامېنتتا سۆزلەيدىغان سۆزىنىڭ ئۇنۇمى ھەققىدە سورىغاندا، رادىر جاۋاب بېرىپ، ئىنكار قىلماقچى ئەمەسمەن، ئۇنىڭ ئۇنۇمى بولىدۇ، بولۇپمۇ نۇقتىلىرىدا ئەنگلىيىنى بىر قېتىم «زىچ» بومبارداىمان قىلىشنى تىلغا ئالىسىڭىز، دېدى. دېڭىز ئارمىيە مارشالى باشلىقىغا، ئەنگلىيەنىڭ پادىشاھ ھاۋا ئارمىيىسى گېرمانىيەنىڭ ۋىلھېلمىسخافېن، ھامبۇرگ، كىل

قاتارلىق مۇھىم دېڭىز ئارمىيە بازىلىرىنى «بۇزغۇنچىلىق خاراكتېرىدە بومبارداىمان» قىلىدىغانلىقىغا دىققەت قىلىپ قويۇشنى بىلدۈرۈپ قويماقچى ئىدى. ئۇنىڭ قارىشىچە، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى دەرھال ئەنگلىيىگە تاقابىل تۇرۇشى لازىم ئىدى. ئەمما ئەنگلىيىگە تاجاۋۇز قىلىشقا قارىتا سالقىنراق ئىدى. شۇڭا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشنى «ئەنگلىيىنى سۇلھ قىلىشقا ئالدىرىتىشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى چارىسى قىلىش» تەكلىپىنىلا بەردى.

ئىككى كۈندىن كېيىن، 13 - ئىيۇلدا، گېنېرالار گىتلېرنىڭ بېرھتېسگادېن تېغىدىكى بىرگھوفقا بېرىپ ئالىي قوماندان بىلەن كېڭەش ئۆتكۈزدى. ئۇلار ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ ھازىرغىچە چۈشىنىپ بولمايدىغان ھالەتتە تۇرۇۋاتقانلىقىنى بايقاشتى. ھالدېر شۇ كۈنلۈك خاتىرىسىگە: «فىئورېر تېخىچە ئەنگلىيىلىكلەر نېمە ئۈچۈن تىنچلىق يولىدا ماڭمايدىغاندۇ، دېگەن مەسىلە ئۈستىدە ئويلىنىۋاتىدۇ» دەپ يازغان.

شۇ كۈنى، يەنى 13 - ئىيۇل گىتلېر مۇسسولىنىغا خەت يېزىپ، ئىتالىيە داھىيسىنىڭ ئەنگلىيىگە تاجاۋۇز قىلىشقا يار دەمليشىش ئۈچۈن قوشۇن ۋە ئايروپىلان ئەۋەتىش توغرىسىدىكى تەكلىپىنى سىلىق سۆزلەر بىلەن رەت قىلدى. بۇ خەتتىن شۇنى ئوچۇق كۆرۈۋالغىلى بولىدۇكى، فىئورېر ئاخىر بىر قارارغا كېلىشكە باشلىغانىدى. ئىنگلىزلارنىڭ مەجەزى باشقىچىرەك ئىدى، ئۇلارغا داۋالى سۆزلەش ئاقمايتتى.

ئۈچ كۈندىن كېيىن، يەنى 16 - ئىيۇل كۈنى، گىتلېر ئاخىر قارار چىقاردى. ئۇ «ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقىغا چىقىپ ئۇرۇش قىلىشقا تەييارلىق قىلىش توغرىسىدا 16 - نومۇرلۇق بۇيرۇق» چۈشۈردى.

ئەنگلىيە ئۆز ئارمىيىسىنىڭ ئۈمىدسىز ئەھۋالدا تۇرۇۋاتقىنىغا قارىماي، يەنىلا مۇرەسسە قىلىشنى خالىمايۋاتقاچقا،

مەن ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقىغا چىقىپ ئۇرۇش قىلىشقا تەييارلىنىشنى قارار قىلدىم. ئەگەر زۆرۈر تېپىلسا بۇ قارارنى دەرھال ئەمەلدە كۆرسىتىلىدۇ.

بۇ ئۇرۇش ھەربىتىنى قوللىنىشتىن مەقسەت ئەنگلىيە زېمىنىدىكى گېرمانىيىگە قارشى ئۇرۇش قىلىش بازىلىرىنى يوقىتىش ھەمدە زۆرۈر تېپىلغاندا ھامىسىنى ئىشغال قىلىش.

بۇنىڭ ئۈچۈن شۇنداق بۇيرۇق قىلىمەن:

1. لاموسگېتتىن ئۇچايت ئارىلىغىچە بولغان مۇشۇ كەڭ ئارىلىقتىن دۇشمەن ئويلىمىغان ئەھۋالدا قۇرۇقلۇققا چىقىشى شەرت. ھاۋا ئارمىيىسى توپچى قىسىملارنىڭ، دېڭىز ئارمىيىسى شاپيورلارنىڭ رولىدىن تولۇق پايدىلانسۇن. قۇرۇقلۇققا چىقىشتىن ئىلگىرى ھەربىكەت قوللىنىپ ئۇچايت ئارىلى ياكى كورنۇۋال ئارىلىنى قىسمەن ھەربىكەت بىلەن بېسىۋېلىش كېرەكمۇ - يوق، بۇ مەسىلىنى ھەرقايسى ئارمىيىلەر ئۆز ئەھۋالىغا قاراپ تەتقىق قىلسۇن، نەتىجىسى ماڭا مەلۇم قىلىنسۇن، ئاخىرقى قارارنى چىقىرىش مېنىڭ ھوقۇقۇم.

ئاۋغۇستنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن ئىلگىرى بارلىق جەڭ تەييارلىقلىرى تاماملانسۇن.

2. تەييارلىق خىزمەتلىرى ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقىغا چىقىشنىڭ ئالدىنقى شەرتلىرىنى ھازىرلاشنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

(1) ئەسكەرلەرنىڭ كەيپىياتى ۋە ئەمەلىيەت جەھەتتە ئەنگلىيە ھاۋا ئارمىيىسىنى تارمار قىلىپ، ئۇنى گېرمانىيە ئارمىيىسى دېڭىزدىن بۆسۈپ ئۆتكەندە ئىلغا ئالغۇچىلىكى يوق كۈچ ھالىتىگە چۈشۈرۈپ قويۇش.

(2) چوقۇم سۇ مىناسى يوق يوللارنى تېپىپ مېڭىش.

(3) زىچ سۇ مىناسى توسۇقلىرىنى ياساپ، دوۋېر بوغۇزىنىڭ ئىككىسى تەرىپىدىن بىرلەن ئوردىن - پورتلىند

لىنىيىلىرىنىڭ غەربىي ئېغىزىنى قامال قىلىش.

(4) توپچى قىسىملارنىڭ كۆچلۈك توپ كۆچى بىلەن قوۇرۇقلۇقتا يېقىن دېڭىز رايونلىرىنى كونترول قىلىش.

(5) دېڭىزدىن ئۆتۈش ھەرىكىتى باشلىنىشىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ كۆچىنى شىمالىي دېڭىز بىلەن ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدا (ئىتالىيىلىكلەرنىڭ كۆچى ئارقىلىق) تۇتۇپ تۇرۇش بىرئاز مۇۋاپىق؛ ئاندىن ھاۋا ئارمىيە ۋە سۇ ماىنالرىنىڭ ھۇجۇملىرى بىلەن ئەنگلىيىنىڭ ئۇزۇن زېمىنىدا تۇرۇۋاتقان دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ كۆچىنى خورىتىش.

3. قوماندانلىق ۋە تەييارلىق خىزمەتلىرىنىڭ تەشكىللىنىشى:

ھەرقايسى قوماندان ئەپەندىلەر مېنىڭ بۇيرۇقۇم ۋە توختامىدىكى پەرمان بويىچە ئۆزلىرىگە بېرىلگەن قىسىملارغا قوماندانلىق قىلىدۇ.

1. ئاۋغۇستتىن باشلاپ، قۇرۇقلۇق، دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ قوماندانلىرىنىڭ شتابى مېنىڭ چوڭ لاگېرىمنىڭ ئەتراپىدا، 50 كىلومېتىرلىق دائىرە ئىچىدە بولىدۇ.

مېنىڭچە، قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانى بىلەن ھاۋا ئارمىيە قوماندانىنىڭ ئۆزئارا ئالاقىلىشىپ تۇرۇشنى ئىلگىرى سۈرىدىغان باش شتابنىڭ ئورنى جېسىپىندا بولغىنى مۇۋاپىق.

قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانى بىر گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابىدا تۇرۇپ ھەرقايسى قىسىملارنىڭ قۇرۇقلۇقتا چېقىپ جەڭ قىلىشىغا قوماندانلىق قىلسۇن.

بۇ ھەرىكەتنىڭ نامى «دېڭىز شىرى پىلانى» دەپ ئاتالسۇن.

بۇ ھەرىكەتكە تەييارلىق قىلىش ۋە ئۇنى ئىشقا ئاشۇرۇش جەريانىدا، دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ھەرقايسى بۆلەكلىرى تۆۋەندىكى ۋەزىپىلەرنى ئۈستىگە ئالىدۇ:

1. قۇرۇقلۇق ئارمىيە

ئالدى بىلەن تۇنجى قېتىم پاراخوتلارغا چىقتىم ماڭىدىغان قوشۇنلارنىڭ ئۇرۇش قىلىش ۋە دېڭىزدىن ئۆتۈش پىلانىنى تۈزۈش كېرەك، بىرىنچى بولۇپ دېڭىزدىن ئۆتىدىغان ژېنىت توپ قىسىملىرى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ ھەرقايسى پۇرقىلارنى، ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ئايرودرومىلىرىنى ئىشغال قىلىدىغان قوشۇنلارنىڭ ھەربىكەتلىرىگە يار-دەم بېرىش، ئۇلارنى قوغداش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىشتىن ئىلگىرى، ۋاقىتلىق قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىقىدا بولىدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا، قۇرۇقلۇق ئارمىيە دېڭىزدىن ئۆتكۈزىدىغان ماشىنا - ئۇسكۇنىلەرنى ھەرقايسى قوشۇنلارغا بۆلۈپ بېرىۋېتىشى ۋە دېڭىز ئارمىيە بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، پاراخوتقا چۈشىدىغان، ئەنگلىيىدە قۇرۇقلۇققا چىقىدىغان جايلارنى بېكىتىۋېلىشى كېرەك.

2. دېڭىز ئارمىيىسى:

دېڭىزدىن ئۆتۈشتە ئىشلىتىلىدىغان ئۇسكۇنىلەرنى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ تەلىپى بويىچە ھەرقايسى پاراخوتلارغا چىقىدىغان جايغا يەتكۈزۈپ بېرىشى شەرت. مۇمكىن بولسا، ئۇرۇشنا يېڭىلگەن دۆلەتلەرنىڭ پاراخوتلىرى ئىشلىتىلسۇن.

دېڭىز ئارمىيە دېڭىزدىن ئۆتىدىغان ھەممە ئورۇنلارغا سورىغان سوئاللارغا جاۋاب بېرىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان باش شتابلارنى قۇرۇش ۋە بۇ شتابلارغا مۇھاپىزەت ھەم چارلاش پاراخوتلىرى سەپلەپ بېرىشى كېرەك. دېڭىزدىن ئۆتۈشنىڭ نازارەت قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغان ھاۋا ئارمىيىسىدىن باشقا، دېڭىز ئارمىيىسىمۇ پۈتكۈل دېڭىز بوغۇزىنىڭ ئىككى تەرىپىنى قوغدىشى لازىم. دېڭىزدىن ئۆتۈۋاتقان چاغدىكى قوماندانلىق مۇناسىۋىتىنى تەڭشەش مەسلىسىگە قارىتا مۇناسىۋەتلىك بۇيرۇقلار ئايرىم چۈشۈرۈلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، دېڭىز بويىدا توپچى قىسىم تەشكىللىنىپ، قۇرۇقلۇق ۋە دېڭىز

ئارمىيىلەرى دېڭىز يوزىدىكى نىشانلار ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان توپچى باتالىئونلارنى بىر توتاش باشقۇرىدۇ. بۇمۇ دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى. دېڭىز يولى ۋە ئۇنىڭ ئوك، سۇل قاناتلىرىنىڭ دۇشمەنلىك ھۇجۇمىغا ئۇچراشلىقىنى ئۈچۈن، ئىمكان بار تېز ۋە كۆپرەك ئېغىر زەمبىرەكلەر بىلەن ئۇ يەرلەرنى قوغداش كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن تۆمۈريول زەمبىرەكچىلىرىنى يۆتكەشكە بولىدۇ، ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقىنى نىشانغا ئالىدىغان زەمبىرەكچىلەر باتالىئونلىرىنى يۆتكەشكە بولمايدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، دوۋېردىكى ئېغىر زەمبىرەكلەر كۆچلۈك بومبارداتمانلارغا بەرداشلىق بېرەلەيدىغان بېتون پوتەيلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇلسۇن. شۇنداق قىلغاندا، ھەرقانداق ئەھۋالدىمۇ كۆچلۈك قىرغىنچىلىق قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە بۇ كۆچمىزنى دوۋېر بوغۇزىدا ساقلاپ قالالايمىز. تېخنىكىلىق ئىشلارنى توت تەشكىلى ئۇستىگە ئالىدۇ.

3. ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى:

دۇشمەننىڭ ھاۋا ھۇجۇمىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ.

قۇرۇقلۇقتا چىققىدىغان جايلارديكى ھەتەرلىك ئىستىھكاملارنى پاچاقلاپ تاشلايدۇ، يەر يۈزىدىكى دۇشمەن قوشۇنلىرىنىڭ ئەڭ دەسلەپكى قارشىلىقلىرىنى تارمار قىلىدۇ، دۇشمەننىڭ زاپاس قوشۇنلىرىنى يوقىتىدۇ. ھاۋا ئارمىيىسى بۇ ۋەزىپىنى ئۇرۇنداش ئۈچۈن، ھەرقايسى قوشۇنلىرىنى دېڭىزدىن ئۆتۈۋاتقان قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرى بىلەن زىچ ھەمكارلاشتۇرۇشى شەرت.

ئۇنىڭدىن باشقا، دۇشمەننىڭ ئىلگىرى زاپاس قوشۇنىنى توشۇغان مۇھىم ترانسپورت يوللىرىنى بۇزۇپ تاشلاش، بىر تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقان ۋە دېڭىزدىن ئۆتۈۋاتقان يوللىمىزدىن ئانچە يىراق بولمىغان دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ كۆچلىرىنى بىتچىت قىلىۋېتىش كېرەك. ھاۋادىن تاشلانغان قىسىملارنى ئىشلىتىش

مەسلىسىدە ماڭا تەكلىپ سۇنۇلسۇن. ھاۋادىن تاشلانغان قىسىملارنى جەددىي ئەھۋالدا زاپاس قوشۇن قاتاردا ئىشلىتىشكە بولامدۇ - يوق، قۇرۇقلۇق ئارمىيە بىلەن مەسلىھەتلىشىپ بىر قارارغا كېلىنسۇن.

4. فرانسىيە بىلەن ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقى ئوتتۇرىسىدا ئالاقە تورى قۇرۇشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىگە دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ئەت - ئالاقە مۇدىرى مەسئۇل بولىدۇ.

قالغان 80 كىلومېتىرلىق شەرقىي پرۇسسىيە سىم تورىنى دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن بىرلىشىپ تارتىدۇ.

5. ھەرقايسى قوماندان ئەپەندىلەر تۆۋەندىكى ئىشلارنى ماڭا تېزدىن دوكلات قىلسۇن:

(1) دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ دېڭىزدىن ئۆتۈشكە شارائىت يارىتىپ بېرىش پىلانى (ئىككىنچى مادىدىغا قارالسۇن).

(2) دېڭىز ساھىلىدا زەمبىرەكچىلىك باتالىئون تەشكىللەشتىكى كونكرېت تەدبىرلەر.

(3) ئىشلىتىلىدىغان پاراخوتلارنىڭ ئورنى بىلەن يېغىدىغان ۋە يۆتكەيدىغان پاراخوتلارنىڭ يۆتكەش ئۇسۇللىرىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى. ئۇنىڭغا خەلق ئىشلار بۆلۈملىرى ئارىلاشقانمۇ؟ (دېڭىز ئارمىيە).

(4) دېڭىزدىن ئۆتىدىغان قىسىملار بىلەن ئىشلىتىلىدىغان ئۇسكۇنىلەر توپلاشقان رايونلارنىڭ ھاۋادىن مۇداپىئەلىنىشكە تەشكىللەش ئەھۋاللىرى (ھاۋا ئارمىيە).

(5) قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ دېڭىزدىن ئۆتۈشى ۋە ئۇرۇش قىلىش پىلانى، تۇنجى بولۇپ ئۆتىدىغان قىسىملارنىڭ تۇزۇلۇشى ۋە قوراللىنىشى.

(6) دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ دېڭىزدىن ئۆتۈپ ئۇرۇش قىلىش ۋە قۇرۇقلۇققا چىقىۋاتقان قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى

قوغداش ئۇچۇن تۇزگەن پىلانى ۋە تەدبىرلىرى.

(7) ھاۋادىن تاشلىنىدىغان قىسمىلارنى ئىشلىتىش توغرىسىدىكى، ئەنگلىيە زېمىنىدىن يېتەرلىك يەرلەرنى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن، زېنت توپ ئەسكەرلىرىنىڭ قايسى قوماندانلىققا بويسۇنۇشى توغرىسىدىكى تەكلىپلەر (ھاۋا ئارمىيە).

(8) قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانى بىلەن دېڭىز ئارمىيە قوماندانىنىڭ قوماندانلىق باش شتابىنىڭ قەيەردە بولۇشى توغرىسىدىكى تەكلىپلەر.

(9) قۇرۇقلۇق، دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ قۇرۇقلۇقتا چېقىشتىن ئىلگىرى چەكلىك ھەرىكەت قوللىنىش ۋە قانداق چەكلىك ھەرىكەت قوللىنىش توغرىسىدىكى پىكىرلىرى.

(10) قۇرۇقلۇق، دېڭىز ئارمىيىلىرىنىڭ دېڭىزدىن ئۆتۈۋاتقان چاغدىكى قوماندانلىق مەسىلىسى توغرىسىدىكى تەكلىپلىرى.

ئادولف گىتلېر (ئىمزا)

17 ـ ئىيۇل، ئەنگلىيىگە تاجاۋۇز قىلىشنىڭ 16 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇقى چۈشۈپ ئۆگۈنى، يەنى گىتلېر دۆلەت مەجلىسىدە «تىنچلىق» نۇتقىنى سۆزلەشتىن ئىككىنى كۈن ئىلگىرى، قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابى «دېڭىز شىرى پىلانى» نى ئورۇندايدىغان قوشۇنلارنى ئورۇنلاشتۇردى ۋە 13 سەرخىل دۈشمىنىنى دېڭىز ساھىلىدىكى ھۇجۇمغا ئۆتىدىغان جايغا يۆتكىدى. شۇ كۈنى يەنە قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابى ئەنگلىيە دېڭىز ساھىلىدىكى كەڭرى كەتكەن ئالدىنقى سەپتە قۇرۇقلۇقتا چېقىشنىڭ تەپسىلىي پىلانىنى تۈزۈپ چىقتى.

بېرلىن، گىتلېرنىڭ باش مىنىستىرلىك بىناسى.

گىتلېر ئىشخانىسىدا خاتىرجەمسىزلىنىپ ئولتۇراتتى، كۆڭلى بەكمۇ پاراكەندە ئىدى.

ئۇ فرانسىيە يېڭىلگەندىن كېيىن، ئەنگلىيە چوقۇم تېز چۆكىدۇ، ھېچبولمىغاندا ئۇ تاشلاپ بەرگەن قۇنقۇزۇش چەمبىرىكىنى قولىغا ئالىدۇ، دەپ ئويلىغانىدى. براندى ھارىقىنى ياخشى كۆرىدىغان بۇ دېھقان بىلەن ئەنگلىيەدىكى ھۆكۈمرانلىقىغا مەدەت بېرىۋاتقان جاھىل كالۋالارنىڭ گېرمانىيەنىڭ شۇنچىلا كۈچلۈك ھەربىي كۈچىگە پىسخىسەنت قىلماي، تىنچلىق كېلىشىمى توغرىسىدىكى تەكلىپىنى رەت قىلىدىغانلىقى كىمنىڭ خىيالىغا كەلسۇن. ئەنگلىيەنىڭ جاھىللىقى گىتلېرنىڭ ئىككىنچى قەدەمدىكى چوڭ نىشانى — سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىپ ئۇنى يەمرىپ تاشلاش پىلانىغا قاتتىق تەسىر كۆرسىتىۋاتاتتى.

ناۋادا ئەنگلىيە مۇرەسسەگە پەقەتلا ئۇنىمىسا، سوۋېت ئىتتىپاقىغا تاجاۋۇز قىلىش پىلانى بەكمۇ مۇرەككەپلىشىپ كېتەتتى. ئىككى لىنىيىدە تەڭ جەڭ قىلىدىغان قۇرۇقۇنچىلۇق مەنزىرىنى گىتلېر خىيالىغا كەلتۈرۈشتىنمۇ قورقاتتى.

گىتلېر ئەنگلىيەگە ھۇجۇم قىلىش توغرىسىدىكى بۇيرۇقىغا قول قويۇپ بولغان بولسىمۇ، بۇ ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىشىدىن ئەمەل بار ساقلىنىشىنى ئويلايتتى.

«قانداقلا بولسۇن، مەن ئاخىرقى قېتىم يەنە بىر تىرىشىپ باقاي، — دەپ ئويلىدى ئۇ، — بىتەرەپ دۆلەتلەردىكى يار-ئاشتۇرغۇچىلار بىلەن ئەنگلىيە دۆلەت مەجلىسىدىكى مۇرەسسەچىلەرنىڭ يازغان خەتلىرىدە، چېرچىل ئۆزىنىڭ دۆلىتىنىڭ گېرمانىيە بىلەن مەسلىھەتلەشكۈسى يوق ئەمەسلىكىنى، مەن ۋەدەمگە ۋاپا قىلىپ ئەنگلىيەنىڭ دۇنيانىڭ تەقدىرىگە ساقلاشتىكى مۇھىم ئورنىنى ئېتىراپ قىلسامىلا بولىدىغانلىقىنى يېزىشقان. ماقۇل، مەن گىتلېرنىڭ قانچىلىك مېھرىبان ۋە ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىدىغان ئادەم ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ بېقىشسۇن.»

گىتلېر قوڭغۇراق كۈنۈپكىسىنى بېسىۋىدى، كاتىپ كىردى.

— فىئورېر، قانداق تاپشۇرۇقىڭىز بارىكىن؟

— ئۇلارغا يەتكۈزۈڭ، 19 ـ ئىيۇلدا كلور تىياتىر خانىسىدا دۆلەت مەجلىسىنىڭ يىغىنى ئېچىلىدۇ.

گىتلېرنىڭ ئاڭلىغىنىمۇ راست بولۇپ، چېرچىل ھەقىقەتەن شۇنداق مەنىنى پۇراتقان، ئەنگلىيە ھۆكۈمىتىنىڭ پوزىتسىيىسىنى قەستەن ئىككى تەرەپلىمىلىككە ئېگە قىلىپ كۆرسەتكەنىدى، مەقسىتى ۋاقىتنى قولغا كەلتۈرۈش ئىدى.

ئەنگلىيىنىڭ ۋەزىرلىرىمۇ خەلق ئارمىيىسىنىڭ سېپىگە قوشۇلۇپ، ئەنگلىيىنىڭ كوچىلىرىدا، ئەككىز مىڭ كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتىكى دېڭىز بويلىرىدا چارلاش ئېلىپ بېرىشتى، قوللىرىدا ئوۋ مىلتىقلىرى، كونا مىلتىقلار، ھەتتا كالتەك ۋە توپ كالتەكلىرىمۇ بار ئىدى، رەسمىي قوراللارغا ئېرىشكىچە، دۇنكىركتىن چېكىنىپ كەلگەن ئەسكەرلەر بىلەن باشقا مۇنتىزىم ئارمىيىدىكىلەر باشقىدىن قوراللانغىچە، مۇداپىئە ئىستېھكاملىرى ياسىلىپ، تانكىلارغا ئوڕەكلەر كولىنىپ، دېڭىز بويلىرىغا مىنالار كۆمۈلۈپ بولغىچە، پادىشاھ ھاۋا ئارمىيىسى يېڭى ئايروپىلان ۋە يېڭى ئۇچقۇچىلار بىلەن ئۆز كۈچىنى كۈچەيتىۋالغىچە ئۆتكەن ھەر بىر كۈن ئۇلار ئۈچۈن شۇنچىلىك قىممەتلىك ئىدى.

19 ـ ئىيۇل، بېرلىندىكى كلور تىياتىر خانىسى.

بۇ يەردە ئادەم شۇنچىلىك كۆپ ئىدى. ھەيۋەتلىك دۆلەت مەجلىسى بىناسى ياسىلىپ تېخىنى پۈتمىگەچكە، دۆلەت مەجلىسىنىڭ يىغىنى مەشھەد ئېچىلاتتى. لۇنبېرنىڭ كەينىدىكى تامغا بۇركۇتنىڭ سۈرىتى چاپلانغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن چېچىلىۋاتقان ئالتۇن نۇر تامنى بىر ئالغانىدى.

ۋەكىللەر ئۆز ئورۇنلىرىغا كېلىپ ئولتۇرۇشتى.

ھەممىسىنىڭ چىرايىدىن ئۇرۇشخۇمارلىقى چىقىپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئىلگىرىكىگە ئوخشاش ئۇ دەرىجىدە خۇشال ئەمەس ئىدى. تياتىر خانىسىنىڭ لوژىلىرى چەت ئەل دىپلوماتلىرى ۋە مۇخبىرلار بىلەن توشقانىدى. پۈتۈن زالدا بىر خىل سۈزلۈك كەيپىيات ھۆكۈم سۈرەتتى.

گىتلېر قىزىل سومكىسىنى كۆتۈرۈپ يېغىن زالىغا كىرىپ كەلدى، سومكىسىدا سۆزلەيدىغان سۆزىنىڭ ئورىگىنالى بار ئىدى. پۈتۈن ۋەكىللەر ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ چاۋاك چېلىشتى، ئەسكەرلەر ھۆرمەت بىلدۈردى. ئۇ سەھنىدىكى بىرىنچى قاتارغا كېلىپ ئولتۇردى، ئىككى تەرىپىدە گېنېرالىلىرى بىلەن ئىچكى كابىنېتنىڭ ئەزالىرى ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايى ھېلىمۇ شۇنداق كۆلكىلىك ئىدى: تۇز ھەم ئۇزۇن بۇرنى پەسكە ساڭگىلاپ تۇرىدىغان بىر تۇتام چېچىنىڭ ئاستىدا، ھەزىلكەشلەرنىڭ بۇرۇتىغا ئوخشايدىغان ئىككىلىك كەڭلىكتىكى بۇرۇتىنىڭ ئۇستىدە ساڭگىلاپ تۇراتتى. بۇگۈن ئۇچىسىغا كۈل رەڭ ئارىلاش مايسىرەڭ پەلتۇ — «قەھرى ئەسكەرلەر پەلتۇسى» دەپ ئاتىۋالىدىغان پەلتۇ — كىيىۋالغانىدى، بۇ پەلتۇ بەدىنىگە پەقەتلا خوپ كەلمىگەنىدى. ئۇنىڭ ئازراق ئىششىپ قالغان يوغان كۆزلىرى، دائىم قورۇلۇپلا تۇرىدىغان ئاغزى، ھەيۋە كۆرسىتىپ قوللىرىنى پۇلاڭلىتىشلىرى ئادەمنى ئازراق قورقۇسىنىمۇ كەلتۈرەتتى.

گىتلېر نۇتقىدا ۋېرسالنىڭ جىنايەتلىرىنى، باشقا دۆلەتلەرنىڭ گېرمانىيىگە تۈتقان ئادالەتسىز مۇئامىلىلىرىنى، ئۆزىنىڭ تىنچلىق ئۈچۈن ھارماي تىرىشقانلىقىنى بىر - بىرلەپ ساناپ چىقتى. 1918 - يىلنىڭ قايتا كەلمەيدىغانلىقىنى، بۇ قېتىم گېرمانىيىنىڭ چوقۇم غەلىبە قىلىدىغانلىقىنى، بولمىسا داۋاملىق ئۇرۇشىدىغانلىقىنى جار سالدى. ئاۋازى بەكمۇ خىرقىراپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭغا غەلىبە - غەلىبە قول

ھەربىرىلىرى قوشۇلۇپ كەتكەچكە، كىشىدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇراتتى. بارلىق گېرمانىيىلىكلەر خۇددى كىچىك بالىلار سېرىك كۆرۈۋاتقاندەك، كۆزلىرىنى يوغان ئېچىشىپ جىددىي قىياپەتتە ئولتۇرۇشاتتى.

گىتلېر بۇ ئۇزۇن نۇتقىنىڭ ئاخىرىدا تىنچلىق تەكلىپىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ شۇنداق دېدى: «ھازىر مەن ۋىجدانىم بىلەن ئەنگلىيە ۋە باشقا ئەللەرگە ئەقىل ـ ئىدراكىنى ئىشقا سېلىش ۋە ئادەتتىكى ساۋات بويىچە ئىش قىلىش كېرەك، دېگەننى يەنە بىر قېتىم مۇراجىئەت قىلىش مەسئۇلىيىتىمنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلىۋاتىمەن. مەن ئۆزۈمنى مۇشۇنداق مۇراجىئەت قىلىش سالاھىيىتىگە ئىگە دەپ ھېسابلايمەن. چۈنكى مەن شەپقەت تەلەپ قىلىۋاتقان بويسۇندۇرۇلغۇچى ئەمەس، بەلكى ئاقىلانە نامىم بىلەن سۆزلەۋاتقان غالىبىيەتچىمەن. مەن داۋاملىق ئۇرۇش قىلىشنىڭ ھېچبىر سەۋەبىنى تاپالمىدىم.»

گىتلېر، تىنچلىقنىڭ ئەڭ چوڭ توسالغۇسى ۋىنستون چېرچىلدىن ئىبارەت ئاشۇ نومۇسسىز «ئەشەددىي ئۇرۇش بندىكى»، شۇ ئەنگلىيە خەلقىنى ئالداۋاتىدۇ. تىنچلىقنىڭ شەرتلىرىنى رەت قىلغان ھامان ئەنگلىيە خەلقىنىڭ بېشىغا بالايىئاپەت ياغدىغانلىقىنى ئۇلاردىن يوشۇرۇۋاتىدۇ.

گىتلېرنىڭ ئاۋازى غەزەپ بىلەن قالتىس چىقىشقا باشلىدى: «بۇ ئادەملەر ئاللىقاچان ئۆيلەرنى دەپسەندە قىلىپ ۋەيران قىلىۋەتتى، لەقەدەر مېنى ئۇلارغا ئاخىرقى قېتىم زەربە بېرىشكە بۇيرۇپتۇ. مەن مۇشۇنى ئويلىغىنىمدا، ئىنتايىن بىئارام بولىمەن. چېرچىل ئەپەندى بۇ قېتىم مېنىڭ ئالدىن ئېيتقان سۆزۈمگە ئىشىنىشى مۇمكىن: بىر ئۇلۇغ ئىمپېرىيە — مەن ئەزەلدىن يوقىتىشنى خىيال قىلىپ باقمىغان، ھەتتا زىيان سېلىشنىمۇ ئويلاپ باقمىغان ئۇلۇغ ئىمپېرىيە گۈمران بولىدۇ.»

شۇ كۈنى كېچىدە، گېرمانىيە ئايروپىلانلىرى ئەنگلىيەگە ئۇچۇپ بېرىپ ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى پۇقرالىرىدىن يوشۇرغان پاكىتلارنى ئەنگلىيىلىكلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن گىتلېرنىڭ نۇتقىنىڭ تولۇق تېكىستى بىسىلغان تەشۋىق ۋەرەقلىرىنى چاچتى.

ئەمەلىيەتتە، ئەنگلىيە رادىئولىرى بۇ نۇتۇقنىڭ تولۇق ئاڭلاتقاندى. گىتلېر ئۇ سۆزىنى سۆزلەپ بىر سائەتتىن كېيىن، ئەنگلىيە رادىئو شىركىتى قەتئىي ۋە پۈتۈنلەي رەت قىلغان تەلەپپۇزدا جاۋاب ياندۇردى.

دىكتور سافدون دېرمو ئىسىملىك بىر مۇخبىر ئىدى، ئۇ ھۆكۈمەتنىڭ رۇخسىتىنى ئالماي تۇرۇپلا ئىنكاس قايتۇرۇپ، نېمىس تىلىدا گىتلېرغا: «سەن ئېيتقان ئىدراك ۋە ئاددىي ساۋات دېگەن گەپلەرنىڭگە قارىتا بىز ئىنگلىزلارنىڭ قانداق ئويلىغانلىقىمىزنى ساڭا ئېيتىمىز، فىئورېر ئەپەندى، ئۇ گەپلەرنىڭنى ئۆزۈڭگە ياندۇرۇپ بېرىمىز — سېسىق ئاغزىڭغا تىقىۋېتىمىز»، دەپ جاۋاب بەردى.

ئۇچ كۈندىن كېيىن، ئەنگلىيىنىڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرى خالىفاكس رادىئو ئارقىلىق گېرمانىيىنىڭ «تىنچلىق تەكلىپى» نى رەت قىلىپ: «ئەركىنلىك كاپالەتكە ئىگە بولمايدىكەن، بىز ئۇرۇشنى ھەرگىز توختاتمايمىز...» دەپ جاكارلىدى.

ئەنگلىيە خەلقىنىڭ روھى ئىنتايىن كۆتۈرەڭگۈ ئىدى، نېمىسلارنىڭ تاجاۋۇزىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈۋاتاتتى، ھەتتا، نېمىسلارنىڭ قارامىلىق قىلىپ بېسىپ كېلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز، دەپ تۇۋلىشىپمۇ قويياتتى. بۇ ئارال دۆلىتى مىڭ يىلدىن بېرى ھېچقانداق دۆلەتنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچرىمىغان بولغاچقا، گىتلېرنىڭ تەھدىتى ئۇلارغا باشقىچە تەسىر كۆرسەتكەنىدى.

چېرچىلمۇ ئىنتايىن غەزەپلەنگەنىدى:

— ئۇلار كەلمەمدىكەن! — دەپ توۋلاپ كەتتى ئۇ زىيارەت قىلىپ كەلگەن گېنېرال دې گولغا.

— سىز شەھەرلىرىڭىزنىڭ ۋەيزان بولۇپ كېتىشىنىڭىزنى كۆرۈشكە ئالدىراۋاتامسىز؟

— سىز ئامېرىكىنىڭ كوۋېنتىرى، ئوكسفورد، كېنتېربېرىلارنىڭ بومباردىمان قىلىنغانلىقىنى ئاڭلايدىغان بولسا، شۇئان ئۇرۇشقا قاتنىشىدىغانلىقىنى شۇ چاغدا كۆرىسىز.

— لېكىن، ئىككى ئاينىڭ ئالدىدا فرانسىيە قولدىن كەتكەندە ئامېرىكا بىتەرەپلىك مەيدانىدىن يانمىغان، — دېدى دې گول باش ۋەزىرىنىڭ سەمىگە سېلىپ.

— چۈنكى فرانسىيە يېمىرىلىپ كەتكەن، — چېرچىل جاۋاب بېرىپ، — ئامېرىكا ئاخىر بىر كۈنى كېلىدۇ، ئەمما شەرت: بىز بۇ يەردىن چېكىنمەسلىكىمىز كېرەك.

لوندون گېزىتلىرى بىر پارچە ھەجۋى زەمىم بېسىپ، ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ قىلچە كەينىگە يانمايدىغان ئىرادىسىنى ئوبزازلىق ئىپادىلەپ بەردى. رەسىمنىڭ مەزمۇنى مۇنداق: گېرمانىيىنىڭ قورقۇنچلۇق قوشۇنى بۈيۈك بېرىتانىيىگە بېسىپ كەلگەندە، تانكىلىرى، زەمبىرەكلىرى، ئەسكەرلىرى ۋە گېنېرالىرى يولدىكى ياغاچ توسۇقنىڭ ئالدىدا توختاپ قالىدۇ. توسۇقنىڭ يېنىدىكى بىر تاختايدا بۇ يەردىن ئۆتمەكچى بولغان ھەر بىر ئادەم مارك تاپشۇرۇشى كېرەك، دېگەن خەتلەر بار. پاكار بىر بوۋاي ئۇلارنىڭ بەرگەن پۇلىنى ئاز كۆرۈپ، توسۇقنى ئېچىۋېتىشنى رەت قىلىدۇ. ناھايىتى ئەدەبلىك، ئەمما قىلچە يول قويمايدۇ. تاجاۋۇزچىلارنىڭ سېپىلى ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا سوزۇلۇپ كەتكەن، بوۋاي ئۇلارغا پەسەنتمۇ قىلمايدۇ.

ئەنگلىيىلىكلەر تەسلىم بولۇشنى رەت قىلغاندىن كېيىن، گېنېرالنىڭ سەۋر قاچىسى تاشتى. ئۇنىڭ «دېڭىز شىرى پىلانى» دا ئۇرۇش تەييارلىقىنى 8 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا تۈگىتىش

بىكىتىلگەنىدى، لېكىن پاراخوت تەيياراللاش، ئارقا سەپ تەمىناتى، ھاۋا كېلىماتى دېگەندەك ئۇنشىلاردا ھەل قىلىش قىيىن بولغان نۇرغۇن قىيىنچىلىقلار ساقلانغان بولغاچقا، ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈشكە مەجبۇر بولدى.

«دېڭىز شىرى پىلانى» بويىچە، گېرمانىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابى ئەنگلىيىنىڭ جەنۇب تەرىپىدىن قۇرۇقلۇققا چىقىش پىلانىنى تۈزۈپ چىقتى:

«A» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ 16 - كورپۇسى ئالتە دىۋىزىيىسى پا - دې - كالې بوغۇزى ئارقىلىق ئەنگلىيىنىڭ رامىسكىت بىلەن باكرىسىئېن ئارىلىقىدىكى دېڭىز ساھىلىنى ئىستېھكاملىرىغا ھۇجۇم قىلىدۇ، 9 - كورپۇسنىڭ تۆت دىۋىزىيىسى لې - خاۋېر رايونى ئارقىلىق دېڭىز بوغۇزىنى توغرا كېسىپ، ئەنگلىيىنىڭ برايتون بىلەن ۋېدى ئارالىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن قۇرۇقلۇققا چىقىدۇ.

«B» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ 6 - كورپۇسىدىكى ئۇچ دىۋىزىيە شېربۇر يېرىم ئارىلىدىن يولغا چىقىپ، ۋىبوس بىلەن لايمو - لجىن ئارىلىقىدىكى لايمو قولتۇقىدا قۇرۇقلۇققا چىقىدۇ.

قۇرۇقلۇققا چىقىش جېڭىگە «A» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانى مارشال رۇندستېد مەسئۇل بولىدۇ.

بىرىنچى تۈركۈمدە 90 مىڭ ئادەم قۇرۇقلۇققا چىقىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئۈچ كۈندە 160 مىڭ ئادەمگە يېتىدۇ، قۇرۇقلۇققا چىققان قوشۇنلار مۇستەھكەم ئىستېھكام قۇرۇۋالغاندىن كېيىن، يەنە ئىچكىرىلەپ ھۇجۇمغا ئۆتۈپ، ئالدى بىلەن تېمزا دەرياسىنىڭ ئېغىزىدىن تارتىپ بورتمسموتقىچە بولغان ئېگىزلىكنى ئىگىلەپ، ئاندىن لوندوننىڭ يولىنى غەرب تەرەپتىن كېسىپ تاشلايدۇ. دېڭىز ئارمىيىسى ترانسپورتقا، ھاۋا ئارمىيىسى ئەنگلىيىنىڭ مۇداپىئە ئىستېھكاملىرىنى پاچاقلاپ تاشلاشقا، ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچىنى يوقىتىشقا مەسئۇل

بولىدۇ. «دېڭىز شىرى پىلانى» نى بىر ئاي ئىچىدە تاماملاش قارار قىلىندى.

دېڭىز ئارمىيە قوماندانلىق شتابىنىڭ بۇ زور پىلانغا بولغان ئىشەنچىسى كەمچىل بولدى. رادىرنىڭ قارىشىچە، ئۇ پىلان گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ترانسپورت كۈچى بىلەن مۇھاپىزەت قىلىش ئىقتىدارىدىن زور دەرىجىدە ئېشىپ كەتكەنىدى. تەييارلىق خىزمەتلىرىدە قىيىنچىلىق كۆپ، ھاۋا رايىمۇ ياخشى ئەمەس ئىدى، شۇڭا ئۇ ئۇرۇش باشلايدىغان ۋاقىتنى 1941 - يىلى ماي ئېيىغا كېچىكتۈرۈش تەكلىپىنى بەردى.

گېرىنگنىڭ قارىشى باشقىچە ئىدى، قۇرۇقلۇق، دېڭىز ئارمىيىلىرىنىڭ كۈچى مەيلى قانچىلىك بولسۇن، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى بېرىتانىيىنى ۋەيران قىلمۇھتەلەيدۇ، دەپ بىلەتتى.

«دېڭىز شىرى پىلانى» نى قانداق ئىجرا قىلىش مەسىلىسىدە گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ پىكىرلىرى ئوخشاشمايتتى. دېڭىز ئارمىيىسى 15 - سېنتەبىردىن ئىلگىرى ئۇرۇش تەييارلىقىنى تاماملاش كېرەك، دەپ قارايتتى، قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ رامىسكىتتىن لايموغچە بولغان 300 كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتىكى ئارىلىقتىن قۇرۇقلۇققا چىقىشىغا قوشۇلمايتتى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ قوشۇنىنى، قوراللىرىنى، لازىمەتلىكلىرىنى توشۇشقا 1 مىڭ 722 چوڭ پاراخوت، 1 مىڭ 161 ماتورلۇق قولۇاق، 471 سۈرەتمە پاراخوت، 155 ترانسپورت پاراخوت لازىم بولۇپ، بۇ پاراخوتلار بىراقلا ئىشقا سېلىنسا، گېرمانىيىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى قانال - دەريالارنىڭ قاتنىشى ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرايتتى، دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ بۇنداق ئۇزۇن سەپنى ئەنگلىيە ئايروپىلانلىرىنىڭ بومبارىدىمان قىلىشتىن قوغدىشىمۇ قىيىنغا توختايتتى.

قۇرۇقلۇق ئارمىيە بولسا، ئۇزۇن سەپتىن ئەمەس، بەلكى

قىسقا سەپتىن قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان بولساق ئەنگلىيىنىڭ ئۇستۇنلۇكىگە ئىگە قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىشىمىز تۇرغان گەپ، بۇ «ئۇزىمىزنى ئۆزىمىز ئۆلتۈرگەن» بىلەن باراۋەر، ئۇنىڭدىن كۆرە قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان قوشۇنلىرىمىزنى گۆش توغرايدىغان ماشىنىغا تۇتۇپ بەرگىنىمىز تۈزۈك، دەپ قارايتتى.

1 ـ ئاۋغۇستتا، گىتلېر «ئەنگلىيىگە قارشى دېڭىز ئۇرۇشى قىلىش» توغرىسىدا 17 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇقنى چۈشۈرۈپ، ھاۋا ئارمىيىسىدىن ئەنگلىيىگە ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىشقا تەييارلىنىشنى تەلەپ قىلدى. شۇ كۈنى كېيىتېل گىتلېرغا ۋەكالەتەن قۇرۇقلۇق، دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ 15 ـ سېنتەبىردىن ئىلگىرى «دېڭىز شىرى پىلانى» نىڭ تەييارلىق ئىشلىرىنى تۈگىتىش توغرىسىدىكى بۇيرۇقىغا قول قويدى. ۋە 15 ـ ئاۋغۇستنىڭ ئالدى ـ كەينىدە ئەنگلىيىگە ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىشنى قارار قىلدى.

8 ـ ئاينىڭ ئاخىرىدا، گېرمانىيە «دېڭىز شىرى پىلانى» نىڭ تەييارلىق ئىشلىرىنى باشلىۋەتتى. 1 ـ سېنتەبىردە، قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان پاراخوتلار ئەنگلىيە بوغۇزىغا قاراپ يولغا چىقىشقا باشلىدى. 3 ـ سېنتەبىردە، ئالىي قوماندانلىق شتابى قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان قۇرۇقلۇق ئارمىيە قىسىملىرىنىڭ 20 ـ سېنتەبىردە يولغا چىقىدىغانلىقى توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. گېرمانىيىنىڭ دېڭىزدىكى كۈچى كۆچلۈك بولمىغاچقا، قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان قىسىملارنى ئەنگلىيە بوغۇزىدىن توغرىسىغا ئۆتكۈزۈپ كېتىشكە كاپالەتلىك قىلىش قىيىن ئىدى. ئەنگلىيە جەنۇب تەرەپتىكى دېڭىز بويى رايونلىرىدا مۇداپىئە ئىستىھكاملىرىنى ياسىغان، قۇرۇقلۇقتا مۇداپىئە جەڭچىلىرىنى ئورۇنلاشتۇرغان، يەنە رادار پونكىتلىرىدىن 51 نى قۇرغان، ئۇنىڭدىن باشقا ئېغىر تىپتىكى پاراخوتلىرىنى بوغۇزنىڭ ھەممە

تەرىپىگە ئور ئولاشتۇر ۇۋەتكەن بولغاچقا، گېرمانىيىنىڭ چوڭ ـ كىچىك پاراخوتلىرى قارامۇق قىلىشقا پېتىنالمايتتى. بولۇپمۇ ئەنگلىيە گېرمانىيىگە قارىتا ئۇچ قاتار مۇداپىئە لىنىيىسى قۇرغانىدى.

1. «دۇشمەننىڭ پورتلارغا ھۇجۇم قىلىش ئېھتىمالى ئۇچۇن قۇرۇلغان بىرىنچى مۇداپىئە لىنىيىسى»، «ھاۋادىن رازۋېت قىلىش، سۇ ئاستى پاراخوتلىرى ئارقىلىق چارلاش ۋە باشقا يوللار بىلەن ئاخبارانقا ئىگە بولغاندىن كېيىن»، «ئىشلىتىشكە بولىدىغان بارلىق ئەسكىرىي كۇچ بىلەن دۇشمەن پاراخوتلىرىغا ئۇشتۇمتۇت زەربە بېرىش.»

2. «ئىككىنچى مۇداپىئە لىنىيىسى: دېڭىز ئۇستىدە ئىنچىكە ۋە قاتتىق چارلاش ئېلىپ بېرىپ، تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەن دۇشمەن قوشۇنلىرىغا ھۇجۇم قىلىش ھەم ئۇلارنى كېلىۋاتقان يولىدا يوقىتىش.»

3. «ئۇچىنچى مۇداپىئە لىنىيىسى: دۇشمەنلەر قۇرۇقلۇققا يېقىنلاشقان، بولۇپمۇ قۇرۇقلۇققا چىققان چاغدا ئۇلارغا زەربە بېرىش.» بۇ خىل زەربىگە چوقۇم ھاۋا ئارمىيىسى ياردەم بېرىشى كېرەك.» «دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن ھاۋا ئارمىيىسى زەربە بېرىشنى توختىماي ئېلىپ بېرىپ، دۇشمەننى ئۆزلىرى ئىگىلىۋالغان قۇرۇقلۇقتىكى جايلارغا تەمىنات يەتكۈزۈپ بېرەلمەيدىغان قىلىۋېتىش لازىم.»

ۋەزىيەتنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ، سېنتەبىرنىڭ كېيىنكى يېرىم ئېيىدا، ئەنگلىيە ئۆزىنىڭ 16 سەرخىل دۇئىزىيىسىنى جەنۇبتىكى دېڭىز بويى مۇداپىئەسىگە قويىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۇچ برونىۋىك قىسىم زەربىدار كۇچ بولۇپ، جەڭگە تېز سۇرئەتتە كىرىپ، قۇرۇقلۇققا چىققان ھەرقانداق ئور ۇندىكى دۇشمەنگە كۇچلۇك زەربە بېرەلەيتتى. بۇنداق ئەھۋالدا نېمىسلارنىڭ ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقىغا تاجاۋۇز قىلىپ چىقىش ـ

چىقالماسلىقى ئۇلارنىڭ ئەنگلىيە بوغۇزى بىلەن ئۆزلىرى قۇرۇقلۇقتا چىقىشنى پىلانلىغان جەنۇبىي دېڭىز بويىنىڭ كونترول‌لۇقىنى ئۆز قوللىرىغا ئېلىش - ئالالماسلىقىغا باغلىق ئىدى، يەنە قۇرۇقلۇقتا چىققاندىن كېيىنكى نەتىجىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى ئەنگلىيىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسى، پورتلىرى ۋە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ پائالىيەتلىرىنى ۋەيران قىلىۋېتىش - قىلىۋېتەلمەسلىك بىلەنمۇ مۇناسىۋەتلىك ئىدى.

گېتلېرنىڭ تەسەۋۋۇرى بويىچە، گېرمانىيە ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقىغا تاجاۋۇز قىلىپ كېرىشتە ئالدى بىلەن ھاۋا ئارمىيىسىنى ئىشقا سېلىپ، بىرىنچى قەدەمدە دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن بىرلىشىپ ھەربىكەت قىلىپ ئەنگلىيە فلوتىغا ھۇجۇم قىلماقچى، پورتلارنىڭ ئوسكۇنىلىرىنى ۋەيران قىلماقچى، ئىككىنچى قەدەمدە ئەنگلىيە ھاۋا ئارمىيىسىنى يوقىتىپ، ئاندىن قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى قۇرۇقلۇقتا چىقماقچى ئىدى. لېكىن، ئەمەلىيەت گېتلېرنىڭ ئويلىغىنى بىلەن ئوخشىمايلا قېلىپ، نەتىجىدە، ئەنگلىيەگە قىلىنغان جەڭ ھاۋا ئارمىيىسى ۋە دېڭىز ئارمىيىسىنى ئۇرۇشقا قاتناشتۇرماي، ئاساسەن ھاۋا ئارمىيىسى بىلەنلا ئېلىپ بېرىلىدىغان جەڭگە ئايلىنىپ قالدى.

ھاۋا ئۇرۇشى توغرۇلۇق گەپ بولغاندا، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى مارشال ھېرمان گېرىنگنى تىلغا ئالماي بولمايدۇ. بۇ قوماندان بۇ قېتىمقى ھۇجۇمدا ئۆزۈل - كېسىل مەغلۇپ بولدى.

گېرمانىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى غەربىي ياۋروپا قۇرۇقلۇقىنى دەسسەپ - چەيلەپ يۇرگەن، گۇدېرىئانىڭ برونېۋىك قوشۇنى ئەنگلىيە - فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنىنى دۇنكېركتا قاتمۇقات قورشىۋالغالىغان كۈنلەردە، گېرىنگ گېتلېرغا شۇنداق دېدى: «ئەمدى بىزنىڭ ئايروپىلانلىرىمىز ئاسمانىنى قاپلىسۇن! ئەگەر ياۋروپانى بويسۇندۇرۇشنىڭ پۈتۈن

شەرپىنى قوزغىلىڭ ئارمىيە ئېلىپ كېتىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا سىزنىڭ ئابرۇيىڭىزغا زىيان يېتىدىغان ئىش بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە قوزغىلىڭ ئارمىيىسىنىڭ ئىچىدە مۇقىمسىزلىقنىڭ يېڭى ئامىللىرىمۇ كېلىپ چىقىشى مۇمكىن. شۇڭا يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللارنىڭ ئالدىنى ئېلىشنىڭ بىردىنبىر چارىسى: ھەل قىلغۇچ جەڭگە قوزغىلىڭ ئارمىيىنى ئەمەس ھاۋا ئارمىيىسىنى سېلىش.» گېرىنگ كۆرۈنۈشتە بۇ گەپلىرى ئارقىلىق گىتلېر ئۇچۇن ئويلىغاندەك قىلغىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە بۇ ئۇنىڭ ھېيلىسى ئىدى. شۆھرەت ئۇچۇن جېنىنى بېرىدىغان گېرىنگ ئۆزىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسىنى ئەڭ ئاخىرقى ھەل قىلغۇچ جەڭگە سېلىش پۇرسىتىگە ئىگە قىلىۋېرىش، مۇمكىن بولسا بىر ھۇجۇم بىلەنلا مۇڭۇپىقىيەت قازىنىش، شۇ ئارقىلىق پۈتۈن تۆھپىنى ئۆزىنىڭ ھېسابىغا يازغۇزۇشنى مەقسەت قىلغانىدى. لېكىن ئۇنىڭ ئايروپىلانلىرى ھاۋانىڭ ياخشى بولماسلىقى سەۋەبى بىلەن ۋاقتىدا ئۇچالمىدى، ئۇچقاندىن كېيىن ئەنگلىيىنىڭ پادىشاھ ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ قاتتىق زەربىسىگە ئۇچرىدى. گېرىمانىيە ئايروپىلانلىرىمۇ بەزى ئەنگلىيە پاراخوتلىرىنى بومبارداىمان قىلىپ چۆكتۈرۈۋەتكەن، پورتلىرىنى مەلۇم دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراتقان بولسىمۇ، لېكىن گېرىنگنىڭ ئەنگلىيە ـ فرانسىيە بىرلەشمە ئارمىيىسىنى پۈتۈنلەي يوقىتىۋېتىش نىشانىغا يەنە تېخى خېلى بار ئىدى. نەتىجىدە، 300 مىڭ ئەنگلىيە ـ فرانسىيە ئەسكەرلىرى نېمىسلارنى قارشىپا تۇرۇپ مۇڭۇپىقىيەتلىك ھالدا دۇنكىركتىن چېكىنىپ چىقتى، بۇنىڭ بىلەن گېرمانىيە 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىن بېرى ستراتېگىيە جەھەتتە ئەڭ چوڭ خاتالىق ئۆتكۈزدى.

گىتلېر يوغان گەپ قىلىدىغان بۇ ئادەمنى ئەسلىدە خىزمەتتىدىن ئېلىپ تاشلىشى كېرەك ئىدى، لېكىن ئۇنداق قىلماي، داۋاملىق ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىۋەردى. بۇ قېتىم گېرىنگ

يەنە پو ئېتىپ، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى ئەنگلىيە ئايروپىلانلىرىنى ھاۋادىن قوغلۇپتەلەيدۇ، دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ ئارىلىشىشىنىمۇ توسىيالايدۇ، دېدى ھەم گىتلېرغا، ئەنگلىيىنىڭ جەنۇبتىكى ھاۋا مۇداپىئە ئەسلىھەلىرىنى تۆت كۈننىڭ ئىچىدە ۋەيران قىلىۋېتىشكە، ئەنگلىيە ھاۋا ئارمىيىسىنى بىرتانىيە ئاسمىنىدىن تۆت ھەپتىدە ھەيدەپ چىقىرىۋېتىشكە ۋەدە بەردى.

نېمىس ئايروپىلانلىرى ئەنگلىيىدىكى ئۇچ ئاراللىق 1940 ـ يىلى 10 ـ ئىيۇلدىن باشلاپ بومبارداسمان قىلىشقا باشلىدى. دەسلەپتە ئۇلار كۆچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، ئەنگلىيە بوغۇزىدىكى ھەربىي پاراخوتلار بىلەن سودا پاراخوتلىرىنى بومبارداسمان قىلغانىدى. 1 ـ ئاۋغۇست كۈنى، گىتلېر «ئۇلۇغ ھاۋا ئۇرۇشى» نىڭ باشلانغانلىقىنى جاكارلىدى. ئۇ 17 ـ نومۇرلۇق ئۇرۇش بۇيرۇقىدا: ھازىردىن باشلاپ «ئەنگلىيىنى بويسۇندۇرۇشنىڭ زۆرۈر شەرتلىرىنى ھازىرلاش» ئۈچۈن تۆۋەندىكى تەدبىرلەرنى قوللىنىش كېرەكلىكىنى ئۇقتۇردى:

1. گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى ئەنگلىيە پادىشاھ ھاۋا ئارمىيىسى بىلەن ھاۋا مۇداپىئە كۈچلىرىنى بىر پولىلا يوقىتىش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ھاۋادىكى ئايروپىلانلىرىغىلا زەربە بېرىپ قالماي، ئايرودروملىرىغىمۇ، باشقا قوندۇغان جايلىرىغىمۇ، تەمىنات يەتكۈزۈپ بېرىدىغان ئورۇنلىرى ۋە ئايروپىلان زاۋۇتلىرى، ھاۋادىن مۇداپىئەلىنىش ئۈسكۇنىلىرىنى ئىشلەپچىقىرىدىغان زاۋۇتلىرىغىمۇ زەربە بېرىلسۇن.

2. يۇقىرىدىكى ۋەزىپىنى ئورۇنداپ بولغاندىن كېيىن، گېرمانىيە قوشۇنلىرى پايدىلىنىشقا بېكىتىلگەن پورتلاردىن باشقا، ئەنگلىيىنىڭ جەنۇبىي دېڭىز يېقىسىدىكى بارلىق پورتلار پارتلىتىۋېتىلسۇن.

3. گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى ئۆزىنىڭ ۋەزىپىسىنى تېز

سۈرئەت ۋە رەھىمسىزلىك، پاتۇرلۇق بىلەن ئورۇندىسۇن. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ھەقىقىي مەقسەت — «دېڭىز شېرى پىلانى» نىڭ ئىجراسى ئۈچۈن، پېتەرلىك كۈچلەرنىمۇ ساقلاپ قويۇشلىرى شەرت.

گىتلېر يەنە گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ قانداقلا ئەھۋالدا بولسۇن، ئەنگلىيە ئايروپىلانلىرى ئۈچ ئېلىش ئۈچۈن گېرمانىيىنى بومبارىدىمان قىلىسىمۇ ئەنگلىيە ئاھالىلىرىنى «ھاۋادىن قورقۇنچلۇق ھالدا ئوقتا تۇتماسلىقنى بەلگىلىدى. ۋە گېرىنگقا ئالاھىدە تاپىلاپ، بولۇپمۇ ۋۇ بەلگىلىمىگە لوندوننى بومبارىدىمان قىلغاندا ئالاھىدە دىققەت قىلىڭلار، دېدى.

1 ـ ئاۋغۇست كۈنى، گىتلېر گېرىنگقا «ھاۋا ئۇرۇشىدا ئەنگلىيىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسىنى ئۈزۈل ـ كېسىل يوقىتىش» توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. 2 ـ ئاۋغۇستتا، گېرىنگ «بېرىتانىيە ئۇرۇشى» توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، 10 ـ ئاۋغۇست كۈنى ئومۇمىيۈزلۈك ھۇجۇمغا ئۆتۈشنى بەلگىلىدى. بۇ ھۇجۇمنى «بۈركۈت كۈنى ھەرىكىتى» دەپ ئاتىدى. گېرىنگ گىتلېرغا دوكلات قىلغاندا يەنە، خاتىرجەم بولۇڭكى ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ تۆت ھەپتە ئىچىدە ۋايجەنمنى چىقىرىپ، كېلىشىم ئۈستىدە ئولتۇرۇشقا مەجبۇر قىلىۋېتىمىز، دېدى. گېرىنگ ۋۇ گەپنى 7 ـ ئايدا قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ بەزى گېنېرالىرىغىمۇ دېگەنىدى.

گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى سان جەھەتتە مۇتلەق ئۈستۈنلۈكتە تۇرۇۋاتقانلىقى ئۈچۈن گېرىنگ شۇنداق غالجىرلىشىپ كېتىۋاتاتتى. گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ 109MF تىپلىق كۇرەشچى ئايروپىلانىدىن 933 110ME تىپلىق كۇرەشچى ئايروپىلانىدىن 375 ى بار ئىدى. بۇ ئايروپىلانلارنىڭ سۈرئىتى تېز، يۇقىرىغا ئۇرلەش تېزلىكىمۇ يۇقىرى، جانلىق، ئەپچىل ئىدى. ئۇلاردىن باشقىمۇ 2 مىڭ 669 ئايروپىلانى بار

ئىدى. ئەنگلىيەنىڭ بولسا 450 بومبارداىمانچى ئايروپىلانى بىلەن 600 كۈرەشچى ئايروپىلانلا بار ئىدى.

ئەمما ئەنگلىيەنىڭ ھاۋادىن مۇداپىئەلىنىش تەييارلىقىنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە ئىدى: يالغۇز رادارنلا ئېلىپ ئېيتساق، ئەنگلىيە ھاۋا ئارمىيىسى دېگىز بويى رايونلىرىنىڭ ھەممە يېرىگە رادار پونكىتلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇۋەتكەن بولۇپ، يىراقتىن كېلىۋاتقان دۈشمەن ئايروپىلانلىرىنىڭ ھەرىكىتىگە ھۆكۈم قىلالايتتى. بۇنىڭ بىلەن ئايروپىلانلارنىڭ پىلانسىز ئۇچۇشلىرى ئازايدى، ئۇچقۇچىلارمۇ بۇرۇنقىدەك كۆپ چارچىمايدىغان بولدى. گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ گېنېرال پولكوۋنىكى لېپ: «رادار ئەنگلىيەنىڭ كۈرەشچى ئايروپىلانلىرىنىڭ كۈچىنى بىر ھەسسە ئاشۇرۇۋەتتى» دېدى. گېرمانىيىلىكلەر شۇ چاغدا رادارنىڭ رولىنى ئازراق بايقىغان، ئەمما ئۇنىڭ زور كۆلەملىك ھاۋا ھۇجۇملىرى بىلەن يالغان ھۇجۇملارنى بۇنداق توغرا بايقىيالايدىغانلىقىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغانىدى.

«بۇركۇت كۈنى»، تاڭ سەھەر، ھاۋا ياخشى ئەمەس ئىدى. شۇنىڭ بىلەن پىلان 13 ـ ئاۋغۇستقا كېچىكتۈرۈلدى. 13 ـ ئاۋغۇستتىكى «بۇركۇت كۈنى» دىمۇ ھاۋا ناچار بولدى، ئاسماندا بۇلۇتلار پەس لەيلەپ يۈرەتتى. بۇ ھاۋامۇ ھۇجۇم قىلىشقا قولايسىز ئىدى. لېكىن يوغان گەپ قىلىدىغان گېرىنگ يەنە كېچىكتۈرۈشكە ئامالسىز قېلىپ، ھۇجۇم قىلىش بۇيرۇقىنى چۈشۈردى. كىم بىلسۇن، ھۇجۇم ئەمدىلا باشلىنىشىغا گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ سېپى قالايمىقانلىشىپ كەتتى. ئەسلىدە بېكىتىلگەن زىچ بومبارداىمان قىلىش بىلەن ئېگىز ھاۋادىكى كۈرەشچى ئايروپىلانلارنىڭ ھەرىكىتىنى بىر ـ بىرىگە ماسلاشتۇرۇپ جەڭ قىلىش پىلانىنى ئىجرا قىلىشقا مۇمكىن بولماي، ئەنگلىيەنىڭ رېئاكتىۋ ئايروپىلانلىرى گېرمانىيەنىڭ بومبارداىمانچى ئايروپىلانلىرىغا پۈتۈن كۈچى بىلەن زەربە بەردى.

نەتىجىدە «بۇركۇت كۇنى» گېرمانىيە ئارمىيەسىنىڭ ئۇرۇش پاشلانغاندىن بېرىقى ئەڭ ئېچىنىشلىق بىر كۇنى بولدى. شۇ كۇنى گېرمانىيە 45 ئايروپىلانىدىن ئايرىلدى، ئەنگلىيىنىڭ بولسا 13 لا ئايروپىلانى زىيانغا ئۇچرىدى.

«بۇركۇت كۇنى» نىڭ ساۋاقلىرىنى قوبۇل قىلىش ئۈچۈن، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيەسىنىڭ ئاخبارات ئەمەلدارلىرى ئۇچقۇچىلىرى بىلەن سۆھبەتلىشىپ، شۇ كۇنى بىر ئىشنىڭ ئۇلارغا ئىنتايىن ئازابلىق بىر تەسىرات قالدۇرغانلىقىنى بىلدى. ئۇ بولسىمۇ، ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ ئۇلارنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرغانلىقى ئىدى. دېمەك، ئەنگلىيىنىڭ رادارلىرى بارغانسېرى ئۆزىنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىۋاتاتتى. گېرىنگ بىلەن ئۇنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى رادارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ھۇجۇملىرىغا ئېغىر ھالدا خەۋپ كەلتۈرۈۋاتقانلىقىغا ئىشىنىپ تۇرسىمۇ، لېكىن رادارلارنى ۋەيران قىلىشنى كۆز ئالدىدىكى جىددىي ئىشلار قاتارىدا كۆرمەي، ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىشنى باشلاشتىن ئىلگىرى رادارلارغا زەربە بېرىپ قويۇشنى قارار قىلىشتى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار ئەنگلىيىنىڭ جەنۇبىي دېڭىز ياقىسىدىكى ئالتە رادار پونكىتىغا ھاۋادىن ھۇجۇم قىلدى، لېكىن ھۇجۇمغا ئۇچرىغان بۇ رادارلار بىرنەچچە سائەتكە قالماي يەنە ئىشلەپ كەتتى. نېمىس ئايروپىلانلىرىنىڭ تار، ئېگىز رادار مۇنارلىرىغا ئوقلىرىنى دەل تەگكۈزۈشى، يېڭىنىڭ ئۇچىغا پۇرچاق ئېتىپ تەگكۈزمەن، دېگەندەك ئىنتايىن قىيىن ئىش ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، گېرىنگ رادارغا بۇزغۇنچىلىق قىلىش بىلەن ئەنگلىيىنىڭ پادىشاھ ھاۋا ئارمىيەسىگە ئېغىر كرىزىس ئەكەلگىلى بولمايدۇ، دەپ قاراپ، ئالدىنقى سەپتىكى قوماندانلىرىغا بىر ئەسلەتمە ئەۋەتتى:

«رادار پونكىتلىرىغا داۋاملىق ھۇجۇم قىلىشنى

ئەھمىيەتلىك دەپ قاراش گۇمانلىق بولۇپ قېلىۋاتىدۇ، چۈنكى ۋەيران قىلىنغان رادار پونكىتلىرىنىڭ بىرىمۇ ئۆزىنىڭ رولىنى يوقاتقىنى يوق.»

گېرمانىيە ئارمىيىسى ئەنگلىيىنىڭ رادار پونكىتلىرىنى زور چىقىمغا ئۇچرىتىدىغان ھۇجۇملىرىنى داۋاملاشتۇرمىغان بولغاچقا، ئۇنىڭدىن كېيىنكى ھاۋا ئۇرۇشلىرىدا سان جەھەتتە ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەپ تۇرسىمۇ، ھەل قىلغۇچ جەڭ نەتىجىسىگە پەقەتلا ئېرىشەلمىدى.

گېرىنگ 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشى داۋامىدا نۇرغۇن خاتالىق ئۆتكۈدى، ئەمما بۇ قېتىمقى رادارلارنىڭ رولىغا سەل قارىغانلىقى خاتالىرىنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ زور خاتالىقى ئىدى.

برىتانىيىگە قىلىنغان ھاۋا ھۇجۇمىدا گېرىنگ قول ئاستىدىكىلىرىگە ھەرقانداق جايىنى، ئەنگلىيىنىڭ شەھەرلىرىنىمۇ بومبارداىمان قىلىش ھوقۇقىنى بېرىۋەتتى. لېكىن بومبارداىمان قىلىنمايدىغان بىرلا شەھەر بار ئىدى، ئۇ بولسىمۇ لوندون بولۇپ، گىتلېرنىڭ بۇيرۇقى شۇنداق ئىدى.

گىتلېر نېمە ئۈچۈن بۇنداق قىلدۇ؟ بۇ مەسىلە ھازىرغىچە يېشىلگىنى يوق. بەلكىم ئۇ ئەنگلىيىنى بويسۇندۇرغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ جەڭ ئېتىغا مىنىپ قىلچە زىيانغا ئۇچرىمىغان بۈككىنھام ئوردىسىدا ئۆزىنىڭ ھەيۋىسىنى كۆرسىتىپ قۇيماقچى، بىرمېر كوچىسى بىلەن مېڭىپ، ھېچقانداق يېرى بۇزۇلمىغان دۆلەت مەجلىسى بىناسىنى زىيارەت قىلماقچى بولغان بولغىيتتى؛ ياكى بولمىسا لوندوننىڭ قەدىمكى بىنالىرىنى ۋەيران قىلىۋەتسە، ئۆزىنىڭ تەشۋىقاتلىرىغا پايدىسىز بولۇپ، بىتەرەپ دۆلەتلەرگە تەسىر يېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگەندۇ ۋە ياكى ئۇ لوندوننى بومبارداىمان قىلىشنىڭ ئۆزىنىڭ ستراتېگىيە ۋە تاكتىكىلىرىغا قىلچە پايدىسى بولمايدىغانلىقىنى ئىنچىكە ئويلىغاندۇ.

24 ـ ئاۋغۇستتا، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈرەشچى ئايروپىلانلىرى قوماندانلىق شتابىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن بومبارداسمان قىلماقچى بولۇپ، بىر قىسىم ئايروپىلانلىرى بۈيرۇق بويىچە تېمزا دەريا سىنىڭ بويىغا جايلاشقان روچېستېر بىلەن كىنگستوندىكى ئايروپىلان زاۋۇتىنى، لوندونغا 15 ئىنگلىز لىسى كېلىدىغان جايدىكى چوڭ ماي ئىسكىلاتىنى بومبارداسمان قىلىشقا ماڭاتتى، باشلامچى ئايروپىلان سىمسىز تېلېگراف ئارقىلىق ئالاقلىشىپ ماڭاتتى. لېكىن كەينىدە كېلىۋاتقان ھەر نەچچە ئايروپىلاندا تېلېگراف ئەسۋابلىرى بولمىغاچقا، بىر يەرگە كەلگەندە ئالدىدىكى ئايروپىلان بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قېلىپ تىشاندىن چەتنەپ كەتتى. ئەنگلىيىنىڭ زېنت توپلىرى ئۇلارغا قارىتىپ ئوق ئۇزگەندە، ئۇ ئايروپىلانلارنىڭ ئۇچقۇچىلىرى ئايروپىلانلىرىدىكى بومبىلارنىڭ ھەممىسىنى تاشلىۋېتىپلا قېچىپ كەتتى.

ئۇلارنىڭ تاشلىغان بومبىلىرى لوندون شەھىرىنىڭ مەركىزىگە چۈشۈپ، سابنت جارس چېركاۋىنى تۈپتۈز قىلىۋەتتى، مەيداندىكى بىر ھەيكەلمۇ بومبىلارنىڭ زەربىسى بىلەن ئۆرۈلۈپ چۈشتى.

بۇ ئىش چېرچىلنىڭ قاتتىق غەزىپىنى كەلتۈرۈپ، نەتىجىدە ئۇ ئۆچ ئېلىش ئۈچۈن بېرلىننى بومبارداسمان قىلىشنى قارار قىلدى. گېرمانىيە بېرلىننى ھەرگىز بومبارداسمانچىلىققا ئۇچرىمايدۇ دەپ مەيدىسىگە ئۇرغانىدى. ئەمما ئەنگلىيىنىڭ ئېغىر تىپلىق 81 بومبارداسمانچى ئايروپىلانى بېرلىننى بومبارداسمان قىلدى. بۇنىڭ بىلەن بالا تېشىپ، ئەمدى گىتلېر ئۆزىنى باسالماي، ۋارقىراپ ـ جارقىراپ، لوندوننى توختىماي بومبارداسمان قىلىشنى تەلەپ قىلدى: «ئۇلار بىزنىڭ شەھەرلىرىمىزنى بومبارداسمان قىلىشقا پېتىنغانىكەن، بىز چوقۇم ئۇلارنىڭ شەھەرلىرىنى تۈپتۈز قىلىۋېتىشىمىز كېرەك» دەپ

بۇيرۇق چۈشۈردى.

تېچ ئوكيان ئۇرۇشىدا، ئامېرىكا ياپونىيىنىڭ پايتەختى توكيونى تۇنجى قېتىم بومبارىمان قىلغاندىن كېيىن (پەقەت بىرنەچچىلا بومبا تاشلىغان)، ياپونىيە باش مىنىستىرى غەزىپىگە پايلىماي، يامامۇتو گوجويوروگونىڭ مىدۋېي ئارىلىغا ھۇجۇم قىلىش توغرىسىدىكى تەكلىپىنى ئالدىراپ - تېنەپلا ماقۇللاپ قويۇپ، ياپونىيە ئارمىيىسىنىڭ پۈتۈنلەي مەغلۇپ بولۇشىغا سەۋەبچى بولۇپ قالغانىدى.

شۇنىڭغا ئوخشاش، گىتلېرنىڭ بۇ قارارىمۇ گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ستراتېگىيىلىك ھۇجۇم يۈنىلىشىنى ئۆزگەرتىۋېتىپلا قالماي، بەلكى يەنە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچىنى زور دەرىجىدە تارقاقلاشتۇرۇۋەتتى ۋە ئاجىزلاشتۇرۇۋەتتى. مەلۇماتلاردىن قارىغاندا، 7 - سېنتەبىردىن باشلاپ لوندونغا قىلىنغان بومبارىماندا گېرمانىيە ئارمىيىسى 200 ئايروپىلان زىيان تارتقان، يەنە تېخى تەڭدىن تولىسى بومبارىمانچى ئايروپىلانلار.

برىتانىيە ھاۋا ئۇرۇشىدا، گېرمانىيە جەمئىي 1 مىڭ 733 ئايروپىلاندىن، 6 مىڭ مۇنەۋۋەر ئۇچقۇچىلىرىدىن ئايرىلىپ قالدى، ئەنگلىيە بولسا 950 ئايروپىلان، 400 ئۇچقۇچىسىدىن ئايرىلدى. ئەنگلىيە پادىشاھ ھاۋا ئارمىيىسىنى يوقىتىۋېتىش پىلانى مەغلۇپ بولغاچقا، ئۇنىڭ ئۈستىگە گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ بۇ قېتىمقى ھاۋا ئۇرۇشىدا تارتقان زىيىنى كۆپ بولۇپ كەتكەچكە، گېرمانىيىلىكلەرنىڭ نەزەرىدىكى ئەنگلىيىگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشتە كەم بولسا بولمايدىغان ئۈستۈنلۈككە ئىگە كۈچ دەپ قارالغان ھاۋا ئارمىيىسى ئېغىزىدىكى قۇرۇق گەپكە ئايلىنىپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن گىتلېر «دېڭىز شىرى پىلانى» نىڭ ۋاقتىنى چەكسىز ئۇزارتىشقا مەجبۇر بولدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە لوندون قاتارلىق جايلارغا ۋەھىمە سېلىپ تۇرۇش

مەقسىتىدە بومباردىمان قىلىپ تۇرۇشنى قارار قىلدى. بۇ ئۇنىڭ ئەكس ئاختۇرقى بېيشىم ئىشلىتىش ۋاستىسى ئىدى. گىتلېرنىڭ بۇ قارارى ھېرېپ ھالىدىن كېتەي دەپ قالغان پادىشاھ ھاۋا ئارمىيىسى ئۇچۇن زور بىر دەم ئېلىۋېلىش پۇرسىتى بولدى، نېمىسلارنىڭ ۋەھىمە خاراكتېرلىك بومباردىمان قىلىشلىرى ئەنگلىيە خەلقىنىڭ فاشىزمغا قارشى ئېتىقادى ۋە ئىرادىسىنى قىلچە تەۋرىتەلمىدى. ئۇكتەبرنىڭ بېشىدىن تارتىپ، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى كېچىدە ھەربىرەت قىلىشقا ئۇزگىرىپ، ئەنگلىيىنىڭ مۇھىم سانائەت شەھەرلىرىنى بومباردىمان قىلىشقا باشلىدى. ئەنگلىيە گەرچە ئۇرۇشتا زور زىيان تارتقان بولسىمۇ، گىتلېرنىڭ «دېڭىز شىرى پىلانى» نى مەغلۇپ قىلدى.

دېڭىز ئارمىيە باش شتابىنىڭ 17 ـ سېنتەبردىكى ئۇرۇش خاتىرىسىگە مۇنداق يېزىلغان: «دۇشمەن ھاۋا ئارمىيىسى تېخىچە يوقىتىلمىدى، ئۇنىڭ ئەكسىچە، كۇندىن ـ كۇنگە جانلىنىپ كېتىۋاتىدۇ. ھاۋا رايىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىدىن قارىغاندا، ئەنگلىيە بوغۇزىدا بىر مەزگىللىك تىنچ كۇنلەردىن ئۇمىد ئۇتمەك تەس. شۇ سەۋەب بىلەن فىئورېر «دېڭىز شىرى پىلانى» نى مۇددەتسىز ئۇزارتىشنى قارار قىلدى (ئۇرۇش پىلانى) ـ 12 ـ ئۇكتەبردە، گىتلېر ئەنگلىيىگە تاجاۋۇز قىلىدىغان «دېڭىز شىرى پىلانى» نى رەسمىي ھالدا 1941 ـ يىلغا كېچىكتۇردى.

11 ـ نويابردىن باشلاپ، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنى تاكتىكىسىنى ئۇزگەرتىپ، مەركەزلىك بومباردىمان قىلىشتىن تارقاق بومباردىمان قىلىشقا ئۆتتى. كوۋېنترى، بىرمىنھام، مانچېستېر، لىۋېرپول، برستول، پلىموت ۋە بېلفاست قاتارلىق مۇھىم سانائەت شەھەرلىرىنى بومباردىمان قىلىشنى نىشان قىلدى. بۇ شەھەرلەرگە قىلىنغان بومباردىمان سەككىز ئاي داۋاملىشىپ، ئەنگلىيىنىڭ ئاۋىئاتسىيە سانائىتىنىڭ مەركىزى

بولغان كوۋېنتزى ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى. لېكىن ئەنگلىيە خەلقى تىز پۈكمىدى، ئەكسىچە شارائىت ئاستىدىمۇ ئىشلەپچىقىرىشنى داۋاملاشتۇردى، ھەربىي ساناەئت ئىشلەپچىقىرىشى پەسلەپ كەتمىدى، ئايروپىلان ئىشلەپچىقىرىشى گېرمانلىيىنىڭ شۇ چاغدىكى سەۋىيىسىدىن ئېشىپ كەتتى.

1941 ـ يىلى 11 ـ ماي، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى ئەنگلىيىگە ئەڭ ئاخىرقى قېتىم ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىپ، ئاساسىي كۈچىنى شەرققە يۆتكەپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشقا تەييارلىق قىلدى. ئەمدى ئۇنىڭ ئەنگلىيىگە ھۇجۇم قىلغۇدەك كۈچى يوق ئىدى.

گېرمانىيىنىڭ ئەنگلىيىگە ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىشىنىڭ يەنە بىر مۇھىم مەقسىتى، چېرچىللنى قورقىتىپ تىز چۆكتۈرۈش ئارقىلىق غەربىي ياۋروپادىكى ئىشغالىيەت رايونلىرىنى مۇقىم تۇتۇپ تۇرۇش، ئاندىن بار كۈچى بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىش ئىدى. مۇشۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن، گېرمانىيە فاشىستلىرى ئەنگلىيە ئۈستىدە داۋاملىق ئىككى قېتىم رەسۋا كومېدىيە ئوينىدى: ئۇنىڭ بىرى، 1940 ـ يىلى كۈزدە، گىتلېر جاسۇسلارنى ئەۋەتىپ ئىسپانىيە بىلەن پورتۇگالىيىنى زىيارەتتە بولۇۋاتقان ئەنگلىيە پادىشاھى ئەر ـ خوتۇن گېرتسوگ ۋىندسورلارنى ئەنگلىيىنى گېرمانىيە بىلەن سۈلھ تۈزۈشكە مەجبۇرلاش ئۈچۈن گۆرۇ ھېسابىدا تۇتۇپ كەتتى. يەنە بىرى، 1941 ـ يىلى 10 ـ ماي، ناتسىستلارنىڭ ئۈچىنچى نومۇرلۇق باشلىقى ھېس گېرمانىيەنىڭ رەس گېرتسوگ ھامىلتون بىلەن بولغان شەخسىي مۇناسىۋەت ئارقىلىق ئەنگلىيە ـ گېرمانىيە كېلىشىمىگە يول ئېچىش ئۈچۈن، ئۆزى يالغۇز ئايروپىلان ھەيدەپ ئەنگلىيىگە باردى. لېكىن ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى بىلەن خەلقىنىڭ كۆرەش ئىرادىسى مۇستەھكەم بولۇپ، ئۇلارنىڭ بۇ سۈيىقەستلىرىنىڭ بىرمۇ ئەمەلگە ئاشمىدى.

1941 - يىلى ئىيۇلدا، گىتلېر ئەنگلىيىگە تاجاۋۇز قىلىدىغان پىلانىنى 1942 - يىلى باھارغا كېچىكتۈردى. كېيىن سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىش، «دېڭىز شىرى پىلانى» ئادىلا ئەمەلگە ئاشمىدى.

گىتلېرنىڭ «دېڭىز شىرى پىلانى» نىڭ ئەمەلگە ئاشماسلىقىدىكى ئاساسلىق سەۋەبلەر: بېرىتانىيە ھاۋا ئۇرۇشىدا گىتلېر ھاۋادىكى كونتروللۇق ھوقۇقىنى قولغا كىرگۈزەلمەيلا قالماي، ئەكسىچە ئۇرغۇن ئايروپىلانلىدىن ئايرىلىپ قالدى. بۇنىڭ بىلەن ھاۋادىن تاشلايدىغان قىسىملارنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلالمىدى، قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ ئەنگلىيە قۇرۇقلۇقىغا چىقىشىنىمۇ مۇھاپىزەتتە كاپالەتلەندۈرەلمىدى؛ ئىككىنچىسى، گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ كۆچى بەكمۇ ئاجىز بولۇپ، ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسى بىلەن كۈچ ئېلىشالمىدى، قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان قوشۇنلارنى ئوشۇيدىغان پاراخوتلارنىمۇ تولۇق تەييارلىيالمىدى، بۇنىڭ بىلەن قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان قوشۇنلارنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشى كاپالەتكە ئىگە بولالمىدى؛ ئۈچىنچىسى، گىتلېر ئەنگلىيىنى بويسۇندۇرماي تۇرۇپلا، نىشانىنى ئۆزگەرتىپ سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلماقچى، ئۇ يەرنى بېسىۋالغاندىن كېيىن، پۈتۈن كۈچىنى يىغىپ ئەنگلىيىنى بويسۇندۇرماقچى، ئاندىن ئامېرىكىغا ھۇجۇم قىلماقچى بولدى. نەتىجىدە، بېرىتانىيىدىكى مەغلۇبىيىتى گىتلېرنى غەرب بىلەن شەرقتىكى ئىككى سەپتە ئۇرۇش قىلىدىغان پاسسىپ ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويدى ۋە بۇ مەغلۇبىيەت ئۇنىڭ تۆۋەنگە قاراپ مېڭىشقا باشلىغانلىقىنىڭ تۇنجى قەدىمى بولۇپ قالدى.

ئەنگلىيە ئۇرۇشى 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدا ۋاقتى ئەڭ ئۇزۇن، كۆلىمى ئەڭ چوڭ بىرىنچىسى ھاۋا ئۇرۇشى بولدى، پۈتۈن ئۇرۇشتا گېرمانىيە ئەنگلىيىگە 60 مىڭ تونna بومبا تاشلىدى،

86 مىڭ ئەنگلىيە ئاھالىسى ئۆلدى، 100 دىن ئارتۇق بىناۋەيران بولدى، گېرمانىيە 1 مىڭ 733 ئايروپىلاندىن، 6 مىڭ ئۇچقۇچىسىدىن، ئەنگلىيە 915 ئايروپىلانىدىن، 414 ئۇچقۇچىسىدىن ئايرىلدى.

ئەنگلىيە ئۇرۇشىنىڭ غەلىبىسى، ئەنگلىيە خەلقى، ھۆكۈمىتى، ئارمىيىسىنىڭ دۆلەتنىڭ مۇنەۋەرز بولماسلىقى، خەلقنىڭ بىخەتەرلىكى ئۈچۈن ئىنتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلغانلىقىدىكى مەھسۇلى. بۇ قېتىمقى ئۇرۇش بىلەن تەڭ ئەنگلىيىنىڭ دۇنيادىكى ئابرويى زور دەرىجىدە ئاشتى، چېرچىل بۇ قېتىمقى ئۇرۇشنى خۇلاسىلەپ شۇنداق دېدى: «گېرمانىيە ئايروپىلانلىرى بىلەن ئەنگلىيە ئايروپىلانلىرىنىڭ زىيىنى ئىككىدە بىر بولدى. ئەنگلىيە ھاۋا ئارمىيىسى يىمىرىلمەيلا قالماي، ئەكسىچە كۈرەش قىلغانسېرى كۈچىيىپ باردى.» ئۇ تۆۋەن پالاتادا سۆزلىگەندە يەنە شۇنداق دېدى: «ئىنسانىيەت ئۇرۇش تارىخىدا، ئاز ئادەم بىلەن شۇنچىلىك كۆپ ئادەملەر ئۇچۇن ئاشۇنداق زور تۆھپە قوشقان ئىشلار ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان.»

ئالتىنچى باب مۇسسولىنى ئاخىر نىجاتكارغا ئېرىشتى

△ مۇسسولىنى ئازراق ئولجىغا ئېرىششكە ئالدىراپ كەتتى

△ ئىتالىيىنىڭ غالجىر گېنېرالى گېرمانىيىنىڭ ياردىمىنى ئېلىشنى خالىمىدى

△ ئەنگلىيە قوشۇنلىرى قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈۋىدى، مۇسسولىنىنىڭ چىرايى تۆتۈلۈپ كەتتى

△ كىئانو: گىتلېرنى سىزگە سېلىشتۇرغاندا، ئۇ تېخى كىچىك بالا

△ گىتلېر: شىمالىي ئافرىقىنى ئەنگلىيىلىكلەرگە تاشلاپ بېرىشكە ھەرگىز بولمايدۇ

△ گىتلېر: رومميل، مەن سىزدىن خوش خەۋەر كۈتىمەن

△ رومميل كېرىستقا مىخلاندى

△ رومميل پاراسەت بىلەن ئىش قىلدى

△ قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى! گىتلېرنىڭ مۇكاپاتى

غەربىي ياۋروپادىكى جەڭ ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، ئافرىقا، بولۇپمۇ شىمالىي ئافرىقا مۇھىم بىر جەڭ مەيدانىغا ئايلىنىپ قالدى.

شىمالىي ئافرىقا سودان، مىسىر، لىۋىيە (ئادەت بويىچە بۇ جايلار ئۇچ رايونغا بۆلۈنەتتى، يەنى تىرىپولى ئافرىقىسىنىڭ غەربىي شىمالىغا، كۇرېنىكا شەرقىغە، فېزان لىبورتانىيىسىنىڭ جەنۇبىغا توغرا كېلەتتى)، تۇنىس، ئالجىرىيە، مەراكەش قاتارلىق جايلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن ئىلگىرى مىسىر مۇستەقىل پادىشاھلىق بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئەنگلىيەنىڭ كونتروللۇقىدا ئىدى؛ سودان ئەنگلىيەنىڭ، لىۋىيە ئىتالىيەنىڭ، تۇنىس، ئالجىرىيە، مەراكەش فرانسىيەنىڭ مۇستەملىكىسى ئىدى.

ئەڭ ئاخىرقى بىر ئەنگلىيە ئەسكىرى 1940 - يىلى 4 - ئىيۇن كۇنى دۇنكىركتا پاراخوتقا چىققاندىن باشلاپ، ئەنگلىيە يىلەن گېرمانىيەنىڭ بىر - بىرى بىلەن كېلىشىم تۈزۈشلىرىنىڭ ئەھمىيىتى قالمىدى. ئىككى ھەپتىدىن كېيىن، ئىتالىيەنىڭ تەلۈە مۇستەبىتى مۇسسولىنى ئالدىراپ - تېنەپ فرانسىيە بىلەن ئەنگلىيەگە ئۇرۇش ئېلان قىلىپ، «ئارىلىقتىن ئازراق ئولجا ئېلىشقا ئالدىرىدى».

1890 - يىلدىن بېرى، ئىتالىيەنىڭ ئافرىقىدا مۇستەملىكىلىرى پەيدا بولۇشقا باشلىغانىدى، ھازىرمۇ ئىتالىيەگە ئەڭ يېقىن لۇيىدە ئىتالىيەنىڭ 220 مىڭ ئەسكىرى ئۇرۇش ھالىتىدە تۇرۇۋاتاتتى. مۇسسولىنى ئۇ يەردىكى قوشۇنىغا ئەنگلىيەنىڭ مىسىردا تۇرۇۋاتقان قوشۇنىغا ھۇجۇم قىلىش، سۇۋەيش قانىلىنى بېسىۋېلىش بۇيرۇقىنى چۈشۈردى.

1940 - يىلى 9 - سېنتەبىردە، مارشال رودولف گرازىيان مىسىرغا بولغان ئۆز ۋن مۇددەتلىك ھۇجۇمىنى باشلاپ، سىد - بەيراندا توسۇلۇپ قالدى. گىتلېر يېڭى ئىتتىپاقدىشى مۇسسولىنىغا گېرمانىيەنىڭ بىر رونۇك دىۋىزىيەسىنى يارىدەمگە ئەۋەتمەكچى بولۇۋىدى، مۇسسولىنىنىڭ تەكەببۇر گېنېرالىرى ھەددىدىن زىيادە يوغانچىلىق قىلىپ بۇ يارىدەمنى

قوبۇل قىلمىدى. گىتلېرنىڭ رىمدا تۇرۇشلۇق ۋەكىلى گېنېرال ئېنو فون لېتلون ئۆكتەبرده تاپشۇرۇۋالغان ئۇقتۇرۇشىدا: ئىتالىيه قوشۇنى بۇ قېتىمقى ھۇجۇمنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدۇ. ھۇجۇمنى دېكابرنىڭ ئاخىرىدا باشلىماقچىمىز، دېيىلگەنىدى.

ئىتالىيىلىكلەر: «بۇنىڭدىن كېيىن، نىل دەرياسىنىڭ ئۇچ بۇرجەك رايونىغا قىلىنىدىغان ھۇجۇمىغا ئىتالىيه ئۇچ دېۋىزىيىنى سېلىشى مۇمكىن. ئۇ يەردە تەخمىنەن 200 مىڭدەك ئەنگلىيه ئەسكىرى بار» دەپ قارىغانىدى.

شۇنىڭ بىلەن گېرمانىيىنىڭ يارده‌مگه ئەسكەر ئەۋەتىش ئىشىنىڭ زادىلا نەتىجىسى بولمىدى. 28 - ئۆكتەبرده، مۇسسولىنى ئالبانىيه ئارقىلىق گرېتسىيىگه ھۇجۇم قىلدى. بۇ ئىش گىتلېرغا قاتتىق تەسىر قىلدى، چۈنكى ئۇنىڭ ئۆز ئالدىغا پىلانى بار بولۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلماقچى ئىدى، شۇڭا ئۇ ئىتالىيىنىڭ بۇ ھەرىكىتىدىن نارازى بولۇپ قاتتىق خاپا بولۇپ كەتتى.

«بىز ئەمدى لۇنيه بىلەن ئالبانىيەدىكى ئىتالىيه قوشۇنلىرىغا يارده‌م بېرەلمەيمىز...» ئۇ 1 - نويابر كۈنى باش شتابتىكىلەرگه شۇ گەپنى قىلدى.

ئىككى كۈندىن كېيىن، ئۇ قۇرۇقلۇق ئارمىيه تانكا ئۇرۇشىنىڭ مۇتەخەسسىسى ۋىليام فون توما بىلەن مۇشۇ مەسىلە ئۈستىده ئەستايىدىل سۆزلىشىپ، ئۇ برونېۋىك قوشۇنىنى ئىتالىيىگه يارده‌م بەرمەيدىغان، «ئۇنى قالدۇرۇپ قويۇپ كېيىن ئىشلىتىدىغان بولۇپ بېكىتتى. ئۇ يەنه ئىتالىيه قوشۇنلىرىنىڭ يېڭىلىپ قېلىپ يان تەرەپتىن گېرمانىيىنىڭ ستراتېگىيىسىگه تەسىر يېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئوتتۇرا دېڭىزغا ئايروپىلان ئەترىتى ئەۋەتتى.

1940 - يىلى دېكابردا، تەكەببۇر ئىتالىيىلىكلەر شىمالىي

ئافرىقىدا قاتتىق ئوقۇشسىزلىققا ئۇچرىدى. ئەنگلىيە بۇيۇك بريتانىيە ئىمپېرىيىسى ئىچىدىن زور تۈركۈمدە ماتورلاشقان قوشۇن يۆتكەپ، مىسىر چېگرىسى ئىچىدىكى سىد - بەيراندا ئىتالىيە قوشۇنىنىڭ ھۇجۇمىنى توسۇۋالغان ۋە گېنېرال لېيتېنانت رىچارد ئوكانۇنىڭ قوماندانلىقىدا قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتكەندى. قايتۇرما ھۇجۇم ناھايىتى تېز بولۇپ، ئون كۈن ئىچىدە باردىيادىكى لىۋىيە قەلئەسىنى قورشىۋالدى. مارشال گرازىيان 9 - ئايدىكى ھۇجۇمنى مانا مۇشۇ جايدىن باشلىغانىدى.

ئەنگلىيە قوشۇنىنىڭ قوماندانلىق شتابى سېنتەبرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىكى قىسقا تىنچلىق پەيتىدە مىسىردىكى قوشۇنلىرىنى كۈچەيتىپ قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈش تەييارلىقىنى قىلىۋالدى. دېكابرنىڭ باشلىرىدا ئىككى پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسى ۋە بىر پولك تانكا قوشۇنى بىلەن مىسىرنىڭ ئەسكىرىي كۈچىنى تولۇقلىدى، ئايروپىلانلىرىنى 600 دىن 1000 غا كۆپەيتتى، ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدىكى دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ كۈچىنىمۇ كۈچەيتتى. دېڭىز ۋە ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن برونېۋىك قوشۇن ئارقىلىق تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ جەنۇب قانالىنىڭ ئىتالىيە قوشۇنلىرىنى تارمار قىلىش، سىد - بەيران بىلەن سالۇمنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئۈزۈپ تاشلاش، ماتورلاشقان قوشۇن بىلەن ئىتالىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئارقا سېپىگە تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ، ئىتالىيە قوشۇنلىرىنى چېكىنىشكە مەجبۇر قىلىش توغرۇلۇق جەڭ پىلانى تۈزدى.

ئەنگلىيە قوشۇنلىرى قاتتىق بوران چىققان 7 - دېكابر كېچىسى 7 - برونېۋىك دىۋىزىيىسى بىلەن ھىندىستانىنىڭ پىيادىلەر 4 - دىۋىزىيىسىنى يۆتكەپ كېلىپ، شىمالىي ئافرىقىدا تۇنجى قېتىم زور كۆلەملىك ھۇجۇم قوزغىدى. يەر ئۇستىدىكى قوشۇنلار ھەربىەت باشلاشتىن ئىلگىرى ھاۋا ئارمىيىسى

ئاساسلىق ئاھالىلەر رايونلىرى بىلەن ئايرودرومىلارنى بومبارداىمان قىلدى، دېگىز فلوتىمۇ سىد ـ بەيران قاتارلىق جەڭ سەپلىرىنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرىنى توپقا تۇتتى. 9 ـ دېكابر سەھەردە، ئەنگلىيىنىڭ برونېۋىك قوشۇنى سىد ـ بەيراننىڭ ئارقا تەرىپىگە ئۆتۈپ، ئىتالىيە قوشۇنلىرى بىلەن سالۇمنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئۈزۈپ تاشلىدى. ئىتالىيە قوشۇنلىرىنىڭ سول قانىتى ئەنگلىيە پاراخوتلىرىنىڭ زەمبىرەكلىرىنىڭ ئېتىش دائىرىسىدە ئىدى، ئوڭ قانىتى بولسا ئەنگلىيىنىڭ تانكا پولكىنىڭ مۇھاسىرىسىگە چۈشۈپ قالغانىدى. 11 ـ دېكابىردا، ئەنگلىيە قوشۇنلىرى سىد ـ بەيراننى تارتىۋېلىپ، 20 مىڭ ئىتالىيە ئەسكىرىنى ئەسىرگە ئالدى. 17 ـ دېكابىردا سالۇمنى ئىگىلەپ، ئۇ يەردىن 38 مىڭ ئىتالىيە ئەسكىرىنى ئەسىرگە چۈشۈرۈپ، لىۋىيىنىڭ چېگرىسىغا قاراپ ئىلگىرىلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئەنگلىيە قوشۇنلىرى ھۇجۇمنى تېخىمۇ جىددىيلەشتۈردى.

1941 ـ يىلى 5 ـ يانۋاردا ئەنگلىيە قوشۇنلىرى باردىيىنى ئىشغال قىلىپ، يەنە 30 مىڭ ئىتالىيە ئەسكىرىنى ئەسىرگە ئالدى، 22 ـ دېكابىردا كۇرېنىكانىڭ مۇھىم پورتى توبرۇكنى ئىشغال قىلدى ۋە بۇ يەردىمۇ 25 مىڭ دۇشمەننى ئەسىر ئالدى. ئەنگلىيە قوشۇنلىرى غەربكە قاراپ داۋاملىق ئىلگىرىلەپ، 6 ـ فېۋرالدا كۇرېنىكانىڭ يەنە بىر مۇھىم پورتى بەنى غازىنى ئىگىلىدى، ئاندىن كۇرېنىكانىڭ غەربىي دېگىز بويىغا قاراپ داۋاملىق ئىلگىرىلىدى ۋە ئاگرا تەۋەسىدە ئالدىنقى سەپ ئىستىھكاملىرىنى قۇردى. بۇ چاغدا، بالقاننىڭ جەڭ ۋەزىيىتى كۈندىن ـ كۈنگە جىددىيلىشىپ، ئەنگلىيە شىمالىي ئافرىقىدىن بىر قىسىم كۈچىنى ئاجرىتىپ يارىدەمگە ئەۋەتىشكە مەجبۇر بولدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە غەربكە قاراپ 700 كىلومېتر ئىچكىرىلەپ كەتكەچكە، ئارقا سەپ تەمىناتىنى يەتكۈزۈپ بېرىش قىيىنلاشتى. مۇشۇ سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ھۇجۇمنى توختىتىپ

تۇرۇشقا مەجبۇر بولدى. ئىككى ئايلىق جەڭدە ئەنگلىيىنىڭ 475 ئادەمى ئۆلدى، 1225 ئادەمى يارىلاندى، 43 ئادەمى دېرەكسىز يوقاپ كەتتى، ئىتالىيىنىڭ زىيىنى ناھايىتى ئېچىنىشلىق بولۇپ، توققۇز دېۋىزىيەسى پۈتۈنلەي يوقىتىلدى، ئۇلاردىن پەقەت 130 مىڭ ئادەم ئەسىرگە چۈشۈپ ئامان قالدى.

ئىتالىيە قوشۇنلىرىنىڭ رەسۋا مەغلۇبىيىتى مۇسسولىنىنىڭ قاتتىق غەزىپىنى كەلتۈردى. ئۇ ئالدىنقى سەپتىن كەلگەن مەلۇماتلارنى كۆرۈپ، قول ئاستىدىكى گېنېراللىرىنى تىللاپ كەتتى:

— ھارام تاماقلار! نان قېپىلار! سەنلەرنىڭ قېچىشتىن باشقا چارىلىرىڭ يوقمىدى؟! قاراشقىنا، لىۋىيە بىلەن گرېتسىيىدە بىزنىڭ قوشۇنلىرىمىز بىر قېتىممۇ غەلىبىلىك ئۇرۇش قىلالماپتۇ، بۇ نېمىدېگەن رەسۋا ئىش. سەنلەرنىڭ بۇ جەڭ نەتىجىلىرىڭ بىلەن مەن مۇسسولىنى گىتلېرنىڭ يۈزىگە قانداق قارايمەن. گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ جەڭ نەتىجىلىرىگە قاراپ بېقىشقىنا، ئارمىيە دەپ شۇلارنىڭكىنى دېسە بولىدۇ. توغرا، بىزنىڭ قوراللىرىمىز ئۇلارنىڭكىدىن ناچارراق، ئەمما مېنىڭچە، بىزدىكى ئەڭ ناچىرى ئەسكەرلەرنىڭ كەيپىياتى، جاسارىتى!

مۇسسولىنىنىڭ بۇ تەھلىلىمۇ توغرا ئىدى، ئىتالىيە قوشۇنلىرى 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىغا قاتناشقان قۇشۇنلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ ئاجىز قوشۇن ئىدى.

مۇسسولىنىنىڭ بۇنچىلىك قاتتىق ئاچچىقى كېلىۋاتقان چاغدا باشقىلار بىر ئېغىز گەپ قىلىشقىمۇ پېتىنالماي تۇرۇپ كەتتى.

ھەممەيلەن جىمجىت كېتىپ بىرئازدىن كېيىن، مۇسسولىنىنىڭ كۈيئوغلى — ئىتالىيىنىڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرى كىئانو ئالدىغا ئۆتۈپ، قېيىن ئاتىسىنى ھازىرقى قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن بىر پىلان كۆرسەتتى:

— جانابي داهي، ئارتۇقچە خاپا بولماڭ، بۇگۈنكى بۇ ئەھۋاللارنىڭ ھەممىسىنى جەڭ مەيدانىدىكى گېنېرالللىرىمىزدىنمۇ كۆرۈپ كەتكىلى بولمايدۇ، سىياسەت بەلگىلەيدىغان بىزلەردىمۇ مەسئۇلىيەت بار. مېنىڭچە، ھازىرقى ۋەزىيەتتە بىز تېزدىن گېرمانىيىدىن، گىتلېردىن ياردەم سورىشىمىز كېرەك.

مۇسسولىنىنىڭ چىرايى بىردىنلا تۇرۇلۇپ كەتتى:

— گىتلېردىن ياردەم سورايمىزمۇ؟

— شۇنداق، — دېدى كىئانو چۈشەندۈرۈپ، — گىتلېر ھەربىي جەھەتتە ھەقىقەتەن تالانتلىق ئادەم.

مۇسسولىنىنىڭ جىمىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، كىئانو ئۇنىڭ پۈتىغا خىش قويدى:

— ئېنىقكى، فاشىزمنىڭ ئىجادچىسى سىز، گىتلېرنى سىزگە سېلىشتۇرغاندا، ئۇ تېخى كىچىك بالا، ئەمما يېقىنقى يىللاردىن بېرى ئۇ جىق ئىلگىرىلەپ كەتتى، بولۇپمۇ ئارمىيىگە بولغان قوماندانلىقتا.

كۈيئوغلىنىڭ گىتلېرنى ماختىغانلىقىغا مۇسسولىنى تازا قايىل بولمىدى.

— قىزىق گەپ بولدى ـ دە، مېنىڭ بۇرۇنقى ئوقۇغۇچۇم قانداق بولۇپ بىردەمدىلا مەندىن ئېشىپ كېتىدۇ؟ — دېدى ئۇ.

كىئانو مۇسسولىنىنىڭ تەلەپپۇزىدىن ئۆزىنىڭ تەدبىرىنىڭ ئۇنۇم بېرىۋاتقانلىقىنى بايقاپ، تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ شۇنداق دېدى:

— بىز دوستلار ئىكەنمىز، بۇگۈن ئۇلار بىزگە ياردەم بېرىدۇ، ئەتە بىز ئۇلارغا ياردەم بېرىمىز. ئۇنىڭ ئۈستىگە بىزمۇ نۇرغۇن تەرەپلەردە گېرمانىيىلىكلەرنى قوللىغان.

مۇسسولىنى ئويلاپ باقسا توغرا، ھازىر گىتلېردىن ياردەم تىلىمەكتىن باشقا چارىمۇ يوق. بولمىسا جەنۇبىي ئافرىقىنىڭ جەڭ ۋەزىيىتى تېخىمۇ يامانلىشىپ كېتىدىغان گەپ. مۇشۇلارنى

ئويلىغاندىن كېيىن ئۇ ئۇلۇق ـ كىچىك تىنىپ قويۇپ:
— ھىم، قارىغاندا، مۇشۇنداق قىلمايمۇ بولمايدىغان ئوخشايدۇ، — دېدى.
ئۇزۇن ئۆتمەي، مۇسسولىنى پويىزغا ئولتۇرۇپ گېرمانىيىگە كېلىپ، باش مىنىستىر بىناسىدا بۇرۇن ئوقۇغۇچۇم دەپ يۇرگەن گىتلېر بىلەن كۆرۈشتى.
ئىككىسى بىردەم تەكەللۇپ گەپلەر بىلەن سۆزلەشكەندىن كېيىن، مۇسسولىنى ئېھتىيات بىلەن رەسمىي گەپكە كۆچتى:
— فېئودىر، بىز ئىككى تەرەپنىڭ ئورتاق تىرىشىشىمىزغا توغرا كېلىۋاتقان بىر مەسىلىنى سىزنىڭ سەمىگىزگە سېلىپ قويۇشنى ئويلاۋاتىمەن.
گىتلېر ئاكىلارغا خاس مەغرۇر كەيپىيات بىلەن:
— نېمە ئىش؟ سۆزلەۋېرىڭ، — دېدى.
— شىمالىي ئافرىقىدىكى جەڭ ئەھۋاللىرى سەل چاتاق تۇرىدۇ.
— شۇنداقمۇ؟ سىزنىڭ قوشۇنلىرىڭىز مىسىرغا قاراپ يۇرۇش قىلىۋاتقان ئەمەسمۇ؟ — گىتلېر شىمالىي ئافرىقىدىكى جەڭ ئەھۋالىنى بەش قولدەك ئېنىق بىلىپ تۇرۇپ قەستەن سورىدى.
— شۇنداق، جەڭ يېڭى باشلانغاندا ۋەزىيەت ناھايىتى ياخشى ئىدى، كېيىن كۆچلۈك ئەنگلىيە قوشۇنلىرى بىزگە ئۇشتۇمتۇت زور كۆلەمدە ھۇجۇم قوزغاپ، نەتىجىدە، بىز ئاجىز كېلىپ قېلىپ چېكىنىشكە مەجبۇر بولدۇق. ھازىر كۇرېنىكاغا چېكىنىدۇق، بۇنىڭدىن كېيىن يەنە چېكىنىدىغاندەكمۇ قىلىمىز، — مۇسسولىنى ئىتالىيە قوشۇنلىرى بىر پەشۋاغا يارىمىغان رېئاللىقنى يېپىش ئۈچۈن، ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنى ناھايىتى كۆچلۈك كۆرسەتتى.
— شىمالىي ئافرىقىنى ئىنگلىزلارغا بېرىپ قويۇشقا ھەرگىز

بولمايدۇ، — دەدى گىتلېر جىددىي تەرىزدە.

— ئۇنىڭدا ئوتتۇرا يەر دېڭىزى ئىنگلىزلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىدۇ، — دەدى مۇسسولىنى خۇددى نىجاتكارغا ئېرىشكەندەك دەررۇلا.

گىتلېر ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ:

— جاناۋلىرىنىڭ قانداق ياخشى تەدبىرلىرى بار ئىكەن؟ — دەپ سورىدى.

مۇسسولىنى شۇ تۇرقىدا باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىنىڭ قىياپىتىگە كىرىپ قالغاندى، شۇڭا ئۇ گىتلېرنىڭ سوئالىغا ئەستايىدىل جاۋاب بېرىشكە باشلىدى:

— بىردىنبىر چارە، تېزدىن يارەمگە قوشۇن ئەۋەتىش. ئەمما ئىتالىيە شىمالىي ئافرىقىدا بىرمۇ ئەسكەر چىقىرالمايدۇ، شۇڭا بېڭىلمەس گېرمانىيە ئارمىيىسىنى ئۆزى ئوتتۇرىغا چىقسۇنمىكىن دەيمەن.

گىتلېر بىردەم جىمىپ كېتىپ، ئاندىن ئاستا سۆزلىدى:

— مېنىڭ ئاساسىي قوشۇنلىرىم روسىيىگە قول سېلىش ئالدىدا تۇرىدۇ، شۇڭا كۆپ ئەسكەر چىقىرىپ بېرەلمەيمەن. شۇنداقتىمۇ سىزگە خىل بىر قوشۇنىمنى بېرەي، ئۇ ئىنگلىزلارنى چىققان يېرىگە كىرگۈزۈۋېتەلەيدۇ.

مۇسسولىنى هاياجىنىنى تەستە بېسىپ تۇرۇپ:

— فېئوردىر شىمالىي ئافرىقىغا قايسى گېنېرالىنى ئەۋەتمەكچى؟ — دەپ سورىدى.

گىتلېر ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىۋېتىپ، ئۇ يەرگە ئەۋەتمەنى ئادەمنى كۆڭلىگە پۈكۈپ بولغانىدى.

— مېنىڭ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان گېنېرالىم روممېل.

مۇسسولىنى خۇشاللىقىنى ئەمدى باسالماي، سالاپىتىگە نالايىق هالدا گىتلېرنىڭ قوللىرىنى مەھكەم سىقىۋېلىپ:

— ئىنگلىزلار ئەمدى كۆرگۈلۈكىنى كۆرىدىغان بوپتۇ،

شمالىي ئافرىقىدىن ئەمدى ئۇمىد بار بولدى! — دەپ كەتتى.

رومىل گىتلېرنىڭ ئەڭ ياخشى گېنېرالىرىنىڭ بىرى ئىدى.

2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىكى نۇرغۇن گېرمانىيە گېنېرالىرى ھەربىي ئائىلىلەردىن كېلىپ چىققانىدى، رومىل بولسا كىچىك بىر شەھەردىكى بىر ئوتتۇرا مەكتەپ مۇدىرىنىڭ ئوغلى ئىدى. 1891 ـ يىلى تۇغۇلغان بولۇپ، كىچىكىدىن تارتىپ ھەربىي بولۇش ئەمەس، ئىنژېنېر بولۇش ئارزۇسى بار ئىدى، ئەمما دادىسى ئۇنى جاھاللىق بىلەن ھەربىي سەپكە ئاپىرىپ بەرگەنىدى.

1917 ـ يىلى ئۆكتەبردە، رومىل 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىكى گېرمانىيە ـ ئىتالىيە ئۇۋھسونزى ئۇرۇشىغا قاتنىشىپ، بىرنەچچە باتالىئون ئەسكەر بىلەن ئالتە ئادەمنىڭ ئۆلۈش، 30 ئادەمنىڭ يارىلىنىش بەدىلىگە ئىتالىيىنىڭ بەش پولك ئەسكىرىنى يوقاتقان، مىڭدىن ئارتۇق ئادەمنى ئەسىرگە ئالغانىدى. شۇ قېتىمقى جەڭ رومىلنىڭ كارامىتىنى كۆرسىتىدىغان جەڭ بولۇپ، ئۇرۇشتىكى جانلىقلىقى ۋە يۇقىرى قوماندانلىق سەنئىتى نامايان بولغانىدى. ئۇرۇشتىن كېيىن، رومىل ئۇرۇشتا بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى «پىيادە ئەسكەرلەرنىڭ ھۇجۇمى» دېگەن نام بىلەن كىتاب قىلىپ يېزىپ چىقتى. ئادەتتىكى بىر ستارشى لېيتىنانتنىڭ بۇ كىتابنى گىتلېر تاسادىپىي كۆرۈپ قېلىپ، شۇنىڭدىن كېيىن رومىلنىڭ ھاياتىدا زور ئۆزگىرىش يۈز بەردى.

گىتلېر رومىلنىڭ ئىنچىكە پىكرى، مۇستەقىل قاراشلىرىدىن تەسىرلىنىپ ئۇنى قوبۇل قىلدى ۋە ماختاپ كۆكىكە كۆتۈرۈپ كەتتى. ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇ گىتلېرنىڭ مۇھاپىزەتچى ئەترىتىنىڭ كوماندىرلىقىغا ئۆستۈرۈلدى. شۇنىڭدىن باشلاپ رومىل بالداقمۇ بالداق ئۆسۈشكە باشلاپ، گېرمانىيە ئارمىيىسى ئىچىدىكى نۇرلۇق بىر چولپانغا ئايلىنىپ

قالدى. ئۇ تۇغما ئەقىللىق، ئۇرۇش تەجرىبىسى مول بولغاچقا، 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدا ياۋروپادىكى جەڭ مەيدانلىرىدا تېخىمۇ كارامىتىنى كۆرسىتىپ نۇرغۇن خىزمەتلەرنى كۆرسەتتى.

1940 ـ يىلى ئافرىقا قوشۇنى — 7 ـ برونېۋىك قوشۇنىغا بىر ئاي قوماندانلىق قىلىپ، ئۆزىدىن 20 ھەسسە كۆپ دۇشمەننى يەڭدى. فرانسىيەدىكى ئۇرۇشتا، ئۇنىڭ برونېۋىك دىۋىزىيىسىدە ئىككى مىڭدىن كۆپرەك ئادەم ئۆلدى ۋە يارىلاندى، ئەمما ئۇ دۇشمەننىڭ 97 مىڭ ئەسكىرىنى ئەسىرگە ئالدى. ئۇ جەڭدە باتۇر، قوماندانلىقتا كەسكىن بولغاچقا، فرانسىيىلىكلەر ئۇنىڭ دىۋىزىيىسىگە «ئالۋاستى دىۋىزىيە» دەپ ئات قويۇۋالدى.

روممېل فرانسىيە ئۇرۇشىدىنمۇ قوماندانلىقتا ئائىت تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ چىقتى:

ئىككى ئارمىيە جەڭ قىلىۋاتقاندا، قارشى تەرەپنى كىم ئوت كۈچى بىلەن بېسىۋېتەلىسە، غەلىبە كۆپىنچە ھاللاردا شۇنىڭ بولىدۇ؛ جەڭ ئەھۋالىنىڭ تەرەققىياتىنى جىمجىت ئولتۇرۇپ ساقلىغان ئادەم قارشى تەرەپتىن يېڭىلىپ قالىدۇ. شۇڭلاشقا، قارشى تەرەپنىڭ نىشانىنى توغرا مۆلچەرلىيەلمىگەن ئەھۋالدىمۇ بىرىنچى بولۇپ قول سىلىش كېرەك.

1941 ـ يىلى 6 ـ فېۋرالدا، گىتلېر روممېلنى قوبۇل قىلدى.

ئۇ گىتلېرنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىشى بىلەنلا گىتلېر چىرايىدىن كۈلكە ياغدۇرۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە قىزغىن قول ئېلىشىپ تۇرۇپ، ئۇنى ھەربىتىنىڭ تېزلىكى بىلەن بىرمۇنچە ماختىدى. فرانسىيىنىڭ ئەھۋالىنى بىر قۇر سوراپ چىققاندىن كېيىن، گەپنىڭ مەزمۇنىنى يۆتكەپ:

— روممېل، سىز شىمالىي ئافرىقىنىڭ ئەھۋالىنى چۈشىنەمسىز؟ — دەپ سورىدى.

— شىمالىي ئافرىقىنىڭ؟ — روممېل ھەيران قالدى، —

ئەنگلىيە رادىئولىرىدىن ئاڭلىغان، ئىنگلىزلار بەنى غازىنى ئىگىلەپ، ئەمدى ھازىر دېلىبور تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەۋاتىپتۇ.

گىتلېر ئۇلۇق ـ كىچىك تىنىپ قويدى:

— ئۇ يەردىكى ئەھۋال ئېغىر. ئەگەر لۇئىيە ئىنگلىزلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتمىگان بولسا، ئۇ چاغدا بىزنىڭ ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدا پۈت دەسسەپ تۇرمىقىمىز قىيىن بولمىدۇ، بۇنىڭدىن كېيىن بالقان ۋە مالتاغا قىلىدىغان ھۇجۇمىمىزغا ئېغىر ئاقىۋەتلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ.

— فېئورېر، — دېدى روممېل، — لۇئىيە ئىتالىيىنىڭ مۇستەملىكىسى، شۇڭا ئۇ يەرگە ئامالىمىز يوقتە.

— ياق، — دېدى گىتلېر قولىنى چايقاپ، — ئىتالىيە بىلەن بىز ئوق مەركىزى ئىتتىپاقداشلاردىن، پايدىدىمۇ، زىياندىمۇ بىللە بولىمىز. ئىتالىيانلارنىڭ داھىيسى ئۆزى كېلىپ مەندىن يارەدەم سورىدى، ئۇنىڭغا گېرمانىيىنىڭ سەرخىل قوشۇنىدىن شىمالىي ئافرىقىغا يارەدەمگە ئەۋەتىپ بېرىشكە ۋەدە بەردىم.

روممېل فېئورېرنىڭ ئۆزىنى بېرلىنگە چاقىرتىشتىكى مەقسىتىنى چۈشىنىپ بولدى.

دېگەندەك، گىتلېر سۆزىنى داۋام قىلىپ شۇنداق دېدى:

— مەن سىزنى گېرمانىيىنىڭ يىراقتا يۈرۈش قىلىش ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانلىقىغا تەيىنلىدىم.

«باش قوماندان» دېگەن گەپنى ئاڭلاپ، روممېل خوشلۇقىدا تېرىسىگە پاتماي قالدى. نېمىلا بولسۇن، بۇ، فرانسىيىدە دۈنيادىكى باشلىقى بولۇپ تۇرغاندىن ھەيۋەتلىك ئىدى.

— تەپسىلىي ئەھۋاللار بىلەن تەلەپلەر توغرۇلۇق مارشال براۋېچ بىلەن پاراڭلىشىڭ، — دېدى گىتلېر يەنە.

روممېل مارشالغا يۈزلەندى.

— روممېل، — دېدى مارشال، — سىزنىڭ شىمالىي

ئافرىقىدىكى ئاساسلىق ۋەزىپىڭىز ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ دېلبور تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلىشىنى تېزلىكتە توسۇش. سىزگە بېرىلىدىغان ئەسكەر چەكلىك، شۇڭا سىز مۇداپىئە لىنىيىسى قۇرۇپ شۇنىلا ساقلايسىز، يەڭگىللىك قىلىپ ئەنگلىيە قوشۇنلىرىغا ھۇجۇم قىلمايسىز.

ئۇنىڭدىن باشقا، ئىتالىيىلىكلەر بىلەن مۇناسىۋەتنى ياخشىلاشقا دىققەت قىلىڭ. شىمالىي ئافرىقىنىڭ نامدىكى ئەڭ ئالىي ھەربىي ئەمەلدارى ئىتالىيىلىك گېنېرال كالبور، سىز ئۇنىڭ پىكرىگە ھۆرمەت قىلىڭ. ئۇنىڭدىن باشقا، ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدىكى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى مارشال كېسلىڭ سىزگە ھاۋادىن ياردەم بېرىشكە مەسئۇل ھەم سىزگە رەھبەرلىك قىلىش ھوقۇقىغا ئىگە. ئەمما سىزگە بىۋاستە قوماندانلىق قىلىدىغان ئورۇن يەنىلا ئالىي قوماندانلىق شتابى.

روممېل بۇ خىل ئورۇنلاشتۇرۇشلاردىن تازا رازى بولماي، ئېچىدە: «ھەممىسىلا مەن باشقۇرىمەن دەپ قول تىقىۋالسا، ئۇرۇشقا قانداق قوماندانلىق قىلغۇلۇق؟ ئىتالىيىلىك كالۋا ئېشەكلەرنىڭ ماڭا قوماندانلىق قىلىشىمۇ كۆلكىلىك بىر ئىشتە. توغرا، ھازىر ماقۇل دەپ تۇرۇپ، شىمالىي ئافرىقىغا بارغاندىن كېيىن ئۆزۈمنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش قىلمايمەنمۇ» دەپ ئويلىدى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇلارغا:

— فېئورىر، باش قوماندان، خانىرجەم بولۇڭلار، مەن ئۈمىدىڭلارنى يەردە قويماي، ئىنگلىزلارنىڭ ھۇجۇمىنى چوقۇم توسىمەن، — دەپ جاۋاب بەردى.

گىتلېر روممېلنىڭ مۇرىسىگە بوش ئۇرۇپ قويۇپ:

— روممېل، بۇ ئىشنى سىز چوقۇم ياخشى ئىشلەيسىز، سىزدىن خوش خەۋەر كۈتىمەن، — دېدى.

شىمالىي ئافرىقا.

12 ـ فېۋرال، روممېل ئايروپىلان بىلەن شىمالىي ئافرىقىغا ئۇچۇپ بېرىپ، جەڭ مەيدانلىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ چىقتى. شۇ كۈنى چۈشتە، قىزىق ئاپتاپ روممېل ئولتۇرغان ئايروپىلاننىڭ ئۈستىدىن ئۇرۇپ تۇراتتى، بىرىپايان قۇملۇق روممېلنىڭ ئەرۋاھىنى ئۇچۇرغاندى، ھېچقانداق يەردە بىر تۈپ گىياھمۇ يوق ئىدى. روممېل ئىتتالىيىلىكلەرنىڭ بۇ يەردە نېمە ئۈچۈن 130 مىڭ ئەسكىرىدىن ئايرىلىپ قالغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى ئەمدى چۈشەندى. ئەمما ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ قوشۇنىغا بولغان ئىشەنچىسى كۈچلۈك ئىدى، بۇنداق يامان مۇھىتتا ئىرادە بىلەن ئەقىل ـ ئىدراكلا غەلىبە ئىلاھىنىڭ ئۆز قولىدا تۇتۇپ تۇرالايدىغانلىقىنى چۈشىنەتتى. جاسارىتىنى ئۇرغۇپ تۇرغان روممېل مۇشۇ يەردە ئۆزىنىڭ بىرونېۋېك قوشۇنىغا قوماندانلىق قىلىپ، غەلىبىلىك كاتتا جەڭدىن بىرنى قىلىپ، ئۆزى ئۈچۈن مەڭگۈ يېقىلماس مۇنار تىكلىشى كېرەك ئىدى.

روممېل ئىتتالىيىلىكلەرنىڭ دېلبوردىكى قوماندانلىق شتابىغا كەلگەندە، ئىتتالىيىلىك گېنېرال پولكوۋنىك كالبور ئۇنى قىزغىن قارشى ئالدى. يېڭىلگەن بۇ گېنېرالنىڭ ئەڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنى گېرمانىيىدىن قانچىلىك ئەسكەر كەلگەنلىكى ئىدى، شۇڭا قارشى ئېلىش مۇراسىمى تۈگىمەي تۇرۇپلا، ئالدىراپ روممېلدىن سورىدى:

— گېنېرال روممېل، يارەمگە قانچىلىك ئەسكەر ئېلىپ كەلدىڭىز؟

— بىرىنچى تۈركۈمدە ئىككى بىرونېۋېك دىۋىزىيە، ئەمما ھازىرقى ترانسپورت ئەھۋالىدىن قارىغاندا، ئۇلارنىڭ تولۇق يېتىپ كېلىپ بولۇشىغا يەنە بىر ئاي كېتىدىغاندەك قىلىدۇ. ئالدىنقى قوشۇن ئىككى باتالىئون، چامامچە دېلبورغا ئۆگۈنلۈككە يېتىپ كېلىشى مۇمكىن.

كالبور بۇ گەپنى ئاڭلاپ سەل ئۈمىدسىزلىنىپ، ئىچىدە: «دېلبورنىڭ ۋەزىيىتى قاش بىلەن كىرپىكنىڭ ئارىلىقىدا تۇرۇۋاتىدۇ، نېمىسلارنىڭ ئاساسىي قوشۇنى يېرىم ئايغىچە يېتىپ كېلەلمىسە، ئۇلار قىرغاقتا چىقىپ بولغۇچە ئىنگلىزلار بۇ شەھەرنى ئېلىپ بولىدىغان ئوخشايدۇ» دەپ ئويلىدى.

لېكىن يەنە گېنېرال روممېلنىڭ خاتىرجەم ئەلپازىنى كۆرۈپ: «بەلكىم فرانسۇزلار (ئالۋاستى) دەپ ئاتايدىغان بۇ گېنېرالنىڭ ياخشى تەدبىرلىرىمۇ باردۇ» دەپ ئويلاپمۇ قالدى.

14 ـ فېۋرالدا، روممېلنىڭ تۇنجى تۇركۈم جەڭگىۋار قوشۇنى — 3 ـ رازۋېت باتالىئونى بىلەن 39 ـ تانكىغا قارشى باتالىئون ئەسكەر توشۇيدىغان پاراخوت بىلەن دېلبورغا يېتىپ كەلدى. روممېل ئۇلارغا قىزغىن نۇتۇق سۆزلەپ، ئۇلارنى ئۆزىنى بېغىشلاش روھى بىلەن غەلىبە ۋە شان ـ شەرەپ قۇچۇشقا ئىلھاملاندۇردى.

روممېل شىمالىي ئافرىقىدىكى بىرنەچچە كۈنلۈك تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ بېنىھاچنى ئىشغال قىلىۋالغانلىقىنى، ئەمدىلىكتە تىلبورتانىيىگە ھۇجۇم قىلىشقا تەييارلىنىۋاتقانلىقىنى بايقاپ، ئالدى بىلەن ئىتالىيە قوشۇنىغا چوقۇم سېرتى بوغۇزىدىكى تىلبورتانىيە مۇداپىئە لىنىيىسىنى جەزمەن قوغداپ قېلىشنى بۇيرۇدى. چۈنكى بۇ مۇداپىئە لىنىيىسى ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ داۋاملىق ئىلگىرىلىشىنى توسۇپ قالالايتتى، يەنە گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ شىمالىي ئافرىقىدا جەڭ قىلىشى ئۈچۈن زۆرۈر بولغان ھاۋا بوشلۇقى تەييارلاپ بېرەلەيتتى، ئەنگلىيە قوشۇنلىرى چاقماق تېزلىكىدە ھۇجۇم قىلىش ئىمكانىيىتىگىمۇ ئىگە بولالايتتى.

لېكىن روممېل ئەسكىرىي كۈچ يېتىشمەسلىكتەك زور بىر مەسىلىگە دۇچ كەلگەنىدى، ئەگەر ئىككى برونېۋىك دىۋىزىيە تولۇق يېتىپ كەلگەندە ھۇجۇم باشلايدىغان بولسا، ئۇ چاغدا

كېچىكىپ قالاتتى.

دەل شۇ مەزگىلدە، روممېل ئەنگلىيىنىڭ 7 - بىرونېۋىك دىۋىزىيىسىنىڭ مىسىرغا بېرىپ رەتكە سېلىش ئىشلىرىنى قىلىدىغانلىقى، ئورنىغا كەلگەن 2 - بىرونېۋىك دىۋىزىيىسىنىڭ ئەسكەرلىرىنىڭ يېڭى ئەسكەرلەر ئىكەنلىكى توغرۇلۇق خەۋەر ئاڭلىدى. ئەنگلىيلىكلەر نېمىسلارنىڭ يارىدەمگە كەلگەن ئەسكەرلىرىنى ئاز، ھۇجۇم قىلىشقا جۇرئەت قىلالمايدۇ، دەپ ئويلاپ شۇ قارارغا كېلىشكەنىدى.

نۇرغۇن ئويلىنىشلاردىن كېيىن، روممېل پۈتۈن قوشۇنىنىڭ تولۇق كېلىپ بولۇشىنى كۈتمەيلا، يۈرەكلىك ھالدا ئەنگلىيلىكلەرگە ھۇجۇم قىلدى، بۇ چاغدا نېمىسلارنىڭ بىر پولك، ئىتالىيانلارنىڭ بىر دىۋىزىيە ئەسكىرى ئالدىنقى سەپكە كېلىپ بولغانىدى.

15 - مارت كۈنى، گېرمانىيە - ئىتالىيە بىرلەشمە قوشۇنى ھۇجۇمنى باشلىدى. ھۇجۇم تۈيۈقسىز ھەم شىددەتلىك بولغاچقا، ئەنگلىيە قوشۇنى بەرداشلىق بېرەلمەي كەينىگە چېكىنىدى. نېمىسلار جەنۇبقا قاراپ تېخىمۇ تېز ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. بۇ قېتىمقى ھۇجۇم ئەنگلىيلىكلەرگە ئويلىمىغان بىر زەربە بولدى، روممېل بولسا ئافرىقىنىڭ چۆللۈكلىرىدە قانداق ئۇرۇش قىلىش، ئۇزۇن سەپەرنى قانداق بېسىشلار ئۈستىدە تەجرىبىگە ئىگە بولۇپ قالدى، بۇ، گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ھۇجۇملىرىغا پۇختا ئاساس بولۇپ قالدى.

مارت ئېيىنىڭ ئاخىرلىرىدا، ئەنگلىيە بېسىۋالغان مۇھىم پورت — بۇرىكانى نېمىسلار ئىشغال قىلىۋالدى.

بۇ مۇھىم پورتنى نېمىسلار تارتىۋالغاندىن كېيىن، ئەنگلىيىنىڭ ئوتتۇرا شەرقتىكى قوماندانلىقى ۋېۋىر ئاندىن ئۇيقۇسىنى ئاچتى. ئۇ ئۆزىنىڭ شىمالىي ئافرىقىدىكى ئۇرۇش تەجرىبىسى بويىچە، روممېلنىڭ شۇنچىلىك قىسقا ۋاقىت ئىچىدە

هۇجۇم قىلىدىغانلىقىغا پەقەتلا ئىشەنمىدى. ئەلۋەتتە، ئۇ رومىلنىڭ ئاساسىي قوشۇنى يېتىپ كەلمىگەن ئەھۋالدا بىرنەچچە مىڭلا ئادەمنى بىلەن ئۆزىگە ھۇجۇم قىلغانلىقىنى، ئەسكەرلىرىنىڭ سانى ئۆزىنىڭ ئەسكەرلىرىنىڭ سانىنىڭ ئوندىن بىرىگىمۇ تەڭ كەلمەيدىغانلىقىنى تېخىمۇ بىلەيتتى.

نېمىسلارنىڭ ھېچنېمىگە قارىماي شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلىشى ئەنگلىيە ئەسكەرلىرىنى ئامالسىز قىلىپ قويدى، قوشۇننىڭ روھىمۇ چۈشۈپ پاتپاراق بولۇشۇپ كەتتى. نەتىجىدە، ئىككى ھەپتىگە قالمايلا، ئەنگلىيە قوشۇنلىرى ئۆزلىرى ئىگىلىۋالغان جايلاردىن 650 كىلومېتر ئىچكىرىگە چېكىنىپ كەتتى.

ئەنگلىيە باش مىنىستىرى چېرچىل بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ: «رومىل! ئىپلاس رومىل! ئالدىنقى سەپتىكى كوماندىر ـ جەڭچىلەرگە ئېيتىڭلار، باشقا- سىنىڭ كېرىكى يوق، رومىلنى مەغلۇپ قىلسىلا بولدى!» دەدى.

بىراق، ئەنگلىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ كوماندىر ـ جەڭچىلىرى چېرچىلنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلىيالمىدى، قارشىلىق كۆرسىتىشكە قىلچە كۈچى يەتمەي، كەينىگە توختىماي چېكىنىۋەردى. ئۇزۇنغا بارماي، ئەنگلىيە گېنېرالىلىرىدىن نېم بىلەن ئوۋكان نېمىسلارغا ئەسىر چۈشۈپ قالدى، نۇرغۇن تانكا ۋە ئېغىر قوراللار ئولجىغا كەتتى. ئەنگلىيىنىڭ توبزۇكىنى مۇستەھكەم ساقلاۋاتقان بىر قوشۇنىدىن باشقىلىرىنىڭ ھەممىسى كۇرېنكا يېرىم ئارىلىدىن چېكىنىپ چىقىپ كەتتى.

چېرچىل پۈتى كۆيگەن توخۇدەك تېپىرلاپ، ئالدىنقى سەپتىكى قوشۇنغا: «توبرۇكنى مەھكەم ساقلاڭلار، زادىلا ئارقىغا چېكىنىش خىيالىدا بولماڭلار!» دەپ تېلېگراممىما ئەۋەتتى.

توبرۇك باش مىنىستىر ئاشۇنداق جەددىي تەلەپگرامما ئەۋەتكۈدەك قانچىلىك مۇھىم جاي؟

ئەسلىدە توبرۇك ئوتتۇرا يەر دېڭىزىنىڭ سۇيى چوڭقۇر، دولقۇنى پەس يېرنگە جايلاشقان بولۇپ، شىمالىي ئافرىقىنىڭ ئەنگۈشتەرى ھېسابلىنىدىغان ئىنتايىن ياخشى پورت ئىدى. شەرق، غەرب ئىككى تەرىپى ھېچقانداق نەرسىنىڭ ئىزى چۈشمىگەن ئېگىز ـ پەس قۇم بارخانلىرى، پەقەت جەنۇب تەرىپىلا ئۇزۇنغا سوزۇلغان قۇملۇق تۇزلەڭلىك ئىدى. توبرۇك سىرت بىلەن ئاساسەن سۇ يولى ئارقىلىق ئالاقە قىلاتتى، شەرق تەرىپى ئىسكەندىرىيە پورتىغا، غەرب تەرىپى ئوتتۇرا يەر دېڭىزى ئارقىلىق بەنى غازىغا، دېلبورغا، ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدىن ئۆتۈپ كەتسە بالقان، ئىتالىيە، فرانسىيە، ئىسپانىيە قاتارلىق ياۋروپا دۆلەتلىرىگە تۇتىشاتتى، شۇڭا شىمالىي ئافرىقىنى ئىشغال قىلىش ئۈچۈن چوقۇم توبرۇكنى ئىگىلەش كېرەك ئىدى.

ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ شىمالىي ئافرىقىدىكى مەغلۇبىيىتى بىلەن تەڭ بۇ يەردىكى ئەنگلىيە قوماندانى ۋېۋېرمۇ مەنسەپىدىن ئايرىلىپ، ئورنىغا لاد ئۇۋجېنرىك قوماندان بولدى.

ئۇۋجېنرىك ۋەزىپىگە ئولتۇرۇپلا، قايتۇرما ھۇجۇم قىلىشنىڭ «ئەھلىسەلىپ» نامىلىق پىلانىنى تۈزۈشكە پائال كىرىشىپ كەتتى.

17 ـ نويابىردا، ئالتە كىشىدىن تەشكىللەنگەن بىر پەۋقۇلئاددە ھەربىكەت ئەترىتى كورېنىكا دېڭىز بويىدىكى بىر داڭىغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى. بۇ، روممېلنىڭ شىمالىي ئافرىقىدىكى برونېۋىك پولكىنىڭ قوماندانلىق شتابى ئىدى، بۇ قېتىمقى بۇ ھەربىكەت «ئەھلىسەلىپ» ھەربىكىتىنىڭ ئەڭ مۇھىم بىر تەركىبى بولۇپ، مەقسەت روممېلنى ئۆلتۈرۈش ئىدى.

دەل شۇ كۈنلەردە روممېل دەم ئېلىشنى ئامراق خوتۇنى بىلەن بىللە ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن رىمغا كەتكەنىدى. شۇ ئىش بىلەن

ئۇ ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالدى. بۇ قېتىمقى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈش ۋەقەسىدە تۆت نەپەر نېمىس ئوفىتسېرى، ئەنگلىيىنىڭ مايور دەرىجىلىك بىر ئوفىتسېرى ئۆلدى، ئەنگلىيىلىك بىر ئوفىتسېر يارىلاندى.

روممېل قايتىپ كېلىپ بۇ ئىشنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، رېتسار روھى بويىچە، پۈتۈن قوشۇنىغا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ئەنگلىيىنىڭ ئۆلۈپ كەتكەن ئۇ مايورىنى دەپنە بىلەن دەپنە قىلدى ۋە دەپنە مۇراسىمى بىلەن ئۇنىڭ قەبرىسىنى سۈرەتكە ئېلىپ، بۇ قەھرىمان مايۇرنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا ئەۋەتىپ بەردى.

18 ـ نويابر كۈنى، ئەنگلىيە قوشۇنى نەچچە ئون مىڭ ئەسكەر، 700 دىن ئارتۇق تانكا تەييارلاپ روممېلنىڭ قوشۇنىغا شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلدى. ئىككىنچى تەرەپنىڭ كۈچ سېلىشتۇرمىسىدا روشەن پەرق بولغاچقا، روممېل ئەسكىرىي كۈچىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى.

بۇنىڭ ئۈچۈن روممېل قاتتىق ئازابلاندى، چۈنكى بۇ ئۇنىڭ ھاياتىدىكى تۇنجى چېكىنىش ئىدى. نېمىلا بولسۇن، بۇ قېتىمقى جەڭدە ئۇ ئۇۋۇجىنرىككە ئۇتتۇرۇپ قويۇپ قاتتىق ھاقارەتكە قالغانىدى.

بۇ جەڭدە روممېل نۇرغۇن چىقىم تارتتى: 21 ـ برونېۋنىك دىۋىزىيىسىنىڭ باشلىقى شىكر قەبرىستانلىقتىن ئورۇن ئالغان، 90 ـ برونېۋنىك دىۋىزىيىسىنىڭ شتاب باشلىقى سومېرمۇ ئەنگلىيە ئايروپىلانلىرىنىڭ ئوقىدا ئۆلگەن، ئامان قالغان بىرمۇنچە كوماندىرلار چۆلدىكى ۋابا كېسىلى بىلەن ئاغرىپ جانلىرىدىن ئايرىلغانىدى.

بۇ ئېغىر زىيانلاردىن كېيىن، روممېلنىڭ ئافرىقىدىكى قوشۇنىنىڭ كۈچى بۇرۇنقىغا يەتمەي قېلىپ، كۈچلۈك دۈشمەننىڭ ھۇجۇملىرىدىن ئامان ـ ئېسەن چېكىنىشىنىڭ ئۆزى روممېلنىڭ قوماندانلىق ئىقتىدارىنى ئۆلچەيدىغان مۇھىم بىر

ئامىل بولۇپ قالدى. كېيىن پاكىتلار ئۇنىڭ ھۇجۇم قىلىشقىلا ماھىر بولۇپ قالماي، چېكىنىشكىمۇ ماھىر ئادەم ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. ئۇ قالغان قوشۇننى ھېچقانداق چىقىمغا ئۇچراتماي تۇرۇپ يولۇاسنىڭ ئاغزىدىن قۇتۇلدۇرۇپ چىققانىدى.

روممېل ئىسپانىيىگە چېكىنىپ بېرىۋالغاندىن كېيىن، گېرمانىيىدىن ئۇنىڭ ئەسكەرلىرىگە نۇرغۇن تەمىنات كەلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر كېچىدىلا بىرونېۋىك پولكىنىڭ كەيپىياتى باشقىدىن جانلىنىپ كەتتى. روممېل ئىنگلىزلارنىڭ ئەپلەپ تۇرۇپ ئەدىبىنى بېرىش ئۈچۈن پۈرسەت ئىزدەشكە باشلىدى.

1942 ـ يىلى 21 ـ يانۋار سەھەردە، گېرمانىيىنىڭ بۇ ئافرىقا قوشۇنى تۈيۇقسىز كەينىگە بۇرۇلۇپ، ئۆزىنى قوغلاپ كېلىۋاتقان ئەنگلىيە قوشۇنىغا تاشلاندى. گېرمانىيىلىكلەرنىڭ تانكىلىرى كۆز ئالدىدا تۈيۇقسىز پەيدا بولۇپ قالغاچقا، ئىنگلىزلار قورقۇپ كېتىپ كەينىگە چېكىنىشكە باشلىدى. نەتىجىدە، روممېل پۈرسەتنىڭ قولدىن بەرمەي، بەش كۈن ئىچىدە تىلىك جەڭ قىلىپ، ئەنگلىيىنىڭ 229 تانكىسىنى پاچاقلاپ تاشلىدى، 147 زەمبىرەكنى ئولجا ئالدى، 935 ئادىمىنى ئەسىرگە چۈشۈردى، گېرمانىيە تەرەپتىن پەقەت ئۈچ تانكا بىلەن 14 ئادەملا چىقىم بولدى.

روممېل گەرچە بۇ قېتىمقى ھۇجۇمدا ئۇتقان بولسىمۇ، لېكىن ئومۇمىي ۋەزىيەتتىن ئالغاندا، ئەھۋالى يەنىلا ناچار ئىدى، كۈچلۈك ئەنگلىيە قوشۇنلىرى قاچانلا بولسۇن، تۆمۈر مۇشتىنى بىرلا تۈگىدىغان بولسا ئۇنىڭ ئەجىقىنى چىقىرىۋېتەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىشكىنى ئېتىۋېلىپ ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇپ بىر پىلان ئويلاشقا باشلىدى: ھۇجۇم قىلىش كېرەك! ھازىر قولىمىزدا بار قوشۇننى يىغىپ ئەنگلىيە قوشۇنلىرىغا ھۇجۇم قىلىش كېرەك. ئۆلۈمنى كۈتۈپ ئولتۇرۇشقا بولمايدۇ.

روممېلنىڭ بۇ پىلانىنى ئالدىنقى سەپتىكى كوماندىرلىرىدىن

بىرنەچچىسىلا بىلەتتى. ئەنگلىيەلىكلەر گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ زەمبىرەك ئوقلىرىنىڭ ئاۋازلىرىنىڭ پەسلەپ قېلىۋاتقانلىقىنى بايقاپ قالدى. ترانسپورت ئاپتوموبىللىرى توختىماي غەربكە چېكىنىۋاتاتتى، سىمسىز تېلېگرافنىڭ سىگنالى يەنە يوقاپ كەتتى، لېكىن قاراڭغۇ چۈشكەندە گېرمانىيىنىڭ ئۇ ئاپتوموبىللىرى يەنە كەينىگە قاراپ مېڭىشقا، تانكا - زەمبىرەكلىرى ئىستېھكاملىرىغا كىرىشكە باشلىدى. روممېلنىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى، ئىككىنچىسى قەدەمدە نېمىگە تەييارلىنىۋاتقانلىقىنى بېرلىندىكى ئالىي قوماندانلىق شتابىدىكىلەرمۇ، ئىتالىيەلىكلەرمۇ بىلمەيتتى.

ئەنگلىيەلىكلەر ئۇلارنى يەنە بىر قېتىم چېكىنىشكە باشلىدى، دەپ ئويلاپ قېلىشقانىدى، ئەمما ئۇلارنىڭ بىردىنلا ئۆزلىرىگە يوپۇرۇلۇپ كېلىدىغانلىقىنى كىم بىلسۇن.

27 - يانۋاردا، روممېل يەنە بىر قېتىم شىددەت بىلەن ئەنگلىيەلىكلەرگە ئېتىلىپ، بەنى غازى پورتىغا ھۇجۇم قىلدى. ئۇ يەرگە كېتىۋاتقان يولدا ئەنگلىيەلىكلەرنىڭ قارىمىقىدىكى بىر دىۋىزىيە ھىندىستان ئەسكىرىنى بىر سائەتكىمۇ يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە يوقىتىۋەتتى، بىرنەچچە يۈز يۈك ماشىنىسىنى ئولجا ئالدى. ئارقىدىنلا روممېلنىڭ تانكىلىرى 30 نەچچە سائەت ھۇجۇم ئېلىپ بېرىپ، ئاخىر بەنى غازى پورتىنى بېسىۋالدى. نەتىجىدە بۇ چىرايلىق پورت ئاسمانىپەلەك ئوت يالقۇنىنىڭ ئىچىدە قالدى. ئۇزۇن ئۆتمەي، ناتىستلارنىڭ بايرىقى پورت ئاسمىنىدا لەپىلدىدى.

ئەنگلىيىنىڭ تاغدەك دۆۋىلىنىپ كەتكەن ھەربىي ئەشيالىرى بىلەن ئەنگلىيىدىن تېخى يېڭىلا ئەكېلىنگەن 1300 يۈك ماشىنىسى گېرمانىيىنىڭ ئافرىقا بىرونېۋىك دىۋىزىيىسىنىڭ سېپىدىن ئورۇن ئالدى. ئەنگلىيە قوشۇنلىرى مىسىرغا چېكىنىپ كېتىشكە مەجبۇر بولدى.

گىتلېر شىمالىي ئافرىقىدىكى جەڭگە بەكمۇ كۆڭۈل بۆلەتتى. روممېل بەنى غازىدا ئازراقلا غەلىبە قىلىپ قويۇۋىدى، گىتلېر ئەتىسلا نۆتۈق سۆزلەپ، نۇنقىدا روممېلغا مەدھىيىلەرنى ياغدۇرۇۋەتتى ۋە دەررۇلا ئۇنى ئۆلچەملىك گېنېرال پولكوۋنىكلىققا ئۆستۈردى.

كېيىن، گېرمانىيە قوشۇنلىرى بىلەن ئەنگلىيە قوشۇنلىرى شىمالىي ئافرىقىدىكى جەڭ مەيدانىدا بىر مەزگىل خېلىلا تىركەشتى. روممېل ئەسكەرلىرىنى قۇملۇقتا قاتتىق مەشق قىلدۇرۇپ، توبرۇكنى بېسىۋېلىش خىيالىدا بولۇپ كەلدى.

توبرۇكنىڭ مۇداپىئەسى بەكمۇ قاتتىق ئىدى.

ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا، ئىتالىيىلىكلەر گرايانىڭ قوماندانلىقىدا بۇ يەردە مۇستەھكەم مۇداپىئە ئىستېھكاملىرى قۇرغان بولۇپ، بۇ ئىستېھكاملار ئەڭ ئىلغار ھازىرقى زامان قورالليرىنىڭ ھۇجۇمىغىمۇ بەرداشلىق بېرەلەيتتى، بۇ ئىستېھكاملارنى چۆرىدەپ يەر ئاستىدىن لەخمىلەرمۇ كولانغانىدى، ئۇلارنى پەقەت ھاۋادىنلا بايقىغىلى بولاتتى. مەلۇم ئارىلىق قالدۇرۇپ ياسالغان ھەربىر پوتەي يەر ئاستى يوللىرى بىلەن تۇتىشاتتى. ئۇ يەرلەردىن ئۆتكەندە يەنە زەمبىرەك ۋە پىلىموت بىلەن ئاتىدىغان ئىستېھكاملارمۇ بار ئىدى، ھەممىسلا پۈختا ئىقابلانغانىدى، پەقەت ئەڭ خەتەرلىك مىنۇتلاردىلا بۇ ئىقابلار ئېلىپ تاشلىنىپ، تۈيۇقسىز ۋە شىددەتلىك ئوت كۈچى بىلەن دۈشمەنگە زەربە بېرەتتى.

ئەنگلىيىلىكلەر بۇ مۇھىم ئىستېھكاملارنى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن، ئۇلارنى يەنمۇ مۇستەھكەملىدى. نۆۋەتتە ئۇ يەرلەردە ئەنگلىيە قوشۇنلىرىدىن پىيادىلەر 2 ـ دىۋىزىيىسى، ھىندىستانلىق 11 ـ بىرىگادىسى، گۋاردىيە بىرىگادىسىنىڭ 2 ـ، 23 ـ باتالىئونى ۋە 32 ـ ماشىنا بىرىگادىسى، بىرنەچچە زەمبىرەك پولكى قاتارلىقلار تۇرۇۋاتاتتى.

كۆچ جەھەتتە ئەلۋەتتە گېرمانىيەلىكلەر ئاجىز ئىدى، روممېلنىڭ قورال جەھەتتىكى زور پەرقنى يوقىتىشقا ئامالى يوق ئىدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ غەلىبىنىڭ سانغا ئەمەس، تەشەببۇسكارلىق ۋە تاكتىكىغا باغلىق ئىكەنلىكىگە قانىتىق ئىشىنەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ توبرۇكقا ھۇجۇم قىلىدىغان بىر پىلاننى يۈرەكلىك ھالدا ئوتتۇرىغا ئاچقتى. ئۇ پىلان بويىچە، ئىتالىيەلىكلەرنىڭ ئاز بىر قىسىم ئەسكەرلىرى ئەنگلىيە قوشۇنىنى ئۇدۇلدىن ئۆزلىرىگە جەلپ قىلىپ تۇراتتى، ئۇ بولسا ئۇۋۇسىدىن چىقىپ كورېنىكا يېرىم ئارىلىنىڭ جەنۇب تەرىپىگە يېتىپ بېرىپ، يان تەرەپتىن قورشاپ، ئاندىن توبرۇكقا قاراپ ئېتىلىپ، ئەنگلىيەلىكلەرگە ئەجەللىك زەربە بېرەتتى. روممېل مۇشۇ پىلاندا كەتكۈزۈپ قويىدىغان بولسا، گېرمانىيەنىڭ ئافرىقا بىرونېۋىك قوشۇنىنىڭ پۈتۈنلەي يېرىات بولىدىغانلىقىنىمۇ بىلەتتى.

20 ـ ئىيۇن كۈنى تاڭ سەھەر ساھەت بەشتىن 20 مىنۇت ئۆتكەندە، روممېل توبرۇكقا قىلغان ئومۇمىي ھۇجۇمىنى باشلىدى.

روممېلنىڭ تاكتىكىسى ئۇنۇم بېرىپ، توبرۇكقا قىلغان ھۇجۇمى تەسەۋۋۇر قىلغىنىدىنمۇ تېز بولدى. 21 ـ ئىيۇن ئەتىگەن ساھەت بەشتە، روممېل ماشىنىسىغا ئولتۇرۇپ توبرۇكنىڭ شەھەر مەركىزىگە كىرىپ كەلدى. شۇ تۇرقىدا ئۇ قاتتىق ھاياجان ئىچىدە ئىدى، كۆز ئالدىدىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ھۇجۇمىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىدىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى.

بىرنەچچە ساھەتتىن كېيىن، روممېل جەنۇبىي ئافرىقا 2 ـ پىيادىلەر دىۋىزىيەسىنىڭ باشلىقى، قوشۇمچە توبرۇك مۇداپىئە ئارمىيەسىنىڭ قوماندانى گېنېرال كروپور بىلەن كۆرۈشكەندە، ئۇ گېنېرال پۈتۈن مۇداپىئە لىنىيەسىدىكى قوشۇنلىرىنىڭ

گېرمانىيە ئارمىيىسىگە تەسلىم بولغانلىقىنى جاكارلىدى.

روممېل ئۆزىگە تەسلىم بولغان بۇ گېنېرالنى ۋاقتىلىق ئۆزىنىڭ قوماندانلىق شتابىدا تۇرۇپ تۇرۇشقا بۇيرۇپ، ئارقىدىنلا ئۇنىڭدىن كۆڭۈل بۆلگەن هالدا سورىدى:

— جانابىي گېنېرال، توبرۇكنىڭ قولدىن كېتىدىغانلىقى كۆزگە كۆرۈنۈپ قالغان چاغدا نېمە ئۈچۈن مۇهاسىرىنى بۆسۈپ چىقىپ كەتمىدىڭىز؟

كروپور ئاچچىق كۈلۈپ قويدى:

— گېنېرال پولكوۋنىك جانابلىرى، بۇ ئىش شۇنچىلىك تېز بولدى، ئۇنىڭدىن باشقا، مۇهاسىرىنى بۆسۈپ چىقىشقا كېتىدىغان ئۇنچىلىك كۆپ قاتناش قوراللىرىنى تېپىشمۇ قىيىن ئىدى.

روممېل قوشۇنلىرىنىڭ قوراللىنىشى ئاشۇنداق ناچار ئەهۋال ئاستىدا، ئەپچىل تاكتىكا بىلەن شىمالىي ئافرىقىدىكى مۇهىم شەهەر توبرۇكنى ئاخىر بېسىۋالدى. 35 مىڭ ئەنگلىيە ئەسكىرىنى ئەسىرگە ئالدى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئون نەپەر گېنېرال بار ئىدى.

گېرمانىيە پايتەختى بېرلىن.

بىر پولكوۋنىك ناتسىستلار گېرمانىيىسىنىڭ بىر پايان زېمىنىنىڭ خەرىتىسىنى ئۈستىلىق بىلەن ئۈستەلگە يېيىۋاتقاندا، بېرلىندىكى هەشمەتلىك ياسالغان ئىمپېرىيە باش مىنىستىرلىك بىناسى ئىچىدىكى ئۈستەل يېنىدا تۇرغان ئادولف گىتلېر قاتتىق هاياجانلىنىپ تۇرۇپ يېنىدىكىلەرگە گېرمانىيىنىڭ كەلگۈسى توغرۇلۇق ماختىنىپ سۆزلەشكە باشلىدى.

ئۇ ماختانماي كىم ماختانسۇن، فرانسىيىدىن تارتىپ لىۋىيىگىچە ئۇنىڭ بىرونېۋىك قوشۇنلىرى ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئەدىبىنى بېرىپ كەلدى. شەرقىي سەپتە ئازراق ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغان بولسىمۇ، لېكىن هازىر ئۇنىڭ قوشۇنلىرى بۇرۇنقى

شىددەتلىك ھالىتىگە يېتىپ، سوۋېت ئارمىيىسىگە قاقشاتقۇچ زەربە بەردى ھەم كاۋكاز تەرەپكە تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ يۈرۈش قىلدى.

ئۇنىڭ گېرمانىيىسىنىڭ خەرىتىسىنى يۇز نەچچە يىل ئىلگىرىكى ناپولېئوننىڭ فرانسىيىسىنىڭ خەرىتىسى بىلەن تەڭ ئورۇنغا قويغىلى بولاتتى.

ئۇ ھەتتا ئۆزىنى ناپولېئوندىنمۇ ئۈستۈن قويىاتتى.

شۇڭلاشقا، مۇسسولىنى روممىلدىن ئالغا ئىلگىرىلەشنى توختىتىپ جەڭ نەتىجىلىرىنى مۇستەھكەملەشنى تەلەپ قىلغاندا، گىتلېر روممىلغا تۆۋەندىكىدەك تېلېگرامما ئەۋەتتى:

«غەلىبە ئىلاھەسى دائىم بوسۇغىمىزغا كېلىۋېرىدۇ، ناۋادا سىز ئۇنى ئۆز ۋاقتىدا تۇتۇۋالمىسىڭىز، ئۇنىڭ سىز بارالايدىغان دائىرە ئىچىگە قايتا بېرىشى مۇمكىن ئەمەس.»

گىتلېر ھېچقايسى گېنېرالىنى روممىلنى ئەتىۋارلىغاندەك ئەتىۋارلىمايتتى، شۇڭا بەزىدە ئۇنىڭ ئۆز بېشىمچىلىقلىرىغا يول قويىاتتى.

ئىيۇننىڭ باشلىرىدا، گىتلېر روممىلنىڭ توبرۇكقا ھۇجۇم قىلغانلىقىنى ئاڭلاپ، ئۆزىنىڭ ئۆزۈن ۋاقىت تۇرغان «بۆرە ئۇۋىسى» دىن ئايرىلىپ باش مىنىستىر بىناسىغا كەلدى ۋە شۇ يەردە تۇرۇپ ئانچە مۇھىم بولمىغان شىمالىي ئافرىقىدىكى جەڭ ئەھۋالىغا بەكمۇ دىققەت قىلدى.

توبرۇكنىڭ نېمىسلار تەرىپىدىن ئىشغال قىلىنغانلىقىنى ئاڭلىغاندا، گىتلېر ئادىتىگە قارشى ھالدا شامپان ھارىقىدىن بىر رومكا قۇيۇپ بىر يۇتۇم ئىچىۋەتتى، يېنىدا تۇرغان گېببېلىنىڭ ھەيران قېلىپ كۆزلىرى چەكچىيىپ كەتتى.

گىتلېر گېببېلىنىڭ يېنىغا كېلىپ، جىددىي تەرىزدە:

— قانداقلا تەدبىر قوللانسىڭىز مەيلى، رومىئلىنىڭ توب-
رۇكنى ئىشغال قىلغانلىقىغا ئائىت ھۇججەتلىك فىلىمنى بۇگۈن-
دىن قالدۇرماي بېرلىن، پارىژ ۋە ۋېنادىكى كىنوخانىلارغا يەتكۈ-
زۈپ بېرىسىز، ئەتە پۈتۈن گېرمانىيىگە تارقىتىسىز، — دېدى.
— فېئورىر، — دېدى گېببېل ئىشەنچلىك ھالدا، — بۇ
ئىشنى دېگەن چاغدا ئورۇندايمەن.
— رومىئل يارايدۇ، — دېدى گىتلېر، — ئۇنىڭ
غەلىبىسى بىز ئىمپىس مىللىتىنىڭ روھىنى تولۇق نامايان قىلىپ
بەردى.
— سىز دېمىسىڭىزمۇ، رومىئلنى پۈتۈن گېنېرالىردىن
ئۈستۈن قويۇپ تۇرۇپ تەشۋىق قىلماقچى ئىدىم، — دېدى
گېببېل جاۋابەن.
— مەن رومىئلغا ئەڭ ئالىي مۇكاپات بېرىمەن، — دېدى
گىتلېر توۋلاپ تۇرۇپ.
ئەتراپىدا تۇرغانلار ئۇنىڭ گەپلىرىگە پۈتۈن دىققىتى بىلەن
قۇلاق سېلىپ تۇرۇشاتتى.
لېكىن گىتلېرنىڭ گېپى باشقا مەزمۇنغا يۆتكىلىپ كەتتى.
22 - ئىيۇن، پۈتۈن ناتسىستلار ئىمپېرىيىسى ئافرىقىدىن
كەلگەن غەلىبە خەۋىرى ئىچىگە غەرق بولۇپ كەتتى. «رومىئل
توبرۇكتا» دېگەن ھۇججەتلىك فىلىم ھەممە شەھەرلەرنى قاپلاپ
بولدى. ۋېنادىكى يېڭى سېلىنغان بىر كۆۋرۈك رومىئلنىڭ نامى
بىلەن ئاتالدى، ئۆلكە باشلىقلىرى، گېنېرالىلار رومىئلنىڭ
ۋېنادىكى خوتۇنى لوسقا تەبرىك تېلېگراممىلىرى ئەۋەتتى.
ۋېنانىڭ ئەتراپىدا تۇرۇۋاتقان بىر قوشۇننىڭ قوماندانى
گېنېرال سىتلىۋوس گىتلېرنىڭ نامىدا لوس خانىمغا خەت
يېزىپ، خېتىدە: «رومىئلنىڭ نامى تارىختىكى ئۇلۇغ ھەربىي
ئالىملار قاتارىدا تۇرۇن ئالىدۇ! بىز ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇيە-
مىز...» دېدى. نوئېستات ھەربىي مەكتىپىدە تۇرۇۋاتقان لوسنىڭ

تۇرالغۇسىدىن پۈتۈن بىر كۈن ئادەم ئۇزۇلمىدى، ھەممە ئادەم خۇشاللىقتا چۆمگەنىدى. مېھمانخانا، ھويلا گۈل دېڭىزىغا ئايلىنىپ كەتتى. بۇ گۈللەرنىڭ بىر قىسمىنى ۋېنادىكى ئاددىي ئادەملەر ئېلىپ كەلگەنىدى.

لوس ئادەملەرنىڭ بۇ خىل ساپ ھېسسىياتلىرىدىن مەست بولۇپ كەتتى.

كەچتە، لوس بىرنەچچە يېقىنلىرىنىڭ تەكلىپى بىلەن ئۆز ئۆيىدە بىرقانچە ئون ئادەملىك زىياپەت ئۆتكۈزدى، شامپان ھاراقلىرى يېتەرلىك تەييارلانغانىدى. كەچ سائەت سەككىزدە، كۆپچىلىك شاد ـ خۇراملىق ئىچىدە تۇرۇپ، بىۋاستە توبرۇكتىن كەلگەن رادىئو ئۇنىڭلغۇ خەۋىرىنى ئاڭلىدى. روممېلنىڭ جەڭ مەيدانىدىكى مۇخبىرى، قۇرۇقلۇق ئارمىيە مۇتەخەسسىسى ھا. كېخ رادىئودا ئۆزىنىڭ توبرۇكتىكى جەڭ ئەھۋالىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنلىكىنى سۆزلىدى، ئارقىدىن روممېلنىڭ جەڭ مەيدانىدا سۆزلىگەن سۆزى ئاڭلاندى. لوس ئاڭلاپ تېخىمۇ ھاياجانلىنىپ كەتتى، ھەتتا بۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ چاقىرىۋالغانلىقىغا پۇشايمانمۇ قىلدى. روممېلنىڭ يېراق ئەللەردىن ئاڭلىنىۋاتقان جاراڭلىق ئاۋازىنى ئۆزى يالغۇز ئولتۇرۇپ ئاڭلىغان بولسا قانداق ياخشى بولاتتى. لېكىن بۇ خىيال ئۇنىڭ كاللىسىدىن يالت قىلىپلا ئۆتۈپ كەتتى، چۈنكى روممېل كۆپچىلىككە تەۋە ئىدى.

لوس رادىئونى ئۆچۈرۈۋېتەي دەپ تۇرۇشىغا، تۇيۇقسىز ياڭراق بىر ناخشا ئاڭلىنىپ قالدى. بۇنىڭ مۇھىم بىر خەۋەرنىڭ ئالدىدىكى ناخشا ئىكەنلىكىنى كۆپچىلىك بىلگەچكە، بىردىنلا كۈلكە ـ چاقچاقلار توختاپ قالدى.

«فېئورېرنىڭ چوڭ لاگېرى، 22 ـ ئىيۇن فېئورېر ئافرىقا

برونزۇنك قوشۇننىڭ قوماندانى روممېلنىي مارشاللىققا ئۆستۈردى.»

بۇ جەددىي مەنۇتلار ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، بىردىنلا خۇشال شاۋقۇن ـ سۈرەنلەر باشلىنىپ كەتتى، لوس خۇشاللىقىدا يەنە بىر قېتىم هوشىدىن كەتكىلى تاس قالدى. كىشىلەر ئۇنىڭ ئالدىغا نۆۋەت بىلەن كېلىپ ئۇنى تەبرىكلەشتى، دوستلىرى «مارشال خانىم! مارشال خانىم!» دەپىشىپ ئۇنى قۇچاقلاپ سۆيۈپ كەتتى.

مانا بۇ گىتلېر دېگەن ئەڭ چوڭ مۇكاپات ئىدى.

1500 كىلومېتر يىراقلىقتىكى ئافرىقا قوشۇنىمۇ تەنتەنىگە چۆمگەنىدى. شۇ چاغدا، روممېل ئۇخلاۋاتاتتى، بەكمۇ چارچاپ كەتكەنىدى، گېنېرالىار بىلەن ماشىنىدىكى رادىئونىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ خەۋەر ئاڭلىغۇدەك هالى يوق ئىدى. سائەت ئوندىن چارەك ئۆتكەندە، روممېل تۈيۇقسىز توۋلىغان بىر ئاۋازدىن ئويغىنىپ كەتتى. بىر ئوفىتسېر ئۇنىڭغا خوش خەۋەر يەتكۈزگىلى يۈگۈرۈپ كىرىپ: «فېئورىر جاناببىزنى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ مارشاللىقىغا ئۆستۈرۈپتۇ» دېدى.

«مارشاللىققا! — روممېل بۇ گەپكە هەيران قالدى، — بۇ مەن چۈشۈمدە ئويلايدىغان يۇكسەك شان-شەرەپ ئىدىغۇ.»

هەربىي ئادەم ئۇچۇن ئېيتقاندا، مارشاللىق ئۇنۋان ئاجايىپ زور شەرەپ ئىدى. هازىرغىچە هېچقانداق ئادەم بۇ ئۇنۋاندىن ئېشىپ كېتەلمىگەنىدى. هېرمان گېرىنگنىڭ مەنسەپخۇمارلىقىنى قاندۇرۇش ئۇچۇن گىتلېر ئۇنىڭغا: «ئىمپېرىيە مارشالى» دەپ نام بەرگەنىي هېسابقا ئالمىغاندا، هېچكىم ئۇ ئۇنۋاندىن ئارتۇق ئۇنۋانغا ئېرىشەلمىگەنىدى.

پرۇسسىيىدە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ مارشالىمۇ مەڭگۈ

پىنسىيىگە چىقمايتتى ۋە خىزمىتىدىنمۇ قالدۇرۇلمايتتى، ئۆمۈرۈدىە شۇ نامىنىڭ نېنىنى يەيتتى، كاتىپ، ئات ياكى ماشىنا بىرىلەتتى، مەخسۇس شوپۇر ئىشلىتىش دېگەندەك باشقا ئىمتىيازلارغىمۇ ئىگە بولاتتى. بۇ، مۇھىم بىر شەھەرنى بويسۇندۇرغان ياكى ئۇلۇغ بىر جەڭنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگەن قەھرىمانلار ئۈچۈن ئاجايىپ زور شۆھرەت ئىدى، قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى بولۇۋالغاندىن كېيىنلا، تارىختا نامى مەڭگۈ ئۆچمەيتتى.

توبرۇكنى ئېلىش رومىلىنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ شانلىق بىر سەھىپە بولۇپ قالغانىدى، ئەمدى ھازىر ئۇ شۇنىڭ بەدىلىگە شان ـ شۆھرەتنىڭ پەللىسىگە چىقتى. ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن «چۆل تۈلكىسى» دېگەن نام ناتىستلار گېرمانىيىسىنىڭ ئاسمىنىدا پەرۋاز قىلغۇسى.

يەتتىنچى باب گىتلېر تارىخنىڭ پۈرۈخ تېغىنىڭ پەللىسىگە چىقتى

△ بالقان، سەردارلار تالىشىدىغان جاي
△ چېرچېل: يۇگوسلاۋىيە گېرمانىيىگە قارشى تۇرۇشى كېرەك
△ گىتلېر: بېلگرادقا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىنسۇن
△ كرىت ئارىلى، ئەنگلىيىلىكلەر قېچىپ بېرىۋالىدىغان جاي
△ گىتلېر خەرىتىنى چېكىپ تۇرۇپ: ھاۋادا ئۇتۇش كېرەك، دېدى
△ شەرققە بۇرۇلۇش

1941 - يىل 6 - ئاپرېل، يۇگوسلاۋىيە پايتەختى بېلگراد. ئالدىنقى كۈنلا يۇگوسلاۋىيە بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى دوستلۇق ۋە بىر - بىرىگە تاجاۋۇز قىلمىشماسلىق شەرتنامىسى تۈزۈشكەنىدى. بېقىنىدا سوۋېت ئىتتىپاقىدەك ئاشۇنداق بىر چوڭ دۆلەتنىڭ بولۇشى يۇگوسلاۋىيە خەلقىنى خېلىلا خاتىرجەم قىلاتتى. 6 - ئاپرېل دەل يەكشەنبە بولۇپ، ئويۇن - تاماشىغا ئامراق شەھەر خەلقى شەھەر سىرتىدا كۆڭۈل ئېچىشۇاتاتتى. شۇ

كۈنى كەچقۇرۇن ناتىستىلار گېرمانىيىسى يۇگوسلاۋىيە بىلەن گرېتسىيىگە ھۇجۇم قىلدى. گىتلېر يۇگوسلاۋىيىنىڭ پايتەختى بېلگرادنى بومباردىمان قىلىش، بۇيرۇقى چۈشۈرگەندى، بومباردىماندا پۈتۈن شەھەر خەلقى قاتتىق سارىاسىمىگە چۈشتى، ئۆلۈش ـ يارىلىنىش ئېغىر بولدى، شۇ كۈنلا بۇ شەھەرنىڭ 17 مىڭ ئادىمى ئۆلدى، بىگۈناھ ئادەملەر گىتلېرنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆزلىرىنىڭ دۆلىتىگە ھۇجۇم قىلىدىغانلىقىنى ئۆلۈپ كەتكىچە چۈشەنمەي ئۆتۈپ كەتتى.

شۇنىڭ بىلەن تەڭ، گىتلېر دۆلىتى ئىچىدە نۈتۈق سۆزلەپ، ئۆزلىرىنىڭ يۇگوسلاۋىيە بىلەن گرېتسىيىگە ھۇجۇم قىلغانلىقىنى جاكارلىدى، گېرمانىيە خەلقىگە ئۆزىنىڭ «بۇ ئۇرۇشتىن ساقلىنىشقا كۆپ تىرىشقان» لىقىنى چۈشەندۈرۈپ، بالقاندىكى ئۇرۇشنىڭ مۇشۇ ھالەتكە يېتىشىنى ئەنگلىيىنىڭ گرېتسىيىگە قول تىققانلىقىغا ئارتىپ قويدى. «مەن ھەرقايسى ئەللەردىكى ئالدانغان بەختسىز خەلقنىڭ بۇ ئەيىبنى ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىنى 300 يىل بېسىپ يانقان ئەڭ ‹رەھىمسىز› دوستى — ئەنگلىيىگە قويۇشىنى ئارزۇ قىلىمەن» دېدى گىتلېر. شۇ كۈنى «شەرقىي جەنۇب جەڭ مەيدانىغا چۈشۈرۈلگەن بۇيرۇق» تىمۇ ئۇ ئەنگلىيىنى ئەيىبلەپ: «ئۇنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن باشقىلار ئۇرۇش قىلسۇن» دېدى.

بالقاننىڭ ستراتېگىيىلىك ئورنى ناھايىتى مۇھىم بولغاچقا، گىتلېر بۇ يېرىم ئارالغا شۇنچىلىك جىددىي قارايتتى.

بالقان يېرىم ئارلى ياۋروپانىڭ شەرقىي جەنۇب تەرىپىگە جايلاشقان بولۇپ، يەر مەيدانى 500 مىڭ كۋادرات كىلومېتر كېلەتتى، تەخمىنەن ياۋروپا كۆلىمىنىڭ يېگىرمىدىن بىر قىسمىنى ئىگىلەيتتى. ئورمان بايلىقى مول ئىدى، ئومۇمىي كۆلىمىنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمىنى ئىگىلەيتتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەر ئاستى كان بايلىقلىرىمۇ كۆپ ئىدى، ھەر خىل كان

بايلىقلىرىنىڭ زاپىسى ياۋروپا بويىچە ئالدىنقى ئورۇندا تۇراتتى. بالقاننىڭ ستراتېگىيىلىك ئورنى بەكمۇ مۇھىم ئىدى، ياۋرو-پا — ئاسىيا، ئافرىقا قىتئەلىرىنىڭ تۇتىشىدىغان يېرىدە بولۇپ، «قۇرۇقلۇقتىكى كۆۋرۈك» دەپ نامى بار ئىدى. ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدىن ئۆتۈپ، قىزىل دېڭىز ئارقىلىق ھىندى ئوكيان بىلەن تىنچ ئوكيانغا ئۆتىدىغان دېڭىز ئىشكى، دەپمۇ ئاتىلاتتى. ياۋروپا بىلەن ئاسىيانى تۇتاشتۇرىدىغان تۆمۈريولىمۇ بۇ ئارالنىڭ غەربىي شىمال تەرىپىنى كېسىپ ئۆتەتتى. شەرق تەرىپىدىكى بوسفور بوغۇزى بىلەن داردانىل بوغۇزلىرى سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن قارا دېڭىز بويلىرىدىكى باشقا دۆلەتلەرنىڭ دېڭىزغا چىقىدىغان بىردىنبىر يولى ئىدى. شۇڭا بالقان تارىختىن بۇيان سەركەردىلەر تالىشىدىغان جاي بولۇپ، 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىمۇ مۇشۇ يەردە پارتلىغانىدى.

گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيە فاشىستلىرى ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىدىن ئوتتۇرا دېڭىز، شىمالىي ئافرىقا ۋە ئوتتۇرا شەرقلەرنى تالىشىپ ئېلىشىش ئۈچۈن بالقان يېرىم ئارىلىنى كۆۋرۈك قىلىشقانىدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە، گېرمانىيە ئۇ يەرنى سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشتا پايدىلىنىدىغان مۇھىم بىر ستراتېگىيىلىك بازىغا ئايلاندۇرماقچى ئىدى. ئىتالىيە 1930 ـ يىلى ئاپرېلدىلا ئەسكەر چىقىرىپ ئالبانىيىنى بېسىۋالغان، گېرمانىيە، رومىنىيە، بۇلغارىيىلەرنى ئىقتىسادىي ۋە سىياسىي جەھەتتە كونترول قىلىپ، ئاستا ـ ئاستا ھەربىي جەھەتتە ئىشغال قىلىش مەقسىتىگە يېتىپ بولغانىدى. 1940 ـ يىلى كۈزدىن باشلاپ، گېرمانىيە قوشۇنلىرى رومىنىيە بىلەن بۇلغارىيىگە بېسىپ كىرىشكە باشلاپ، ئۇلارنى سلوۋاكىيە بىلەن بىللە 1940 ـ يىلى 20 — 24 ـ نويابىرغىچە، گېرمانىيە ـ ئىتالىيە ـ ياپونىيىدىن ئىبارەت ئۈچ دۆلەتنىڭ ھەربىي جەھەتتىكى ئىتتىپاقدىشى بولۇشقا مەجبۇرلىغانىدى. شۇنىڭدىن

كېيىن ئۇلار فاشىست گېرمانىيىنىڭ بېقىندىسىغا ئايلىنىپ قالدى ۋە گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيىنىڭ بالقان يېرىم ئارىلىغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشى ئۈچۈن ئۇلارغا ھەربىي ۋە سىياسىي بازا ھازىرلاپ بەردى.

1940 ـ يىلى 28 ـ ئۆكتەبىردە، ئىتالىيە قوشۇنلىرى كاستورىيە بىلەن فلورىناغا ھۇجۇم قىلىپ، گرېتسىيىنىڭ چېگرا مۇداپىئە لىنىيىسىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، ئۇلارنى 50 — 60 كىلومېتر ئارقىغا چېكىنىشكە مەجبۇر قىلدى. لېكىن نويابرنىڭ بېشىدا، گرېتسىيە ئارمىيىسى ئەنگلىيە ھاۋا ئارمىيىسى بىلەن بىرلىقتا يۇرۇش قىلىش ئارمىيىسىنىڭ ياردەمى بىلەن كۈچلۈك قارشىلىق كۆرسەتىپ، ئىتالىيە قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمىنى توسۇشتىن قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتتى. دېكابىردا ئىتالىيە قوشۇنلىرىنى قوغلاپ چىقىرىپ، ئالبانىيىنىڭ بىر قىسىم زېمىنىنى بېسىۋالدى. 1941 ـ يىلىنىڭ بېشىدا، ئىتالىيە گرېتسىيىگە يەنە ھۇجۇم قىلىپ مەقسىتىگە يېتەلمەي، ئىككى تەرەپ تىركىشىپ تۇرۇپ قالدى.

فاشىستلار گېرمانىيىسى بىر تەرەپتىن ئىتالىيىگە ياردەم بېرىپ، يەنە بىر تەرەپتىن بالقان يېرىم ئارىلىنى تارتىۋېلىشنىڭ كويىدا بولدى. گىتلېر سىياسىي سۈيىقەست بىلەن ھەربىي جەھەتتىكى تاجاۋۇزنى بىرلەشتۈرۈش ئۈسۇلىنى قوللىنىپ، ئالدى بىلەن ئىشنى رومىنىيەدىن باشلىدى. رومىنىيە بىلەن ۋېنگرىيە، بۇلغارىيە چېگرا ماجراسىنى تۇغدۇرۇپ، ئارقىدىن سودىيىلىك رولىنى ئويناپ، رومىنىيىنى ترانسىلۋانىيىنىڭ كۆپ جايلىرىنى ۋېنگرىيىگە، دوبرۇجانى بۇلغارىيىگە بېرىۋېتىشكە مەجبۇرلىدى. بۇ ئىشقا رومىنىيە ۋەتەنپەرۋەرلىرى غەزەپلىنىپ، تۈشمۇ تۈشتىن نامايىش قىلىپ نارازىلىق بىلدۈردى. فاشىستلارنىڭ 5 ـ بىرىگادىسىمۇ بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلدى. گىتلېر رومىنىيىنىڭ ئىچكى

قالايمىقانچىلىقىدىن پايدىلىنىپ، فاشىستلارنىڭ كاتتىبېشى ئاندىنوسكىنىڭ گېرمانىيىگە مايىل يېڭى ھۆكۈمىتى تەسىس قىلىشىنى قوللىدى.

1940 ـ يىلى 7 ـ ئۆكتەبىردە، گېرمانىيە ئارمىيىسى «ھەربىي مۇئەللىم» ئەۋەتىش نامى بىلەن رومىنىيىگە كىرىۋالدى. 23 ـ نويابىردا رومىنىيە گېرمانىيە ـ ئىتالىيە ـ ياپونىيىلەرنىڭ ئىتتىپاقىغا ئەزا بولدى. ۋېنگرىيە بىلەن بۇلغارىيەمۇ بىرمۇنچە زېمىنغا ئىگە بولغاندىن كېيىن، گېرمانىيىگە تېخىمۇ يېقىنلاشتى، 1940 ـ يىلى 21 ـ نويابىر ۋە 1941 ـ يىلى 1 ـ مارتتا ئۇلارنىڭ ئىتتىپاقىغا ئەزا بولۇپ، فاشىستلار گېرمانىيىسىنىڭ قولچومىقى ۋە بېقىندىسىغا ئايلىنىپ كەتتى.

1941 ـ يىلى مارت ئېيىنىڭ باشلىرىدا، گېرمانىيە 300 مىڭ ئەسكىرىنى بۇلغارىيىگە كىرگۈزۈپ، يۇگوسلاۋىيىنىڭ چېگرىسىغا توپلىدى.

يۇگوسلاۋىيە بالقان يېرىم ئارلىدىكى شەرقىي جەنۇبىي ياۋروپانىڭ ئامبىرى، دەپ نامى بار ئەڭ چوڭ دۆلەت ئىدى. گېرمانىيىنىڭ پۈتكۈل بالقان يېرىم ئارلىنى ئىگىلەپ، «ياۋروپا يېڭى تەرتىپى» ئورنىتىش پىلانى ئىچىدە يۇگوسلاۋىيىنى ئىشغال قىلىش ئەڭ مۇھىم بىر ھالقا ئىدى. دەسلەپتە، گېتلېر گېرمانىيىنىڭ ئىقتىسادىي، سىياسىي جەھەتتىكى زور تەسىرى، ھەربىي جەھەتتىكى كۈچلۈك بېسىم ئارقىلىق يۇگوسلاۋىيىنى «تىنچ» يول بىلەن بېسۈۋىلىش مەقسىتىگە يەتمەكچى بولغانىدى. 1945 ـ يىلى 15 ـ فېۋرالدا، يۇگوسلاۋىيىنىڭ باش مىنىستىرى سۇۋېتكوۋىچ، دىپلوماتىيە مىنىستىرى ماركوۋىچ «تەكلىپ» بويىچە گېرمانىيىگە كېلىپ، گىتلېر بىلەن كۆرۈشتى. كۆرۈشۈشتە يۇگوسلاۋىيە تەرەپ ئىتالىيە بىلەن گېرمانىيە ئوتتۇرىسىدىكى ئاخىرلاشتۇرۇش ئۇچۇن ئۇلارنى يارىشتۇرۇپ قويۇشنى

خالايدىغانلىقىنى بىلدۇردى. ئۇلار يەنە يۇگوسلاۋىيىنىڭ ئەنگلىيىنىڭ گېرمانىيىگە قارشى تۇرۇش سىياسىتىنىڭ قوراللىغا ئايلانمايدىغانلىقىنى بىلدۇردى. بۇنىڭغا گىتلېر قىلچە قىزىقماي، يۇگوسلاۋىيىدىن گېرمانىيە - ئىتالىيە - ياپونىيە ئىتتىپاقىغا كىرىشنى تەلەپ قىلدى ۋە بۇنىڭ يۇگوسلاۋىيە ماڭىدىغان توغرا يول ئىكەنلىكىنى، يۇگوسلاۋىيىنىڭ شەرقىي ياۋروپادا ئۆزىگە تېگىشلىك ئورۇن ئىگىلىشىنى ئالاھىدە تەكىتلىدى.

25 - مارتتا، يۇگوسلاۋىيىنىڭ باش مىنىستىرى بىلەن دىپلوماتىيە مىنىستىرى ئوغرىلىقچە ۋېنىغا بېرىپ، فاشىستلارنىڭ كاتتىبەشى بىلەن شۇ يەردە سۆھبەت ئۆتكۈزدى ۋە گىتلېرنىڭ تەھدىتى بىلەن، ئۇچ دۆلەت ھەربىي كېلىشىمىگە قول قويدى. بۇ خەۋەر بېلگرادقا يېتىپ بارغاندىن كېيىن، يۇگوسلاۋىيە خەلقى ئۇ كېلىشىمگە قاتتىق قارشى تۇردى.

گېرمانىيىنىڭ بۇ ھەرىكىتى ئەنگلىيىلىكلەرنى خاتىرجەمسىزلەندۈرۈپ، نەتىجىدە ئۇلار يۇگوسلاۋىيىلىكلەرنى نېمىسلارنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىپ، ئۆزلىرى بىلەن بىللە گېرمانىيە فاشىستلىرىغا قارشى تۇرۇشقا قۇترىتتى. ئەگەر يۇگوسلاۋىيە ئەنگلىيىنىڭ ئىتتىپاقدىشى بولىدىغان بولسا، بۇنىڭدىن كېيىنكى تىنچلىق يىغىنلىرىدا يۇگوسلاۋىيە بىلەن ئىتالىيىنىڭ ئىستېرىيىدىكى چېگرا تالىشىشىدا يۇگوسلاۋىيە تەرەپتە تۇرىدىغانلىقىنى پۇراتتى.

ئەنگلىيە باش مىنىستىرى چېرچىل يۇگوسلاۋىيە ھۆكۈمىتىگە تېلېگراممۇ ئەۋەتىپ، ئۇلارنى گېرمانىيىگە قارشى تۇرۇشقا ئىلھاملاندۇردى. «ئەگەر، — دېدى ئۇ تېلېگراممىدا، — يۇگوسلاۋىيە تۇركىيە - گرېتسىيە بىلەن بىر مەيداندا تۇرىدىغان بولسا، بېرىتانىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ ھەرقانداق ياردىمىگە ئىگە بولالايدۇ، گېرمانىيىلىكلەردىن كېلىدىغان بالايىقازالاردىن قۇتۇلىدۇ ھەم ئۆتكەن قېتىمقى دۇنيا ئۇرۇشىدىكىگە ئوخشاش

ئەڭ ئاخىرقى غەلىبىگە ئىشەنچلىك ئىرىشەلەيدۇ.»

لېكىن، يۇگوسلاۋىيىلىكلەر ئەنگلىيىنىڭ بۇ قېتىمقى ئۇرۇشتا يېڭىپ چىقالايدىغانلىقىدىن گۇمانلىنىپ، ئەنگلىيىنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلىپ گېرمانىيىلىكلەر بىلەن ئىتتىپاق تۈزدى.

بۇنداق ئەھۋالدا ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى يۇگوسلاۋىيەدە تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى كەيبېرگە پەۋقۇلئاددە ھوقۇق بېرىپ، «سىز مۇۋاپىق دەپ قارىغان ھەرقانداق ۋاستىدىن پايدىلىنىپ ھۆكۈمەت ۋە سىياسىي گەۋدە ئۈستىدە ئۆزگەرتىش ئېلىپ بېرىڭ، قوراللىق سىياسىي ئۆزگىرىش بولسىمۇ بولىدۇ» دەپ يوليورۇق بەردى.

ۋەتەن سانقۇچ شەرتنامىگە قول قويغانلىق خەۋىرى بېلگرادقا يېتىپ كەلگەندە خەلق غەزەپلىنىپ، پۈتۈن مەملىكەت مىقياسىدا نارازىلىق ھەرىكەتلىرى كۆتۈرۈلگەنىدى.

27 - مارتتا، بېلگرادتىكى كەڭ ئىشچىلار، ئەسكەرلەر، ئوقۇغۇچىلار يۇگوسلاۋىيە كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىدە نامايىش قىلىپ، «بىزگە ئۇرۇش كېرەككى، شەرتنامە كېرەك ئەمەس؛ ئۆلۈشكە رازىمىزكى، قۇل بولۇشقا رازى ئەمەس» دېگەندەك شوئارلارنى توۋلاشتى. سېربىيە دۆلەت گېۋىنىنى ئۇنلۇك ئوقۇشتى. گېرمانىيىنىڭ سايا‌ھەت ئىدارىسى بىلەن يۇگوسلاۋىيىنىڭ مەخپىي ساقچى ئىدارىسىنى پاچاقلاپ تاشلىدى، نېمىسلارنىڭ دۆلەت بايرىقىنى يىرتىپ تاشلىدى، ئىككى كۈن ئىچىدە مەملىكەتنىڭ ھەممە يېرىدە ھۆكۈمەتكە قارشى ھەرىكەتلەر مىسلىسىز زورايدى.

يۇگوسلاۋىيە بۇرژۇئازىيەسىنىڭ ئەنگلىيەپەرەس گۇرۇھلىرى ئاممىنىڭ ھۆكۈمەتكە قارشى ھەرىكىتىدىن پايدىلىنىپ، قان تۆكمەي سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىپ ھاكىمىيەتنى تارتىۋالدى. باش مىنىستىر سۇۋېتكوۋېچ خىزمىتىدىن ئىستېپا بېرىشكە مەجبۇر بولدى، شاھزادە پائول

تەختتىن چۈشۈش خىتابنامىسىگە قول قويدى ۋە چېگرىدىن قوغلاپ چىقىرىۋېتىلدى. ھاۋا ئارمىيە قوماندانى گېنېرال سموۋىچ ياش پادىشاھ پېتر II نىڭ نامى بىلەن كونا ھۆكۈمەت پارلامېنتىنى تارقىتىۋېتىپ، يېڭىدىن ئىچكى كابىنېت تەشكىللىدى. يۇگوسلاۋىيىنىڭ يېڭى ھۆكۈمىتى ئاممىۋى ھەربىكەتنىڭ تۈرتكىسى بىلەن ياۋروپا ئۇرۇشىدا مۇتلەق «بىتەرەپ» لىكنى ساقلاپ قالىدىغانلىقىنى، ئىلگىرىكى ھۆكۈمەتنىڭ گېرمانىيە بىلەن تۈزگەن ئىتتىپاقلىق مۇناسىۋىتىنى بىكار قىلغانلىقىنى جاكارلاپ، ئەنگلىيىگە بولغان يېقىنلىقىنى روشەن ئىپادىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، 5 ـ ئاپرىل كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن دوستلۇق ۋە بىر ـ بىرىگە تاجاۋۇز قىلىشماسلىق شەرتنامىسى تۈزدى، ھەر ئىككى دۆلەت قايسى دۆلەت تاجاۋۇزغا ئۇچرىسا، يەنە بىر دۆلەت دوستانە يارەدەم بېرىشكە كاپالەتلىك قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى. ئۇنىڭدىن باشقا، ئۇلار يەنە دۆلەت چېگرىسىدا يۇگوسلاۋىيىنىڭ مۇداپىئە قىسىملىرىنى سەپەرۋەر قىلىش ۋە تولۇقلاش ئىشىنى ئىشلىدى.

يۇگوسلاۋىيىنى تىنچ يول بىلەن بېسۋېلىش پىلانى بەربات بولغاندىن كېيىن، گىتلېر قاتتىق چېچىلىپ، 27 ـ مارت چۈشتىن كېيىن ئالىي قوماندانلىق شتابى بىلەن قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىگە: «يۇگوسلاۋىيىنى ھەربىي جەھەتتە بەربات قىلىش، ئايرىم دۆلەت قىلىپ تۈرغۇزماسلىق» توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. بۇيرۇقتا شۇنداق دېدى: «دىپلوماتىيە جەھەتتە سوئال ـ سوراق قىلىشقا، ئۇلتىماتۇم تاپشۇرۇشقا بولمايدۇ. يۇگوسلاۋىيىنى رەھىمسىز ھەربىكەت بىلەن ئۇجۇقتۇرۇۋېتىش كېرەك.»

ئارقىدىنلا گىتلېر يۇگوسلاۋىيىگە ھۇجۇم قىلىدىغان 25 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇقتا قول قويدى:

1. يۇگوسلاۋىيىدىكى سىياسىي ئۆزگىرىش بالقانلىق

سىياسىي ۋەزىيەتنىڭ ئۆزگەرتىۋەتتى، يۇگوسلاۋىيە بىلەن ئۆزىنىڭ سادىقلىقىنى ئىپادىلىگەن تەقدىردىمۇ، ئۇنى دۇشمەن سۈپىتىدە تېزدىن تارمار قىلىش كېرەك.

2. مېنىڭ ئويلىغىنىم، بىر تەرەپتىن فىئومېي - گراتس رايونلىرىدىن، يەنە بىر تەرەپتىن سوفىيە رايونىدىن بېلگرادنىڭ مەركىزىگە ھۇجۇم باشلاش، يۇگوسلاۋىيىگە جەنۇب تەرەپتىن تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ، ئۇنىڭ قوراللىق كۈچلىرىنى پاچاقلاپ تاشلاش. ئۇنىڭدىن باشقا، يۇگوسلاۋىيىنىڭ ئەڭ جەنۇبىدىكى رايونلار بىلەن باشقا رايونلارنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئۈزۈپ تاشلاپ، ئۇ يەرنى گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ گرېتسىيىسىنى بويسۇندۇرۇشىنىڭ بازىسىغا ئايلاندۇرۇش.

دۆلەت مۇداپىئە ئىقتىسادى جەھەتتىكى سەۋەبلەر تۈپەيلى دونايى دەرياسىنىڭ قاتنىشىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ھەم بور مىس كانىنى تارتىۋېلىش زۆرۈر.

بانات رايونى بىلەن ماكېدونىيە رايونىنى قايتۇرۇپ بېرىش شەرتى بىلەن ۋېنگرىيە ۋە بۇلغارىيىنىڭ ئۇرۇشقا قاتنىشىشىنى قولغا كەلتۈرۈش كېرەك.

كروتلارنى سىياسىي جەھەتتە قوغداش ۋەدىسى بىلەن، يۇگوسلاۋىيىنىڭ ئىچكى قىسمىدا جىددىي ۋەزىيەت پەيدا قىلىش لازىم.

3. مېنىڭ كونكرېت بۇيرۇقۇم تۆۋەندىكىچە:

(1) ئەسكىرىي كۈچنى تولۇق تەييارلاش، ھاۋا كىلىماتى يار بەرگەندە ھاۋا ئارمىيىسى كېچە - كۈندۈز ھاۋادىن بومبارداىمان قىلىپ، يۇگوسلاۋىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ يەر ئۇستىدىكى ئەسلىھەلىرىنى ۋە بېلگرادنى ۋەيران قىلىش.

(2) ئىمكان بار بىرلا ۋاقىتتا (ھەرگىز ئىلگىرى ئەمەس) «مارتا» جەڭ پىلانىنى باشلاش. بۇ قېتىمقى ۋاقىتنىچە يەتمەكچى بولغان مەقسەت، سالونىكا قولتۇقىنى ئىگىلەش ھەم ئېدىپىسا

ئېگىزلىكىدە پۈت دەسسەپ تۇرىدىغان جايغا ئېگە بولۇش. شۇڭا 18 ـ پىيادە ئەسكەرلەر گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى يۇگوسلاۋىيە ئارقىلىق داۋاملىق ئىلگىرىلەيدىغان بولسۇن.

پايدىلىق پەيتنى چىڭ تۇتۇپ، دۈشمەننىڭ ئۆز پىلانى بويىچە ئولىمپس بىلەن ئېدىپسسا ئېگىزلىكى ئارىلىقىغا مۇداپىئە لىنىيىسى قۇرۇۋېلىشنى قاتتىق چەكلەش.

(3) بۇلغارىيە بىلەن رومىنىيەگە بۇرۇن يۆتكەپ تېخى ئىشقا سېلىنمىغان بارلىق ئەسكىرىي كۈچلەر بىلەن سوفىيە رايونىدىن ئارتىپ غەربىي ـ شىمالغىچە بولغان ئارىلىقتا ھۇجۇم باشلاش، لېكىن رومىنىيەدىكى نېفتلىكلەرنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن بىر دۈزنزىيە ئەسكەرنى ئېلىپ قويۇش كېرەك.

تۇركىيە بىلەن چېگرىلىنىدىغان جايلارنى ھازىرغىچە بۇلغارىيىلىكلەر قوغدايدۇ، ئۇلارنىڭ كەينىگە گېرمانىيە قوشۇننىنى تۇرغۇزۇش كېرەك. ئىمكان بار بىر دۈزنزىيە بولسۇن، يارەمچى قوشۇن ئورنىدا ئىشلىتىلىدۇ.

(4) كېرەكلىك قوشۇنلار يىغىلىپ بولغاندىن كېيىن، گىراتس تەرەپتىن شەرقىي ـ جەنۇب تەرەپكە ھۇجۇم قىلىش كېرەك. چېگرىنى ئېچىۋېتىپ ۋېنگرىيە زېمىنىدىن ئۆتۈش كېرەكمۇ ـ يوق، بۇنى قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئۆزى قارار قىلسۇن.

يۇگوسلاۋىيە بىلەن چېگرىلىنىدىغان جايلاردا دەرھال ھوشيارلىقنى كۈچەيتىش كېرەك.

ئومۇمىي ھۇجۇم باشلىنىشتىن ئىلگىرى، بېلگرادنى بومبارداىمان قىلىش بىلەن تەڭ ھەرقايسى مۇھىم نىشانلارنى ئىشغال قىلىش كېرەك. بۇلغارىيە چېگرىسىدىمۇ شۇنداق بولسۇن.

(5) ھاۋا ئارمىيىسى ئېككى چوڭ ئەترەت بىلەن 12 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە ۋە گىراتس رايونىدا يېڭىدىن تەشكىللەنگەن زەربىدار قوشۇننىڭ ئۇرۇش قىلىشىغا يارەم بېرىش، قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ ئۇرۇش سۈرئىتى ئارقىلىق ئاساسىي ھۇجۇم

نشانىنى بېكىتىش، ئەمما رومىنىيىنىڭ يەر ئۈستىدىكى ئەسلىھەلىرى ئارقىلىق قوشۇننى يىغىش، ئۇرۇش قىلىش پىلانىنى يۈرگۈزۈش كېرەك.

10 ـ ھاۋا ئارمىيىسىنى ئىتتالىيىدىن يۆتكەپ ئۇرۇشقا سېلىش ـ سالماسلىق ئىشىنى ئويلىنىپ كۆرۈش كېرەك. لېكىن ئافرىقىغا توشۇلىدىغان تەمىناتنى قوغداپ مېڭىشقا كاپالەتلىك قىلماي بولمايدۇ.

مۇندىن ئارىلىنى ئىشغال قىلىشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى داۋاملىق ئىشلەش لازىم. ئەمما ئۇنى ئىجرا قىلىشقا بۇيرۇق چۈشۈرۈش ھوقۇقى مەندە بولىدۇ.

گىرانىس، كلاگېنفۇرت، فىلاخ، ۋېنالارنىڭ ھاۋادىن تولۇق مۇداپىئەلىنىشلىرىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش كېرەك.

4. ئالدى بىلەن دۆلەت مۇداپىئە قوماندانلىق شتابى ئىتالىيە بىلەن پرىنسىپاللىق كېلىشىم تۈزۈۋېلىشى شەرت.

قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئىتالىيىنىڭ 2 ـ گۇرۇپپا ـ ۋوي ئارمىيىسى ۋە ۋېنگرىيىلىكلەر بىلەن ئالاقىلىشىپ تۈرىدىغان ئالاقە باش شتابى قۇرۇۋېلىشنى ئويلىشىپ كۆرسۇن.

ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ئىتالىيە بىلەن ۋېنگرىيە ھاۋا ئارمىيە ئەسكەرلىرىنىڭ جەڭ رايونىدىكى چەكلىمە مەسىلىسىگە بولغان ھوقۇقى توغرىسىدا مۇناسىۋەتلىك دۆلەتلەرنىڭ قوماندانلىق شتابلىرى بىلەن كېڭىشىش كېرەك. ۋېنگرىيەدىكى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ يەر يۈزىدىكى ئەسلىھەلىرىنى ساقلاش خىزمىتىنى دەررۇ قوللىنىپ ئىشلەش زۆرۈر.

5. ھەرقايسى قوماندان ئەپەندىلەر ھەرىكەت لايىھىسى ۋە ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەرنى ئالىي قوماندانلىق شتابى ئارقىلىق ماڭا دوكلات قىلسۇن.

ئادولف گىتلېر (ئىمزا)

گىتلېر بۇ بۇيرۇقنى تەستىقلىغان كۈنى يەنە مۇسسولىنىغا تېلېگراممىا يوللاپ، ئۇنىڭدىن بارلىق قوشۇنىنىڭ توپلاپ، يۇگوسلاۋىيە بىلەن ئالبانىيىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇھىم ئۆتكەللىنى قوغدىشىنى، ئۇنىڭ ئىتالىيە - يۇگوسلاۋىيە چېگرىسىدىكى قوشۇنلىرىنى يارىدەمگە ئەۋەتىشىنى تەلەپ قىلدى. 30 - مارتتا، گىتلېرنىڭ ۋەكىلى ۋېنگرىيىنىڭ بەش دىۋىزىيە بىلەن يۇگوسلاۋىيىگە يەنە ھۇجۇم قىلىشقا مەجبۇرلىدى. شۇنىڭ بىلەن گىتلېر 80 دىۋىزىيە تەييارلاپ (32 دىۋىزىيە گېرمانىيىنىڭ، 43 دىۋىزىيە ئىتالىيىنىڭ) يۇگوسلاۋىيە بىلەن گرېتسىيىگە ھۇجۇم باشلىدى.

يۇگوسلاۋىيىنىڭ گېرمانىيىنىڭ ھۇجۇمىغا قارىتا تەييارلىقى ئاجىز ئىدى، ھەربىي پىلانلىرى يېڭى ستراتېگىيىلىك ۋەزىيەتكە ماس كەلمەيتتى، قوشۇنلىرى ستراتېگىيە جەھەتتىنلا ئىلگىرىلىگەن بولۇپ، قوراللىرى كونا، قالاق ئىدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇلار گرېتسىيە، ئەنگلىيە قوشۇنلىرى بىلەن بىرلىشىپ ئۇرۇش قىلىش توغرۇلۇق كېلىشىم تۈزمىگەنىدى.

1941 - يىلى 6 - ئاپرېل كېچىدە، گېرمانىيە فاشىستلىرى يۇگوسلاۋىيىگە تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى. گېرمانىيە ئايروپىلانلىرى يۇگوسلاۋىيىنىڭ ئايرودرومىلىرىنى، بېلگراد قاتارلىق شەھەرلەرنى شىددەتلىك بومبارداىمان قىلدى، يۇگوسلاۋىيە ھۆكۈمىتى بىلەن ئالىي قوماندانلىق شتابى پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى. بۇلغارىيە چېگرىسىغا توپلانغان گېرمانىيىنىڭ 12 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى يۇگوسلاۋىيە - بۇلغارىيە چېگرىسىنىڭ ئۇچ يېرىدىن بۆسۈپ كىردى. 7 - ئاپرېلدا، يۇگوسلاۋىيىنىڭ ئەڭ جەنۇبىدىكى سكوپلې، سىجپو، ژېلسلارنى بېسىۋالدى. يۇگوسلاۋىيىگە سوفىيىنىڭ غەربىدىن ھۇجۇم قىلغان گېرمانىيىنىڭ 1 - تانكا قوشۇنى 8 - ئاپرېلدا نېشنى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن، داۋاملىق ئالغا ئىلگىرىلەپ،

جەنۇب تەرەپتىن بېلگرادقا تەھدىت سالدى. گېرمانىيەنىڭ 2 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى يۇگوسلاۋىيەنىڭ غەربىي شىمالىدىن ھۇجۇم قىلىپ تېز سۇرئەتتە ئىلگىرىلەشكە باشلىدى.

10 ـ ئاپرېلدا، يۇگوسلاۋىيەنىڭ تار مەھكىمىچى رەھبەرلىك گۇرۇھى دۇشمەنگە تەسلىم بولۇپ، نەتىجىدە غەربىي شىمالدىكى كروئاتىيە بىلەن سلوۋېنىيە رايونلىرىدا قارشىلىق توختاپ قالدى. بۇنىڭ بىلەن گېرمانىيە قوشۇنلىرى بېلگرادقا قاراپ ئوڭۇشلۇق ھالدا تېز سۇرئەتتە مېڭىپ ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. 11 ـ ئاپرېلدا، ئىتالىيە بىلەن ۋېنگرىيە قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمى باشلاندى. 13 ـ ئاپرېلدا، گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيە قوشۇنلىرى بېلگرادتا ئۇچراشتى. 15 ـ ئاپرېلدا، يۇگوسلاۋىيە 12 كۈن جەڭ قىلىپ ئاخىر قارشىلىقنى توختاتتى، 17 ـ ئاپرېلدا شەرتسىز تەسلىم بولۇش شەرتنامىسىگە قول قويدى.

يۇگوسلاۋىيەنىڭ شۇنچە تېز مەغلۇپ بولۇشى دۇشمەننىڭ كۈچلۈك، ئۆزىنىڭ ئاجىز بولغانلىقىدىن باشقا يەنە بىر مۇھىم سەۋەبكىمۇ باغلىق، ئۇ بولسىمۇ ھۆكۈمران گۇرۇھىنىڭ قابىلىيەتسىزلىكى، چېرچىل كەتكەنلىكى، ئىچكى قىسمىدا ھوقۇق تالىشىشنىڭ كۈچلۈكلۈكى ۋە پارچىلىنىپ كەتكەنلىكى، شۇ چاغدا ھۆكۈمەت بىلەن ئالىي قوماندانلىق شتابى مەملىكەت ئىچىدىكى ھەر مىللەت خەلقىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ باتۇرلۇق بىلەن كۇرەش قىلغان بولسا، گېرمانىيە فاشىستلىرىغا ئېغىر زەربە بەرگەن، ھەرگىزمۇ 12 كۈن قارشىلىق كۆرسىتىپ قويۇپلا تەسلىم بولمىغان بولاتتى.

گېرمانىيە قوشۇنلىرى يۇگوسلاۋىيەگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىش بىلەن تەڭ گرېتسىيەگىمۇ ھۇجۇم قوزغىدى. گېرمانىيە بۇلغارىيەدىن، ئىتالىيە ئالبانىيەدىن ئىككى سەپ بويىچە گرېتسىيەنى قىسىپ كېلىۋاتاتتى. گرېتسىيە ھۆكۈمىتى گېرمانىيەنىڭ بۇلغارىيە چېگرىسىغا ئەسكەر توپلىغانلىقىنى

نەزەرگە ئېلىپ، ئۇلارنىڭ ستروما دەريالىرىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ سالونكاغا ھۇجۇم قىلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، شۇ جايلارنىڭ مۇداپىئەسىنى كۈچەيتتى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى ئاۋۋال بۇلغاريە چېگرىسىدىن ھۇجۇم قىلدى، لېكىن گرېتسىيە قوشۇنلىرىنىڭ قارشىلىقىغا ئۇچراپ، ئالدىغا كۆپ ئىلگىرىلىيەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇلار ماتورلاشقان كورپۇسلىرىنى ئەۋەتىپ، كاستروما دەرياسى تەرەپتىن غەرب تەرەپكە بۇرۇلۇپ تاغدىن ھالقىپ ئۆتكەندىن كېيىن، يۇگوسلاۋىيەنىڭ چېگرىسى ئىچىدىكى ۋادا دەريالىرىنىڭ ئېقىنى بىلەن مېڭىپ، گرېتسىيەگە شۇ يول بىلەن تاجاۋۇز قىلىپ كىردى. گېرمانىيەنىڭ بۇ خىل تاكتىكىسى گرېتسىيە بىلەن ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئويلىمىغان يېرىدىن چىققان بولغاچقا، نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالدى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى تېز سۈرئەتتە ئىلگىرىلەپ، سالونىكاغا يېتىپ باردى، ئاندىن بۇلغارىيەنىڭ چېگرىسىدا مۇداپىئەدە تۇرغان گرېتسىيە ئارمىيىسىنىڭ قورشاپ يالغۇز قالدۇرۇپ قويدى. بۇ چاغدا ئىتالىيە ئارمىيىسى ئالبانىيەدىن ھۇجۇم قىلىپ گرېتسىيە ئارمىيىسىنىڭ كۆچلۈك زەربىسىگە ئۇچراپ قاتتىق ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندى، ئۇرۇش ئالبانىيە چېگرىسى ئىچىدە داۋاملىشىۋاتاتتى.

گىتلېرنىڭ ئادىيۇتانتى نېگولافون بلو شۇ چاغدىكى ئۇرۇشنى ئەسلەپ شۇنداق دەيدۇ:

.....

گرېتسىيىلىكلەر ئىنتايىن باتۇرلۇق بىلەن ئېلىشىپ، گېرمانىيە قوشۇنلىرىنى چېگرىدىلا توسۇۋالدى. لېكىن ئۇلار كۆپ ئۇرۇش قىلغان، تەجرىبىلىك ئىدى، گرېتسىيە بىلەن يۇگوسلاۋىيىلىكلەردە بولسا ئۇرۇش تەجرىبىسى يوق ئىدى، شۇڭا ئۇلارنى گېرمانىيىلىكلەر بىلەن سېلىشتۇرۇش مۇمكىن ئەمەس

ئىدى. گېرمانىيە ئارمىيىسى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ 8 ـ قىسمىنى جەڭگە سېلىپ، جەڭنىڭ سۈرئىتىنى تېخىمۇ تېزلىتىۋەتتى. 17 ـ ئاپرېلدا يۇگوسلاۋىيە ئارمىيىسى تەسلىم بولدى. 21 ـ ئاپرېلدا گرېتسىيە ئارمىيىسىمۇ تەسلىم بولۇشقا مەجبۇرلاندى. ئۇلارنىڭ 12 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە تەسلىم بولغانلىقى زور پاراكەندىچىلىك كەلتۈرۈپ چىقاردى. گىتلېر ھەرقايسى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنىڭ قوماندانلىرىغا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، تەسلىم مەسىلىسىدە ئىتالىيىلىكلەرگە ئېتىبار قىلىشقا بولمايدىغانلىقىنى، قىلچە ئىككىلەنمەي قارشى تەرەپنىڭ تەسلىم بولۇش تەلىپىنى قوبۇل قىلىش كېرەكلىكىنى دېدى. ئىتالىيىلىكلەر بۇ چاغدا تېخى ئالبانىيىدە بولۇپ، ئىلگىرىلىشى تولىمۇ ئاستا ئىدى. گرېتسىيىنىڭ ئېپىروس ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى ئىتالىيە باش قوماندانىغا ئەمەس، گېرمانىيە باش قوماندانىغا تەسلىم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. تەسلىمنامىگە قولمۇ قويۇلۇپ بولغانىدى. گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيە بۇ مەسىلىدە جېدەللىشىپ قېلىپ، ئىتالىيە تەرەپ: تەسلىمنامىگە باشقىدىن بىللە قول قويمىسا ئۇلارنىڭ تەسلىمىنى ھەرگىز ئېتىراپ قىلمايمىز، دەپ جاكارلىدى. قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىيە مارشالى لىت باشقىدىن قول قويۇشنى رەت قىلىپ، نەتىجىدە يودېر ئۇنىڭ ئورنىدا قول قويۇپ قويدى.

بېلگرادنى بېسىۋالغاندىن كېيىن، مەن ئايروپىلان بىلەن ئۇ يەرگە باردىم. بۇ 14 ـ ئاپرېل كۈنى ئىدى. شەھەر تەرتىپى تېخى ئەسلىگە كەلمەپتۇ. 6 ـ ئاپرېلدىكى بومبارداىمان بۇ شەھەرنى بەكمۇ ۋەيران قىلىۋېتىپتۇ، كۆۋرۈكلەردىن بىرىمۇ ساق قالماپتۇ. مەن ئايرودرومدىن بىر ماشىنا تېپىپ شەھەرگە كىرىپ كۆرۈپ چىقتىم. ئادەمنى ئەڭ جەلپ قىلىدىغىنى ھۆكۈمەت تېخى دەپ ئاتىلىدىغان تاغ ئىكەن، تاغنىڭ ئۈستىدە شاھزادە پائول بىلەن ياش پادىشاھ پېتر II نىڭ داچىسى بار ئىكەن، ئىككىلا

داچا شۇ پېتى تۇرۇپتۇ. دەرۋازىلىرى تاقاق بولۇپ، ئىچىدىكى ھېچقانداق بىر يەر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىماپتۇ. پادىشاھنىڭ ھەممە نەرسىسى ئۆز جايىدا، خۇددى ئۇ ھازىرلا قايتىپ كېلىدىغاندەك ھالەتتە تۇرۇپتۇ. بۇ كۆرۈنۈش ئۇزۇنغىچە ئېسىمدىن چىقمىدى، چۈنكى ئۇ بىزگە ئۇرۇش بىلەن تىنچلىقنىڭ بىر - بىرى بىلەن مەھكەم جىپسىلىشىپ تۇرىدىغانلىقىنى روشەن ئىپادىلەپ تۇراتتى.

شەرقىي جەنۇب ئۇرۇشى بولغان ئاشۇ كۈنلەردە، گىتلېرنىڭ كۈنلىرى ناھايىتى رىتىملىق، تىنچ ئۆتۈۋاتاتتى. ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ قالغان چاغلىرىمدا، كۆڭلىنىڭ بالقاندا ئەمەس، كەلگۈسىدىكى «بارباروسسا» ئۇرۇشىدا ئىكەنلىكىنى بايقاپ قالاتتىم. ئۇ قوشۇنلارنىڭ قوراللىنىشلىرى ۋە قوراللار توغرۇلۇق دائىم سوراپ تۇراتتى، ھاۋادىن مۇداپىئە كۆرۈش قىسىملىرىنىڭ قوراللىنىش ئەھۋالى بىلەن ئوق - دورىلارغا بەكرەك كۆڭۈل بۆلەتتى، ئالغا ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتقان قوشۇنلىرىمىزنىڭ ھاۋادىن قىلىنغان ھۇجۇملارغا ئۇچراپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى قىياس قىلاتتى. قوشۇنلار بۇرۇنقى ئۇرۇشلارغا ئوخشاش، ھاۋادىن بىزگە خەتەر يوق، دەپ قارىماسلىقى كېرەك، دەيتتى ئۇ. ئەنگلىيەنىڭ ھاۋادىن قىلىدىغان ھۇجۇملىرى كۈنسايىن كۈچەيمەكتە ئىكەنلىكىنى، بۇ ئەھۋال ئۇنىڭ قايغۇسىنى كۈچەيتتى. گەرچە گېرىنگ ئۇنىڭغا قىسقىچە گېرمانىيەنىڭ ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ئاجىزلىقلىرى تۇغۇلىدۇ، دەپ ۋەدە بەرگەن بولسىمۇ، گىتلېر ئۇنىڭ گەپلىرىگە تولۇق ئىشىنىپ كەتمەيتتى. مەن ئۇنىڭغا، مەن ئاۋئاتسىيە سانائىتىدە گېرىنگنىڭ ۋەدىلىرىنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان ھېچقانداق ئالامەتلەرنى كۆرمىدىم، دېدىم. روك تېپلىق ئايروپىلانلىرىنى ئىشلەپچىقىرىشتىكى مەسىلىلەر تۈپ مەسىلىلەر ئىدى، زاۋۇتلاردىكى قىيىنچىلىقلارنى ئېغىزدا ئېيتقاندەك ئۇنچىلىك تېز

هەل قىلىپ كەتكىلى بولمايتتى. قىسمەنكىلەر ئاشكارا ھالدا، 88 تېپلىق ئايروپىلانلارنىڭ لايىھىلىنىشى مۇتلەق خاتا بولغان، دەپىشەتتى.

.....

12 ـ ئاپرېلدا، گېرمانىيەدىكى قوشۇنلىرىنى دۆلىتىگە چېكىنىدۇرۇپ كېتىشكە باشلىدى، لېكىن كېچىككەنىدى. ئەنگلىيەنىڭ ياردەمىمۇ دەل ۋاقتىدا يېتىپ بارالمايى، گېرمانىيەنىڭ مەغلۇبىيىتىنى قۇتۇلدۇرۇپ قالغىلى بولمايدىغان ئەھۋال شەكىللەندى. ھەربىي جەھەتتىكى مەغلۇبىيەت گېرمانىيە ھۆكۈمران گۇرۇھىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى كرىزىسنى كۈچەيتىۋەتتى. 18 ـ ئاپرېلدا، گېرمانىيە باش ۋەزىرى كىرىش ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىپ، پادىشاھ گېئورگ II ھۆكۈمەت ئىشلىرىنى ھېچىرىشكە باشلىدى. ئۇ گېرمانىيە بىلەن ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنى قارشىلىق كۆرسەتمىشكە كۈچى يوق، دەپ قاراپ، ئارمىيىگە چېكىنىش بۇيرۇقى چۈشۈردى. گېرمانىيەنىڭ بىرىنچى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئۆز ۋاقتىدا جەنۇبتىكى پورتقا چېكىنىپ بېرىۋېلىپ، 23 ـ ئاپرېلدا نېمىسلارغا تەسلىم بولۇپ كەتتى. ئىككىنچى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ ھەرقايسى كورپۇسلىرى پلوپوننېس يېرىم ئارىلىنىڭ پورتلىرىغا چېكىنىپ بارغاندىن كېيىن، كۆپ قىسمى تەسلىم بولۇپ كەتتى. بىر قىسىم قوشۇن ئەنگلىيەنىڭ يىراقتا يۇرۇش قىلىش ئارمىيىسى بىلەن بىللە دېگىز ئارقىلىق چېكىنىپ كرىت ئارىلى بىلەن شىمالىي ئافرىقىغا كەتتى. بۇمۇ دۇنكىركتىكىگە ئوخشاش چېكىنىش بولۇپ، كۆلىمى ئۇنىڭكىدىن كىچىك ئىدى. گېرمانىيە ئارمىيىسى 27 ـ ئاپرېلدا گېرمانىيەنىڭ پايتەختى ئافىنانى بېسىۋېلىپ، 29 ـ ئاپرېلدىن ئىلگىرى پلوپوننېس يېرىم ئارىلىنىڭ جەنۇب تەرىپىگە قاراپ يول ئالدى.

بىر قىسىم گېرمانىيە ئەسكەرلىرى بىلەن ئەنگلىيەنىڭ

يىراقتا يۇرۇش قىلىش قوشۇننىڭ ئەسكەرلىرى دېڭىز ئارقىلىق بالقان يېرىم ئارلىنىڭ يېنىدىكى كرىت ئارلىغا چېكىنىپ بېرىۋالدى. چېرچىل ئەنگلىيىنىڭ ئوتتۇرا يەر دېڭىزى، شىمالىي ئافرىقا ۋە ئوتتۇرا شەرقتىكى مەنپەئىتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، كرىت ئارلىغا چېكىنىپ بارغان ئەنگلىيە ئىتتىپاقىدىكى قوشۇنلارنى چېكىنىشنى توختىتىپ، ئازالنى قانتتىق تۇرۇپ ساقلاشقا بۇيرۇدى.

بالقاندىكى ئەڭ ئاخىرقى ئۇرۇش كرىت ئۇرۇشى بولۇپ قالدى.

كرىت ئارلى ئوتتۇرا يەر دېڭىزنىڭ شەرق تەرىپىدە بولۇپ، ئېگېي دېڭىزنىڭ دەرۋازىسى سانىلاتتى. غەربىي ياۋروپادىن ئولتۇرا شەرقە ئۆتمەكچى بىرمۇنبىر دېڭىز يولى ئىدى. ئەگەر نېمىسلار كرىت ئارلىنى بېسىۋالمىغان بولسا، ئەنگلىيىنىڭ ئوتتۇرا يەر دېڭىزى بىلەن ئولتۇرا شەرقتە پۈت تىرەپ تۇرۇشىغا تەھدىت يەتكۈزەتتى. ئوتتۇرا يەر دېڭىزى بىلەن ئېگېي دېڭىزىدىكى دېڭىز ئۇستى يوللىرىنى كونترول قىلىۋالمىغان بولسا، ئىتتىپاقدىشى رومىنىيىنىڭ نېفىت بازىلىرىنى ئەنگلىيىنىڭ ھۇجۇمىدىن ساقلاپ قالالمتى، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە بۇ ئارالنى ئوتتۇرا شەرقتىكى دۆلەتلەر بىلەن شىمالىي ئافرىقىغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشنىڭ ئالدىنقى بازىسىمۇ قىلىۋالالمتى.

ئافىنا، بۇيۇك برىتان مېھمانخانىسىدا ئېچىلىۋاتقان گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئۇرۇش قىلىش يىغىنى.

گېرمانىيە پاراشۇتچى قىسىملىرىنىڭ قۇرغۇچىسى، بۇيرۇق بويىچە، يېڭىدىن قۇرۇلغان 11 ـ ھاۋا ئارمىيە قىسمىنىڭ قوماندانى گېنېرال پولكوۋنىك كورت ستودىت ئوتتۇرا يەر دېڭىزنىڭ خەرىتىسى ئۈستىگە ئېگىشىۋېلىپ، كرىت ئارلىغا ھاۋادىن قوشۇن تاشلاپ قىلىنىدىغان تۈيۇقسىز ھۇجۇم توغرۇلۇق

سۆزلەۋاتاتتى.

— بۇ گېرمانىيە ئارمىيەسىنىڭ كەڭ كۆلەمدە تۇنجى قېتىم ئېلىپ بېرىۋاتقان پاراشۇت قىسىملىرىنىڭ ئۇرۇشى. ئۇرۇش ئەمەلىيەتتى بۇ قىسىمنىڭ نوقۇللا زەربىدار ۋە تۈيۈقسىز ھۇجۇم قىلىدىغان قىسىملا بولۇپ قالماي، بەلكى ئىنتايىن زور جەڭگىۋارلىققا ئىگە يېڭى بىر قىسىم تۇرى ئىكەنلىكىنى جەزمەن ئىسپاتلايدۇ، — دېدى ستودېت ئىشەنچلىك ھالدا.

ھاۋادىن قوشۇن تاشلاش نەزەريەسىنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن، ستودېت نۇرغۇن يىللار تەشكىللەش خىزمىتى، نۇرغۇن ئايلار پىلانلاش خىزمەتلىرى بىلەن شوغۇللاندى ھەم ئالېكساندر لور، گېرىنگ، ھەتتا گىتلېر بىلەن ئۇزۇن ۋاقىت مۇنازىرىلەشتى ۋە ھاۋادىن قوشۇن تاشلاپ ئۇرۇش قىلىشنى تېخىمۇ يۇقىرى پەللىگە كۆتۈردى.

گىتلېرغا كرىت ئارىلىغا ھۇجۇم قىلىش تەكلىپىنى سۇنغان گېنېرالارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆز ئويى، مەقسەتلىرى بار ئىدى. گېرىنگ ئۆزىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسىنى تەڭداشسىز دەپ يوغان گەپ قىلاتتى، لېكىن بىرنەچچە ئاي ئىلگىرى برىتانىيىدىكى مەڭدە ئەنگلىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچلۈكلۈكى ئۈنى ھەيران قالدۇرغان، شۇ سەۋەبلىك ئۇ مەقسىتىگە يېتەلمىگەنىدى. شۇڭلاشقا ئۇ ھەممە ئادەمنى تاڭ قالدۇرغۇدەك يېڭى غەلىبىنى بىلەن شۇ قېتىمقى نوموسنى ئاقلىماقچى ئىدى. گېنېرال لور بولسا ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ كرىت ئارقىلىق رومىنىيىنىڭ پولىستى نېفتلىكىنى بومبارداىمان قىلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. ئۇ بۇ ئەندىشىسىنى «فىئورېر» غا ئېيتسام، تېزلا ئۇنىڭ دىققىتىنى قوزغىشىم مۇمكىن، دەپ ئويلايتتى. چۈنكى ئۇ ئىنتايىن مۇھىم نېفتلىك بولۇپ، گىتلېرنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك جايى ئىدى. باش شتاب باشلىقى ھېرداىنىڭ قارىشىچە، كرىت ئارىلى گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئوتتۇرا يەر دېڭىزىنىڭ شەرق تەرىپىنى كونترول

قىلىشىدا ئىنتايىن مۇھىم ئىدى. ستودېتمۇ ئۆزىنىڭ 11 ـ پاراشۇتچى قوشۇنلىنىڭ كرىت ئارلىنى ئالالايدىغانلىقىغا گىتلېرنى ئىشەندۈرمەكچى بولاتتى.

گىتلېرنىڭ ئوتتۇرا شەرقتە ئۇرۇش قىلىدىغان كېڭ دائىرىلىك پىلانى، ئەسكىرىي كۈچلەرنى باسقۇچلارغا بۆلۈپ ئىشلىتىدىغان خىيالى يوق ئىدى، نۇرغۇن چوڭ ئىشلارنى ۋاقتى كەلگەندىلا قارار قىلاتتى. شۇڭا كورت ستودېتنىڭ ھاۋادىن پاراشۇتچى قىسمىنى تاشلاش تەكلىپى ئۇنىڭغا باشقا تەكلىپلەرگە قارىغاندا خېلى بولىدىغاندەك تۇيۇلدى.

كېيىن، ستودېت لىدېرخانقا ئۆزىنىڭ كرىت پىلانىنى قانداق كۆپتۈرۈپ سۆزلىگەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى. دەسلەپتە گىتلېر بۇ پىلاننى ئانچە قوللىمىغان. ستودېت مۇنداق دەيدۇ: گېرىتسىيىنىڭ جەنۇبىغا بېسىپ كىرگەندىن كېيىن، ئۇ بالقان ئۇرۇشىنى توختىتىپ قويماقچى بولدى. مەن بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ بېرلىنغا بېرىپ گېرىنگ بىلەن كۆرۈشتۇم ۋە كرىت ئارلىنى پەقەت پاراشۇتچى قىسىملىرىمىز بىلەنلا ئالغىلى بولىدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا چۈشەندۈردۇم. گېرىنگ ئاساسلا تەسىرلىنىدىغان ئادەم بولغاچقا، مېنىڭ بۇ پىلانىمىنىڭ ئەملىگە ئېشىش مۇمكىنچىلىكى بارلىقىنى بايقاپ، دەررۇلا مېنى گىتلېر بىلەن كۆرۈشتۈردى. مەن ئۇنىڭ بىلەن 21 ـ ئاپرېل كۈنى كۆرۈشتۇم. ئۇنىڭغا بۇ پىلانىمنى چۈشەندۈرگەندىن كېيىن، ئۇ: «بۇ پىلانىڭىز ئاڭلىماققا ياخشى ئىكەن، لېكىن ئەملىي ئەمەس» دېدى. شۇنداقتىمۇ مەن ئۇنى ئاخىر قايىل قىلدىم.

ئەملىيەتتە، گىتلېرنىڭ كرىت ئارلىنى توغرۇلۇق ئويلىغىنى چېرچىلنىڭ ئويلىغىنى بىلەن ئوخشاش ئىدى، ھەر ئىككىلىسى، كرىت ئارلىنى بازا قىلغاندا، ئايروپىلان بىلەن بالقاننىڭ جەنۇبىنى، ئىتالىيىنىڭ جەنۇبىدىكى ئېگىي دېڭىزىنى

كونترول قىلغىلى، مىسىر بىلەن سۈۋەيش قانىلىغا ھۇجۇم قىلغىلى بولىدۇ، دەپ قارايتتى. 15 ـ ئاپرېلدا، ھاۋا ئارمىيە 4 ـ چوڭ ئەترىتىنىڭ قوماندانى گېنېرال پولكوۋنىك لور ستودېتنىڭ ھۇجۇم قىلىش پىلانىنى گېرىنگقا ئاپىرىپ بەردى. ئەتىسى گېرىنگ گىتلېرغا يەتكۈزدى. 21 ـ ئاپرېلدا، گېرىنگ بىلەن ستودېت گىتلېرغا ئەھۋالنى قىسقىچە دوكلات قىلدى.

ستودېت ئۆزىنىڭ ئويلىغانلىرىنى ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن گىتلېرغا چۈشەندۈرەتتى، سۆزلەۋېتىپ، كەيپىياتى تۇراقسىز بۇ فىئورېرغا پات ـ پات قاراپ قويانتى.

لېكىن گىتلېر بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي، ستودېت ھەممە گېپىنى دەپ بولغىچە بېرىلىپ ئاڭلىدى.

ئارىنى چىداپ بولمايدىغان جىمجىتلىق باستى، ئۆيىنىڭ ھاۋاسى يېتىشمىگەندەك بولۇپ كېتىۋاتاتتى.

— بۇ ئۇسۇل بىلەن، ئەگەر ياخشىسى مالتاغا ھۇجۇم قىلىش كېرەك، — دېدى باش شتاب باشلىقى مارشال ھېرىدى.

— ياق، — دېدى گىتلېر تۇيۇقسىز ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپ. دەسلەپتە ھېرىدىغا ئالايغاندەك قىلدى، ئارقىدىن نەزەرىنى ستودېتقا يۆتكىدى.

ئېنىقكى، ئۇرۇشخۇمار بۇ غالجىر ئادەم بىر قارارغا كېلىپ بولغانىدى. گەرچە ئەنگلىيىنىڭ بازىسى بولغان مالتا كرىت ئارىلىدىنمۇ مۇھىم ھەم خەتەرلىك بولسىمۇ، لېكىن گىتلېر شانلىق غەلىبىلەر بىلەن بالقان ئۇرۇشىنى تېزرەك ئاخىرلاشتۇرۇش خىيالىدا ئىدى. شۇڭا ئۇ ھۇجۇم نىشانىنى يەنىلا كرىت ئارىلىغا قارىتىماقچى بولدى.

ستودېت گىتلېرنىڭ مۇددىئاسى بويىچە كرىت ئارىلىنى تارتىۋېلىش پىلانىنى تۈزۈپ، بۇ پىلانغا «يۇلتۇز» دەپ نام قويدى. «يۇلتۇز» پىلانىدا مۇنداق بەلگىلەنگەنىدى: 11 ـ ھاۋا ئارمىيىسى كرىت ئارىلىغا ھاۋادىن پاراشۇتچى قىسىملارنى

تاشلايدۇ. 4 ـ ھاۋا ئارمىيە چوڭ ئەترىتىنىڭ 8 ـ ئەترىتى ئوت كۆچى بىلەن يارەدەم بېرىدۇ. بۇ قېتىمقى جەڭ پىلانىنى ئەملگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، گېرمانىيە ئارمىيىسى 7 ـ پاراشۇتچى قىسىم بىلەن 5 ـ تاغلىق رايون پىيادىلەر دىۋىزىيىسىدىن 2000 ئەسكەر، 433 بومبارداسمانچى ئايروپىلان، 233 زەربەدار ئايروپىلان، 500 تراسپورت ئايروپىلان، 50 رازۋېت ئايروپىلانى، 70 پاراخوت ئىشلىتىلىدۇ، پۈتۈن جەڭگە 4 ـ ھاۋا ئارمىيە چوڭ ئەترىتىنىڭ قوماندانلىق لور قوماندانلىق قىلىدۇ.

25 ـ ئاپرېلدا، گىتلېر كرىت ئارىلىغا ھۇجۇم قىلىشنىڭ 25 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇقىنى چۈشۈرۈپ، «كرىت ئارىلىنى ئىشغال قىلىش ئۈچۈن كۆرەش قىلىڭلار!» دەپ چاقىرىق قىلدى. ۋاقىت 30 ـ ئاپرېلغا بېكىتىلدى، كېيىن 19 ـ مايغا ئۆزگەرتىلدى.

14 ـ مايدا، ھۇجۇمغا قاتنىشىدىغان بارلىق قوشۇنلار ئافىنانىڭ سىرتىغا جايلاشقان بازىغا يىغىلىپ، جىددىي مەشق ئېلىپ باردى، بىر قىسىم قوشۇن كېچىدە ھاۋادىن سەكرەش مەشقىنى قىلدى. 8 ـ ھاۋا ئارمىيە قىسمى كرىتنى توختىماي رازۋېت قىلىپ تۇردى. بىرلا ۋاقىتتا يەنە گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيىنىڭ بىرلەشمە قوشۇنلىرى شىمالىي ئافرىقىدا يېڭىدىن ھۇجۇم باشلاپ، ئەنگلىيىنىڭ بۇ يەردىن ئەسكەر يۆتكەپ كرىتقا يارەدەم بېرىشىنى توستى.

ئەنگلىيىنىڭ چېۋەر ئاخباراتچىلىرى گېرمانىيە ناتسىستلىرىنىڭ بۇ يېڭى پىلانىنى ناھايىتى تېزلا بايقىۋالدى. چېرچىل قاتتىق غەمگە چۈشۈپ، ئوتتۇرا شەرقتىكى گېنېرال ۋېۋېرنى ئاگاھلاندۇرۇپ شۇنداق دېدى: «مەلۇماتلاردىن قارىغاندا، گېرمانىيە كرىت ئارىلىغا ھاۋادىن پاراشۇتچى قوشۇنلىرىنى تاشلاپ شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلماقچى.

قولىڭىزدا قايسى قوشۇنلار بار، سىزنىڭ پىلانىڭىز نېمە، بۇ ھەقتە ماڭا دوكلات قىلىڭ. بۇ ئۇلارنىڭ پاراشۇتچى قىسىملىرىنى يوقىتىشنىڭ ياخشى پۇرسىتى. ئارالنى چوقۇم ساقلاپ قېلىش كېرەك.»

كرىت ئارىلىدا ئەنگلىيە ئىتتىپاقىنىڭ بىر دىۋىزىيە، بىر بريگادا، ئىككى پولك، 11 باتالىيون، بەش روتا، جەمئىي 40 مىڭ ئەسكىرى بار ئىدى، بۇ ئەسكەرلەرنىڭ تۆتتىن ئۈچ قىسمىنى ئەنگلىيىلىكلەر ئىگىلەيتتى.

ئاپرېلنىڭ ئاخىرىدا، گېنېرال ۋېۋېر كرىت ئارىلىغا ئۆزى بېرىپ چېرچىللنىڭ يوليورۇقىنى يەتكۈزدى ۋە ئارالنى قوغداۋاتقان يېڭى زېلاندىيە دىۋىزىيىسىنىڭ دىۋىزىيە باشلىقى گېنېرال مايور فرابوگنى ئارالدىكى قوشۇنلارنىڭ باش قوماندانى قىلىپ تەيىنلىدى.

فرابوگ تېز سۈرئەتتە ئارالدىكى قوشۇنلارنى رەتكە سالدى، مۇداپىئە ئىستىھكاملىرىنى رېمونت قىلدى، نېمىسلارنىڭ پاراشۇتچىلىرى چۈشۈش ئېھتىمالى بولغان جايلارغا مەرگەنلەرنى يوشۇرۇن ئورۇنلاشتۇردى، نېمىس رازۋېت ئايروپىلانلىرى بىلەن بومبا دىمانچى ئايروپىلانلىرىنى ئالداش ئۈچۈن بىرقانچە يەرگە يالغان ئىستىھكاملارنى ياساپ قويدى. ئۇ سودا پورتى ۋە مارامۇ، لېموسنو، ئېراكرېن ئايرودرومىلىرىنىڭ مۇداپىئەسىنى ئاساس قىلىپ، بۇ جايلارنى پۈت دەسسەپ تۇرىدىغان مۇھىم بازا قىلىش ئارقىلىق نېمىسلارنىڭ ئاسماندىن، دېڭىزدىن ھۇجۇم قىلىشلىرىنى توسماقچى بولغانىدى.

29 ـ ئاپرېلدا، ئەنگلىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق شتابى فرابوگقا تېلېگرامما يوللاپ، كرىت ئارىلىنىڭ ئاسماندىن ۋە دېڭىزدىن تەڭ ھۇجۇمغا ئۇچرىشى مۇمكىنلىكىنى ئۇقتۇردى. ئىككى كۈندىن كېيىن، فرابوگ پەۋقۇلئاددە بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ھەرقايسى قىسىملاردىن جەڭگە تەييارلىق قىلىشنى

تەلەپ قىلدى. بۇيرۇقنىڭ ئاخىرىدا شۇنداق دەيىلگەنىدى: «ئەگەر دۇشمەن كىرىت ئارىلىدا بىزگە ھۇجۇم قىلىدىغان بولسا، بىز ئۇلار بىلەن تىغمۇ تىغ ئېلىشىمىز. ئالدىنقى ئايدا دۇشمەننىڭ پىيادە ئەسكەرلىرى بىلەن جەڭ ئېلىپ كۆرگەن بىزنىڭ ئادەملىرىمىز ئۇچۇن ئېيتقاندا، بۇ قېتىمقىسىمۇ ئۇلارغا قاقشاتقۇچ زەربە بېرىشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى. بىز چوقۇم دۇشمەننىڭ ھۇجۇمىنى قايتۇرۇشىمىز كېرەك. دەررۇ ھەرىكەتكە كېلىشنىڭ تەييارلىقىنى پۈختا قىلىڭلار. مەن ھازىر بار ئەسكىرىي كۈچىمىزنىڭ بۇ ئارالغا قىلىنغان ھەرقاندىق ھۇجۇمىنى مەغلۇپ قىلىشقا يېتىدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن.»

18 - مايدا، گېرمانىيە ئايروپىلانلىرى بۇ ئارالدىكى نىشانلارنى كەڭ كۆلەمدە بومبارىدىمان قىلىشقا باشلىدى، ھاۋادىن تاشلىنىدىغان پاراشۇتچى قوشۇنلار بىلەن قىلىشىدىغان جەڭ باشلىنىش ئالدىدا تۇراتتى. ئارالنى قوغدىغۇچى قىسىملار زەبەردەست بولۇپ تۇرۇۋاتاتتى.

گېرمانىيە ئارمىيىسى ئەنگلىيە بىلەن ئۇنىڭ ئىتتىپاقداشلىرىنىڭ كرىت ئارىلىدىكى ئەسكىرىي كۈچلىرىنىڭ ئۇرۇنلاشتۇرۇلۇش ئەھۋالىنى ئانچە كۆپ بىلمەيتتى. بىلىدىغىنى رازۇېت ئايروپىلانلىرىنىڭ مەلۇماتىدىكى نەرسىلەر ۋە ئۆزلىرىنىڭ ھۆكۈم قىلىپ چىقارغان خۇلاسىلىرى ئىدى، خالاس. ستودېت دەسلەپتە شىمالىي دېڭىز بويىدىكى يەتتە ئورۇندىن بىرلا ۋاقىتتا ئارالغا سەكرەش تەكلىپىنى بەرگەنىدى.

بۇرۇنقى جەڭلەردىكى غەلىبىلەر ئۇلارنى شۇ جەڭلەردىكى تاكتىكىغا قىزىقتۇراتتى. نورۋېگىيە بىلەن گوللاندىيىدە غەلىبىگە ئېرىشكەندىن كېيىن، ستودېت پاراشۇتچى قىسىملارنى بىر جايدىن ئەمەس، بىرنەچچە جايدىن بىرلا ۋاقىتتا چۈشۈرۈپ دۇشمەننى ئالاقزادە قىلىپ، ھېچنېمىگە ئۇلگۈرەلمەيدىغان قىلىۋېتىشنىڭ ئەۋزەل چارە ئىكەنلىكىگە ئىشىنىپ قالغانىدى.

لېكىن لور بىلەن گېرمانگىنىڭ بېسىمى بىلەن، ستودېت چۇشىدىغان ئور ۇنىنى تۆتكە قىسقارتىۋەتتى (لور پۈتكۈل ھۇجۇمنى ماراما بىلەن سودا رايونىغا مەركەزلەشتۈرمەكچى ئىدى). ئاخىرىدا ماراما بىلەن سودا رايونلىرىغا بىر قېتىم ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلىپ، ئايروپىلانلار يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئاندىن لېمۇسنو، ئېراكرېنلارغا ھۇجۇم قىلىش قارار قىلىندى.

گېرمانگىنىڭ ئالدىرىتىشى بىلەن، ستودېت ئىشلىتىدىغان ھەر خىل قوشۇنلارغا تېز سۈرئەتتە ئېرىشكەنمۇ بولدى. ئۆزىنىڭ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان پاراشۇتچى ئارمىيە 7 ـ دىۋىزىيىسىدىن باشقا، ئۇنىڭغا يەنە تاغدا جەڭ قىلىدىغان 5 ـ دىۋىزىيە، 6 ـ دىۋىزىيىنىڭ بىر قىسمى، بىر برونېۋىك پولك، 5 ـ برونېۋىك دىۋىزىيىسىنىڭ بىر ماتورلاشقان باتالىيونى، بىر ساپپورلار باتالىيونى، زېنىت توپ قىسمىنىڭ ئىككى تارماق ئەترىتى بېرىلگەنىدى. ئۇ ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ ئەسكەرلەرگە موھتاج ئىدى، چۈنكى ئۇنىڭغا بېرىشكە ۋەدە قىلغان 22 ـ دىۋىزىيە كېيىن بېرىلمەي، «باربارووسسا» ئۇرۇشىدا ئىشلىتىشكە قالدۇرۇلغانىدى. قوشۇنلارنى كرىت ئارىلىغا چۈشۈرۈش ۋە ھاۋادىكى چاقماق تېزلىكىدە بولىدىغان ھاۋا ئۇرۇشىغا قاتناشتۇرۇش ئۈچۈن، ستودېتقا 600 ترانسپورت ئايروپىلانى، 75 سىيرىلىپ ئۇچىدىغان ئايروپىلان، 280 بومبارداىمانچى ئايروپىلان، 155 ستوكا تىپلىق بومبارداىمانچى ئايروپىلان، 280 كۈرەشچى ئايروپىلان بېرىلدى. بۇنىڭ بىلەن ستودېت 25 مىڭ ئادەمگە، ئون چوڭ تراىسپورت ئايروپىلانلىرى ئەترىتىگە قوماندانلىق قىلىدىغان بولدى.

يېغىن زالىدا، ستودېت خەرىتىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ئۇرۇش پىلانىنى ئەتراپىتىكىلەرگە چۈشەندۈردى. گېنېرال مائېندر غەربتىكى قوشۇنلارغا قوماندانلىق قىلاتتى ۋە «زەربىدارلار پولكى»نى باشلاپ ماراماغا ھۇجۇم باشلايتتى.

ساسمان كرىت ئارىلىدىكى بارلىق قوشۇنغا قوماندانلىق قىلاتتى هەم مەركىزىي ئەسكىرىي كۆچىلەرنى (2 ـ، 3 ـ پاراشۇتچى پولك) باشلاپ گانيا بـــلەن لىبموسنوغا ئۇشتۇمتوت هۇجۇم قىلاتتى. بولىرنىڭ ۋەزىپىسى شەرقتىكى ئەسكـــرىي كۆچىلەر بىلەن پاراشۇتچى 1 ـ پولكنى باشلاپ ئېراكرېنغا هۇجۇم قىلىش ئىدى. بۇ بىرنەچچە پولك ئۆز نىشانلىرىنى قولغا ئالغاندىن كېيىن، هەممىسى ئۇچراشقانغا قەدەر تېز سۇرئەتتە شىمالىي دېڭىز بويىغا قاراپ كېڭىيىپ ماڭاتتى.

ستودېت خەرىتىسىگە شەرقتىن تارتىپ غەربكىچە بولغان ئېراكرېن، لىبموسنو، گانا، مارامـا قاتارلىق جايلاردىكى 1 ـ، 2 ـ، 3 ـ پولكلار ۋە «زەربىدار پولكلار» نىڭ ئورنىغا بەلگە سىلىپ قويغانىدى. پاراشۇتچىلار چۈشىدىغان جايلار ئىگىلەنگەن هامان، تاغلىق دۆنزىيىلەر دەرهال هاۋا ۋە دېڭىزدىن يارەمگە كېلەتتى.

ستودېتنىڭ پىلانىدىكى تەپسىلاتلاردىن بۇ قېتىمقى هاۋادىن چۈشۈپ جەڭ قىلىش تەسەۋۋۇرىنىڭ يېڭىلىققا تولغانلىقىنـــى كۆرۈۋېلىش ئاسان ئىدى، بۇنى بۇرۇن هېچقانداق ئادەم ئويلاپ هەم قىلىپ باقمىغانىدى. قارشى تەرەپنى بۇنداق بىر يېڭىچە ئۇرۇشقا قارىتا تەييارلىقى يوق، دەپ مۆلچەرلەشكىمۇ بولاتتى.

ئايروپىلانلارنىڭ توشۇش ئىقتىدارى ۋە كرىت ئارىلىغا يېقىن ئايرودرومىلارنىڭ سانى چەكلىك بولغاچقا، ستودېت دەسلەپكى هۇجۇمىنى ئىككى باسقۇچقا بۆلۈپ ئېلىپ بېرىشقا مەجبۇر بولدى: ئاۋۋال ماراماغا هۇجۇم قىلىپ، ئاندىن بىرىنچى قېتىم ئۇچۇپ كەتكەن ئايروپىلانلار قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئاندىن لىبموسنو بىلەن ئېراكرېنگە هۇجۇم قىلىشنى پىلانلىدى. لېكىن ستودېت يالغۇز زور كۆلەملىك هۇجۇملارنىلا ئەمەس، بەلكى يەنە بىر قاتار كىچىك كۆلەمدىكى هۇجۇملارنى قىلىش نىيىتىدىن يانمىغانىدى. ئۇنىڭ ئۇرۇش قىلىش پىلانى هەل قىلغۇچ ئەهمىيەتكە ئىگە

نىشانلارغا كۆچلۈك ھۇجۇم قىلىشلا ئەمەس، بەلكى قوشۇمچە ھۇجۇملار ئارقىلىق قارشى تەرەپنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ، ھالقىلىق نىشانلارغا يارەم بېرەلمەيدىغان قىلىۋېتىش ئىدى.

ستودېت 400 كىشىلىك پاراشۇتچى تەييارلىق قوشۇنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، بارلىق قىسىملارنى ئاشۇ تارقاق ھۇجۇمغا ئور ۇنلاشتۇردى. ئۇنىڭ پىلانىدا، ھالقىلىق پەيتلەردە جەڭ تەييارلىقىنى قىلىپ بولغان پاراشۇتچى قوشۇنلار بىلەن دېڭىزدا قۇر ۇقلۇقتا چىقىش قوشۇنلىرىنى ئىشلىتىشكە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن نەرسە يوق ئىدى، يەنە بىر تەرەپتىن، ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدىكى ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسى ئىنتايىن كۈچلۈك بولۇپ، گېرمانىيىنىڭ دېڭىز ئۈستىدە يارەمگە قوشۇن ئەۋەتىشىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇش - بولماسلىقىدا ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ رولى ناھايىتى چوڭ ئىدى.

20 - ماي كۈنى تاڭ سەھەر سائەت تۆتتە، گېرمانىيىنىڭ بىرىنچى تۈركۈمىدىكى پاراشۇتچى قوشۇنىنى ئېلىپ ماڭغان ترانسپورت ئايروپىلانلىرى كرىت ئارىلىغا قاراپ ئۇچۇشقا باشلىدى.

20 - ماي كۈنى سائەت يەتتىدە، ترانسپورت ئايروپىلانلىرى كۈرەشچى ۋە بومبارداىمانچى ئايروپىلانلارنىڭ ھىمايىسىدە كرىت ئارىلىغا يېتىپ كېلىپ، پاراشۇتچى ئەسكەرلەر بىرەمنىڭ ئىچىدىلا خۇددى پەرىشتە ئاسماندىن چېچىۋەتكەن گۈللەرگە ئوخشاش، ئاسمان بوشلۇقىنى بىر ئېلىپ ئاستا - ئاستا پەسكە چۈشۈشكە باشلىدى. ئەنگلىيە ئەسكەرلىرى زېنت توپ، مىلتىق، ئاپتوماتلىرى بىلەن زىچ ئوت كۈچى بەرپا قىلىپ، ئاسماندىن چۈشۈۋاتقان دۈشمەن ئەسكەرلىرىنى ئېتىشقا باشلىدى، گېرمانىيە ئەسكەرلىرىمۇ چۈشۈۋېتىپ، قوللىرىدىكى ئاپتوماتلىرى بىلەن پەسكە قارىتىپ ئېتىۋاتاتتى.

دۈشمەننىڭ ماراما ئايرودرومىغا چۈشمەكچى بولغان 2 -،

4 ـ باتالیيونلاردىكى پاراشۇتچى ئەسكەرلىرى پەسكە سالامەت چۈشۈپ، ئۇ يەردىكى ئەنگلىيە ئەسكەرلىرى بىلەن قۇچاقلاشما جەڭگە كىرىشىپ كەتتى. بىرئازدىن كېيىن 1 ـ، 3 ـ باتالىيون چۈشتى. 3 ـ باتالىيون دەل يېڭى زېلاندىيەنىڭ 22 ـ باتالىيونى بىلەن 23 ـ باتالىيوننىڭ ئىستىھكامى ئۈستىگە چۈشكەنىدى، ئۇلار قاتتىق جەڭ قىلغان بولسىمۇ، سانى ئاز بولغانلىقتىن پۈتۈنلەي قىرىلىپ كەتتى.

غەربىي لىنىيەنىڭ قوماندانى مائېندر پەسكە چۈشكەندىن كېيىن، 3 ـ باتالىيوننىڭ پۈتۈنلەي قىرىلىپ كەتكەنلىكىنى، ئىگىلىمەكچى بولغان ئايرودرومنىڭ 107 ـ ئېگىزلىكىنىڭ تېخىچە ئىنگلىزلارنىڭ قولىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئايرودرومغا شەرق بىلەن غەرب ئىككى تەرەپتىن ھۇجۇم قىلىش پىلانىدىن ۋاز كېچىپ، ئەسكەرلىرىنى باشقىدىن تەشكىللەپ غەرب بىلەن جەنۇب تەرەپتىن ئاۋۋال 107 ـ ئېگىزلىككە ھۇجۇم قىلماقچى، ئۇ يەرنى بىسىۋالغاندىن كېيىن ئايرودرومغا باستۇرۇپ بارماقچى بولدى.

بىر كۈن شىددەتلىك جەڭ قىلىپ، يېرىم كېچە بولغاندا نېمىسلار 107 ـ ئېگىزلىكنى ئىشغال قىلىۋالدى، ئارقىدىنلا ماراما ئايرودرومىغا ھۇجۇم قىلىپ ئۇ يەرنىمۇ تارتىۋالدى، ئەمما ئۇلارنىڭ تارتقان زىيىنىمۇ ئىنتايىن ئېچىنىشلىق بولۇپ، 2000 ئادىمىدىن ئاران 600 لا ئادىمى قالدى، قوماندان مائېندر ئېغىر يارىلاندى.

نېمىسلارنىڭ مەركىزىي ئارمىيە 3 ـ پولكىنىڭ پاراشۇتچى ئەسكەرلىرى ماراما ئايرودرومى تەرەپكە چۈشكەن پاراشۇتچىلار بىلەن بىرلا ۋاقىتتا گانگانىڭ غەربىي جەنۇبىدىكى گاراتو رايونىغا چۈشكەنىدى. ئۇلار دەل ئەنگلىيە ئەسكەرلىرىنىڭ ئىستىھكامى ئۈستىگە چۈشۈپ قېلىپ، ئەتراپى دۈشمەن بىلەن توشقان بولغاچقا، ئۆز جايىدىلا ئىستىھكام ياساپ قارشىلىق كۆرسەتتى.

ئۇلار ئەنگلىيەنىڭ بىرقانچە قېتىملىق ھۇجۇمىنى ياندۇرغان بولسىمۇ، 400 دىن ئارتۇق ئادەمدىن ئايرىلىپ قېلىپ، ئەتىجىدە ئايرودرومنى ئالالمىدى.

شەرقىي تەرەپتىكى 1 ـ پاراشۇتچى پولك بىلەن 2 ـ پولكنىڭ ئىككى باتالىيونى ئايروپىلانغا ماينى ئاستا قاچىلىغانلىق تۈپەيلى ۋاقتىدا ئۇچالماي قالدى، ئۇچقاندىن كېيىنمۇ 600 ئادەمنى توشۇلماي قېپقالدى. سائەت بەش بولغاندا، ئاندىن ئېراكرېن رايونىغا چۈشۈشكە باشلىدى. سائەت يەتتە بولغاندىلا ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ يىغىلىپ بولدى. لېكىن بۇ قوشۇن قۇمىغا ئوخشاش چېچىلىپ تۇراتتى، جەڭگىۋارلىقى تۆۋەن ئىدى. بۇ قوشۇننىڭ قوماندانى بولېر ئەسلىدىكى ئېراكرېن شەھىرى بىلەن ئايرودرومغا بىرلا ۋاقىتتا ھۇجۇم قىلىش پىلانىنى ئۆزگەرتىپ، كۈچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ ئايرودرومغا ھۇجۇم قىلدى، لېكىن قارشىغۇ چۈشكىچە نەتىجىسى كۆرۈلمىدى.

ستودېت بىر كۈن كەچكىچە ئافنادىكى قوماندانلىق شتابىدىن چىقمىدى، كۆڭلى خاتىرجەم ئەمەس ئىدى. 300 كىلومېتر يىراقلىقتىكى جەڭ مەيدانىنىڭ خەۋىرىنى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈۋاتاتتى. كەچقۇرۇن بولغاندا ئۇ بېسىۋېلىشقا تېگىشلىك تۆت نىشاننىڭ بىرىنىڭمۇ بېسىۋېلىنمىغانلىقىنى، 7ـ پاراشۇتچىلار دىۋىزىيىسىنىڭ قىرىلىپ كېتىش خەۋپىنىڭ بارلىقىنى ئاڭلاپ زادىلا ئولتۇرالماي قالدى. كىرت ئارلىنى پاراشۇتچى قوشۇنلار بىلەن بېسىۋالغىلى بولىدۇ، دەپ ئىئۇرېرغا ئۆزى مەسلىھەت بەرگەنىدى، بۇ پىلانى ئەمەلگە ئاشمايدىغان بولسا گىتلېرغا نېمە دەپ ھېساب بېرىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ مارامارا تەرەپكە دەررۇ يارداەم بېرىپ جەڭ نەتىجىلىرىنى كېڭەيتىشنى ئويلىدى. لېكىن ئەھۋالنى ئېنىق بىلمىگەچكە، زادىلا بىر قارارغا كېلەلمەيۋاتاتتى.

ستودېت خۇددى ئۇنتۇرۇۋۈەتكەن قىمارۋازدەك، تەۋەككۈلگە

دو تىكمەكچى بولدى. ئەتىسى سەھەردە، ماراما تەرەپكە چۈشكەن قوشۇنلىرىنىڭ ماراما ئايرودرومىنى بېسىۋالغانلىقىنى ئاڭلاپ، ئاندىن يۇرىكىنى ئورنىغا چۈشۈپ، بارلىق ترانسپورت ئايروپلانلىرىنى پىيادە ئەسكەرلەر 5 - دېۋىزىيىسى بىلەن 600 پاراشۇتچى ئەسكەرلەرنى ئېلىپ دەررۇ ئۇچۇشقا بۇيرۇق قىلدى. بۇ ئەسكەرلەر ماراما ئايرودرومىغا پاردەمگە ماڭغانىدى.

ئۇ 600 ئەسكەر چۈشتىن كېيىندىن باشلاپ ماراما ئايرودرومىغا چۈشۈشكە باشلىدى، لېكىن يەنە يېرىمىدىن كۆپرەكى ئىنگلىزلارنىڭ ئىستىھكاملىرى ئۈستىگە چۈشۈپ، ئاساسەن قىرىلىپ كەتتى، قالغان يېرىمى كۆزلىگەن نىشانغا چۈشۈپ، دەررۇ زەربىدارلار پولكىنىڭ تەركىبىگە كىرگۈزۈۋېتىلدى.

ئارقىدىنلا 5 - دېۋىزىيىنى ئېلىپ ماڭىدىغان ئايروپلانلار ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى، چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتە بىرىنچى تۈركۈمدىكى ترانسپورت ئايروپلانلىرى ئىنگلىزلارنىڭ توپ ئوقلىرى دائىرىسىدىن ئامان چىقىپ، ماراما ئايرودرومىغا قوندى، ئارقىدىن قالغان ئايروپلانلارمۇ قونۇشقا باشلىدى. كەچتە 5 - دېۋىزىيىنىڭ بىر پولك ئەسكىرى تولۇق چۈشۈپ بولدى.

پاراشۇتچى قىسىملارغا ماسلاشتۇرۇش ئۇچۇن، 21 - ماي كېچىسى نېمىسلار ماتورلۇق قولۇاقلار ئەترىتى تەشكىللەپ، بىر باتالىيون پىيادە ئەسكەرلەرنى دېگىز ئارقىلىق كرىت ئارىلىغا ئۆتكۈزمەكچى بولغانىدى، لېكىن دېگىزدا كەلگۈچە ئىنگلىيىنىڭ پاراخوتلىرىغا ئۇچراپ قېلىپ، نۇرغۇنى توپ ئوقىنىڭ زەربىسىدە جانلىرىدىن ئايرىلدى، ئاز بىر قىسمى كەينىگە يېنىپ قېچىپ كەتتى. ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئارالنى ساقلاۋاتقان قوماندانى

فرابوگ بۇ قېتىمقى غەلىبىنى كېڭەيتىش مەقسىتىدە، 5 ـ بريگادىنى نېمىسلارنىڭ ماراما ئايرودرومىنى بېسىۋالغان قوشۇنىغا ھۇجۇم قىلىشقا بۇيرۇدى. لېكىن بۇيرۇق ۋاقتىدا يېتىپ كەلمەي، دەل ۋاقتىدا ھەربىكەت باشلاشقا بولمىدى. 22ـ ماي سەھەردە ئاندىن ھۇجۇمغا ئۆتتى. ئەپسۇس، نېمىسلارنىڭ قەتئىي قارشىلىق كۆرسىتىشى بىلەن بۇ قېتىمقىسى ھۇجۇم مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلمىدى.

22 ـ، 23 ـ ماي كۈنلىرىدە، نېمىسلار 5 ـ دىۋىزىيىنىڭ قالغان قىسىملىرىنى كرىت ئارىلىغا تولۇق يەتكۈزۈپ كەلدى. 23 ـ ماي سەھەردە، گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيىسى ئەنگلىيىنىڭ ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدىكى فلوتىنى ئۆچ ئېلىش خاراكتېرىدە بومبارداىمان قىلىپ، چارلىغۇچى پاراخوتلىرى بىلەن قوغلىغۇچى پاراخوتلىرىدىن تۆتىنى دېڭىزغا چۆكتۈرۈۋەتتى، كۆرەشچى پاراخوتىدىن بىرنى، قوغلىغۇچى پاراخوتىدىن ئىككىنى ئېغىر زەخمىلەندۈردى. نەتىجىدە ئەنگلىيە فلوتى ئىسكەندەرىيەگە چېكىنىپ بېرىۋېلىشقا مەجبۇر بولدى. گېرمانىيە دېڭىز ئارقىلىق ھەربىي لازىمەتلىكلەرنى ئارالدىكى قوشۇنلىرىغا يەتكۈزۈپ بەردى. پاراشۇتچى قوشۇنلار تەمىنلىقا ئېرىشكەندىن كېيىن، كۈچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، 24 ـ مايدا كرىت ئارىلىنىڭ غەربىي رايونلىرىنى بېسىۋالدى، ئارقىدىن شەرق ۋە جەنۇب تەرەپكە يەلپۈگۈچ شەكلىدە ئىلگىرىلەپ ماڭدى.

27 ـ مايدا، ئىتالىيىنىڭ كۈچەيتىلگەن بىر پولكى سودادا ئورالغا چىقىپ، گېرمانىيىنىڭ پاراشۇتچى قوشۇنلىرىغا يارەدەم بەردى. 28 ـ مايدا، نېمىسلار لېموسنو ئايرودرومىنى بېسىۋالدى. 29 ـ مايدا، گېرمانىيىنىڭ غەرب ۋە شەرق پاراشۇتچى قوشۇنلىرى بىرلىشىپ، گۈگۈم مەزگىلىدە ئېراكرېن

شەھىرى بىلەن ئايرودرومنى بېسىۋالدى.

ئەنگلىيەنىڭ ئىتتىپاقداش قوشۇنلىرى 28 - مايدىن بىرىنچى ئىيۇنغىچە چېكىنىشكە باشلاپ، 17 مىڭ ئادەمنى چېكىنىپ بولدى، 6000 ئادەمى چېكىنىشكە ئۈلگۈرەلمەي نېمىسلارغا ئەسىر چۈشۈپ قالدى.

12 كۈنلۈك كىرىت ئۇرۇشى 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىن بېرى گېرمانىيە ئارمىيىسى ئېلىپ بارغان كۆلەمى ئەڭ زور پاراشۇتچى قوشۇنلار ئۇرۇشى بولۇپ قالدى. گېرمانىيە ھاۋادىن 25 مىڭ ئەسكەر تاشلىدى، ئارالنى ئاخىرقى ھېسابتا بېسىۋالغىنى بىلەن 14 مىڭ ئادەمدىن ئايرىلدى، 170 تراڭسپورت ئايروپىلانى پاچاقلىنىپ كەتتى، بۇ ئەھۋال گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ كەيپىياتىغا ئېغىر دەرىجىدە تەسىر يەتكۈزدى. «كىرىت جېڭى پاراشۇتچى قوشۇنلار ئۇرۇشىنىڭ ئاللىبۇرۇن ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى.» بۇ گەپ، 1941 - يىلى 7 - ئىيۇندا، پاراشۇتچى قىسىملارنىڭ قۇرغۇچىسى گېنېرال ستودېنتقا «تۆمۈر كرېست ئوردېنى» بېرىش مۇراسىمىدا گىتلېرنىڭ ئۇنىڭغا بەرگەن يەنە بىر ئوردېنى ئىدى. ستودېنتمۇ بۇ قېتىمقى جەڭ ئارقىلىق: «كىرىت ئارىلى گېرمانىيە پاراشۇتچى قىسىم جەڭچىلىرىنىڭ قەبرىستانلىقى بولدى» دەپ ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇر بولدى. كىرىت ئۇرۇشىدىن باشلاپ 2 - دۇنيا ئۇرۇشى تامامىلانغىچە پاراشۇتچى قىسىملار زادىلا ئەسلىگە كېلەلمىدى ۋە ئۇلارنىڭ كۆپ رولىمۇ بولمىدى.

گىتلېر يۇگوسلاۋىيىنى بېسىۋالغاندىن كېيىن، ئۇ يەرنى سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىپ كىرىشنىڭ بازىسىغا ئايلاندۇرۇۋالدى ھەم نۇرغۇن ستراتېگىيىلىك ماددىي ئەشيالارغا ئېرىشىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە شەرقىي ئوتتۇرا

يەر دېڭىزىنىڭ ئەڭ پايدىلىق ستراتېگىيىلىك جايلىرىنىمۇ بېسىۋالدى. نېمىسلار ئەمدى كرىت ئارىلى ئارقىلىق شىمالدا بالقاننىڭ جەنۇبىنى كونترول قىلالايتتى، جەنۇبتا مىسىر بىلەن سۇۋەيش قانىلىنى بېسىۋالالايتتى.

شۇنىڭ بىلەن، ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىدىكى 14 دۆلەت، 5 مىليون كۋادرات كىلومېتر كېلىدىغان زېمىن، 129 مىليون ئاھالە گىتلېر گېرمانىيىسىنىڭ ئالقىنىغا چۈشۈپ بولدى. گېرمانىيە فاشىستلىرىنىڭ ئەمدىكى تاجاۋۇز قىلىش نىشانى سوۋېت ئىتتىپاقى بولۇپ قالدى.

سەككىزىنچى باب گىتلېر: دۇنيا تا-رىخىدا بولۇپ باقمىغان شۇنداق بىر ئالدامچىلىقنى پىلانلايلىكى، پۈتۈن دۇنيا ئاغزىنى ئېچىپ قالسۇن

△ گىتلېر: گېرمانىيە ئىككى سەپتە تەڭ جەڭ قىلىشتىن ساقلىنىشى كېرەك

△ مولوتوۋ بىلەن گىتلېرنىڭ تىل ئۇرۇشى، كىم يەڭدى؟ كىم يېڭىلدى؟

△ گىتلېر: ئىسپانىيە ئۇرۇشتىن كېيىنكى تارىخىي ئورنىنى ئويلىشىشى كېرەك

△ : «باربارووسسا!»

△ زورگې توكيودىن سىگنال بەردى: 22-ئىيۇن!!

△ گىتلېر: بىزنىڭ جەڭچىلىرىمىزنى خۇدا ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي!

گېرمانىيە غەربىي ياۋروپادا خۇدىنى بىلمەي، ئۆزىنى جاھاندا بىر ساناۋاتقان كۆنلەردە، شەرقتىكى قوشنىسى سوۋېت ئىتتىپاقى سوۋېت - گېرمانىيە بىر - بىرىگە تاجاۋۇز قىلىشماسلىق

كېلىشمىنىڭ ھەمايىسى ئاستىدا تۇرۇپ، ياۋروپادا كۆيۈۋاتقان ئوتلارنى تاماشا قىلىپ تۇراتتى. ستالىن گىتلېرنىڭ كۆرۈنۈشتە مىليونلاپ ئەسكەر چىقىرىپ ئەنگلىيەگە ھۇجۇم قىلغىنى بىلەن، قورسىقىدا غەربكە شەپە بېرىپ قويۇپ شەرققە تېگىش ئويىنىڭ بارلىقىنى زادىلا خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغانىدى.

گىتلېر قانداقمۇ ئىككى سەپتە تەڭ ئۇرۇش قىلىشقا جۈرئەت قىلسۇن؟

«روسىيىنى دۇنيا خەرىتىسىدىن ئۆچۈرۈپ تاشلاش كېرەك» بۇ، گىتلېرنىڭ مېڭىسىگە چوڭقۇر ئورناپ كەتكەن ئىدىيىسى ئىدى.

ئۇ 20 ـ يىللاردا ئېلان قىلغان «مېنىڭ كۈرەشلىرىم» دېگەن كىتابىدىلا بۇ خىل ئىدىيىسىنى ئاشكارىلىغانىدى.

گىتلېر ئۇ كىتابىدا شۇنداق يازىدۇ: «... شۇڭا، بىز دۆلەت سوتسىيالىستلىرى 600 يىلنىڭ ئالدىدىكى ئۆزۈلۈپ قالغان ئىشلىرىمىزغا ژارىسلىق قىلىشىمىز، نېمىسلارنىڭ جەنۇبقا ۋە غەربكە قاراپ داۋاملىق سىلجىشىنى توختىتىپ، ئەزەلىمىزنى شەرقىي زېمىنغا يۆتكىشىمىز كېرەك ... بۈگۈن ياۋروپا زېمىنى ئۈستىدە توختالغىنىمىزدا، بىزنىڭ كۆزدە تۇتىدىغىنىمىز ئالدى بىلەن روسىيە ۋە ئۇنىڭ بېقىندى دۆلەتلىرىلا بولالايدۇ. قارىغاندا، تەقدىر بىزگە شۇ جايدا يول كۆرسىتىدىغان ئوخشايدۇ ... شەرقنىڭ بۇ گىگانت ئىمپېرىيىسىنىڭ پارچىلىنىدىغان ۋاقتى يېتىپ كەلدى. يەھۇدىيلارنىڭ روسىيىدىكى ھۆكۈمرانلىقىنىڭ ئاخىرلىشىشى روسىيىنىڭ بىر دۆلەت سۈپىتىدە ئاخىرلىشىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.»

سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيىنىڭ ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق شەرتنامىسى گىتلېرنىڭ «كاتتا ئىجادىيىتى» بولۇپ، شەرتنامە 10 يىللىق كۆچكە ئىگە ئىدى. ئەلۋەتتە، ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق ئابستراكت پرىنسىپلا ئەمەس، ئۇ

يەنە ماھىيەتلىك مەزمۇنلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان، مەسىلەن، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيىنىڭ پولشانى بۆلۈشۈۋېلىشى، گېرمانىيىنىڭ بالتىق دېڭىزىدىكى ئۇچ دۆلەت (لېتۋا، ئېستونىيە، لاتۋىيە) بىلەن رومىنىيىنىڭ بېسارابىيە رايونىنى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىختىيارىغا بېرىشى، دېگەندەك مەزمۇنلار.

سوۋېتلىكلەر سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيىنىڭ ئۆز دائىرىسى ئىچىدە ئۇ جايلارنى بۆلۈشۈۋېلىشى ھەر ئىككى تەرەپكە پايدىلىق، شۇڭا، گېرمانىيىلىكلەر شەرتنامىگە ئەمەل قىلمايدۇ، دېگەن گەپلەرگە ئىشىنىشكە ھېچقانداق ئاساسىمىز يوق، دەپ ھېسابلايتتى.

گېرمانىيىلىكلەر قانداق ئويلىغان؟

گىتلېرنىڭ ئادىيۇتانتى ن. فون ېبگىنىڭ ئەسلىشىچە، شەرتنامىگە ئىمزا قويۇشتىن ئىلگىرى ئۇ گىتلېرنىڭ ئاگاھلاندۇرۇپ، ستالىننىڭ سەمىمىيىتىگە دىققەت قىلىشىنى ئېيتقاندا، گىتلېر شۇنداق جاۋاب بەرگەن:

«شەرتنامە مەن ئۈچۈن ئىدراك جەھەتتىلا توي قىلغان بىلەن باراۋەر ئىش. بىز ستالىندىن ئەلۋەتتە سەگەك تۇرۇشىمىز كېرەك. لېكىن ھازىر بىزنىڭ ئۇنىڭ بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈشىمىز ئەنگلىيىنىڭ گېرمانىيە بىلەن پولشا توقۇنۇشىغا ئارىلىشىشنى توسۇشنىڭ ياخشى يۇرسىتى.»

شۇ چاغدا ئۇلار بېگخوف قورۇقىدا پىيادە ئايلىنىپ يۈرگەندە، ئۇشتۇمتۇت، گېرمانىيىنىڭ جەنۇب تەرىپىدە ئادەمنى قورقۇنچ باسىدىغان شىمالىي قۇتۇپنىڭ يورۇقلۇقىنى ئازراق كۆرۈندۇ. گىتلېر بۇنى بىر مەيدان قانلىق جەڭنىڭ بېشارىتى، دەپ بىلگەن بولسا كېرەك، گېپىگە ئۇلاپلا يەنە شۇنداق دەيدۇ: «ئەگەر ئۇرۇشمىسا بولمايدىغان ئىش بولۇپ قالىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا ئۇرۇشنى قانچە تېز قىلسا شۇنچە ياخشى بولىدۇ، ئۇنداق بولماي، ۋاقىت ئۇزىراپ كەتسە، ئۇزارغانسېرى قان شۇنچە كۆپ

تۆكۈلىدۇ.»

سوۋېتلىكلەر بىلەن گېرمانىيىلىكلەرنىڭ ئۆز ئالدىغا ئويلىغانلىرى بار ئىدى. رۇسلار نېمىسلار يول قويغان ئەھۋال ئاستىدا زېمىننى كېڭەيتىشنى ئۈمىد قىلاتتى، نېمىسلار بولسا رۇسلارنى ئازراق يەمچۈك تاشلاپ بېرىپ، شۇنىڭ ھېسابىغا ئىككى تەرەپلەپ ئۇرۇش قىلىش خەۋپىدىن ساقلىنىشنى ئويلايتتى. شەرتنامە ئىمزالاندى، لېكىن ئۇلار كۆككە كۆتۈرگەندەك ئۇنداق يۇكسەك ئەخلاق ئاساسىدا ئىمزالانمىدى، ئەمما شەرتنامە ئىمزالانغاندىن كېيىن، ئۇلار كۆرۈنۈشتە بولسىمۇ ناھايىتى دوستانە ئۆتتى.

بۇ «دوستلۇق» 1941 ـ يىلغىچە داۋام قىلدى.

بىرنەچچە يىللىق شېرىن كۈنلەردە گىتلېر غەربىي ياۋروپانى بېسىۋالدى، سوۋېت ئىتتىپاقى بالتىق دېڭىزى بىلەن بالقان يېرىم ئارىلىغا قاراپ كېڭەيدى. ھەر ئىككىسى ئۆزلىرىنىڭ ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش ئىدى، بىر ـ بىرىگە كاشىلا قىلىشمايتتى.

ئۇنىڭ بىلەنلا قالماي، ئۇلار يەنە بىر ـ بىرىگە كۆز بېقىشىپ، كۆز قىسىشىپمۇ يۈرۈشۈۋاتاتتى.

1940 ـ يىلى 9 ـ ئاپرېلدا، گېرمانىيە نورۋېگىيە بىلەن دانىيىنى بېسىۋېلىپ، بۇ ھەرىكىتىنى ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ گېرمانىيىگە ھۇجۇم قىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن مەجبۇر بولغان ھەرىكەت دەۋالدى. شۇ كۈنى، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرى مولوتوۋ گېرمانىيىنىڭ موسكۋادا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى فۇن. دې. شۇلېنبۇرگ بىلەن كۆرۈشۈپ: «سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتى گېرمانىيىنىڭ شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولغانلىقىنى چۈشىنىدۇ، بىز گېرمانىيىنىڭ قوللانغان ئاشۇ چارىلىرىدە تولۇق مۇۋەپپەقىيەتكە

ئېرىشىشنى تىلەيمىز» دەيدۇ.

بىر ئايدىن كېيىن، مولوتوۋ يەنە بىر قېتىم چۈشىنىش ھاسىل قىلىپ، گېرمانىيىنىڭ ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ بېلگىيە بىلەن گوللاندىيە ئارقىلىق رۇر تەرەپكە يۈرۈش قىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ئۇ دۆلەتلەرگە ھۇجۇم قىلغانلىقىنى قوبۇل قىلدى ۋە يەنە شۇنداق دېدى: «گېرمانىيە ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىماسلىقى ئۈچۈن ئۆزىنى قوغدىشى كېرەك، مەن سىلەرنىڭ غەلىبە قىلىدىغانلىقىڭلاردىن زادىلا گۇمانلانمايمەن.»

17 ـ ئىيۇندا، يەنى فرانسىيە ئۇرۇش توختىتىشنى تەلەپ قىلغان كۈنى مولوتوۋ شۇلېنبۇرگنى ئىشخانىسىغا تەكلىپ قىلىپ كېلىپ «سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتىنىڭ گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ شانلىق غەلىبىسىنى ئەڭ قىزغىن تەبرىكلەيدىغانلىقىنى بىلدۈردى».

ئوخشاشلا، گېرمانىيىمۇ ئۆزىنى زورلاپ تۇرۇپ ئۇلارغا بەزى دوستانە ئىپادىلەرنى بىلدۈردى.

14 ـ ئىيۇندا، يەنى نېمىس ئارمىيىسى پارىژغا كىرگەن كۈنى، سوۋېت ئىتتىپاقى لىتۋانا توققۇز سائەتتە جاۋاب بېرىش شەرتى قويۇلغان ئۇلتىماتۇم ئەۋەتىپ، لىتۋا ھۆكۈمىتىنىڭ ئىستېپا بېرىشنى، بەزى ئاساسلىق ئەمەلدارلىرىنى قامالقا ئېلىشنى، سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ كىرىشىگە يول قويۇشنى تەلەپ قىلدى.

ئەتىسى سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى بۇ دۆلەتنى بېسىۋالدى. ئىككى كۈندىن كېيىن، سوۋېت ئىتتىپاقى لاتۋىيە بىلەن ئېستونىيىگىمۇ شۇ مەزمۇندا ئۇلتىماتۇم تاپشۇرۇپ، بۇ دۆلەتلەرنىمۇ بېسىۋالدى.

بالتىق دېڭىزى بويىدىكى بۇ ئۈچ دۆلەتنى رۇسلارنىڭ بېسىۋېلىشى سوۋېت ـ گېرمانىيە شەرتنامىسىدە بار ئىش

بولسىمۇ، لېكىن گىتلېرنىڭ ئىرادىسىگە قارشى ئىش ئىدى. بولۇپمۇ لىتۋانىڭ بېسىۋېلىنىشى شۇنداق ئىدى. چۈنكى بۇ گېرمانىيە بىلەن چېگرىلىنىدىغان بالتىق دېڭىزى بويىدىكى بىردىنبىر دۆلەت بولغاچقا، ئۇ يەرنى رۇسلار بېسىۋېلىپ گىتلېرنىڭ يۈزى چۈشۈپ كەتكەنىدى. لېكىن ئەنگلىيىگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىش ئىشى بىلەن بولۇپ كەتكەچكە، بۇ ئىشلار ئالدىدا ئامالسىز قالدى.

سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيىنىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ تېخىمۇ ياخشىلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن، ئۇ ئۈچ دۆلەتنىڭ بېرلىندا تۇرۇشلۇق ئەلچىلىرىنىڭ روسىيىنىڭ ئۆزلىرىگە قىلغان تاجاۋۇزىغا ئېتىراز بىلدۈرۈپ يوللىغان خەتلىرىنى ئۆزلىرىگە قايتۇرۇپ بېرىۋەتتى ۋە مولوتوۋنىڭ تەلىپى بىلەن ئۇلارنىڭ كاۋناس، رىگا ۋە تاللىندا تۇرۇشلۇق كونسۇلخانىلىرىنى تېزلا تاقىۋەتتى.

سوۋېت ئىتتىپاقى بالقان يېرىم ئارىلىدا يەنە ھەرىكەت قوللىنىپ، بېسارابىيە مەسىلىسىنى بىر تەرەپ قىلماقچى بولدى. بۇ، 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدا رومىنىيىلىكلەر روسىيىنىڭ قولىدىن تارتىۋالغان يەر ئىدى. لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقى يەنە بۇكوۋىناغا زېمىن ھوقۇقى تەلىپىنى قويدى. بۇ، رومىنىيە ئاۋستىرىيىلىكلەرنىڭ قولىدىن ئېلىۋالغان يەر ئىدى، سوۋېت ـ گېرمانىيە شەرتنامىسىدە بۇ رايوننىڭ گېپى يوق ئىدى. نېمىسلار سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ رومىنىيە بىلەن ئۇرۇشۇپ قېلىپ رومىنىيىنى بېسىۋېلىشتىن، گېرمانىيىگە جىددىي ئېھتىياجلىق بولغان نېفىت، ئاشلىق ۋە يەم ـ خەشەكلىرىنى كونترول قىلىۋېلىشىدىن قاتتىق ئەنسىرەيتتى. شۇڭا 26 ـ ئىيۇن كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقى رومىنىيىگە ئۇلتىماتۇم تاپشۇرغاندا، گېرمانىيە رۇمىنىيىگە خىزمەت ئىشلەپ، بېسارابىيە بىلەن بۇكوۋىنانى سوۋېت ئىتتىپاقىغا بەرگۈزۈۋەتتى.

پاكىتلار شۇنى ئىسپاتلىدىكى، گېرمانىيە باشتىن - ئاياغ ناھايىتى سەگەك تۇرغانىدى. گىتلېر پۈتۈن ياۋروپانى (روسىيەمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) بويسۇندۇرۇش ئۈچۈن ۋاقىتلىق سوۋېت ئىتتىپاقىغا يول قويۇۋاتاتتى. سوۋېت ئىتتىپاقىمۇ ئۇنچىلىك نادان ئەمەس ئىدى، ستالىن گېرمانىيىنىڭ ھامان ئۆزلىرىگە تاجاۋۇز قىلىشى مۇمكىنلىكىنى بىلەتتى. ئەمما ئۇنىڭغا ھازىر تېخى ئەتىگەن، غەربتىكى چوڭ دۆلەتلەرنى، بولۇپمۇ ئەنگلىيىنى يوقاتماي تۇرۇپ مىلتىقىنى شەرققە قاراتمايدۇ، دەپ ئويلايتتى. چۈنكى ئىككى تەرەپلەپ ئۇرۇش قىلىشنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ - دە.

شۇڭا، گېرمانىيىنىڭ ئىسپادىلەۋاتقان «دوستلۇقى» مەجبۇرىي، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بولسا خۇشامەت ئارىلاش ئىدى.

ئىيۇننىڭ ئاخىرلىرىدا، چېرچىل ستالىنغا شەخسىي خەت يېزىپ، گېرمانىيىنىڭ بويسۇندۇرۇش ھەرىكىتىنىڭ ئەنگلىيىگە خەۋپى بولغاندىن تاشقىرى، روسىيەگىمۇ خەۋپى بارلىقىنى بىلدۈرۈپ قويماقچى بولدى. ئۇ يەنە بولشېۋىكلاردا پايدىلىق ئىنكاس قوزغاش ئۈمىدىدە سول قانات ئىشچىلار پارتىيەسىنىڭ داھىيىسى سىرتاففورد كرىپىسنى موسكۋاغا دەرھال باش ئەلچىلىككە ئەۋەتتى. لېكىن ستالىن ئەنگلىيىنى، ئەمدى تۇگەشتى، دەپ قارىغان بولسا كېرەك، چېرچىلغا جاۋاب خەت يازمىدى، يېڭى باش ئەلچىگىمۇ قىزغىن مۇئامىلىدە بولمىدى، يەنە تېخى ئەنگلىيە ھۆكۈمىتىنىڭ ئويلىغانلىرىنى نېمىسلارغا ئاشكارىلاپ قويدى. مولوتوۋ ستالىنىنىڭ يولىورۇقىغا ئاساسەن، بۇ قېتىمقى مەخپىي سۆھبەت توغرىسىدىكى يازما ئەسلەتمىنى گېرمانىيە باش ئەلچىسىگە تاپشۇرۇپ بەردى.

بۇ ئەسلەتمىدە ئەنگلىيە ھۆكۈمىتىنىڭ مەيدانىي بۇنداق شەرھلەنگەندى: «ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى گېرمانىيىنىڭ ياۋروپادا

زومىگەرلىك قىلىشقا كۆچمىنىڭ بارچە ئۇرۇنۇۋاتقانلىقىغا ئىشىنىمەن... بۇ ئەنگلىيە ئۆچۈنمۇ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئۆچۈنمۇ خەۋپ. شۇڭا، ئىككى دۆلەت كېڭىشىپ گېرمانىيەدىن مۇداپىئە كۆرۈش، ئۆزىمىزنى قوغداش يولىدا ئورتاق سىياسەت بېكىتىشىمىز ھەمدە ياۋروپانىڭ كۈچ تەڭپۇڭلۇقىنى قايتا قۇرۇشنىڭ چارىلىرىنى كېڭىشىپ بېكىتىشىمىز كېرەك...»

شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە ستالىننىڭ پوزىتسىيەسىنىمۇ شەرھلىگەن: «ئۇ (ستالىننى دېمەكچى) قايسىبىر دۆلەتنىڭ ياۋروپاغا زومىگەر بولۇش خەۋپىنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى سەزمىدى. گېرمانىيەنىڭ ياۋروپانى يۇتۇۋېتىش خەۋپىنى تېخىمۇ سەزمىدى. ستالىن گېرمانىيەنىڭ سىياسىتىنى كۆزەتتى ھەم گېرمانىيەنىڭ ئاساسىي سىياسىئونلىرىنى ئېنىق چۈشىنىدۇ. ئۇ ئۇلارنىڭ ياۋروپادىكى دۆلەتلەرنى يۇتۇۋېتىش نىيىتى بارلىقىنى سەزمىدى. ستالىن گېرمانىيەنىڭ ھەربىي جەھەتتىكى غەلىبىسى سوۋېت ئىتتىپاقىغا ۋە ئۇنىڭ گېرمانىيە بىلەن بولغان دوستلۇق مۇناسىۋىتىگە تەھلىكە سالىدۇ دەپ ھېسابلىمايدۇ...»

شۇلېنبۇرگ بۇ ھۆججەتنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، ئۇنى دەرھاللا «پەۋقۇلئاددە» تېلېگرامما بىلەن بېرلىنغا يوللىدى. سوۋېت ـ گېرمانىيە ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق شەرتنامىسىگە مەسئۇل بولغان رىببېنتروپ تېلېگراممىنىڭ مەزمۇنىدىن ئىنتايىن تەسىرلىنىپ، سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتىگە «بۇ ئاخباراتقا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىدىغان» لىقىنى ئېيتتى.

بۇ ھەقىقەتەن راست گەپ ئىدى.

چۈنكى ئەنگلىيەگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىش ئارزۇسىنىڭ كۆپۈككە ئايلىنىپ، نەتىجىدە، گىتلېر نىشانىنى شەرققە قارىتىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشنى قارار قىلغانىدى. مۇشۇنداق چاغدا سوۋېت ئىتتىپاقى تەرەپتىن ئادەمنى خۇشال

قىلىدىغان بۇنداق خەۋەر كەلسە، ئۇنىڭغا ئەھمىيەت بەرمەي بولامدۇ؟

سوۋېت ئىتتىپاقى بالتىق دېڭىزىدىكى ئۇچ دۆلەت بىلەن رومىنىيىنىڭ ئىككى ئۆلكىسىنى بېسىۋېلىپ، غەربنىڭ ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش بىلەن ئالدىراش يۈرگەن گىتلېرغا خىلىلا ئاچچىق يۈتقۇزدى. ئۇنىڭ غەزىپى بارغانسېرى كۈچىيىۋاتاتتى، رۇسلارنىڭ داۋاملىق غەربكە كېڭىيىۋېرىشىگە ئەمدى يول قويالمايتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ باشقىدىن يەنە شەرققە يۈزلىنىش خىيالىغا كېلىپ قالدى. شۇنىڭدىن كېيىنكى بىرنەچچە ئايدا، سوۋېت ـ گېرمانىيە مۇناسىۋىتىدە تالاش ـ تارتىش باشلاندى. يۈزە قارىغان ئادەمگە بۇ تالاش ـ تارتىش خۇددى بىرنەرسىنى تالىشىۋاتقاندەك كۆرۈنىدۇ، ئەمەلىيەتتە بولسا گېرمانىيە ئاللىقاچان بۇ ئۇرۇشقا تەييارلىقىنى باشلىۋەتكەنىدى، لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقى تەرەپ بۇنى پەقەتلا سەزمىدى.

موسكۋا بىلەن بېرلىننىڭ دە تالىشىغا كۆپىنچە گېرمانىيىنىڭ ھەربىي ھەرىكەتلىرى سەۋەبچى بولاتتى، بۇ ھەربىي ھەرىكەتلەر بولسا قارىماققا تەسىر دائىرە تالىشىشتەك كۆرۈنەتتى.

ئەمەلىيەتتىمۇ روسىيە تەرەپ شۇنداق ھېسابلايتتى.

گېرمانىيىلىكلەر سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ رومىنىيىنىڭ ئىككى ئۆلكىسىنى (بېسارابىيە بىلەن بۇكوۋىنا) بېسىۋالغاندىن كېيىن داۋاملىق غەربكە ئىلگىرىلەپ، رومىنىيىنىڭ نېفىتلىكلىرىگە تەھدىت سېلىشتىن قالتىق ئەنسىرەيتتى. چۈنكى ئۇ يەرنىڭ نېفتى گېرمانىيە ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ئىدى، ئەنگلىيە قامال قىلىۋالغاچقا، دېڭىز تەرەپتىن ئۆزىگە نېفىت كىرگۈزەلمەيتتى.

رومىنىيە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ زېمىن تەلەپىنى

قاندۇرغاندىن كېيىن ۋېنگرىيە بىلەن بۇلغارىيەنىڭ زېمىن تەلىپىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ۋېنگرىيە ھەتتا 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدا تارتىۋالغان ترانسىلۋانىيىنى قايتۇرۇپ بېرىدىغان بولسا قورال كۈچىنى ئىشلىتىدىغانلىقىنىمۇ پۈراتتى.

ئەگەر شۇنداق بولۇپ قالىدىغان بولسا، گېرمانىيىنىڭ نېفىت مەنبەسى ئۈزۈلۈپلا قالماي، شىمالىي قۇتۇپ ئېيىقىنىڭ رومىنىيىنى بېسىۋېلىش خەۋپىنىڭمۇ مەۋجۇت بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ، گىتلېر 1 ـ سېنتەبىردە دەرھال ئەسكەر چىقىرىپ رومىنىيىنىڭ نېفىتلىكىنى بېسىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ۋېنگرىيە، بۇلغارىيە، رومىنىيىلەرنى ئوق مەركىزى دۆلەتلىرىنىڭ ھۆكۈمىنى ئاڭلاشقا مەجبۇرلىدى. ھۆكۈمىنىڭ نەتىجىسى مۇنداق ئىدى: رومىنىيە ترانسىلۋانىيىنىڭ يېرىمىنى ۋېنگرىيىگە، دوبرۇجانىڭ جەنۇب تەرىپىنى بۇلغارىيىگە بۆلۈپ بېرىش، رومىنىيىنىڭ قالغان زېمىنىنىڭ ئامانلىقىغا گېرمانىيە كاپالەتلىك قىلىش.

بۇ ھۆكۈم كۆرۈنۈشتە ئادىلدەك كۆرۈنگىنى بىلەن، ئەمەلىيەتتە گېرمانىيىنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش ئۈچۈن چىقىرىلغانىدى، گېرمانىيىنىڭ رومىنىيىنىڭ قالغان زېمىنىنى قوغدايمىز دەپ ۋەدە بېرىشىمۇ، ئۇلارنىڭ ئۇ يەردە ھەربىي بازا قۇرۇپ ھەربىي ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشى ئۈچۈن كۆرسەتكەن قانۇنىي باناسى ئىدى. موسكۋا تەرەپ بۇنىڭغا چىدىمىدى. شۇڭا 1 ـ سېنتەبىردە موسكۋادا تۇرۇۋاتقان باش ئەلچى شۇلېنبۇرگ بۇ ھەقتىكى ئەسلەتمىنى مولوتوۋغا تاپشۇرغاندا، ئۇنىڭدىن: «ئادەتتىكى مۇئامىلىسىنىڭ ئەكسىچە، ناھايىتى سوغۇق» مۇئامىلىگە ئېرىشتى ۋە ئۇ ئاغزاكى ھالدا قاتتىق نارازىلىق بىلدۇردى، گېرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق شەرتنامىسىنىڭ 3 ـ ماددىسىغا خىلاپلىق قىلىدىغانلار، دەپ ئەيىبلىدى. شەرتنامىنىڭ بۇ ماددىسىدا، بۇنداق

مەسىلىدە كېڭىشىش بەلگىلەنگەندى، لېكىن گېرمانىيە تەرەپ سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن كېڭەشمىگەندى.

شۇنىڭدىن كېيىن، بىر - بىرىنى ئەيىبلەشلەر ئەۋجىگە چىقتى. رىببېنتروپ موسكۋاغا تېلېگراممىا ئارقىلىق ئۇزۇن بىر ئەسلەتمە ئەۋەتىپ، گېرمانىيىنىڭ شەرتنامىگە خىلاپلىق قىلغانلىقىنى ئىنكار قىلدى، چۈنكى روسىيەمۇ گېرمانىيە بىلەن مەسلىھەتلەشمەيلا بالتىق دېڭىزىدىكى ئۇچ دۆلەت بىلەن رومىنىيىنىڭ ئىككى ئۆلكىسىنى بېسىۋالغانىدى.

گېرمانىيىنىڭ ئەسلەتمىسىنىڭ گەپلىرى ناھايىتى قاتتىق ئىدى، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ جاۋابىمۇ قەتئىي ئىدى.

سوۋېت ئىتتىپاقى گېرمانىيىنىڭ شەرتنامىگە خىلاپلىق قىلغانلىقىنى تىلغا ئېلىش بىلەن بىللە يەنە ئۆزلىرىنىڭ رومىنىيىدە نۇرغۇن مەنپەئەت - ھوقۇقىنىڭ بارلىقىنىمۇ ئەسكەرتىپ ئۆتتى. ئەگەر گېرمانىيە شەرتنامىنىڭ 3 - ماددىسى «مەلۇم قولايسىزلىق ۋە چەكلىمىلىك» كەلتۈرۈپ بەردى، دەپ قارايدىغان بولسا، سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ ماددىنى ئۆزگەرتىش ياكى چېگرىۋېتىشكە تەييار ئىكەنلىكىنىمۇ بىلدۈردى.

يەنە بىر كۆڭۈلسىز ئىش شىمال توغرۇلۇق ئىدى.

رىببېنتروپ شۇلېنبۇرگقا 16 - سېنتەبىر كۈنى تېلېگراممىا يوللاپ، ئۇنىڭغا مولوتوۋ بىلەن كۆرۈشۈشنى، كۆرۈشكەندە «گەپ ئارىلىقىدا» گېرمانىيىنىڭ فىنلاندىيىنىڭ، نورۋېگىيىنىڭ شىمالىغا پارەمگە ئەسكەر ئەۋەتىش ئىشىنى بىكار قىلىۋەتكەنلىكىنى ئۇقتۇرۇپ قويۇشنى تاپىلىدى.

فىنلاندىيە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ شىمالىدىكى قوشنا دۆلەت بولۇپ، موسكۋا خېلىدىن بېرى گېرمانىيىنىڭ ئۇ يەردىكى ھەربىكەتلىرىگە دىققەت قىلىپ كېلىۋاتاتتى.

مولوتوۋ شۇلېنبۇرگقا شۇنداق دېدى: «مەن گېزىتلەردىن

گېرمانىيىنىڭ فىنلاندىيەدىكى ئىشلىرىدىن خەۋەر تاپتىم، گېرمانىيىنىڭ فىنلاندىيە بىلەن شۇ دۆلەت ئارقىلىق قوشۇنلىرىنى يۆتكەش توغرۇلۇق تۈزۈشكەن كېلىشىمىنى تېخىمۇ كۆپرەك چۈشەنسەم، دەپ ئويلايمەن. سوۋېت ئىتتىپاقى بۇ كېلىشىمنىڭ تولۇق تېكىستىدىن خەۋەردار بولۇشى كېرەك، كېلىشىمنىڭ مەخپىي قىسىملىرىمۇ بار، ئەلۋەتتە ھەم ئۇ كېلىشىمنىڭ مەقسىتىنىڭ نېمىلىكىنىمۇ، قايسى تەرەپكە قارىتىلغانلىقىنىمۇ ۋە نېمە مەقسەتكە يېتەكچى ئىكەنلىكىنىمۇ بىلگۈمز بار.»

مولوتوۋ ئۇلارنى ئەيىبلەپ يەنە، ئۇچ كۈن ئىلگىرى موسكۋا گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ فىنلاندىيىنىڭ ئۇچ پورتىدا قۇرۇقلۇقتا چېقىلىقىنى ئاڭلىدى. «ئەمما گېرمانىيە بۇ ئىشنى بىزگە خەۋەر قىلغىنى يوق.»

سوۋېت ئىتتىپاقى گېرمانىيە ئارمىيىسى فىنلاندىيىنى ئاللىبۇرۇن بېسىۋالدى، دەپ ئويلىغانىدى.

نويابرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، مولوتوۋ بېرلىنغا بېرىپ، بۇ مەسىلە ئۈستىدە گىتلېر بىلەن رەھمسىز ھالدا سۆھبەتلەشتى، قاتتىق دە تالاش قىلىشتى، گىتلېرنىڭ دىپلوماتىيە تارىخىدا ھېچقانداق ئادەم ئۇلار بىلەن بۇنداق سۆزلىشىپ باقمىغانىدى.

مولوتوۋ گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ فىنلاندىيىدىن چېكىنىپ كېتىشىنى تەلەپ قىلدى، گىتلېر فىنلاندىيىنىڭ بېسىۋالمىغانلىقىنى، پەقەت نورۋېگىيىگە ئەسكەر كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئۇ يەرگە كىرگەنلىكىنى ئېيتىپ، ئۆزىنىڭ گېپىدە چىڭ تۇرۇۋالدى.

گىتلېر مولوتوۋدىن، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ فىنلاندىيىدە ئۇرۇش قىلىش نىيىتى بارمۇ - يوق! دەپ سورىدى.

مولوتوۋ ئۇنىڭغا گەپنى ئەگىتىپ قانائەتلىنەرلىك جاۋاب بەرمىدى. «بالتىق دېڭىزىدا ئۇرۇش قىلىشقا ھەرگىز بولمايدۇ،

بۇنداق قىلىش سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيىنىڭ مۇناسىۋىتىنى جىددىيلەشتۈرۈۋېتىدۇ...» دېدى گىتلېر. ئاخىرقى گېپىنىڭ ئەمەلىيەتتە تەھدىت ئىكەنلىكىنى تېزلا بايقاپ، بۇ خىل جىددىيلىك «ئويلاپ باقمىغان ئاقىۋەتلەر» نى ئېلىپ كېلىشى مۇمكىن، دېگەن گەپنى قوشۇپ قويدى. گىتلېر سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قىنلاندىيىدە يەنە بىر مىللەرگە ئېرىشمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى بىلىپ باقماقچى ئىدى.

ئۇنىڭ تەكەللۇپنى بىلمەيدىغان مېھمىنى ئۇنىڭغا: «بىزگە لازىمى بېسارابىيەنىڭ بىر تەرەپ قىلىش ئۈسۈلى» دەپ جاۋاب بەردى.

بۇ، قىنلاندىيىنى ئاشكارا يۇتۇۋالماقچى بولغانلىق ئىدى. بۇ گەپكە گىتلېرنىڭ ئىنكاسى ناھايىتى كۈچلۈك بولدى.

مولوتوۋ دەررۇلا بۇ مۇستەبىتتىن بۇ مەسىلىگە بولغان پىكرىنى سورىدى.

گىتلېرنىڭ جاۋابىمۇ مۇجمەل ئىدى: «مەن يەنە بىر قېتىم ئېيتسەمەن، قىنلاندىيە بىلەن ھەرگىز ئۇرۇش قىلغىلى بولمايدۇ، چۈنكى بۇ ئۇرۇشنىڭ تەسىرى قاتتىق بولۇپ كېتىشى مۇمكىن.»

ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئوق مەركىزي دۆلەتلىرىنىڭ شەرتنامىلىرى توغرۇلۇقمۇ سۆزلىشىلىش بولدى.

25 - سېنتەبىردە، ربىبېنتروپ موسكۋادىكى ئەلچىسى شۇلېنبۇرگقا تېلېگرامما يوللىدى، بۇ چاغدا ئۇ ئەلچى دەم ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن دۆلىتىگە ماڭغانىدى. تېلېگراممىنى ئۇنىڭ ۋەكالەتچىسى قوبۇل قىلدى. تېلېگراممىنىڭ ئۇستىگە «مەخپي — دۆلەت مەخپىيىتى» دېگەن خەتلەر يېزىپ قويۇلغانىدى. تېلېگراممىدا ئەتىسى بېرلىندىن بېرىلىدىغان ئالاھىدە بەلگىلىك خەتنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇ تېلېگراممىدا دېيىلگەن كۆرسەتمىنى ئىجرا قىلىش كېرەكلىكى دېيىلگەنىدى.

ئۇ يوليورۇقتا ۋەكالەتچىدىن مولوتوۋغا «ئالدىمىزدىكى بىرنەچچە كۈن ئىچىدە» ياپونىيە، ئىتالىيە، گېرمانىيە بېرلىندا ھەربىي ئىتتىپاقداشلىق شەرتنامىسى ئىمزالىشىدىغانلىقىنى ئېيتتىپ قويۇش تەلەپ قىلىنغانىدى.

26 ـ سېنتەبىردە ئۇ ۋەكالەتچى بۇ ئىشنى مولوتوۋغا يەتكۈزگەندە، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بۇ دىپلوماتىيە كومىسسارى قاتمۇ قات شۇبھىلەر ئىچىگە كىرىپ قېلىپ، شۇئان، سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتى سوۋېت ئىتتىپاقى ـ گېرمانىيە شەرتنامىسىنىڭ 4 ـ ماددىسى بويىچە ئۇ ئۇچ دۆلەت شەرتنامىسى ئىمزالىنىشتىن ئىلگىرى شەرتنامىنىڭ پۈتۈن مەزمۇنىنى، شۇنىڭدەك باشقا ھەرقانداق مەخپىي شەرتنامىلەرنىڭ مەزمۇنلىرىنى كۆرۈپ چىقىشقا ھوقۇقلۇق، دېدى. لېكىن بۇ تەلەپ ئەمەلگە ئاشمىدى.

2 ـ ئۆكتەبىردە، سوۋېت ئىتتىپاقى رىببېنتروپنىڭ ئۇ ئىشنى چۈشەندۈرۈپ ئەۋەتكەن تېلېگراممىسىنى تاپشۇرۇۋالدى. بۇ تېلېگراممىدا، ئىمزالىنىپ بولغان بۇ شەرتنامىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارىتىلغان شەرتنامە ئەمەسلىكى، شەرتنامىنىڭ سىرتىدا ھېچقانداق مەخپىي كېلىشىملەرنىڭ تۈزۈلمىگەنلىكى، ھېچقانداق توختامنامىمۇ تۈزۈلمىگەنلىكى ئېيتىلغانىدى.

ئۇچ دۆلەت شەرتنامىسى 27 ـ سېنتەبىردە بېرلىندا بىر خىل كومېدىيە شەكلىدىكى مۇھىت ۋە مۇراسىمدا ئىمزالاندى. بىرىنچى ماددىدا ياپونىيە گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيىنىڭ ياۋروپا يېڭى تەرتىپىنى ئورنىتىش جەھەتتىكى رەھبەرلىكىنى ئېتىراپ قىلغان. ئىككىنچى ماددىدا، گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيە ياپونىيىنىڭ بۈيۈك شەرقىي ئاسىيانىڭ يېڭى تەرتىپىنى ئورنىتىش جەھەتتىكى رەھبەرلىكىنى ئېتىراپ قىلغان. ئۈچىنچى ماددىدا، ئەگەر ئۇچ دۆلەتنىڭ قايسىبىرى ئامېرىكىنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچراپ قالىدىكەن، ئۇلار ئۆزئارا ياردەم بېرىدۇ، دەپ بەلگىلەنگەن.

ياپونىيە بىلەن ئىتتالىيە ئىمزالىغان «ئۈچ دۆلەت شەرتنامىسى»نى گىتلېر زورغا قوللىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۈچ دۆلەت شەرتنامىسىنىڭ ئىجادچىسى ربىبېنتروپنىڭ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىمۇ تەكلىپ قىلىپ، بۇ شەرتنامىنى تۆت دۆلەت شەرتنامىسىگە ئايلاندۇرۇش تەكلىپىنىمۇ قوبۇل قىلدى. شۇنىڭ بىلەن مولوتوۋ 12 - نويابردا بېرلىنغا كېلىپ، بىرلىشىش توغرىسىدىكى سۆھبەتكە قاتناشتى. سۆھبەت كونا پرىزدېنت بىناسىدىكى ربىبېنتروپنىڭ يېڭى ئىشخانىسىدا ئۆتكۈزۈلدى. بۇ سۆھبەتكە گىتلېر قاتناشمىدى.

نېمىسلار سوۋېت ئىتتىپاقى ۋەكىللىرىنىڭ قورۇنۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئۇلارغا تولىمۇ قىزغىن بولدى. سىمىت شۇ چاغدىكى ئىشنى ئەسلەپ شۇنداق دەيدۇ: «مولوتوۋنىڭ ئەقىللىك شاھمات پىرىنسىپىكىگە ئوخشايدىغان يۇزىدە خېلى ئۇزۇندىن كېيىن ئازراق كۈلكە كۆرۈندى.»

ربىبېنتروپ ياخشىچاق بولماقچى بولغاندەك، ئۇلارغا كاپالەت بېرىپ: «ئۈچ دۆلەت شەرتنامىسى ھەرگىزمۇ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارىتىلغان ئەمەس» دېدى ئۇنلۇك سۆزلەپ.

ربىبېنتروپ يەنە شۇنداق دېدى: «ئەمەلىيەتتە، ياپونىيە ھازىر جەنۇبقا يۈزلەندى. ئۇلار شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيادىكى بېسىۋالغان زېمىنلىرىنى مۇستەھكەملەش ئۈچۈن، بىرنەچچە ئەسىر ئالدىراش ئۆتىدۇ. ياشاش ئىمكانىيەتلىرىگە ئېرىشىش ئۈچۈن گېرمانىيەمۇ جەنۇبقا، يەنى ئوتتۇرا ئافرىقا بىلەن ئىلگىرىكى مۇستەملىكىلىرىگە قاراپ كېڭەيمەكچى.»

ئارقىدىن ئۇ ئىشەنچلىك ھالدا يەنە: «ھازىر ھەممىمىز جەنۇبقا يۈرۈش قىلىشنى باشلىدۇق، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭمۇ جەنۇبقا يۈرۈش قىلىشنى تەكلىپ قىلىمەن» دېدى.

ئارقىدىن ئۇ پارس قولتۇقى بىلەن گېرمانىيە ئانچە قىزىقمايدىغان رايونلارنىڭ ئىسمىنى ئېنىق ئاتاپ چىقتى.

ئېنىقكى، ئۇ جاي ھىندىستان ئىدى.

لېكىن مولوتوۋ بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمايلا ئولتۇراتتى، كونا شەكىلدىكى كۆزەينەكنىڭ ئۈستىدىن رىببېنتروپقا پات - پات قاراپ قويياتتى.

رىببېنتروپ ئالاقزادە بولۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئۇچ دۆلەت شەرتنامىسىگە قاتنىشىش تەكلىپىنى بەردى، ئەمما مولوتوۋنىڭ كاللىسى ئىنتايىن سەگەك ئىدى. سىمىت ئۆزىنىڭ بۇ ماتېماتىكا ئوقۇتقۇچىسىنىڭ ئوقلىرىنى گىتلېرغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن ساقلاۋاتقانلىقىنى بىردىنلا ھېس قىلدى.

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن، مولوتوۋ گىتلېرنىڭ گەپلىرىنى يەنە شۇنداق چىرايىنى ئۆزگەرتمەي ئولتۇرۇپ ئاڭلىدى. گىتلېر سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن، مولوتوۋ ئۇنىڭ سۆزلىرىگە رازى بولمىغاندەك تەلەپپۇزدا:

— فىئۇرېرنىڭ بۇ گەپلىرى بەكمۇ ئاددىي بولدى، ئازراقمۇ كونكرېت ئەمەس، ماڭا لازىمى تەپسىلات، — دېدى.

ئارقىدىنلا مولوتوۋ ئادەمنىڭ ئوسال ئەھۋالىغا چۈشۈرۈپ قويمىغان بىرمۇنچە مەسىلىلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، شۇنداق دېدى:

— 1939 - يىلى تۆزۈلگەن سوۋېت ئىتتىپاقى - گېرمانىيە شەرتنامىسى ھازىرمۇ فىنلاندىيىگە مۇئامىلە كېلەمدۇ - يوق؟ ياۋروپا بىلەن ئاسىيادىكى يېڭى تەرتىپ زادى قانداق نەرسە؟ سوۋېت ئىتتىپاقى بۇ ئىشتا زادى قانداق رول ئالىدۇ؟ بۇلغاريە، رومىنىيە ۋە تۈركىيىنىڭ ئورنى زادى قانداق بولىدۇ؟ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بالقان يېرىم ئارىلى بىلەن قارا دېڭىزدىكى مەنپەئىتى ھازىر قانداق بولىدۇ؟

بۇنىڭدىن ئىلگىرى ھېچقانداق بىر چەت ئەللىك گىتلېر بىلەن قاراشلىرىنى يۈرەكلىك قويۇپ سۆزلىشەلىگەن ئەمەس. سىمىت بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ گىتلېرنى ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا

خۇلاس ژېلسون چەمبېرلېننىڭ خېتىنى تاپشۇرغان چاغدىكىدەك ئاچچىقى بىلەن پېشىنى قېقىپ چىقىپ كېتەرمىكەن دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن ئۇنداق قىلمايۋ، گەپلەرگە جىمجىت جاۋاب بېرىپ ئولتۇرۇۋەردى. ئۇچ دۆلەت شەرتنامىسىنى پەقەت ياۋروپانىڭ ئەھۋالىنىلا تەكشەپ تۇرىدۇ، شۇڭا روسىيە بۇ شەرتنامىگە قالتاشمىسا ھېچقانداق مەسىلە ھەل قىلىنمايدۇ — يالغۇز ياۋروپادىلا ئەمەس، ئىراق شەرقىمۇ شۇنداق، دېدى ئۇ.

مولوتوۋ بۇ گەپتىن گۇمانلاندى.

— ئەگەر سىلەر روسىيىنى دۆت چاغلىماي، باراۋەر دوست قاتاردا كۆرىدىغان بولساڭلار، — دېدى ئۇ، — بىز پرىنسىپ جەھەتتە ئۇچ دۆلەت شەرتنامىسىگە قاتنىشىمىز، ئەمما ئالدى بىلەن بۇ شەرتنامىنىڭ مەقسىتى بىلەن نىشانىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلىشىمىز كېرەك. ئاۋۋال سىلەر ماڭا چوڭ ئاسىيانىڭ چېگرىسىنى نەدىن سىزىدىكىلار، شۇنى ئېيتىپ بېرىڭلار.

بۇ سوئالغا، ئېنىقكى، گېتلېرنىڭ مۇشت كۆتۈرۈش ئېھتىماللىقى بار ئىدى.

شۇنىڭ بىلەن گېتلېر تۇيۇقسىز، سۆھبەتنى ۋاقىتلىق توختىتىپ تۇرايلى، «بولمىسا ھاۋا ھۇجۇمى توغرىسىدا سىگنال بېرىلسە بۇ يەرگە سولىنىپ قالىمىز» دەپ جاكارلىدى.

گېتلېر چەت ئەللىكلەر بىلەن بىللە تاماق يېيىشنى ياخشى كۆرمەيتتى. بۇ قېتىم ئۇ مولوتوۋنى چۈشلۈك تاماققا تەكلىپ قىلدى. لېكىن، يول قويۇش ئۈچۈن قىلىنغان بۇ يۇمشاقلىق مېھمىنىنىڭ جاھىللىقىنى ئازراقمۇ يۇمشىتالمىدى. ئەتىسىدىكى سۆھبەتتە مولوتوۋ تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ، فىنلاندىيە مەسىلىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى. گېتلېر ئەسلىدە سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن ئۇرۇش قىلىپ قالسا فىنلاندىيىنى ئۆزىنىڭ ئىتتىپاقدىشىغا ئايلاندۇرۇۋېلىشنى ئويلىغانىدى، شۇڭا فىنلاندىيىنىڭ گېپىنى

چىقىشى بىلەنلا ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كېتىپ، ئاچچىقى بىلەن:

— بىزنىڭ ئۇ يەردە سىياسىي مەنپەئىتىمىز يوق! — دەپ توۋلاپ نارازلىق بىلدۈردى.

مولوتوۋ ئۇنىڭ گېپىگە ئانچە ئىشىنىپ كەتمىدى.

— ئەگەر سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيە ياخشى مۇناسىۋەتنى ساقلاپ قېلىشنى ئويلايدىغان بولسا، — دېدى مولوتوۋ تەمكىن ئولتۇرۇپ، — فىنلاندىيە مەسىلىسىنى ئۇرۇش قىلمايمۇ ھەل قىلغىلى بولىدۇ. لېكىن فىنلاندىيىدە گېرمانىيە قوشۇنلىرى تۇرماسلىقى كېرەك، سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى ماماينىشلارمۇ بولمىسۇن.

گىتلېر ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، تەمكىن ۋە كۆچلۈك تەلەپپۇزدا:

— فىنلاندىيىدە گېرمانىيە قوشۇنلىرى پەقەت نورۋېگىيىگە ئۆتۈپ كېتىش ئۈچۈنلا تۇرۇۋاتىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى.

مولوتوۋنىڭ گۇمانى تېخىچە يېشىلمىگەنىدى، گىتلېرنىڭ ئاچچىقىمۇ يانمىدى.

— ئۇلاردىن ياغاچ ئېلىپ تۇرۇش ئۈچۈن، فىنلاندىيە بىلەن تىنچلىقنى ساقلاپ قالىمىز، — دېدى گىتلېر يەنە. لېكىن ئاخىرىدىكى گېپىنى — بۇ گەپ ئانچە مۇۋاپىق بولمىغان بولسا كېرەك — ئۇنىڭ ئاخىرقى مەقسىتىنى ئاشكارىلاپ قويدى، — بالتىق دېڭىزىدا يۇز بېرىدىغان ھەرقانداق توقۇنۇش فىنلاندىيە بىلەن گېرمانىيىنىڭ مۇناسىۋىتىنى چىددىيلەشتۈرۈۋېتىدۇ، ياماق ئاقمۇھتىلەر كېلىپ چىقىشىمۇ مۇمكىن، — ئەگەر مولوتوۋ بۇ گەپنىڭ تەھدىت سېلىش مەنىسى بارلىقىنى چۈشەنمىگەن بولسا، بۇ ئىشقا سەل قارىغان، بۇنىڭ بىلەن يەنە ئېغىر دەرىجىدە ناشقى ئىشلار خاتالىقى ئۆتكۈزگەن ھېسابلىناتتى.

— بۇ بالتىق دېڭىزىنىڭ مەسىلىسى ئەمەس، بەلكى

فىنلاندىيە مەسلىسى، — دەپ جاۋاب بەردى مولوتوۋ جىددىي تەلەپپۇزدا.

— فىنلاندىيە بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا بولمايدۇ، — دېدى گىتلېر قەتئىي تۇردە.

— ئۇنداقتا، سىلەر بىزنىڭ بۇلتۇر تۇزۇشكەن شەرتنامىمىزگە خىلاپلىق قىلدىڭلار.

بۇ قېتىمقى ئېلىشىش ئىنگلىزلار بىلەن ئېلىشقان چاغدىكىدەك ئۇنچىلىك قاتتىق بولمىسىمۇ، ھەرھالدا خېلى رەھىمسىز بولدى.

بۇ قېتىمقى مۇنازىرىدە مولوتوۋ يەڭدى، گىتلېر يېڭىلدى. گىتلېر ھاۋا مۇداپىئە توغرىسىدىكى مۇنازىرىدىن يوللىغان مەلۇماتنى ئوقۇغاندا قاتتىق غەزەپلەندى. ئۇ تۆت دۆلەت شەرتنامىسىگە قارىتا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تازا سەمىمىي ئەمەسلىكىنى بىلەتتى. شۇڭا ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن تىنچلىقتا بىللە تۇرۇشنىڭ ئاجىز ئۇمىدىدىن ۋاز كەچتى، 1928-يىلدىن بېرى قەسەم قىلىپ كېلىۋاتقان ئىشنى باشلاش ئويىغا كېلىپ، ئاخىر سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشنى قارار قىلدى.

گىتلېر ئۆزىنىڭ بۇ قارارىنى پەقەتلا ئاشكارىلىمىدى، شۇڭا، ئۇنىڭ ئۇچ خىل ئارمىيىسىنىڭ گېنېرالىرى، ئاساسلىق نىشان يەنىلا ئەنگلىيە، دەپ يۇرۇشەتتى. مولوتوۋ بېرلىنغا كەلگەن كۈنى گىتلېر بىر بۇيرۇق چىقىرىپ، ئەنگلىيە بوغۇزىدىن ئۆتمەي تۇرۇپ ئەنگلىيىنى تەسلىم بولۇشقا مەجبۇرلىماقچى بولدى.

بۇ پىلاندا، گېرمانىيە بىر قاتار بىرلەشمە ھەربىكەتلەرنى قوللىنىپ، ئىتالىيىنىڭ مىسىر بىلەن گىرېتسىيىدە قىلىپ بولالمىغان ئىشلىرىنى تاماملاش، ئىتالىيىنىڭ مىسىر

ئارالـــرى، ئاسور ئارالـــرى، ماددا ئارالـــرىنى ۋە ماراكەشلەردىكى بىر قىسىم تەسىر دائىرىسىنى ئۆزىگە قارىتىپ، ئىنگلىزلارنىڭ چەت ئەللەردىكى باشقا ئىمپېرىيىلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلىرىنى ئۆزۈپ تاشلاپ، تەسلىم بولۇشقا مەجبۇرلاش بەلگىلەنگەنىدى.

بۇ پىلان ئەپچىل تۈزۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئىشەنچلىك ئەمەس ئىدى، چۈنكى بىرلەشمە ھەربىكەتكە قاتناشقۇچىلارنىڭ بىرى بۇ ئىشتىن گۇمانلىناتتى. بىرى ئىشەنچسىزرەك، يەنە بىرى بىتەرەپ دۆلەت ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئىنتايىن مۇرەككەپ ئۇرۇش بولۇپ، ئۇنىڭدىكى قىيىنچىلىقلار بىر گىتلېرغىلا ئېنىق ئىدى. يېقىندىن بېرى ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچراپ تۇرۇۋاتقىمۇ، گىتلېر يەنىلا ئىشەنچ بىلەن پېتائىن، مۇسسولىنى ۋە فرانكو بىلەن ھەمكارلىشىشقا مەجبۇر ئىدى.

گىتلېر ئالدى بىلەن ئىشنى فرانكودىن باشلىدى.

18 ـ نويابردا، گىتلېر فرانكونىڭ پەۋقۇلئادە ئەلچىسى سېررانو سۇنېرغا:

— مەن جەبىلتارىقا ھۇجۇم قىلىش قارارىغا كەلدىم، پەقەت ماڭا ئۇرۇش باشلاشقا سىگناللا لازىم بولۇۋاتىدۇ، — دېدى.

لېكىن، فرانكونىڭ سىگلىسىنىڭ ئېرى بۇرۇنقىغا ئوخشاشلا بۇيسۇندۇرۇش قىيىن ئادەم ئىدى. ئۇ ئىسپانىيە ئاشلىققا موھتاج دەپ يەنە بىر قېتىم ئېيتتى. زېمىن تەلىپىنى يەنە قويدى، گىتلېر ئۇنىڭ كېيىنكى تەلىپىنى قەتئىي رەت قىلدى.

— ئىسپانىيە غەلىبە قىلىدىغان تەرەپتە تۇرىدىغان بولسا، ئۇنىڭ ئېرىشىدىغان مەنپەئىتى مىسلىسىز بولىدۇ، — دېدى گىتلېر.

— ئەگەر ئۇز ۋاقتىدا ناپولېئوننىڭ ئاغزى ئېچىلىپ قالغانغا ئوخشاش غەلىبە بولىدىغان بولسا، ئىسپانىيە ئۆزىگە قارانغۇ ھەرقانداق تاجاۋۇزغا ھەر ۋاقىت قارشى تۇرىدۇ، — دېدى

سېررانو سونېر.

ئارقىدىنلا سېررانو سونېر يەنە بىر ئېغىز گەپ قىلدى. بۇ گەپنىڭ يېرىمى تەھدىت، يېرىمى قوشۇلغانلىق مەنىسى بار ئىدى، ئۇ، ئىسپانىيە ئاز قالغان بىتەرەپلىك كۈنلىرىدە غەربتىن بۇغداي سېتىۋېلىشنى ئويلاۋاتىدۇ، دېگەنىدى. بۇ، ئادەمنى بىئارام قىلىدىغان تەدبىر ئىدى، گىتلېر قاتتىق ئاچچىقى كەلسىمۇ، پۇشايمان قىلماقتىن ھاشقىغا ئامالى يوق ئىدى.

كېيىن گىتلېر ئۆزىنىڭ يېقىنلىرىغا: «سېررانو سونېر ئەشەددىي ئالۋاستى ئىكەن... ھازىرقى ئىسپانىيىلىكلەرنىڭ (گۆركازى)!» دېدى.

گىتلېر فرانكو ئۇرۇشقا قاتناشقاندىن كېيىن، دېكابرنىڭ باشلىرىدا جەبىلتارىقنى ئىشغال قىلىشى ئۈچۈن ئاخىرقى ئورۇنلاشتۇرۇشلارنى قىلىپ قويغانىدى. ئۇ گېنېرالللارغا «فېلىكس ئۇرۇشى» توغرۇلۇق سۆزلەپ بەردى. شۇبھىسىزكى، ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇ فرانكونىڭ رەسمىي قوشۇلغانلىقىدىن خەۋەر ئالاتتى. ئاندىن فرانكونىڭ يېقىن ئاغىنىسىدىن بىرنى ئەۋەتىپ، فرانكونى ئۆزىگە قوشۇلۇشقا مەجبۇرلايتتى.

لېكىن گىتلېرنىڭ دېگىز ئارمىيە ئادمىرالى كاناريسنى تاللىۋالغانلىقى ئاپەت خاراكتېرلىك بىر ئىش بولغانىدى. چۈنكى ئۇ 1938 - يىلدىن بېرى گىتلېرغا قارشى ئىدى، ئاشكارا سورۇنلاردا گىتلېرنىڭ نەزەرىيىلىرىنى ئىسپانىيىلىكلەرگە تولۇق سۆزلەپ بەرگىنى بىلەن، ئاستىرتتىن ئوق مەركىزىدىكى دۆلەتلەرنىڭ چوقۇم مەغلۇپ بولىدىغانلىقىنى دەپ، فرانكوغا ئۇرۇشقا قاتناشماسلىق توغرۇلۇق نەسىھەت قىلاتتى.

كېيىن ئۇ گىتلېرغا فرانكونىڭ ئەھۋالىدىن دوكلات قىلغاندا، «ئەنگلىيە يىمىرىلىشكە ئاز قالغاندا» فرانكو ئاندىن ئۇرۇشقا قاتناشماقچى، دېدى. گىتلېر بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، تاقەت قىلىپ تۇرالماي، 10 - دېكابر كۈنى

گېنېرالىسىمغا «فېلىكس» تىن ۋاز كېچىشنى بۇيرۇق قىلدى.

لېكىن، بىرنەچچە ھەپتىدىن كېيىن ئۇ فرانكوغا يەنە مۇراجىئەت قىلدى. ئۆزىنىڭ غەمكىنلىككە پاتقان ئۇزۇن بىر پارچە خېتىدە فرانكوغا ۋەدە بېرىپ، ئەگەر ئۇ جەبھەلتارىقا تېزدىن ھۇجۇم قىلىدىغان بولسا ئىسپانىيەگە دەرھال ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىدىغانلىقىنى، فرانكونى مەڭگۈ تاشلىۋەتمەيدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئاخىرىدا ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم يالۋۇرۇپ: «تىنجىتىش ئەڭ قىيىن بولغان تارىخىي كۈچ بىز ئۈچىمىزنىڭ قولىدا، سىز، مەن ۋە ئىتالىيىنىڭ باش مىنىستىرى مۇستەھكەم بىرلەشتۇق. شۇڭا، تارىخىي خاراكتېرلىك بۇ كۈرەشتە ئەڭ يۇكسەك، مۇقەددەس بۇيرۇقتا بويسۇنۇشىمىز كېرەك. شۇنى بىلىشىمىز كېرەككى، ھازىرقى ئېغىر پەيتلەردە بىزنىڭ دۆلىتىمىز ۋە خەلقىمىزنى بۇ ئاپەتلەردىن پەقەت قەتئىي ئىرادىلا قۇتۇلدۇرالايدۇ» دېدى.

فرانكو شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ گېپىگە يەنە بىر قېتىم قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى، ئەمەلىيەتتە بولسا مىدىرلىمىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىرادە كۈچىنىڭ يارىدىمى بىلەن «فېلىكس» نى مەغلۇپ قىلىپ، ئەنگلىيىلىكلەر ئۈچۈن جەبھەلتارىقنى ساقلاپ بەردى، گىتلېرنى ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىدا توختىتىپ قويۇپ، ئۇنتۇرا يەر دېڭىزىنىڭ غەربكە ئېچىلىپ تۇرۇشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلدى.

ئەگەر ئۇنتۇرا يەر دېڭىزى يېپىلىپ قالىدىغان بولسا، پۈتكۈل شىمالىي ئامېرىكا بىلەن ئۇنتۇرا شەرق 3 - ئىمپېرىيىنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىشى، بايلىقى مول پۈتۈن ئەرەپ دۇنياسى ئوق مەركىزى دۆلەتلىرىنىڭ قاتارىغا ئۆتۈپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى. فرانكونىڭ گىتلېرغا قارشى چىقىشى ئىسپانىيەنىڭ ئۇمىدسىز ئىقتىسادىي ئەھۋالى بىلەن ھامان مەغلۇپ بولىدىغان دۆلەت بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈش

قورقۇنچسىدىن باشقا، يەنە بىر مۇھىم سەۋەب فرانكونىڭ يېرىم يەھۇدىي ئىكەنلىكى ئىدى (ئەنگلىيىنىڭ ئىسپانىيىدە تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى سامۇئېر ھول بىلەن باشقا دىپلوماتىيە خادىملىرىنىڭ ھەممىسى بۇ ئىشنى بىلەتتى. گىتلېر يېقىندا فرانكونى سودىلىشىشقا ھېرىس يەھۇدىيلارغا ئوخشايدۇ، دەپ تىللىغاندى، ئۇ ئۇنىڭ يېرىم يەھۇدىي ئىكەنلىكىنى دىپلوماتىيە ئەمەلدارلىرىدىن ئاڭلاپ شۇنداق دېدىمۇ ياكى قانداق، بىلىپ بولمايتتى. ئۇنىڭ ئۇ ئەمەلدارلىرى ھەتتا مولوتوۋنىڭ خوتۇنىنىڭ يەھۇدىي ئىكەنلىكىنىمۇ ئۇنىڭدىن يوشۇرغاندى).

ستالىن ئىككى ھەپتىلەردىن كېيىن، ئاندىن گېرمانىيىگە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تۇنجى دۆلەت شەرتنامىسىگە قاتنىشىشنى خالايدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى، ئەمما بىرنەچچە شەرتى بار ئىدى — مەسىلەن، گېرمانىيە فىنلاندىيەدىن چېكىنىشى كېرەك دېگەندەك. بۇ تەلەپلەر بەكمۇ ھەددىدىن ئېشىپ كەتمىگەنىدى. لېكىن دىپلوماتىيە مىنىستىرلىكىنى ھەيران قالدۇرۇپ، گىتلېر ئۇلار بىلەن سودىلىشىشنى خالىمىدى، ھەتتا ئۇزۇنغىچە موسكۋاغا جاۋابمۇ ياندۇرمىدى.

گىتلېر قورال ئىشلىتىشنىڭ خىيالىدا ئىدى.

شۇ ئاينىڭ ئاخىرلىرىدا، گىتلېرنىڭ ھەرقايسى جەڭ مەيدانلىرىدىكى قوماندانلىرى رەسمىي ئۇرۇشقا ئوخشاپراق كېتىدىغان مانېۋرلارنى ئۆتكۈزدى، جۈملىدىن روسىيىگە ھۇجۇم قىلىشنىڭ مانېۋرىنىمۇ ئۆتكۈزدى. مانېۋر تۈگەپ ئۆگۈنى ئۈچ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ شتاب باشلىقلىرى گىتلېر، براۋاھىچ، ھالدېر بىلەن كۆرۈشتى. گىتلېر ھالدېرنىڭ ھۇجۇم پىلانىنىڭ ئاساسىي نۇقتىلىرىنى تەستىقلىدى، ئەمما ناپولېئوننى دوراشقا، موسكۋاغا يۈرۈش قىلىشقا قارشى تۇردى.

— سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ پايتەختىنى ئىشغال قىلىش

ئۇنچىلىك مۇھىممۇ ئەمەس، — دېدى گىتلېر.

براۋھىچ ئۇنىڭغا قارشى چىقىپ:

— موسكۋا ئىنتايىن مۇھىم، چۈنكى ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قاتناش مەركىزى بولۇپلا قالماي، ئۆز نۆۋىتىدە يەنە ھەربىي تەييارلىقلارنىڭ مەركىزى، — دېدى.

— كاللىسى تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن، مېڭىسى قەدىمكى خىياللار بىلەن توشۇپ كەتكەن ئادەملەرلا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ پايتەختىنى ئىشغال قىلىش كېرەك دەپ ئويلايدۇ، — دېدى گىتلېر ئۇنىڭغا كەسكىن رەددىيە بېرىپ.

گىتلېر بولشېۋىكىزمنىڭ بۆشۈكى بولغان لېنىنگراد بىلەن ستالىنگرادقا بەكرەك قىزىقاتتى، بۇ ئىككىسى شەھەر يوقالسا بولشېۋىكىزمنىڭمۇ تۇخۇمى قۇرۇيدۇ، دەپ قارايتتى. ئۇلارنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشتىن مەقسىتىمۇ شۇ ئىدى.

براۋھىچ ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىپ، بۇ، سىياسىئونلارنىڭ مەقسىتى، دېدى. ئۇنىڭ بۇ گېپىنى تېخىمۇ قاتتىق نارازىلىق قوزغاپ، گىتلېر، سىياسىي بىلەن ستراتېگىيە بىر ـ بىرىگە بەقىنىپ مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، دېگەن ئىدىيىسىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ: «ياۋروپادا زوراۋانلىق ھوقۇقىنى قولغا كەلتۈرۈش ـ كەلتۈرەلمەسلىك پۈتۈنلەي روسىيە ئۈرۈشىغا باغلىنىق» دېدى. ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنى مەغلۇپ قىلغاندىن كېيىن، ئىككىنچى نومۇرلۇق دۈشمىنى — ئەنگلىيىنى بويسۇندۇرماقچى ئىدى.

بەش كۈندىن كېيىن، گىتلېر ئۆز ئادەملىرىنى يېقىن كەلگۈسىدە يىراقتا قىلىدىغان سەپىرىگە تەييارلىق قىلدۇرۇش ئۈچۈن بېرلىنىدا نۆتۈق سۆزلەپ، يەر شارىدىكى بايلىقنىڭ بۆلۈنۈشتىكى تەڭسىزلىكلەر ئۈستىدە توختىلىپ، ھەربىر كۆزدىرات ئىنگلىز ملى زېمىنغا نىسبەتەن 360 ئادەم توغرا كېلىدۇ، باشقا دۆلەتلەردە بولسا ئادەم شۇنچىلىك شالاڭ، «بىز چوقۇم بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىشىمىز كېرەك، ئۇنى ھەل

قىلماي بولمايدۇ» دېدى.

گېتلېر 1941 - يىلى 8 - يانۋاردىن 9 - يانۋارغىچە بېرھتسېگادېن تېغىدىكى بېرگھوفتا بىر قېتىم ھەربىي يىغىن ئاچتى. بۇ ئېگىز تاغنى قېلىن قار قاپلاپ كەتكەنىدى، تاغنىڭ ھاۋاسى گېتلېرنى سەگەكلەشتۈرۈپ قويغاندەك قىلاتتى. ئۇ «ئەنگلىيىنى ناھايىتى زور دەرىجىدە پالەچ ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويماي تۇرۇپ، گېرمانىيە ھاۋادا مۇتلەق ئۈستۈنلۈككە ئىگە بولماي تۇرۇپ» ئەنگلىيىگە بىۋاستە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشنىڭ «مۇمكىن ئەمەس» لىكىنى ئېيتىراپ قىلدى. دېگىز ئارمىيىسى بىلەن ھاۋا ئارمىيىسى كۈچنى توپلاپ ئەنگلىيىنىڭ دېگىز ترانسپورتى لىنىيىسىگە ھۇجۇم قىلىپ، شۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ تەمىناتىنى ئۈزۈپ تاشلىشى كېرەك، دېدى.

گېتلېر ئىتالىيىنى قوللاش ئۈچۈن، لىۋىيىگە تانكىغا قارشى قىسىملارنى ۋە گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ئوتتۇرا ئەترىتىنى ئەۋەتىشنى قارار قىلدى. ھەممىدىن مۇھىمى شۇكى، ئالبانىيىدە چېكىنىۋاتقان ئىتالىيانلارغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن ئىككى يېرىم دىۋىزىيە ئەسكىرى كۈچىنى تەركىب تاپقان بىر كورپۇس قوشۇن ئەۋەتتى. بۇ جەھەتتە، گېرمانىيىگە تاجاۋۇز قىلىدىغان «مارىتا پىلانى» نى ئىجرا قىلىش جىددىيلەشتۈرۈلدى. ئۇ دەرھال قوشۇنلارنى رومىنىيىدىن بۇلغارىيىگە يۆتكەش توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈردى. بۇنداق قىلغاندا «مارىتا پىلانى» نى 26 - مارتتىن باشلاپلا ئىجرا قىلغىلى بولاتتى.

گېتلېر يەنە فرانسىيىنىڭ قالدۇق رايونلىرىنى ئىشغال قىلىش ۋە فرانسىيىنىڭ تولۇندىكى فلوتىنى تارتىۋېلىش توغرىسىدا بىر پىلان تۈزۈپ، «ئەگەر فرانسىيە گەپكە كىرمىسە، ئۇنى ئۈزۈل - كېسىل تارمار قىلىش كېرەك» دېدى.

دەل مۇشۇ يىغىندا گېتلېر سوۋېت ئىتتىپاقىغا تاجاۋۇز

قىلىدىغان «بارباروسسا» پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇ مۇنداق دېدى: ئەگەر گېرمانىيىگە قارشى ئۇرۇشقا ئامېرىكا بىلەن روسىيە قاتنىشىدىغان بولسا، ئەھۋال ئىنتايىن مۇرەككەپلىشىپ كېتىدۇ. شۇڭا بۇنداق تەھدىت كېلىپ چىقىشىنىڭ ھەرقانداق ئېھتىمالىنى باشتىلا يوقىتىش كېرەك. «ناۋادا روسىيە گۇم بولىدىغان بولسا، ياپونىيە دېمىنى ئېلىۋالالايدۇ، بۇ ئامېرىكىنىڭ ئالدىدىكى تەھلىكىنىڭ كۆچەيگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ.»

«بارباروسسا» گېرمانىيىنىڭ ئوتتۇرا ئەسىردىكى پادىشاھى فرىدرىخ I نىڭ تەخەللۇسى بولۇپ، قىزىل ساقال، دېگەن مەنىدىكى سۆز ئىدى. ئۇ قانلىق جەڭلەر بىلەن ئەتراپىدىكى دۆلەتلەرنى بويسۇندۇرۇپ، ياۋروپاغا خوجا بولۇشنى ئويلىغان. گىتلېر پادىشاھ فرىدرىخنىڭ جەنىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، ياۋروپاغا، ياۋروپادىن ئېشىپ پۈتۈن دۇنياغا خوجا بولماقچى بولدى.

گىتلېر سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشنىڭ كەلگۈسى كۆرۈنۈشلىرىدىن تولىمۇ سۆيۈنەتتى، شۇڭا بىرنەچچە قېتىم: «بارباروسسا» باشلانغاندا، پۈتۈن دۇنيانىڭ قورقۇپ رەڭگى ئۆچۈپ كەتسۇن، گەپ قىلالماي قالسۇن!» دەپ تۇۋلاپ كەتكەنىدى.

«بارباروسسا»نى باھاردا باشلاشتىن ئىلگىرى، بالقاننىڭ جەنۇبىي قانىتىنى بېسىۋېلىش ۋە ئۇ يەردىكى ھەربىي كۈچلەرنى كۈچەيتىش كېرەك ئىدى. 1941 - يىل فېۋرالنىڭ 3 - ھەپتىسىدە، گېرمانىيىلىكلەر رومىنىيىدە 680 مىڭ كىشىلىك زور بىر قوشۇن تەشكىللىدى. رومىنىيە ئوكرائىنا بىلەن چېگرىداش ئىدى، پولشانىڭ چېگرىسىدىن قارا دېڭىزغىچە بولغان ئارىلىق 480 كىلومېتردىن ئاشاتتى. 28 - فېۋرالدا، گېرمانىيىنىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى رومىنىيە ئارقىلىق دونايى

دەريا سىغا چىقىپ، بۇلغارىيىنىڭ ستراتېگىيىلىك ئىستېھكام-لىرىنى بېسىۋالدى، بۇلغارىيە ئەتىسى گېرمانىيە لاگېرىغا ئەزا بولۇپ كىردى.

ئىرادىلىك يۇگوسلاۋىيىلىكلەر ئانچە گەپكە كىرمىدى. لېكىن ئۇلارنىڭ قەيسەرلىكى نېمىسلارنىڭ ئۇلارنىمۇ ئۆز لاگېرىغا سۆرەپ كىرىشكە سەۋەبچى بولاتتى. گىتلېر يۇگوسلاۋىيىنىڭ ئىككى ۋەزىرىنى ئاران تەستە ئۆزىنىڭ تەلىپىگە ماقۇل كەلتۈرگەندى. ئويلىمىغان يەردىن ئەتىسى (26 ـ مارت) سىياسىي ئۆزگىرىش يۈز بېرىپ، ھاكىمىيەتنى ھەربىيلەر تارتىۋالدى. گەرچە يېڭى ھۆكۈمەت گېرمانىيە بىلەن ئۆزئارا تاجاۋۇز قىلىشماسلىق شەرتنامىسى ئىمزالاشنى خالايدىغانلىقىنى دەرھال بىلدۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ ھۆكۈمەتنىڭ گېرمانىيىنىڭ قورچاق ھۆكۈمىتى بولۇشنى خالىمايدىغانلىقى گىتلېرغا مەلۇم ئىدى.

بېلگرادتىكى سىياسىي ئۆزگىرىش گىتلېرنىڭ قاتتىق غەزىپىنى كەلتۈردى. ئۇ بۇنى ئۆزىنىڭ شەخسىيىتىگە قىلىنغان ھاقارەت دەپ قاراپ، غەزىپىگە پايلىماي، 3 ـ ئىمپېرىيىنىڭ تەقدىرى ئۈچۈن بالايىئاپەت بولغانلىقى كېيىن ئىسپاتلانغان قارارنى چىقىرىۋەتتى.

27 ـ مارتتا، گىتلېر ئۆزىنىڭ گېنېرالىلىرىنى ئالدى-راپ ـ تېنەپ باش مىنىستېر بىناسىغا چاقىرىپ، يۇگوسلاۋىيىلىكلەردىن ئۆچ ئالمدىغانلىقى توغرىسىدا جار سالدى. ئۇ، بېلگراد سىياسىي ئۆزگىرىشى «باربارووسسا پىلانى» غا دەخلى قىلدى، «يېڭى ھۆكۈمەتنىڭ ساداقىتىنى جاكارلاش ئېھتىمالىنى كۈتمەيلا، يۇگوسلاۋىيىنى يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتىمىز، بۇنىڭدىن كېيىن دۆلەت بولالماسلىق ھالىتىگە چۈشۈرۈپ قويۇش كېرەك» دېدى. ئاندىن «دىپلوماتىيە جەھەتتە سۈرۈشتە قىلماسلىق، ئۇلتىماتۇم تاپشۇرماسلىق» نى بۇيرۇق قىلدى،

يۇگوسلاۋيىنى «رەھىمسىز قانۇنسۇز ھەربىكەت بىلەن بىتچىت قىلىش كېرەك» دەپ جار سالدى.

شۇنىڭ بىلەن، گىتلېر يۇگوسلاۋيىگە دەرھال تاجاۋۇز قىلىپ، پېلگرادنى كۆمپەيكۇم قىلىۋېتىش توغرىسىدىكى بۇيرۇقنى چۈشۈردى.

ئاندىن گىتلېر بارلىق قارارلار ئىچىدىكى ئەڭ مۇھىم بىر قارارنى ئېلان قىلدى:

«باربارۇسسا پىلانىنى كېچىكتۈرۈپ باشلاشقا مەجبۇرلاندۇق، ۋاقىت چەكلىمىسى كۆپ بولغاندا تۆت ھەپتە بولىدۇ.»

لېكىن «باربارۇسسا» نىڭ ئاخىرقى تەييارلىقلىرى يەنە داۋاملىشۇاتاتتى. 20 ـ مايدا، دېگىز ئارمىيە ئادمىرالى رادېر گىتلېرغا ئۆزىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا يەتكۈزۈپ بېرىۋاتقان مۇھىم خام ئەشيالارنى توختىتىپ قويىدىغانلىقىنى ئېيتتى. بۇنىڭدىن ئىلگىرىمۇ شەرق تەرەپتىن كېلىۋاتقان ماللار ئىنتايىن كۆپ، بۇ تەرەپتىن ئۇيغۇرقان مېڭىۋاتقان ماللار ئازلاپ كەتكەنىدى. سوۋېت ئىتتىپاقى 1 مىليون 500 مىڭ تونна ئاشلىقتىن باشقا، 100 تونна پاختا، 2 مىليون تونна نېفىت مەھسۇلاتلىرى، 1 مىليون 500 مىڭ تونна ياغاچ ماتېرىياللىرى، 140 مىڭ تونна مانگان بىلەن 25 مىڭ تونна خروم توشۇپ بولغانىدى. ستالىن گەرچە ھېسىنىڭ ئەنگلىيىگە كەتكەنلىكىدىن گۇمانلىنىپ قالغان بولسىمۇ، يەنىلا گىتلېرغا تەسەللى بېرىش مەقسىتىدە تېز پويىز بىلەن يېراق شەرقتىن گېرمانىيىگە پولات قاتارلىق مۇھىم خام ئەشيالارنى يۆتكەشنى تەستىقلىغانىدى.

شۇ كۈنى شۇلېنبۇرگ مولوتوۋ بىلەن كۆرۈشتى. شۇلېنبۇرگ خېلىدىن بېرىلا ستالىننىڭ ھاكىمىيەتنى مۇستەھكەملەش مەقسىتىدە دىپلوماتىيە ھوقۇقىنى ئۆز قولىدا

تۇتۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى پەرەز قىلىپ كېلىۋاتاتتى. بۇ قېتىمقى سۆھبەتتە ئۇنىڭ بۇ قارىشى تېخىمۇ مۇستەھكەملەندى. شۇلېنبۇرگ سۆھبەت جەريانىدا «باربارووسسا» ھەققىدە بىر ئېغىز مۇ گەپ قىلمىدى، بىرنەچچە ھەپتىدىن بېرى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ گېرمانىيىگە قارىتا ياخشى مۇئامىلىدە بولۇۋاتقانلىقىنىلا دېدى. لېكىن دېڭىز ئارمىيە ئادمىرالى ياكى دىپلوماتىيە مىنىستىرى بولسۇن، ھېچقايسىسى گىتلېرنى ئۇ نىيىتىدىن ياندۇرالمىدى.

30 ـ مايدا، گېرمانىيە ئارمىيىسى ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ قولىدىن كرىت ئارلىنى تارتىۋېلىپ ئۇچ كۈندىن كېيىن، رادىو گىتلېرنى مىسىر بىلەن سۈۋەيش قانىلىغا كەڭ كۆلەمدە ھۇجۇم قىلىشقا ئالدىراتتى، مەقسىتى ئۇنىڭ دىققىتىنى شەرقتىن چالغىتىش ئىدى.

— ھازىر ھۇجۇم قىلىشنىڭ ئەڭ ياخشى پەيتى. يارەم بارىدىغانلا بولسا روممېل ھەل قىلغۇچ غەلىبىگە ئېرىشىدۇ. بۇ ھۇجۇم ئەنگلىيە ئۈچۈن لوندونغا ھۇجۇم قىلغاندىنمۇ بەكرەك تەسىر قىلىدۇ، — دېدى ئۇ.

بۇنداق نەسىھەتلەرنى گىتلېر زادىلا ئاڭلىمايتتى.

«باربارووسسا» ھەرىكەتتە ئىدى، چوڭ بىر بالايىئاپەت يۈز بەرمىسىلا ئۇنى كېچىكتۈرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. گىتلېرنىڭ ئەڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنى مەخپىيەتلىك ئىدى، بىر يىلنىڭ ئالدىدا بېلگىيىدە يۈز بەرگەن بەختسىزلىك ھازىرمۇ ئۇنىڭ تېنىنى جۇغۇلدىتىپ تۇراتتى، شۇڭا ئۇ ھازىرغىچە روسىيىگە ھۇجۇم قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى مۇسسولىنىگە ئېيتمىدى. 2 ـ ئىيۇندا ئۇ مۇسسولىنى بىلەن بۇرۇنا تاغ ئېغىزىدا سۆھبەتلەشكەن چاغدىمۇ، ئەنگلىيىنى بويسۇندۇرماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى كۆپ سۆزلەپ، ھېسىنىڭ ئەنگلىيىگە كەتكەنلىكى، بالقان يېرىم ئارلىنىنىڭ ۋەزىيىتى، «باربارووسسا»

توغرۇلۇق بىر ئېغىزمۇ تىنمىدى. بۇ ئۇنىڭ مەخپىيەتلىكىنى ساقلاش ئۈچۈن قىلمۇاتقان ئىشلا ئەمەس، مۇھىمى يەنە مۇسسولىنىنىڭ ئۆزىگە روسىيىگە تاجاۋۇز قىلىشنى ئويلىماسلىق توغرۇلۇق قىلغان گېپى ئۈچۈنمۇ ئىدى.

«باربارووسسا» نىڭ ئەڭ ئاخىرقى تەييارلىق خىزمەتلىرى باشلانغاندا، شەرققە تۇتىشىدىغان تاشيول بويلەن تۆمۈريول ئىنتايىن ئالدىراش بولۇپ كەتتى. 6 - ئىيۇن كۈنى گىتلېر ياپونىيەنىڭ باش ئەلچىسى داداۋنى قوبۇل قىلغاندا، ئۇنىڭغا، سوۋېت ئىتتىپاقى چېگرىغا توختىماي تاجاۋۇز قىلىپ تۇرۇۋاتقاچقا، شەرققە نۇرغۇن ئەسكەر يۆتكىگەنلىكىنى ئاشكارىلىدى.

— بۇنداق ئەھۋالدا، — دېدى ئۇ. ئۇنىڭ ئۆزىگە بولغان قاتتىق ئىشەنچىسى بۇ ياش ئەلچىدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇرۇدى، — بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا ئۇرۇش بولۇشتىن خالى بولغىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ.

داداۋنىڭ قارىشىچە، بۇ ئۇرۇش ئېلان قىلىش بىلەن باراۋەر گەپ ئىدى، شۇڭا ئۇ دەرھال توكيوغا سىگنال بېرىپ، (گېرمانىيە) نىڭ ھۇجۇم قىلىشى قاش بىلەن كېرپىكنىڭ ئارىلىقىدا قاپتۇ، دېدى.

بۇ بىر كۈن گىتلېر ئۈچۈن ئەھمىيەتلىك كۈن بولغانىدى. ئۇ مارشال براۋھىچقا، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئەسىرگە چۈشكەن بارلىق سىياسىي كومىسسارلىرىنى ئېتىپ تاشلاش توغرۇلۇق بىر كۆرسەتمە يېزىپ چىقىشنى تاپشۇردى، چۈنكى ئۇ ئادەملەر دۆلەت سوتسىيالىزمى بىلەن پۈتۈنلەي قارىمۇ قارشى كۆز قاراشلارنىڭ ۋەكىللىرى ئىدى.

گىتلېرنىڭ باش قوماندانى ئۇنداق قىلىشقا قەتئىي قارشى تۇردى.

— مەن گېنېرالنىڭ مېنىڭ بۇيرۇقۇم توغرۇلۇق چۈشەنمەسلىكىڭنى تەلەپمۇ قىلمايمەن، — دېدى گېتلېر قىسقىلا قىلىپ، — ئەمما سىلەرگە ئىجرا قىلدۇرىمەن، بۇ بۇيرۇقتىكى سۆزلەرنى خاتا چۈشىنىۋېلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى، — بۇ سىياسىي كومىسسارلار ۋەھشىي ئاسىيا ئۇرۇشىنىڭ ئىجادچىلىرى، شۇڭا ئۇلارنى چوقۇم قاتتىق جازالاش كېرەك ... مەيلى ئۇلار جەڭدە ياكى قارشىلىق ھەرىكەتلىرىدە قولغا چۈشكەن بولسۇن، ھەممىسى بىردەك ئېتىپ تاشلانسۇن!

بۇ بۇيرۇقنى قۇرۇقلۇق ئارمىيە بىلەن ھەمكارلىشىدىغان پەۋقۇلئادە ئەترەتلىرى ئىجرا قىلدى. بۇ قارارنىڭ ئەڭ ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ نامىدىن چۈشۈرۈلۈشى، گېتلېر ئۈچۈن ئېيتقاندا، قارشى تەرەپنىڭ بىر قېتىملىق غەلىبىسى ئىدى. ئۇ ھەربىي تەرەپ بىلەن ئۇنىڭ سىياسىي پروگراممىسىنى چەمبەرچاس بىرلەشتۈرۈپ، ئۇلارنى چىن ئىخلاسى بىلەن ئىش قىلىدىغان شېرىكىگە ئايلاندۇرۇپ، كەلگۈسىدىكى زور پىلانلارنى ئېسىئاچىلار بىلەن بىللە ئورۇنداىدىغان قىلاتتى.

بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن، گېتلېر بىرىنچى بولۇپ قىزىل ئارمىيىنى يوقىتىش كېرەك، دەپ ھېسابلايتتى. بۇنىڭ ئۈچۈن سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن چېگرىلىنىدىغان، ئىشەنچلىك دۆلەتلەرنىڭ ياردىمىگە ئېرىشىشى كېرەك ئىدى. بولشېۋىكلاردىن ئۆلگۈدەك قورقىدىغان ھەم نەپرەتلىنىدىغان، ستالىندىن ئالىدىغان ھېسابى بار، روسىيىلىكلەر بىلەن قىلىدىغان قىسقا قانلىق جەڭلەردىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ تەڭسىز شەرتنامىلىرىگە قول قويۇشقا مەجبۇر بولغان فىنلاندىيە كۆپ چۈشەندۇرمىسمۇ گېرمانىيىنىڭ سېپىگە سۆزسىز قوشۇلاتتى.

8 - ئىيۇلدا، گېرمانىيىنىڭ پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسىنىڭ ئالدىنقى سەپ قىسمى فىنلاندىيىدە قۇرۇقلۇققا چىقتى. ئىككى كۈندىن كېيىن، مەننانىن مارشال بۇيرۇق

چۈشۈرۈپ قىسمەن سەپەرۋەرلىك ئېلىپ باردى.
گىتلېر رومىنىيىگىمۇ ئىشىنەتتى.

11 ـ ئىيۇل كۈنى، گىتلېر گېنېرال ئىئان ئاندونوس بىلەن ئايرىم سۆزلىشىپ، ئۆزىنىڭ روسىيىگە ھۇجۇم قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى دېدى: لېكىن ئۇنىڭدىن بۇ ئۇرۇشتا ئۆزىگە يارەدەم بېرىشنى تەلەپ قىلمىدى، «پەقەت رومىنىيە ئۆزىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن، بۇ ئۇرۇشنى مۇۋاپىقلاشتۇرۇشىمىزغا قولايلىق يارىتىپ بەرسىلا بولدى» دېدى.

كەلگۈسىدىكى ئولجىلار ۋە ھەربىي جەھەتتىكى شان ـ شەرەپلەرنىڭ قىزىقتۇرۇشى بىلەن، رومىنىيىنىڭ بۇ مۇستەبىت بېرىنچى كۈندىن باشلاپلا ئۇرۇشقا قاتنىشىدىغانلىقىنى ئالدىراپ ـ تېنەپ جاكارلىۋەتتى.

14 ـ مايدا، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىشپىيونى توكيودىن: «ئۇرۇش 22 ـ ئىيۇندا باشلىنىدۇ» دەپ ئېنىق مەلۇمات بەردى. لېكىن ستالىن بۇ ئاگاھلاندۇرۇشقا، شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان باشقا مەلۇماتلارغا زادىلا ئىشەنمىدى. ئۇ 1942 ـ يىلىسى كەلمىگىچە ئۇرۇش پارتلىمايدۇ، دەپ قاتتىق ئىشىنەتتى.

شۇڭلاشقا، شۇ كۈنى ستالىن تا س س ر غا بىر بايانات ئېلان قىلىپ، بارلىق ئۇرۇش ئىغۋالىرىغا رەددىيە بېرىش توغرۇلۇق يوليورۇق بەردى. تا س س ر نىڭ بايانىتىدا: «سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن گېرمانىيىگە ئۆچمەنلىك قىلىدىغان ۋە ئۇرۇشنىڭ كېڭىيىشىگە قىزىقىدىغان ئادەملەرنىڭ بۇ ئىغۋالىرىنىڭ ھەممىسى بىھۇدە ئىغۋالاردۇر» دېيىلدى. بۇ بايانات ناھايىتى ئىشەنچلىك سۆزلەر بىلەن تولغان بولغاچقا، ئالدىنقى سەپتىكى قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرىنىڭ ئىچىدىكى جىددىيچىلىك بىردىنلا پەسىيىپ قالدى.

بېرلىندا، ئۇرۇشقا قاتناشتۇرۇش ئۈچۈن تاللانغان يارىملىق

ئوفىتسېرلار باش مىنىستىر بىناسىغا يىغىلىپ، تۇنجى قېتىم ئالاھىدە نۇتۇق ئاڭلىدى ۋە چۈشلۈك تاماقتا داخىل بولدى. ھەربىر ئادەم ئۆزىگە بېرىلگەن بۇيرۇقنىڭ نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ بولغاندى، گىتلېر رەقىبىنىڭ بېشىغا سالماقچى بولۇۋاتقان بالايىئاپەت توغرۇلۇقمۇ گەپ بولۇنمىدى.

چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە، ئوفىتسېرلار يىغىندىن چىقىپ زىياپەت زالىغا كىرىشتى. بۇ قېتىمقىسى تاماق باش مىنىستىر بىناسىدا باشقا چاغلاردا يېگەن تاماقلارغا ئوخشىمايتتى، شۇنچىلىك مەززىلىك ئىدى، كەيپىياتمۇ كۆتۈللۈك بولدى. گىتلېر سەھىنىگە چىقىپ، «بارباروسسا» ئۇرۇشىنىڭ زۆرۈرلۈكى توغرۇلۇق سۆزلەۋېتىپ، روسىيىنىڭ بەربات بولۇشى ئەنگلىيىنىڭ تەسلىم بولۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، دېدى.

17 ـ ئىيۇندا، ئەڭ ئاخىرقى سىگنال چېلىنىپ، «بارباروسسا پىلانى» نىڭ 22 ـ ئىيۇن (يەكشەنبە) تاڭ سەھەر سائەت ئۈچ يېرىمدا باشلىنىدىغانلىقى يەنە بىر قېتىم قارار قىلىندى.

شۇ كۈنى، گېرمانىيىنىڭ بىر مىلادىي سېرژانتى بىر ئوفىتسېرنى ئۆلتۈرۈپ قويغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئېتىلىپ كېتىشىدىن قورقۇپ، چېگرىدىن ئۆتۈپ رۇسلارغا تەسلىم بولدى ۋە نېمىسلارنىڭ 22 ـ ئىيۇندا ھۇجۇم قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى ئۇلارغا ئاشكارىلاپ قويدى.

ئالدىنقى سەپتىكى كوماندىرلار بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئەندىشىگە چۈشۈپ قالدى. لېكىن ئۇلارغا قوماندانلىق قىلىدىغان گېنېرال «قورقۇنچنىڭ نېمە پايدىسى بار» دەپلا قويدى.

سائەت نۆلگە ئاز قېلىۋاتاتتى. گىتلېر تەمكىن ۋە ئىشەنچ بىلەن تۇرۇۋاتاتتى. 20 ـ ئىيۇن، جۈمە كۈنى ئۇ بۇرۇن ئۆزىگە خۇسۇسىي ئادۇوكات بولۇپ، كېيىن پولشادىكى ئىشغالىيەت

رايونلىرىدا ۋالىي بولۇپ تۇرۇۋاتقان فرانكنى چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇنىڭغا:

— بىز سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن ئۇرۇش قىلىدىغاندەك تۇرىمىز، — دېدى.

فرانك ھەيران قېلىپ ئاغزىنى ئېچىپلا قالدى.

— ئۆزىڭىزنى بېسىۋېلىڭ! — دېدى گىتلېر ئۇنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرۈپ، ئاندىن ئۆزىنىڭ ھۇجۇمغا ئۆتىدىغان قوشۇنلىرىنىڭ فرانكنىڭ تەۋەسىدىن ئۆتىدىغانلىقىنى ئەسكەرتىپ قويدى.

فرانك ئۇنىڭغا قارشى گەپ قىلماقچى بولۇۋىدى، گىتلېر قولىنى سىلكىپ ئۇنى گەپتىن توستى:

— مەن سىزنىڭ بىلمەكچى بولغان مەسىلىڭىزنى چۈشىنىمەن. لېكىن مەن ھىملېر ئىككىڭلار بىلەن چوقۇم چۈشىنىش ھاسىل قىلىشىم كېرەك، — ئۇ ئىككىسى بىلەن ئۆزى ئوتتۇرىسىدىكى ئىشغالىيەت رايونلىرىنى قانداق بىرتەرەپ قىلىش مەسىلىسى ئۈستىدىكى پىكىر ئىختىلاپلىرىنى دېمەكچى ئىدى، — مەن بۇنداق بۆلۈنۈشكە تاقەت قىلالمايمەن، ئىككىمىز چوقۇم بىر - بىرىمىزنى چۈشىنىشىمىز كېرەك.

شۇ كۈنى كېچىدە، گىتلېرنىڭ ئەسكەرلەرگە چىقارغان چاقىرىقنامىسى مەخپىي بېسىپ تارقىتىلدى. تۇن پەردىسىنىڭ ھىمايىسى بىلەن ئاۋانگارد قوشۇنلار ئالغا ئىلگىرىلەپ، 21 - ئىيۇن تاڭ سەھەردە ئۇچ مىليون گېرمانىيە ئەسكىرى ئۆز ئورۇنلىرىدا زەبەردەست تۇرۇپ، ھۇجۇمنى كۈتۈپ تۇرۇشتى.

لوندوندا، دۆلىتىگە قايتىپ بارغان كرىپسموۇ گېرمانىيىنىڭ روسىيىگە پات ئارىدا تاجاۋۇز قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ لوندونىدىكى باش ئەلچىسى مەيىسكىيغا ئېيتقانىدى.

— بىز ئىشەنچلىك بىر ئاخبارانتا ئىگە بولدۇق. بۇ قېتىمقى ھۇجۇم 22 ـ ئىيۇندا بولىدىكەن، كېچىكسە 29 ـ ئىيۇن. غەچە ... سىزمۇ بىلمىسىز، گىتلېر يەكشەنبە كۈنى ھۇجۇم قىلىپ ئادەتتىنىپ قالغان، — دېدى ئۇ.

مېيىسكىي دەرھال موسكۋاغا مەخپىي تېلېگرامما يوللىدى. ستالىن ئاخىر قوراللىق قوشۇنلىرىغا جەڭ ھالىتىدە تۇرۇش بۇيرۇقى چۈشۈردى. ئۇنىڭدىن باشقا، بېرلىندا تۇرۇۋاتقان باش ئەلچىسىگە گېرمانىيە ئايروپىلانلىرىنىڭ تۆت ئايدىن بۇيان سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھاۋا تېررىتورىيىسىگە 180 قېتىم تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەنلىكى توغرۇلۇق رىببېنتروپقا نارازىلىق بىلدۈرۈش توغرۇلۇق يولىيورۇق بېرىپ، ئۇلارنىڭ بۇ ھەرىكىتىنى «سىستېمىلىق ۋە خەلقئارالىققا ئىگە» ۋەقە دەپ ئاتىدى.

تاڭ سەھەر سائەت بىر يېرىم بولدى. بۇ، بۇ قېتىمقى تاجاۋۇزنى بىكار قىلىۋەتسىمۇ ئۇلگۈرگىلى بولىدىغان ئەڭ ئاخىرقى مىنۇتلار ئىدى. بېندىل كوچىسى جىددىي كەيپىياتقا تولدى. باش مىنىستىر بىناسىدىن ھېچقانداق گەپ يوق ئىدى. «باربارووسسا» باشلاندى! باش مىنىستىر بىناسىدا، گىتلېر نېمە ئۈچۈن «باربارووسسا» ئۇرۇشىنى قىلغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ مۇسسولىنىغا خەت يېزىۋاتاتتى. ئۇ شۇنداق دەپ يازدى: «باش مىنىستىر، مەن بىرنەچچە ئاي باش قاتۇرۇپ ئويلىنىش ۋە خاتىرجەمسىزلىك بىلەن كۆتۈش ئارقىلىق، ئاخىر ھاياتىمدا ئەڭ قىيىن قارارنى چىقاردىم. مەن بۇ خەتنى سىزگە دەل مۇشۇ چاغدا يېزىۋاتىمەن.» ئۇ خېتىدە يەنە، سوۋېت ئىتتىپاقى قوراللىق كۈچلىرىنىڭ ئىمپېرىيىلىسىغا چېگرىسىغا زور كۆلەمدە توپلىنىۋاتقانلىقىنى، پەيتىنكىمۇ دۈشمەن تەرەپتە ئىكەنلىكىنى يېزىپ، ئاخىردا: «شۇڭا، نۇرغۇن ئويلىنىشلاردىن كېيىن، بىزگە يېيىلغان تورنى ئۈلار يىغىۋېلىشتىن ئىلگىرى كېسىپ

تاشلاشنى قارار قىلدىم» دېدى.

ئىتالىيەنلىك گرېتسىيە بىلەن ئافرىقىدىكى ئاپەت خاراكتېرلىك قارامىلىقلىرىنى گىتلېر زادىلا تەنقىدلەپ باقمىغان، باشقا ئاغرىنىشلار دېمۇ بولمىغاندى. بۇ قېتىمقى خېتىمۇ باشتىن - ئاخىر ھۆرمەت، ھەتتا يالۋۇرغاندەك تەلەپپۇزدا يېزىلغاندى. خەتنىڭ ئەڭ ئاخىرى خۇددى توۋا قىلىۋاتقاندەكمۇ چىققانىدى. «گەرچە ئاخىرقى يارىشىشنى تىرىشىپ ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا پۈتۈنلەي سەمىمىي نىيىتىمىز بولغان بولسىمۇ، لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن بولغان ھەمراھلىق مۇناسىۋەت مېنى دائىم ئىنتايىن قايغۇغا سالاتتى. چۈنكى مېنىڭ قارىشىمچە، ئۇ ھامان مېنىڭ پۈتۈن ئېتىقادىمغا، ئىدىيەمگە ۋە مەجبۇرىيىتىمگە بىر ئاز مۇخالىپ كېلەتتى. مەن ھازىر روھىي جەھەتتىكى بۇ ئازابتىن قۇتۇلغانلىقىم ئۈچۈن خۇشاللىق ھېس قىلىۋاتىمەن.»

موسكۋادا، مولوتوۋ شۇلېنبۇرگنى يېڭىلا قوبۇل قىلغانىدى. بۇ تاشقى ئىشلار كومىسسارى ھازىرمۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بېرلىندا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسىنىڭ رىببېنتروپقا ئېغىزاكى ئېيتقىنى نوتىنىڭ كۆچىنى ئاشۇرۇشنى ئويلاۋاتاتتى. «بىرنەچچە ئالامەت گېرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتىدىن نارازى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. ھەتتا گېرمانىيە - سوۋېت ئىتتىپاقى ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش پارتلاش ئالدىدا دېگەن ئىغۋالارمۇ بار ...» دېدى ئۇ شۇلېنبۇرگقا. بۇ، كىشىنى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدىغان ئىشلار ئىدى. شۇلېنبۇرگ پەقەت، سىزنىڭ دېگەنلىرىڭىزنى بېرلىنغا چوقۇم يەتكۈزىمەن، دېدى. ئىشخانىسىغا بارغاندىن كېيىن، خۇددى مولوتوۋغا ئوخشاش، گېرمانىيەنىڭ بىرنەچچە سائەتتىن كېيىن سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىدىغانلىقىدىن خەۋىرى يوق ئولتۇردى.

شەرقىي سەپتىكى بىر كوماندىر جەڭچىلەرگە گىتلېرنىڭ سۆزىنى ئوقۇپ بەردى: «نۇرغۇن ئايلاردىن بېرى، خاتىرجەمسىزلىك ۋە بىئارامىلىق مېڭەمنى چىرماپ، بېشىمنى ئالالماي قالدىم، ئۆزۈمنى تەمكىن تۇتمىسام بولمايتتى. ئەمدى ھازىر سىلەرگە ئاخىر ئاشكارا سۆزلەشكە مەجبۇر بولدۇم، كوماندىر - جەڭچىلىرىم!»

گىتلېر بۇ نۇتقىدا روسىيىنىڭ گېرمانىيە چېگرىسىغا ئەسكەر توپلاۋاتقانلىقى، چېگرىغا نۇرغۇن قېتىم تاجاۋۇز قىلغانلىقى، ئاخىر بولماي ئۆزلىرىنىڭ فىنلاندىيە ۋە رومىنىيىلەر بىلەن بىللە «تارىختىكى ئەڭ ئۇلۇغ ئالدىنقى سەپكە ئاتلانغانلىقى» نىڭ سەۋەبىمۇ شۇ ئىكەنلىكى توغرۇلۇق نۇرغۇن سۆزلىگەنىدى. ئۇ يەنە شۇنداق دېگەن: «گېرمانىيە جەڭچىلىرى، سىلەر پات ئارىدا ئۇرۇشقا بارىسىلەر. بۇ ئىنتايىن جاپالىق ۋە ھالقىلىق ئۇرۇش، ياۋروپانىڭ تەقدىرى، گېرمان مىللىتىنىڭ ئىستىقبالى، بىزنىڭ مىللىتىمىزنىڭ ھايات - ماماتى سىلەرنىڭ قولۇڭلاردا!!»

1 مىڭ 500 كىلومېتىرلىق ئەگرى - توقاي ئاكوپلاردا، بالتىق دېڭىزىدىن تارتىپ قارا دېڭىزغىچە بولغان ئۇزۇن مۇساپىلەردە نېمىس ئەسكەرلىرى بۇ نۇتۇقنى بېرىلىپ ئاڭلىشاتتى ۋە ئۇنىڭ دېگەنلىرىگە ئىشىنىشەتتى. ئاكوپلاردا تۇگۇلۇپ يېتىپ، بىر تەرەپتىن قورقۇپ تۇرۇشاتتى. يەنە بىر تەرەپتىن ئۇمىدلىنىپمۇ تۇرۇشاتتى. بۇ، يازنىڭ ئاخىرلىرى ئىدى. بۇ كېچە بىر يىلنىڭ ئېچىدىكى ئەڭ قىسقا كېچە ئىدى، ئەمما تاڭنىڭ سۈزۈلۈشىنى كۈتۈپ يانقان ئەسكەرلەر ئۇچۇن مەڭگۈ تاڭ ئاتماس كېچىدەك بىلىنەتتى.

يېرىم كېچىدە، موسكۋا - بېرلىن تېز پويىزى چېگرا كۆۋرۈكىدىن گۈلدۈرلەپ ئۆتۈپ گېرمانىيە تەۋەسىگە كىرىپ كەتتى. لىق ئاشلىق بىسىلغان بۇ پويىز ستالىنىنىڭ ئادولف

گىتلېرغا تاپشۇرىدىغان ئەڭ ئاخىرقى مېلى ئىدى.

بېرلىن، بۇ كېچە ئۇمىدلىك كەيپىياتقا تولغانىدى، ھەرقايسى ئەللەرنىڭ مۇخبىرلىرى «چەت ئەل مۇخبىرلىرى كۇلۇبى» غا يىغىلىپ، بىر توپ دىپلوماتىيە ئەمەلدارلىرىدىن ئازراق خەۋەرگە ئېرىشىشنىڭ ئۈمىدىدە پايپېتەك بولۇپ يۇرۇشەتتى. يېرىم كېچىگە ئاز قالدى، لېكىن دىپلوماتىيە ئەمەلدارلىرىدىن خەۋەر يوق. ئاخىر مۇخبىرلار ياتاقلىرىغا قايتىشقا باشلىدى.

باش مىنىستىر بىناسى، ھەربىكەتلەر غەيرىي تۈس ئېلىۋاتقاچقا، ھەتتا گىتلېرنىڭ ئاخبارات ئەمەلدارى دېتلسقا (ئۇنىڭ «باربارووسسا» دىن پەقەتلا خەۋىرى يوق) ئوخشاش ئادەملەرمۇ: «رۇسلارغا قارشى زور بىر ھەربىكەت ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ قالدى. گىتلېر ئۆزىنىڭ خاراكتېرىگە ماس ھالدا ئۆزىگە قاتتىق ئىشىنىپ ئولتۇراتتى. «ئەڭ كېچىككەندىمۇ ئۈچ ئاي ئىچىدە، — دەيدى ئۇ ئۆزىنىڭ بىر ئادىۋاتانىغا، — روسىيە گۈمران بولىدۇ، بۇنداق گۈمرانلىق تارىختا كۆرۈلۈپ باقمىغان.» لېكىن بۇ ئۆزىنى ئۆزى ئالداشتىن باشقا نەرسە ئەمەس، ئەمەلىيەتتە، گىتلېر غەربىكە ھۇجۇم قىلىشنىڭ ھارپىسىدىكىگە ئوخشاش، بۇگۈنمۇ بىر كېچە كىرپىك قاقمىغانىدى.

22 ـ ئىيۇن تاڭ سەھەر سائەت ئۈچتىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە — بۇ دەل فرانسىيە تەسلىم بولۇپ بىر يىلدىن كېيىنكى كۈن — گېرمانىيە ئەسكەرلىرى ئالدىغا قاراپ سىلجىشقا باشلىدى. 15 مىنۇتتىن كېيىن، پۈتكۈل شەرقىي سەپنى ئىس ـ تۈتەك قاپلاپ كەتتى. زەمبىرەك ئوقلىرىنىڭ يورۇقلۇقى ئاقىرىپ كېلىۋاتقان ئاسماننى كۈندۈزدىكىدەك يورۇتۇۋەتتى. ئۇزۇندىن بېرى خام خىيال قىلىنىپ كېلىۋاتقان «باربارووسسا»

ئەدەبلىكتە رېئاللىققا ئايلانغاندى.

لېكىن، «باربارووسسا» نىڭ ئىجادچىسى غەمگە پېتىپ قېلىۋاتاتتى. يۇگوسلاۋىيەدىكى قارامليق «باربارووسسا» نى بەش ئاي كېچىكتۈرۈۋەتتى، بۇ كېچىكىشنىڭ كەلتۈرگەن ئېغىر ئاقىۋىتى ئەمدى بىلىنىشكە باشلىدى. گىتلېر تارىخقا پۇختا ئىدى. بەلكىم ئۇ 129 يىلنىڭ ئالدىدىكى 6 ـ ئاينىڭ مۇشۇ كۈنى موسكۋاغا كېتىۋاتقان ناپولېئوننىڭ نېمان دەرياسىدىن ئۆتكەنلىكىنى ئويلاۋاتقانمۇ بولۇشى مۇمكىن.

ھۇجۇم باشلاشتىن يېرىم سائەت ئىلگىرى، باش ئەلچى فون بىسمارك رېمدا كىئانونى ئويغىتىپ، ئۇنىڭغا گىتلېرنىڭ ئۇزۇن خېتىنى تاپشۇرۇپ بەردى. كىئانو دەرھال مۇسسولىنىغا تېلېفون بەردى. يېرىم كېچىدە ئويغىتىۋەتكەنلىكى ئۈچۈن مۇسسولىنىنىڭ ئوغلى قاينىاپ: «مەن ئاخشىمى ئۆزۈمنىڭ چاكىرىنىمۇ پاراكەندە قىلمايمەن. لېكىن نېمىسلار ئادەمنىڭ ھالىغا يەتمەيدىكەن، خالىغان چاغدا ئادەمنى ئويغىتىۋېرىدىكەن» دەپ سۆزلەپ كەتتى.

موسكۋادا، شۇلېنبۇرگ كرېمىل سارىيىغا ئالدىراپ كېتىۋاتاتتى. گېرمانىيە موسكۋاغا: سوۋېت ئىتتىپاقى «گېرمانىيىگە ئارقا تەرەپىدىن ئېتىلماقچى» بولۇۋاتقاچقا، فىئورېر گېرمانىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىگە «بارلىق كۈچ ۋە چارە بىلەن بۇ تەھدىتكە قارشى تۇرۇش» توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى، دەپ بايانات ئەۋەتكەنىدى. شۇلېنبۇرگ تەنتەنىلىك ھالدا بۇ بايانانى ئوقۇپ بەردى. مولوتوۋ جىمجىت تۇرۇپ ئاڭلاپ، ئاندىن ئازاب بىلەن: «بۇ ئۇرۇش دېمەكتۇر. سىلەرنىڭ ئايروپىلانلىرىڭلار تېخى يېڭىلا بىزنىڭ ئونغا يېقىن كەنتلىرىمىزنى بومبارداىمان قىلدى. سىزنىڭچە بىزگە مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلىش كېرەكمىدى؟» دېدى.

ۋىلىيام كوچىسى. رىببېنتروپ روسىيىنىڭ باش ئەلچىسىگە

تاڭ سەھەر سائەت توققا قوبۇل قىلىمەن دەپ خەۋەر بەردى. سىمىت ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى ئەزەلدىن بۇنداق ئالدىراش ھالەتتە كۆرۈپ باقمىغانىدى، خۇددى قەپەزگە سولاپ قويغان يىرتقۇچ ھايۋاندەك بولۇپ قالغانىدى. ئۇيىنىڭ ئىچىدە مېڭىپ يۈرۈپ، توختىماي: «روسىيىگە ھۇجۇم قىلىدىغان بوپتۇق، فىئورېرنىڭ بۇ قارارى مۇتلەق توغرا» دەيتتى. سىمىت ئۇنى ئۆزىگە ئۆزى شۇ گەپ بىلەن مەدەت بېرىۋاتقان بولسا كېرەك، دەپ ئويلاپ قالدى. «ئۇلارغا ھازىر ھۇجۇم قىلىمساق، ئۇلار چوقۇم بىزگە ھۇجۇم قىلاتتى» دېدى ئۇ يەنە.

دەل سائەت توققا، روسىيىنىڭ باش ئەلچىسى دېكانوزوۋ كىرىپ كەلدى، يەنە تېخى ربببېنتروپقا قولىنى ئۇزاتتى. ئۇ تېخى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ نارازىلىقىنى ئۇنىڭغا يەتكۈزمەكچى بولۇۋىدى، ربببېنتروپ ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋېتىپ: «بۇ ھازىر دەيدىغان مەسىلىلەر ئەمەس» دېدى. ئارقىسىدىن سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتىنىڭ دۇشمەنلىك پوزىتسىيىسىنىڭ گېرمانىيە ئىمپېرىيىسىنى ھەربىي جەھەتتە قارشى تەدبىر قوللىنىشقا مەجبۇر قىلغانلىقىنى جاكارلىدى.

«كەچۈرۈڭ، بۇنىڭدىن ئارتۇق گەپ قىلالمايمەن، — دېدى ئۇ، — مەن نۇرغۇن تىرىشچانلىق كۆرسىتىپمۇ ئىككى دۆلەتنىڭ ئوتتۇرىسىدا مۇۋاپىق بىر مۇناسىۋەت تۇرغۇزۇشقا مۇۋەپپەق بولالمىدىم.»

دېكانوزوۋ تېزلا ئۆزىگە كېلىپ، ۋەقەنىڭ بۇنداق تەرەققىياتىغا ئەپسۇسلىنىدىغانلىقىنى بىلدۈردى، پۈتۈن مەسئۇلىيەتنى گېرمانىيىگە ئارتتى. ئاندىن ئورنىدىن تۇرۇپ، بېشىنى مۇنداقلا لىڭشىتىپ قويدى ـ دە، ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشمايلا چىقىپ كەتتى.

بېرلىندىكى مۇخبىرلارنىڭ ھەممىسىنى ئويغىتىپ، ئەتىگەن سائەت ئالتىدە تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكىدە ئېچىلىدىغان

مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنىغا چاقىرىشتى. بىرنەچچە مۇخبىر ۋىليام كوچسىدا كېتىۋېتىپ، رادىئو كانىيىدىن ئاڭلىتىۋاتقان گىتلېرنىڭ نۇتقىنى ئاڭلىدى: «گېرمانىيە خەلقى! دۆلەت سوتسىيالىزمى پارتىيىسىنىڭ ئەزالىرى! بۇ پەيت ئاخىر يېتىپ كەلدى! بىرنەچچە ئايدىن بېرى مەن ھەرخىل ئىشلارنىڭ بېسىمى بىلەن سۆكۈت قىلىپ تۇرۇشقا مەجبۇرلانغانىدىم. ئەمدى ھازىر ئاخىر ئىچىمدىكى ئاشكارا دەيدىغان پۈرسەت يېتىپ كەلدى.» سۆزېت ئىتتىپاقى بىلەن ئەنگلىيە ئامېرىكىنىڭ بېرىدىغان ماددىي ياردەملىرى بىلەن ئوق مەركىزىي دۆلەتلىرىنى تارمار قىلماقچى. شۇڭا «مەن بۇگۈن گېرمان ئىمپېرىيىسىنىڭ تەقدىرى بىلەن كەلگۈسى ئىستىقبالىنى بىزنىڭ جەڭچىلىرىمىزگە تاپشۇردۇم. بۇ ئۇرۇشتا خۇدا بىزنى ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي».

توققۇزىنچى باب گىتلېر: نۆۋەت روسىيىگە كەلدى!

△ گىتلېر: سوۋېت ئىتتىپاقى كونىراپ كەتكەن ئەسكى ئۆي، بىر ئىتتىرىشكە پايلىمايدۇ!

△ ستالىن: مەسىلە ئۇنچىلىك ئېغىر ئەمەس

△ دىترىھ: ئەنگلىيىلىكلەرنىڭ بىزنى ئىككىنچى سەپتە تەڭ ئۇرۇش قىلغۇزماقچى بولغان شېرىن چۈشى بەربات بولدى

△ ھالدېر: ئەڭ مۇھىمى، بىز ئۇلارنىڭ ھەربىي كۈچىنى سەل چاغلىدۇق

△ گىتلېر: لېنىنگرادنىڭ يەر شارىدىن يوق قىلىۋېتىش كېرەك

1941 ـ يىل 22 ـ ئىيۇن (يەكشەنبە) تاڭ سەھەر سائەت ئۈچ يېرىمدا، گىتلېر ئۇرۇش ئېلان قىلماي، قاراقچىلارنىڭ چارىسى بويىچە سوۋېت ئىتتىپاقىغا تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى. گېرمانىيىنىڭ بېقىندى دۆلەتلىرىدىن ئىتالىيە، فىنلاندىيە، رومىنىيە، ۋېنگرىيىلەرمۇ بۇ تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشقا قاتناشتى. 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىكى كۆلىمى ئەڭ چوڭ، ئەڭ ھەل قىلغۇچ

خاراكتېرگه ئىگه ئۇرۇش سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ زېمىنىدا ئومۇميۈزلۈك باشلىنىپ كەتتى.

22 ـ ئىيۇن سەھەردە، بېرلىندىكى ھەرقايسى گېزىتلەر يالاڭ بەتلىك قوشۇمچە خوش خەۋەر سانلىرىنى بېسىپ كوچىلاردا تارقىتىشقا باشلىدى. ئۆزىنىڭ بىر ئىتتىپاقدىشىغا ئۇشتۇمتوت ھۇجۇم قىلغانلىق كىشىلەرنى بىر پەس گاڭگىرىتىپ قويدى. لېكىن يەنە جامائەتتە بىرخىل يەڭگىللەپ قالغاندەك تۇيغۇ پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ئۇ قىزىل پاچاقلار بىلەن نېمە ئۈچۈن بىرىنچى بولۇپ شەرتنامە تۈزۈشكەنلىكىنى پەقەت ئازلا ئادەم چۈشىنەتتى، شۇڭا گىتلېر گېببېلىنى دەررۇ چۈشەندۈرۈش خىزمىتىنى ئىشلەشكە بۇيرۇدى. شۇنىڭ بىلەن، تەشۋىقات مىنىستىرلىكىنىڭ بۇ مىنىستىرى شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن قول ئاستىدىكىلەرگە تەشۋىق قىلىدىغان ئىشلارنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرىنى ئورۇنلاشتۇردى: «فىئورېر بولشېۋىكلارنىڭ خائىنلىق قىلغان ئەپتـ بەشىرىسىنى ئېچىپ تاشلىدى، بىز دۆلەت سوتسىيالىزمچىلىرى، شۇنىڭدەك پۈتۈن گېرمانىيە خەلقى بىزنى ئالغا يېتەكلىگەن پرىنسىپلار قايتىپ كېلىپ، بولشېۋىكىزمغا قارشى كۈرەشكە ئاتلىنىشىمىز كېرەك.» ئاخىردا ئۇ، فىئورېر-نىڭ ئۆزىگە بۇ ئۇرۇشنى تۆت ئايدا تاماملايمەن، دەپ كاپالەت بەرگەنلىكىنى دەپ كېلىپ، «مەن سىلەرگە شۇنى دەپ قويايكى، بۇ ئۇرۇشنى تاماملاشقا سەككىز ھەپتىمۇ يېتىدۇ» دېدى.

تاجاۋۇزنى باشلاشتىن ئىلگىرى، گېرمانىيىنىڭ باش ئەلچىسى شۇلېنبۇرگ مولوتوۋغا گېرمانىيە ھۆكۈمىتىنىڭ يالغانچىلىق ۋە بىمەنە گەپلەرگە توشقان بىر بايانىتىنى تاپشۇردى. بايانىتا شۇنداق دېيىلگەنىدى: «گېرمانىيە، گېرمانىيە ـ سوۋېت ئىتتىپاقى شەرتنامىسىگە سادىق بولۇپ كەلگەنىدى، ئەمما سوۋېت ئىتتىپاقى ئۇنىڭغا بۇزغۇنچىلىق قىلدى.» گېرمانىيىگە قارىتا: «بۇزغۇنچىلىق، تېررورلۇق ۋە جاسۇسلۇق ھەرىكەتلەردە بول-

دى. » سوۋېت ئىتتىپاقى «گېرمانىيىنىڭ ياۋروپادا مۇقىم بىر يېڭى تەرتىپ ئورنىتىش ئۈچۈن كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرىغا قارشى تۇردى. » ئەنگلىيە بىلەن بىرلىشىپ «رومىنىيە ۋە بۇلغارىيەدىكى گېرمانىيە قوشۇنلىرىغا ھۇجۇم قىلدى. » «بارلىق قوشۇنلىرىنى بالتىق دېڭىزىدىن تارتىپ قارا دېڭىزغىچە بولغان ئۇزۇن ئۇرۇش سېپى» گە توپلاپ گېرمانىيىنىڭ بىخەتەرلىكىگە «تەھدىت» سالغانلىقى ئۈچۈن، «فىئورېر گېرمانىيىنىڭ پۈتۈن قوراللىق قىسىملىرىغا بۇنداق تەھلىكىگە قولىدىكى پۈتۈن كۈچ بىلەن تاقابىل تۇرۇشنى بۇيرۇق قىلدى. »

تاجاۋۇزچى قوشۇنلار شىددەت بىلەن ئىلگىرىلەپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلار جەمئىي 190 دىۋىزىيىنى ئىشقا سالغان بولۇپ، 153 دىۋىزىيە پىيادە ئەسكەر، 19 دىۋىزىيە برونېۋىك قىسىم، 14 دىۋىزىيە ماتورلاشقان قىسىم ئىدى، 3 مىڭ 700 تانكا، 4 مىڭ 900 ئايروپىلان، 47 مىڭ زەمبىرەك ۋە 193 ھەربىي پاراخوت بار ئىدى. ئۇلار شىمالدىن بالتىق دېڭىزىدىن تارتىپ جەنۇبتىن قارا دېڭىزغىچە بولغان 2 مىڭ كىلومېتردىن ئارتۇق جەڭ لىنىيىسىدە بىراقلا ھۇجۇم باشلىغانىدى. گىتلېر قۇلاق ئاڭلاپ باقمىغان «چاقماق تېزلىكى» دە ھۇجۇم باشلاپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنى ئالتە ھەپتىدىن ئىككى ئايغىچە بولغان ئارىلىقتا گۈمران قىلىۋېتىپ، قىش پەسلىگىچە ئۇرۇشنى ئاخىرلاشتۇرماقچى بولغانىدى. شۇڭا ئۇ پو ئېيتىپ: «پۈتىمىز بىلەن بىرلا تېپىپ قويساق، ئۇ ئەسكى ئۆيۈ پۈتۈنلەي ئۆرۈلۈپ چۈشىدۇ» دېگەن.

سوۋېت ئىتتىپاقى پاتمپاراق بولۇپ كەتتى. بىرنەچچە سائەتتىڭ ئىچىدىلا قىزىل ئارمىيىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسى 1 مىڭ 200 ئايروپىلانىدىن ئايرىلدى، پىيادە ئەسكەرلەرنىڭ قارشىلىقلىرىمۇ بىردەك بولمىدى. ستالىن مەسلىنىڭ بۇنچىلىك ئېغىرلىشىپ كېتىدىغانلىقىغا ئىشەنمەي، قىزىل ئارمىيىنى

گېرمانىيە زېمىنىغا كىرىشتىن قالتىس چەكلىدى، ھاۋا ئارمىيىسىمۇ چېگرا ئەتراپىدىكى 150 كىلومېتر ئارىلىقتىكى جايلارنىلا بومبارىدىمان قىلالايتتى. ستالىن يەنە ناتىستىلارنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا خاتا بېسىم كىرگەنلىكىگىمۇ ئىشىنەتتى، ئۇرۇشنى دىپلوماتىيە يولى ئارقىلىق چەكلەشنى ئويلاپ، بىر تەرەپتىن ۋىليام كوچىسى بىلەن سىمسىز تېلېفون ئارقىلىق ئالاقىلىشىپ تۇرۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن ياپونىيەدىن ئوتتۇرىغا چۈشۈپ، گېرمانىيە بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى ئوتتۇرىسىدا مەۋجۇت بولۇپ كېلىۋاتقان سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي جەھەتلەردىكى ئىختىلاپلارنى تۈگىتىشكە يارىدەم بېرىشنى تىلەيتتى.

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ لوندوندا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى مېيىسكىي ئۇنداق خام خىياللاردا ئەمەس ئىدى، ئەنگلىيەنىڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرىنى زىيارەت قىلىپ بارغاندا، ئۇنىڭدىن، ئەنگلىيە ھۆكۈمىتى ئۇرۇشنى ئازراق بولسىمۇ پەسەيتىش ئۈچۈن گىتلېرنىڭ «تىنچلىق ھۆجۇمى» غا ماقۇل دېيىش خىيالى بارمۇ - يوق، دەپ سورىغاندا، ئۇ مىنىستىر قەتئىي تۇرده، يوق، دەپ جاۋاب بەردى. شۇ كۈنى كەچتە چېرچىل پۈتۈن مەملىكەت خەلقىگە سۆزلىگەن تەسىرلىك نۇتقىدا (ئۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇ: «ئەگەر گىتلېر دوزاخقا ھۆجۇم قىلىدىغان بولسا، مەن تۆۋەن پالاتادا ئۇ يەردىكى ئەرۋاھلارغا پايدىلىق نۇتۇق سۆزلەيمەن» دېگەنىدى) دىپلوماتىيە مىنىستىرى ئېيتقان ئۇ جاۋابنى ھۆكۈمەتنىڭ پىكرى قىلىپ سۆزلىدى: بىز گىتلېرنى تارمار قىلىشقا ۋە ناتىستىلارنىڭ تۆخۈمىنى قورۇتۇشقا قەتئىي بەل باغلىدۇق. بىزنى ھېچقانداق نەرسە توسۇپ قالالمايدۇ — توسۇپ قالالمايدۇ. بىز مەڭگۈ سۆھبەت ئۈتكۈزمەيمىز، مەڭگۈ گىتلېر ياكى ئۇنىڭ گۇماشتىلىرى بىلەن سۆھبەت ئۇستىلىدە ئولتۇرمايمىز.» چېرچىل ئۆز سۆزىدە يەنە پۈتۈن كۈچى بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىغا ياردەم بېرىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. «بىز

دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى دوستلارغا، ئىتتىپاقداشلىرىمىزغا شۇنداق مۇراجىئەت قىلمىمىزكى، ھەممىمىز ئاشۇنداق قىلايلى، ئاشۇنداق تەدبىرلەرنى تۇزەيلى ۋە ئۇنى سادىقلىق بىلەن ۋە تەۋرەنمەي ئىجرا قىلايلى!»

نېمىسلار سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئىككىنچى باسقۇچقا بۆلۈنۈپ تۇرۇپ ھۇجۇم قىلدى: بىرىنچى باسقۇچتا، ئالدى بىلەن ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلىش ئۈسۈلى ئارقىلىق سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ غەربىي ھەربىي رايونىنىڭ قوشۇنلىرىنى يوقاتتى، ئاندىن ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ياردىمى، تانكا قىسىملارنىڭ ئالدىدا باشلاپ مېڭىشى بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ يۈرۈش قىلدى. ئىككىنچى باسقۇچتا، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئارقا سەپ زاپاس قوشۇنلىرىغا ھۇجۇم قىلىپ، ئارخانكېلىسكى، ۋولگا، ئاستراخانلارنى بېسىۋالدى.

گىتلېر ئېيتقاندەك، «باربارووسسا پىلانى» قان ۋە ئوتتىن تۇزۇلگەن پىلان ئىدى. سوۋېت ئىتتىپاقىدا ۋەيران قىلىش خاراكتېرلىك ئۇرۇش ئېلىپ بارماقچى، كوممۇنىستلارنىڭ جىسمانىي جەھەتتىن قېنىما ـ چېنىما قىلمۇەتمەكچى ئىدى.

گېرمانىيە فاشىستلىرى بۇ ئۇرۇشنى ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم شەكلى بىلەن باشلىدى. ئالدى بىلەن نۇرغۇن ئايروپىلانلار بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ غەربىدىكى شەھەرلەرنى، قاتناش تۇگۈنلىرىنى، ھەربىي بازىلارنى، چېگرىغا كېتىۋاتقان قوشۇنلارنى شىددەتلىك بومباردىمان قىلدى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىلىرىنىڭ ئىچكىرىسىگە پاراشۇتچى قىسىملارنى تاشلاپ مۇھىم جايلارنى بېسىۋالدى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە نەچچە مىڭ زەمبىرەك بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ چېگرا پونكىتلىرىنى، مۇداپىئە ئاكوپلىرىنى، ئالاقە مەركەزلىرىنى، قوشۇنلارنىڭ توپلىشىپ تۇرغان جايلىرىنى توپقا تۇتۇپ، ئاندىن

ئۇستۈنلۈككە ئىگە تانكا ۋە ماتورلاشقان قىسىملىرىنىڭ ھىمايىسى بىلەن بالتىق دېڭىزىدىن تارتىپ 1 مىڭ 500 كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتىكى سەپتە پۈتۈن سەپ بويىچە ھۇجۇمغا ئۆتتى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ غەربتىكى 66 ئايرودرومى پاچاقلاپ تاشلاندى، يېرىم كۈن ئىچىدە 1 مىڭ 200 ئايروپىلانى چىقىمغا ئۇچرىدى، ئۇنىڭ ئىچىدە 800 ئايروپىلان ھاۋاغا كۆتۈرۈلمەي تۇرۇپلا پاچاقلىنىپ كەتتى، نۇرغۇن مۇھىم شەھەرلەر، ئالاقە ئۇسكۇنىلىرى، قاتناش تۈگۈنلىرى، دېڭىز، ھاۋا ئارمىيە بازىلىرى گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى بىلەن ئىشپىيونلىرىنىڭ زەربىسىدە ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى. چېگرىلاردىكى قوشۇنلارنىڭ قوماندانلىق ئورگانلىرى ئاساسەن پالەچ ھالەتكە چۈشۈپ قالدى، قوشۇنلار قالايمىقانلىشىپ كەتتى. چېگرىلاردىكى نۆۋەتچى قوشۇنلار قارشىلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ، ئۆز ۋاقتىدا ياردەم كېلىپ تۇرمىغاچقا، بەرداشلىق بېرەلمىدى. ئۇرۇشنىڭ دەسلىپىدىلا گېرمانىيە ئارمىيىسى قىزىل ئارمىيىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىلىرىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ، ئۇچ ھەپتە ئىچىدە 300 — 600 كىلومېتر ئىچكىرىلەپ كىرىپ كەتتى.

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ دۆلەت مۇداپىئە كومىسسارىياتى جەڭ ئەھۋالىنى ئۇقماي تۇرۇپ، 22 - ئىيۇن سائەت يەتتە يېرىمدا 2 - نومۇرلۇق بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، چېگرىدىكى قوشۇنلاردىن شىددەت بىلەن قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈپ، تاجاۋۇزچىلارنى يوقىتىشنى تەلەپ قىلدى. كەچ سائەت 21 دىن 15 مىنۇت ئۆتكەندە، دۆلەت مۇداپىئە كومىسسارى «دۈشمەن چېكىنىۋاتىدى» دەپ بېرىلگەن خاتا مەلۇماتقا ئاساسلىنىپ، 3 - نومۇرلۇق بۇيرۇقنى چۈشۈرۈپ قىزىل ئارمىيىدىن قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈپ، ئاساسىي يۆنىلىشتىكى دۈشمەننى تارمار قىلىشنى، دۈشمەن چېگرىسى ئىچىگە بۆسۈپ كىرىشنى يەنە بىر قېتىم تەلەپ قىلدى. لېكىن ئۇلارنىڭ قايتۇرما ھۇجۇمى كۈتكەن مەقسەتكە

يەتمەي، زىيان ئىنتايىن زورىيىپ كەتتى. ئالدىنقى سەپتىكى جەڭ ئەھۋالى تېخىمۇ يامانلاشتى.

گېرمانىيىنىڭ «شىمالىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى بالتىق دېڭىزى بويىدىكى سوۋېت ئىتتىپاقى قوشۇنلىرىنى يوقىتىپ، لېنىنگرادنى ئىشغال قىلىش ئىدى. 22 - ئىيۇن كۈنى، بۇ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە نۇرغۇن ئايروپىلانلارنىڭ ھىمايىسى بىلەن شەرقىي پرۇسسىيىدىكى كېيونىگسبېرگدىن بالتىق دېڭىزى بويىدىكى رايونلارغا قارىتا ھۇجۇم قوزغىدى. گۇگۇم مەزگىلىدە، 4 - تانكا دىۋىزىيىسىنىڭ ئالدىن يۇرەر تانكىلىرى دۇبىسا دەرياسىدىن ئۆتۈپ كەتتى. سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى 8 - ۋە 11 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەر بىرلەشكەن گېرمانىيە ئارمىيىسىگە ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلىشنى قارار قىلدى. 23 - ۋە 24 - ئىيۇن كۈنلىرى ئۇچ تانكا دىۋىزىيىسى بىلەن قىلغان ھۇجۇمى گېرمانىيىنىڭ كۈچلۈك قوشۇنلىرىغا توغرا كېلىپ قېلىپ، نۇرغۇن زىيانغا ئۇچرىغاندىن كېيىن ئارقىغا چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى. 26 - ئىيۇندا، نېمىسلارنىڭ قىزىل ئارمىيىسىنىڭ يارىلانغان ئەسكەرلىرى قىيابېتىگە كىرىۋالغان كىچىك بىر ئەترىتى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ تىرانسپورت ئەترىتى ئىچىگە كىرىۋېلىپ، غەربىي دۇىنا دەرياسىدىن ئۆتۈۋالغاندىن كېيىن، دەريا ئېغىزىنى ئىگىلىۋالدى. بۇنىڭ بىلەن گېرمانىيىنىڭ ماشىنىلاشقان قىسىملىرى دەريادىن ئۆتۈپ تۇغقوپرىسنى بېسىۋالدى. 29 - ئىيۇندا، نېمىسلار كرۇستېپىلس رايونىدا غەربىي دۇىنا دەرياسىدىن ئۆتۈپ، 1 - ئىيۇندا رىگانى بېسىۋالدى، 5 - ئىيۇندا ئوستروۋنى بېسىۋالدى. سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى ئوستروۋ رايونى بىلەن پىسكوۋ رايونىدا قىلغان قايتۇرما ھۇجۇمى مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، 9 - ئىيۇندا پىسكوۋنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بالتىق دېڭىزى فلوتى لىيېپايادىن تاللىنغا

چېكىنىشكە مەجبۇر بولدى. بۇنىڭ بىلەن گېرمانىيىنىڭ «شىمالىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى 18 كۈن ئىچىدە سوۋېت ئىتتىپاقىغا 400 — 450 كىلومېتر ئىچكىرىلەپ كىرىپ، لېنىنگراد ئوبلاستىغا يېتىپ كەلدى.

گېرمانىيىنىڭ «مەركىزىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنىڭ ۋەزىپىسى بلوروسىيەدىكى سوۋېت قىزىل ئارمىيىسىنى يوقىتىش ئىدى. 22 - ئىيۇن سەھەردە، «مەركىزىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ 40 دىۋىزىيىسى سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىگە ھۇجۇم قىلدى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ غەربىي سەپ ئوڭ قانات 3 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى نېمان دەرياسىنىڭ قىرغىقىدىكى 3 - تانكا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ مۇھاسىرىسىگە چۈشۈپ قېلىپ، 23 - ئىيۇندا گرودنونى تاشلاپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولدى. غەربىي لىنىيىنىڭ سول قانىتىدىكى 4 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە نېمىس ئايروپىلانلىرى بىلەن زەمبىرەكلىرىنىڭ زەربىسى بىلەن كوبرىندىن چېكىنىپ چىقتى. بۇنىڭ بىلەن غەربىي لىنىيىدىكى قوشۇنلارنىڭ ئىككى قانىتى گېرمانىيىنىڭ تانكىلىرىنىڭ مۇھاسىرىسىگە چۈشۈپ قېلىش خەۋپىگە دۇچ كەلدى، ئۇنىڭ مەركىزىدىكى 10 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىمۇ شۇنداق خەۋپكە دۇچ كېلىۋاتاتتى.

ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى بىرنەچچە كۈنىدە، غەرب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ 14 -، 11 - ۋە 6 - كورپۇسلىرى ئايرىم - ئايرىم ھالدا بىرىست بىلەن گرودنو تەرەپتە قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈپ مۇئەييەن غەلىبىگە ئېرىشكەن بولسىمۇ، لېكىن ھاۋادىن قوغداش ئاجىز بولغاچقا، يېقىلغۇ ۋە ئوق - دورا ۋاقتىدا يېتىپ كەلمىگەچكە مەغلۇپ بولۇپ كەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، گېرمانىيىنىڭ 3 - تانكا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ۋىلنيۇسنى بېسىۋېلىپ، مىنسكىغا قاراپ يۇرۇش قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، نېمىسلارنىڭ 2 - تانكا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى

سلۇتسكىغا يېقىنلاپ كەلدى. مىنىسكى خەتەر ئىچىدە قالغانىدى. 25 - ئىيۇندا، غەربىي سەپ ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى پولوۋ ستالىننىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە 3 - گۋرۋپپۇوي ئارمىيە بىلەن 10 - گۋرۋپپۇوي ئارمىيىلىرىنى شەرقتىكى رېتا، سلونىم، مىنىسكى تەرەپلەرگە چېكىنىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. لېكىن ئاپتوموبىل ۋە يېقىلغۇ كەمچىل بولغاچقا، ئۇلار نېمىس ئارمىيىسىدىن قۇتۇلالمىدى. 29 - ئىيۇندا، گېرمانىيىنىڭ 3 -، 2 - تانكا گۋرۋپپۇوي ئارمىيىلىرى مىنىسكىدا ئۇچرىشىپ، بىئاۋىستوك بىلەن سلونىم رايونلىرىدا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىككى گۋرۋپپۇوي ئارمىيىسىنى مۇھاسىرىگە ئېلىۋالدى. سوۋېت ئارمىيىسى مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىش ئۈچۈن قاتتىق ئېلىشىپ نۇرغۇن چىقىم تارتتى. 3 - ئىيۇلدا، گېرمانىيە ئارمىيىسى مىنىسكىدىن چىقىپ شەرقتە، شەرقىي شىمالغا قاراپ يۇرۇش قىلدى. 9 - ئىيۇل كەچتە، ئۇ ئارمىيىنىڭ تانكا قىسىملىرى پولوتسكىدىن چىقىپ، ژلوبىننىڭ ئۇدۇلىدىن غەربىي دۈنا دەرياسى بىلەن دنېپر دەريالىرىغا قىستاپ كەلدى ۋە ۋىزبوسكىنى ئىشغال قىلىۋالدى. 22 - ئىيۇندىن 10 - ئىيۇلغىچە، گېرمانىيە قوشۇنلىرى مۇشۇ يۆنىلىش بويىچە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ زېمىنىغا 450 — 600 كىلومېتر ئىچكىرىلەپ كىرىپ، بېلوروسىيىنى ئاساسەن ئىشغال قىلىپ بولدى، ئەمدى سمولېنسكى ئېغىر خەۋپ ئىچىدە قالغانىدى.

گېرمانىيىنىڭ «جەنۇبىي» گۋرۋپپۇوي ئارمىيىسىنىڭ ۋەزىپىسى كىيېۋ تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەپ، ئوكرائىنادىكى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ ئاساسىي كۈچىنى دنېپرنىڭ غەرب تەرىپىدە يوقىتىش ئىدى. گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ پىلانى بويىچە، 6 - گۋرۋپپۇوي ئارمىيە بىلەن 1 - تانكا گۋرۋپپۇوي ئارمىيىسى لۇبلىننىڭ شەرقىي جەنۇبىي رايونلىرىدىن شەرققە قاراپ

ئىلگىرىلەپ، كىيىۋىنى ئىگىلىگەندىن كېيىن شەرقىي جەنۇب تەرەپكە بۇرۇلۇپ، دنېپر دەرياسى ئارقىلىق قارا دېڭىز تەرەپكە يۈرۈش قىلىش، دنېپر دەرياسىنىڭ كېچىكىنى ئىگىلەپ، سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ چېكىنىش يولىنى ئۈزۈپ تاشلاش؛ 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە لۇبېرپول، ۋىنىتسا تەرەپلەرگە ھۇجۇم قىلىش؛ 11 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە رومىنىيە قوشۇنلىرى بىلەن بىللە كامنس ـ پودولسكى ۋە موگىلىيوۋ ـ پودولسكى تەرەپتىن ئوكرائىنانغا ھۇجۇم قىلىپ، ئۇ يەردىكى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئارمىيىسىنى تۈتۈپ تۇرۇش ئىدى. گېرمانىيىنىڭ «جەنۇبىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ 22 ـ ئىيۇندىن كېيىنكى ھۇجۇملىرى بىرقەدەر ئاستا بولۇۋاتاتتى، 24 ـ ئىيۇندا ئاندىن بىرنەچچە دۇنىيىسى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ غەربىي جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىسىنى ئۈدۈلدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ، دۇبنو تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەشكە باشلىدى. غەربىي جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى كرپونوس 5 ـ، 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ بىرلەشكەن يېرىدە گېرمانىيىنىڭ 1 ـ تانكا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى يوقىتىش ئۈچۈن 8 ـ، 9 ـ، 15 ـ، 19 ـ ۋە 20 ـ بىرىگادىلار بىلەن قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتتى. 24 ـ ئىيۇندىن 29 ـ ئىيۇنغىچە لۇتسكى، دۇبنو، برودى ئەتراپلىرىدا ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى چاغلىرىدىكى كۆلەمى ئەڭ چوڭ تانكا جېڭىنى باشلىۋەتتى. سوۋېت ئارمىيىسىدە بىر تۈتاش قوماندانلىق كەمچىل ۋە قەدەم بىرلىكى يوق بولغاچقا، بۇ قايتۇرما ھۇجۇم مەغلۇپ بولدى. 30 ـ ئىيۇندا لۇۋۇ بىلەن روۋنو قولدىن كەتتى. گېرمانىيىنىڭ 1 ـ تانكا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى كېيىن باشقىدىن ئورۇنلاشتۇرۇش قىلىپ، 4 ـ ئىيۇلدا ئوستروگقا تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى، 9 ـ ئىيۇلدا ژىتومىرنى ئىشغال قىلدى. ئايرىم تانكا قوشۇنلىرى كىيېۋغا يېقىنلىشىپ باردى. 3 ـ ئىيۇلدا، گېرمانىيىنىڭ 11 ـ گۇرۇپپىۋوي

ئارمىيىسى بىلەن رومىنىيە قوشۇنلىرى موگىلىيوۋ - پودولسكىيغا يېتىپ بارغانىدى. بۇنىڭ بىلەن كىيېۋلا خەتەرگە ئۇچراپ قالماي، غەربىي جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ ئاساسىي كۈچىمۇ نېمىسلارنىڭ مۇھاسىرىسىگە چۈشۈپ قېلىش خەۋپىگە دۇچ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن غەربىي جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى 6 - ، 26 - ۋە 12 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنى كوروسكىي، ۋولىنسكى، شۋېتوفكا، كونا كونستانتىنوۋكا، پرۇسكۇروۋ، پودولسكى قاتارلىق جايلارغا چېكىنىدۇرۇپ كېتىشنى قارار قىلدى. جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ ئوڭ قانىتى كامنس - پودولسكىنىڭ جەنۇبىغا چېكىنىدى. گېرمانىيە ئارمىيىسى غەربىي جەنۇب تەرەپكە 300 — 350 كىلومېتر ئىچكىرىلەپ كىرگەنىدى.

گېرمانىيە فاشىستلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشنى ئۇزۇندىن بېرى پىلانلاپ كېلىۋاتاتتى. گىتلېر تەختكە چىقىشتىن بۇرۇنلا سوتسىيالىستىك سوۋېت ئىتتىپاقىنى ئۆزىنىڭ دۇنياغا خوجا بولۇش سۈيىقەستىنىڭ ئەڭ زور توسالغۇسى ۋە ئەڭ ئاخىرقى زەربە بېرىش نىشانى دەپ بىلىپ كەلگەنىدى. ئۇ ئاشكارا ھالدا بولشېۋىكىزمنى يوقىتىش مېنىڭ ئاخىرقى مەقسىتىم، ناتسىستىزمنىڭ تۈپ ئىدىيىسى، دەپ جار سالغانىدى. ئۆزىنىڭ سېپىق نامى پۈر كەتكەن «مېنىڭ كۈرەشلىرىم» دېگەن كىتابىدا سوتسىيالىستىك سوۋېت ئىتتىپاقىغا نومۇسسىزلارچە ھاقارەت ۋە زەھەرخەندىلىك بىلەن ھۇجۇم قىلغانىدى. ئۇ شۇ كىتابىدا غالجىرلىق بىلەن شۇنداق دېگەن: «قانداقلا بولسۇن، شەرققە داۋاملىق ھۇجۇم قىلىش كېرەك. روسىيىنى ياۋروپا دۆلەتلىرىنىڭ تىزىملىكىدىن ئۆچۈرۈپ تاشلاش لازىم.» 1940 - يىل 2 - ئىيۇندا، گېرمانىيە ئارمىيىسى ئەنگلىيە - فرانسىيە بىرلەشمە قوشۇنلىرى بىلەن ئۇرۇشۇۋاتقاندا، گىتلېر: «ئەگەر ئەنگلىيە ھازىر ،ئەقلىگە

كېلىپ بىز بىلەن سۆلھ قىلىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا مەن ئۇ تەرەپتىن قولۇمنى ئاجرىتىپ، ئۇلۇغ ۋە ھەققانىي ئىشىمنى تاماملاش ئۈچۈن بولشېۋىكىزم بىلەن كۈرەش قىلىغان بولاتتىم.» دېدى. غەربىي ياۋروپادىكى ئۇرۇش تېخى تۈگىمەي تۇرۇپلا، ئالدىراپ ـ تېنەپ ئۆزىنىڭ ئارمىيىسىگە، بارلىق دىققەتنى مەركەزلەشتۈرۈپ، بولشېۋىكلارنىڭ تەھدىتىنى يوقىتىش ۋە ماركسىزم بىلەن كوممۇنىزمنى بەربات قىلىش توغرۇلۇق يوليورۇق بەردى. شۇنىڭدىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، كومپارتىيىگە، كوممۇنىزمغا قارشى تۇرۇش گىتلېرنىڭ تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇش ئېلىپ بېرىش ئىدىيىسىنىڭ تۈپ ئاساسى، سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىش فاشىست گېرمانىيىنىڭ بېكىتىپ بولغان يۆنىلىشى.

گىتلېر شۇ خىل ئىدىيىنىڭ تۈرتكىسى بىلەن دىپلوماتىيە، ئىقتىساد، ھەربىي ۋە ستراتېگىيە جەھەتلەردە بىر ـ بىرىگە ماس ئورۇنلاشتۇرۇشلارنى قىلغان.

دىپلوماتىيە جەھەتتە، گىتلېر گېرمانىيىسى خەلقئارادىكى بارلىق ئەكسىيەتچى كۈچلەرنى توپلاپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى ئىتتىپاق قۇردى. 1940 ـ يىلى 27 ـ سېنتەبىردە ئىمزالانغان «گېرمانىيە ـ ئىتالىيە ـ ياپونىيە شەرتنامىسى» بىرىنچى بولۇپ سوۋېت ئىتتىپاقىغا، ئۇنىڭدىن قالسا ئامېرىكا بىلەن ئەنگلىيىگە قارشى تۈزۈلگەن. سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىش غەرىزىنى يوشۇرۇش ئۈچۈن، «شەرتنامە» بۇ ئۈچ دۆلەت بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھازىر مەۋجۇت سىياسىي ئورنىغا قىلچە تەسىر كۆرسەتمەيدۇ، دەۋالغان (تۆتىنچى ماددىسىغا قارالسۇن). ئەمەلىيەتتە، «شەرتنامە»نىڭ رەزىل مەقسىتى ناھايىتى ئېنىق. گىتلېر ياپونىيىنىڭ يېراق شەرقتە سوۋېت ئىتتىپاقىنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ تۇرۇۋاتقانلىقىدىن ۋە ياپونىيە بىلەن ئامېرىكىنىڭ تىنچ ئوكيانىنى تالىشىۋاتقان زىددىيەتتىن

پايدىلىنىپ، ئامېرىكىنىڭ ھەربىي كۈچىنى تىنچ ئوكيان تەرەپكە قارىتىپ قويۇپ، ئۆزى ئەنگلىيە بىلەن ئۇلۇق ئوكيانىنى تالاشماقچى بولغان.

ئىقتىسادىي جەھەتتە، گىتلېر گېرمانىيەسىنى سوۋېت ئىتتىپاقىغا تاجاۋۇز قىلىش ئۈچۈن ھەربىي تەييارلىقلىرىنى كېڭەيتتى، ماددىي ئاساسنى تىكلىۋالدى. ئىشلەپچىقىرىشتا، ئاساسەن پولات سانائىتى بىلەن كۆمۈر سانائىتىنى زور دەرىجىدە تەرەققىي قىلدۇردى. ئۇنىڭدىن باشقا، ئاۋىئاتسىيەنىڭ تۆمۈرىنى، چېخوسلوۋاكىيەنىڭ مانگانىنى، پولشانىڭ كۆمۈرىنى، ۋېنگرىيەنىڭ قەلىيىنى بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلدى. گېرمانىيە فاشىستلىرى بالقاننى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن، يەنە بالقان يېرىم ئارىلىدىكى دۆلەتلەرنىڭ كان بايلىقلىرىنى، ئاشلىقىنى، بولۇپمۇ رومىنىيەنىڭ نېفتىنى زور مىقداردا بۇلاشقا باشلىدى.

ھەربىي ئىشلار جەھەتتە، گېرمانىيە فاشىستلىرى ئاساسەن ھەربىي قوراللارنى ئىشلەپچىقىرىشنى تەرەققىي قىلدۇردى، قوشۇنلىرىنى كېڭەيتىپ ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ھەربىي خىراجەتنى زور دەرىجىدە كۆپەيتتى. ستاتىستىكىلىق مەلۇماتلاردىن قارىغاندا، 1940 ـ يىل 1 ـ سېنتەبىردىن 1941 ـ يىل 1 ـ سېنتەبىرگىچە بولغان قىسقىغىنا بىر يىل ئىچىدە ئاجرانقان ھەربىي خىراجىتى 61 مىليارد مارکقا يېتىپ، دۆلەتنىڭ پۈتۈن چىقىمىنىڭ 70 پىرسەنتىنى ئىگىلىگەن. بۇنىڭ بىلەن گېرمانىيەنىڭ ھەربىي قورال ئىشلەپچىقىرىشى تېز سۈرئەتتە ئېشىپ كەتكەن. گىتلېر گېرمانىيەسىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارانقان تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشىنىڭ يەنە بىر مۇھىم ھەربىي تەييارلىقى، بالقانغا ھۇجۇم قىلىپ، ئۇ يەرلەردە سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى بازىلارنى قۇرۇش بولدى. 1941 ـ يىل مارتتا، گېرمانىيە بۇلغارىيەگە، ئاپرېلدا يۇگوسلاۋىيە بىلەن گرېتسىيەگە ھۇجۇم قىلدى.

بالقاننى بويسۇندۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، گىتلېر يەنە جەنۇب بىلەن شىمال ئىككى تەرەپتە سوۋېت ئىتتىپاقىغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىدىغان بازا قۇرۇشقا ئۇرۇندى، جەنۇبتا مىسىر بىلەن ئىراقنى بېسىۋېلىپ ئەنگلىيەنىڭ مۇستەملىكىلىرىنى پاچاقلاپ تاشلاپ، سوۋېت ئىتتىپاقىغا كاۋكاز تەرەپنىن تاجاۋۇز قىلماقچى، شىمالدا فىنلاندىيەنىڭ تۆكۈ پورتىدىن قۇرۇقلۇققا چىقماقچى بولدى. 10 ـ ئاپرېلدىن 29 ـ ئاپرېلغىچە قۇرۇقلۇققا چىققان گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ سانى 22 مىڭغا يەتتى. مايدا، «شىمالىي قۇتۇپ كۆك تۆلكىسى» پىلانى بويىچە، فىنلاندىيەمۇ ئەسكەر چىقىرىپ سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى جەڭگە قاتنىشىشنى قارار قىلدى.

گېرمانىيە ستراتېگىيە جەھەتتە «دېڭىز شىرى ئالدامچىلىقى» ئارقىلىق يالغان بىلەن قالايمىقان قىلىش تاكتىكىسىنى ئىشقا سېلىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنى بىخۇدلاشتۇرۇۋەتتى. گىتلېر شۇنداق دەيدۇ: «روسىيەگە تاجاۋۇز قىلىشتىن ئاۋۋال تارىختا ئەڭ زور بىر ئالدامچىلىق قىلىش كېرەك.» شۇ مەقسەتتى ئۇچۇن ئۇ نۇرغۇن ساختىپەزلىك ۋە ئالدامچىلىقلارنى قىلىپ سوۋېت ئىتتىپاقىنى گاڭگىرىتىپ، ئۇشتۇمتوت ھۇجۇمغا پائال تەييارلاندى.

ئۇرۇشنىڭ بېشىدىلا، 22 ـ ئىيۇندىن 9 ـ ئىيۇلغىچە گېرمانىيە قوشۇنلىرى لاتۋىيە، لىتۋا، بېلوروسىيە، ئوكرائىنا، مولداۋىيەنىڭ كۆپ قىسمى ۋە روسىيەنىڭ غەربىدىكى ھەرقايسى ئوبلاستلارنى بېسىۋېلىپ، لېنىنگرادقا يېقىنلاپ كەلدى ۋە سىمولېنسكىي بىلەن كىيېۋغا تەھدىت سالدى. بۇ جەريانداا سوۋېت ئارمىيىسى زور چىقىمغا ئۇچرىدى. غەربىي چېگرىدىكى 170 دىۋىزىيەنىڭ ئىچىدە 28 دىۋىزىيە يوقىتىلدى. 70 دىۋىزىيەنىڭ ئادەم ۋە قورالىنىڭ يېرىمى چىقىمغا ئۇچرىدى. فرانسىيىلىك ھېنرى مىشر ئۆزىنىڭ «2 ـ دۇنيا ئۇرۇشى»

ناملىق كىتابىدا، 18 كۈنلۈك جەڭدە «2 مىڭ ئاپتوموبىللىق ئەسكەر قوراللىرىنى تاشلاپ كەتتى، 300 مىڭ ئادەمى ئەسىرگە چۈشتى، 3 مىڭ زەمبىرەك، 15 مىڭ تانكا، 2 مىڭ ئايروپىلاندىن ئايرىلدى» دەپ يازدى.

ئۇرۇش باشلىنىپ ئۇچ ھەپتە ئىچىدە، مارشال فون بوكنىڭ ناتىستلار مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى، 30 پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسى، 15 برونىۋىك ۋە ماتورلاشقان دىۋىزىيىسى بىئالىستوكتىن 700 كىلومېتر ئىچكىرىلەپ سمولېنسكىيغا يېتىپ كەلدى. موسكۋا 1812 - يىلى ناپولېئون ئۆتكەن بۇ يولنىڭ شەرقىگە 300 كىلومېتر كېلەتتى.

ھۇجۇم قىلىش يۆنىلىشلىرى جەنۇب، شىمال، ئوتتۇرا دەپ ئۈچ يولغا بۆلۈندى. شىمالىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە 29 دىۋىزىيە بىلەن 1000 ئايروپىلانىنىڭ ھىمايىسىدە شەرقىي پرۇسسىيىدىن چىقىپ دۈنىسكى، ئوستروۋ ئارقىلىق ئۇدۇل لېنىنگرادقا قاراپ ماڭدى؛ مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە 51 دىۋىزىيە بىلەن 1500 ئايروپىلانىنىڭ ھىمايىسىدە ۋارشاۋانىڭ شەرقىدىن چىقىپ لېپستى، مىنسكى، سمولېنسكى ئارقىلىق موسكۋاغا قاراپ يول ئالدى؛ جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە 63 دىۋىزىيە بىلەن، 1 مىڭ 400 ئايروپىلانىنىڭ ھىمايىسىدە، روبلىن بىلەن دوناي دەرياسىنىڭ ئېغىزىدا ئۇرۇش باشلاپ، ئۇدۇل كىيېۋغا ھۇجۇم قىلدى، ئاندىن لېنىنگراد بىلەن دونباسقا قىستاپ كەلدى.

روسىيىنىڭ ئەڭ چوڭ ئىككى شەھىرى — پادىشاھ پېتىر بالتىق دېڭىزى بويىغا قۇرغان پايتەخت لېنىنگراد (بۇرۇنقى نامى پېتىربۇرگ، پېتروگراد) بىلەن ھازىر بولشېۋىكلارنىڭ پايتەختى بولۇپ قالغان قەدىمكى شەھەر موسكۋا گىتلېرنىڭ قارىشىچە تېزلا ئېلىنىاتتى. ئۇ 18 - سېنتەبردە: «لېنىنگراد ياكى موسكۋا تەسلىم بولۇشنى ئوتتۇرىغا قويغان تەقدىردىمۇ قوبۇل قىلىشقا

بولمايدۇ.»، «لېنىنگرادنى يەر شارىدىن يوق قىلىۋېتىش كېرەك.»، «پۈتۈن شەھەر خەلقىنىڭ ھاياتلىق ۋە ئوزۇقلۇق بىلەن تەمىنلەش مەسىلىسىنى بىزنىڭ ھەل قىلىشىمىزغا بولمايدۇ ھەم ھەل قىلماسلىقىمىز كېرەك ...» دەپ قاتتىق بۇيرۇق چۈشۈردى. بىرنەچچە ھەپتىدىن كېيىن، گېببېلس كىشىلەرگە: «بۇ يىل روسىيىدە 30 مىليون ئادەم ئاچلىقتىن ئۆلىدۇ» دېدى.

3 ـ ئۆكتەبىر كۈنى، گىتلېر بېرلىنغا قايتىپ كېلىپ گېرمانىيە خەلقىگە نۇتۇق سۆزلەپ، سوۋېت ئىتتىپاقى گۇمران بولدى، دەپ جاكارلىدى. «بۇگۈن شۇنى جاكارلايمەنكى، قىلچە قالدۇرۇپ قويماي جاكارلايمەنكى، — دېدى ئۇ مەغرۇر ھالدا، — شەرقتىكى دۈشمەن مەغلۇپ قىلىندى، ئەمدى ئورنىدىن تۇرالمايدىغان بولۇپ قالدى... قىسىلىرىمىزنىڭ ئارقىسىدا مەن 1933 ـ يىلى ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرغان چاغدىكى گېرمانىيە دۆلىتى زېمىنىنىڭ ئىككى ھەسسىسىگە توغرا كېلىدىغان زېمىن تۇرماقتا.»

8 ـ ئۆكتەبىردە، موسكۋانىڭ جەنۇبىدىكى مۇھىم شەھەر ئورېئول قولدىن كەتتى. گىتلېر ئۆزىنىڭ ئاخبارات ئېلان قىلغۇچى ئەمەلدارى ئوتتو دىتىرىھنى ئايروپىلان بىلەن بېرلىنغا چاقىرتىپ كەلدى. دىتىرىھ دۇنيادىكى چوڭ گېزىتلەرنىڭ ئاخبارات مۇخبىرلىرىغا مۇنداق دەپ جاكارلىدى: سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ موسكۋانى مۇھاپىزەت قىلىۋاتقان مارشال تىموشېنكو باشچىلىقىدىكى «ئاخىرقى بىر مۇكەممەل قىسمى» نېمىس ئارمىيىسىنىڭ موسكۋا شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى پولاتتەك ئىككى مۇھاسىرە چەمبىرىكى ئىچىدە قورشاۋدا قالدى؛ بۇدىيونىنىڭ جەنۇبتىكى قىسىملىرى تارمار قىلىنىپ توزۇپ كەتتى؛ مارشال ژوروشىلوۋنىڭ 60 — 70 دىۋىزىيە كېلىدىغان قىسمى لېنىنگرادتا مۇھاسىرىگە ئېلىندى.

«ھەر خىل ھەربىي ئەھمىيەتتىن ئېلىپ قارىغاندا، — دېدى

دىترىھ ئاخىردا كۆرەڭلەپ، — سوۋېت روسىيەسى مەغلۇپ قىلىندى. ئەنگلىيەنىڭ ئىككى سەپتە ئۇرۇش قىلىش شەرىن چۈشى يوققا چىقتى.»

گېتلېر بىلەن دىترىھ پونى بەك بالدۇر ئېتىۋەتكەنىدى. روسىيىلىكلەر 22 - ئىيۇندا تۈيۇقسىز زەربىگە ئۇچرىغان، قىسىملىرى ۋە قورال - ياراغلىرى زور زىيانغا ئۇچرىغان، ئارقىغا چېكىنىش جەريانىدا بىر قىسىم قوشۇنلىرى دۈشمەننىڭ مۇھاسىرىسىدە قالغان بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە، ئۇلار ئىيۇلدىن باشلاپ، نېمىس ئارمىيەسى ئەزەلدىن يولۇقۇپ باقمىغان ئاجايىپ باتۇرلۇق بىلەن كۈنسېرى قارشىلىق كۆرسىتىشكە باشلىغانىدى. ھالدېرنىڭ خاتىرىلىرىدە، شۇنىڭدەك ئوتتۇرا يۆنىلىش ئۇرۇش سېپىدىكى گېرمانىيە گېنېرالىرىنىڭ دوكلاتلىرىدا سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيەسى بىلەن خەلقىنىڭ جان تىكىپ ئېلىشقان، شۇنىڭدەك نېمىس ئارمىيەسىنىڭمۇ پاجىئەلىك چىقىم تارتقان ئەھۋالى خاتىرىلەنگەنىدى.

گېنېرال بلۇمېنتىرىت كېيىن مۇنداق دەپ يازغان: «مىنىسكىنى تالىشىش يولىدىكى تۇنجى ئوپېراتسىيەدىمۇ روسىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئىپادىسى پولشا قوشۇنلىرىنىڭ ۋە غەرب ئىتتىپاقداش قوشۇنلىرىنىڭ مەغلۇپ بولغان چاغدىكى ئىپادىسىگە پۈتۈنلەي ئوخشاش بولمىدى. روسىيە قوشۇنى قورشاۋ ئىچىدە قالغان تەقدىردىمۇ ئىستېھكامنى چىڭ ساقلاپ، ئۇرۇشنى داۋاملاشتۇردى.» روسىيە ئارمىيەسىنىڭ ئادەم سانىنىڭ كۆپلۈكى، قورال - ياراقلىرىنىڭ ياخشىلىقى گېتلېرنىڭ ئوخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمىگەنىدى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ يېڭى دۈنيالىرى ئۇرۇشقا ئۇزۇلمەي كىرىپ تۇردى، گېرمانىيە ئاخبارات ئورگانلىرىنىڭ بۇنىڭدىن قىلچە خەۋىرى يوق ئىدى. ھالدېر 11 - ئاۋغۇستتىكى خاتىرىسىگە مۇنداق دەپ يازغان: «بىزنىڭ روسىيەدىن ئىبارەت گىگانت ئادەمنىڭ ئىقتىسادىي

كۆچى ۋە، ترانسپورت كۆچىنى تۆۋەن مۆلچەرلەپلا قالماي، بەلكى ئەڭ مۇھىمى ئۇلارنىڭ ھەربىي كۆچىنىڭ تۆۋەن مۆلچەرلەپ قالغانلىقىمىز ھازىر بارغانسېرى ئايدىڭلىشىپ قالدى. بىز دەسلەپتە دۇشمەننىڭ 200 دىۋىزىيىسى بار دەپ مۆلچەرلىگەندۇق، ھازىر بەلگىسى ئېنىقلانغىنى 360 دىۋىزىيىگە يەتتى.» سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قۇرۇقلۇق، دېڭىز، ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ ئومۇمىي سانى شۇ چاغدا 5 مىليون 370 مىڭ ئادەمگە يەتكەنىدى. رۇندستېد ئۇرۇشتىن كېيىن ئىتتىپاقداش ئارمىيىسىنىڭ سوراقچىلىرىغا مۇنداق دەپ ئىقرار قىلدى: «ھۇجۇم باشلىنىپ ئۇزۇن ئۆتمەي، روسىيە توغرىسىدا بۇرۇن يېزىلغان نەرسىلەرنىڭ پۈتۈنلەي قۇرۇق جۆيلۇش ئىكەنلىكىنى بىلدىم.»

گۇدېرىئان، بلۇمېنتىرىت ۋە سېپ دىتىرىھ قاتارلىق گېنېرالىار ئۆزلىرىنىڭ دوكلاتلىرىدا، روسىيەنىڭ T — 34 تىپلىق تانكىسىنى دەسلەپكى قېتىم ئۇچرىتقاندا قاتتىق ھەيران قالغانلىقىنى بىلدۈرگەن. ئۇلارنىڭ بۇ تانكىدىن قىلچىمۇ ئالدىن خەۋىرى يوق ئىكەن. بۇ تانكىنىڭ برونېۋىكى ناھايىتى قېلىن بولغاچقا، گېرمانىيەنىڭ تانكا ئاتىدىغان توپ ئوقى تېگىپ قاڭقىپ كەتكەن، تانكا قىلچىمۇ زەخمىلەنمىگەن. بلۇمېنتىرىت كېيىن مۇنداق دەيدۇ: بۇنداق برونېۋىكىنىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشى كېيىنكى «تانكا تېررورلۇقى»نىڭ باشلانغانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى. ئۇرۇش باشلانغاندىن بۇيان، نېمىسلار يەر يۈزىدىكى قىسىملارنى ھاۋا ئارمىيىسى بىلەن قوغداش ۋە ئۇرۇشنىڭ ئالدىدا رازۋېتكا ئېلىپ بېرىش جەھەتتە مۇتلەق ئۈستۈنلۈكنى پايدىلىنىپ كەلگەنىدى، ئەمدى تۇنجى قېتىم بۇ ئۈستۈنلۈكتىن پايدىلىنىپ نەپ ئالالمايدىغان بولۇپ قالدى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۇرۇش ئايروپىلانلىرى ئۇرۇش پارتلىغان بىرىنچى كۈنى ئايرودرومدا بومبارىمان قىلىنغان، ئۇرۇشنىڭ دەسلىپىدە زور زىيان تارتقان بولسىمۇ، لېكىن ھېلىقى يېڭى دىۋىزىيە ۋە يېڭى پولكلارغا

ئوخشاش ئۇزۇلمەي ئوتتۇرىغا چىقىپ، گېرمانىيە ئارمىيىسىگە ئېغىر تەھدىت سېلىۋاتاتتى.

ئىيۇلنىڭ ئاخىرلىرىدا، ھۇجۇم قىلىدىغان ئاساسلىي يۆنىلىش توغرۇلۇق گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى بىلەن باش شتاب ئوتتۇرىسىدا ئېغىر ئىختىلاپ تۇغۇلدى. براۋھىچ بىلەن ھالدېر باشچىلىقىدىكى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى قوماندانلىق شتابى پۈتۈن كۈچ بىلەن موسكۋاغا ھۇجۇم قىلىشنى تەشەببۇس قىلاتتى. گىتلېر بولسا ئۇلارنىڭ پىكرىگە قارشى ئىدى. ئۇنىڭ ئوكرائىنانىڭ ئاشلىق كۆپ چىقىدىغان رايونلىرىغا ۋە سانائەت رايونلىرىغا، شۇنىڭدەك كاۋكازدىكى روسىيە نېفىتلىكىگە شۆلگەيلىرىنى ئېغىتىپ يۈرگىنىگە ئۇزۇن بولغانىدى. يەنە كېلىپ، ئۇ كىيېۋنىڭ شەرقىدىكى دنېپر دەرياسىنىڭ شەرقىي قىرغىقىنى چىڭ ساقلاۋاتقان بۇدىوننى قىسىملىرىنى ئېزىقتۇرۇپ يوقىتىشنىڭ ياخشى پۇرسىتىنى ئەمدى تاپتىم دەپ قارايتتى. يەنە بىر تەرەپتىن، ئۇ لېنىنگرادنى ئېلىپ، شىمالدا فىنلاندىيە قوشۇنى بىلەن ئۇچرىشىشنىمۇ ئۈمىد قىلاتتى. مۇشۇ ئىككى مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن، مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىدىن شىمالىي يۆنىلىشكە، بولۇپمۇ جەنۇبىي يۆنىلىشكە پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسى ۋە برونېۋنىڭ دىۋىزىيىدىن بىرنەچچىنى يۆتكەش زۆرۈر ئىدى، موسكۋا ھازىرچە تۇرۇپ تۇرسىمۇ بولۇۋېرەتتى. ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرلىرىدا، گىتلېر ئۆزىنىڭ ستراتېگىيىلىك تالانتىنى ياقلىمايدىغان قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشاللىرى بىلەن گېنېرالىرىنى قاتتىق تەنقىد قىلدى ۋە «قارشى ئەسلەتمە» دە ئۇلارنى: «كاللىسىنى ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن نەزەريىلەر چىرىتىۋەتكەن ئادەملەر» دەپ تىللىدى.

ھالدېر ئەتىسىدىكى خاتىرىسىدە تازا قايناپ: «چىداپ تۇرغىلى بولمايدۇ! ئاڭلاپمۇ باقماپتىكەنمەن!» دېگەن. شۇ كۈنى

پۈتۈن يېرىم كۈن ۋە ئاخشىمى قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى فون براۋھىچ بىلەن باش قوشۇپ، گىتلېرنىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش قوماندانلىق شتابىنىڭ ۋە باش شتابنىڭ ئىشلىرىغا قىلغان، «يول قويۇشقا بولمايدىغان» مۇداخىلىسىنى مۇزاكىرە قىلدى. ئۇ ئاخىردا قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى باش قوماندانى بىلەن ئۆزىنىڭ خىزمەتتىن ئىستېپا بېرىشىنى تەكلىپ قىلدى. براۋھىچ ئۇنىڭغا قوشۇلمىدى. ھالدىر خالىرىسىگە مۇنداق دەپ يازغان: «چۈنكى ئۇ بۇنداق قىلىش ئەمەلىي ئەمەس، ئۇنىڭ پايدىسىمۇ يوق دەپ قارايدىكەن.» قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ بۇ توغۇ يۇرۇك مارشالى بۇ قېتىممۇ ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى يېغىرىتورىغا بۇرۇنقىدەكلا تىز پۈككەن.

جەنۇبىي يۆنىلىش تەرەپتە، رۇندستېدنىڭ قىسىملىرى ئوتتۇرا يۆنىلىشتىن ئاجرىتىپ بېرىلگەن گۇدېرىئاننىڭ برونېۋىك قىسىملىرىنىڭ ۋە پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسىنىڭ ياردەمى بىلەن ئاخىر ھۇجۇم قوزغىدى. كىيېۋ 19 ـ سېنتەبىردە قولدىن كەتتى. گىتلېرنىڭ قارىشىچە، بۇ «دۇنيادا مىسلى كۆرۈلۈپ باقمىغان ئەڭ چوڭ ئوپېراتسىيە ئىدى. لېكىن كىيېۋدا چوڭ غەلىبىنى قولغا كەلتۈرگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ بەزى گېنېراللىرى بۇ ئوپېراتسىيىنىڭ ستراتېگىيە جەھەتتىكى ئەھمىيىتىدىن گۇمانلانماقتا ئىدى. ئوتتۇرا يۆنىلىشتە، بوكىنىڭ برونېۋىك قىسىملىرى بولمىغان گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىسى سمولېنسكىنىڭ شەرقىدىكى يېراق بولمىغان دېسنا دەرياسى ئەتراپىدا ئىككى ئايدىن بېرى ئىلگىرىلىمەيۋاتاتتى. كۆزنىڭ يامغۇر پەسلى يېتىپ كېلىشكە ئاز قالغانىدى، شۇ چاغدا روسىيىنىڭ يوللىرى پاتقاقلىققا ئايلىنىپ كېتەتتى. ئۇنىڭ كەينىدىنلا يەر ـ جاھاننى مۇز قاپلايدىغان زىمىستان قىش كېلەتتى.

شىمالىي يۆنىلىشتە، مارشال فون لېبنىڭ گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىسى گىتلېرنىڭ بۇيرۇقى بىلەن 1941 ـ يىل ئاۋغۇستنىڭ

ئاخىرلىرىدا 32 پىيادىلەر دىۋىزىيىسى، تۆت ماتورلاشقان دىۋىزىيىسى، تۆت تانكا دىۋىزىيىسى، بىر ئاتلىق ئەسكەر برىگادىسى، 6 مىڭ زەمبىرەك، 4 مىڭ 500 مىنامیوت ۋە 100 ئايروپىلان بىلەن لېنىنگرادقا ھۇجۇم قىلدى. گېتلېر 1 ـ سېنتەبرىنىڭ ئالدىدا لېنىنگرادنى چوقۇم ئىشغال قىلىمىز، دەپ جار سالدى ھەم بۇ شەھەرنى چوقۇم يەر شارىدىن يوق قىلىۋېتىش كېرەك، دەپ غالجىرلىق بىلەن چۇقان كۆتۈردى.

لېنىنگراد ئۆكتەبر ئىنقىلابىنىڭ بۆشۈكى، سوۋېت ئىتتىپاقى بويىچە ئىككىنچى چوڭ شەھەر ۋە مۇھىم پورت ۋە سانائەت، مەدەنىيەت مەركىزى ئىدى، نوپۇسى ئۈچ مىليون ئىدى. ستالىن ئۇ شەھەردىكى ئارمىيە ۋە خەلقنى ھەرقانداق بەدەل تۆلەشكە قارىماي شەھەرنى ساقلاپ قېلىشقا چاقىردى. ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرلىرىدا، گېرمانىيە ئارمىيىسى لېنىنگرادنىڭ شەرقىي جەنۇبىدىكى توسكانا، مۇكا قاتارلىق جايلارنى بېسىۋېلىپ، لېنىنگرادنى شەرق تەرەپتىن مۇھاسىرىگە ئالماقچى ۋە نۆۋا دەرياسىنىڭ سول قىرغىقى بىلەن مېڭىپ لادوگا كۆلى تەرەپكە ئىلگىرىلىمەكچى بولدى. 9 ـ سېنتەبردە، نېمىسلار دالادوكا كۆلىنىڭ جەنۇبىي قىرغىقىغا يېتىپ كېلىپ، شلىشىربۇرگنى بېسىۋېلىپ، لېنىنگرادنى قۇرۇقلۇق تەرەپتىن مۇھاسىرىگە ئالدى. شۇنىڭدىن كېيىن، سوۋېت قىزىل ئارمىيىسى 900 كۈن داۋاملاشقان لېنىنگرادنى قوغداش جېڭىگە باتۇرلۇق بىلەن ئاتلاندى.

گېتلېر ئۆزىنىڭ ئارمىيىسىگە قامال قىلىش، توختىماي بومبارداىمان قىلىش بىلەن لېنىنگرادنى تۈزلىۋېتىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى.

ھالدىرمۇ غالجىرلىشىپ، ئۇ يەردىكى ئاچارچىلىق گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمىغا ماسلىشىپ بېرىدۇ، دېدى.

لېنىنگراد خەلقى ئىنتايىن ئېغىر كۈنلەردە قالغانىدى. پۈتۈن شەھەر مۇھاسىرىدە، قۇرۇقلۇقتا بىرمۇ يول يوق، پەقەت «ھايات يولى» دەپ ئاتالغان لادوكا كۆلىلا ئىچكى قۇرۇقلۇقتا تۇتىشىدىغان بىردىنبىر يول ئىدى. لېكىن بۇ يول بىلەن كەلگەن تەمىناتلار لېنىنگراد خەلقىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايتتى. شەھەردە تېز ئارىدا ئاچارچىلىق باشلىنىپ، ئىشچىلارنىڭ كۈندىلىك يەيدىغان بولكىسى يەتتە سەر توققۇز مىسقالغا چۈشۈپ قالدى، باللار بىلەن كېسەللەرنىڭ ۋە ئاۋەتتىكى خىزمەتچى خادىملارنىڭ كۈندىلىك نورمىسى ئۈچ سەر توققۇز مىسقال ئىدى.

لېكىن قەھرىمان لېنىنگراد ئارمىيە ۋە خەلقى گىتلېرنىڭ مۇھاسىرىسى ۋە بومبارىمانلىرىدىن قورقۇپ قالمىدى، ئاچارچىلىقتىمۇ تىز پۈكمىدى. ئۇلار سوۋېت ئىتتىپاقى كومپارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە بىردەك ئىتتىپاقلىشىپ، نېمىس باسقۇنچىلىرى بىلەن باتۇرلارچە كۈرەش قىلدى. شەھەردىكى ھەرخىل مۇداپىئە ئىستېھكاملىرىنى كۈچەيتتى. ئىشچىلار دۇشمەننىڭ توپ ئوقلىرى ئاستىدىمۇ خىزمەت ئورۇنلىرىدىن ئايرىلماي، داۋاملىق ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللاندى. پۈتۈن شەھەر خەلقىنىڭ ئۆزىنى قوغداش كۈرەشلىرى مەكگۇ بۇزۇلماس پولات تامدەك نېمىسلارنىڭ ئالدىنى توسۇپ تۇراتتى. گېرمانىيەنىڭ فاشىست ئارمىيىسى بۇ قەھرىمان شەھەرگە زادىلا بېسىپ كىرەلمىدى.

گىتلېر ئەسلىدە لېنىنگرادنى ئالغاندىن كېيىن، پۈتۈن كۈچىنى شەرقىي شىمال تەرەپتىن يۆتكەپ كېلىپ موسكۋاغا ھۇجۇم قىلماقچى ئىدى. لېكىن ئۇنىڭ ئارزۇسىنىڭ تەتۈرىسىچە، لېنىنگرادنى ئالالمىدى. ئۇلار لېنىنگرادقا زور كۈچ بىلەن ھۇجۇم قىلغان بولسىمۇ، بۇ شەھەر يەنىلا قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى.

بۇ ئەھۋال گىتلېرنىڭ پۈتۈن پىلانىنى يەنە بىر قېتىم قالايمىقانلاشتۇرۇپ، گېرمانىيە ئارمىيىسىنى بۇ شەھەرنى ئىشغال قىلىش نىيىتىدىن ۋاقتىنچە ياندۇرۇپ، ھۇجۇم نىشانىنى موسكۋاغا قارىتىشقا مەجبۇر قىلدى.

ئونىنچى باب گىتلېر: كىيىۋ جېڭى دۇنيا تارىخىدا ئەڭ ئۇلۇغ بىر جەڭ بولۇپ قالغۇسى

△ گىتلېر: گېنېرالىلىرىمىزنىڭ ھەربىي ئىقتىسادتىن قىلچە خەۋىرى يوق

△ گىتلېر گۆدېرىئانغا: ئوڭغا بۇرۇل! كىيىۋغا قاراپ ئالغا! دېدى

△ ستالىن بۇدىيونىنىي خىزمىتىدىن قالدۇرۇۋەتتى

△ 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانى: بىز گېرمانىيىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى غەلىبىسىگە يول ئېچىۋاتىمىز

△ ستالىن: كىيىۋنى ھەرقانداق قىلىپ بولسىمۇ ساقلاپ قېلىش كېرەك

△ تىموشېنكو چارىسىز قالدى

△ ئوبوستۇبرد: ئىمپېرىيە بايرىقى كىيىۋ ئاسمىنىدا لەپىلدىسۇن!

△ غەربىي - جەنۇب يۆنىلىشى ئارمىيىسى بەربات بولدى

1941 ـ يىلى 20 ـ ئاۋغۇستتا، گېرمانىيەنىڭ «مەركىزىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى بىلەن «جەنۇبىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى تۆز سىزىق بويىچە ئىلگىرىلىدى. ئىككى قوشۇننىڭ ئارىلىقى 350 كىلومېتر كېلەتتى. تۆز سىزىق لىنىيىسىنىڭ مەركىزى بىلەن ئارقا سەپنىڭ ئارىلىقىمۇ 550 كىلومېتر بار ئىدى. گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ھۇجۇمى ئۇچ بۇرجەك شەكىلدە كېتىۋاتاتتى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ غەربىي ـ جەنۇب كورپۇسى دەل مۇشۇ ئۇچ بۇرجەك رايوندا ئىدى. گىتلېر بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ، 21 ـ ئاۋغۇستتا 35 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇقنى چۈشۈرۈپ گېرمانىيە قوشۇنلىرىدىن قىرىم بىلەن دونېتسنىڭ سانائەت رايونلىرىنى بېسىۋېلىش ۋە شۇ ئارقىلىق روسىيىنىڭ كاۋكازغا بارىدىغان نېفىت تەمىنات لىنىيىسىنى ئۈزۈپ تاشلاشنى تەلەپ قىلدى. بۇيرۇقتا يەنە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ غەربىي جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ 5 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى يوقىتىش، گۇدېرىئاننى بۇ قېتىمقى ئوپېراتسىيەگە قوماندانلىق قىلىشقا تەكلىپ قىلىش تەلەپ قىلىنغان.

گۇدېرىئان برونېۋىك قوشۇننىڭ قۇرغۇچىسى ۋە «چاقماق تېزلىكىدىكى ئۇرۇش» نىڭ مۇتەخەسسىسى ئىدى. ئۇ «فىئورېرنىڭ بۇ بۇيرۇقىغا قىزىقمىدى ھەم 2 ـ برونېۋىك گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىدىن ئەسكەر يۆتكەشكە قارشى چىقتى. 23 ـ ئاۋغۇستتا، گۇدېرىئان ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ بېرلىنغا كېلىپ گىتلېر بىلەن كۆرۈشتى. گىتلېر ئۇنىڭ خىلمۇ خىل سەۋەبلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپ، ئۆزىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىگە ھۇجۇم قىلماقچى بولغانلىقىنىڭ ئۇرغۇن سەۋەبلىرىنى سۆزلەپ كەتتى. ئاخىردا: «مېنىڭ گېنېرالىرىمنىڭ ھەربىي ئىقتىسادتىن قىلچە خەۋىرى يوق»

دېدى. بۇ بىر ئېغىز گەپ ئۇنىڭ ئەسلى مەقسىتىنى ئاشكارىلىغانىدى: ئۇنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھۇجۇم قىلىشى ئىقتىسادىي جەھەتتىن ئويلىغانلىقىدىن ئىدى. ئۇ گۇدېرىئانغا قاتتىق بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ئەمدىكى نىشان كىيېۋ، دېدى. گۇدېرىئان ئۆزىنىڭ «فىئورېر»نىي قايىل قىلالمايدىغانلىقىنى چۈشەندى، ئەتراپتا تۇرغان گېنېرالارمۇ بېشىنى لىڭشىتىپ گىتلېرنى قوللىدى.

گۇدېرىئان ئۆزى يالغۇز بولۇپ قېلىپ تالىشىشقا ئامالسىز قالدى. ئاخىردا ئۇ گىتلېردىن ئۆزىنىڭ بىرونېۋىك قىسىملىرىنى پارچىلىۋەتمەي، سوغۇق چۈشكىچە جەڭ نىشانىغا يېتىۋېلىشىغا يول قويۇشنى تەلەپ قىلدى. گىتلېر ئۇنىڭ تەلىپىنى تەستىقلىدى. قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ باش شتاب باشلىقى ھالدېر گىتلېرنىڭ ئەسلىدىكى پىلانىنى ئۆزگەرتكەنلىكىنىڭ يامان ئاقىۋىتىنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتاتتى، ئەمما قارشى پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويالمىدى. ئۇ گۇدېرىئاننىڭ پۈتۈن بىرونېۋىك گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى بىراقلا ئىشقا سېلىشقا قوشۇلمايتتى، لېكىن گۇدېرىئان زادىلا يول قويمىدى، نەتىجىدە ئىككى تەرەپ قارشى تەرەپنى گەپكە كىرگۈزەلمەي تارقاپ كېتىشتى. لېكىن گۇدېرىئان قوماندانلىق شتابىغا بارغاندا، ئۇنىڭ بىرونېۋىكلىرى بۆلۈپ ئىشلىتىلىشكە باشلىغانىدى، نەتىجىدە، گۇدېرىئاننىڭ پۈتۈن ئەجرى يوققا چىقتى.

24 ـ ئاۋغۇستتا، گۇدېرىئان ئۆزىنىڭ 2 ـ بىرونېۋىك ئارمىيىسىدىن 74 ماتورلاشقان قىسمىنى ئوڭ قانىتقا، 47 ماتورلاشقان قىسمىنى سول قانىتقا قويۇپ جەنۇبقا ھۇجۇم قىلىش توغرىسىدىكى بىر بۇيرۇقنى ئامالسىز قول قويدى. 25 ـ ئاۋغۇستتا، گۇدېرىئان 2 ـ بىرونېۋىك ئارمىيىسىنى «مەركىزىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىدىن ئايرىپ چىقىپ جەنۇبقا ھۇجۇم قىلدى. 2 ـ بىرونېۋىك قىسىم جەنۇبقا يۈرۈش قىلغاندا،

بىمسلارنىڭ «جەنۇبىي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى كىيىۋنى قوغداۋاتقان سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 5 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى كىيىۋنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن پۈتۈن كۈچى بىلەن قارشىلىق قىلىدۇ، دەپ ئويلاپ، گىتلېرنىڭ پلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن زور كۈچ بىلەن قورشاپ ھۇجۇم قىلىشقا تەييارلىق قىلدى.

27 - ئاۋغۇستتا، ئۇلار گېرمانىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى قوماندانلىق شتابىغا ئۇزىنىڭ جەڭ پلانىنى سۇنۇپ، 2 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە بىلەن ئەسلىدە «مەركىزي» گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە تەۋە بولغان 2 - برونېۋىك قىسمىنى تەڭ ئىشلىتىش، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 17 - كىيېۋ ھەربىي رايون ئارمىيىسىنى جەنۇب بىلەن شىمالدىن تەڭ قورشاپ يوقىتىش تەكلىپىنى بەردى. مۇھاسىرىگە ئېلىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش ئۈچۈن، گېرمانىيىنىڭ 17 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى دنېپر دەرياسىدىن ئۆتۈپ 1 - برونېۋىك قىسىم ھۇجۇمغا ئۆتكەندە، تېز ۋاقىت ۋە تېز سۈرئەتتە سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ كەينىگە تەرىپىگە ئۆتۈۋېلىشنىمۇ ئويلاشتى. 2 - برونېۋىك قىسىم شىمالدىن جەنۇبقا ھۇجۇم قوزغاپ، 1 - برونېۋىك قىسىم بىلەن كىيېۋنىڭ ئارقا تەرىپىدە ئۇچرىشىپ مۇھاسىرىگە ئالماقچى بولۇشتى.

31 - ئاۋغۇستتا، ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ماسلىشىشى بىلەن، گېرمانىيىنىڭ 17 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ قارمىقىدىكى 11 - كورپۇس، 52 - كورپۇس دنېپر دەرياسىدىن ئۆتۈپ، كرېمېنچۇگتا ئاكوپ - پوتەيلەرنى ياسىدى. بۇ چاغدا نېمىس قوشۇنلىرى كىيېۋنى ئاساسەن قورشاۋغا ئېلىپ بولغانىدى، ئەمما قورشاۋ ئىچىدىكى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ ئاخىرغىچە بەرداشلىق بېرىش - بېرەلمەسلىكى ھازىرچە مەلۇم ئەمەس ئىدى.

دەل مۇشۇ چاغدا، ستالىن گېرمانىيە ئارمىيىسى ئۈچۈن چوڭ بىر ياخشى ئىش قىلىپ بەردى. ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرىدا،

ستالىن بىلەن سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ باش شتابى گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ھەربىكەت يۆنىلىشلىرىنى سىزىپ قالغانىدى. لېكىن ستالىن غەربىي - جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ چېكىنىشىنى توختىتىپ، ئەسلى ئورنىغا قايتىش، ھەرقانداق چىقىمغا قارىماي، گىسنا، سۇلا، دنېپر دەريالىرىدىكى مۇداپىئە لىنىيىلىرىنى قوغداش، دونېتس سانائەت رايونىدىن شەرققە ئېلىپ ماڭغان ماددىي بۇيۇملارنى غەربىي رايونغا يۆتكەش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە زور تۇركۈمدە باشقا جايلاردىن بۇ يەرگە ئەسكەر يۆتكىدى، ئۇلار گىسنا دەرياسى بىلەن دنېپر دەرياسىنىڭ ئالدىغا چىقىپ تۇرغان رايونىنى قوغدىماقچى ئىدى، كىيېۋ بولسا شۇ رايونىنىڭ ئەڭ ئالدىغا جايلاشقانىدى.

كىيېۋ دنېپر دەرياسىنىڭ ئوڭ قاسنىقىغا جايلاشقانىدى. رېۋايەتلەردىن قارىغاندا، بۇ شەھەرنىڭ كىيې، شوك، ھورىف دەيدىغان ئۈچ ئاكا - ئۇكا بەرپا قىلغان بولۇپ، شەھەرگە بىرىنچى ئادەمنىڭ ئىسمى قويۇلغانىكەن. مىلادى 864 - يىلى، كىيېۋنى نوۋگورودلۇق نورمانلار بېسىۋالغان. 882 - يىلى كىيېۋ كىنەزى بۇ شەھەرنى پايتەخت قىلغان. 106 يىلدىن كېيىن، بۇ شەھەر پۈتۈن مەملىكەتنىڭ دىنىي مەركىزىگە ئايلىنىپ قالدى. كېيىن مۇڭغۇللار كېلىپ، 1240 - يىلى كىيېۋنى تۈپتۈز قىلىۋەتتى. بىر مەزگىلگىچە ۋەيرانە پېتى يېتىپ، كېيىن يەنە گۈللىنىپ شەھەر بەرپا بولۇشقا باشلىدى. 1320 - يىلى كىيېۋ لېتۋانىڭ تەۋەلىكىدە ئىدى، 1569 - يىلى پولشا تەۋەلىكىگە ئۆتۈپ كەتتى، 1686 - يىلى چار پادىشاھ تارتىۋالدى. 1917 - يىلدىن 1919 - يىلغىچە، كىيېۋ مۇستەقىل ئوكرائىنانىڭ پايتەختى ئىدى، 1934 - يىلى سوۋېت ئىتتىپاقى ئۇنى ئوكرائىنا سوۋېت سوتسىيالىستىك جۇمھۇرىيىتىنىڭ پايتەختى قىلىپ بېكىتتى. 1939 - يىلى، كىيېۋنىڭ ئاھالىسى 846 مىڭ بولۇپ،

پۈتۈن ئوكرائىنانىڭ مەدەنىيەت ـ ئىقتىساد مەركىزى بولۇپ قالدى. بىر ئۇنىۋېرسىتېت، بىر نەچچە مۇزېي، بىر قىرائەتخانا ۋە ھەرخىل سانائەت شىركەتلىرى، پاراخوت زاۋۇتى بارئىدى.

1 ـ سېنتەبىردە، 27 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ كرىمېنچۇگدىكى تاساداپىي كۆرسەتكەن ئازغىنا قارشىلىقىنى يېڭىپ، ئۇ يەرگە پوتەيلەرنى سالدى. بۇ چاغدا جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابى ۋەزىيەتنى تۆۋەندىكىدەك تەھلىل قىلغانىدى:

«قارىغاندا، قىزىل ئارمىيىنىڭ غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ 38 ـ، 26 ـ، 5 ـ گۇررۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنىڭ قوماندانلىقى ھازىرغىچە كۈچلۈك بولۇپ كېلىۋاتىدۇ. دېمىسا دەريانىڭ غەربىي ـ شىمال رايونىدىكى قىزىل ئارمىيە 2 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قىستىشى بىلەن 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىمىزنىڭ دنېپر دەرياسىدىكى ئىستېھكاملىرىغا بارغانسېرى كۈچلۈك بېسىم بولۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، قىزىل ئارمىيە كىيېۋنى تېخىمۇ ئۇزاق ۋاقىت تۇتۇپ تۇرماقچى بولۇۋاتقانلىقىمۇ 6 ـ، 2 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ كۈچلۈك قارشىلىقا ئۇچراۋاتقانلىقىنىڭ بىر سەۋەبى، شۇڭا بىزنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىمىزنىڭ مەقسەتلىرىنىڭ بىرى — دۈشمەن ئارمىيىسىنى گىسنا دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىنىدا مەھكەم ئىسكەنجىگە ئېلىش.»

قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابى موسكۋاغا ھۇجۇم قىلىش پىلانىنىڭ قۇرۇق گەپكە ئايلىنىپ قېلىشىدىن بەكمۇ ئەنسىرەيتتى، مارشال فون رۇندستېد بۇ ئىشقا تولىمۇ كۆڭۈل بۆلەتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇ يەنىلا موسكۋاغا قىلىنىدىغان ھۇجۇمنىڭ ئىككى تەرەپتىن قارشىلىقا ئۇچرىماي ئوڭۇشلۇق بولۇشىنى ئۇچۇن، ئالدى بىلەن كىيېۋنى ئېلىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى

چۈشىنەتتى.

شۇ كۈنى، فون رۈندستېد قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى بىلەن مەركىزي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابىغا ژەنىيەتنى تەپسىلي تەھلىل قىلغان بىر دوكلاتنى سۇنۇپ، كىيىۋ ئوپېراتسىيىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش توغرىسىدىكى تەپسىلىي تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويدى.

1 ـ سېنتەبىردە سۇنۇلغان بۇ دوكلاتتا ئالاھىدە تەكىتلەپ شۇنداق دېيىلگەنىدى:

«ئەگەر شەرقىي ئوكرائىنا چېگرىسى ئىچىدىكى دۇشمەن يوقىتىلمايدىغان بولسا، ئۇ چاغدا جەنۇبىي ياكى مەركىزي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ ھېچقايسىسى بۇ جەڭنى ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بارالمايدۇ. بۇ ئىككى ئارمىيىنىڭ ھازىرقى ھەربىكەتلىرىدە ئىلگىرىلەش ئىنتايىن چوڭ، شۇڭا ئۇلارنى ئەمدى موسكۋا ئوپېراتسىيىسىگە قاتناشتۇرمىز دەيدىغان بولساق، ئېنىقكى، كېچىككەن بولىمىز.

فون رۈندستېد ئۆزىنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ بۇ ئۇرۇشقا ئاللىبۇرۇن ئاتلانغانلىقىنى بىلدۈردى، ئەمما قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىقى شتابى شۇنىڭغىچە سۇس قاراپ كېلىۋاتاتتى. جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە قوماندانلىق شتابى ئاشۇ تەپسىلىي دوكلات ئارقىلىق قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابىنى ئاساسىي بۇيرۇقنى چۈشۈرۈشكە مەجبۇر قىلىشنى ئويلىدى، جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ باش شتاب باشلىقى گېنېرال پولكوۋنىك فون زودېستېئىن 1 ـ سېنتەبىردە 2 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ باش شتاب باشلىقى پولكوۋنىك فون ۋېسلېبگە يازغان خۇسۇسىي خېتىدە مارشال رۈندستېدنىڭ قايغۇسىنى ئىپادىلىگەن. ئۇ شۇنداق دەيدۇ: «موسكۋانى ئىشغال قىلىش ئۈچۈن چوقۇم بودىيوننىنى مەغلۇپ قىلىش كېرەك، قانچە تېز

بولسا شۇنچه ياخشى.»

قۇرۇقلۇق ئارمىيه قوماندانلىق شتابى تېخىچه ئىنكاس قايتۇرمايۋاتاتتى. ئاخىر بولماي، مارشال فون رۇندستېد هەربىكەت قوللىنىشقا باشلىدى. 4 ـ سېنتەبىردە، ئۇ 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى مىرگورود ـ لىيۇبلىن لىنىيىسىدىن هۇجۇم قىلىپ ئۆتۈشكه، بىرلا ۋاقىتتا يەنه 1 ـ گۇرۇپپىۋوي برونىۋىك ئارمىيىسىنى كىسوگېل ـ پولتاۋا لىنىيىسىگه يۇرۇش قىلىشقا بۇيرۇق قىلدى.

گېرمانىيه قۇرۇقلۇق ئارمىيىسى مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيه بىلەن شىمالىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيه شۇ كۈنلەردە خەتەرلىك ئەهۋالدا تۇرۇۋاتقاچقا، كەسكىن قارارغا كېلەلمەي ئىككىلىنىپ قالغانىدى. ئۇلار سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بارغانسېرى كۈچ ئەسكىرىي كۈچىنى گىسنا دەريا‌سى بىلەن دنېپر دەريا‌سى بويلىرىدىكى لىنىيىلەرگه قويۇۋاتقانلىقىنى ئوچۇق كۆرۈپ يەتكەندىن كېيىن، ئاندىن بۇ جەڭنىڭ پۈتكۈل هوقۇقىنى قوللىرىغا ئېلىشتى.

6 ـ سېنتەبىردە، ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگه شۇنداق دەپ ئۇقتۇرۇش قىلدى: «جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيه پرىنسىپ جەهەتتە، دنېپر دەريا‌سىنىڭ شەرقىدىكى ئاللىبۇرۇن باشلانغان ئۇرۇشقا پىلان بويىچه قاتنىشىدۇ. باش قوماندان مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى جەڭلەرگه ئاتلىنىش ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈۋەتمەسلىك ئۈچۈن، بۇ بىرلەشمه جەڭنى تېز ئايا‌غلاشتۇرۇشنى ئۈمىد قىلىدۇ.»

قۇرۇقلۇق ئارمىيه قوماندانلىق شتابى 6 ـ سېنتەبىردىن باشلاپ، بۇ بىرلەشمه جەڭنىڭ قوماندانلىقىغا زور كۈچ بىلەن ئارىلىشىشقا باشلىدى. جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ بۇگۈنگىچه بولغان هەربىكەتلىرى پرىنسىپ جەهەتتە قوشۇلۇشقا

ئېرىشكەن بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئۆزگىرىش بار ئىدى، يەنى 1 ـ برونېۋنىك قىسىم پولىتاۋا تەرەپكە ئەمەس، بەلكى زومنى تەرەپكە ھۇجۇم قىلىۋاتاتتى ھەم ئۇ يەردە 2 ـ برونېۋنىك قىسىم بىلەن ئالاقىلىشىۋالغانىدى. 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ كۆپ قىسىم ئەسكىرىي كۈچى شەرقىي قانائتى ساقلاۋاتاتتى، بىرلەشمە جەڭگە پەقەت بىرلا كورپۇس قاتنىشىۋاتاتتى.

7 ـ سېنتەبىردە، ھالدىر ئۆزى ئومانغا كەلدى. فون روندستېدنىڭ قوماندانلىق شتابى شۇ يەردە ئىدى. باش شتاب باشلىقى ھالدىر دوكلاتنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، مارشال فون روندستېد ۋە ئۇنىڭ شتاب باشلىقى بىلەن سۆھبەتلەشتى. بۇ قېتىمقى سۆھبەتتە جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە قوماندانلىق شتابىنىڭ 8 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇقىنى مەيدانغا كەلتۈردى. بۇ بۇيرۇق بويىچە قوشۇنلار ئاخىرقى ھېسابتا بىرلەشمە ھۇجۇمغا قاتناشتى. بۇيرۇقنىڭ 3 ـ ماددىسىدا بۇ قېتىمقى بىرلەشمە جەڭنىڭ نىشانى بېكىتىلگەنىدى.

«كرىمېنچۇگ، نېسىڭ، كونوتوپ رايونلىرىدىن يولغا چىقىپ، دنېپر دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا ئېقىنى بىلەن دېسنا دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىمىدىكى دۇشمەن ئارمىيىسىنى قورشاپ يوقىتىش كېرەك.»

بۇنىڭ بىلەن، كىيېۋ بىرلەشمە جېڭى — 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىكى تېپىك يوقىتىش ئۇرۇشى — ئاندىن «رەسمىي» باشلاندى. گېرمانىيىنىڭ ئوچ پىيادە ئەسكەرلەر گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ كۆپ قىسىم ئەسكىرىي كۈچى ئىككى برونېۋنىك قىسىم (جەمئىي 581 تانكا)، 4 ـ ھاۋا ئارمىيە چوڭ ئەترىتى (203 بومبارداىمانچى ئايروپىلان، 166 قىرغۇچى ئايروپىلان، 39 ئېغىر تېپلىق قىرغۇچى ئايروپىلان، 60 كۈزەتچى ئايروپىلان ۋە 13 رازۋېتكا ئايروپىلانى) بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ يەتتە گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئوتتۇرىسىدا

ئوكرائىنادا جەڭ باشلىنىپ كەتتى.

گۇدېرىئانىنىڭ 2 - برونېۋىك گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىسى بۇ ئامبۇر شەكىللىك ھۇجۇم يۆنىلىشىنىڭ سول قانىتىدا ئىدى. لېكىن بۇ ئارمىيىدىن بىر كورپۇسلا ئۇرۇشقا كىرەلىدى، چۈنكى يەنە بىر كورپۇس (47 - ماتورلاشقان كورپۇس) پۈتكۈل شەرقىي قانىتىنى قوغدىشى كېرەك ئىدى. بۇ پالاكەتلىك ئورۇنلاشتۇرۇش گۇدېرىئانىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى ئەمەس ئىدى، گۇدېرىئانغا قويۇپ بەرسە، شەرقىي قانىتىنى قوغدىمايلا، ئىككى كورپۇس برونېۋىكلىرى بىلەن جەنۇبقا يۇرۇش قىلىپ، بۇ بىرلەشمە جەڭنى تېزلا غەلىبىگە ئېرىشتۈرگەن بولاتتى. ئەمما ئۇنىڭ بۇ پىلانى ھەرقانداق قىلسىمۇ ئەملگە ئاشمايتتى، چۈنكى گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابى 47 - ماتورلاشقان كورپۇسنىڭ دېسنا دەريا سىنىڭ شەرقىگە ھۇجۇم قىلىشىغا ھەرگىز يول قويمايتتى. گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىلەر بىلەن برونېۋىك گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئىختىلاپ بارغانسېرى چوڭىيىپ كەتتى، ھەتتا بەزىلەر گۇدېرىئانىنىڭ ۋەزىپىسىنى ئېلىپ تاشلىماقچىمۇ بولۇشتى.

3 - سېنتەبردە، 2 - برونېۋىك گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىسى 24 - ماتورلاشقان كورپۇسنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ھەرىكىتىگە ئاقارتما بۇيرۇق چىقاردى. بۇ ئاددىي بۇيرۇقتا شۇنداق دېيىلگەن:

«دۇشمەن 2 - گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىنىڭ سول تەرىپى بىلەن شەرقىي - جەنۇب تەرەپكە قاراپ چېكىنىۋاتىدۇ. 2 - برونېۋىك گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىسى ئوك تەرەپتىن دۇشمەنگە ھۇجۇم قوزغىسۇن، 24 - ماتورلاشقان كورپۇس باخماچ - كونوتوپ لىنىيىسىگە ھۇجۇم باشلىسۇن . . . ئاندىن 10 - ماتورلاشقان پىيادە ئەسكەرلەر دۇنزىيىسى كورۇپو كۆۋرۈكىدىن جەنۇبقا قاراپ ئىلگىرىلىسۇن. . . »

بۇ ھۇجۇم بىلەن 10 - ماتورلاشقان پىيادە ئەسكەرلەر

دۇنزىيىسى كەينى تەرەپتىن كېلىدىغان تەھدىتتىن قۇتۇلغاندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، 4 ـ برونېۋىك دۇنزىيىسى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ سول قانىتىغا تۈيۇقسىز بۆسۈپ كىرىپ، نەتىجىدە سوۋېت ئارمىيىسى سېيىم دەريانى تەرەپكە قاراپ چېكىنىشكە باشلىدى.

7 ـ سېنتەبىردە، گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ھەرقايسى دۇنزىيىلىرى سېيىم دەريانىڭ جەنۇبىي قىرغىقىغا يېتىپ كەلدى.

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 5 ـ گۋېۋىپېۋوي ئارمىيىسى شۇندىلا دۈشمەن برونېۋىك قىسىملىرىنىڭ ئۆزىنىڭ كەينى تەرىپىدە پەيدا بولۇپ قالغانلىقىنى بايقىدى. گېنېرال مايور پوتاپوۋ مارشال بۇدیوننىدىن نېمىسلار بۇ يولنى كېسىپ تاشلاشتىن ئىلگىرى قوشۇننى شەرققە چېكىندۈرۈپ كېتىشكە رۇخسەت قىلىشنى تەلەپ قىلغاندا، ئىچكى ئۇرۇش مەزگىللىرىدە چېكىنىشنىڭ نېمىلىكىنى بىلمىگەن بۇ ياشانغان قەھرىمان ئۆز قوشۇنلىرىنىڭ خەتەرلىك ئەھۋالدا قالغانلىقىنى ئاخىر چۈشىنىپ يېتىپ، چېكىنىشكە قوشۇلدى.

بۇ چېكىنىشكە موسكۋا ئارىلىشىپ، ستالىن ھەرقانداق قىسمىنىڭ چېكىنىشىگە قەتئىي يول قويمىدى. نېمىسلارنىڭ 3ـ برونېۋىك دۇنزىيىسىنىڭ زەربىسىدە «بۇراسكىنىڭ يۆنىلىش ئارمىيىسى» بىلەن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان 21 ـ گۋېۋىپېۋوي ئارمىيىنى بۇدیوننىنىڭ قوماندانلىقىغا ئۆتكۈزۈپ بەردى. ستالىن بۇدیوننىدا يېتەرلىك كۈچ بولسىلا گۈدېرىئانىنىڭ ھۇجۇمىنى توسۇپ قالالايدۇ، دەپ ئىشىنەتتى. ئۇ بۇدیوننىنىڭ چېكىنىش تۇغرىسىدىكى تەكلىپىنىڭ تېگىگە يېتەلمىگەچكە، بۇ قېرى كازاك گېنېرالغا تېزلا ئىشەنمەيدىغان بولۇپ قېلىپ، بىرنەچچە كۈندىن كېيىنلا ئۇنى ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇۋەتتى.

سوۋېت ئارمىيىسى گاسنا دەريانىڭ جەنۇبىغا

چېكىنگەندىن كېيىن، 8 ـ سېنتەبردىن باشلاپ چېرنوۋس ـ نېژىن تۆمۈريولىنى بويلاپ مۇداپىئە لىنىيىسىنى قۇرۇشقا باشلىدى. هازىر چېرنكوۋ شەھىرىنىڭ شىمالىغا سوزۇلغان ئەڭ ئۇزۇن ئارىلىقتى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ قولىدا ئىدى. مەشھەد مۇداپىئە قۇرغان سوۋېت ئارمىيىسى مۇداپىئەسىنى ئۇچ تەرەپكە تەڭ يېيىشقا مەجبۇر بولدى. نېمىسلارنىڭ 98 ـ پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسىنىڭ بىر قىسمى جەنۇب تەرەپتىن بۇياقتا يېتىپ كەلگەن ھەم 17 ـ پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسى بىلەن ئالاقىلىشىۋالغانىدى. شۇڭا بۇ يەردىكى سوۋېت قوشۇنلىرىنىڭ 5 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە بىلەن ئالاقىلىشىشغا پەقەت شەرقىي ـ جەنۇب تەرەپتە تار بىرلا يول بار ئىدى.

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 5 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەقدىرىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى پەرەز قىلماق ئانچە قىيىن ئەمەس ئىدى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىلىرى ئۇ يەر ـ بۇ يەردىن بۆسۈلۈشكە باشلىدى. نېمىسلارنىڭ 43 ـ كورپۇسى دەل ئاشۇ بۆسۈلگەن جايلارنىڭ بىرىگە كىرىۋالغانىدى. سوۋېت قوشۇنلىرى مەلۇم رايونلاردا ھەرخىل شەكىللەر بىلەن قارشىلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئاساسىي جەھەتتىن بىرلىككە كەلگەن قوماندانلىقتىن ئايرىلىپ قېلىشقانىدى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ 5 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى پارچىلىنىپ كەتتى، ئاز بىر قىسمىلا 2 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ تۇرۇشلۇق يەرلىرىدە جەڭ قىلىشىۋاتاتتى. 10 ـ سېنتەبردە، 2 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى فون ۋېكس قوشۇنلىرىغا تۆۋەندىكىدەك بۇيرۇق چۈشۈردى:

«دۇشمەننىڭ كۆچلۈك قارشىلىقى، ناچار يول ۋە توختىماي يېغىۋاتقان يامغۇر سىلەرنىڭ ئالغا ھېسىشىڭلارنى توسۇپ قالالمىدى. سىلەرنىڭ بۇ قېتىمقى ھۇجۇمىڭلار بىرنەچچە كۈن

ئىچىده باشلىنىدىغان زور كۆلەملىك جەڭلەر ئۇچۇن ياخشى شارائىتلارنى يارىتىپ بەردى. بىز دۇشمەنلىرىمىزنىڭ مۇشۇ جايدا مۇھاسىرىگە ئالىنمىز ۋە يوقىتىمىز. سىلەر شۇنچە كۆپ جاپالىق جەڭلەرنى قىلغاندىن كېيىن دەم ئېلىشىڭلار كېرەك ئىدى. بىراق بىزنىڭ 2 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىمىزنىڭ ئالدىدا جاھىللىق بىلەن قارشىلىق كۆرسىتىۋاتقان دۇشمەنلىرى تېز سۇرئەتتە يوقىتىش، چېكىنىدۇرۇش ئىشى تۇرۇپتۇ. بىز ئۇچۇن ھەر بىر سائەت ۋاقىت قىممەتلىك، غەلىبىنىڭ چوڭ ياكى كىچىك بولۇشىغا مۇناسىۋەتلىك، شۇڭا بىز پۇتۇن كۈچىمىز بىلەن بۇ بىرلەشمە جەڭگە ئاتلىنىشىمىز كېرەك.»

ئەمدى نۆۋەت مارشال فون لېسىنىنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ پۇتۇن كۈچى بىلەن ئاتلىنىشىغا كەلگەندى. شۇ چاغدا 2 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە دېسنا دەرياسىنىڭ يۇقىرى ئېقىنىدىن ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ كېتەلەيتتى. قۇرۇقلۇق ئارمىيە باش قوماندانى 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىدىن تېز سۇرئەتتە دنېپر دەرياسىدىن، كىيېۋنىڭ شەرق تەرىپىدىن ئۆتۈشنى تەلەپ قىلدى. 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە قوماندانلىقى قارىشىچە، كىيېۋنىڭ ئىككى تەرىپىنىڭ ۋەزىيىتى جىددىي بولغاچقا، ھازىرچە ئۇلارنىڭ ئۇ يەردىن ئۆتۈشكە كۈچى يەتمەيتتى، شۇڭا 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ ئالغا بېسىشىغا يول ھازىرلاپ بېرىش ئۇچۇن، 2 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە چېرنۇۋۇس ئەتراپىدا بىر قېتىم ھۇجۇم قوزغىشى كېرەك ئىدى.

6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانى 1941 - يىلى 1 - سېنتەبىردە چۇشۇرگەن قىسقا بۇيرۇقىدا كىيېۋنىڭ شىمالىدىكى كۆۋرۈك بېشى ئىستىھكاملىرىنىڭ ئەھمىيىتىگە ناھايىتى ئېنىق چۇشەنچە بەرگەن:

«دنېپر دەرياسىدىكى كۆۋرۈك ئىستىھكاملىرىدا تۇرۇۋاتقان كوماندىر - جەڭچىلەر، سىلەر ھۇجۇم، مۇداپىئە ۋە جاپالىق

مەشغۇلاتلار داۋامىدا ئاجايىپ زور خىزمەتلەرنى كۆرسەتتىڭلار، بىز ھازىر گېرمانىيىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى غەلىبىسى ئۈچۈن يول ئېچىۋاتىمىز!»

سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى ئاللىبۇرۇن باشلانغان يوقىتىش جېڭىنىڭ پۈتۈن كۆلىمىگە تېخىچە توغرا ھۆكۈم قىلالمىغانىدى. ئۇلار پەقەت ھەرقانداق قۇربان بېرىشلەرگە قارىماي كىيېۋنى قوغداپ قېلىشقىلا تەييارلىق قىلدى، شۇڭا ئۇلار دېسنا دەريياسىنىڭ بويىدىكى ئوسجېرنىڭ ئىككى تەرىپىنىڭ مۇداپىئەسىنى كۈچەيتتى، ھەتتا چېرنوۋسنىڭ غەربىي جەنۇب رايونىغا قوشۇن يۆتكەپ كەلدى.

سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قوشۇن يۆتكىشى دېسنا دەريياسىنىڭ غەربىي قىرغىقىدىكى نېمىسلارنىڭ 98 - پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيەسىنىڭ ھازىرقى ھالىتى ئۈچۈن ياخشىلىق ئېلىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ھەرقايسى پولكلىرى شىمالغا ھۇجۇم قىلىپ، موروۋىسكىيەدىن چېرنوۋسقىچە بولغان ئارىلىقتىكى سوۋېت ئىشغال قىلدى. 98 - پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيەسى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ نۇرغۇن قوشۇنلىرىنىڭ ھۇجۇمىنى چېكىندۈردى، ئارقىدىنلا شىمالدىن جەنۇبقا ھۇجۇم قىلغان 17 - پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيەسى ئۇ سوۋېت قوشۇنلىرىنى قورشىۋالدى. كېيىنكى بىرنەچچە كۈن ئىچىدە گېرمانىيىنىڭ بۇ ئىككى دىۋىزىيەسى ئۇلارنىڭ ئۇ قوشۇنلىرىنى ھېچقانچە كۈچىمەيلا تارمار قىلدى.

11 - سېنتەبىردە، غەربتىن شەرققە ھۇجۇم قىلغان 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە بىلەن شىمالدىن جەنۇبقا ھۇجۇم قىلغان 2 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە شۇ يەردە ئۇچراشتى. 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە ئۆزىنىڭ كۈچىگە يۆلىنىپ دنېپر دەريياسى بىلەن دېسنا دەريياسىدىن ئۆتۈپلا قالماي، بەلكى يەنە كىيېۋ بىرلەشمە جېڭىگە قاتنىشىشتا ئېھتىياجلىق بولىدىغان ھەرىكەت

ئەركىنلىكىگە ئىگە بولدى.

مارشال فون لېسسن بىر بۇيرۇقنىدا بۇ جەڭگە شۇنداق باھا بەرگەن:

«جەنۇبتىكى جەڭ مەيدانىدا ھايات ـ ماماتلىق ئېلىشىش باشلاندى، جەنۇبتىن تارتىپ شىمالغىچە، گېرمانىيە قوشۇنلىرى بارغانلىكى يەرلىرىدە دۇشمەنگە قاقشاتقۇچ زەربە بەردى.

بىزنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىمىزنىڭ شىمال قانىتىدىكى قەھرىمان 51 ـ كورپۇس دىۋىزىيە دەريانىڭ دېسنا دەريانىسىدىن ئۆتۈپ ھەل قىلغۇچ ھۇجۇمنى باشلىۋەتتى. ئۇلارنىڭ شانلىق غەلىبىلىرى ئىنتايىن مۇشكۈل، يەر تۈزۈلۈشلىرى پەيدا قىلغان قىيىنچىلىقلارنى، يەر ۋە ئاسماندىكى دۇشمەنلەرنى يەڭگەندىن كېيىن قولغا كەلگەن، شۇڭا ئۇلار ئالىي مۇكاپاتلارغا لايىق. سوۋېت ئارمىيىسى بۇنداق تېز ھۇجۇمنى ئويلاپ باقمىغان، شۇ سەۋەبتىن ئۇلار ئۇزۇل ـ كېسىل مەغلۇپ بولدى. ھازىر يېڭى ھەربىكەت يولى ئېچىلدى.

6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ كوماندىر ـ جەڭچىلىرى، بۇ ئەھۋاللار سىلەرنىڭ ئۆتكەن بىر ئايدىكى جاپا ـ مۇشەققەتلەر بىلەن چارچاپ ھالىڭلاردىن كەتمەگەنلىكىڭلارنى، ئەكسىچە بارغانسېرى كۈچىيىپ كېتىۋاتقىنىڭلارنى دۇشمەنلىرىمىزگە ناھايىتى ئېنىق كۆرسىتىپ قويدى.

قىزىل ئارمىيە جەنۇبىي جەڭ سېپىدە گۈمران بولۇش ھارپىسىدا تۇرماقتا.

ھازىر غەلىبە بىلەن مۇكاپاتلار سىلەرنىڭ تېز سۈرئەتلىك ھەربىكەتلىرىڭلار بىلەن غەلىبەڭلارغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ تۇرماقتا.

ئالغا! دۇشمەنگە قاراپ ئۇررا!!

28 ـ ئاۋغۇست چۈشتىن كېيىن سائەت سەككىز، جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە «ئىككىنچى قەدەمدىكى بارباروسسا جەڭ پىلانى» توغرۇلۇق 7 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى.

بۇيرۇقنىڭ بېشىدىلا پۈتكۈل دۈشمەن ئەھۋالى تەھلىل قىلىنغان ۋە سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ دنېپر تەرەپكە چېكىنىشىنى پەرەز قىلىنغانىدى، شۇڭا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە دەرھال كەينىدىن قوغلاپ زەربە بېرىش بۇيرۇقى چۈشۈرۈلگەنىدى.

1941 ـ يىلى سېنتەبىردە، نېمىسلارنىڭ 52 ـ كورپۇسى كريوپكا كۆۋرۈكىنى ساقلاۋاتاتتى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن، سوۋېت ئارمىيىسى كريوپكىغا نۇرغۇن ئەسكەر يۆتكەپ كەلدى، بۇ ئۇلارنىڭ بۇ يەرنى بەرگۈسى يوقلۇقىنى، ھامان بىر كۈنى كۆۋرۈكنى قايتۇرۇۋالماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى بىلدۈرەتتى.

جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ خىيالى بويىچە، 1 ـ برونېۋنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە ئاللىبۇرۇن باشلىنىپ كەتكەن قورشاپ يوقىتىش جېڭىگە قاتناشماسلىقى كېرەك ئىدى. جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ 4 ـ سېنتەبىردىكى ئۇرۇش خاتىرىسىدە مۇنداق يېزىلغان:

«كۆۋرۈكنى ئىگىلىگەندىن كېيىن، 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە پۈتۈن كۈچى بىلەن شىمالدىكى مىرگورود ـ لۇبنى (بۇ يەر ئاساسلىق ھۇجۇم نىشانى) لىنىيىسىگە قاراپ ئىلگىرىلەيدۇ. ئۇنىڭدىن مەقسەت، لېتىس ـ نېژىن لىنىيىسىدىن ئۆتۈپ، شەرقىي ـ جەنۇب تەرەپكە ھۇجۇم قىلىۋاتقان 6 ـ، 2 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە ماسلىشىپ، دنېپرنىڭ ئوتتۇرا ئېقىمىنى بىلەن كېسىۋېتىش شەرقىدىكى دۈشمەننى يوقىتىش. 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ يىراقتا بېرىپ بۇ ۋەزىپىنى ئۆتىشىگە كراسنوگراد ـ پولتاۋادىن ئۆتۈپ كەتكەن 1 ـ برونېۋنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە يارىدەم بېرىدۇ.»

قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابى بۇ پىلانغا ئازراق ئۆزگەرتىش كىرگۈزدى. ئۇلار 1 ـ برونېۋنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى مۇھاسىرىنى بوغۇشتا ئاساسىي كۈچ ئورنىدا ئىشلەتمەكچى بولۇشقانىدى، جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە 11 ـ

سېنتەبىردىكى جەڭ خاتىرىسىدە بۇ پىلان توغرۇلۇق مۇنداق دېگەن:

«بىرنەچچە پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسىنى بىلەن كۆچەيتىلگەن 1 - بىرونېۋىك گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە كرېمېنچۇگ كۆۋرۈكىدىن چىقىپ رومنى - سۇلا دەريا سىنىڭ ئېغىزىغا ھۇجۇم قىلىدۇ، 2 - بىرونېۋىك گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى باخماچ - رومنى لىنىيىسىگە ھۇجۇم قىلىدۇ، ۋەزىپىسى لومان دەريا سى بىلەن سۇلا دەريا سىدىن ئۆتۈپ، 2 -، 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنىڭ ئالدىدىكى دۈشمەنلىك كەينى تەرىپىگە ئۆتۈش.

17 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ ئاساسىي كۈچى پولتاۋا - خاركوۋ تەرەپكە ئىلگىرىلەپ شەرقىي قانات نى مۇھاپىزەت قىلىدۇ.

بىرونېۋىك قىسىملارنى مۇشۇنداق ئىشلىتىش پىلانى قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابىنىڭ مەقسىتىگە ماس كەلگەچكە، جەنۇبىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابى بۇ پىلاننى ئىككى كۈن ئىلگىرى چۈشۈرگەن 8 - نومۇرلۇق بۇيرۇقنىڭ ئىچىگە كىرگۈزۈۋېتتى. بۇ بۇيرۇق بويىچە بولغاندا، 1 - بىرونېۋىك گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى كەينىگە بۇرۇلۇپ، غەربتىكى سۇلا دەريا سى لىنىيىسىگە ھۇجۇم قىلىپ، رومنى بىلەن لۇبىننىڭ ئوتتۇرىسىدىكى سۇلا دەريا سى توغرا كېلىدىغان جاينى قامال قىلاتتى. ئۇلارنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى، سوۋېت ئىتتىپاقى قوشۇنلىرىنىڭ مۇشۇ جايدىن چېكىنىشىنى 17 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ پىيادە ئەسكەرلىرى يېتىپ كەلگۈچە توسۇپ تۇرۇش ئىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار ئەھۋالغا قاراپ باشقا جايلارغا قاراپ يۇرۇش قىلاتتى.

13 - سېنتەبىر كۈنى كەچقۇرۇن، جەڭ مەيدانىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ «غەربىي - جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» نىڭ تەقدىرىنىڭ بىر تەرەپ بولىدىغانلىقىنى ئېنىق گەۋدىلەندۈرۈپ بەردى.

گېرمانىيەنىڭ 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى كرېمېنچۇگدا مۇستەھكەم ئىستىھكام قۇرۇۋالغان چاغدىن باشلاپلا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بۇ ئارمىيىسى ئېغىر ۋەزىيەتكە دۇچ كەلگەنلىكىنى سەزگەنىدى. گېنېرال پولكوۋنىك كىرپونوس 9 ـ سېنتەبىردىلا 5 ـ، 37 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنى دېسنا دەرياسى تەرەپكە چېكىنىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈرگەنىدى.

شۇ كۈنى ئۇ بۇدىيوننىغا ئەھۋالنىڭ خەتەرلىكلىكىنى، يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ ئىككى قانىتىنىڭ ئاشكارىلىنىپ قالغانلىقىنى، ئۆزىدە زاپاس قوشۇننىڭ يوقلۇقىنى ئېيتقاندا، مارشال بۇدىيوننى بۇ سەۋەبلەرنى ئىنكار قىلىشقا ئامالسىز قېلىپ، ھەربىي كومىسسار خرۇشچۇ بىلەن مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن، 11 ـ سېنتەبىر كۈنى موسكۋاغا دوكلات سۈندى:

«غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ ھەربىي كومىسسارىياتىنىڭ قارىشىچە، ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسى بىلەن، يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ ئارقا سەپكە چېكىنىشىنى تەلەپ قىلىشى ئورۇنلۇق. دۇشمەننىڭ مەقسىتى يۆنىلىش ئارمىيىسىنى نوۋگورود ـ سېۋېرسكىي بىلەن كرېمېنچۇگ تەرەپتىن قورشاش، دۇشمەننىڭ بۇ سۇيقەستىنى مەغلۇپ قىلىش ئۈچۈن كۈچلۈك گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنى ئىشقا سېلىش كېرەك. لېكىن «غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» نىڭ ئۈنىگىگا كۈچى يەتمەيدۇ. ئەگەر ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ ئۇنداق كۈچلۈك ئارمىيىنى توپلاشقا ئىمكانىيىتى يار بەرمىسە، ئۇ چاغدا «غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» ئارقىغا چېكىنمەي بولمايدۇ. چېكىنىش قانچىكى كەينىگە سۈرۈلسە، قوشۇن بىلەن تېخنىكىلىق قوراللارنىڭ زىيىنى شۇنچە كۆپ بولىدۇ.»

گېنېرال پولكوۋنىك كىرپونوس مارشال بۇدىيوننىڭ قوشۇلۇشى بىلەن 11 ـ سېنتەبىر كۈنى موسكۋاغا باردى. لېكىن ئۇنىڭ تەكلىپى بىلەن ئۆتۈنۈشلىرىنى ستالىن رەت قىلىۋەتتى،

چېكىنىش توغرۇلۇق چۈشۈرگەن بۇيرۇقنىغا قاتتىق خاپا بولۇپ، ھەرقانداق شەكىلدىكى چېكىنىشلەرنى رەت قىلدى، «غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» گە كىيىۋنى ھەرقانداق قىلىپ بولسىمۇ قوغداپ قېلىش، گۈدېرىئانىنىڭ برونېۋنىڭ قوشۇنلىرىغا قارشى قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈش تاييارلىقىنى قىلىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى.

گېنېرال بولكوۋنىك كىرپونوس نەتىجىسىز قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭ كەينىدىلا موسكۋادىن بۇدىيوننىنىڭ قوماندانلىق شتابىغا بىر ئادەم كېلىپ، ستالىننىڭ ئۇنى ۋەزىپىسىدىن قالدۇرغان بۇيرۇقىنى يەتكۈزدى. ستالىن ئۇنىڭ جەنۇبىي روسىيىنىڭ قوماندانلىق ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاپ، ئورنىغا سىبىرىيە زاپاس يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ قوماندانىنى قويدى. 13 ـ سېنتەبىردە، «مەركىزىي يۆنىلىش ئارمىيىسى» نىڭ قوماندانى تېموشېنكو بېلگورودقا كېلىپ، ئوكرائىنادىكى قىزىل ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق ھوقۇقىنى قولغا ئالدى.

لېكىن مارشال تېموشېنكومۇ ۋەزىيەتنى ئوڭشاشقا ئامالسىز قېلىپ، «غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» نىڭ شتاب باشلىقى لۇپكوۋنى يەنە بىر قېتىم موسكۋاغا ئەۋەتتى. بۇ قېتىم ستالىن كۆرۈنمەي تۇپكوۋنى باش شتاب باشلىقى مارشال شاپوشنىكوۋ قوبۇل قىلدى. مارشال شاپوشنىكوۋ «غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» نىڭ كىيىۋ ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى رايونلارنى قوغداپ قېلىشىدا چىڭ تۇردى.

شۇنىڭ بىلەن، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 4 ـ يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ تەقدىرى بەلگىلىنىپ بولدى.

مۇھاسىرە جەڭ لىنىيىسىنىڭ شەرقىي قانتى ئاخىر ساقلاپ قېلىندى.

20 ـ سېنتەبىردە، گۈدېرىئان ھەرقايسى برونېۋنىك پولكلىرىغا جەڭ مەيدانىدىن چېكىنىپ چىقىش توغرۇلۇق بۇيرۇق

چۈشۈردى، چۈنكى شۇ ئارىلىقتا قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق شتابى بىلەن مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە ئىككىنچى قەدەمدە موسكۋاغا ھۇجۇم قىلىشنىڭ لەيياقىتى خىزمەتلىرىنى باشلىۋەتكەنىدى.

نېمىسلارنىڭ 29 - كورپۇسنىڭ باشلىقى 1941 - يىلى 13 - سېنتەبىردە تۆۋەندىكىدەك بۇيرۇق چۈشۈردى:

29 - كورپۇسنىڭ كوماندىر - چەكچىلىرىگە:

6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە قوماندانى بىزنىڭ قوشۇنلىرىمىزدىن باتۇرلۇق بىلەن جەڭ قىلىپ تېز ئىلگىرىلىشىمىزنى تەلەپ قىلدى. شىمالىي قانىتىمىزدىكى دۈشمىنىمىز بىزگە ھاردىم بېرىش ئۈچۈن قەھرىمانلىق بىلەن جەڭ قىلىپ، ھەل قىلغۇچ غەلىبىلەرنى قولغا كەلتۈردى. بىز ئۇلارنىڭ كەينىدە قالماي، بۇرۇنقى جەڭگىۋار روھىمىز ۋە قۇدرەتلىك كۈچىمىزنىڭ ھازىرمۇ بىزنى ئىلھاملاندۇرۇپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىشىمىز كېرەك. ئوكراينا پايتەختى، مۇھىم نىشانىمىز بولغان كىيېۋ ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ. «ئىمپېرىيىمىزنىڭ بايرىقىنى كىيېۋ ئاسمىنىدا لەپىلدىتىش بىزنىڭ ئالدىمىزدىكى پىرنەچچە كۈن ئىچىدىكى شوئارىمىز بولۇپ قالسۇن!

فون ئوبېرستېفېر

شۇنىڭ بىلەن، گېرمانىيە ئارمىيىسى كىيېۋنى ئىشغال قىلىشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قارارىنى چىقىرىپ بولدى. بۇ شەھەر بۇگۈنگىچە دۈشمەننىڭ بىرنەچچە قېتىملىق ھۇجۇمىنى چېكىندۈرگەنىدى. ستالىننىڭ پىكرىگە ئاساسەن، سوۋېت قىزىل ئارمىيىسى بۇنىڭدىن كېيىنمۇ بۇ شەھەرنى مۇھىم ئىستېھكام قاتارىدا قوغداپ قېلىشى كېرەك ئىدى. «غەربىي - جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» نىڭ قوماندانى 11 - سېنتەبردىن باشلاپ

موسكۇادىن چېكىنىش بۇيرۇقى چۈشۈرۈشنى تەلەپ قىلىپ كېلىۋاتقان بولسىمۇ، ستالىن ئۆزىنىڭ پىكرىدە چىڭ تۇرۇپ، «كىيېۋنى ھەرقانداق قىلىپ بولسىمۇ ساقلاپ قېلىش» نى بۇيرۇدى.

بىرنەچچە ھەپتىدىن بېرى، كىيېۋ فېدېراتىپ جۇمھۇرىيەتلىنىڭ پايتەختى، دېگەن بارلىق شەرەپلەرنى ئۆزىدىن بېرى قىلىپ، ھەقىقىي بىر قورغانغا ئايلىنىپ قالغانىدى. توپ-زەمبىرەك ئوقلىرى شەھەر ئىچىگە كېچە - كۈندۈز چۈشۈپ تۇراتتى. پۈتۈن يەرنى ئىس - ئۈتەك قاپلىغان، كوچىلار ئۆلۈكتەك جىمجىت، ئاھالىلەر بىنالارنىڭ بەر ئاستى ئۆيلىرىگە تىقىلىۋالغانىدى. ھەر قېتىم توپ - زەمبىرەكلەرنىڭ ئاۋازلىرى ئۆچكەندە، كوچىلار ۋە مەيدانلار شۇئان ھەربىي ھەرىكەتلەر بىلەن جانلىنىپ كېتەتتى، ھەربىي ئەشيالارنى باسقان ئاپتوموبىللار، ھارۋىلار ئالدىراپ ئالدىنقى سەپكە ماڭاتتى، ئۇ تەرەپتىن كېلىدىغىنى ئۇزۇپ سەپ تارتىپ كېلىۋاتقان قوتقۇزۇش ئاپتوموبىللىرى ئىدى. ئاساسلىق كوچىلارغا تانكىغا قارشى ئورەكلەر كولىنىپ مىنالار كۆمۈلۈپ كەتكەنىدى.

ستالىن ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۈن كىيېۋنى قەتئىي قوغداپ قېلىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈرگەنلىكىنى بىلەتتى. كىيېۋنىڭ ستراتېگىيە جەھەتتە كەلتۈرۈپ بېرىدىغان پايدىسىنىڭ يوقلۇقى ستالىنغىمۇ مەلۇم، لېكىن كىيېۋ روسىيە تارىخىنىڭ بىر قىسمى بولغاچقا، روسىيە بايرىقىنىڭ كىيېۋ ئاسمىنىدا داۋاملىق لەپىلدەپ تۇرۇش - تۇرماسلىقى، ئۇنىڭ ئۈچۈن يۈز - ئابروي مەسىلىسى ئىدى.

1941 - يىلى 15 - سېنتەبىردە، گېرمانىيەنىڭ 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى كىيېۋغا غەرب تەرەپتىن ھۇجۇم قىلىش تەكلىپىنى بەردى. ئۇلارنىڭ قارىشىچە، دۈشمەننىڭ كۈچى، بولۇپمۇ توپ كۈچلىرى ئاللىبۇرۇن ئاجىزلىشىپ كەتكەنىدى،

بىرلا ھۇجۇم بىلەن مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلەيتتى. بۇيرۇق بويىچە، ھۇجۇم قىلىش ۋەزىپىسىنى 29 - كورپۇس ئۈستىگە ئالدى.

16 - سېنتەبىردە، گېرمانىيىنىڭ ھەرقايسى دىۋىزىيىلىرى پۈختا تەييارلىقتىن كېيىن، سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ ئېغىر قوراللار بىلەن قوراللانغان ئىستىھكاملىرىغا ھۇجۇم قىلدى، جەڭ ناھايىتى دەھشەتلىك بولدى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ قارشىلىقى بارا - بارا ئاجىزلاشتى.

17 - سېنتەبىردە، ستالىن ئاخىر كىيېۋدىن چېكىنىش بۇيرۇقى چۈشۈردى.

غەربىي - جەنۇب تەرەپتىن ھۇجۇم قىلغان گېنېرال مايور فون ھاتمانىنىڭ 71 - پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسى ئوك ۋە سول ئىككى قاناتتىكى جەڭدە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ، ئەمدىلىكتە پۈتۈن سەپ بويىچە ئىل دەرياسىدىن ئۆتۈشكە باشلىدى. 19 - سېنتەبىر چۈشتىن كېيىن بۇ دىۋىزىيە كىيېۋغا كىردى.

ئوكرائىنانىڭ پايتەختى نېمىسلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتتى.

19 - سېنتەبىر چۈشتىن كېيىن، كىيېۋنى تالىشىش جېڭى ئاخىرلاشتى.

1941 - يىلى 19 - سېنتەبىردە، دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى مۇنۇلارنى جاكارلىدى: «مارشال فون رۇندستېد بىلەن مارشال فون بوكنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرى قوزغىغان ھۇجۇم كەڭ كۆلەمدە قورشاپ يوقىتىش ئۇرۇشىغا تەرەققي قىلدى. گومېل بىرلەشمە جېڭىدىن كېيىن، بىزنىڭ كۈچلۈك قوشۇنلىرىمىز دېسكا دەرياسىنىڭ يۇقىرى ۋە تۆۋەن ئېقىنلىرىدا ئۇشتۇمتوت ھۇجۇم قوزغاپ، شىددەتلىك جەڭ بىلەن دېسكا دەرياسىدىن ئۆتتى،

ئاندىن ئۇ يەردىن داۋاملىق جەنۇبقا ھۇجۇم قىلىپ، جەنۇبتىن شىمالغىچە بولغان لىنىيىلەردە جەڭ قىلىۋاتقان قوشۇنلىرىمىز بىلەن ئۇچراشتى. بۇ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەر ئىنتايىن قىيىن شارائىت ئاستىدا 120 كىلومېتر كەڭلىكتىكى دائىرىنىڭ ئۇستىدىكى كرېمېنچوگنىڭ ئىككى قانتىنى ئارقىلىق دنېپر دەرياسىدىن ئۆتتى. 13 - سېنتەبىردە يۇقىرىدىكى ئارمىيىلەر كىيېۋنىڭ شەرقىگە 200 كىلومېتر كېلىدىغان جايدا ئۇچراشتى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ 4 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى مۇھاسىرىدە قالدى، يوقىتىلىش ئالدىدا تۇرماقتا.»

دۇنيا جامائەتچىلىكى 19 - سېنتەبىردىلا كىيېۋنىڭ شەرقىدىكى بىرلەشمە جەڭنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تاپتى، بۇ چاغدا بىرلەشمە جەڭ ئاخىرلىشىپ قالغانىدى. شۇ كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ «غەربىي - جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى» پۈتۈن بىر گەۋدە ھالىتىنى پۈتۈنلەي يوقاتقانىدى. بۇ قېتىم جەڭ مىسلىسىز تۇردە داۋاملاشتى، 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدىكى مۇھاسىرە ئۇرۇشلىرى (ستالىنگراد، مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە، لور) ئىچىدە كىيېۋدا بولغان جەڭدەك جەڭ بولغىنى يوق.

گېنېرال پولكوۋنىك كىرپونوس قوماندانلىق قىلغان يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ ساسلىقلاردا، ئورمانلاردا، ئېتىزلىقلاردا ئۇرۇش قىلىپ تارمار بولۇشىنى لوگىكىغا مۇۋاپىق ھەربىي ئىدىيە بىلەن تەھلىل قىلغىلى بولمايتتى. 22 - ئىيۇندىن باشلاپ، بۇ ئارمىيە ھەرخىل ئوڭۇشسىزلىقلارغا ئۇچراپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن جەڭگىۋارلىقى يەنىلا كۈچلۈك ئىدى، قىسمەن رايونلاردا خېلىلا ئۇستۇنلۇكتە ئىدى. لوخۋىتسا بىلەن لۇبنىدا ئېغىر مۇھاسىرىنىڭ ئېغىزىنى بوغقاندىن باشلاپ پارچىلىنىشقا باشلىدى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرى، كورپۇسلىرى ۋە دىۋىزىيىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئالاقىلەر بىرنەچچە كۈن داۋاملىشىپ، 19 - سېنتەبىردىن كېيىن پۈتۈنلەي ئۈزۈلدى.

غەربىي ـ جەنۇب يۇنىلىش ئارمىيىسى ناھايىتى تېزلا گۈمران بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ گۈمران بولۇپ كېتىشىنىڭ كىيىۋنىڭ سىرلىق سېھرىي كۈچىدىن دېگىلىمۇ، ئالىي قوماندانلىقنىڭ بۇيرۇقىدىن دېگىلىمۇ بولمايتتى، ئاساسەن تېز يىمىرىلىشتىن كېلىپ چىققان قالايمىقانچىلىقتىن كۆرۈشكە بولاتتى.

18 ـ سېنتەبىردىن باشلاپلا، گېنېرال پولكوۋنىك كىرپونوس ئۈزىنىڭ ھەرقايسى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىگە قوماندانلىق قىلالمايدىغان ھالەتكە چۈشۈپ قالغانىدى. شۇ كۈنى ئەتىگەندە ئۇنىڭ قوماندانلىق شتابى گورودېتستا ئىدى، ھەرقايسى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەر بىلەن ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالغاندىن كېيىن، بۇيرۇق چۈشۈرۈشنىمۇ ئەمەلىيەتتى قالمىغانىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە نېمىسلارنىڭ توپ ئوقلىرى ئۈزۈلمەي چۈشۈپ تۇرغاچقا، گېنېرال پولكوۋنىك كىرپونوس يۇنىلىش ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق شتابىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇۋەتتى.

شۇنداق بىلەن بىر ۋاقىتتا، سىبىرىيىگە قوماندانلىققا ماڭغان بۇدیوننى ستالىن ۋە ئالىي قوماندانلىق شتابىدىكى ھەربىي كومىسسارلار بىلەن خوشلاشتى. ئۇ قوماندانلىق قىلغان ھەرقايسى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ زىيىنى ئىنتايىن زور بولۇپ، بۇ ئىش ئۇ قېرى مارشالغا قاتتىق ئېغىر كەلگەنىدى. ستالىن ئۇنىڭغا ئېغىر ـ بېسىقلىق بىلەن كۆپ نەسىھەت قىلغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش نىيىتىدىن يانىدى. لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ شەرقىي ئوكرائىنادىكى مەغلۇبىيىتىدە مەسئۇلىيەتنى قىلچە ئۈستىگە ئالمىغان مارشال شاپوشنىكوۋ ئۇنى ئەيىبلەپ، بۇ قېرى كازاك گېنېرال «ئۆزى بىلگەن ستراتېگىيىنى قوللانغان بولغاچقا، بۇ پاجىئەلىك مەغلۇبىيەتنى كەلتۈرۈپ چىقاردى» دېدى.

18 ـ سېنتەبىردە، موسكۋا «غەربىي ـ جەنۇب يۇنىلىش

ئارمىيىسى» نىڭ مەغلۇبىيىتىنى ئىنكار قىلىشقا ئامالسىز قالدى، 19 ـ سېنتەبردە، گېرمانىيە دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى بۇ خەۋەرنى دۇنياغا تارقىتىۋەتكەنىدى.

19 ـ سېنتەبردە كىيېۋ قولدىن كەتتى. گىتلېرنىڭ قارىشىچە بۇ «دۇنيا تارىخىدىكى مىسلىسىز زور ئوپېراتسىيە» ئىدى.

ئون بىرىنچى باب «تەيفىك بورنى» موسكۇادا توسۇلۇپ قالدى

△ گىتلېر: دۇشمەن يېڭىلدى، ئەمدى ئورنىدىن تۇرالمايدۇ

△ بېرلىن رادىئو ئىستانسىسى: موسكۇاغا كىرىش مۇراسىمى ئاللىبۇرۇن ئورۇنلاشتۇرۇلۇپ بولۇندى

△ موسكۇا ئاھالىسى: ناتسىستلارنىڭ قانلىق قوللىرىنى لېنىن قەبرىسىگە ھەرگىز تەگكۈزمەيمىز

△ ستالىن: سوۋېت ئىتتىپاقى مەڭگۈ يىمرىلمەيدۇ

△ بوك: مېنىڭ ھازىر ماڭارغا يولۇم قالمىدى

△ گۇدېرىئان: بىزنىڭ موسكۇاغا قىلغان ھۇجۇمىمىز مەغلۇپ بولدى

△ گىتلېر: براۋھىچ شال پاخىلىدەك ئادەم

△ گىتلېرنىڭ «تەيفىك بورنى پىلانى» ئۇزۇل - كېسىل بەربات بولدى.

1941 - يىل 30 - سېنتەبردە، گىتلېرنىڭ مەركىزىي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى «تەيفىك بورنى» نامى بىلەن 74 دىۋىزىيە، 1 مىليون 800 مىڭ ئەسكەر، 17 مىڭ تانكا ۋە مىنامیوت، 1 مىڭ 390 ئايروپىلان، 14 مىڭ زەمبىرەك تەييارلاپ جەنۇب تەرەپتىن موسكۇاغا ھۇجۇم قىلدى. 2 -

ئۆكتەبردە، گېرمانىيە ئارمىيىسى سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ مۇداپىئەسىنى ئوتتۇرا قىسىمدىن بۆسۈپ، موسكۋانىڭ بوسۇغىسىدا سوۋېت قىزىل ئارمىيىسىنىڭ ئاساسىي كۈچىنى تارمار قىلىش ئارقىلىق سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنى يوقىتىشقا ئۇرۇندى.

سوۋېت ئىتتىپاقى قوماندانلىق باش شتابى، قىش كىرىپ قېلىۋاتىدۇ، شۇڭا نېمىسلار زور كۆلەمدە يەنە ھۇجۇم قوزغىمايدۇ، دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن ئويلىغىنىدەك بولماي، ئىنتايىن ئالدىراپ قالدى. گۇدېرىئانىڭ 2 - ماتورلاشقان گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى 24 سائەت ئىچىدە قىزىل ئارمىيىنىڭ سېپىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، ئىچكىرىگە 80 كىلومېتر ئىچكىرىلەپ كىردى، پىيادە ئەسكەرلىرىمۇ ئارمىيىسىز ئورۇنلارغا كىرىپ ئۇ يەرلەردىكى ئاجىز قارشىلىقلارنى تۈنجۇقتۇرۇپ ماڭدى.

2 - ئۆكتەبردە، گىتلېر غەلىبىگە بولغان ئىشەنچىسى بىلەن بېرلىنغا قايتىپ كەلدى. ئۇنىڭ نۇتۇق سۆزلەپ باقمىغىنىغا بىرنەچچە ئاي بولغانىدى. شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن مەزمۇت قەدەملەر بىلەن تەنتەربىيە سارىيىغا كىرىپ كەلدى. ئەسلىدە ئۇ گېرمانىيە جامائەتچىلىكىگە ئۆزىنىڭ «قىشلىق ئۇرۇشقا يارەدم بېرىش پىلانى» نى قوللاش توغرۇلۇق نۇتۇق سۆزلىمەكچى ئىدى، لېكىن مۇھىم بىر خەۋەر توغرۇلۇق سۆزلەپ كەتتى. «22 - ئىيۇن كۈنى، — ئۇنىڭ ئاۋازى رادىئو ئارقىلىق پۈتۈن ئىمپېرىيە ئاسمىنىدا ياڭرىدى، — دۈنيادا ئەڭ زور بىر ئوپېراتسىيە جېڭى باشلاندى.» ئۇ ھەممە ئىشنىڭ پىلان بويىچە مېڭىشىنى تەكىتلەپ، ئاخىردا، دۇشمەن «يېڭىلدى، ئەمدى ئورنىدىن تۇرالمايدۇ» دەپ جاكارلىدى، ئاڭلىغۇچىلار تەلۈلەرچە تەنتەنە قىلىشىپ كەتتى.

گىتلېر ئاڭلىغۇچىلارغا بىرمۇنچە سانلىق مەلۇماتلارنى ئوقۇپ بېرىپ، 2 مىليون 500 مىڭ سوۋېت ئەسكەرلىرى

ئەسىرگە چۈشتى، 18 مىڭ تانكا، 22 مىڭ زەمبىرەك ئولجا ئېلىندى ياكى پاچاقلاپ تاشلاندى، 14 مىڭ 500 ئايروپىلان يوقىتىلدى، دېدى. سانلىق مەلۇماتلار بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى توختىماي ئوقۇلۇشقا باشلىدى: گېرمانىيە قوشۇنلىرى مېڭىڭ كىلومېتر ئىچكىرىلەپ كىردى، 25 مىڭ كىلومېترلىق روسىيە تۆمۈر يولىدا قاتناش ئەسلىگە كەلدى، يەنە تېخى نۇرغۇن قىسمى گېرمانىيىنىڭ تارزىلىس يولىغا ئۆزگەرتىلدى. تېخى يېڭىلا، دۈشمەن يېڭىلدى، ئەمدى ئورنىدىن تۇرالمايدۇ، دەپ بولۇپ، ئارقىدىنلا يۇرىكى پوكۇلداپ، شەرق بىلەن بولغان بۇ ئۇرۇش ئىدىئولوگىيىلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشقا ئوخشىمايدۇ، شۇڭا گېرمانىيىنىڭ جەڭھەرلىرىنى مەڭگۈ بۆلۈنمەيدىغان گەۋدە، قىلىپ بىرلەشتۈرۈۋېتىش كېرەك، «پۈتۈن گېرمانىيە خەلقى ئۆزىنى قۇربان قىلىشنى خالايدىغان بىر گەۋدىگە ئايلانغاندىلا، بىزدە ئۈمىد بولىدۇ. تەڭرى بىز تەرەپتە، ھەممىگە قادىر تەڭرى ھۆرۈنلارنى يۆلىمەيدۇ، قورقۇنچاقلارغا تېخىمۇ ياردەم بەرمەيدۇ» دېدى.

بۇ، ناھايىتى ئۇستىلىق بىلەن سۆزلەنگەن نۇتۇق ئىدى، ئۇ بىر تەرەپتىن غەلىبىنى كۆككە كۆتۈرۈپ، يەنە بىر تەرەپتىن، كىشىلەرنى بەربات بولۇپ كەتمەسلىك ئۈچۈن ئۆزلىرىنى قۇربان قىلىشقا چاقىرغانىدى.

كەچقۇرۇن، گۈدېرىئاننىڭ تاكتىكىلىرىنىڭ ئورلوۋنىڭ ئىشغال قىلغانلىقى توغرۇلۇق خەۋەر يېتىپ كېلىپ، كىشىلەرنى غەلىبە خۇشاللىقىغا چۆمۈلدۈردى. ئۇلار خۇددى روسىيىلىكتەك، تراموۋايلاردا كېتىشۈپتىپ بىر - بىرىگە قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ قويۇشاتتى. ئەسلىدە ئۇرالغا چېكىنىۋاتقان كېتىش بەلگىلەنگەن زاۋۇت ئۇسكۇنىلىرىنىڭ ھەممىسى ئۆز پېتى نېمىسلارغا ئولجىغا چۈشكەنىدى.

ئەتىسى گېتلېر «بۆرە ئۇۋىسى»غا قايتىپ كەتتى، كەچتە

تاماقنى روهلۇق ئولتۇرۇپ يېدى. 6 ـ ئۆكتەبر كۈنى چۈشلۈك تاماقتا پۈتۈنلەي چېخوسلوۋاكىيە توغرۇلۇق پاراڭ قىلىپ، ئۇ يەردىكى نۇرغۇن پائالىيەتلەر توغرۇلۇق گەپ قىلدى. ئۇلارنىڭ يەھۇدىيلارنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈسۈلى «شەرقنىڭ يېراق جايلىرىغا ئاپىرىۋېتىش» بولغانىدى. بۇ ئىش بىردىنلا ئۇنىڭ ئېسىگە بىر ئىشنى سېلىپ، ئۇمۇ ئۇلارغا ئوخشاش يەھۇدىيلارنى بېرلىن بىلەن ۋېنادىمۇ ئاشۇ يېراق جايلارغا ئاپىرىۋېتىشنى ئويلاپ قالدى، چۈنكى يەھۇدىيلار دۈشمەن خەۋىرلىرىنى تارقىتىدىغان مەنبە ئىدى.

كۈندۈزدە، گۈدېرىئان بۇرانسكىينى ئىشغال قىلىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئوچ مۇكەممەل قوشۇنىنى قورشاۋغا ئېلىشنى تاماملىغانىدى. كەچتە گىتلېر خۇش كەيپ ئولتۇردى، سىياسەت توغرۇلۇق پاراڭ قىلماي، كۈلكىلىك پاراڭلارنى قىلدى. مايور ئېنگلنى بىر ئىت چىشلىۋاپتۇ، باش قوماندان شتابىدىكى غالجىرلىق كېسىلى شۇنىڭدىن تارقالغانىكەن، دېدى ئۇ لەتىپە سۆزلەپ. غەلىبە ئۈزلۈكسىز قولغا كېلىۋاتاتتى، ئىككى كۈندىن كېيىن، ئالدىنقى سەپتىن كەلگەن جەڭ خەۋىرىدە، قىزىل ئارمىيىنى «ئاساسەن يېڭىلدى دېسەكمۇ بولىدۇ» دېيىلگەنىدى. موسكۋانىڭ ئېلىنىدىغانلىقىغا بىرنەچچە كۈنلا قالغانلىقىنى پەملىگەن گىتلېر، شەھەرگە بىرمۇ گېرمانىيىلىك كىرمىسۇن، دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى. چۈنكى ئۇ «موسكۋانى پۈتۈنلەي ۋەيران قىلىپ، يەر شارىدىن يوق قىلىۋەتمەكچى» ئىدى.

9 ـ ئۆكتەبردە، گىتلېر ھەربىي يىغىندىن كېيىن، ئوتوموبىلىغا خۇشال ھالدا: «ئەمدى بىز ئەڭ يېڭى خەۋەرنى خەلققە يەتكۈزەيلى» دېدى.

يېرىم سائەتتىن كېيىن، گىتلېر كۈتۈپخانىسىدا مېڭىپ يۈرۈپ، دىتىرىخقا غەلىبە خەۋىرىنى ئۆز ئاغزى بىلەن ئېيتىپ

بېرىپ، گېزىتلەرگە يەتكۈزۈپ بېرىشنى بۇيرۇدى.

ئەتىسى، دىتريخ بۇ خەۋەرنى بېرلىندىكى گېزىتلەردە ئېلان قىلدۇرغاندىن كېيىن، ئۇ بىر پارچە گېزىتنى ئېگىز كۆتۈرۈپ تۇرۇپ: «ئەپەندىلەر، بۇ خەۋەرنىڭ راستلىقىغا مۇخبىرلىق نامىم بىلەن ھۆددە قىلىمەن» دەپ توۋلاپ كەتتى. «ئوق مەركىزى دۆلەتلىرى بىلەن بالقان يېرىم ئارلىدىكى دۆلەتلەرنىڭ مۇخبىرلىرى چاۋاك چېلىپ تەنتەنە قىلىشىپ كەتتى.» «ئاندىن ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ دىترىخقا ھۆرمەت بىلدۈرۈشتى» دەپ يازىدۇ «نيۇ - يورك گېزىتى»نىڭ مۇخبىرى خۇھاد سېيم.

شۇ كۈنى گېرمانىيە گېزىتلىرى قولغا كەلتۈرگەن زور غەلىبىلەر توغرۇلۇق خەۋەرلەر باستى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئىككى گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ يوقىتىلغانلىقى كىشىلەرگە قاتتىق تەسىر قىلىپ تاتىرىپ كەتكەن چىرايلاردا كۈلكە كۆرۈنۈشكە باشلىدى، قاۋاقخانىلاردا رادىئو ئىستانسىسى ئاڭلاتقان «گېرمان مىللىتى ھەممىدىن ئۈستۈن» دېگەن ناخشىلارنى ئاڭلىسا، كىشىلەر ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ تەڭ ئېيتىشىپ كېتەتتى.

بېرلىندا، موسكۋا ئىشغال قىلىنىپتۇ، دېگەن گەپلەر كۆپىيىپ قالدى.

ئادەمنى چوڭقۇر ئويغا سالىدىغان يەنە بىر ئىش، دۆلەت سوتسىيالىزمىنى قوللىغان گېنېرالاردىن مارشال رىيېھناۋ 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە بىر بۇيرۇق چۈشۈرۈپ پارتىزانلارنى قاتتىق جازالاشنى ئېيتقان. بۇيرۇقتا ئۇ، بۇ ھەرگىزمۇ ئاددىي ئۇرۇش ئەمەس، بەلكى گېرمان مەدەنىيىتى بىلەن يەھۇدىيلار بولشېۋىكىزم ئوتتۇرىسىدىكى ھايات - ماماتلىق ئۇرۇش. «شۇڭا ھەربىيلەر ئادەمگە ئوخشىمايدىغان يەھۇدىيلارغا قارىتا قاتتىق ۋە ئادىل چارە قوللىنىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى توغرا تونۇشلىرى

كېرەك» دېگەن. باشقا گېنېرالالارمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش بۇيرۇقلارنى چۈشۈرگەن.

گىتلېر سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ يېڭىلگەنلىكىنى، ئومۇميۈزلۈك غەلىبىنى قولغا كەلتۈرۈش ئالدىدا تۇرغانلىقىنى جاكارلىدى. بۇ يالغۇز تەشۋىقاتلا ئەمەس، بەلكى دۆلەت ئىچىدە ئەسكەرلەرنىڭ روھىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن قىلىنغان گەپ ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئۆزىمۇ ئۆزىنىڭ دېگەنلىرىگە ئىشىنەتتى. ئەمما ئۇ ئۆزىنىڭ تەشۋىقات مىنىستىرىدىن پۈتۈنلەي ئىشىنىپ كېتىشنى تەلەپ قىلمىدى. 4 ـ ئۆكتەبردە، گېببېلس بىلەن دىتربخ قول ئاستىدىكىلەرگە تولۇپ تاشقان ئىشەنچ بىلەن شۇنداق دېدى:

«ھەربىي جەھەتتە، ئۇرۇشتىكى يېڭىلىش ـ يېڭىلىش ئاللىقاچان مۇئەييەنلىشىپ قالدى.» ئارقىدىنلا ئۇلار باشتىكى سۆزىگە زىت ھالدا، گېرمانىيە خەلقى شەرقتە بولۇۋاتقان ئۇرۇشقا ئون يىل قاتنىشىشقا تەييارلىق كۆرۈپ قويۇشلىرى كېرەك. شۇڭا گېرمانىيە گېزىتلىرىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەزىپىسى خەلقنىڭ «بەرداشلىق بېرىش كۈچى»نى ئاشۇرۇش. شۇنداق قىلغاندىلا «باشقا ئىشلار ئۆزلۈكىدىن مېڭىۋېرىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، قىسقا ۋاقىت ئىچىدە تىنچلىقنىڭ تۈپتىن ئەمەلگە ئاشمايدىغانلىقىغا ھېچكىم دىققەت قىلمايدىغان بولىدۇ.»

ئەگەر گىتلېر دېمۇ كېيىنىنى ئويلايدىغان ئاشۇنداق قاراش بولغان بولسا، موسكۋادىكى چەت ئەل دىپلوماتىيە خادىملىرىنىڭ كۈبشىۋىغا قېچىپ بېرىۋالغانلىقىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، بەربىر ئۇنداق قاراشلىرىدىن ۋاز كەچكەن بولاتتى. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە، موسكۋا پاتىپاراقچىلىققا چۈشۈپ قالغانىدى، پارتىيە-ھۆكۈمەتنىڭ ئالىي دەرىجىلىك ئەمەلدارلىرى ماشىنىلىرىغا ئولتۇرۇپ خەلق بىلەن تەڭ قېچىشۋاتاتتى، شۇڭا سوۋېت ئىتتىپاقىدا تارىختا كۆرۈلۈپ باقمىغان قاتناش قىستاڭچىلىقى يۈز

بەرگەندى، ئالدامچىلىق ئەۋج ئېلىپ كېتىۋاتاتتى، بولۇپمۇ يەھۇدىيلار توپلاڭدا توغاچ ئوغرىلىشىۋاتاتتى.

بەزى ئىغۋالاردا، قېچىۋاتقان خەلق بىلەن ئىشچىلار ماگىزىنلارنى بۇلاۋېتىپتىمىش، لېنىننىڭ جەستىنى باشقا ياققا يۆتكەپ كېتىپتىمىش. ستالىن موسكۋادىن قېچىپ كېتىپتۇ، ناھايىتى ئاز بىر قىسىم ئادەملەر كوچىلاردا بارىگاھلارنى قوۇرۇپ، ئۆلگىچە قارشىلىق كۆرسىتىشكە تەييارلىق قىلىۋېتىپتۇ، بىرمۇ ناتىسىتنى شەھەرگە كىرگۈزمەيمىز دېيىشىۋېتىپتۇ. كۆپچىلىك موسكۋالىقلارنىڭ روھى بەكمۇ تۆۋەنمىش، ئۇمىدسىز ۋە مۇرەككەپ روھىي ھالەت ئىچىدە گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ شەھەرگە كىرىشىنى ساقلاپ تۇرۇۋېتىپتۇ. نۇرغۇن ئادەم ئىشغالىيەتچىلەرنى ئۆز تىللىرىدا سۆزلەپ قارشى ئېلىش ئۈچۈن نېمىسچە ـ رۇسچە لۇغەتلەرنى ئېلىۋېتىپتۇ، دېگەندەك گەپلەر بار ئىدى.

بېرلىندا، ۋىلىيام كوچىسىدىكى چوڭ ـ چوڭ سورۇنلاردا كىشىلەر شۇ توغرۇلۇق پاراڭلىشاتتى. ستالىن بۇلغارىيىنىڭ پادىشاھى بورىسنى ئەلچى قىلىپ گېرمانىيىدىن سۆلھ قىلىشنى تىلەپتۇ، دېگەن گەپلەرمۇ بار ئىدى. فىلىس ھساي رىببېنتروپتىن بۇ گەپنىڭ راست ـ يالغانلىقىنى سورىغاندا، ئۇ، گىتلېر ئۇلارنىڭ ئۇ تەلىپىنى رەت قىلدى. «رەت قىلغاندىمۇ كەسكىن رەت قىلدى، چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ ھازىرقى سىناقلارغا بەرداشلىق بېرىپ ئاخىرقى غەلبىنى قولغا كەلتۈرەلەيدىغانلىقىغا ئىشىنىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى. گىتلېرنىڭ كۆپچىلىك گېنېرالىلىرىدىمۇ شۇنداق ئىشەنچ بار ئىدى. مەسىلەن، يودېر سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئاخىرقى زاپاس كۈچلىرىنى ئىشلىتىپ بولغانلىقىدىن گۇمانلانمايتتى. 17 ـ ئۆكتەبىر كۈنى كەچلىك تاماق ۋاقتىدا، گىتلېرنىڭ قىلغان گەپلىرىنىڭ نۇرغۇنى شانلىق ئىستىقبال توغرۇلۇق بولدى.

نېمىس ئارمىيىسى ناپولېئون موسكۋاغا يۈرۈش قىلغان كونا يول بىلەن ئالغا ئىلگىرىلىدى. ھاشتا گويا تەييارلىق بوۋاتقاندەك ئەلپازىنى بۇزۇپ كەلدى. ئۆكتەبرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا، نېمىس ئارمىيىسى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ۋيازما بىلەن بريانسك ئارىلىقىدىكى ئىككى قوشۇننىڭ قورشۇۋالدى ۋە ئۇلارنى ئېغىر زىيانغا ئۇچراتتى. 20 - ئۆكتەبرگە بارغاندا، گېرمانىيە برونېۋنىك قىسىملىرىنىڭ ئالدىن يۈرەر قىسمى موسكۋاغا 60 نەچچە كىلومېتر كېلىدىغان يەرگە يېتىپ باردى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مەركىزىي كومىتېتىدىكى ھەرقايسى مىنىستىرلىكلەر ۋە چەت ئەل ئەلچىخانىلىرى ئالدىراپ - تېنەپ ۋولگا دەريياسىنىڭ يۇقىرىسىدىكى كۇبىشېۋغا چېكىندى. بۇ چاغدا گىتلېرنىڭ گېنېرالىرىمۇ فىئورېرنىڭ يۈرەكلىك رەھبەرلىكىگە ۋە پايدىلىق ھاۋا شارائىتىغا تايىنىپ، روسىيەنىڭ زىمىستان قىشى يېتىپ كېلىشتىن ئىلگىرى موسكۋانى ئېلىشتا گەپ يوق دەپ ئىشىنىپ قالدى. بېزلىندىكى ناتسىستلارنىڭ رادىئولىرىمۇ، موسكۋانى كىرگەندە ئۆتكۈزىدىغان مۇراسىمنىڭ تەييارلىقلىرى تەخ قىلىپ قويۇلدى، دەپ پو ئېتىشتى. گىتلېر ئۇ چاغدا موسكۋاغا ئاق ئات مىنىپ بوكرون تېغى تەرەپتىن كىرمەكچى بولغانىدى، ھەتتا ھەربىي ۋە مەمۇرىي ئەمەلدارلارمۇ مۇراسىم كىيىملىرى ۋە ئاق پەلەيلەرنى تىكتۇرۇشكە بېرىپمۇ قويۇشقانىدى.

لېكىن، كۈز يامغۇرى توختىماي ياغىدىغان، يوللار پاتقاق بولۇپ كېتىدىغان مەۋسۇم يېتىپ كەلگەنىدى. يول بويى ئاپتوموبىل بىلەن يۈرىدىغان چوڭ قوشۇننىڭ قەدىمى بارغانسېرى ئاستىلاپ كەتتى، بەزىدە توختاپمۇ قېلىشاتتى. پاتقاقتا پېتىپ قالغان زەمبىرەكلەرنى ۋە ئوق - دورا ئاپتوموبىللىرىنى پاتقاقتىن تارتىپ چىقىش ئۈچۈن ئۇرۇش قىلىۋاتقان تانكىلارنى چېكىندۈرۈپ چىقىشقا توغرا كەلدى. بۇ چاغدا ئايروپىلان بىلەن

باشقا ھەربىي لازىمەتلىكلەرنى توشۇش زۆرۈر بولسىمۇ، ئاپتوموبىللارنى چېتىشتا ئىشلىتىدىغان پولات زەنجىر ۋە ئىلمەكلەر كەمچىل بولغاچقا، نائىلاج ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ترانسپورت ئايروپىلانلىرىدىن تاشلاپ بېرىشكە مەجبۇر بولدى.

يامغۇر ئۆكتەبرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن تارتىپ يېغىشقا باشلىدى. گۇدېرىئان كېيىن ئەسلەپ: «كېيىنكى بىرنەچچە ھەپتە پاتقاقنىڭ ئىدارە قىلىشىدا بولدۇق» دېدى.

گېنېرال بلۇمېنتېرت موسكۋا ئوپېراتسىيىسىدە 4 - ئارمىيىنىڭ شتاب باشلىقى ئىدى. ئۇ ئەينى چاغدىكى بىچارىچىلىكنى جانلىق تەسۋىرلەپ مۇنداق دېگەن: «پىيادە ئەسكەرلەر پاتقاقتا قەدەمدە بىر تېيىلاتتى، ھەربىر زەمبىرەكنى نۇغۇن ئاتلارغا سۆرەتكەندىلا ماڭدۇرغىلى بولاتتى. ئەمما ئاپتوموبىللار ئازگاللاردا ئوقىغچە پېتىپ كەتكەنىدى، ھەتتا سۆرەش ماشىنىسىنىڭ ھەربىرىنى قىيىنغا چۈشتى. بىرنەچچە كۈن ئۆتەر - ئۆتمەيلا، ئېغىر تېپتىكى زەمبىرەكنى كۆپ قىسمى مىدىرلاتقىلى بولمايدىغان بولۇپ قالدى... بۇلارنىڭ ھەممىسى چارچاپ ھالىدىن كېتىپ قالغان قىسىملىرىمىزنى قانداق ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغانلىقىنى قىياس قىلىش بەلكىم قىيىن بولمىسا كېرەك.»

يامغۇر پەسلى تېخى تۈگىمەيلا زىمىستان قىش يېتىپ كەلدى، ناتىستلارنىڭ ئەسكەرلىرى كىيىدىغان قىشلىق كىيىملەردىن تېخىچە دېرەك يوق ئىدى. ئۇلار ئالدىنقى سەپتىلا سوۋېت قىزىل ئارمىيىسىنىڭ باتۇرلارچە كۆرسەتكەن قارشىلىقلىرىغا ئۇچراپ قالماي، يېراقلاردىكى ئارقا سەپلەرنىڭ ئورمانلىقلىرى، ساسلىقلىرىدىمۇ پارتىزانلارنىڭ يوشۇرۇن زەربىلىرىگە ئۇچراپ، ترانسپورت ئاپتوموبىللىرىنى ئۇلارغا تارتقۇزۇپ قويۇۋاتاتتى. بىر مەزگىل خۇددىنى بىلمەي قالغان فاشىستلارنىڭ ئىچىدە ئەمدى گۇمان ۋە ئۇمىدسىزلىك

كەيپىياتلىرى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. بلۇمېنتىرىت ئەسلەپ مۇنداق دەيدۇ: «مۇشۇ يول بىلەن موسكۋاغا مېڭىپ ھاققان ناپولېئون قوشۇنلىرىنىڭ ئەرۋاھلىرى ۋە پۈتۈنلەي گۇمران بولغان ئېچىنىشلىق ئوبرازلىرى ناتىنىست ئىستېلاچىسىنىڭ كاللىسىنى پات - پات چىرماپ تۇراتتى. گېرمانىيە گېنېرالىرى ماركىز كاۋلەينكورتنىڭ بۇ فرانسىيە ئىستېلاچىسىنىڭ 1812 - يىلى قىشتا روسىيىدە پاجىئەلىك مەغلۇپ بولغانلىقى توغرىسىدا يازغان قورقۇنچلۇق ھېكايىسىنى ئوقۇشقا كىرىشتى ياكى قايتا ئوقۇشقا كىرىشتى.»

موسكۋانى قوغداش جېڭىدە، پايتەخت خەلقى ھېچنېمىدىن قورقماي، نېمىس فاشىستلىرى بىلەن ئۇلگىچە ئېلىشىشقا بەل باغلىغانىدى. ئۇلار ئېپتېخارلىق بىلەن، بىز قىزىل مەيدانداً لېنىن ئۇچۇن جەڭ قىلىمىز، ناتىنىستلارنىڭ قانلىق قوللىرىنى لېنىن قەبرىسىگە ھەرگىز تەگكۈزمەيمىز، دەپ قەسەملەر قىلىشتى.

6 - نويابردا، دۇشمەن موسكۋا بوسۇغىسىغا يېتىپ كېلىپ، شەھەرنى قورشۇۋالدى. پايتەخت خەلقى يەر ئاستى تۆمۇرىيولىنىڭ يايلاكوۋسكىي ئىستانسىسىدا ئۇلۇغ ئۆكتەبر ئىنقىلابىنى خاتىرىلەش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈۋاتاتتى. ستالىن پرولېتارىيات ئىنقىلابچىلىرىغا خاس باتۇرلۇق، بارلىق دۇشمەننى قىلچە مەنسىتمەيدىغان قورقماس روھ، يېڭى پرولېتارىيات ئارمىيىسىنىڭ فاشىستلارنىڭ ئۇستىدىن چوقۇم غەلىبە قىلىدىغانلىقىغا بولغان قەتئىي ئىشەنچ بىلەن لېنىن مۇزېيىنىڭ ئۇستىدە تۇرۇپ پارات ئۆتۈۋاتقان قىزىل ئارمىيىنى قوبۇل قىلدى ۋە يۇرەكلەرنى ھاياجانغا سالىدىغان نۇتۇق سۆزلىدى. ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىدىكى بارلىق كوماندىر - جەڭچىلەرگە شۇنداق دېدى: «سىلەر ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇرۇش ئازادلىق ئۇرۇش، ھەققانىي ئۇرۇش»، «سىلەرنى ئۇلۇغ لېنىن

تۇغى يېتەكلەپ ماڭىدۇ! گېرمانىيە فاشىستلىرى ئۆزۈل - كېسىل مەغلۇپ بولىدۇ! گېرمانىيە فاشىست قاراقچىلىرىنى يوقىتايلى!» بۇ مىسلىسىز زور پائالىيەت سوۋېت ئىتتىپاقى خەلقىنىڭ جاسارىتىنى ئاشۇردى، سوۋېت ئىتتىپاقى خەلقى بىلەن دۇنيا خەلقىنىڭ فاشىستلارنىڭ تاجاۋۇزچىلىقلىرى ئۈستىدىن غەلبە قىلىش ئىشەنچىسىنى كۈچەيتتى، فاشىستلارنىڭ ھەيۋىسىنى يەرگە ئۇردى.

قەھرىمان سوۋېت ئىتتىپاقى خەلقىنىڭ كۈچلۈك قارشىلىقى بىلەن گىتلېرنىڭ موسكۋاغا قوزغىغان «تەيفېڭ بورىنى» ھۇجۇمى نومۇسسىزلارچە مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدى.

18 - نويابر چۈشتىن كېيىن، گىتلېر مېيۇنخېنغا كېلىپ، يىغىنغا قاتنىشۋاتقان ئىمپېرىيە ئەمەلدارلىرى بىلەن يەرلىك ئەمەلدارلارغا ناھايىتى تەسىرلىك نۇتۇق سۆزلىدى، بىرئازدىن كېيىن يەنە لوۋېنبىل قاۋاقخانىسىدا نۇتۇق سۆزلەپ، سۆزىدە ئامېرىكا پرىزدېنتى روزۋېلتنى ئاگاھلاندۇرۇپ شۇنداق دېدى: ئەگەر ئامېرىكا فلوتلىرى گېرمانىيە پاراخوتلىرىغا ئوت ئېچىشقا جۇرئەت قىلىدىكەن، «تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز خەتەرگە تەۋەككۈل قىلغان بولىدۇ». ئۇنىڭ بۇ تەھدىت سۆزلىرى ستالىنىڭ سۆزلىرىدەك ئۇنچىلىك كۈچلۈك ئەكس ساداسى قوزغىيالمىدى. ئەمەلىيەتتە، شەرقىي سەپتىكى قاتمالليق ھالەت ئۇنىڭ بېشىنى خېلىلا قاتۇرغانىدى. ئەتىسى ئۇ قول ئاستىدىكىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ ناپولېئوننىڭ قوشۇنى روسىيىدە قالغان ئاقىۋىتىگە قالماسلىقىنى ئېيتتى. ئۇ ئالدىن كۆرەرلىك بىلەن يەنە شۇنداق دېدى: «ئەگەر ئىككى تەرەپ بىر - بىرىنى قورال كۈچى بىلەن يوقىتالمىسا، ئۇ چاغدا ئىككىسى تەرەپ مۇرەسسەلىشىپ، تىنچلىق ئۈستىدە سۆلھ قىلىشىدۇ.»

لېكىن، مارشال فون بوك بۇ خىل ئۈمىدسىزلىككە قارشى بولۇپ، داۋاملىق ھۇجۇم قىلىشنى تەلەپ قىلاتتى. براۋھىچ

بىلەن ھالدىرمۇ شۇنداق ئىدى. 12 ـ نويابىردا، ھالدىر ناھايىتى ئۇمىدۋارلىق بىلەن، روسىيە ھازىر يىمىرىلىشىنىڭ گىرۋىكىدە تۇرماقتا، دەپ جاكارلىدى. گىتلىر بۇ گەپتىن روھلىنىپ، ئۇچ كۈندىن كېيىن موسكۋاغا يەنە ھۇجۇم باشلىدى.

دەسلەپتە ھاۋا ناھايىتى ياخشى ئىدى. لېكىن بۇ ياخشى ھاۋا ئۇزۇن داۋاملاشماي، جەڭ مەيدانلىرى ناھايىتى تېزلا قار ـ مۇز ۋە پاتقاقچىلىققا پېتىپ كەتتى. ياپونىيىنىڭ باش ئەلچىسى ئۇنىڭ «بۆرە ئۇۋىسى» غا بارغاندا، گىتلىر ئۇنىڭغا قىش پەسلىنىڭ ئۇنىڭ ھاۋا رايى خادىملىرىنىڭ مۆلچىرىدىن بۇرۇن كېلىپ قالغانلىقىنى چۈشەندۈردى. ئاندىن ئۇنىڭغا ئاستىرتىن، موسكۋانى بۇ يىل ئېلىش ـ ئالالماسلىقىمىز ئېنىق ئەمەس، دېدى. ئۇنىڭ خۇشال چاغلىرى ئەمدى كەتسە كەلمەسكە كەتكەندى، تاماق ئۈستىلىدە ئولتۇرغاندا، كۈلكىلىك گەپلەرنىمۇ قىلمايتتى، ئۇنىڭ بىلەن بىللە تاماق يەيدىغانلارمۇ ئازلاپ قالغانىدى.

بارغانسېرى سوغۇق چۈشۈپ كېتىۋاتاتتى، كىشىلەر گىتلېرنىڭ قىشلىق كىيىم ـ كېچەك تەييارلاشنى چەكلەش توغرۇلۇق چىقارغان بۇيرۇقىنى كەسكىن تەنقىد قىلىشقا باشلىدى.

21 ـ نويابىردا، گۇدېرىئان ھالدىرغا تېلېفون بېرىپ، ئۇنىڭ قىسىملىرىنىڭ ئەمدى چىدىغۇچىلىكى قالمىغانلىقىنى دېدى. بوك بىلەن ئۆزى بېرىپ كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭدىن ئۆزى يېڭى تاپشۇرۇۋالغان بۇيرۇقنى ئۆزگەرتىشنى تەلەپ قىلدى. ئۇ بۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىشقا ئامالسىز قالغانىدى. لېكىن، مارشال بوك گىتلېرنىڭ بېسىمىغا ئۇچراپ تۇرۇۋالماچقا، گۇدېرىئاننىڭ تەلىپىگە پەقەتلا قۇلاق سالماي، موسكۋاغا قايتا ھۇجۇم قىلىش بۇيرۇقىنى چۈشۈرۈۋەردى. ھۇجۇم قىسقا ۋاقىت داۋاملىشىپ، يەنە بىر قېتىم مەغلۇپ بولدى. بوك ئۆزى ئالدىنقى سەپ

قوشۇنلىرىغا قوماندانلىق قىلىپ، 24 - نويابردا يەنە بىر قېتىم بۇيرۇق چۈشۈردى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلغان بولسىمۇ، قار - شۇرغان ۋە سوۋېت قوشۇنلىرىنىڭ قەيسەرلىك بىلەن قارشىلىق كۆرسىتىشلىرى نەتىجىسىدە، بۇ قېتىمقى ھۇجۇممۇ مەغلۇپ بولدى.

بەش كۈندىن كېيىن، مارشال فون رۇندستېد بىر ھەپتە بۇرۇن ئىشغال قىلغان، كاۋكازنىڭ دەرۋازىسى ئاتالغان روستوۋدىن چېكىنىپ چىقىشقا مەجبۇر بولدى. گىتلېر 50 كىلومېتىرلىق بۇ چېكىنىشنى ئاڭلاپ، قاتتىق غەزەپ بىلەن رۇندستېدقا تېلېگرامما يوللاپ، كەلگەن جايدىن مىدىرلىماسلىقىنى تەلەپ قىلدى. رۇندستېد ئۇنىڭغا جاۋاب تېلېگرامما ئەۋەتىپ شۇنداق دېدى:

«ئىستېھكامنى چىڭ ساقلايمەن دېيىش ھەقىقەتەن ئالجىپ قالغانلىق. بىرىنچىدىن، قىسىملار ئىستېھكامنى چىڭ ساقلىيالمايدۇ. ئىككىنچىدىن، چېكىنمىسەك يوقىتىلمىز. بۇ بۇيرۇقنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى يەنە بىر قېتىم تەلەپ قىلىمەن، بولمىسا ئورنىمغا باشقا ئادەم ئەۋەتىشىڭىزنى ئۆتۈنىمەن.»

تېلېگراممىنى بىر مىلادىيە سېرژانت يازغانىدى. ئاخىرىدىكى گەپنى بولسا رۇندستېد ئۆزى قوشۇپ قويدى. ئۇ گەپ گىتلېرنىڭ قاتتىق غەزىپىنى كەلتۈرۈپ، نەتىجىدە ئۇ قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى بىلەن مەسلىھەتلەشمەيلا، شۇ كۈنى ئاخشىمى مۇنداق دەپ جاۋاب ئەۋەتتى:

«ئىلتىماسىڭىزغا قوشۇلىمەن، قوماندانلىق ھوقۇقىنى دەرھال تاپشۇرۇڭ.»

فون رىيھناۋ رۇندستېدنىڭ ۋەزىپىسىنى ئۆتكۈزۈۋالغاندىن كېيىن (رىيھناۋ گىتلېرغا ئاشكارا گەپ قىلالايدىغان بىرنەچچە ئادەمنىڭ بىرى) گىتلېر مىۇسقا بېرىپ، بىرىنچى قول

ماتېرىيالنى ئۆزى ئىگىلىدى. ئەھۋال ئىگىلىگەن ئوفىتسېرلارنىڭ ھەممىسى رۇندستېدنىڭ پىكرىگە قوشۇلۇپ، ئارقىغا چېكىنمىسەك پۈتۈن ئارمىيە گۇمران بولۇپ كېتىشى مۇمكىن، دېگەندە، گىتلېر قاتتىق ئاچچىقلىنىپ كەتتى.

گىتلېر رېيھناۋنى ئۇ يەرگە ئەۋەتكەندىن كېيىن، ئۆزى رۇندستېد بىلەن كۆرۈشتى. ئۆيگە قايتىپ كەتمەكچى بولۇۋاتقان رۇندستېد فىئورېر ئازراق بولسىمۇ ماڭا كۆڭۈل ئېيتىشى مۇمكىن، دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن، ئەكسىچە ئۇلارنىڭ سۆھبىتى باشقىچە تۈس ئېلىپ كەتتى.

— مەن ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئىستېپا سورىشىغا يول قويمايمەن، — دېدى گىتلېر.

— مەندىن باشقىلارغا شۇنداق قىلارسىز، مەن مېنىڭ ئۈستۈمدىكى باشلىقنىڭ يەنى ھەممىگە قادىر تەڭرىنىڭ ئالدىغا بارمايمەن. بۇ ئىشلارنى قىلغۇم يوق، — دېدى رۇندستېد.

روستوۋنىڭ قولدىن كەتكەنلىكى توغرىسىدىكى خەۋەر بېرلىندا، بولۇپمۇ تاشقى ئىشلار مىنىستىرلىكى بىلەن تەشۋىقات مىنىستىرلىكىدە ئەكس تەسىر پەيدا قىلىپ قويدى. بىراق، بۇ مەغلۇبىيەت ئۇنتۇرا رايون جەڭ سېپىدە كۆرۈلۈۋاتقان ئاپەتكە قارىغاندا ھېچگەپ ئەمەس ئىدى. موسكۋاغا قوزغىغان ئومۇميۈزلۈك ھۇجۇم مەغلۇپ بولدى. دېكابىرنىڭ باشلىرىدا، نېمىس پىيادە ئەسكەرلەر دۇنيېسىنىڭ بىر رازۋېتكا روتىسى موسكۋانىڭ شەھەر ياقىسىدىكى گىموكقا بۆسۈپ كىردى. كرېمل سارىيىنىڭ ئۇچلۇق مۇنارى كۆزگە كۆرۈنۈپلا تۇراتتى. لېكىن ئۇلار بىرنەچچە روسىيە تانكىسى ۋە زاۋۇتلاردىن جەددىي سەپەرۋەر قىلىنغان ئىشچىلار قوشۇنى تەرىپىدىن چېكىندۈرۈلدى. ئېغىر دەرىجىدە ئاشقازان كېسىلى بار فون ھوك بىراۋھىچقا تېلېفون بېرىپ، ئۆز قىسىملىرىنىڭ كۈچىنىڭ زور دەرىجىدە ئاجىزلاپ كەتكەنلىكىنى ئېقرار قىلدى.

3 ـ دېكابردا، بوك هالدېرغا تېلىفون بەردى. بۇ قېتىم ئۇ بەكمۇ ئۈمىدسىز ئىدى. بوك مۇداپىئەدە تۇرۇشنى ئېيتقاندا، ئالدىنقى سەپتىن يىراقتا تۇرغان بۇ باش شتاب باشلىقى كىشىلەر ئادەتتىلەنگەن نەسىھەت تەلەپپۇزىدا: «ئەگەر ياخشىنى مۇداپىئە — ھۇجۇمنى قەتئىي داۋاملاشتۇرۇش» دېدى.

ئەتىسى، گۇدېرىئان تېمپېراتۇرىنىڭ 31 گرادۇسقا چۈشكەنلىكىنى، قاتتىق سوغۇق بولۇپ كېتىپ، تانكىلارنىڭ ماتورلىرىغا ئوت ياقمىسا ئوت ئالمايدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى، دۇربۇنلارنىڭ ئەينەكلىرى مۇز تۇتۇپ يىراقنى كۆرەلمەيدىغان بولۇپ قېلىۋاتقانلىقىنى دوكلات قىلدى. ھەممىدىن يامان بولۇۋاتقىنى ئەسكەرلەرنىڭ قىشلىق كىيىملىرى بىلەن يۇڭ پايپاقلىرىنىڭ يېتىپ كېلەلمەيۋاتقانلىقى ئىدى. 5 ـ دېكابردا تېمپېراتۇرا يەنە بەش گرادۇس چۈشتى، نەتىجىدە، گۇدېرىئان ھۇجۇمنى توختىتىپ قويۇپلا قالماي، ئالدىغا ئۆتۈپ كەتكەن قىسىملىرىنى مۇداپىئە لىنىيىسىگە قايتۇرۇپ كەلدى.

5 ـ دېكابر ھالقىلىق بىر كۈن بولدى. نېمىس ئارمىيىسى موسكۋا ئەتراپىدا 300 كىلومېتر كېلىدىغان يېرىم دۇگىلەك شەكىللىك ئىستېھكامدا پۈتۈن سەپ بويىچە توسۇپ قويۇلدى. گۇدېرىئان كەچقۇرۇنلۇقى بوكقا ئۆزىنىڭ توسۇپ قويۇلۇپلا قالماستىن، بەلكى چېكىنىشكىمۇ توغرا كېلىۋاتقانلىقىنى ئېيتتى. بوك ھالدېرغا تېلىفون بېرىپ: «ئۆزىنىڭ ھالاكەت گىردابىغا بېرىپ قالغان» لىقىنى ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، براۋېھىمۇ ئۈمىدسىزلەنگەن ھالدا باش شتاب باشلىقىغا ئۆزىنىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق ۋەزىپىسىدىن ئىستېپا بەرمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى دېدى، بۇ كۈن گېرمانىيە گېنېرالىلىرى ئۈچۈن زۇلمەتلىك ۋە پاجىئەلىك كۈن بولدى.

گۇدېرىئان كېيىن مۇنداق دەپ يازغان: «بۇ، ھاياتىمدا تۇنجى قېتىم مۇشۇنداق بىر قارارنى چىقىرىشىم بولۇپ قالدى.

بۇنىڭدىنمۇ تەس ئىش بولماس. . موسكۋاغا قىلغان ھۇجۇملىرىمىز مەغلۇپ بولدى. قەھرىمان قىسىملىرىمىزنىڭ بەرگەن قۇربانلىرى، تارتقان جاپا ـ مۇشەققەتلىرى بىكارغا كەتتى. بىز ئېچىنىشلىق مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىدۇق.»

ئۇرغۇن گېنېرالالار، گىتلېرنىڭ 1941 ـ يىلى سوۋېت ئىتتىپاقىنى مەغلۇپ قىلىش ئۈمىدى ئاخىرقى بىر مىنۇتتا كۆپۈككە ئايلىنىپ كەتتى، دەپ قاراشتى.

ئەتىسى، يەنى 6 ـ دېكابىردا، تېخى ئالتە ھەپتە بۇرۇنلا سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى ئوتتۇرا يۇنلىش سېپىنىڭ قوماندانى بولغان گېئورگى ژۇكوۋ ھۇجۇم باشلىدى. ئۇنىڭ 7 ـ ئارمىيىسى، ئىككى ئاتلىق ئەسكەرلەر كورپۇسى — جەمئىي 100 مىڭ ئادەم، 7 مىڭ 652 زەمبىرەك، 774 تانكا، مىڭدىن ئارتۇق ئايروپىلان موسكۋا ئالدىنقى سېپىدىكى 300 كىلومېتر ئۇزۇنلۇقتىكى سەپتە پۈتۈن سەپ بويىچە ھۇجۇمغا ئۆتتى. ئانچە نامى چىقمىغان بۇ گېنېرالنىڭ پىيادە ئەسكەر، توپچى قىسىم، تانكا قىسىم، ئاتلىق ئەسكەر ۋە ھاۋا ئارمىيىسىدىن تەركىب تاپقان بۇنداق قۇدرەتلىك ئەسكىرىي كۈچكە ئىگە ئىكەنلىكى گىتلېرنىڭ ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرىپ باقمىغانىدى، ئۇلارنىڭ ئۇشتۇمتۇت ۋە شىددەتلىك ھۇجۇمى گېرمانىيە قوشۇنىنى ۋە 3ـ ئىمپېرىيىنى مەڭگۈ ئەسلىگە كېلەلمەيدىغان دەرىجىدە زىيانغا ئۇچراتتى. نېمىسلارنىڭ مۇداپىئە سېپى سوۋېت ئارمىيىسى تەرىپىدىن ئۇزلۇكسىز بۆسۈۋېتىلدى، نېمىس ئارمىيىسى 130 يىل بۇرۇنقى ناپولېئوننىڭ زور قوشۇنىغا ئوخشاش روسىيىنىڭ قار ـ مۇزلىرىدا يېمىرىلىدىغاندەك ۋە يوقىتىلىدىغاندەك قىلاتتى.

شۇنىڭ بىلەن، 6 ـ دېكابىر 3 ـ ئىمپېرىيىنىڭ قىسقىغىنا تارىخىدىكى يەنە بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇپ قالدى، بولغاندىمۇ ئەڭ ئەجەللىك بۇرۇلۇش نۇقتىلىرىنىڭ بىرى بولۇپ قالدى. گىتلېرنىڭ كۈچى يۇقىرى پەللىگە يەتكەنىدى، شۇنىڭدىن

ئېتىبارەن ئۇ پەسكە قاراپ مېڭىشقا باشلىدى.

گىتلېرنىڭ موسكۋا ئوپېراتسىيەسىدىكى مەغلۇبىيىتى ئۇنىڭ 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىن بۇيان ئۇچرىغان تۇنجى قېتىملىق زور مەغلۇبىيىتى ئىدى. ئۇلار قىسقىغىنا ئىككى ئاي ئىچىدە غەربىي ۋە شىمالىي ياۋروپادىكى ئالتە دۆلەتنى بېسىۋېلىپ قالتىس كۆرەڭلەپ خۇدىنى بىلمەي قېلىشقانىدى. گىتلېر ئارقىدىنلا سوۋېت ئىتتىپاقىنى ئالتە ھەپتە ئىچىدە ئېلىپ، بۇ سوتسىيالىستنىڭ دۆلەتنى يەر شارىدىن يوق قىلىۋەتمەكچى بولغانىدى. لېكىن ئۇنىڭ «چاقماق تېزلىكىدىكى جەڭ» لىرى پۈتۈنلەي مەغلۇپ بولدى، ناتسىستلارنىڭ شېرىن چۈشلىرىمۇ بەربات بولدى. ئۇلار روسىيىنىڭ پايتەختىگە بېسىپ كىرگەندىن كېيىن، ئۇ يەرنىڭ ئامبارلىرىنى بۇلىماقچى، قىزىلئارمىيىنىڭ نوموسىغا تەگمەكچى، ئۇرۇشتا كاتتا بايلارغا ئايلانماقچى ئىدى. بەزىلىرى ھەتتا خوتۇنلىرىغا سىبىرىيىنىڭ سۆسەر جۇڭلىرىنى، ئاستراخاننىڭ بېلىق تۇخۇملىرىنى ۋەدە قىلىشقانىدى، ئەمدى ھازىر بۇ شېرىن خىياللارنىڭ ھەممىسى كۆپۈككە ئايلانغانىدى، قىزىل ئارمىيىنىڭ شىددەتلىك زەربىسىدە غەربىي ئارقا سەپكە قاراپ رەسۋالارچە قاچماقتا ئىدى.

ئارقا ـ ئارقىدىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان گىتلېر غەزەپىگە چىدىماي، قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ گېنېرالىنى يۆتكەشكە باشلىدى: رۇندستېد جەنۇبىي يۆنىلىش ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلانغاندىن كېيىن، قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى فون بوكنىڭ خىزمىتىنى 18 ـ دېكابىردا مارشال فون كلۇگ ئۆتكۈزۈۋالدى. ھەتتا قەھرىمان، ئۇرۇشقا ماھىر، ھازىرقى زامان ئۇرۇشىنى ھەممىدىن بۇرۇن كەڭ كۆلەملىك بىرونېۋىك ئۇرۇشى ئارقىلىق يېڭىلىغان گېنېرال گودېرىئانمۇ يۇقىرىنىڭ تەستىقىنى ئالماي تۇرۇپ ئۆز بېشىمچىلىق قىلىپ چېكىنىش بۇيرۇقى چۈشۈرگەنلىكى ئۈچۈن روزدېستۋو بايرىمىدا

ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاندى. بىر مەھەل دەۋر سۈرگەن تانكا قىسىملىرى قوماندانى گېنېرال ھوپنېرمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش جىنايەت بىلەن گىتلېر تەرىپىدىن ئۇشتۇمتوت ۋەزىپىسىدىن ئېلىپ تاشلاندى، ھەربىي ئۇنۋانىمۇ ئېلىۋېتىلدى. قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى فون براۋھىچ 19 ـ دېكابىردا قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇلدى. كېيىن گىتلېر ئۆز يېقىنلىرىغا براۋھىچ توغرۇلۇق مۇنداق دەپ بەرگەن: «ئۇنىڭ ھەربىي دېگۈچىلىكى يوق؛ ئۇشال پاخىلىدەك ئادەم. براۋھىچ ئۆز ۋەزىپىسىدە يەنە تۇرۇۋېرىدىغان بولسا، بىرنەچچە ھەپتە تۇرغان تەقدىردىمۇ، ئىشلار غايەت زور بالا ـ قازاغا ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتى.»

براۋھىچنىڭ ئورنىنى كىمنىڭ بېسىشى مەسىلىسى قۇرۇقلۇق ئارمىيە ئەربابلىرىنىڭ ئىچىدە ھەرخىل پەرەزلەرنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. گىتلېر مارشاللارنىڭ ئىچىدىن ئۆزى رازى بولغۇدەك بىرەرىنى تاپالماي، ئاخىردا قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ ئىشلىرىنى ئۆزى باشقۇرىدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ۋېنادا سەرگەردان بولۇپ يۈرگەن بۇ سادىق يېقىرېيتور دۆلەت فىئورېرى، ئۇرۇش مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى، قوراللىق قىسىملارنىڭ ئالىي قوماندانى، قوشۇمچە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانى بولۇپ قالدى. ھازىر گىتلېر داھىيلا ئەمەس، بەلكى قانۇننىڭ ئۆزى بولۇپ قالغانىدى. 1942ـ يىلى 26 ـ ئاپرېلدا، پارلامېنت بىر قانۇن ماقۇللاپ، ئۇنىڭغا ھەرقانداق نېمىسنى قىرىش ـ چېپىش، بۇلاش ـ تالاشتەك مۇتلەق ھوقۇق ئاتا قىلدى. ھەتتا ئوتتۇرا ئەسىردە ياكى ئۇنىڭدىنمۇ بۇرۇنقى ژارژار قەبىلىسى دەۋرىدىمۇ بىرەر نېمىس ئۇنىڭغا ئوخشاش زوراۋان پادىشاھلىق نوپۇزىنى نامىدىمۇ، قانۇندىمۇ، ئەمەلىيەتتىمۇ تەنھا ئۆزىنىڭ چاڭگىلىغا ئېلىۋالغان ئەمەس ئىدى.

لېكىن، گىتلېر قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانلىقىنى قوشۇمچە ئۈستىگە ئالغاندىن كېيىن، ئۇرۇش ۋەزىيىتىنى ئۆزگەرتەلمىدى، ئەسلىدە موسكۋاغا كىرىپ روزدېستۇو بايرىمىنى ئۆتكۈزمەكچى بولغان نېمىس قوشۇنى ھازىر بۇ قورقۇنچلۇق قىشتا روسىيە ئارمىيىسى تەرىپىدىن قەدەممۇ قەدەم، بەزىدە تېز سۈرئەتتە چېكىنىدۇرۇلمەكتە ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، روسىيە ئارمىيىسىنىڭ مۇھاسىرىسىدىن ۋە بۆسۈپ ئۆتۈشىدىن قورقۇپمۇ چېكىنمەكتە ئىدى. نېمىس ئارمىيىسى فېۋرالنىڭ ئاخىرىدا موسكۋادىن 120 كىلومېتردىن 300 كىلومېترغىچە كېلىدىغان جايغا چېكىندى. ھالدىر موسكۋاغا تەۋەككۈلچىلىك بىلەن قىلىنغان بۇ قېتىملىق ھۇجۇمدا چىقىم بولغان ئەسكەرلىرىنىڭ سانىنى خاتىرىسىگە يېزىۋالغان. ئۇ مۇنداق دەپ يازغان: «28 - فېۋرالغىچە جەمئىي 1 مىليون 5 مىڭ 600 ئادەم چىقىم بولدى. بۇ پۈتۈن ئەسكىرىي كۈچنىڭ 31 پىرسەنتىگە بارابەر كېلىدۇ. گىتلېردىن ئىبارەت بۇ يىرتقۇچ ھايۋان پاتقاقتا پېتىپ قېلىپ چىقالماس بولۇپ قالدى، موسكۋاغا ھۇجۇم قىلىش پىلانىنىڭ تارمار قىلىنغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇر بولدى.»

گىتلېر سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى جەڭ مەيدانىدا مەغلۇبىيەتكە ئۇچراۋاتقان كۈنلەردە، يەنى 7 - دېكابىردا (يەكشەنبە) يەر شارىنىڭ يەنە بىر تەرىپىدە بىر ئىش يۈز بېرىپ، يىاپونىيە پېيورل - خاربورغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلغانىدى.

ئون ئىككىنچى باب گىتلېر: بىز بۇ ئۇرۇشتا ئۇتتۇرۇۋەتمەيمىز

△ پيورل ـ خاربوردىكى چوڭ ئاپەت

△ گىتلېر: پەقەت ئىككىلا دۆلەتنىڭ مەنپەئىتى بىرـ بىرىگە توقۇنۇشمايدۇ — گېرمانىيە بىلەن ياپونىيىنىڭ

△ گىتلېر: مەن بىر ئىمپېرىيىنىڭ فېئوداىرى، يەنە مىڭ يىل خاتىرجەم ياشايمەن

△ ريببېنتروپ: روزۋېلت بىر تەلۋە

△ گىتلېر: بىزنىڭ ئوچ مىڭ يىلدىن بۇيان يېڭىلىپ باقمىغان بىر دوستىمىز بار

△ روزۋېلت: پيورل ـ خاربور ۋەقەسى ئامېرىكىلىقـ لار ئۈچۈن نومۇس ئىش

△ گىتلېر: بىز ئامېرىكىغا ئۇرۇش ئېلان قىلمىز

△ گىتلېر قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانلىقىنى ئۆزى ئۇستىگە ئالدى

1941 ـ يىل 7 ـ دېكابىردا (يەكشەنبە)، ياپونىيە بىرلەشمە فلوتىنىڭ 356 ئايروپىلانى ئالتە ئاۋئاماتكىدىن كۆتۈرۈلۈپ، ئامېرىكىنىڭ تىنچ ئوكيانىدىكى دېڭىز ئارمىيە بازىسى پيورل ـ خاربورغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلدى.

شۇ كۈنى ئەتىگەندە پيورل ـ خاربوردا ھاۋا ئوچۇق، سۇ يۈزى ئەينەكتەك يالتىراپ تۇراتتى، شامالمۇ يوق، تىنچ ئىدى، سائەت ئالتىدىن 45 مىنۇت (ھاۋاي ۋاقتى) ئۆتكەندە، ئامېرىكىنىڭ قوغلىغۇچى پاراخوتى پورتنىڭ سىرتىدا دۇشمەننىڭ بىر سۇ ئاستى پاراخوتىنى چۆكتۈرۈۋېتىپ، دېڭىزنىڭ تىنچلىقى ئازراق بۇزۇلغاندەك قىلدى، لېكىن سىگنال چېلىنمىدى. يەتتىدىن 55 مىنۇت ئۆتكەندە، ياپونىيەنىڭ بىرلەشمە فلوتىنىڭ بىرىنچى زەربىدار ئەترىتىنىڭ 185 ئايروپلانى پيورل ـ خاربورنىڭ ئاسمىنىغا ئۇچۇپ كىرىپ بومبا تاشلاشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ نىشانى سەككىز كۆرەشچى پاراخوت ۋە باشقا پاراخوتلار بىلەن ھول، سكام قاتارلىق ئايرودرومىلاردىكى بىرنەچچە يۈز ئايروپلاننى پارتلىتىۋېتىش ئىدى. ياپونىيە ئىشپىيونلىرى ئۇزۇندىن بېرى ئاخبارات بېرىپ تۇرۇۋاتقاچقا، ياپونىيە ئارمىيىسى پيورل ـ خاربورنىڭ ئەھۋالىنى بەش قولدەك ئېنىق بىلەتتى، جەڭ ۋەزىيىسى ئېنىق كونكرېت ئىدى. 43 كۆرەشچى ئايروپلان ئايرودرومىنى ئوققا تۇتۇپ، ئامېرىكا ئايروپىلانلىرىنى ھاۋاغا كۆتۈرۈلەلمەس قىلىۋەتتى؛ 51 بومبارداىمانچى ئايروپلان ئايرودرومىلارنى بومبارداىمان قىلىشقا مەسئۇل ئىدى، يۇقىرى ئاتموسفېرادا ھەربىرى قىلالايدىغان 40 ئايروپلان، مىنا تاشلايدىغان 49 ئايروپلان كۆرەشچى پاراخوتلار بىلەن باشقا پاراخوتلارنى پارتلاتماقچى ئىدى، «يالسان»، «ئىكرا سۇ ئېتى» ناملىق پاراخوتلار ۋە باشقا ماي پاراخوتلىرى بومبا چۈشۈشى بىلەنلا ئوت ئېلىپ، ئاسمانپەلەك ئىس ـ توتەك، ئوت يالقۇنلىرى ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى، ئارقىدىنلا كەينى ـ كەينىدىن كۆتۈرۈلگەن پارتلاش ئاۋازلىرى، سىگنال ئاۋازلىرى پۈتۈن پورتنى بىر ئالدى.

دەل شۇ چاغدا، بىرىنچى تۈركۈم ئەترەتنىڭ قوماندانى رېيدا مسوكو تۈيۈقسىز ھۇجۇمنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى

بىلدۇرۇپ: «يولۇاس! يولۇاس! يولۇاس!» دەپ سىگنال بەردى. نەچچە مىڭ كىلومېتر يىراقلىقتىكى خىروسىما ئازىلىدىكى پاراخوتتىدا ئولتۇرغان ياپونىيەلىكلەر بىرلەشمە دېڭىز فلوتىسىنىڭ قوماندانى يامامونو يىسورۇكو بۇ سىگنالنى ۋاقتىدا قوبۇل قىلدى. جۇڭگودا جۇڭگو خەلقىنى كۆپلەپ قىرغان بۇ جاللات شۇ تۇرقىدا كۆرەكلەپ، خۇشاللىقىدا تېرىسىگە سىغماي قالغانىدى.

سائەت سەككىزدىن 25 مىنۇت ئۆتكەندە، بىرىنچى تۇركۇمدىكى ئايروپىلانلار كېتىپ، قىسقا ۋاقىتلىق دەم ئېلىشتىن كېيىن ئىككىنچى تۇركۇمدىكى ياپونىيەلىك 171 ئايروپىلانى سائەت سەككىزدىن 54 مىنۇت ئۆتكەندە پېيورل ـ خاربورنىڭ ئاسمىنىدا يەنە پەيدا بولۇپ، بومبارداىمان نىشانلىرىنى دەھشەتلىك بومبارداىمان قىلىپ، سائەت توققۇزدىن 45 مىنۇت ئۆتكەندە قايتىپ كەتتى. ياپونىيە ئۇچقۇچىلىرى ئاۋئاماتكىغا قايتىپ بارغاندىن كېيىن، نانكىن كېيىنچىدىن ئۇچىنچى قېتىم بومبارداىمان قىلىشقا بېرىشنى تەلەپ قىلىشتى، لېكىن نانكىن كېيىنچى ئاشۇ مۇڭەپپەقىيەتسىگە قانائەت قىلىپ، فلوتىنى غەلىبە بىلەن پورتقا قايتۇرۇپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن پېيورل ـ خاربوردىكى دېڭىز ئارمىيە زاۋۇتىنىڭ سېخلىرى ئۇسكۇنىلىرى بىلەن بىللە زىيانغا ئۇچرىماي ئامان قالدى، بولۇپمۇ پورتلىڭ ئەتراپىدىكى ماي ئىسكىلاتىدا ساقلىنىۋاتقان 4 مىليون 500 مىڭ تونىا ماي ئىنتايىن قىممەتلىك بولۇپ، ئۇ بولمىسا پېيورل ـ خاربوردىكى دېڭىز فلوتىلىرى بىر قەدەممۇ ئىلگىرىلىيەلمەيتتى.

بۇ قېتىمقى ھۇجۇم 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىكى گىتلېرنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلغاندىن كېيىنكى دۇنيانى زىلزىلىگە سالغان يەنە بىر قېتىملىق تۇيۇقسىز ھۇجۇم ئىدى. ياپونىيە ئايروپىلانلىرى پېيورل ـ خاربورنى بومبارداىمان قىلغان چاغدا، پورتتىكى چوڭ ـ كىچىك 96 پاراخوت فلوت بايرىقىنى چىقىرىشقا تەييارلىنىپ تۇرۇاتاتتى، قىرغاقتا چىققان كوماندىر ـ

جەڭچىلەر دەم ئېلىۋاتاتتى، ۋاشىنگتوندىكى ئاق سارايدا ئامېرىكا ئەمەلدارلىرى ياپونىيىنىڭ سۆھبەت ۋەكىللىرىنى ساقلاپ تۇرۇۋاتاتتى، دەل مۇشۇ چاغدا ئايروپىلانلار پورتقا بومبىلارنى ھېسابسىز تاشلاشقا باشلىدى، پورتتىكى پاراخوتلار بىلەن قورۇقلۇقتىكى قورۇلۇش ـ ئۇسكۇنىلەر ئوت دېڭىزى ئىچىدە قالدى. ئامېرىكىنىڭ تىنچ ئوكيان فلوتى ئېغىر چېقىلمىغا ئۇچرىدى. سەككىز كۆرەشچى پاراخوتنىڭ تۆتى چۆكۈپ كەتتى، تۆتى ئېغىر زەخمىلەندى، يەنە يەڭگىل تىپلىق ئۇچ چازلىغۇچى، ئۇچ قوغلىغۇچى پاراخوتمۇ چۆكۈپ كەتتى، 300 دىن ئارتۇق ئايروپىلان پارتلاپ ۋەيران بولدى، ئۆلگەن، يارىلانغان دېڭىز ۋە قورۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ كوماندىر ـ جەڭچىلىرى 4 مىڭدىن ئېشىپ كەتتى. ئۇ چاغدا ئامېرىكىنىڭ ئاۋىئاماتكىسى پورتتا بولمىغاچقا، بۇ قېتىمقى ئاپەتتىن قۇتۇلۇپ قالدى. ياپونىيىنىڭ ئاران 30 نەچچە ئايروپىلانى بىلەن بىر نەچچىلا سۇ ئاستى پاراخوتى چىقىم بولدى.

بۇ قېتىمقى ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم دېڭىزدىكى «چاقماق تېزلىكىدىكى ئۇرۇش» ئىدى، ئۇنىڭ بۇنچىلىك مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشى ئامېرىكا دائىرىلىرىنىڭ ئىدىيە جەھەتتىكى قورالىنىشىنى بوشاشتۇرۇپ قويغانلىقىدىن ئىدى. ئامېرىكىنىڭ باش شتاب باشلىقى مارشال ياپونىيىنىڭ پېيورل ـ خاربورنى بومبارداىمان قىلغانلىقىنى دەسلەپتە ئاڭلىغاندا، خاتا بېرىلىپ قالغان خەۋەر ئوخشايدۇ، دەپ ئويلىغان، مۇشۇنىڭدىن ئامېرىكىنىڭ قايسى دەرىجىدە بىخوتلىشىپ قالغانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

پېيورل ـ خاربوردىكى مەغلۇبىيەت ھەرگىزمۇ تاسادىپىي ئىش ئەمەس.

ئىككى يىلدىن بېرى، گىتلېر ئامېرىكا بىلەن تۇتۇشۇپ قېلىشتىن ئىھتىيات قىلىپ كېلىۋاتاتتى. ئامېرىكىنىڭ «يەھۇدىي

گۇرۇھى» نىڭ قولىدا ئىكەنلىكىگە ئۇنىڭ ئىشەنچىسى كامىل ئىدى. بۇ گۇرۇھ ۋاشىنگتونغا ھۆكۈمرانلىق قىلىپلا قالماي، بارلىق گېزىتلەرنىمۇ، رادىئو ـ تېلېۋىزىيىلەرنىمۇ كونترول قىلالايتتى. شۇڭا روزۋېلت ئەنگلىيىگە ھە دەپ يارداەم بېرىۋاتقاندا غىنى قىلالماي قالدى. گېتلېر ئامېرىكىلىقلارنى كۆزگە ئىلمىغان بىلەن ئۇلارنىڭ سانائەت كۈچىنى ئېتىراپ قىلاتتى: شۇ سەۋەبتىن ئامال بار ئامېرىكىنى ئۇلارغا قارشى مەلۇم تەييارلىقلارنى قىلىۋالغۇچە بىتەرەپ مەيدانىدا تۇرغۇزۇش ئۈچۈن تىرىشتى.

ئۇرۇش ئەسلىمەلىرى ئەنگلىيىگە توختىماي توشۇلۇۋاتقان بولسىمۇ، گېتلېر تاسادىپىي ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، دېڭىز ئارمىيىسىگە ئامېرىكىنىڭ ھەربىي ۋە سودا پاراخوتلىرىغا چېقىلماسلىق توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈرۈپ: «ئامېرىكا بىرىنچى بولۇپ ئوق چىقارمىسىلا ئۇلارغا ئوق چىقىرىشقا مۇتلەق بولمايدۇ.» دېدى. لېكىن روزۋېلتنىڭ «بارباروسسا» غا بولغان تېز ئىنكاسى گېتلېرنىڭ سەۋر قاچىسىنى چېقىۋېتىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. گېتلېر روسىيىگە ھۇجۇم قىلغان كۈنىنىڭ ئەتىسى پرىزدېنت مۇۋەپپەق دۆلەت ئىشلىرى كاتىپى ۋېللېسقا ئۆزىگە ۋەكالىتەن بىر بايانات ئېلان قىلىشنى بۇيرۇدى. بايانىتا باشقا بىر قانىتىق قول دۆلەتكە يارداەم بېرىشكە توغرا كەلسىمۇ، يەنىلا گېتلېرنىڭ ھەربىكەتلىرىنى چەكلەيدىغانلىقىنى ئېيتىلغانىدى. روزۋېلت بۇ نۇقتىنى قانداق ئىشقا ئاشۇرىدىغانلىقىنى ئوچۇق دېمىگىنى بىلەن، ئۇنى ناھايىتى تېزلا ھەربىكىتىدە كۆرسەتىپ، ئالدى بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئامېرىكىدىكى توقۇلتىۋېتىلگەن 40 مىليون ئامېرىكا دوللىرىنى ئېرىتتى، ئاندىن «بىتەرەپلىك قانۇنى» دىكى بەلگىلىمىلەرنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا مۇۋاپىق كەلمەيدىغانلىقىنى جاكارلىدى. ئارقىدىنلا ۋلادىۋوستوك پورتىنى ئامېرىكا پاراخوتلىرىغا

ئېچىۋېتىلدى.

ئىككى ھەپتىدىن كېيىن، 7 ـ ئىيۇلدا گېرمانىيە تەشۋىقاتنى كۈچەيتىپ، روزۋېلت ياۋروپا ئۇرۇشلىغا ئارىلاشتى. ئاشكارىلىنىشچە ئامېرىكا قوراللىق كۈچلىرى ئىسلاندىيىگە يېتىپ بېرىپ، ستراتېگىيىلىك ئورنى ئىنتايىن مۇھىم بولغان بۇ ئارالنى ئەنگلىيىلىكلەر ئۇچۇن بېسىۋالدى، دېگەندەك گەپلەرنى قىلدى. گېرمانىيىنىڭ ئامېرىكىدا تۇرۇشلۇق كونسولى تومسېن باش ئەلچى ۋىلىيامغا تېلېگرامما بېرىپ، بۇ، روزۋېلتنىڭ يەنە بىر سۇيىقەستى، دېگىزدا بىرەر ۋەقە تۇغدۇرۇپ گىتلېرنى ئامېرىكىغا ھۇجۇم قىلدۇرۇپ، ئاندىن گېرمانىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلماقچى، دېدى.

بۇ مەلۇمات گىتلېرنى خاتىرجەمسىزلەندۇرۇپ قويدى. ئىيۇلنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئۇ باش ئەلچى ئوشىماغا بۇرۇنقى قارارىغا پۇتۇنلەي ئوخشىمايدىغان بىر تەكلىپنى بېرىپ: «ئامېرىكا بىلەن ئەنگلىيە مەڭگۇ بىرلىنىڭ دۈشمىنىمىز»، «بۇ ھېسابلىنىش قارىشى ئەلۋەتتە بىزنىڭ دىپلوماتىيە سىياسىتىمىزنىڭ ئاساسىي بولۇشى كېرەك»، «ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكا ئۆزلىرى يېتىم قالدى، دەپ بىلگەن ھەرقانداق بىر دۆلەتكە مەڭگۇ قارشى تۇرىدۇ. ھازىر پەقەت ئىككى دۆلەتنىڭلا مەنپەئىتىدە زىددىيەت يوق، ئۇلار گېرمانىيە بىلەن ياپونىيە، روزۋېلت ھۆكۈمرانلىقىدىكى ئامېرىكا جاھانگىرلىكىنى يولغا قويۇپ ياۋروپا بىلەن ئاسىياغا بېسىم ئىشلىتىشىنى ئويلاۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ بۇ خىيالىنى ناھايىتى روشەن ئەمەسمۇ؟ شۇڭا مېنىڭ پىكرىم ئۇلارنى بىرلىشىپ تۇرۇپ يوق قىلىشىمىز كېرەك، دېدى ۋە ئۇرۇشتا مەغلۇپ بولغان سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ «بايلىق» لىرىنى بىللە «تارتىلىشىپ» بۆلۈشىنى، يېڭى شەرقتىكى بىر قىسىم زېمىننى بېسىۋېلىشنى ئۇلارغا يەمچۈك قىلىپ تاشلاپ بەرمەكچى بولدى.

توكيو بۇ تەكلىپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ئۆزرە

ئېيتىپ ئۆزىنىڭ پىكرىدە قالدى. ياپونىيە ئاللىبۇرۇنلا روسىيەگە شەرقتىن ھۇجۇم قىلماي، جەنۇبتىكى ھىندىچىنىگە يۈرۈش قىلىشنى قارار قىلىپ بولغاندى. ئۇلار شۇنداق قىلىپ، ھىندىچىنىنى ناھايىتى تېزلا بېسىۋالدى. روزۋېلت بۇنىڭغا قارىتا 26 ـ ئىيۇلدا ناھايىتى تېزلا ئىنكاس قايتۇرۇپ، ياپونىيىنىڭ ئامېرىكىدىكى مال ـ مۈلۈكلىرىنى توڭلىتىۋېتىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. بۇ قارار ياپونىيىنىڭ نېفىت مەنبەسىنى كېسىپ تاشلىدى. «نيۇ ـ يورك ۋاقتى گېزىتى» نىڭ قارىشىچە، «بۇ ھەرىكەت ئۇرۇشتىن باشقا ئەڭ كەسكىن رەببە» بولغان: ياپونىيىنىڭ باشلىقلىرىنىڭ قارىشىچە، بۇ، ئامېرىكا، ئەنگلىيە، جۇڭگو ۋە گوللاندىيەلەرنىڭ ياپونىيىنى قامال قىلىشلىرىدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر ھەرىكەت بولغان ۋە ياپونىيىنىڭ ئاسىيادىكى داھىيلىق ئورۇنىنى ئىنكار قىلغانلىق، شۇنىڭ بىلەن ھەللە، ئۇنىڭ ھاياتىغا قىلىنغان بىر تەھدىت بولۇپ قالغان. نەمىلا بولسۇن بۇ يېراق شەرقتىكى ئۇرۇشقا بېسىلغان چوڭ بىر قەدەم بولدى، مەلۇم كۆزەتكۈچىلەرنىڭ قارىشىچە يەنە روزۋېلتنىڭ گېتلېرغا قارشى ئارقا دەرۋازىدىن ئۇرۇش قوزغاش ئۈچۈن باسقان قەدىمىمۇ بولۇپ قالغان.

بىر ئايدىن كېيىن، روزۋېلت بىلەن چېرچىل نيۇ ـ يورکتىكى فىنلاندىيىنىڭ سودا مەركىزىدە كۆرۈشۈپ، ئاتلانتىك ئوكيان نىزامنامىسىنى تۈزۈپ چىقتى. بۇ، ئامېرىكا بىلەن ئەنگلىيىنىڭ ئۇرۇش نىشانلىرى توغرىسىدىكى بىرلەشمە باياناتى ئىدى. بۇنىڭ بىلەن روزۋېلت تېخىمۇ يېراقلاپ كەتكەنىدى. بايانات ماددىلىرىدىن روزۋېلتنىڭ گېتلېرنىڭ ئەشەددىي دۈشمىنى ئىكەنلىكىنى روشەن بىلگىلى بولاتتى. لېكىن قىزىق يېرى بۇ ئەھۋال گېتلېرنىڭ دۆلەت ئىچىدىكى دۈشمەنلىرىنى ئۈمىدسىزلەندۈرۈپ قويدى، چۈنكى ئۇ بايانات ناتسىستلار بىلەن ناتسىستلارغا قارشى كۈچلەر پەرقلەندۈرۈلمىگەنىدى. «قارشىلىق

هەربكتى» نىڭ ئادەملىرى بۇ نىزامنامىنى روزۇپلىتنىڭ پۈتۈن گېرمانىيىلىكلەرگە غەيرىي رەسمىي ئۇرۇش ئېلان قىلىشى دەپ چۈشىنىۋالغاندى، بولۇپمۇ ئۇلار نىزامنامىنىڭ 8 - ماددىسىدىن بىزار بولدى. ئۇنىڭدا: ئۇرۇشتىن كېيىن بارلىق گېرمانىيىلىكلەر قوراللىرىنى تاشلاشلىرى كېرەك دېيىلگەنىدى. ھاسسېل بۇ ھەقتە ئۆزىنىڭ ژۇرنىلىدا شۇنداق يازىدۇ: «بۇ ماددا تېچلىقنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ بارلىق مۇڭاپىق پۇرسەتلىرىنى بۇزۇۋەتكەن» ئىدى.

روزۇپلتنىڭ گىتلېرنى يوقىتىش قارارىغا كەلگەنلىكى مىليونلىغان ئامېرىكىلىقلارنىڭ ئىرادىسى بىلەن قارشى يولدا ماڭغانلىق ئىدى، ئۇلار گەرچە ئەنگلىيە بىلەن جۇڭگوغا ھېسداشلىق قىلىشسىمۇ، لېكىن قان تۆكۈلىدىغان ئۇرۇشلارغا ئارىلىشىشنى خالىمايتتى، باشقا ئامېرىكىلىقلار بولسا كومىۋنىزمغا چىش - تىرنىقى بىلەن ئۆچ بولغاچقا، سوۋېت ئىتتىپاقىغا بېرىلىدىغان ھەرقانداق يارەمگە قارشى ئىدى، گېزىتلەردە، رادىئولاردا قىلىنىۋاتقان شىددەتلىك ھۇجۇملار ئالدىدا روزۇپلت قىلچە تەۋرەپ قالماي، 11 - سېنتەبردىكى رادىئو نۇتقىدا شۇنداق دېدى: «بۇگۈندىن باشلاپ، گېرمانىيە ياكى ئىتالىيە پاراخوتلىرى بىزنىڭ دېڭىز تەۋەيىمىزگە ئۇسۇپ كىرىدىكەن (ئىسلاندىيە ۋە ئامېرىكىنىڭ ھمايىسىدىكى باشقا ئاراللارغا)، ئۇلار چوقۇم خەۋپكە ئۇچرايدۇ»، ئۇنىڭ بۇ گېپى گىتلېرنىڭ سۇ ئاستى ئۇرۇش پاراخوتلىرىنىڭ ئامېرىكا بىلەن ئۇرۇش قىلماسلىق توغرىسىدىكى چەكلىمىنى ئېلىپ تاشلىشىغا تولۇق ئاساس بولالمىسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ مۇشۇ ئىش تۈپەيلى خەلقنىڭ رايىنى يانداۋرغۇسى كەلمىدى. دېڭىز ئارمىيە ئادمىرالى رادېرغا: «ئۆكتەبرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن ئىلگىرىكى ئۇرۇشلاردا سودا پاراخوتلىرى ۋەقەسىدىن ساقلىنىلسۇن» دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى. شۇ چاغدا ئۇ بۇ بۇيرۇقنى چۈشەندۈرۈپ روسىيىگە

قىلىنغان ئۇرۇش ئەمدى ئاياغلاشتى دېگەندى.

31 ـ ئۆكتەبردە، ئامېرىكىنىڭ «روبىن مور» ناملىق قوغلىغۇچى پاراخوتى سودا پاراخوتلىرىنى قوغداپ كېتىۋاتقاندا، ئىسلاندىيىنىڭ غەربىگە مىڭ كىلومېتر كېلىدىغان سۇ يۈزىدە ئۇزگۈچ مىنانىڭ زەربىسى بىلەن دېڭىزغا چۆكۈپ كەتتى. بۇنىڭ بىلەن گىتلېرنىڭ توقۇنۇشتىن ساقلىنىش ئارزۇسى بىتجىت بولدى، بۇ پاراخوت بىلەن 100 نەپەر ئامېرىكىلىقمۇ چۆكۈپ كەتكەندى.

روزۋېلت بۇ ئىشقا قارىتا ئىپادە بىلدۈرمىدى، ئەمما ئۇنىڭ دېڭىز ئارمىيە مىنىستىرى دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ قۇرۇقلۇقتا ئۇرۇش قىلغۇچى خادىملىرىغا فرانسىيىنىڭ 400 ئايروپىلانىنى ئېلىپ مۇرمانسكىغا كېتىۋاتقان «نورماندىيە» ناملىق پاراخوتىنىڭ مۇسادىر قىلىنىدىغانلىقىنى ئېيتتى. سان ـ فرانسىسكونىڭ «ئوچېرك گېزىتى» «بىتەرەپلىك قانۇنى»نى دەرھال بىكار قىلىشنى تەلەپ قىلدى، گېرمولاننىڭ «ياۋاش ئادەم» ژۇرنىلى «دەررۇ ھەرىكەت قوللىنىش»نى تەلەپ قىلدى. ئەمما تەنھاچىلار گۇرۇھىنىڭ ئاۋام پالاتادىكى ۋەكىلى نېئىن ئۆرنى تۇتۇۋېلىشنى تەشەببۇس قىلىپ «ئەگەر سەن قاۋاقخانىدىكى جېدەلگە ئارىلىشىدىكەنسەن، مۇشتلاشماي ئامالىڭ يوق» دېدى. ئۇلارنىڭ يەنە بىر ۋەكىلىمۇ ھۆكۈمەتكە نەسىھەت قىلىپ: «بىز سوغۇق قان بولۇشىمىز كېرەك» دېدى.

روزۋېلت ئۇچۇن ئېيتقاندا، گېرمانىيىگە قارشى ئاشۇنداق پىكىر ئېقىملىرىنىڭ پەيدا بولۇشى تېپىلغۇسىز بىر ئىش ئىدى. بىر ھەپتىدىن كېيىن ئۇ قەرز قانۇنى ئىشخانىسىغا: بارلىق تىرىشچانلىقلار بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىغا ھەربىي ۋە ئىقتىسادىي ياردەم بېرىلسۇن، بۇنىڭغا دەرھال بىر مىليارد ئامېرىكا دوللىرى ئاجرىتىلسۇن» دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى.

ئەتىسى، يەنى 8 ـ نويابىر كۈنى گىتلېر مىيونخېندا ئۇرۇش

پۇراپ تۇرغان بىر نۇتۇق ئېلان قىلدى. ئەمەلىيەتتە ئۇ دېڭىزدا چۆكۈپ كەتكەن «روبىن مور» ناملىق پاراخوت ئۇچۇن ئۆزىنى ئاقلىغانىدى. ئۇ: «پرىزدېنت روزۋېلت ئۆز پاراخوتلىرىغا گېرمانىيە پاراخوتلىرىنى چېلىقتۇرغان ھامان ئوت ئېچىشىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈرۈپتۇ، مەن گېرمانىيە پاراخوتلىرىغا ئامېرىكا پاراخوتلىرىنى يولۇقتۇرغاندا ئوت ئاچماسلىق، لېكىن ھۇجۇمغا ئۇچرىغاندا ئۆزىنى قوغداش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردۇم» دېدى. گەرچە ئۇ بۇ گەپنى غەزەپ بىلەن ئېيتقان بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە ئامېرىكا بىلەن تۇتۇشۇپ قالماسلىقنى ئويلايتتى، لېكىن ئاخىرقى ھېسابتا ئۇ يەنىلا روزۋېلت بىلەن ئامېرىكا سانائىتىنىڭ كۈچىدىن قورقاتتى.

شۇ يىلى باش كۈزدە گېتلېر ئۆزىنىڭ «بۆرە ئۇۋىسى» دا «خەلقئارا خەۋەرلەر» نىڭ مۇخبىرى پېيېر ھوسىنى قوبۇل قىلغاندا شۇنداق دېدى: «مەن سىلەرنىڭ پرىزدېنتىڭلار روزۋېلتنىن ئۆزۈن ئۆمۈر كۆرىمەن»، «مەن كۆتەلەيمەن، ئۆزۈمنىڭ ئۈسۈلى بويىچە بۇ ئۇرۇشتا ئاستا ـ ئاستا يېڭىپ چىقىمەن. قوبۇل قىلىش سىرتتا بولغاچقا، ئۇ ئۇستىگە ئۆزۈن كۈل رەڭ ھەربىي پەلتو كىيىۋالغانىدى، ئېككى قولىنى كەينىگە قىلىپ، خىيال بىلەن يىراقلارغا تىكىلىپ تۇراتتى. ئۇشتۇمتۇتلا: «مەن ئىمپېرىيىنىڭ فىئورېرى، يەنە مەڭ يىل خاتىرجەم ياشىيالايمەن» دەپ توۋلاپ كەتتى. ئارقىدىن يەنە پەلەي بار قوللىرىنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپ تۇرۇپ: «ھازىر گېرمان ئىمپېرىيىسىنىڭ مىللىي ۋەزىپىلىرىنى تەۋرىتەلەيدىغان ھېچقانداق كۈچ يوق» دېدى. ئۇ ئۆزىنىڭ تەقدىرى توغرۇلۇق سۆزلەۋېتىپمۇ، ئۆز نەزەرىدىكى دۇنيا سەھنىسىدە ئاددىي بىر شەخسلەر بولۇپ تۇرۇۋاتقان چېرچىل بىلەن روزۋېلتنى ئۇنتۇپ قالمىغانىدى. «ئۇلار بايلىق ۋە سىياسەتنىڭ تار بىر دۇنياسى

ئۇستىدە ئولتۇرۇۋېلىپ، ئىللا دەرىخى بىلەن يەھۇدىيلارنىڭ ئاستىرتتىن قۇتراتماقتا. ئۇلارنىڭ خەلقلىرىنىڭ قولىدا ھېچقانچە ھوقۇق قالمىدى، پارلامېنتتىكى بىر قىسىم ئادەملەرنىڭ ئاياغ ئاستى قىلىشلىرىغا ئۇچراۋاتىدۇ. مېنىڭ خەلقىم مېنىڭ ئارقا تىرىكىم، ئۇلار ماڭا ئىشىنىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ فېئودېرىغا ئىشىنىدۇ.»

ئىككىنچى داۋاملىق مېڭىپ تۇرۇپ سۆھبەتلەشتى. گىتلېر ئۆزىنى ئۇرۇشقا مەجبۇرلاۋاتقان «تەلۈە» دىن يەنە بىر قېتىم ئاغرىندى: «مېنىڭ ئۆز خەلقىمگە خىزمەت قىلىدىغان 50 يىللىق پىلانىم بار. مەن ھەرگىزمۇ دالاد ۋە چېمبېرلىنغا ئوخشاش ئۇرۇشنىڭ ئېھتىياجى بىلەن ۋەزىپىگە ئولتۇرغان ئەمەس، بۇ مەسىلىدە روزۋېلت ئەپەندىمۇ ماڭا ئوخشاش.

ھوس ئۇنىڭ روزۋېلتنىڭ ئىنسانى چىنقىسلا قوشۇمسىنىڭ ئۇرۇلۇپ كېتىدىغانلىقىغا دىققەت قىلغان: «ئۇشتۇمتۇت، دېدى ھوس ئەسلەپ، فىئۇرېرنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىر نەچچىيەتلىكىنى، ئۇ مەڭگۈ ئاشكارىلىنىمايدىغان ھەم مەڭگۈ ئېتىراپ قىلمايدىغان بىر سىرنى بايقاپ قالدىم.» گىتلېر روزۋېلتنىن قورقىدىكەن. «شۇنداق روزۋېلت ئەپەندى — يەنە ئۇنىڭ يەھۇدىيلىرى!» دېدى گىتلېر ئۇلۇق - كىچىك تىنىپ، — ئۇ ئۆزىنىڭ دۇنياسىنى قولىغا ئالماقچى، بىرگە قۇياشنىڭ بىر بۇرجىكىنىمۇ كۆرسەتكۈسى يوق، ئەنگلىيىنى قوتۇلدۇرۇپ قالماقچى، مەقسىتى بۈيۈك ئەنگلىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ ھۆكۈمرانى ۋە مراسخورى بولۇش.»

گىتلېرنىڭ ئامېرىكىغا قارىتا بارغانسېرى ئېشىپ بېرىۋاتقان قاتتىق قول مۇئامىلىسى رىببېنترۇپنا ئىنپادىلىنەتتى. 28 - نويابىر كەچتە ئۇ باش ئەلچى ئوشىمانى قوبۇل قىلىپ، ياپونىيىنى ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكىغا ئۇرۇش ئېلان قىلىشقا ئالدىراتتى. ئوشىما ھەيران قېلىپ ئونىڭدىن:

— جانابىڭىز گېرمانىيە بىلەن ئامېرىكا ئەمەلىيەتتە ئۇرۇش ھالىتىدە تۇرۇۋاتىدۇ، دېمەكچىمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئۇ دەرىجىدىمۇ ئەمەس، — دەپ جاۋاپ بەردى رىببېنتروپ باش ئەلچىگە، — روزۋېلت بىر تەلۋە، — دېدى ئۇيەنە چۈشەندۈرۈپ، — ئۇنىڭ نېمە قىلماقچى ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ئەگەر ياپونىيە ئامېرىكا بىلەن ئۇرۇش قىلىشنى خالايدىغان بولسا، گېرمانىيە ياپونىيە بىلەن ئىتتىپاق تۈزىدۇ. بۇ ئەھۋالدا گېرمانىيە ئامېرىكا بىلەن ھەرگىز سۈلھ قىلمايدۇ. بۇ جەھەتتە فىئورېر بىر قارارغا كېلىپ بولغان.

ياپونىيە قوماندانلىق شتابى ئۇچۇن ئېيتقاندا، بۇ خەۋەر تولىمۇ خۇشاللىنارلىق خەۋەر ئىدى. شۇ چاغدا ياپونىيىنىڭ ئاۋىئاماتكىلاردىن تەشكىللەنگەن بىر ھەربىكەت ئەترىتى پېيورل - خاربورغا قاراپ ماڭغانىدى. نويابىرنىڭ ئەڭ ئاخىرقى كۈنى ئوشىما گېرمانىيە تەرەپكە، ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكا يېراق شەرقتە ئەسكەر يۆتكەش غەرىزىدە بولۇۋاتىدۇ، شۇڭا چوقۇم ئۇلارغا قارشى تەدبىر قوللىنىش كېرەك، دەپ ئۇقتۇرغاندا... ئۇ دۆلەتلەر بىلەن بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا مەلۇم قوراللىق توقۇنۇشلار يۈز بېرىپ ئۇرۇش پارتلاپ قېلىشىمۇ مۇمكىن. ئۇرۇشنىڭ پارتلىشى كىشىلەرنىڭ ئويلىغىنىدىنمۇ بالدۇر بولۇش ئېھتىمالىغا يېقىن، دېگەنىدى.

بۇ گەپ گېرمانىيە تەرەپكە يېتىپ بېرىپ، ئاندىن گېرمانىيىدىن بۇ جاۋابنى ئالغاندىن كېيىن ئوشىما دەررۇ ياپونىيىگە خەۋەر قىلدى.

«بۆرە ئۇۋىسى» دا پېيورل - خاربور ۋەقەسىنى بىرىنچى بولۇپ ئاڭلىغان ئادەم ئوت دېتېرىخ بولدى. ئۇ 7 - دېكابىر كەچتە بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپلا گىتلېرغا مەلۇم قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ يېنىغا يۈگۈردى. تېخى يېڭىلا روسىيە تەرەپتىن يامان خەۋەر ئاڭلاپ

غەمكىن ئولتۇرغان گىتلېر ئوتنىمۇ يامان خەۋەر ئېلىپ كەلگەن بولسا كېرەك دەپ ئويلىغانىدى، لېكىن ئۇ ئاخبارات خەۋەرلىرىگە مەسئۇل بۇ ئادەمى ئوقۇپ بەرگەن تېلېگراممىنى ئاڭلاپ بېرىدىلا جانلىنىپ، ئېنىتايىن ھاياجان بىلەن: «بۇ خەۋەر راستمۇ؟» دەپ سورىدى.

دېتېرىخ ئۆزىنىڭ ئىشخانىسىدىن بەرگەن تېلېفونىنى قوبۇل قىلغانلىقىنى ئېيتتى، شۇنىڭغا قارىغاندا بۇ خەۋەر ئىشەنچلىك ئىدى. گىتلېر تېلېگراممىنى ئىتتىك قولىغا ئېلىپ، پەلتوسىنىمۇ كىيمەي، شەپكىسىنىمۇ ئالماي يوشۇرۇن يەر ئاستى ئۆيىگە قاراپ ماڭدى. ئۇنىڭ قولىدا تېلېگراممىا، چىرايى ھاياجان ھالەتتە كىرىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن كاتېر بىلەن يودېر ھەيران بولۇپ ئاغزىنى ئېچىپلا قالدى. كاتېر ياپونىيە بىلەن ئامېرىكىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشنىڭ گىتلېرنىڭ يۇرىكىدىكى «ئېغىر تاش»نى ئېلىپ تاشلىغانلىقىنى ھېس قىلغان، گىتلېر ئېچىدىكى خۇشاللىقىنى باسالماي: «بىزنىڭ ئۇچ مىڭ يىلدىن بۇيان يېڭىلىپ باقمىغان بىر دوستىمىز بار بولدى!» دەپ توۋلاپ كەتتى.

ئامېرىكا ئادەتتە ياپونىيىنى ئەسكىرىي كۈچى يېتىشمەيدۇ، تەبىئىي بايلىقى كەم، نېفىت تەمىناتىدا قىيىنچىلىقى بار، ئۇرۇش قوزغىغان ھالەتتىمۇ شەرقىي - جەنۇب ئاسىيا بىلەن چەكلىنىدۇ، ھەرگىزمۇ ئامېرىكىدەك كۈچلۈك دېگىز ئارمىيىسى بار دۆلەتكە چېقىلمايدۇ، دەپ ئويلايتتى، پېيورل - خاربورغا قىلىنغان تۈيۇقسىز ھۇجۇم بىلەن بىردىنلا ئۆزىنىڭ خۇددى دۇشمەن تەرىپىدىن قورالسىزلاندۇرۇپ قويۇلغاندەك ھېس قىلىپ قالدى، خۇددى روزۋېلت ئېيتقاندەك، پېيورل - خاربور ۋەقەسى ياپونىيە ئۈچۈن چوڭ بىر قىمارغا تەۋەككۈل قىلىش، ئامېرىكا ئۈچۈن «مەڭگۈ ئۇنتۇلغۇسىز نومۇسلۇق ئىش» ئىدى.

پېيورل - خاربورغا تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلغان ئاشۇ كۈنى

ياپونىيە ھاۋا ئارمىيىسى يەنە ئامېرىكىنىڭ فىلىپپىندا تۇرۇشلۇق ھاۋا ئارمىيە بازىسىدىكى ئايروپىلانلارنىمۇ بومبارىدىمان قىلدى، ئىككى كۈندىن كېيىن، ئەنگلىيىنىڭ يىراق شەرق فلوتىنىڭ ئاساسىي كۈچى ھېسابلىنىدىغان «شاھزادە ئۇئېلېس»، «چېكىندۇرۇش» ناملىق ئىككى پاراخوتنى چۆكتۈرۈۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە، ياپونىيە قوشۇنلىرى ئەنگلىيەگە تەۋە مالاي يېرىم ئارلى بىلەن فىلىپپىن قاتارلىق جايلاردا قۇرۇقلۇقتا چېقىتى. بۇنىڭ بىلەن تىنچ ئوكيان ئۇرۇشىنى پارتلىدى! ئامېرىكىنىڭ ئېيشىنى سىلىغان، ئەركىنلىتىپ يامان ئۆگىتىپ قويغان ئەرکسىز ئاخىر ئۆزىگە مۇشت ئالتى.

ياپونىيىنىڭ پىيورل ـ خاربوردىكى ئامېرىكا فلوتىغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلغانلىقى بېرلىننى زىلزىلىگە سېلىۋەتتى. گېتلېر ياپونىيىنىڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرى ماتسوكا يوسۇكېغا، گېرمانىيە ياپونىيىنىڭ ئامېرىكىغا قارشى ئۇرۇشىغا قاتنىشىدۇ، دەپ يالغان سۆزلىگەن، ربىبېنترۇپمۇ باش ئەلچى ئوشىمىغا كاپالەت بەرگەنىدى، ئەمما بۇ كاپالەتلەرنىڭ ھېچقايسىسى ھازىرغىچە ئەمەلگە ئاشمىغانىدى، شۇڭلاشقا، ياپونىيە تەرەپ ئۆزلىرىنىڭ پىيورل ـ خاربورغا ھۇجۇم قىلمىغانچە بولۇۋاتقانلىقىنى گېرمانىيىلىكلەرگە قىلچە بىلدۈرمىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە شۇ كۈنلەردە گېتلېر سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى ئۇرۇش مەيدانلىرىدا روھىسىزلىنىپ كېتىۋاتقان گېنېرالىلىرى بىلەن زەسۋا بولۇپ چېكىنىۋاتقان قوشۇنلىرىنى رەتكە سېلىش بىلەن ئاۋارە ئىدى.

پىيورل ـ خاربور ۋەقەسى يۈز بەرگەن كۈنى، روسىيەدىن ئۈزۈلمەي كېلىۋاتقان ئۇمىدسىز مەلۇماتلار گېتلېرنى يېڭى بىر يولىيورۇق چىقىرىشقا مەجبۇرلىغانىدى. بۇ يولىيورۇق 24 سائەتتىن كېيىن چۈشۈرۈلدى. «بۇ يىل شەرق لەشكىرىتە قىش بالدۇر كەلگەچكە، تەمىناتنى يەتكۈزۈپ بېرىشكە مۇمكىن

بولمىدى، — دېدى ئۇ يوليورۇقىدا، — قاتتىق سوغۇق بىزنى چوڭ كۆلەملىك ھۇجۇملارىدىن ۋاز كېچىپ مۇداپىئەگە ئۆتۈشكە مەجبۇرلاۋاتىدۇ. ئۇ مۇداپىئەگە دائىر بىر نەچچە بەلگىلىمىنى بېكىتكەندىن كېيىن، بۇ كۆرسەتمىنى تارقىتىش ئىشىنى ھالدېرغا تاپشۇرۇپ، ئۆزى پيورل - خاربور ۋەقەسى پەيدا قىلغان كرىزىسنى بىرتەرەپ قىلىش ئۈچۈن بېرلىنغا ماڭدى.

ياپونىيەنىڭ پيورل - خاربورغا ھۇجۇم قىلغانلىقى خەۋىرىنىڭ خۇشاللىقى ئەمدى ھازىر ئازراق غەم - قايغۇغا ئالماشقانىدى. چۈنكى بۇ ۋەقە بىلەن ستالىن ياپونىيەنىڭ شەرقتىن ئۆزىگە ھۇجۇم قىلمايدىغانلىقىنى جەزملەشتۈرۈپ، ئاسىيادىكى پۈتۈن قوشۇننى گېرمانىيە قوشۇنلىرىغا زەربە بېرىش ئۈچۈن بۇ تەرەپكە يۆتكىگەنىدى. «ئامېرىكىغا قارشى بۇ ئۇرۇش بىر پاجىئە بولدى.» دېدى كېيىن گىتلېر ئىقرار بولۇپ.

9 - دېكابىردا، بېرلىنغا ئەڭ بالدۇر ئۇنى زىيارەت قىلىپ كەلگەن ئادەم رىببېنتروپ بولدى. ئۇ، گېنېرال ئوشىمانىڭ گېرمانىيەدىن ئامېرىكىغا ئۇرۇش ئېلان قىلىشنى تەلەپ قىلغان يېقىمسىز بىر خەۋەرنى ئېلىپ كەلگەنىدى. رىببېنتروپ گېرمانىيە بۇنداق ئىشنى ئۈستىگە ئالماسلىقى كېرەك، دەپ ھېسابلايتتى، چۈنكى ئۇچ دۆلەت شەرتنامىسىدە، ياپونىيە باشقىلارنىڭ بېۋاستە ھۇجۇمىغا ئۇچرىسا، گېرمانىيەنىڭ ئىتتىپاقدىشىغا ياردەم بېرىش مەسئۇلىيىتى بار، دەپ بەلگىلەنگەنىدى.

گىتلېرنىڭ بۇ بوشلۇقتىن پايدىلانغۇسى يوق ئىدى. «ئەگەر بىز ياپونىيە تەرەپتە تۇرمايدىغان بولساق ئۇ چاغدا ئۇ شەرتنامە سىياسىي جەھەتتە ئۆلگەن بولىدۇ، — دېدى ئۇ، — ئاساسىي سەۋەب بۇنىڭدىمۇ ئەمەس، ئاساسىي سەۋەب شۇكى، ئامېرىكا بىزنىڭ پاراخوتلىرىمىزغا ھۇجۇم قىلىۋاتىدۇ، بۇ ئۇرۇشتا ئۇلار كۆچلۈك ئامىل بولۇپ كەلمەكتە. ئۇلار ئەمەلىيەتتە ھەربىكەتلىرى

بىلەن ئۇرۇش ھالىتىنى شەكىللەندۈرۈپ بولدى.

گىتلېر ئامېرىكىغا ئۇرۇش ئېلان قىلىش قارارىنى يەكىگىللىك بىلەن چىقارغان ئەمەس، ساددا خىيالارنىڭ نەتىجىسىمۇ ئەمەس. ئۇ چ دۆلەت شەرتنامىسىنىڭ روھىنى قوغداپ قېلىشتىن باشقا يەنە بىر سالماقلىق سەۋەبمۇ بار ئىدى، ئۇ بولسىمۇ ياپونىيەدىن كېلىۋاتقان يارەملەر ئامېرىكا ئۇرۇشقا قاتناشقان خىلمۇخىل پايدىسىز ئامىللار تۈپەيلىدىن ئازلاپ كېتىۋاتاتتى. تەشۋىقات نۇقتىسىدىن ئېيتقاندىمۇ، كۈچلۈك بىر ئىتتىپاقداشقا ئىگە بولۇش كىشىلەرنىڭ روھىنى ئۇرغۇتاتتى، بولۇپمۇ يېقىندىن بېرى روسىيەدە ئوكۇشسىزلىققا ئۇچراۋاتقاندا تېخىمۇ شۇنداق ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، دەررۇ ئۇرۇش ئېلان قىلىش گىتلېرنىڭ دۇنيا قارىشىغىمۇ ماس كېلەتتى. 1941 ـ يىلى ئىنسانىيەتنىڭ ھاياتىغا تەھدىت سېلىۋاتقان بۇ ئىككى دۈشمەنگە — خەلقئارالىق مارکسىزمچى (روسىيە) بىلەن خەلقئارالىق مونوپول كاپىتالىزمدىن (ئامېرىكا) ئىبارەت يەھۇدىيلارنىڭ بۆشۈكى بولغان بۇ غەلىتە مەخلۇقلارغا — قارىتا ئۇرۇش ئېلان قىلسا نېمىشقا بولمايدىكەن؟

لېكىن دىپلوماتىيە مۇنىستىرلىكى بۇ قارارنى زور خاتالىق، روزۋېلتنىڭ مەملىكەت ئىچىدىكى يەنە بىر مەسلىسىنى ھەل قىلىپ بەردى، دەپ قارايتتى، روزۋېلت ھەرگىز بىرىنچى بولۇپ گېرمانىيىگە ئۇرۇش ئېلان قىلمايتتى، چۈنكى مەملىكەت ئىچىدە نۇرغۇن ئادەم ئۇرۇشقا قارشى بولغاچقا، ئۇ بۇ قارامىلىقنى ھەرگىز قىلمايتتى. پېيورل ـ خاربور ۋەقەسى چىققاندىن كېيىن، ئامېرىكىدا مەملىكەت خاراكتېرلىك يىغىن بىر ئىتتىپاقلىق پەيدا بولغانىدى. 11 ـ دېكابىر كۈنى گىتلېر دۆلەت مەجلىسىدە نۇتۇق سۆزلەپ شۇنداق دېدى: «بىز مەڭگۈ بىرىنچى بولۇپ ھۇجۇم قىلىمىز». روزۋېلتمۇ ۋودروۋ ۋىلسونغا ئوخشاش «تەلۋە» ئادەم. «ئۇرۇشنى بىرىنچى بولۇپ ئاشۇ قوزغىدى،

ئاندىن ئۇرۇشنىڭ سەۋەبىنى بۇرمىلىدى، ئارقىدىن يەنە كاتولىك دىنىنىڭ ساختا نىقابىغا ئورىلىۋالدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئىنسانلارنى ئاستا ـ ئاستا ئۇرۇشقا يېتەكلىدى، تېخى ئۆزىنىڭ باشقىلارغا ھۇجۇم قىلغانلىقىنىڭ نەقەدەر ئادىل ئىكەنلىكىنى خۇداغا ئىسپاتلىتىمەن دەپ قەسەم ئىچتى.» ئۇ يەھۇدىي مىللىتى بىلەن بولشېۋىك روسىيىسى ۋە روزۋېلت ھاكىمىيىتىنى بىر ئورۇنغا قويۇپ سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن بىر خىتابنامە ئېلان قىلدى: «شۇڭا، مەن بۈگۈن بىر نوتا تەييارلاپ قويدۇم، ئامېرىكىنىڭ ۋاقىتلىق ئىش بېجىرگۈچىسىگە بەرمەكچىمەن...» ئۇنىڭ سۆزى تەتتەنە قىلىشقان ئەسەبىي شاۋقۇن ئىچىدە غايىپ بولدى. «بۈگۈندىن باشلاپ» گېرمانىيە «ئامېرىكىغا قارىتا ئۇرۇش ھالىتىگە ئۆتتى.» ئەڭ ئالىي قوماندانلىق شتابىدىكى ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى بۇ گەپكە قارىتا قىزغىنلىقىدىن كۆكۈل بۆلۈشى كۆپرەك بولدى. ھالدىر يىغىن زالىدىن چىقىپلا «بۆرە ئۇۋىسى» دىكى يارداملىشىش گېنېرال ۋارىلىمېنغا تېلېفون بېرىپ: «ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ فىئورېر بايا ئامېرىكىغا ئۇرۇش ئېلان قىلدى» دېدى.

ۋارىلىمېنمۇ دەل ئۇ يەردىكىلەر بىلەن شۇ ئىشنى سۆزلىشىۋاتاتتى. شۇڭا ئۇنىڭ گېپىگە ئانچە ھەيرانمۇ بولمىدى.

— ئەمدى بىز تەھلىل قىلىپ باقايلى، ئامېرىكا ئالدى بىلەن زادى نەگە ئەسكەر ئەۋەتىشى مۇمكىن، يىراق شەرققىمۇ ياكى ياۋروپاغىمۇ؟ بۇ نۇقتىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالمىساق، باشقا قارارلارنى چىقىرىشىمىز قىيىن بولىدۇ.

— قوشۇلىمەن، ئۇنى تەھلىل قىلىش تولىمۇ زۆرۈر، بىراق ھازىرغىچە بىز ئامېرىكا بىلەن ئۇرۇشىدىغانلىقىمىزنى ئويلاپ باقمىغان بولغاچقا، ئۇ ھەقتە ھېچقانداق ماتېرىيال يوق، شۇڭا بۇ خىزمەتنى بىر باشقا ئېلىپ چىقىش تولىمۇ قىيىنغا چۈشىدىغان ئوخشايدۇ.

— بىر ئامالىنى قىلايلى، — دېدى ھالدىرا، — ئەتە مەن قايتىپ بارغاندا پاراڭلىشايلى.

ئامېرىكىدىن ئەنسىرەش كەيپىياتى شەرقتىن كەلگەن بىر شۇم خەۋەر بىلەن ئازراق سۇسلاپ قالدى. گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئوتتۇرا رايوندىكى چېكىنىشى ئالدى - ئارقىغا قارىماي قېچىش خەۋپىگە ئايلىنىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. موسكۋانىڭ غەربىدىكى رايونلار بىلەن تۇرا رايونى تاشلىۋېتىلگەن زەمبىرەك، ئاپتوموبىل ۋە تانكىلارنىڭ قەبرىستانلىقىغا ئايلىنىپ قالغانىدى، نېمىس ئارمىيىسىنىڭ روھى بارغانسېرى چۈشۈپ، سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ روھى بارغانسېرى كۆتۈرۈلۈۋاتاتتى.

ئون ئۇچىنچى باب گىتلېرنىڭ «ئالتۇن ئۇزۇك»ى يوقاپ كەتتى

△ ناتسىستلار: بولشېۋىكلارنىڭ ئىستىھكاملىرى فىئورېرنىڭ پۈتى ئاستىدا

△ گىتلېر: ستالىنگراد بىز ئۈچۈن ھەل قىلغۇچ ئەھمىيەتكە ئىگە

△ ستالىن: پۈتۈن سوۋېت ئىتتىپاقى خەلقى ئاداققىچە كۈرەش قىلىشى، ئارقىغا چېكىنمەسلىكى كېرەك

△ گىتلېر پائۇلۇسقا بۇيرۇق قىلدى: كەينىگە بىر قەدەممۇ چېكىنىشكە بولمايدۇ

△ پائۇلۇس بىلەن شىمت: مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىش كېرەك! بۆسۈپ چىقىش كېرەك!

△ پائۇلۇس گىتلېرغا تېلېگرامما بەردى: ئەگەر ئاخىرقى يىمىرىلىش 24 سائەت ئىچىدە بولىدۇ

1941 ـ يىلى قىشتا گىتلېر موسكۋا بوسۇغىسىدا تۇنجى قېتىم قاتتىق يېڭىلدى، لېكىن ئومۇمىي ۋەزىيەتتىن ئالغاندا، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ۋەزىيىتى يەنىلا جىددىي ئىدى، ئومۇمىي

نوپۇسنىڭ 45 پىرسەنتىنى، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلاتنىڭ 30 پىرسەنتىنى ۋە تېرىلغۇ يەرلەرنىڭ 47 پىرسەنتىنى ئىگىلەيدىغان كەڭرى زېمىنلار ناتسىستلارنىڭ قولىدا ئىدى، ئۇرۇش ھالىتىگە كۆچۈپ كەتكەن خەلق ئىگىلىكى ھازىرچە ۋەتەن ئۇرۇشىنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايتتى.

سوۋېت قىزىل ئارمىيىسى شىمالدىن بالتىق دېڭىزىدىن قارا دېڭىزغىچە بولغان ئۇرۇش لىنىيىسىدە ھۇجۇم قوزغاپ، 20-فېۋرالدا ئاساسەن ئاياغلاشتۇردى. مارتنىڭ ئاخىرىدا پانفاقچىلىق پەسلى باشلىنىپ، كىشىلەرنىڭ قانلىرى دەريا بولۇپ ئاققان ئالدىنقى سەپ بىر مەزگىل جىمىپ قالدى. گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ 30 - مارتتا يوللىغان بىر مەلۇماتىدا قىش پەسلىدىكى جەڭدە تارتقان ئېچىنىشلىق زىيانلىرىنى تەپسىلىي ئاشكارىلىغان. شەرقىي لىنىيىدىكى 162 - دىۋىزىيىنىڭ ئىچىدە پەقەت سەككىز دىۋىزىيىلا قايتا ھۇجۇم قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە ئىدى، 16 برونېۋىك دىۋىزىيىنىڭ ئاران 140 تانكىسىنىلا ئىشلەتكىلى بولاتتى، بۇ سان بىر دىۋىزىيىدە بولۇشقا تېگىشلىك تانكىنىڭ سانىدىنمۇ ئاز ئىدى.

پۈتۈن قوشۇن ئۇرۇشتىن توختاپ رەتكە سېلىنىۋاتقان شۇ كۈنلەردە، قوراللىق قىسىملارنىڭ باش قوماندانى ۋە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىقىنى قوشۇمچە ئۇستىگە ئالغان گىتلېر يازلىق ھۇجۇمنىڭ پىلانىنى تۈزۈۋاتاتتى، ئۇ نۇرغۇن تىرىشىشلار نەتىجىسىدە 266 دىۋىزىيىنى قۇراشتۇرۇپ چىقالىدى، ئۇنىڭ 193 ى گېرمانىيىنىڭ ئىدى، مۇشۇ كۈچ بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىغا تېخىمۇ زور كۆلەمدە يازلىق ھۇجۇمنى باشلىماقچى ئىدى، گېرمانىيە ئالىي قوماندانلىق باش شتابىنىڭ پىلانى: كۈچنى توپلاپ جەنۇبقا يۈرۈش قىلىپ، شەرقتە ۋولگا دەرياسىنى ئۇزۇپ تاشلاپ ستالىنگرادنى ئېلىش؛ جەنۇبتا كاۋكازنىڭ نېفىتلىكىنى ئېلىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ كاۋكاز ئارقىلىق

ئەنگلىيە، ئامېرىكا قاتارلىق ئىتتىپاقداشلىرى بىلەن ئالاقىلىشىدىغان، تەمىنات يەتكۈزۈپ بېرىدىغان يولىنى ئۈزۈپ تاشلاش ئىدى. گىتلېر A، B گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىدىن بىرلا ۋاقىتتا كاۋكاز بىلەن ستالىنگرادقا ھۇجۇم قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

ئىيۇننىڭ ئاخىرىدا، گېرمانىيە ئارمىيىسى گىتلېرنىڭ پىلانى بويىچە شىددەتلىك ھۇجۇم قوزغىدى، ئىيۇلنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، گىتلېرنىڭ «ئالتۇن ئۈزۈكى» دەپ نامى بار، قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى پائۇلۇس قوماندانلىق قىلغان 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە دون دەرياسىنىڭ باش ئەگمىگە يېتىپ كېلىپ، ئالدىن يۇرەر قوشۇنى ستالىنگرادقا كىردى. ناتسىستلارنىڭ تەشۋىقات قورالىرى ئالدىراپ ـ تېنەپ: «بولشېۋىكلارنىڭ مۇستەھكەم قەلئەسى فىئورېرنىڭ تاپىنى ئاستىدا» دەپ جار سېلىشتى. گىتلېرمۇ خۇشاللىقىدا خۇددىنى يوقىتىپ قويدى، لېكىن ئۇ گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ستالىنگرادقا بۇنداق تېز كىرىپ كېتىشىنىڭ ماشىنا قاتتىق تورموز قىلغاندا ئالدىغا مۇدۇرۇپ كېتىدىغان قىسقىلا بىر ھەرىكەت ئىكەنلىكىنى زادىلا ئويلىمىغانىدى.

ستالىنگرادنىڭ ئەسلى ئىسمى سارىتسىن ئىدى. 1918 ـ يىلى ستالىن مۇشۇ شەھەردە قىزىل ئارمىيە بىلەن ئىشچىلارغا رەھبەرلىك قىلىپ سارىتسىننى قوغداش جېڭىدە غەلىبە قىلغانىدى. 1919 ـ يىلى ستالىن يەنە جەنۇبىي سەپتىكى قىزىل ئارمىيىنىڭ سارىتسىننى تارتىۋېلىش جېڭىگە قوماندانلىق قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن سارىتسىن ستالىنىنىڭ نامى بىلەن ئاتىلىپ كېلىۋاتاتتى. خرۇشچۇ تەختكە چىققاندىن كېيىن ئۇنىڭ نامىنى ۋولگرادقا ئۆزگەرتىۋەتتى. ستالىنگراد دون دەرياسىنىڭ ئېغىزىغا 60 كىلومېتر كېلىدىغان ۋولگا دەرياسىنىڭ غەربىي قىرغىقىغا جايلاشقان بولۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مۇھىم

سانائەت شەھىرى، قاتناش تۇگۈنى ئىدى، ستراتېگىيىلىك ئورنى ئىنتايىن مۇھىم ئىدى.

ئۇرۇش پارتلاشتىن بۇرۇنلا، گىتلېر ئوكرائىنىغا ھۇجۇم قىلىپ كىرىپ كاۋكازنى دۇنياستىكى سانائەت رايونىنى، كۇبانىنىڭ بۇغداي چىقىدىغان رايونلىرىنى، كاۋكازنىڭ نېفىت چىقىدىغان جايلىرىنى بېسىۋېلىشنى قەست قىلىپ كەلگەنىدى. موسكۋا جېڭىدە مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن ئەسكىرىي كۈچى ۋە ماددىي تەمىناتى كەمچىل بولغاچقا، گىتلېرنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىغا ئومۇمىيۈزلۈك ھۇجۇم قوزغىشى مۇمكىن بولماي قالغانىدى. شۇڭا ئۇ ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكا غەربىي ياۋروپادا ئىككىنچى جەڭ مەيدانى ئاچمىغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ياۋروپادىكى پۇتۇن ئەسكىرىي كۈچىنى توپلاپ، 1 مىليون 500 مىڭ ئەسكىرى بىلەن كاۋكاز ۋە ستالىنگرادنى بېسىۋېلىپ، پاسسىپ ھالەتكە چۈشۈپ قالغان ستراتېگىيىلىك ئورنىنى ئۆزگەرتمەكچى، ئاندىن شىمال تەرەپتىن موسكۋانى قايتا قورشاۋغا ئالماقچى، جەنۇبتا پارس قولتۇقىدىن چىقماقچى؛ ئۇنىڭدىن كېيىن، ياپونىيىنى سىبىرىيىگە ھۇجۇم قىلىشقا قىزىقتۇرۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنى غەرب بىلەن شەرقتىن قىستاپ مەغلۇپ قىلماقچى؛ ئەڭ ئاخىرىدا غەربىي سەپكە قايتىپ، ئامېرىكا بىلەن ئەنگلىيىنى يېڭىپ دۇنياغا خوجا بولماقچى ئىدى. شۇڭا ئۇ: «ستالىنگراد بىز ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ھەل قىلغۇچى ئەھمىيەتكە ئىگە» دېگەنىدى. سوۋېت ئىتتىپاقى ئۈچۈنمۇ ستالىنگراد ئۇرۇشىنىڭ غەلىبە قىلىش ياكى مەغلۇپ بولۇشى، سوۋېت ـ گېرمانىيە ئۇرۇشىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى تەرەققىياتىغا، ياۋروپا بىلەن پۇتۇن دۇنيانىڭ فاشىزمغا قارشى ئۇرۇشىنىڭ ئاخىرقى نەتىجىسىگە مۇناسىۋەتلىك ئىدى.

گىتلېر ستالىنگرادقا ھۇجۇم قىلغان ئوك قانات قوشۇنلىرىنىڭ بىخەتەرلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش ۋە كېيىنكى

قايغۇدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن قىزىل يېرىم ئارىلىغا ھۇجۇم قىلىشنى قارار قىلدى. 1942 ـ يىلى 8 ـ مايدا گېرمانىيە ئارمىيىسى كېرچ يېرىم ئارىلىغا ھۇجۇم قىلدى. ئىككى تەرەپ كەسكىن جەڭ قىلىپ، نېمىسلار ئاخىر 16 ـ ماي كۈنى كېرچنى بېسىۋالدى. ئۇلار سېۋاستوپولدىن باشقا يەنە قىزىل يېرىم ئارىلىنىمۇ ئىشغال قىلدى. نېمىسلارنىڭ قىزىلغا بېسىپ كىرىشى ستالىنگراد جېڭىنىڭ مۇقەددىمىسى بولۇپ قالدى.

سېۋاستوپول مۇھاسىرىگە چۈشۈپ قېلىپ، ستالىنگراد ئۇرۇشىنىڭ پەردىسى ئېچىلدى. 7 ـ ئىيۇلدا، مانىستېينىنىڭ 11 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى بۇ شەھەرگە ھۇجۇم باشلىدى. 27 كۈنلۈك جەڭدە، نېمىسلار بۇ شەھەرگە 30 مىڭ تونىنا توپ ئوقى، 125 مىڭ قاداق ئېغىرلىقتىكى بومبا تاشلىدى. سېۋاستوپول خەلقى بىلەن ئارمىيىسى ئىنقىلابىي قەھرىمانلىق روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، نېمىس قوشۇنلىرى بىلەن باتۇرلارچە ئېلىشتى. ئوق- دورىلىرى تۈگەپ كەتكەندە قۇچاقلاشما جەڭ قىلدى، قورال بولمىغاندا، مۇشت ۋە چىشلىرى بىلەن ئېلىشتى. ئۇلار سوۋېت- گېرمانىيە ئۇرۇشى پارتلىغاندىن كېيىن، بۇ شەھەرنى قوغداش ئۈچۈن 250 كېچە ـ كۈندۈز كۈرەش قىلدى. 4 ـ ئىيۇلدا، نېمىسلار بۇ شەھەرنى بېسىۋالدى.

1942 ـ يىلى، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ ئەڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى موسكۋا جېڭىنىڭ غەلىبىسى ۋە گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئېغىر زەربىگە ئۇچرىغان ئەھۋالىغا ئاساسەن، خاركوۋ رايونىدا ھۇجۇم قوزغاپ، گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشلىرىنى قالايمىقان قىلىۋېتىش، شۇ ئارقىلىق جەڭ مەيدانىدا تەشەببۇسكار ئورۇنغا ئۆتۈۋېلىشنى قارار قىلدى. 12 ـ مايدا، تىموشېنكونىڭ قوماندانلىقىدىكى غەربىي ـ جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى خاركوۋغا ھۇجۇم قىلدى.

جەڭ باشلانغاندىلا سوۋېت قوشۇنلىرى 20 — 30 كىلومېتر كېلىنگەندى. 17 ـ مايدا، گېرمانىيە قوشۇنلىرى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قوشۇنلىرىنى جەنۇب ۋە شىمال تەرەپتىن قورشۇۋالدى. 19 ـ مايدا، گېرمانىيىنىڭ جەنۇب ۋە شىمالدىكى ئىككى يول قوشۇنى سوۋېت قوشۇنلىرىغا ھۇجۇم قىلىپ، ئۇلارنى ئېغىر زىيانغا ئۇچراتتى.

قىرىمنىڭ قولدىن كېتىشى، خاركوۋدىكى مەغلۇبىيەت سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ ئەڭ ئالىي قوماندانلىق شتابىنى ھۇجۇمدىن مۇداپىئەگە ئۆتۈشكە مەجبۇر قىلدى، قوماندانلىق شتاب يەنە پۈتۈن جەڭ ۋەزىيىتىنى توغرا تەھلىل قىلىپ، نېمىسلارنىڭ ئاساسىي ھۇجۇم نىشانى ستالىنگراد، ستالىنگرادنى قوغداپ قېلىش جەنۇبىي سەپكە ۋە پۈتكۈل جەڭ ۋەزىيىتىگە تەسىر قىلىدىغان مۇھىم ھالقا، دېگەن تونۇشقا كەلدى، شۇنىڭ بىلەن ستالىن ژۇكوۋ بىلەن خۇئاسلىۋسكىينى ستالىنگراد جېڭىگە قوماندانلىق قىلىشقا ئەۋەتتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە غەربىي جەنۇب يۆنىلىش ئارمىيىسى بىلەن جەنۇبىي يۆنىلىش ئارمىيىسىنى ستالىنگراد بىلەن كاۋكازغا يۆتكەشنى قارار قىلدى. 62 ـ، 63 ـ ۋە 64 ـ ئەسكەرلىرىنى كورپۇسلازنى ستالىنگرادقا يۆتكەپ، ستالىنگراد يۆنىلىش ئارمىيىسى قۇردى. ستالىن 227 ـ نومۇرلۇق بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ئارمىيە ـ خەلقىنى «ئاداققىچە جەڭ قىلىش» نى، «كەينىگە بىر قەدەممۇ چېكىنمەسلىك» نى، ستالىنگرادنى پۈتۈن كۈچ بىلەن قوغداپ قېلىشنى تەلەپ قىلدى.

1942 ـ يىلى 28 ـ ئىيۇندا، گېرمانىيە قوشۇنلىرى شىمالدا كۇرسكىدىن جەنۇبتا تاگانروگقىچە بولغان 700 كىلومېترلىق ئۇرۇش سېپىدە ھۇجۇم قوزغىدى. بىر ھەپتىگە قالماي نېمىسلارنىڭ سول قانىتى ۋورونېژ دەرياسىنىڭ قىرغىقىغا يېتىپ باردى. ئاندىن دون دەرياسى بىلەن دونېتس دەرياسىنىڭ ئارىلىقىدىكى كارىدور بىلەن جەنۇبقا قاراپ مېڭىپ ستالىنگرادقا

يۇرۇش قىلدى، 24 ـ ئىيۇلدا، نېمىس قوشۇنلىرىنىڭ ئوڭ قانىتى روستوۋنى ئىشغال قىلدى.

گىتلېر بىر مەزگىللىك بۇ غەلىبىدىن ئىسەنگىرەپ، سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ ئەمدى قارشىلىق قىلىشقا كۈچى يەتمەيدۇ، ستالىنگرادنى كېتىۋېتىپلا بېسىۋالغىلى بولىدۇ، شۇڭا ئۇ يەرگە كۆپ قوشۇن ئەۋەتىشنىڭ ھاجىتى يوق، دەپ ئويلاپ قالدى، شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئىيۇلنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا گېرمانىيە ئارمىيىسى دون دەرياسىدىن ئۆتكەندىن كېيىن، A ، B گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىگە ئىككى نىشانغا قاراپ ئىلگىرىلەشنى، ستالىنگرادقاھۇجۇم قىلىدىغانغا ئاجرىتىلغان 4 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى كاۋكازغا ھۇجۇم قىلىشقا ئەۋەتىشنى بۇيرۇدى.

بۇنىڭ بىلەن، ستالىنگراد تەرەپتە گېرمانىيىنىڭ پەقەت پائۇلۇس قوماندانلىق قىلىۋاتقان 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىلا قالدى.

پائۇلۇس ھېسسىياتلىك ئاددىي بىر خىزمەتچىنىڭ ئوغلى ئىدى. كېيىن رۇمىنىيەلىك بىر ئاقسۆڭەككە كۈيئوغۇل بولدى. ئۇ كەمتەر، ئەستايىدىل، كىشىلەرگە مۇلايىم، ھۇرمەتچان، ئەمما تولىمۇ ئېھتىياتچان، سەل جۇرئەتسىزرەك، مەشق كۆرگەن، ئەمما تەجرىبىلىك ناچالنىك ئىدى، 1929 ـ يىلى پىيادە ئەسكەرلەر پولكىدا ستارشى لېيتېنانت بولغانىدى، ئۇزۇن ئۆتمەي بىرونېۋنىك قىسمىغا يۆتكىلىپ، ماتورلاشقان تەجرىبە قىسمىدا بىر نەچچە ئاي كوماندىر بولۇپ تۇردى، شۇڭا ئۇنىڭ قوماندانلىق جەھەتتە كۆپ تەجرىبىسى يوق ئىدى. 1940 ـ يىلى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ شتاب باشلىقى ھالدىر ئۇنى شتابقا يۆتكەپ مۇھىم بىر ۋەزىپىگە قويدى، ئارقىدىنلا شتابنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قىلدى، باش شتابتا ئىشلەۋاتقان چاغدا «بارباروسسا» پىلانىنىڭ كۆپ قىسمىنىڭ دەسلەپكى ئىشلىرىنى شۇ تۇتۇپ ئىشلىدى. 1942 ـ يىلى يانۋاردا، پائۇلۇس گېنېرال

پولكوۋنكلىققا ئۆستۈرۈلدى ۋە 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانى بولدى. بۇ، شەرقىي سەپتىكى ئەڭ چوڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە ئىدى.

پائۇلۇس ئىشچان ۋە قابىلىيەتلىك ئوفىتسېر ئىدى، نۇرغۇن خىزمەتلىرىنى گىتلېر ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنىدى. شۇڭا ئۇنى ئەتىۋارلاپ ئىشلىتەتتى. 1942 - يىلى 11 ئاي ئىچىدە ناھايىتى تېزلا گېنېرال لېيتېنانتلىققىتىن گېنېرال پولكوۋنىكلىققا ئۆستۈرۈلدى. گىتلېر ئۇنىڭ ئۆزىگە بولغان ساداقىتىدىن قىلچە گۇمانلانمايتتى، ستالىنگراد جېڭى غەلىبە قىلغاندىن كېيىن، ئالىي قوماندانلىق شتابىغا يۆتكەپ كېلىپ، ئۇروش قىلىش باشقارمىسىدىكى باشقارما باشلىقى يودېرنىڭ ئورنىغا قويماقچى بولغانىدى. پائۇلۇسنىڭ كېلىپ چىقىشىنىڭ ئاددىي بولۇشى ۋە كەمتەرلىك قىياپىتى ناتسىستلار پارتىيەسىنىڭ كۆزىگە ئىسسىق كۆرۈنۈپ قالغانىدى، ئۇ ھالدېرنى قاتتىق ھۆرمەت قىلاتتى ۋە ئۆزىگە يېقىن كۆرەتتى، لېكىن كىشىگە خۇشامەت قىلىدىغان چاكىنا ئادەملەردىن ئەمەس ئىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇ گىتلېرنىڭ كەسكىنلىكىگە ۋە ھەربىي تالانتىغا ئىنتايىن يۇقىرى باھا بېرەتتى. گىتلېر برونېۋىك قوشۇنىنى تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ ئاكتىپ تەرەپدارلىرىدىن ئىدى، شۇڭا پائۇلۇس بىلەن گەپلىرى دائىم بىر يەردىن چىقاتتى. پائۇلۇس ئۆزىنىڭ ھەم گىتلېرنىڭ، ھەم ھالدېرنىڭ ئەتىۋارلىق ئادىمى ئىكەنلىكىنى بىلەتتى. ئۇ نامىشۇھەرتكە بېرىلمەيتتى، ئەمما ئۇنىڭدا جىددىي پەيتلەردە مەشھۇر قوماندانلارغا خاس قەتئىيلىك كەمچىل ئىدى، ھالدېر ئۇنى دائىم لەمكەن، سوغۇققان دەپ تەرىپلەيتتى، ئەمما ئۇنىڭ مىجەزىگە ئەزمە، پاسسىپ دېگەن سۆزلەر مۇۋاپىق كېلەتتى، ئۇ يودېرغا ئوخشاش تۇغۇلۇشىدىنلا ئىتائەتمەن ئادەم ئىدى، گىتلېر ئۇنىڭ مۇشۇ مىجەزىنى بىلگەچكە، ئۆزىنىڭ مەمۇرىي ۋە ھەربىي ئىشكى ئەڭ يېقىن ئادىمىگە ئايلاندۇرۇۋالغانىدى.

1940 ـ يىلى، پائۇلۇس گېنېرال مايورلۇق ئۇنۋانى بىلەن فون رېيىمناۋنىڭ 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىدە سەككىز ئاي شتاب باشلىقى بولۇپ تۇرادى. رېيىمناۋ ئىيۇلدا مارشاللىققا كۆتۈرۈلدى. ئۇ ئىككىسىنىڭ كەچۈرمىش ۋە تەجرىبە جەھەتتىن پەرقى چوڭ ئىدى. گىتلېر قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنى پۈتۈنلەي قولىغا ئېلىپ بولغاندىن كېيىن، پائۇلۇسنىڭ تەجرىبىسىنىڭ ئازلىقى، ئىقتىدارىنىڭ كەملىكى بىلەن كارى بولماي، ئىقتىدارلىق ئون نەچچە كورپۇس كوماندىرلىرىنى ئاتلاپ ئۆتۈپ ئۇنى رېيىمناۋنىڭ ئورنىغا ئىز باسار قىلىپ تەينىلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىككى شتاب باشلىقىنىڭ كۆچلۈك قوللىشى بىلەن خاركوۋدىكى جەڭ ۋە «كۆك رەڭ» ئوپېراتسىيىسىدە زور نەتىجە كۆرسەتكەن قوماندان بولۇپ قالدى.

ئىيۇلنىڭ باشلىرىدا، 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە بەش كورپۇس، جەمئىي 18 دىۋىزىيە بولۇپ تەشكىللەندى. ئۇنىڭ ئىچىدە ئىككى برونېۋىك دىۋىزىيە بىر ماتورلاشقان دىۋىزىيە بار ئىدى. بۇ ئۈچ دىۋىزىيە 40 ـ برونېۋىك دىۋىزىيىسى بولۇپ تەشكىللەندى. 17 ـ ئاۋغۇست كۈنى ئولتۇرۇشتىن ئىلگىرى، 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە دون دەرياسىدىن ئۆتتى. ئۈچ كۈنلۈك شىددەتلىك جەڭدىن كېيىن، 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ برونېۋىك قىسىملىرى ۋېركاچتىن بىر يول ئېچىپ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىسىنى 60 كىلومېتر ئىچكىرى بۆسۈپ كىرىپ، ستالىنگرادنىڭ شىمالىغا يېتىپ باردى، 23 ـ ئاۋغۇستتا ۋولگا دەرياسىغا بېسىپ كەلدى. شەھەرنىڭ شىمال تەرىپىنى مۇھاپىزەت قىلىۋاتقان سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ 62 ـ، 64 ـ كورپۇسلىرى ئىككىگە بۆلۈۋېتىلدى. نېمىسلارنىڭ ئايروپىلانلىرى شەھەر مەركىزىنى شىددەت بىلەن بومبارداىمان قىلدى، پىيادە ئەسكەرلىرى شەھەرنىڭ ئىچىگە قاراپ يۈرۈش قىلدى.

ستالىنگراد ئىنتايىن خەتەر ئىچىدە قالغانىدى.

مۇشۇ جەددىي پەيتتە، ستالىنگراد خەلقى قولىغا قورال ئېلىپ جەڭگە ئاتلىنىپ، سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ نېمىسلارنىڭ ھۇجۇمىنى توسۇشىغا يېقىندىن ماسلاشتى، ئۇلار ئاخىر نېمىس ئارمىيىسىنىڭ ھۇجۇمىنى چېكىندۈرۈپ، ئىستېھكاملارنى ساقلاپ قالدى.

25 - ئاۋغۇست كۈنى، ستالىنگرادتا ھەربىي ھالەت يۈرگۈزۈلگەنلىكى جاكارلاندى، شۇنىڭ بىلەن تەڭ شەھەر خەلقىگە مۇراجىئەتنامە چىقىرىلدى. مۇراجىئەتنامىدە 1918 - يىل ئەسكە ئېلىنىپ: «بوران - چاپقۇنلۇق 1918 - يىلدا بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز ئۆزلىرىنىڭ ئىسسىق قانلىرى ۋە ئەزىز ھاياتلىرى بىلەن سارىتسىننى قوغداپ قالغان» دېيىلگەن، شەھەردىكى ئارمىيە - خەلقنى قۇربان بېرىشتىن قورقماي بۇ قەھرىمان شەھەرنى قوغداشقا چاقىرىق قىلغانىدى. ستالىنگرادتىكى ئارمىيە - خەلق جەددىي ھەرىكەتكە كېلىپ، تاجاۋۇز قىلىپ كىرگەن دۈشمەن بىلەن جان تىكىپ ئېلىشىش ئۈچۈن بارلىق تەييارلىقلارنى قىلىپ قويدى.

ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرىدا، گېرمانىيە قوشۇنلىرى دون دەرياسىنىڭ شەرقىي قىرغىقىنى ئىشغال قىلىپ، ستالىنگرادنى شىمال، غەرب، جەنۇب ئۈچ تەرەپتىن مۇھاسىرىگە ئالدى. ستالىن بىر تەرەپتىن ستالىنگرادتىكى ئارمىيە - خەلقنى «ئاخىرقى بىر ئادەم قالغىچە بوشاشماي جەڭ قىلىش» قا چاقىرسا، يەنە بىر تەرەپتىن سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىگە ستالىنگرادقا كېلىدىغان يارەدەم پېيتىپ كەلگىچە دۈشمەننىڭ ئىككى قانىتىغا ھۇجۇم قىلىپ ئۇلارنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ تۇرۇشنى بۇيرۇيتتى.

12 - سېنتەبىردە، ژۇكوۋنىڭ 62 - گۇرۇپپىسىۋوي ئارمىيىسى ستالىنگرادنى قوغداش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرۇۋالدى.

14 ـ ئۆكتەبردە، نېمىسلار ئەڭ ئاخىرقى قېتىم كەڭ كۆلەمدە ھۇجۇم قوزغاپ، شەھەرنى توختىماي بەش سائەت بومباردىمان قىلغاندىن ۋە توپقا تۇتقاندىن كېيىن، بەش پىيادە ئەسكەرلەر دۇنيېسى بىلەن ئىككى برونېۋىك دۇنيېسىنى قاتناشتۇرۇپ، بەش كىلومېتىرلىك تار مۇداپىئە لىنىيىسىگە يوپۇرۇلۇپ ماڭدى. مىسلىسىز شىددەتلىك جەڭ بىلەن نېمىسلار بۇ لىنىيىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ ۋولگا دەرياسىنىڭ بويىغا يېتىپ كەلدى. گېرمانىيە قوشۇنلىرىدىكى ئەسكەرلەر كۆپ قىرىلىپ كەتكەچكە جەڭگىۋار كۈچى ۋە ھۇجۇم ئىقتىدارى كۆپ تۆۋەنلەپ كەتكەنىدى، بۇ يەردىكى جەڭ ئۆكتەبرنىڭ ئاخىرىغىچە داۋاملاشتى. پائۇلۇسنىڭ 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ روھى بەك چۈشۈپ كەتكەچكە قايتا ھۇجۇم قوزغاشقا كۈچى يەتمەي، نەتىجىدە ئىككى تەرەپ تىركىشىپ تۇرۇپ قالدى.

گىتلېر ستالىنگرادتا يەنە بىر قېتىم مەغلۇبىيەتكە دۇچ كەلدى. بىرنەچچە ھەپتىدىن بۇيان، پائۇلۇسنىڭ 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ ئىلگىرىلىشىي تولىمۇ ئاستا بولۇۋاتاتتى، ئالدىغا ھەربىر سىلجىغاندا ناھايىتى زور بەدەللەرنى بېرەتتى. پائۇلۇس بىلەن شەرق ئاخبارات بۆلۈمىنىڭ مەسئۇلى رېينھارد گرون خەتەردىن سىگنال بېرىپ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى شىمال تەرەپتە كەڭ كۆلەمدە توپلىنىۋاتىدۇ، دېدى. «دۇشمەن تەرەپنىڭ ئەھۋالىنى ئومۇمىيۈزلۈك پەرەز قىلىشقا ئامالسىز قالدۇق، چۈنكى نۆۋەتتىكى ۋەزىيەت تولىمۇ تۇراقسىز، — دېدى گرون 12 ـ نويابىردىكى دوكلاتىدا، — ئەمما، دۇشمەن رۇمىنىيىنىڭ 3 ـ كورپۇسىغا بالدۇر ھۇجۇم قىلىشى، ستالىنگرادقا تۇتىشىدىغان تۆمۈر يولنى ئۈزۈپ تاشلاپ، بىزنىڭ شەرقتىكى قوشۇنلىرىمىزنى خەتەرلىك ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويۇپ، ئاندىن بىزنى ستالىنگرادتىن چېكىنىپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇرلىشى مۇمكىن.»

گىتلېر سىرتتا بولغاچقا، بۇ دوكلاتنىن ۋاقتىدا خەۋەر تاپمىدى. ئۇمۇ رۇمىنىيە ئارمىيىسىگە بەك كۆڭۈل بۆلەتتى، ئۇ يەردە مەسلىنىك بار - يوقلۇقىنىمۇ ئالاھىدە سورىغانىدى. شۇ ھەپتىدە بىر ھەپتە يىغىنغا قاتناشقان پوكامور ئەسلەپ شۇنداق دەيدۇ: «ئۇنىڭ سوئالىغا، يوق، دەپلا جاۋاب بېرىلەتتى.» ياماق خەۋەرلەرنىڭ كېلىشى ئاستا بولغاچقا، گىتلېر ۋەزىيەتنىڭ يامانلىشىپ كەتكەنلىكىدىن پۈتۈنلەي خەۋەرسىز ئىدى. سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ كۈچى زادى قانداق، ھېچكىم بىلمەيتتى. گىتلېر يېقىندا قاتتىق تەنقىدلىگەن («دۇشمەننىڭ كۈچىنى تىنماي كۆپتۈرىسىلەر» دېگەنىدى ئۇ) بولغاچقا، ئۇنىڭ تەنقىدى قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابىدىكىلەرگە قاتتىق تەسىر قىلىپ، نەتىجىدە پولشا بىلەن فرانسىيەدىكى خاتالىقنىڭ تەكرارلىنىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەشتى.

19 - نويابىردا، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى 40 دىۋىزىيىلىك ئەسكىرىي كۈچ بىلەن رۇمىنىيىنىڭ 3 - كورپۇسىغا ھۇجۇم قىلدى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى جەنىنىڭ بارچە قارشىلىق قىلىپ باققان بولسىمۇ، ئاخىر سانى كۆپ سوۋېت ئارمىيىسى تەرىپىدىن تارمار قىلىنىپ كەتتى. B گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانى بۇ ئىشقا دەررۇ ئىنكاس قايتۇرۇپ، باشتا پائولۇسقا ستالىنگرادقا ھۇجۇم قىلىشنى توختىتىپ، قىسىملارنى سول قاناتتىن كېلىدىغان خەۋپكە تاقابىل تۇرۇش تەييارلىقىنى قىلدۇرۇشقا بۇيرۇدى. ئاندىن رۇمىنىيە ئارمىيىسىنىڭ مەغلۇپ بولغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى دەرھال چېكىندۈرۈپ كېتىشكە دەۋەت قىلدى.

گىتلېر ئۇنداق قىلىشنى قەتئىي رەت قىلدى. بۇندىن بۇرۇن بېرىلگەن دوكلاتلار ئۇنى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئاللىقاچان قانسىراپ ئۆلۈمگە يېقىنلىشىپ قالغانلىقىغا ئىشەندۈرۈۋەتكەنىدى. شۇڭا ئۇنىڭ نەزەردە ئۇلارنىڭ بۇ قېتىمقى

قايتۇرما هۇجۇمى جان تالىشىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. شۇڭلاشقىمۇ ئۇ ستالىنگرادتىكى قوشۇنلارغا، يارەمگە كېتىۋاتقان قوشۇنلار يول ئۈستىدە، ستالىنگرادتا جان تىكىپ ئېلىشىۋاتقان مەزمۇندا بۇيرۇق چۈشۈردى. لېكىن بۇ گەپلەرمۇ گىتلېرنىڭ قوماندانلىق شتابىنىڭ نەقەدەر قالايمىقانچىلىقتا ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرەلمىگەنىدى. مايور ئېنگېل ئۆزىنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسىگە مۇنداق دەپ يازىدۇ: «ئۇ يەر ئىنتايىن قالايمىقان ئىدى، فىئورېرنىڭ ئۆزىمۇ نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي قالغانىدى. ئازاب بىلەن تولغان ئۇ بىر نەچچە سائەتتە ئۈياق ـ بۇياققا مېڭىپلا يۈردى. گېنېرالللېرنىڭ ھەممىسىنى كونا كېسەللىرى يەنە قوزغالدى، دەپ ئەيىبلىدى.»

گىتلېر جەڭگە كىرگەن تانكىلىرىنىڭ كەينىگە چېكىنىشىنى ئانچە خالاپ كەتمەيتتى. 21 ـ نويابىردا، رۇمىنىيەنىڭ 3 ـ كورپۇسى (چاشقانلار توك يوللىرىنى غاجىلاپ ئۈزۈۋەتكەچكە، تانكىلارنىڭ تەڭدىن تولىسى ماڭالماي قالغانىدى) پارچىلىنىپ كەتتى. رۇمىنىيەلىك بىر ئوفىتسېر كۈندىلىك خاتىرىسىگە شۇنداق يازغان: «بىز ۋە بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىز نېمە گۇناھ ئۆتكۈزگەن بولغىيتتۇق؟ نېمىشقا بۇنچىلىك كۆپ جەبر ـ جاپالارنى تارتىمىز؟»

پائۇلۇس بىلەن ئۇنىڭ شتاب باشلىقى شىمىت ئۆزلىرىگە يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان خەۋپنى پەقەت ئاشۇ كۈنىلا سەزدى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تانكىلىرى قوماندانلىق شتابىغا بىر نەچچە كىلومېتر كېلىدىغان جايغا كېلىپ قالغانىدى، بۇ، 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ مۇھىم قاتناش يوللىرىنى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ ئىگىلەپ كەتكەنلىكىنى بىلدۈرەتتى، قوماندانلىق شتابىنى ئالدىراپ ـ تېنەپ يۆتكەپ كەتكەندىن كېيىن، پائۇلۇس يۇقىرىدىن چېكىنىشنى ئىلتىماس قىلدى، يۇقىرى رەھبەرلىك ئۇنىڭ بۇ ئىلتىماسىنى تەستىقلىماقچى بولۇپ ئالىي قوماندانلىق

شتابىدىن يولىورۇق سوزىدى: ھالدىر ئۇلارنىڭ چېكىنىشى ئىلتىماسىغا قوشۇلدى، لېكىن گىستلېر يەنە بولمايدۇ، دەپ تۇرۇۋالدى. «مەيلى قانداق ئەھۋال يۈز بەرسۇن، ستالىنگرادنىڭ ئەتراپىنى چوقۇم قانتتىق ساقلىشى كېرەك.» دېدى ئۇ.

ئەتىسى، يەنى 22 - نويابىر كۈنى، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى ئامبۇر شەكلىدە زور كۆلەملىك ھۇجۇم قوزغاپ، 6- گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى پۈتۈنلەي قورشىۋالدى. گېرمانىيىنىڭ 200 مىڭ كىشىلىك سەرخىل قوشۇنى 100 نەچچە تانكا، 1800 زەمبىرەك ۋە 10 مىڭدىن ئارتۇق ھەرخىل ئاپتوموبىللار بىلەن چوڭ بىر ئويمانلىقتا قاپسىلىپ قالدى. 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە شۇ كۈنى چۈشتىن بۇرۇن يەغىن ئاچقاندا، بەزىلەر غەربىي - جەنۇب تەرەپتىن مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىپ كېتىشنى ئېيتتى. «بولمايدۇ، — دېدى شتاب باشلىقى شىمت، — يېقىلغۇ يېتىشمەيدۇ. ئەگەر قورشاۋنى مەجبۇرىي بۆسۈپ چىقىمىز دەيدىكەنمىز، ئۇ چاغدا ئاپولېئوننىڭ ئەينى يىللاردىكى ئاقۇتتىگە قالمىز، (كىرپە) مۇداپىئەسىگە ئۆتمەي بولمايدۇ.»

چۈشتىن كېيىن ۋەزىيەت تېخىمۇ بەتتەرلىشىپ شىمت ئۆزىنىڭ ئۇ قارىشىدىن گۇمانلىنىشقا باشلىدى. دەل شۇ چاغدا پائۇلۇس يېڭى بۇيرۇق تاپشۇرۇۋالدى. بۇيرۇقتا جايىگىلاردىن مىدىرلىماي بۇيرۇق كۈتۈۋېلار، دېيىلگەنىدى. «ئەمدى بىزگە ئويلىنىۋالىدىغانغا ۋاقىت چىقتى، — دېدى پائۇلۇس شتاب باشلىقىغا، — ئىككىمىز ئايرىم ئولتۇرۇپ ئويلىنايلى، بىر سائەتتىن كېيىن يېنىمغا كىرىڭ، ئىككىمىزنىڭ ئويلىغىنى بىر يەردىن چىقامدۇ - قانداق، كۆرۈپ باقايلى.» ئىككىسىنىڭ ئويلىغىنى بىر يەردىن چىقتى: مۇھاسىرىنى غەربىي - جەنۇب تەرەپتىن بۆسۈپ چىقىپ كېتىش ئىدى.

بۇ چاغدا گىتلېر «بۆرە ئۇۋىسى» غا كېتىۋاتقان يول ئۈستىدە ئىدى، چېكىنىش ئۇنىڭ كاللىسىغا زادىلا سىغمايتتى. شۇ كۈنى

كەچتە ئۇ ئۆز نامىدىن پائۇلۇسقا تېلېگراممۇ بېرىپ: «6 ـ گۇرۇپپىمىزدىكى ئارمىيە چوقۇم چۈشىنىشى كېرەك، مەن سىزگە ياردەم ئەۋەتىپ مۇھاسىرىنى ئارمار قىلىشنىڭ يولىنى قىلىۋاتىمەن، تېز ئارىدا بۇيرۇق چۈشۈرىمەن.» دېدى. پائۇلۇس ئۇنىڭ بۇ بۇيرۇقىنى ماقۇل كۆردى. لېكىن قول ئاستىدىكى بىر كورپۇسنىڭ قوماندانى پائۇلۇسنى چېكىنىشكە ئومۇمىيۈزلۈك بۇيرۇق چۈشۈرۈشكە مەجبۇر قىلىش ئۈچۈن ئۆز ئالدىغا ئۆزىنىڭ كورپۇسىغا چېكىنىش بۇيرۇقى بەردى. پائۇلۇسنىڭ ئۇنى قولغا ئېلىشقا هوقۇقى بار ئىدى، لېكىن ئۇنداق قىلمىدى، سەۋەبى، ئەهۋال ئىنتايىن خەتەرلىك ئىدى. قىزىق يېرى، كېيىن گىتلېر ئۇلارنىڭ چېكىنگەنلىكىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، پۈتۈن مەسئۇلىيەتنى پائۇلۇسقا ئارتىپ، هېلىقى كورپۇس قوماندانىنى قوشۇنغا مۇستەقىل قوماندانلىق قىلالىغانلىقى ئۈچۈن مۇكاپاتلىغان.

23 ـ نويابىردا، 6 ـ گۇرۇپپىمىزدىكى ئارمىيىنىڭ قوماندانى ئۆز نامىدىن مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىشقا رۇخسەت قىلىشنى تەلەپ قىلغانىدى، گىتلېر پائۇلۇستىن گۇمانلىنىدىغانلىقىنى باهانە قىلىپ يەنە ئۇنىمىدى. گېرىنگ ئۇنىڭغا ئايروپىلان بىلەن 6 ـ گۇرۇپپىمىزدىكى ئارمىيىگە تەمىنات يەتكۈزۈپ بېرىشنى ۋەدە قىلدى. بۇ مارشالنىڭ ئىلگىرىكى مۇئاۋىنىگە ئوخشاش كۆرۈنۈپ، ئەتىسى چۈشتىن كېيىن پائۇلۇسقا: «هەرقانداق قىلىپ بولسىمۇ» چىقىڭ تۆرۈشنى، تەمىناتنى هاۋادىن تاشلاپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ تېلېگراممۇ بەردى. ئۇ گېرىنگنىڭ يەڭگىللىك بىلەن بەرگەن ۋەدىسىگە ئىشىنىپ سۇبېيكتىپ تەسەۋۋۇرى بىلەنلا ستالىنگرادنى ئادەتتىكى بىر قەلئە، دەپ بىلىپ قالغانىدى، شۇنىڭ بىلەنلىگە ئۇ گېرمانىيە ۋە ئىتتىپاقداش دۆلەتلەرنىڭ 250 مىڭ ئەسكىرىنىڭ جېنىنى سىلىپ بەردى.

گىتلېر پائۇلۇسقا بولغان ئىشەنچىسىنى يوقاتقاندىن كېيىن، قوماندانلىق ھوقۇقىنىڭ كۆپ قىسمىنى پائۇلۇستىن مارشال مانىستېينىگە ئېلىپ بەردى. مانىستېينىنىڭ قوماندانلىق قىلىدىغىنى يېڭىدىن تەشكىللەنگەن دون گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى بولۇپ ۋەزىپىسى ستالىنگرادتا مۇھاسىرىدە قالغان گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئۇستىگە چۈشۈۋاتقان بېسىمنى ئازايتىش ئۈچۈن، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ غەربكە سىلجىشىنى توسۇش ئىدى. شۇ كۈنى مانىستېين پائۇلۇستا قايتا ئىشەنچ تۇرغۇزۇش ئۈچۈن «بىز ئامال بار سىزنى مۇھاسىرىدىن قۇتۇلدۇرىمىز. سىزنىڭ ۋەزىپەڭىز، فېئورېرنىڭ بۇيرۇقى بويىچە، ۋولگا بويىدىن شىمالدىكى ئۇرۇش سېپىنى قوغداپ، يېتەرلىك كۈچ توپلىغاندىن كېيىن ئارقا سەپتىن مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىش.» دېگەن مەزمۇندا تېلېگرامما ئەۋەتتى. پائۇلۇس ئۇنىڭ تېلېگراممىسىنى 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە تۇرغان جايىنى قاتتىق قوغداش بىلەن بىللە چېكىنىش ئۈچۈن تار بىر كارىدور ئېچىش كېرەك، دەپ چۈشىنىپ، ئەسلىدىكى گىتلېرنىڭ رۇخسەت قىلمىغىنىغا قارىماي مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقىش، دېگەن پىلانىدىن ۋاز كەچتى.

شۇ كۈنى كېچىدە ستالىنگرادقا تەمىنات يەتكۈزۈپ بەرگىلى كەلگەن نېمىس ئايروپىلانلىرىنىڭ ئىچىدە 22 ئايروپىلان ئېتىپ چۈشۈرۈلدى، 25 - نويابىردا يەنە توققۇز ئايروپىلان ئېتىپ چۈشۈرۈلدى. پائۇلۇس ئاران 75 تونىنا يېمەكلىككە ۋە ئوق - دورىغا ئېرىشتى. 26 - نويابىردا، قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ شتاب باشلىقى نېيتزلېر «بۆرە ئۇۋىسى» غا بېرىپ، گىتلېرنىڭ غەزىپىگە قارىماي، پائۇلۇسنىڭ «ئەركىن ھەرىكەت» قىلىشىغا يول قويۇش توغرۇلۇق تەكلىپ بەردى. بۇ، ئۇلار مۇھاسىرىنى مەجبۇرىي بۆسۈپ چىقىشلىرى كېرەك، ئەگەر مەغلۇپ بولسا تەسلىم بولسىمۇ بولىدۇ، دېگەنلىك ئىدى. گىتلېر بۇ تەكلىپنى

شۇئان رەت قىلدى، پەقەت مانىستىيىننىڭ ئۇلارنى مۇھاسىرىدىن قۇتۇلدۇرۇشىغىلا ماقۇل بولدى. ئۇ ھەرخىل قارشى پىكىرلەرگە گىرىڭگىنىڭ تەمىناتنى ھاۋادىن يەتكۈزۈپ بېرىمەكچى بولغان ۋەدىسى بىلەن جاۋاب بەردى.

شۇ كۈنى پائۇلۇس مانىستىيىننىڭ 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە يازدەم بەرمەكچى بولغانلىقىغا رەھمەت ئېيتىپ ئۇنىڭغا بىر پارچە رەھمەت خېتى يازدى. خەتتە ئۇ گىتلېرغا ئۆزلىرىنىڭ «ئەركىن ھەرىكەت» قىلىشلىرىغا رۇخسەت قىلىشنى ئىلتىماس قىلغانلىقىنى يېزىپ، ئۇنى مۇنداق چۈشەندۈردى: «مېنىڭ بۇنداق ھوقۇقنى تەلەپ قىلىشىم، چۈشۈرۈشكە تېگىشلىك بولغان بۇيرۇق ۋاقتىدا چۈشۈرۈلمەي، ئىش ئۆتۈپ كەتكەندە چۈشۈرۈلۈپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈندۇر. مەن سىزنىڭ مېنىڭ بۇ ئىش توغرۇلۇق بەرگەن ۋەدەمنى قوبۇل قىلىشىڭىزنى ئىلتىماس قىلىمەن.»

پائۇلۇس كېچە سائەت 12 گە بەش مىنۇت قالغاندا گىتلېرنىڭ خۇسۇسىي تېلېگراممىسىنى قوبۇل قىلدى. تېلېگراممىدا ئۇلاردىن ئىستېھكاملىرىنى مەھكەم ساقلاش تەلەپ قىلىنغان، ئۆزىنىڭ ئۇلارنى تېز ئارىدا مۇھاسىرىدىن قۇتۇلدۇرىدىغانلىقى توغرۇلۇق ۋەدە بېرىلگەنىدى.

ناپولېئون روسىيىنىڭ قەھرىتان سوغۇقلىرىدا، شۇنىڭدەك ئوزۇقلۇقنىڭ يېتىشمەسلىكىدىن 130 مىڭدىن كېيىن، گىتلېر تېتىۋاتاتتى. مانىستىيىن قىشتىكى بۇ شۇنىڭغانىڭ تەمىنى روسىيىلىكلەرگە تېتىتىپ قويۇشنى ئويلىغان بولسا كېرەك، بۇ قېتىمقى 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى مۇھاسىرىدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۇرۇشىنى «قىشتىكى شۇنىڭغان» دەپ ئاتىدى.

سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى مانىستىيىننىڭ قوشۇنلىرىنى مۇھاسىرىگە ئېلىشنىڭ پىلانىنى تۈزۈشكە باشلاپ، جەنۇب مىلەن

شمال ئىككى تەرەپتىن قىسىپ كېلىشكە باشلىدى، نەتىجىدە مانىستېينىن پائۇلۇسنىڭ قوشۇنىغا 30 كىلومېتر قالغان يەردە ئالدىغا بىر قەدەممۇ سىلجىيالماي تۇرۇپ قالدى. دېكابرنىڭ ئاخىرىدا، قورشاۋدا قېلىپ تارمار بولۇپ كەتمەسلىك ئۈچۈن، ئالدىراپ - تېنەپ ئارقىغا چېكىنىپ قېچىشقا مەجبۇر بولدى.

يېڭى يىل هارپىسىدا، گىتلېر خۇسۇسىي ئايروپلانىنى ئەۋەتىپ، ستالىنگرادتىكى 14 - بىرونېۋېك كورپۇسنىڭ قوماندانى هانس هېبونى گېرمانىيىگە ئېلىپ كەلدى. هانس نېمە ئۈچۈن بولغانلىقىنى بىلەلمەي هەيران ئىدى. گىتلېر ئۇنىڭدىن 6 - گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىنىڭ ئەھۋالىنى توغرا، تەپسىلىي سۆزلەپ بېرىشىنى تەلەپ قىلدى. هانس 6 - گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىنىڭ هازىرقى خاراب ئەھۋالىنى بىرىنى قويماي تولۇق سۆزلەپ بەردى. گىتلېر جىمجىت ئولتۇرۇپ ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن هاياجانلىنىپ: «نۇرغۇن ئەھۋاللار مەن ئۈچۈن يېڭى ئىكەن.» دېدى ۋە هازىر فرانسىيىدە تۇرۇۋاتقان بىرونېۋېك پولكلىرىنى ستالىنگرادقا يارىدەمگە ئەۋەتىدىغانلىقىنى، هەرقانداق بەدەل تۆلەشكە قارىماي هاۋادىن مەددىي بۇيۇملارنى يەتكۈزۈپ بېرىدىغانلىقىنى، ستالىنگرادتىكى مەغلۇبىيەتنى غالىبىيەتكە ئايلاندۇرۇشقا قاتتىق بەل باغلىغانلىقىنى ئېيتتى.

هانس قىسىملارغا يېڭى ئۈمىد بېغىشلايدىغان بۇيرۇقنى ئېلىپ ئالدىنقى سەپكە ئۇچۇپ كەتتى. ئۇ يېتىپ بارغان كۈنى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئايروپلانلىرى نېمىس قوشۇنلىرىنىڭ ئىچىگە تەشۋىق ۋەرەقىلىرىنى تاشلىغاندى. تەشۋىق ۋەرەقىلىرىدە ئۇلارنىڭ تەسلىم بولمىسا گۇمران بولىدىغانلىقلىرى يېزىلغانىدى. پائۇلۇس هانس ئېلىپ كەلگەن يېڭى خەۋەرنىڭ ئىلهامى بىلەن قول ئاستىدىكى قوماندانلارغا تەسلىم بولۇشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ئېيتتى.

ئىككى كۈندىن كېيىن، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى

هۇجۇم باشلىدى. 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ غەربىي سېپى تارايغىلى تۇردى، يېمەكلىك بىلەن ئوق ـ دورىلارمۇ بارغانسېرى ئازىيىشقا باشلىدى، ھەربىر زەمبىرەك بىر كۈندە پەقەت بىر پايلا ئوق ئاتالايدىغان ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى. ئەسكەرلەرمۇ بىر كۈندە بىر پارچە بولكا، بىر كېسىم ئات گۆشىلا يېيەلەيتتى. گېرىنگ ۋەدە قىلغان تەمىناتنىڭ ناھايىتى ئاز قىسمىلا ھاۋادىن تاشلاپ بېرىلىۋاتاتتى. گىتلېرمۇ خام خىياللىرىنى تاشلاپ، ئاچچىق-ئاچچىق گەپ قىلىدىغان، گېرىنگنى «بۇ ئادەمنىڭ كاللىسى سېمىز چوشقىنىڭ كاللىسىغا ئوخشايدۇ» دەپ تىللايدىغان بولدى. ئۇنىڭ ئەڭ كۆپ ھاقارەتلەيدىغىنى ھاۋا تىرانسپورتىنى قايتا تەشكىللەپ 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى قوتۇلدۇرۇشقا مەسئۇل قىلغان مارشال مىلچ بولسا كېرەك. گىتلېر مىلچنى بۇرۇن ئىككى قېتىم ماختاپ، «مۇمكىن ئەمەس» دېگەن گەپنىڭ قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىغان ئادەم، دېگەنىدى. يانۋارنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا مىلچ «بۆرە ئۇۋىسى» غا كەلگەندە، گىتلېر ئۇنىڭغا ھەركۈنى ستالىنگرادقا 300 تونна تەمىنات يەتكۈزۈپ بېرىشنى بۇيرۇپ ۋە ئۇنىڭغا ھەرقانداق قوماندانغا بۇيرۇق چۈشۈرەلەيدىغان پەۋقۇلئاددە ھوقۇق بەرگەنىدى. مىلچ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىپ، كۈندە قوشۇلىدىغان 60 تونна تەمىناتنى 80 تونناغا چىقىرىپ، مۇھاسىرىدىكى قوشۇنلارغا ئازراق ئۈمىد بېغىشلىغانىدى. لېكىن ئۇزۇن ئۆتمەي مىلچ ئۇ پىلاننى داۋاملاشتۇرۇشقا ئامالسىز قېلىپ، بۇنىڭ ئورۇندىغىلى بولمايدىغان ۋەزىپە ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ قالدى.

20 ـ يانۋاردا، بېرىمغىچە تارىيىپ كەتكەن ئۇرۇش سېپىدە پارچىلىنىپ كېتىش خەۋپى تۇغۇلدى، بۇلۇڭنىڭ جەڭ جىددىي كېتىۋاتقان جايلاردا شۇنداق بولدى. پائۇلۇس كوماندىر ـ جەڭچىلەرنىڭ تارتىۋاتقان ئېچىنىشلىق ئازاب ـ ئوقۇبەتلىرىگە چىدىمايۋاتقىنىغا يەنە بىر قېتىم ئىلتىماس قىلماقچى بولۇپ

شىمت بىلەن باشقا ئىككى شتاب كوماندىرىدىن پىكىر ئالدى. ئۇچ ئادەمنىڭ ئىچىدە پەقەت بىرەيلەنلا (ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ كوماندىرى) داۋاملىق جەڭ قىلىشنى تەشەببۇس قىلدى. شۇنىڭ بىلەن پائولۇس مانستېيىن بىلەن گىتلېرغا ئوخشاش مەزمۇندا ئىككى تېلېگراممىا ئەۋەتىپ، داۋاملىق جەڭ قىلىشقا مۇمكىن بولمىغاندا «پۇتۇنلەي يوقىلىپ كېتىشتىن ساقلىنىش» نى تەلەپ قىلدى.

مانستېيىن بىلەن زېيتزلېر گىتلېرنىڭ پايدىلىق جاۋاب يانداۋرۇشىغا كۆپ كۈچىدى، لېكىن گىتلېر 6 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى «ئاخىرقى بىر جەڭچى قالغىچە جەڭ قىلىش» قا بۇيرۇدى، بولمىغان يېرىگە كەلگەندە، چېكىنىش تەرەپدارلىرى چۈڭ ئىسىملىك بىر مايورنى ئايروپىلان بىلەن ستالىنگرادقا ئەۋەتىپ، ئۇ يەردىكى بىرىنچى قول ماتېريال بىلەن گىتلېرنى ئۇ نىيىتىدىن يانداۋرۇشنى قارار قىلىشتى. ئۇ مايور ستالىنگرادقا بېرىپ كەلگەندىن كېيىن، گىتلېر ئۇنىڭ قوللىرىنى مەھكەم تۇتۇپ تۇرۇپ: «سىز ئەڭ خەتەرلىك يەرگە بېرىپ كەلدىڭىز» دېدى. ئاندىن بىر ياتالىئون تانكا بىلەن مۇھاسىرىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ ئۇلارنى قۇتۇلدۇرىدىغان يەنە بىر پىلاننى كۆتۈرۈپ چىقتى.

چۈڭ ئۇنىڭ بۇ پىلانىنى ئاڭلاپ ئاغزىنى ئېچىپلا قالدى. بىر كورپۇس برونېۋىك قوشۇن بىلەن مەغلۇپ بولۇۋاتقان يەردە بىر ياتالىئون تانكا بىلەن غەلىبە قىلغىلى بولامدۇ؟ گىتلېر گەپتىن توختاپ قالغان ئارىلىقتا مايور ئالدىن تەييارلىۋالغان بىرمۇنچە سانلىق مەلۇماتلار بار بىر ۋاراق قەغەزنى چىقىرىپ، مۇھاسىرىدە قالغان كوماندىر - جەڭچىلەرنىڭ قانداق ئاچ قېلىۋاتقانلىقى، سوغۇقتا قانداق توڭلاپ كېتىۋاتقانلىقى، تەمىناتنىڭ قانداق بولۇپ كۈندىن كۈنگە ئازلاپ كېتىۋاتقانلىقى، ئۇلارنىڭ تارتىۋاتقان جەبىر - جاپالىرى دېگەندەك بىر قاتار

مەسىلىلەرنى سانلىق مەلۇماتلار بىلەن تەسىرلىك قىلىپ ئوقۇپ بەردى. ئاخىرىدا:

— فىئورېر، ماڭا رۇخسەت قىلسىڭىز، مەن ستالىنگرادتىكى كوماندىر ـ جەڭچىلىرىمىزگە ئەڭ ئاخىرقى بىر تال ئوق قالغۇچە ئېلىشىشنى ئېيتالمايمەن. چۈنكى ئۇلاردا داۋاملىق جەڭ قىلغۇدەك جىسمانىي قۇۋۋىتىمۇ يوق، ئالقۇدەك ئاخىرقى بىرپاي ئوقمۇ يوق، — دېدى.

گىتلېر ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپ قالدى.

— ئەرلەرنىڭ جىسمانىي قۇۋۋىتى ناھايىتى ئاسانلا ئەسلىگە كېلىدۇ، — دېدى ئۇ.

مايورنى يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن، گىتلېر پائۇلۇسقا: «تەسلىم بولۇشقا ھەرگىز بولمايدۇ، قوشۇنلىرىمىز ئاخىرغىچە ئېلىشسۇن!» دەپ تېلېگراممىا ئەۋەتتى.

ئەمەلىيەتتە، گىتلېرمۇ تۇرلۇك خىياللار بىلەن قاتتىق قىينىلىۋاتاتتى. ئەمما ئىككى كۈندىن كېيىن ئۇ يەنە باشقىدىن روھلىنىپ قالدى. بۇنىڭغا ئىتتىپاقداش دۆلەتلەرنىڭ كاساپلانكىدا ئاچقان يېغىنى تۈگەپلا روزۋېلتنىڭ ئوق مەركىزىي دۆلەتلىرىنى شەرتسىز تەسلىم بولۇشقا قىستىغانلىقى سەۋەب بولغانىدى. روزۋېلت دۇنيانىڭ توقۇنۇشلىرىنى سىياسىي يول بىلەن ھەل قىلمايتتى، شۇڭا بۇ ئەھۋال گىتلېر ئۈچۈن تېپىلماس بىر تەشۋىقات ماتېرىيالى بولۇپ قالغان بولۇپ، ئەمدى ئۇ ئادەملىرىنى جاھىللىق بىلەن قارشىلىق كۆرسىتىشكە مەجبۇرلىيالايتتى. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، شۇ ئىشتىن كېيىن گىتلېر ئۆزىنىڭ بىر يارەمچىسىدىن پائۇلۇسقا بولالمىغان چاغدا ئۆزىنى ئېتىۋېلىشى ئۈچۈن تاپانچا ئەۋەتكەن. نېمىسلارنىڭ قوشۇنلىرى ئاندا ـ ساندا تەسلىم بولۇشقا باشلىدى، ئۇلارنىڭ سانىمۇ ئاز ئەمەس ئىدى، ئەمما پائۇلۇس نېخىچە قاتتىق تۇرۇۋاتاتتى. ئۇ تەسلىم بولۇشنى ئوتتۇرىغا قويغان ئىككى نەپەر

دىۋىزىيە قوماندانلىرىغا ئومۇمىي ۋەزىيەتنىڭ ئۇنىڭ ئۇنداق قىلىشىغا تېخى يول قويمايدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇلار چوقۇم گىتلېرنىڭ ئەڭ ئاخىرغىچە ئېلىشىش توغرىسىدىكى كۆرسەتمىسىگە ئەمەل قىلىشلىرى كېرەك ئىدى. پائۇلۇس ئۆز ئالدىغا شۇنداق قارارنى چىقىرالمىغان بىلەن، ئەسكەرلىرىنىڭ قىينىلىپ كېتىۋاتقىنىغا قاراپ ۋىجدانى ئازابلىناتتى، ئۇلارنىڭ جەڭگىۋارلىقى يېقىنغىچە يەنە شۇنداق ئۇستۇن ئىدى.

1943 ـ يىلى 8 ـ يانۋار ئەتىگەندە، سوۋېت ئىتتىپاقى تەرەپ پائۇلۇسقا ئولتىماتۇم تاپشۇرۇپ، ئۇنىڭغا قارشىلىق كۆرسىتىشنى توختىتىشنى، تەسلىم بولۇشنى تەلەپ قىلدى. لېكىن پائۇلۇس تەسلىم بولۇشنى رەت قىلدى. 10 ـ نويابر سەھەردە، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى 5000 توپ ـ زەمبىرەك بىلەن 6 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى شىددەت بىلەن توپقا تۇتتى. جەڭ ئۇزۇن داۋام قىلمايلا، پائۇلۇسنىڭ قالدۇق قوشۇنلىرى ئۇزۇنلۇقى 24 كىلومېتر، كەڭلىكى 14 كىلومېتر كېلىدىغان تار دائىرە ئىچىدىلا قېپقالدى، ئىستىھكاملىرى ئىككىگە بۆلۈنۈپ كەتتى. 30 ـ يانۋاردا، پائۇلۇس گىتلېرغا تېلېگراممىا يوللاپ: «ئاخىرقى يىمىرىلىش 24 سائەتتىن ئاشمايدۇ.» دېدى.

نېمىسلارنىڭ بۇ ئارمىيىسى پۈتۈنلەي يوقىلىش ھارپىسىدا، گىتلېر كۆلكىلىك بىر ئويۇن ئوينىدى، يەنى ئۇ 1943 ـ يىل 30 ـ يانۋاردىكى فاشىستلارنىڭ گېرمانىيىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغىنىغا 10 يىل بولغانلىقىنى تەبرىكلەش چوڭ يىغىنىدا، پائۇلۇسقا مارشاللىق ئۇنۋانى بەردى، ستالىنگرادتا قورشاۋدا ياتقان 117 ئوفىتسېرنى بىر دەرىجىدىن ئۆستۈردى. ئۇ بۇ ئارقىلىق ئۇلارنى تېخىمۇ ئىلھاملاندۇرماقچى ئىدى، لېكىن ئۇلارنىڭ خىزمەتلىرىنى ھەرقانچە ئۆستۈرۈپمۇ، بۇ تاجاۋۇزچى قوشۇنىنىڭ مەغلۇبىيەتلىك تەقدىرىنى قۇتۇلدۇرالمىدى.

31 ـ يانۋاردا، ستالىنگرادتىكى نېمىس ئارمىيىسى پۈتۈنلەي

يوقىتىلدى. پائولوس بىلەن ئۇنىڭ قوماندانلىق شتابىدىكى بارلىق ئوفىتسېر ـ جەڭچىلىرى مەركىزىي تۈرلۈك ماللار شىركىتىنىڭ يەر ئاستى ئۆيىدە ئەسىرگە چۈشتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى پىت بېسىپ كەتكەن، كىيىملىرى جۇل ـ جۇل، نۆلدىن تۆۋەن 30 گىرادۇس سوغۇقتا بەزىلىرىنىڭ پۇتلىرى يالىڭاياق ئىدى. ئوفىتسېرلىرىنىڭ يانچۇقلىرىدا بولكا بىلەن قېزا توشۇپ تۇراتتى. فاشىستلارنىڭ تەكەببۇر، ھېچكىمنى كۆزگە ئىلمايدىغان مارشالىنىڭ بۇرۇنقى «يېڭىلمەس» ھەيۋىسى پۈتۈنلەي سۇندۇرۇلۇپ، قەغەز يولۇاسلىق ئەسلى قىياپىتى ئېچىلىپ قالغانىدى، يالغان ئاغرىق بولۇۋېلىپ، نېمىسلارنىڭ نوسۇلكىسىدا شۇمشىيىپ ياتاتتى. ئۇنىڭ شتاب باشلىقى ئۇنىڭغا ۋەكالىتەن تەسلىمنامىگە قول قويدى.

شۇ كۈنى تەسلىم بولغان گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ گېنېرالى، دىۋىزىيە باشلىقى فون تىرام بېشىنى چاڭگاللاپ ئولتۇرۇپ يىغلاپ كەتتى: «بىزنىڭ يېڭىلىپ قالغان، نۇرغۇن ئوقۇشسىزلىقلارغا دۇچ كەلگەن ۋاقتىمىز بولغان... ئەمما بۇنداق ئېچىنىشلىق...». چېچىغا ئاق كىرگەن گېنېرال سلمېرمۇ ھەسرەتلىنىپ: «مەن 60 ياشقا كىرىپ قالدىم، گېرمانىيە ئارمىيىسىدە ئىشلەۋاتقىنىمغىمۇ 40 يىل بولدى، ئەمما بۇنداق مەغلۇپ بولۇشنى كۆرۈپ باقمىپتىكەنمەن» دېدى.

2 ـ فېۋرالدا، موسكۋا پائولوسنىڭ ئارمىيىسىنىڭ تەسلىم بولغانلىق خەۋىرىنى تارقاتتى. چۈشلۈك يېغىندا ئولتۇرغان زېيتزلېر بۇ گەپنىڭ راستلىقىغا ئىشەنمىدى. ئەمما گىتلېر ئىشەنگەنىدى. «ئۇلار تەسلىم بولدى، رەسمىي، مۇتلەق تەسلىم بولدى، — دېدى ئۇ بۇ گېپىدە چىڭ تۇرۇپ، — بولمىسا ئۇلار بىر دەك ئىتتىپاقلىشىپ قارشىلىق كۆرسىتىشى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئاخىرقى ئوقلىرى بىلەن ئۆزلىرىنى ئولتۇرۇۋېلىشلىرى كېرەك ئىدى.» زېيتزلېر پائولوسنىڭ تەسلىم بولغانلىقىغا يەنىلا

ئىشەنمەي، بەلكى ئۇ ئېغىر يارىلىنىپ بىر يەردە يېتىپ قالغاندۇ، دېگەندە گىتلېر يەنە شۇنداق دېدى: «ياق، ئۇ راستتىنلا تەسلىم بولدى. ئۇلار ئۇنى موسكۋاغا ئاپىرىپ ك گ ب غا تاپشۇرۇپ بېرىدۇ. ئۇ يەنە قىلچە ئويلانمايلا شىمالدىكى ئارمىيىمىزنىمۇ تەسلىم بولۇشقا بۇيرۇق قىلىدۇ.» ئۇ باش - ئايىغى يوق گەپلىرىنى داۋاملاشتۇرۇپ، تاپانچا بىلەن ئۆزىنى ئېتىۋالغان ئوفىتسېرلىرىنى ماختاپ كەتتى. «شۇنداق قىلىش نېمىدېگەن ئاددىي ئىش! بىر پاي ئوق ئۇنى ناھايىتى ئاسانلا بىرتەرەپ قىلىۋېتەتتىغۇ. ئۇنداق قىلىشقا جۇرئەتسىزلىك قىلىش نېمىدېگەن قورقۇنچاقلىق. ئۇ ئۆزىنىڭ ئاشۇنداق ئۆلۈمىنىڭ جەڭچىلەرگە ئاجايىپ بىر ياخشى ئۈلگە بولىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلەتتىغۇ؟ شۇنداق بولسا باشقىلارنى ئۇرۇشقا مەجبۇرلاشنىڭ ئورنى قالامتى؟»

ئۇ پائۇلۇسنى داۋاملىق تىللاۋەردى: «مەن نېمىدەپ مۇشۇنداق بىر ئادەمنى ئۆستۇرۇپ مارشال قىلدىم. مەن ئەسلىدە مۇشۇنداق قىلىش ئارقىلىق ئۇنىڭ ئەكسىچە ئاخىرقى نەپسىنى قاندۇرۇشنى ئويلىغانىدىم. ئۇ مېنىڭ بۇ قېتىمقى جەڭدە تەينىلىگەن ئەكسىچە ئاخىرقى مارشالىم ئىدىغۇ، مەندىن نەسىھەت، سىلەر ھەرگىز تۇخۇمنىڭ ئىچىدىكى چۈجىنىڭ جۈجە دەپ سانىماڭلار. مەن زادىلا بىلەلمىدىم. بىر ئادەم شۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ ئۆلۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن — مېنىڭ يەنە، بۇ نېمىدېگەن ئاسان ئىش، دېگۈم كېلىدۇ، — ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ باش - ئايىغى يوق ئىدى، بىر - بىرىگە باغلاشمايتتى، — . . . ئۇنى ئۇنىڭ ئويلاپ يېتىشى مۇمكىن ئەمەس ئىكەن. نېمىدېگەن بىمەنە، كۇلكىلىك ئىش بۇ. ئۇ ئۇلاپلا بارلىق ئازاب - ئوقۇبەتتىن قۇتۇلۇپ خۇدانىڭ دەرگاھىغا يېرىشى كېرەك ئىدى، لېكىن ئۇنىڭ موسكۋاغا بارغۇسى كېلىپ قاپتۇ، بۇ قانداق تاللاش؟ ئۇنىڭ بۇنداق قىلىدىغانغا قىلچە ئاساسى يوققۇ؟»

1943 ـ يىلى 2 ـ فېۋرالدا، تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە ستالىنگراد ئۇرۇشى سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ غەلىبىسى بىلەن ئاخىرلاشتى. ئۇرۇشتىن كېيىن، گىتلېر ھەسرەت بىلەن: مېنىڭ «ئالتۇن ئۇزۇك» نم يوقالدى، دېدى.

ئون تۆتىنچى باب گىتلېر: ياكى غەلىبە قىلىش كېرەك، ياكى ئۆلۈش كېرەك

△ گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ تەكەببۇر برونېۋنىك قوشۇنى نىل دەريياسىنى كۆردى

△ روممېل ئۆيىگە يازغان خېتىدە قايغۇ بىلەن: ئەپسۇس، ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتى ئادەمگە باقمايدىكەن، دېدى

△ روممېل: ھەربىي تەمىنات ۋاقتىدا يېتىپ كەلمەيدىغان بولسا، شىمالىي ئافرىقىدىن چېكىنىپ چىقىمىز

△ گىتلېر: بىر ئادەم مۇھىم ئورۇندا ئۇزۇن تۇرۇپ كەتسە، بارا - بارا جەڭگىۋارلىقى ئاجىزلىشىپ كېتىدىكەن

△ چېرچىل: ئالامېئىن ئوپېراتسىيىسىدىن كېيىن، بىزنى ھېچكىم يېڭەلمەيدۇ

△ گىتلېرنىڭ مەھشەر كۈنى باشلاندى

1942 - يىل بىرىنچى ئىيۇلدا، شىمالىي ئافرىقىدىكى ئەنگلىيىنىڭ 8 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئىسكەندىرىيە پورتىغا

60 كىلومېتر كېلىدىغان ئالاھىدە دېگەن يەردە يىمىرىلىپ كېتىش گىرداۋىغا بېرىپ قالغانىدى، بۇ ئەھۋالغا ئەنگلىيە جامائەتچىلىكى تولىمۇ ھەيران ئىدى؛ تېخى 35 كۈننىڭ ئالدىدىلا ئۇرۇش قىلىشقا ماھىر بۇ ئارمىيە 1 مىڭ 200 كىلومېتر كېلىدىغان غەربىي لىۋىيە قۇملۇقىدىكى مۇستەھكەم ئىستىھكامدا تۇرۇپ روممېلنىڭ ئافرىقا ئارمىيىسىگە قاقشاتقۇچ زەربە بېرىشكە تەييارلىنىۋاتاتتى. ئەمدىلىكتە ئۇ مەغلۇبىيەتكە ئۇچراپلا قالماي، يىمىرىلىپ كېتىشكىمۇ يۈزلىنىپ تۇرۇۋاتاتتى. نېمىسلارنىڭ تەكەببۇر برونېۋىك قىسمى ئىسكەندىرىيە پورتى بىلەن قاھىرەنىڭ دەرۋازىسىغا قىستاپ كېلىۋاتاتتى.

ئەنگلىيە ئارمىيىسىنىڭ شىمالىي ئافرىقا جەڭ مەيدانىدىن مەغلۇپ بولۇپ چېكىنىشى، توبرۇكتىكى مەغلۇبىيەت چېرچىلنى قاتتىق لەرزىگە سېلىۋەتتى. ئەگەر نېمىسلار مىسىرغا بېسىپ كىرىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا ئوتتۇرا شەرق ئارقىلىق ياۋروپا جەڭ مەيدانلىرىغا كىرىپ، تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز يامان ئاقىۋەتلەرنى ئەكېلەتتى. لېكىن يەنە روممېلنىڭ بۇ غەلىبىلىرى ھەرگىز نۇقسانسىز قولغا كەلگەن ئەمەس ئىدى، ئۇنىڭ قوشۇنلىرىنىڭ ئەجەللىك ئاجىزلىقلىرىمۇ بار ئىدى، قۇملۇققا ئېچكىرىلەپ كىرگەنسېرى سەپ ئۇزىراپ، ئارقا سەپ كۆپ ئارقىدا قېلىپ، ئويلاپ باقمىغان قىيىنچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ بېرىۋاتاتتى. بۇ جەھەتتە ئەنگلىيە قوشۇنلىرى ئۇستۇنلۇككە ئىگە ئىدى، يەتەرلىك ئارقا سەپ يارىدەمگە ئىگە ئىدى، ئايروپىلانلىرى روممېلنىڭ ترانسپورت لىنىيىلىرىگە دائىم ھۇجۇم قىلىپ تۇراتتى.

1 ـ ئىيۇل چارشەنبە كۈنى ئەنگلىيە قوشۇنلىرى روممېلنىڭ ئالاھىدە ئەترايغا يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلاپ قاتتىق سارايسىمىگە چۈشۈپ قالدى، ھەتتا قوماندانلىق شتابى ھۇججەتلەرنى كۆيدۈرۈشكە باشلىدى، جەڭچىلەر ئۇ كۈننى «كۈل رەڭ چارشەنبە» دەپ ئاتاشتى، قاھىرەلىكلەر كۆيدۈرۈلۈۋاتقان

هۇججەتلەردىن كۆتۈرۈلگەن ئىسنى كۆرۈپ سىرتقا قاراپ قېچىشقا باشلىدى، پويىز ئىستانسىلىرى ئادەم بىلەن توشتى.

قاراڭغۇ چۈشكەندە، روممېل ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قوزغىماي، ئەنگلىيە قوشۇنى سەل ئۆزىنى بېسىۋالدى ھەم ئازراق ئارام ئېلىپ قالدى. 2 - ئىيۇلدا، روممېل ھۇجۇم قوزغىدى. بۇ قېتىمقى ھۇجۇمدا ئۇلارنىڭ كۆچى ئاجىزدەك، جەڭچىلىرى چارچاپ قالغاندەك قىلاتتى، ئاران 40 تانكىلا جەڭگە كىرگەن بولۇپ، ئۇنچىلىك تانكا بىلەن ئەنگلىيىنىڭ مۇداپىئە لىنىيىسىنى بۇزۇپ تاشلىيالىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇ جىنىرىكىنىڭ زور تۇركۈمدىكى تانكىلىرى روممېلنىڭ ھۇجۇمىنى تارمار قىلدى، ئاخىر روممېلنىڭ شېرىن خىياللىرى بەربات بولدى. 3 - ئىيۇلدا، روممېل يەنە بىر قېتىم ھۇجۇم قىلدى، لېكىن بۇ قېتىم ئاران 26 تانكىسى جەڭگە كىرگەن بولغاچقا، يەنە بىر قېتىم مەغلۇپ بولدى، ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ جەڭ مەيدانىدىكى ئەھۋالى ياخشىلىنىشقا قاراپ يۈزلىنىۋاتاتتى. روممېل 4 - ئىيۇلدا ئۆيىگە يازغان خېتىدە شۇنداق دېدى: «ئەپسۇس، ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتى ئادەمگە باقمايدىكەن. قارشىلىق بەكمۇ كۈچەيىپ كېتىۋاتىدۇ، بىزنىڭ ئەسكىرىي كۈچىمىز بولسا خوراپ تۈگەۋاتىدۇ.» روممېلنىڭ ھۇجۇمى ئارقا - ئارقىدىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغاندىن كېيىن ھۇجۇمنى ۋاقىتلىق توختىتىپ قوشۇننى رەتكە سېلىشقا باشلىدى. ئەنگلىيە تەرەپ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئەسكەر يۆتكەۋالدى.

ئىيۇلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا، ئىككى تەرەپ كۆپ قېتىم قاتتىق ئېلىشىپ، نەرە تارتقاندەك بىر خىل جەڭ ھالىتىنى شەكىللەندۈردى. روممېلنىڭ قوشۇنلىرى كۈچەيتىلگەندىن كېيىنكى بىر نەچچە قېتىملىق ھۇجۇمدا مۇڭەپپەقىيەت قازىنالمىدى، ئەنگلىيىنىڭ ئايروپىلانلىرى ئۇلارنى ئۇزۇلدۈرمەي بومبارداىمان قىلىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئىتالىيىلىكلەرنىڭ يارەمگە

كېلىۋاتقان پاراخوتلىرىنىڭ 30 ـ 40 پىرسەنتى ھۇجۇمغا ئۇچراپ دېڭىزغا چۆكۈپ كېتىپ، گېرمانىيىلىكلەرنىڭ ئالدىنقى سېپىگە تەمىنات يەتكۈزۈپ بېرىش قاتمۇقات قىيىنچىلىقلارغا يولۇقۇۋاتاتتى. ئەنگلىيە قوشۇنلىرىمۇ ھۇجۇمغا ئۆتۈشكە باشلاپ، روممېلنى چېكىنىشكە مەجبۇر قىلدى.

13 ـ ئىيۇلدا، روممېل ئافرىقا ئارمىيىسىنىڭ برونېۋكىلىرىنى يېغىپ، يەنە بىر قېتىم ھۇجۇم قوزغىدى، شۇنىڭ بىلەن ئالامېئىن ئوپېراتسىيىسى رەسمىي باشلاندى. روممېلنىڭ ھۇجۇمى ئۇنچىلىك ئوڭۇشلۇقمۇ ئەمەس ئىدى، ماڭدامدا بىر توسالغۇغا ئۇچراپ تۇرۇۋاتاتتى. ئۇ ئەسكىرىي كۈچلىرىنى توپلاپ باشقىدىن ھۇجۇم باشلىغىچە ئەنگلىيە قوشۇنلىرى كېچىلەپ ھۇجۇم قىلىپ ئۇلارنى ئېغىر زىيانغا ئۇچرىتىۋەتتى. ئىككى تەرەپنىڭ ئالامېئىننىڭ ئەتراپىدىكى لوۋات ئېگىزلىكىنى تالىشىش جېڭى ئىنتايىن كەسكىن بولدى. ئۇ ئېگىزلىكنى ساقلاۋاتقان ئەنگلىيە قوشۇنلىرى نېمىسلارنىڭ غالجىرانە ھۇجۇمىغا تاقابىل تۇرۇۋاتاتتى.

پۈتۈن بىر ئايدا ئىككى تەرەپنىڭ ھۇجۇم، قايتۇرما ھۇجۇم، ھۇجۇم مۇداپىئە جەڭلىرى ئۈزۈلمەي بولۇپ تۇرۇۋاتاتتى. تار بىر جەڭ لىنىيىسىدىكى بۇ جىددىي ئېلىشىشتا ئىككىكى تەرەپنىڭ 10 مىڭدىن ئارتۇق ئادىمى ئۆلدى. بۇ جەڭ رەھىمسىز خورىتىش جېڭىگە ئايلىنىپ كەتكەنىدى. روممېلنىڭ توبرۇكتا ئەنگلىيە ئارمىيىسىدىن غەنىيمەت ئالغان نەرسىلىرىنى جەڭدە پۈتۈنلەي ئىشلىتىپ تۈگەتتى. ئۇ بۇ خىل خوراشقا چىدىماي قېلىۋاتاتتى. ئەنگلىيە ئايروپىلانلىرى بىلەن پاراخوتلىرى ئۇنىڭغا كېلىۋاتقان يارەمنى ئاساسەن ئۆتكۈزمەيتتى، ئەنگلىيە قوشۇنلىرىغا كېلىۋاتقان يارەملەر بولسا شىمالىي ئافرىقىغا ئۇزۇلمەي كېلىپ تۇرۇۋاتاتتى، بولۇپمۇ ستۇۋلى 74 مىللىمېتىرلىق يېڭى شەكىلدىكى تانكىلار ئەنگلىيە قوشۇنلىرىنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى

ئالاهىده كۆچەيتىۋەتكەنىدى.

31 ـ ئاۋغۇستتا، روممېل ئەنگلىيىنىڭ 8 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى قورشۇۋلىش مەقسىتىدە ئىسكەندىرىيە پورتى بىلەن قاھىرەگە يېقىنلاپ كەلدى. ئوتتۇرا يەر دېڭىزى ياقىسىدىن گايتالا ئويمانلىقىغچە ئۇزۇنلۇقى تەخمىنەن 60 كىلومېتر كېلىدىغان چۆلدە تومۇز ئىسسىقتا قاتتىق جەڭ بولدى. لېكىن روممېل مەقسىتىگە يېتەلمەي، 3 ـ سېنتەبىر كۈنى يېرىم يولدا جەڭنى توختىتىپ، ھۇجۇم قىلىشتىن مۇداپىئە كۆرۈشكە ئۆتتى. مىسىردا تۇرۇشلۇق ئەنگلىيە ئارمىيىسى مىك تەسلىكتە ئادەم، توپ ـ زەمبىرەك، تانكا، ئايروپىلان جەھەتلەردە كۆچلۈك يارەمگە ئېرىشتى (تانكا بىلەن ئايروپىلان ئاساسەن ئامېرىكىدىن كەلتۈرۈلگەنىدى). 15 ـ ئاۋغۇست كۈنى يېڭىدىن ئىككىنچى قوماندان يۆتكەپ كېلىندى: بىرى مىجەزى غەلىتە، ئەمما تالانتلىق گېنېرال سىرنېرنارد لاۋمونتگومېرى بولۇپ 8 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىقىنى ئۇستىگە ئالدى، يەنە بىر گېنېرال سىرھارولد ئالېكساندىر ئىدى. كېيىنكى چاغلاردا ئۇنىڭ ئاتاقلىق ستراتېگىيىچى ۋە ئىقتىدارلىق مەمۇرىي ئەمەلدار ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاندى. ئۇ ئوتتۇرا شەرقنىڭ باش قوماندانلىقىنى ئۇستىگە ئالدى.

روممېلنىڭ سالامەتلىكى بەكمۇ ناچار ئىدى، ئىككىنچى قولتۇقىدىن ئىككى ئادەم يۆلەپ ماڭاتتى، ئاغرىق ئازابىدا كېچىلىرى ئۇخلىيالمايتتى. ئاخىر ئۇ كېسىلىنى داۋالىتىپ كېلىش ئۈچۈن، 29 ـ سېنتەبىردە ئافرىقىدىن ئايرىلدى.

روممېلنىڭ بىرىنچى چۈشكەن يېرى رىم بولدى. ئۇ يەردە مۇسسولىنى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭغا: «ئەگەر بىز مەن تەلەپ قىلغان دائىرىدىكى يارەمگە ئېرىشەلمەيدىغان بولساق، ئۇ چاغدا ئافرىقىدىن قايتىپ چىقىمىز» دېدى. ئاندىن ئايروپىلان بىلەن فىئورېرنىڭ روسىيەدىكى قوماندانلىق شتابىغا باردى. ئۇ چاغدا

گىتلېر دەل كاۋكازدا ئۆزىنىڭ گېپىنىڭ ئاڭلىتىمىغان گېنېرالىرىنىڭ خىزمىتىنى ئالماشتۇرۇۋاتاتتى.

ئەنگلىيە قوشۇنلىرى ئۇلارنى ئالامېئىندا ئىسكەنجىگە ئېلىپ تۇرۇۋاتقان چاغدا رووسىيەدىكى ستالىنگرادتىمۇ شۇنداق ئەھۋال بولۇۋاتاتتى. گىتلېرنىڭ قان بەسىمى ئۆرلەپ، ئىچى سۇرۇپ تۇرۇۋاتاتتى. رووسىيەنىڭ تۇغىشىدىغانلىقىغا بولغان ئىشەنچتىن كەلگەن خۇشاللىق ئۇ يەرنىڭ قىش پەسلىنىڭ يېتىپ كېلىشى بىلەن ئاستا ـ ئاستا ئۇنىڭ كۆڭلىدىن تارقاپ كېتىۋاتاتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇ زوممېلنى خېلى قىزغىن كۈتۈۋالدى.

گىتلېر يېقىنىنى كۆرەلمەيدىغان كېسەلگە گىرىپتار بولۇپ قالغاچقا، خەرىتىنى كۆزەينەك بىلەن كۆرۈپ تۇرۇپ زوممېلنىڭ ئالامېئىن ۋەزىيىتى توغرىسىدىكى دوكلاتلىنى ئاڭلىدى. ئاندىن ئۇ گەپنى ھەربىي لازىمەتلىكلەرنى يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈشۈغا يۆتكىدى. زوممېل ئۇ ئىشتىكى قىيىنچىلىقلارنى ئاپەت خاراكتېرى بار قىيىنچىلىق دەپ تەھلىل قىلدى. سېنتەبرنىڭ بىرىنچى ھەپتىسىدىلا ئەنگلىيىلىكلەر ھەربىي لازىمەتلىكلەر باسقان يەتتە پاراخوت بىلەن ئۇچ مايا پاراخوتىنى چۆكتۈرۈۋەتكەنىدى. زوممېل بۇ ئەھۋالنى ئىتالىيىلىكلەرنىڭ ئىچىدىكى خائىنلار ياكى مەخپىيەتلىكىنى ئاشكارىلاپ قويغۇچىلارنىڭ (ئەمەلىيەتتە ئىككىسى بىر ئىش) ئىشلىرى كەلتۈرۈپ چىقارغانلىكىن دەپ گۇمانلىنىپ يۈرەتتى. زوممېل بېنزىن، ئوق ـ دورا ۋە جەڭچىلەرنىڭ تەمىناتلىرى توغرۇلۇق سۆزلەپ كېلىپ ئۆزىنىڭ ھازىر قىيىن ئەھۋالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى، تەمىنات ئۇزۇلمەي تولۇق كېلىپ تۇرسىلا ئۆزىنىڭ قۇتۇلۇپ قالالايدىغانلىقىنى ئوچۇق كۆڭۈللۈك بىلەن بايان قىلدى.

گىتلېر ئۇنىڭ گەپلىرىگە خاپا بولمىدى، بۇرۇن بولغان بولسا چوقۇم تېرىككەن بولاتتى.

— سەل تەخىر قىلىڭ، مەن ئافرىقىغا كېرەكلىك يارىدەمنى چوقۇم يەتكۈزۈپ بېرىمەن، ئەنسىرەپمۇ كەتمەڭ، بىز چوقۇم ئىسكەندىرىيە پورتىنى ئىشغال قىلىمىز، دېدى ئۇ، ئاندىن يېڭى يول ئارقىلىق روممېلغا كېرەكلىك تەمىناتلارنى، تانكا، ئايروپىلان، كۆپ خىل ئىشلىتىشكە بولىدىغان مىنامیوت قاتارلىق ئەنگلىيىدە يوق ئىلغار قوراللارنى يەتكۈزۈپ بېرىدىغانلىقى توغرۇلۇق ئۇزۇندىن ئۇزۇن سۆزلەپ كەتتى. ئۇ يەنە يېڭى ياسالغان بىر خىل مەخپىي قورال توغرۇلۇق سۆزلەپ ئۇ قورال پارتلىسا «ئىككى ئىنگلىز يىراقلىقتا ئاتلىق كېتىۋاتقان ئادەم ئاتتىن يىقىلىپ ئۆلىدۇ» دېدى. ئۇ ئاتوم بومبىسىنى دېمەكچى ئىدى.

سۆھبەت ئاياغلاشقاندىن كېيىن گىتلېر روممېلنى ياخشى دەم ئېلىڭ، دېدى. روممېل ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ ۋېنىغا كەتتى. ئۇ يەردىن داۋالىنىش ئۈچۈن ئاۋستىرىيىنىڭ سېممېرىڭ ئورمانلىقىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ 1942 - يىلى ئۆكتەبىردە سېممېرىڭ ئورمانلىقىغا كېتىۋاتقىنىدا «نازاكەت» پىلانىنىڭ پات ئارىدا باشلىنىدىغانلىقىدىن خەۋەرسىز ئىدى. روممېل تاغنىڭ ئەگرى - بۈگرى يوللىرىدا كېتىۋېتىپ خوتۇنىغا «ئۇ (گىتلېر) شۇنچە كۆپ گەپ قىلىپ، يەنە مېنى تەخىر قىلىڭ دەيدۇ.» دېدى. ئەمەلىيەتتە گىتلېر روممېلنىڭ مەغلۇبىيىتىدىن روشەن هالدا نارازى ئىدى. شۇڭا ئۇ: «مەن بىر ئادەمنى مۇھىم ئورۇندا ئۇزۇن تۇرغۇزماسلىق كېرەك ئىكەن، دەپ ئويلاپ قالدىم. ئۇزۇن تۇرۇپ كەتسە ئۇ ئادەمنىڭ جەڭگىۋارلىقى ئاجىزلىشىپ كېتىدىكەن... گېرىنگمۇ شۇنداق بولدى، روممېلنىڭمۇ بۇرۇنقى غەيرىتى هازىر يوق.» دېگەنىدى. شۇنداق قىلىپ گىتلېر بىلەن روممېلنىڭ مۇناسىۋىتى يامانلىشىشقا باشلىدى.

1942 - يىلى 23 - ئۆكتەبىر گۈگۈم چۈشۈشكە باشلاۋاتاتتى، ئالامېئىن ئالدىنقى سەپنى جىمجىت، ياۋا ئىتلارنىڭ

قاۋاشلىرى ۋە بەلگە ئوقلىرىنىڭ ئاۋازلىرىدىن باشقا ھېچقانداق سادا يوق، گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئىستېھكاملىرىمۇ تىمتاس. ئەنگلىيە شۇ كۈنى كەچتە ئۇلارغا ھۇجۇم قىلماقچى ئىدى. گېنېرال ستۇم شتاب كوماندىرلىرى بىلەن قوپال تاختايدىن ياساپ قويغان ئۈستەلدە ئولتۇرۇپ تاماق يېۋاتاتتى. شۇ كۈنى ئوۋلاپ كېلىنىشكەن جەرەنىڭ گۆشى شۇنداق تاتلىق پىشقانىدى.

24 ـ ئۆكتەبر چۈشتىن كېيىن، روممېل گىتلېردىن كەلگەن تېلېفونىنى قوبۇل قىلدى. ئۇ شۇنداق دېدى: «روممېل ئافرىقىدىن شۇم خەۋەرلەر كېلىۋاتىدۇ، ئەھۋالنى بىردىنلا ئۇققىلى بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ. گېنېرال ستۇمنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى خەقلەر ئۇقمايدىغاندەك تۇرىدۇ. سىز ئافرىقىغا قايتىپ بارالمغۇدەك بولسىڭىز ئۇ يەرنىڭ خىزمىتىنى يېڭىباشتىن قولىڭىزغا ئالالامسىز؟» روممېل كېسىلى ساقايمىغان بولسىمۇ، دەرھال ئافرىقىغا قايتىپ كېتىشكە ماقۇل بولدى.

25 ـ ئۆكتەبر سەھەردە روممېل گېرمانىيەدىن تېز سۈرئەتتە ئالامېئىن ئالدىنقى سېپىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ چاغدا ئۇرۇشنىڭ باشلانغانلىقىغا 48 سائەت بولغانىدى.

روممېل بىرنەچچە قېتىم ھۇجۇم تەشكىللىگەن، پۈتۈن ئارمىيىگە، ئاخىرغىچە ئېلىنىش، قاچقۇچىلار، بۈيرۇققا بويسۇنمىغۇچىلارنى ھەربىي قانۇن بويىچە بىرتەرەپ قىلىش توغرۇلۇق قاتتىق بۈيرۇقلارنى چۈشۈرگەن بولسىمۇ ۋەزىيەتنى زادىلا ئوڭشىيالمىدى.

مونتگومېرى 23 ـ ئۆكتەبر كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت توققۇزدىن 40 مىنۇت ئۆتكەندە ھۇجۇم قوزغىدى. 25 ـ ئۆكتەبر كەچتە روممېل ئالامېئىننىڭ غەربىدىكى قوماندانلىق شتابىغا قايتىپ بارغىنىدا، نېمىس ئارمىيىسى مەغلۇپ بولغانىدى، 8 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ توپ ـ زەمبىرەكلىرى، تانكىلىرى ۋە ئايروپىلانلىرى بەك كۆپ بولمىسىمۇ، ئىتالىيە، گېرمانىيە

ئارمىيىسى ئۆزلىرى تۇرۇشلۇق جەڭ لىنىيىسىنى قاتتىق ساقلاۋاتقان بولسىمۇ، ھەر تەرەپتىن كەلگەن ھۇجۇمغا تاقابىل تۇرۇش ياكى قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈش ئۈچۈن روممېل يەنىلا زەربىگە ئۇچراۋاتقان ھەرقايسى دىۋىزىيىلەرنى جېنىنىڭ بارچە يۆتكەپ ئەكەلگەن بولسىمۇ، ئۇنىڭ ۋەزىيەتتىن قىلچە ئۈمىد كۈتۈشكە بولمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئادەم، تانكا، ېنىزىن جەھەتلەردە زاپاس كۈچى يوق ئىدى. ئەنگلىيىنىڭ پادىشاھ ھاۋا ئارمىيىسى بۇ چاغدا ھاۋا بوشلۇقىنى پۈتۈنلەي ئۆز قولىغا ئېلىپ، دېمىس ئارمىيىسىنىڭ ئادەملىرىنى، بىرونېۋنىڭ ئاپتوموبىللىرىنى ۋە ئېشىپ قالغان ھەربىي ماددىي ئەشيالىرىنى رەھىمسىزلىك بىلەن بومبارىدىمان قىلماقتا ئىدى.

روممېل ۋەزىيەتنىڭ ئۆزىگە پايدىسىز بولۇۋاتقانلىقىنى ناھايىتى ئېنىق بىلىپ تۇرۇۋاتاتتى. بۇ يەردە داۋاملىق تۇرۇۋېرىپ ئەنگلىيە قوشۇنلىرى مۇداپىئە لىنىيىسىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ قالسا، ئۇ چاغدا مۇھاسىرىگە چۈشۈپ قېلىپ ئۇزۇل - كېسىل تۇگىشىپ كېتەتتى، چۈنكى ئۇ نۇرغۇن ئېغىر قوراللارنى ۋە ماتورلاشمىغان ئىتالىيە پىيادە ئەسكەرلىرىنى يېگىن مۇداپىئە لىنىيىسىگە دەرھال يۆتكەپ بارالمايتتى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ ئامالسىز يېگىن مۇداپىئە لىنىيىسىگە چېكىنىشنى قول ئاستىدىكىلەر بىلەن مەسلىھەتلەشتى. شۇنىڭغىچە ئالائېمىن ئالدىنقى سېپىنىڭ شىمال تەرىپىنى ئەنگلىيىلىكلەر بۆسۈپ بولغانىدى. 29 - ئۆكتەبىر چۈشتىن كېيىن سائەت تۆتتە، روممېل جەڭگە كىرمەيدىغان بارلىق قوشۇننى مىرشاماتلو رايونىغا چېكىنىپ يېگىن مۇداپىئە لىنىيىسى قۇرۇشقا بۇيرۇدى.

2 - نۇياېر كۈنى، مونتگومېرىنىڭ پىيادە ئەسكەرلىرى ۋە برونېۋنىڭ قىسىملىرى جەڭ سېپىنىڭ جەنۇبىي قىسمىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ، بۇ مۇداپىئە لىنىيىسىنى ساقلاۋاتقان ئىتالىيە دىۋىزىيىسىنى بىسىپ چۈشۈشكە باشلىدى. شۇ كۈنى ئاخشىمى،

روممبل 3 مىڭ كىلومېتر يىراقلىقتىكى شەرقىي پىروسسىيەدىكى گىتلېرنىڭ چوڭ لاگېرىغا تېلېگراممىا ئەۋەتتى: «بۇ يەرنى ئەمدى ساقلىيالمايمىز. ھازىرقى ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ غەربتىكى 60 كىلومېتر يىراقلىقتىكى فۇكا ئىستېھكامىغا چېكىنىشنى ئويلاۋاتىمىز.» دېدى.

ئەتىسى ئۇ شۇنداق قىلىشقا باشلىغاندا، ئالىي قوماندان ئۇنىڭغا ئۇزۇن بىر تېلېگراممىا ئەۋەتتى:

قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى روممېلغا:

مەن گېرمانىيە خەلقى بىلەن بىللە سىزنىڭ رەھبەرلىك قىلىش ئىقتىدارىڭىزغا ۋە رەھبەرلىكىڭىز-دىكى گېرمانىيە، ئىتالىيە قوشۇنلىرىنىڭ قەھرىمانلىق روھىغا بولغان سادىق ئىشەنچىم بىلەن مىسىردا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان قەھرىمانە مۇداپىئە ئۇرۇشىغا يېقىندىن دىققەت قىلماقتىمەن. سىز تۇرۇۋاتقان ھازىرقى ۋەزىيەتتە، ئىستېھكامنى چىڭ ساقلاشقا بولىدۇكى، ھەرگىز بىر قەدەممۇ ئارقىغا چېكىنىشكە بولمايدۇ. ھەر بىر تال مىلتىق، ھەربىر جەڭچىنى جەڭگە قاتناشتۇرۇش كېرەك، بۇنىڭدىن باشقا ئويدا بولۇشقا بولمايدۇ... ياكى غەلىبە قىلىش كېرەك، ياكى ئۆلۈش كېرەك. بۇنىڭدىن باشقا يول يوق، بۇنى قول ئاستىڭىزدىكىلەرگىمۇ ئۇقتۇرۇپ قويۇڭ.

ئادولف گىتلېر

روممبل بۇ تېلېگراممىنى كۆرۈپ بولۇپ، ئۇمىدسىزلىك بىلەن بىر چەتكە تاشلاپ قويدى، بۇ، پۈتۈن قوشۇننى ھالاكەتكە سۈرەپ بارىدىغان بۇيرۇق ئىدى، لېكىن ئۇ ھەربىي، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەربىي ئادەم بۇيرۇقتا بويسۇنىدىغان بولغاچقا، روممبل

ئامالسىز ئۇ بۇيرۇقنى قەتئىي ئىجرا قىلىش قارارىغا كېلىپ، قول ئاستىدىكىلەردىن كۈچى يەتكەن دائىرە ئىچىدە جەڭنى قەتئىي داۋاملاشتۇرۇپ غەلىبىنى قول كەلتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. ئۇنىڭ بۇ بۇيرۇقى 4 - نۇيابىر چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچكىچە ئۆز كۈچىنى كۆرسىتەلمىدى، ئۇنىڭدىن كېيىن، ئەنگلىيىنىڭ شىددەتلىك ھۇجۇمى بىلەن روممېلنىڭ مۇداپىئە لىنىيىسى 20 كىلومېتر ئارىلىقتا بۆسۈپ تاشلاندى. ئىتالىيىنىڭ تۆت دىۋىزىيىسى تەسلىم بولدى، توققۇز گېنېرالى ئەسىرگە چۈشتى.

روممېلنىڭ ئەمدى گىتلېرنىڭ بۇيرۇقىدا چىڭ تۇرغىلى بولمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەنىدى، بولمىسا ئۇنىڭ ئافرىقا ئارمىيىسى پۈتۈنلەي تۈگىشەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بۇيرۇقنى قايرىپ قويۇپ، چېكىنىشكە تەييارلىق قىلىش بۇيرۇقىنى چۈشۈردى. كەچ سائەت سەككىزدىن 50 مىنۇت ئۆتكەندە، گىتلېر ئامالسىز ئۇلارنىڭ چېكىنىشىگە قوشۇلدى. شۇنىڭ بىلەن روممېلنىڭ 70 مىڭ قالدۇق ئەسكەرلىرى فۇكاغا قاراپ چېكىنىشكە باشلىدى.

لېكىن فۇكا بازىسىنى مونتگومېرنىڭ تانكىلىرى بېسىپ ئۆتكەنىدى. روممېل ئۆزىنىڭ قالدۇق قوشۇنلىرىنى باشلاپ 15 كۈن ئىچىدە مىڭ كىلومېتر چېكىنىپ، تاكى بەنى غازىنىڭ غەربىگىچە چېكىنىدى، لېكىن ئۇ يەرگە بارغىنى بىلەنمۇ ئۇنىڭغا دېمىنى ئېلىۋېلىش پۇرسىتى بولمىدى، قالغان قىسمىدا ئىتالىيە ئەسكىرىدىن 25 مىڭ كىشى، نېمىس ئەسكىرىدىن 10 مىڭ كىشى بار ئىدى، تانكا 60 ئىدى.

6 - نۇيابىر سەھەردە، روممېل مېرشا - ماتلو تەرەپكە قاراپ يول ئالدى. شۇ كۈنى مونتگومېرى ماتلونىڭ شەرق تەرىپىدىن تورنى يېغىۋاتاتتى. بۇ ئۇنىڭ روممېلنى تۇتىۋېلىش قېتىم ئىسكەنجىگە ئېلىشى ئىدى، لېكىن روممېل بۇ قېتىممۇ قېچىپ

كەتتى. ئۇ چاغدا قاتتىق يامغۇر يېغىۋاتاتتى، يول پاتقاق بولغاچقا، ئەنگلىيە قوشۇنلىرى ۋاقتىدا ئۇلگۈرۈپ كېلەلمىدى. روممېل قالدۇق ئەسكەرلىرىنى باشلاپ، ئاخىر شىمالىي ئافرىقىنىڭ نەچچە يۈز كىلومېتىرغا سوزۇلغان دېڭىز بويىدىكى قاقاس، ئادەمزاتسىز چۆللۈكىنى بېسىپ ئۆتۈپ، ئۇسسۇزلۇق ۋە ئاچارچىلىقنىڭ، ئۇرۇشنىڭ دەردىنى هارغىچە تارتىپ، ئاخىر تۇنىسقا يېتىپ كەلدى.

8 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيە شانلىق نەتىجىلەرنى يارىتىپ، تارىخىي ئەهمىيەتكە ئىگە غەلىبىگە ئېرىشتى. ئالامېئىن ئوپېراتسىيىسى ئاخىر مونتگومېرىنىڭ روممېلنىڭ ئۇستىدىن قازانغان غەلىبىسى بىلەن ئاخىرلاشتى. بۇ، ئەنگلىيىنىڭ 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىن بېرى تۇنجى قېتىم ئېرىشكەن هەل قىلغۇچ غەلىبىسى ئىدى هەم 1940 ـ يىلدىن 1943 يىلغىچە شىمالىي ئافرىقىدا بولغان ئۇرۇشلارنىڭ بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇپ قالدى. شۇنداق ئېتىبارەن، ناتسىستلار گېرمانىيىسى شىمالىي ئافرىقا بىلەن ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدىن مەڭگۈ مەهرۇم بولدى، ئۇرۇشنىڭ ئومۇمىي ۋەزىيىتىگىمۇ تەسىرى ئىنتايىن چوڭ بولدى. بۇ ئۇرۇشتا گېرمانىيە بىلەن ئىتالىيىنىڭ 20 مىڭ ئادىمى ئۆلدى، 30 مىڭ ئادىمى ئەسىرگە چۈشتى، ئۇنىڭ ئىچىدە 10 مىڭى گېرمانىيە ئەسكەرلىرى ئىدى. ئەنگلىيە باش ۋەزىرى چېرچىل بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، قائىدىدىن سىرت هالدا لوندوندىكى چېركاۋلارغا غەلىبىنى تەبرىكلەپ قوڭغۇراق چېلىش توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈردى ۋە بۇ ئوپېراتسىيىنىڭ غەلىبىسىگە يۇكسەك باها بېرىپ: «ئۇ ئەمەلىيەتتە تەقدىرنىڭ هالقىلىق پەيتلىرىدىن دېرەك بەردى، ئىلگىرى بىز پېڭىلمەس ئۇزۇندا ئىدۇق، ئەمدى هازىر هەر جەڭدە غەلىبە قىلماي قالمايدىغان ئورۇنغا ئۆتتۇق» دېدى.

بۇ ئادولف گىتلېرنىڭ مەهشەر كۈنىنىڭ باشلىنىشى ئىدى،

شۇنداقلا ئۇنىڭ دۇشمەنلىرىنىڭ ھازىرغا قەدەر قولغا كەلتۈرگەن ئەڭ ھەل قىلغۇچ جېكى ئىدى. گەرچە بۇنىڭدىن كېيىن بۇنىڭدىنمۇ ھەل قىلغۇچ ئاراكتېرلىك جەڭ روسىيىسىنىڭ جەنۇبىدىكى قار ـ مۇز قاپلاپ كەتكەن ئوتلاقتا باشلىنىش ئالدىدا تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ جەڭ، پارتلاشتىن بۇرۇن، گېتلېرغا شىمالىي ئافرىقىدىن بۇنىڭدىنمۇ يامان خەۋەر كەلدى. بۇ خەۋەر ئوق مەركىزى كۈچلىرىنىڭ دۇنيانىڭ بۇ رايونىدىكى تەقدىرىنى بەلگىلىدى.

3 ـ تۇيابىر كۈنىلا، فىئورېر روممېلنىڭ پاجىئەلىك مەغلۇپ بولغانلىقى توغرىسىدىكى دەسلەپكى دوكلاتىنى تاپشۇرۇۋالغان چاغدا، ئېتتېپاقداش ئارمىيە فلوتىنىڭ جەبىلتارىق بوغۇزىغا توپلىشىۋاتقانلىقىدىن خەۋەر تاپقانىدى. ئالىي قوماندانلىق شتابىدىكى كىشىلەرنىڭ ھېچ قايسىسى بۇ فلوتنىڭ قاياققا ماڭىدىغانلىقىنى پەرەز قىلالمىدى، گېتلېر ئۇلارنى مالتاغا كېتىۋاتقان پاراخوتلارنى مۇھاپىزەت قىلغۇچىي فلوت، دەپ قارايتتى. بۇ بەكمۇ قىزىقارلىق ئىش ئىدى، چۈنكى يېرىم ئاي ئىلگىرى، يەنى 15 ـ ئۆكتەبىردە، ئالىي قوماندانلىق شتابىدىكى مەسلىھەتچى خادىملار «ئانگلو ـ ساكسۇن» لارنىڭ پات ئارىدا غەربىي ئافرىقىدا قۇرۇقلۇققا چىقىدىغانلىقى ھەققىدىكى بىر نەچچە دوكلاتنى مۇھاكىمە قىلغانىدى. ئاخباراتنىڭ رېمىدىن كەلگەنلىكى ناھايىتى ئېنىق ئىدى، چۈنكى بۇنىڭدىن بىر ھەپتە ئىلگىرى يەنە 9 ـ ئۆكتەبىردە، كىئانو ھەربىي ئاخبارات ئورگىنىنىڭ رەھبەرلىرى بىلەن سۆھبەتلەشكەندىن كېيىن خاتىرىسىگە «ئانگلو ساكسون» لار شىمالىي ئافرىقىدا قۇرۇقلۇققا چىقماقچى بولۇۋاتىدۇ.» دەپ يازغان. بۇ خەۋەر كىئانونى بەكمۇ پەرىشان قىلغانىدى. ئۇ: «بۇ قېتىم قۇرۇقلۇققا چىقىشنىڭ ئېتتېپاقداش ئارمىيىنىڭ ئىتالىيە زېمىنىغا بىۋاسىتە ھۇجۇم قىلىشىغا سەۋەب بولىدىغانلىقىنى سەزمەكتىمەن.» دېگەنىدى.

ئەھمىيەت ئۇنىڭ مۇلچىرىنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى.

گىتلېر دەسلەپتە بۇ ئاخباراتتىن خەۋەر تاپقاندا، بۇنىڭغا ئانچە ئەھمىيەت بەرمىدى، چۈنكى ئۇنىڭ بۇ چاغدا روسىيىلىكلەرنىڭ جان تىكىپ قارشىلىق كۆرسىتىشىنى توختاتمايۋاتقانلىقى ئۈچۈن بېشى قېتىپ تۇراتتى، باشقا مەسىلىلەرنى ئويلاشقا چولىسى تەگمەيتتى. ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ 15 - ئۆكتەبىردە ئۆتكۈزۈلگەن بىر قېتىملىق يىغىنىدا، ئىئودېل فرانسۇزلارنىڭ، ئەنگلىيە ئامېرىكىنىڭ قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان قوشۇنىنى چېكىنىدۇرۇشكە ئاسان بولسۇن ئۈچۈن، ۋشى فرانسىيىنىڭ شىمالىي ئافرىقىغا يارەملىشىشگە رۇخسەت قىلىشنى تەكلىپ قىلدى. ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ چوڭ ئىشلار خاتىرىسىدىن قارىغاندا، ئىئورېز بۇ تەكلىپكە قوشۇلمىغان، بۇنداق قىلىش ئىتالىيانلارنىڭ نارازىلىقىنى قوزغىشى مۇمكىن، ئۇلار فرانسىيىنىڭ كۈچىنى زورايتىدىغان ھەرقانداق تەدبىردىن قىزغىنىدۇ دەپ قارىغان. 3 - نويابىرغا قەدەر، گېرمانىيىنىڭ ئالىي قوماندانلىق شتابىدا ھېچكىم بۇ ئىشنى قايتا تىلغا ئالمىغان، لېكىن شۇ كۈنى، جەبلىتارىقنىڭ ئىسپانىيە تەرەپتىكى گېرمانىيە ئاخبارات خادىملىرى ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكىنىڭ نۇرغۇن پاراخوتى توپلىشىۋاتقىدۇ دەپ دوكلات قىلغان بولسىمۇ، گىتلېر ئالامېئىندىكى روممېلغا يەل بېرىشكە ئالدىراۋاتقانلىقى ئۈچۈن، بۇ مالتاغا قاراپ كېتىۋاتقان پاراخوتلارنى مۇھاپىزەت قىلغۇچى فلوتنىڭ كىچىك ئىشى دەپ قاراپ بۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمىگەن.

5 - نويابىردا، ئالىي قوماندانلىق شتابى ئەنگلىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ بىر قوشۇنى جەبلىتارىقتىن شەرققە قاراپ يولغا چىقتى، دېگەن دوكلاتنى تاپشۇرۇۋالدى. لېكىن 7 - نويابىر تاڭ سەھەردە يەنى ئامېرىكا - ئەنگلىيە قوشۇنى شىمالىي ئافرىقىدىن

قۇرۇقلۇقتا چىقىشقا باشلاشتىن 12 سائەت ئىلگىرى، گىتلېر ئاندىن جەبىلتارىقتىن كەلگەن ئەڭ يېڭى ئاخبارات ئۇستىدە ئازراق باش قاتۇردى. شۇ كۈنى چۈشتىن بۇرۇن ئۇ شەرقىي پروسسىيەدىكى چوڭ لاگىرىدا: ئەنگلىيەنىڭ جەبىلتارىقتا تۇرۇشلۇق دېڭىز ئارمىيىسى ئاتلانتىك ئوكيانىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن نۇرغۇن تىرانسپورت پاراخوتلىرى ۋە ھەربىي پاراخوتلار بىلەن بىرلىشىپ، شەرققە قاراپ ئونتۇرا يەر دېڭىزىغا يول ئالدى، دېگەن دوكلاتنى تاپشۇرۇۋالدى. مەسلىھەتچىلەر بىلەن ئىئورېر بۇ دوكلاتنى ئۇزاق تەھلىل قىلدى. بۇلار نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ بۇ نۇرغۇن دېڭىز ئارمىيىسى پاراخوتلىرىنىڭ نىشانى قەيەر؟ گىتلېر: مەن ھازىر مۇنداق قاراشقا مايىلمەن، يەنى رومىلغا ئارقا تەرەپتىن زەربە بېرىش ئۈچۈن غەربتىكى ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر تۆت ـ بەش دىۋىزىيە ئەسكىرىي كۈچى بىلەن تىرىپولى ياكى بەنغازىدا كەڭ كۆلەمدە قۇرۇقلۇقتا چىقىشقا ئۇرۇنۇۋاتقان بولۇشى مۇمكىن، دېدى. ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ دېڭىز ئارمىيە ئالاقىچىسى، ئادمىرال سېئودور كرانىك: «دۇشمەن قوشۇنلىرى ئەڭ كۆپ بولغاندا ئىككى دىۋىزىيىدىن ئاشمايدۇ، دەپ جاكارلىدى. ئىككى دىۋىزىيىمۇ بولسۇن، ھەرىكەت قوللىنىپ تاقابىل تۇرۇش كېرەك، ئەلۋەتتە». گىتلېر ئونتۇرا يەر دېڭىزى يۆنىلىشىدىكى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچىنى دەرھال كۈچەيتىشنى تەلەپ قىلىۋىدى، «ھازىرچە مۇمكىن ئەمەس» دېگەن جاۋابنى ئالدى. ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ چوڭ ئىشلار خاتىرىسىگە ئاساسەن ھۆكۈم قىلغاندا، شۇ كۈنى ئەتىگەندە گىتلېر بىرلا ئىشنى بېجىرگەن، يەنى غەربىي لىنىيىنىڭ باش قوماندانى رۇندستېدقا «ئانتونى پىلانى»نى ئىجرا قىلىشقا تەييار تۇرۇشنى ئۇقتۇرغان. بۇ پىلان فرانسىيىنىڭ شۇ چاغقىچە گېرمانىيە تەرىپىدىن تىزگىنلەنمەي قالغان رايونلىرىنى ئىشغال قىلىشنىڭ بەلگىسى

ئىدى.

گىتلېر بۇ شۇم خەۋەرنىمۇ، رومىنىڭ قىسقىچە ئەھۋالىنىمۇ ئويلىمىدى، ئەگەر ئامېرىكا بىلەن ئەنگلىيە ئۇنىڭغا ئارقا تەرەپىدىن قۇرۇقلۇققا چىقىدىغان بولسا، رومىنىڭ كۈچى ئىنتايىن تەس بولاتتى. گىتلېر يېقىندا روسىيەدىن كەلگەن بىر مەلۇماتنىمۇ ئويلاپ قويمىدى. بۇ ئاخباراتتا: سوۋېت قوشۇنلىرى ستالىنگرادتىكى گېرمانىيە 6 - گرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ ئارقا تەرەپىدە، دون دەرياسىنىڭ بويىدا قايتۇرما ھۇجۇم قوزغىغان ئالدىدا تۇرىدۇ، دەپ ئاگاھلاندۇرۇلغانىدى.

7 - نويابىر چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن، گىتلېر ماشىنىسىغا ئولتۇرۇپ مېيۇنخېنغا كەتتى. ئەتىسى ئەتىگەندە دۆلەت سوتسىيالىزم پارتىيەسىنىڭ كونا ئەزالىرى يىلدا بىر بولىدىغان «پۈنخانا سىياسىي ئۆزگىرىشى» نى خاتىرىلەش پائالىيىتى ئۆتكۈزەتتى، گىتلېر يىغىندا نۇتۇق سۆزلەيتتى.

ھالدېرنىڭ ئېيتقىنىدەك، ئۇرۇش مەزگىلىدىكى مۇشۇنداق جىددىي پەيتتە گىتلېرنىڭ سىياسەتچىلىق تەبىئىتى ھەربىي تەبىئىتىنى بېسىپ چۈشكەنىدى، ئۇ شەرقىي پروسسىيەدىكى ئالىي قوماندانلىق شتابىنى ۋاقتىنچە برانىدېنبۇرگ ئىسىملىك بىر پولكوۋنىكقا ئۆتكۈزۈپ بەردى: ئالىي قوماندانلىق شتابىدىكى مەسئۇل ئوفىتسېرلار مارشال كېيتېل بىلەن گېنېرال ئىئودېل پۈنخانىدىكى تەبرىكلەش پائالىيىتىگە قاتنىشىش ئۈچۈن گىتلېر بىلەن بىللە كەتتى. گىتلېر بىپايان جەڭ سېپىدىكى دۈنيە، پولك، ھەتتا پاتالىيونلارنىڭ ھەربىتىنى شەخسەن ئۆزى سۈرۈشتە قىلىپ، جەڭگە قوماندانلىق قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. لېكىن ئۇنىڭ ناتسىستلىق بىناسى قىيسىيىشقا باشلىغان پەيتتە، ئۇ مۇھىم بولمىغان بىر سىياسىي ئىش ئۈچۈن جەڭ لىنىيىسىدىن بىرنەچچە مىڭ ئىنگلىز مىلى يىراق جايغا كەتتى. ئۇنىڭ بۇ قىلىقى ھەقىقەتەن غەلىتە ۋە غالجىرانە ھەرىكەت

قۇرۇقلۇققا چىقىشقا باشلاشتىن 12 سائەت ئىلگىرى، گىتلېر ئاندىن جەبىلتارىقتىن كەلگەن ئەڭ يېڭى ئاخبارات ئۇستىدە ئازراق باش قاتۇردى. شۇ كۈنى چۈشتىن بۇرۇن ئۇ شەرقىي پروسسىيەدىكى چوڭ لاگىردا: ئەنگلىيىنىڭ جەبىلتارىقتا تۇرۇشلۇق دېڭىز ئارمىيىسى ئاتلانتىك ئوكيانىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن ئۇرغۇن تىرانسپورت پاراخوتلىرى ۋە ھەربىي پاراخوتلار بىلەن بىرلىشىپ، شەرققە قاراپ ئونتۇرا يەر دېڭىزىغا يول ئالدى، دېگەن دوكلاتنى تاپشۇرۇۋالدى. مەسىلىھەتچىلەر بىلەن فىئورېر بۇ دوكلاتنى ئۇزاق تەھلىل قىلدى. بۇلار نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ بۇ ئۇرغۇن دېڭىز ئارمىيىسى پاراخوتلىرىنىڭ نىشانى قەيەر؟ گىتلېر: مەن ھازىر مۇنداق قاراشقا مايىلمەن، يەنى روممېلغا ئارقا تەرەپتىن زەربە بېرىش ئۈچۈن غەربتىكى ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر تۆت - بەش دىۋىزىيە ئەسكىرىي كۈچى بىلەن تىرېپولى ياكى بەنىي غازىدا كەڭ كۆلەمدە قۇرۇقلۇققا چىقىشقا ئۇرۇنۇۋاتقان بولۇشى مۇمكىن، دېدى. ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ دېڭىز ئارمىيە ئالاقىچىسى، ئادمىرال سېئودور كرانىك: «دۈشمەن قوشۇنلىرى ئەڭ كۆپ بولغاندا ئىككى دىۋىزىيىدىن ئاشمايدۇ، دەپ جاكارلىدى. ئىككى دىۋىزىيىمۇ بولسۇن، ھەرىكەت قوللىنىپ تاقابىل تۇرۇش كېرەك، ئەلۋەتتە». گىتلېر ئونتۇرا يەر دېڭىزى يۆنىلىشىدىكى ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچىنى دەرھال كۈچەيتىشنى تەلەپ قىلىۋىدى، «ھازىرچە مۇمكىن ئەمەس» دېگەن جاۋابنى ئالدى. ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ چوڭ ئىشلار خاتىرىسىگە ئاساسەن ھۆكۈم قىلغاندا، شۇ كۈنى ئەتىگەندە گىتلېر بىرلا ئىشنى ھېجىرگەن، يەنى غەربىي لىنىيىنىڭ باش قوماندانى رۇندستېدقا «ئانتونى پىلانى»نى ئىجرا قىلىشقا تەييار تۇرۇشنى ئۇقتۇرغان. بۇ پىلان فرانسىيىنىڭ شۇ چاغقىچە گېرمانىيە تەرىپىدىن سىزگىنلەنمەي قالغان رايونلىرىنى ئىشغال قىلىشنىڭ بەلگىسى

ئون بەشىنچى باب «20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى» — گىتلېرنى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈش

△ «يەكچەشمە پولكوۋنىك»: گېرمانىيىنى بىز قوتۇلدۇرىمىز

△ پارتلىتىش مۇۋەپپەقىيەتلىكلا بولسا، «جەبرائىل» تەييار

△ گۇم قىلغان بىر ئاۋاز بىلەن تەك گىتلېرنىك مۇھاپىزەتچىلىرى قېتىپلا قالدى

△ ستاۋفېنبېرگ: مەن بايا گىتلېرنىك ئۆلۈكىنى كۆردۈم

△ كېيتېل: فىئورېر يەڭگىل يارىلاندى، ستاۋفېنبېرگ نەدە؟

△ گىتلېر: قارا نىيەت، ۋىجدانسىز، نەپرەتلىك، ئەخمەق بۇ ئوفىتسېرلارنى ھەرگىز بوش قويۇۋەتمەسلىك كېرەك

1943 ـ يىلى، گىتلېر خۇددى ئەقلىدىن ئازغان بىر تەلۇە يانىك لېۋىگە كېلىپ قالغاندەك، ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتە ئىنتايىن تەس كۈندە قالدى. شۇ يىلى يوشۇرۇن سۈيىقەستچىلەر

گىتلېرنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ئالتە قېتىم ئىزدەنگەنىدى، ئۇنىڭ ئىچىدە 3 ـ مارتتىكىسى ئەڭ گەۋدىلىك ئىدى، ئۇ چاغدا گىتلېر شەرقىي سەپتىكى سوۋېتسكىنىڭ ئەتراپىغا جايلاشقان مارشال كىلوگنىڭ قوماندانلىق شتابىدا ئىدى. ئۇنىڭ قايتۇرۇپ كېتىۋاتقان ئايروپىلاندا بىللە كېتىۋاتقان ئۇنىڭ مۇھاپىزەتچىلىرىدىن بىرى بىرەيلەن ئاغىنىمگە ئالغاچ كەتسىڭىز دەپ بەرگەن ئىككى بوتۇلكا كونياكنى ئالدى، ئىككى بوتۇلكا كانىيەك پۇختا ئورالغان بولۇپ، ئەمەلىيەتتە ئۇ قەرەللىك بومبا ئىدى، بومبا ئۇلار ئايروپىلانغا چىقىپ 30 مىنۇتتىن كېيىن پارتلايتتى. سۈيىقەستچىلەر سوۋېتسكىدا تۇرۇپ گىتلېرنىڭ پارتلاپ كەتكەن خەۋىرىنى كۈتتى، ئاخىر كۈتكەن خەۋەرمۇ كەلدى، گىتلېر سالامەت ئىدى، بومبا پارتلىماپتۇ.

1944 ـ يىل ئىيۇلدا، ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر بېرلىننى سانسىز قېتىملاپ بومبارىمان قىلدى، نۇرغۇن رايونلار ۋەيران بولدى. ھەركۈنى ئاخشام دېگۈدەك بومبارىمان بولۇپ تۇرۇۋاتاتتى، بىنالار توختىماي ئۆرۈلۈپ، ئوق ئېتىپ، ئوت ئۆچۈرگۈچىلەرمۇ ئامال قىلالماي قېلىۋاتاتتى.

20 ـ ئىيۇل كۈنى كۈن بەكمۇ ئىسسىپ كەتتى، يامغۇرنىڭ شەپسىمۇ بار ئىدى. قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىق شتابىنىڭ ئالدىدا قاراۋۇلدا تۇرغان ئەسكەرلەر رەتلىك كىيىنىپ قېتىپ تۇرۇشاتتى. ھاۋانىڭ ئىسسىقى ۋە ئارقا ـ ئارقىدىن كېلىۋاتقان قايغۇلۇق خەۋەرلەرنىڭ بېسىمى بىلەن شتابنىڭ ئىچى بۆلەكچىلا جىمىپ كەتكەندى. ئىشلار رېتى بىلەن تەرتىپلىك كېتىۋاتاتتى. زاپاس ئارمىيە باش ئىدارىسىنىڭ قوماندانلىق گېنېرال خروم ئىشخانىسىدا جىددىي يارىدەم تەلەپ قىلغۇچىلارنىڭ ئىلتىماسلىرىنى كۆرۈش بىلەن ئاۋارە ئىدى، لېكىن زاپاس قوشۇننىڭ سانى تولىمۇ ئاز بولۇۋاتاتتى.

ئۇنىڭغا يېقىن بىر ئىشخانىدا ئۇچ ئوفىتسېر ئۇزاق

پاراڭلاشقاندىن كېيىن، خوشلىشايلى دەپ تۇرۇشىغا، فلوت زاپاس ئارمىيە قوماندانى گېنېرال ئولېرېهت، شتاب باشلىقى پولكوۋنىك ستاۋفېنبېرگ ۋە لېيتېنانت ھېفدونلارنى ئېلىپ قالدى. ئۇلار راستېنبۇرگدىكى گىتلېرنىڭ ئالىي قوماندالىق شتابىغا ئايروپىلان بىلەن ئۇچۇپ بارماقچى ئىدى. شتاۋفېنبېرگ 36 ياشلاردا بار، قاراچاچ، كېلىشكەن، سول كۆزىگە قارا لاتا تارتۇۋېلىپ يۈرىدىغان ئادەم ئىدى، مەيدىسى ئوردىنلار بىلەن توشۇپ كەتكەندى، تېلېفوندا سۆزلىشىشكە بولمايدىغان ئىشلارنى ئايروپىلان بىلەن بېرىپ گىتلېرغا مەلۇم قىلىپ كېلەتتى. بۇ قېتىم ئۇ لېيتېنانت ھېفدون بىلەن بىللە بارماقچى ئىدى، ئىككىلىسىنىڭ قولتۇقىدا قارا پاپكا بار ئىدى. ستاۋفېنبېرگ ساق قالغان ئۇچ بارمىقى بىلەن قول ياغلىقىنى ئېلىپ پېشانىسىنى سۈرتۈپ قويدى. ئوك قولى مىنا پارتلىغاندا ئۇزۇلۇپ كەتكەن بولۇپ، ھازىرقىسى يالغان قول ئىدى.

ستاۋفېنبېرگنىڭ پېشانىسىدىن پۈرقۇراپ تەر چىقىپ تۇراتتى، چىرايىغا قارىغان ئادەم بىئارام بولاتتى. سول كۆزى يوق، كۆزىنىڭ ئورنى ئولتۇرۇشۇپ كەتكەندى. شۇ تۇرقىدا ئۇ جىددىيلىشىپ تۇراتتى، چۈنكى ئۇ پۈتۈن پاپكىسىدىكى بومبا بىلەن سالزبۇرگدا گىتلېرنى پارتلىتىپ ئۆلتۈرمەكچى ئىدى.

1944 ـ يىلى 20 ـ ئىيۇلدا، گېرمانىيە ئارمىيىسى بىلەن ئىتتىپاقداشلىرىنىڭ ئارمىيىلىرى بالتىق دېڭىزىدىن تارتىپ كارپات تاغلىرىغىچە بولغان پۈتكۈل شەرقىي لىنىيىدە كەينىگە چېكىنىۋاتاتتى، ئالتە ھەپتە ئىلگىرى ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر ھۇجۇم قىلغاندىن بېرى غەربىي سەپنىڭ ئەھۋالىمۇ جىددىيلىشىپ كېتىۋاتاتتى، بەزى گېرمانىيە گېنېرالىلىرى مۇشۇ ئەھۋاللارغا قاراپ: «ھەربىي جەھەتتىكى مەغلۇبىيەتتىن ساقلانماق تەس بولۇپ قالدى، ۋەزىيەتنى پەقەت سىياسىي جەھەتتە قىلىنغان قارار بىلەن ئۆزگەرتكىلى بولۇشى مۇمكىن.» دەپ قاراشتى.

فىئورېرنىڭ سىزگە بولغان ئىشەنچىسىنى يوقىتىپ قويۇۋاتىدۇ، — دېدى كلوگ ئافرىقا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ بۇ قەھرىمانىغا.

— سارالڭ بولدىڭىزمۇ؟ — دېدى روممېل ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىپ، — غەربىي لىنىيىسىنىڭ ۋەزىيىتىنى كۆرمەستىن بۇرۇن قالايمىقان گەپ قىلماسلىقىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن.

شۇنىڭ بىلەن كلوگ غەربىي سەپنى كۆزدىن كەچۈرۈپ، 48 سائەتتىن كېيىن، سەممىيلىك بىلەن روممېلدىن كەچۈرۈم سورىدى:

— ئەھۋال پۈتۈنلەي سىز ماڭا ئېيتقاندەك ئىكەن. فىئورېر نۇرغۇن خەۋەرلەرنى بىلىپ تۇرۇۋاتسىمۇ، لېكىن يەنىلا چۈشىدە ياشاۋاتقاندەك تۇرۇۋېتىپتۇ. ئەگەر بىرەرسىز ئۇنى چۈشىدىن ئويغىتىپ ئىشتىن چاتاق چىققانلىقىنى ئېيتىدىغان بولساق، ئۇ چوقۇم بۇ ئىش ئۈچۈن باشقا بىرىنى قۇربانلىق قىلىدۇ.

بۇ قېتىمقى سۆھبەتتىن كېيىن، كلوگ ناھايىتى غەمكىن ھالدا باش شتابقا قايتىپ كەتتى. 20 ـ ئىيۇل سەھەردە ئۇ يەنە لا ـ روشېلغا كېلىپ، روممېل 15 ـ ئىيۇلدا يازغان ئەسلەتمىنى قايتا ئوقۇپ چىقتى. تۆۋەندىكى شۇ ئەسلەتمىنىڭ قىسقارتمىسى:

«نورماندىيىدىكى ئۇرۇش مەيدانىنىڭ ۋەزىيىتى كۈندىن كۈنگە يامانلاپ، ئىنتايىن خەتەرلىك ئەھۋالغا دۇچ كېلىپ قالدى. جەڭ شىددەتلىك، دۈشمەن تەرەپ قوراللىرىنىڭ قۇدرىتى كۈچلۈك ھەم ھاۋادا ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىۋالغان بولغاچقا، بىز تەرەپنىڭ كۈچى بارغانسېرى ئاجىزلاپ كېتىۋاتىدۇ... 97 مىڭ ئادەمىمىزدىن (بۇنىڭ ئىچىدە 2 مىڭ 360 نەپەر ئوفىتسېر، 28 نەپەر گېنېرال، 354 نەپەر كوماندىر بار) ئايرىلدۇق. يارەمگە پەقەت ئالتە مىڭلا ئەسكەر كەلدى. ھەربىي ئەشيالارنىڭ زىيىنى تېخىمۇ ئېچىنىشلىق، مۇشۇ ئەھۋاللارغا قاراپ، دۈشمەن

ئارمىيىسى ئىككى - ئۈچ ھەپتە ئىچىدە بىزنىڭ ئاجىز مۇداپىئە لىنىيىسىمىزدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ فرانسىيىنى مۇھاسىرىگە ئېلىش مۇمكىن، دەپ پەرەز قىلمۇاتىمىز. بۇ قېتىمقى بۆسۇشنىڭ ئاقىۋىتى مۆلچەرلىگۈسىز.»

روممېل يەنە ئۆز قەلىمى بىلەن خەتنىڭ ئاخىرىغا مۇنۇ بىر ئابزاس سۆزنى قوشۇپ قويدى: «يۇقىرىدا ئېيتقانلىرىمنىڭ ھەققىي مەنىسىنى چوڭقۇر چۈشىنىشىڭىزنى ئۈلتىماس قىلىمەن. مەن گۇرۇپپۇۋي ئارمىيىنىڭ قوماندانى بولۇش سۈپىتىم بىلەن بۇ نۇقتىنى ئوچۇق چۈشەندۈرۈش مەسئۇلىيىتىم بارلىقىنى ھېس قىلماقتىمەن.»

بۇ ئەسلەتمە ئەسلىدە مارشال كلوگقا ئەمەس، گىتلېرغا يېزىلغان بولۇپ، قانداقتۇر بىر يوللار بىلەن كلوگنىڭ قولىغا كېلىپ قالغاندى، ئۇچ كۈندىن بېرى كلوگ بۇ خەتنى گىتلېرغا يوللىمايۋاتاتتى، بۇنىڭ سەۋەبى ئىككى تۈرلۈك ئىدى: بىرى، روممېل ئېغىر يارىلىنىپ دوختۇرخانىدا ئىدى، 17 - ئىيۇل كۈنى ماشىنىغا ئولتۇرۇپ لۈانىنىڭ ئەتراپىدا كېتىۋاتقاندا ئۇچ ئايروپىلانىنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچراپ، ئېغىر يارىلانغانىدى، خۇددىنى بىلمەيتتى، ئامان قېلىشىمۇ ناتايىن ئىدى؛ يەنە بىرى، كلوگ بۇ ئەسلەتمىنى يۇقىرىغا ئۆزىنىڭ پىكرى بىلەن قوشۇپ سۇنۇشى كېرەك ئىدى، ئۇنداق قىلىش بولسا ئىنتايىن خەتەرلىك ئىدى. تۆۋەندىكى گەپلىرىدىن ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى روھىي ھالىتىنى پەرەز قىلغىلى بولىدۇ:

«بۇنى روممېلنىڭ ئاخىرقى ئۈلتىماتۇمى دېيىشكىمۇ بولىدۇ. ئۇ بۇ گەپلىرى بىلەن ماڭا مەلۇم دەرىجىدە سىگنال بەرگەنمۇ بولدى. 20 - ئىيۇل كۈنى مەن ئۇنىڭدىن: «سىزنىڭچە، بىز نورماندىيىدە قانچىلىك ۋاقىت بەرداشلىق بېرەلەيمىز؟» دەپ سورىدىم. ئۇ جاۋاب بېرىپ شۇنداق دېدى:

، ئاۋۋال بىز ئالدىنقى سەپتىكى قوماندانلار بىلەن ئۇلارنىڭ ئۇستىدىكى ئادەملەردىن سوراپ باقايلى. ئەگەر ئۇلارنىڭ جاۋابلىرى مەن تەسەۋۋۇر قىلغان ئەھۋال بىلەن ئوخشاش بولسا، ئۇ چاغدا بىز گىتلېرغا ئەھۋالنى مەلۇم قىلايلى ھەم ئۇنىڭدىن غەربىي سەپتىكى ئۇرۇشنى توختىتىشنى قەتئىي تەلەپ قىلايلى. ئۇ چوقۇم بىزنىڭ تەكلىپىمىزنى رەت قىلىدۇ. شۇ چاغدا ئاندىن گىتلېرنىڭ ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇۋېتىشنى ئويلاۋاتقان كىشىلەر پىلانلىرىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىدۇ.»

روممېلنىڭ راستچىللىقىغا ئۇنىڭ بېرلىندىكى سۈيىقەستچىلەرنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن بىرنەچچە قېتىم پاراكىلاشقانلىقىنى ئېنىق ئۇقتۇرۇپ بەردى. مەن دۆلەت سوتسىيالىزمى پارتىيەسىنىڭ چېرىك ھاكىمىيىتىنى پاچاقلاپ تاشلاشنى قۇۋۋەتلەيدىغانلىقىمنى قىلچە يوشۇرمىدىم، ئەمما سىياسىي ھەرىكەتلەرگە قاتنىشىشنى قەتئىي رەت قىلدىم. مەن ئاخىردىكى مەسلىگە بىۋاستە جاۋاب بېرىدىغان چاغدا، مېنىڭ قارارىم جەڭ مەيدانىدىكى قوماندانلىقىنىڭ بىزنىڭ تەكشۈرۈشىمىزگە بەرگەن جاۋابىغا قاراپ چىقىرىلىدۇ، دېدىم. 13 ـ، 14 ـ، 15 ـ ئىيۇل كۈنلىرى روممېل ئۆزى تەكشۈرۈش ئېلىپ باردى، تەكشۈرۈش نەتىجىسى ئىنتايىن مەيۈسلىنەرلىك ئىدى. ئۇ ئەسلەتمىدىكى گەپلەرنىڭ ھەممىسى ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن، پەرەزلىرىمۇ مۇڭاپىق ئىدى. ئۇ ئەسلەتمىنى يۇقىرىغا سۇنۇش ئۈچۈن ئۇنىڭغا قارىتا ئۆزۈمنىڭ پىكرىنى يېزىشىم كېرەك ئىدى. ۋىجداندىن گەپ قىلسام، مەن ئەسلەتمىنى ۋە ئۇنىڭ ئاخىرقى يەكۈننى قوللايتتىم، لېكىن ئۇنىڭغا مەسئۇل بولغۇم يوق ئىدى، چۈنكى بۇ ھەرگىزمۇ ئادەتتىكى ئىش ئەمەس ئىدى. يەنە بىر جەھەتتىن، كېيىن ئەھۋالدا ئۆزگىرىش بولۇپ قالسا، بۇ ئۇلتىماتۇمغا مەسئۇل بولماسلىقمۇ خاتا بولاتتى.»

شۇنىڭ بىلەن مارشال كلوگ يەنە 24 سائەت ئويلىنىپ

بېقىش قارارىغا كەلدى.

بۇ سۆيقەستنى تازا قوللاپ كېتەلمىگەنلەر يالغۇز كلوگلا ئەمەس ئىدى. ئالمي ئوفىتسېرلارنىڭ پىكىرلىرىمۇ ھەرخىل ئىدى. بۇ سۆيقەستكە قاتناشقان مۇھىم شەخسلەر خىزمەتتىن چېكىنگەن گېنېرال بېك، گېنېرال ۋېتسزلېبېن، گېنېرال تېرېسكوۋ، گېنېرال ستېف، گېنېرال ئولبرېخت، گېنېرال ھوپنا، گېنېرال ۋېسلې، گېنېرال دوماس، پولكوۋنىك ستاۋفېنبېرگ، پولكوۋنىك شلابرېندورفلار ئىدى.

بېك ئۇلارنىڭ ئىچكى جەھەتتە بېكىتكەن يېڭى ھۆكۈمەتنىڭ فىئورېرى ئىدى، ئۇ باش شتابنىڭ شتاب باشلىقى ۋاقتىدا گېتلېرنىڭ گېنېرال بورنبۇگ بىلەن گېنېرال فىلىچنى خىزمەتتىدىن ئېلىپ تاشلىۋەتكىنىگە ئاشكارا قارشى چىققانىدى. 1938 ـ يىلى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىدىن ئايرىلغانىدى، بۇ قېتىمقى سۆيقەستنىڭ باش پىلانلىغۇچىسى شۇ ئادەم ئىدى. 1944 ـ يىلى ئىيۇلدا ئۇ ئۆزىنىڭ يۇرەك ئاغرىقى بار ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ تۇرۇپمۇ بۇ ئىشتىن باش تارتمىدى، ئۇرۇشتىن ئىلگىرىلا گېتلېرغا قارشى بولغاچقا، ئېتتىپاقداش دۆلەتلەر ئۇنىڭغا ئەڭ ئىشىنەتتى.

بۇ مەخپىي سۆيقەستنىڭ زەربىدارلىرى ۋە ئەمەلىي ئىش بېجىرگۈچىلىرىنىڭ ھەممىسى ھەربىيلەر ئىدى، ئەمما ھېچقايسىدا يېڭى ھۆكۈمەتتىن ئەمەل تۇتۇش خىيالى يوق ئىدى. باش مىنىستىرلىككە گودېلېرنى، مۇئاۋىن باش مىنىستىرلىككە روسنانى بېكىتىشنى. ئىچكى كابىنېتنىڭ ئادەملىرىنى تاللاش ئېنتايىن مۇشكۈل ئىش ئىدى، چۈنكى گېتلېر ئۆلگەندىن كېيىنكى ھۆكۈمەتكە بۇ سۆيقەستكە قاتناشقۇچىلار، ئوخشاشمىغان كۆز قاراشلاردىكى ھەرخىل گۇرۇھلارنىڭ ۋەكىللىرى قاتنىشىشى كېرەك ئىدى.

ستاۋفېنبېرگ ئايروپىلاندىن چۈشكەندىن تارتىپ بومبا

پارتلىغىچە بولغان ئارىلىقتىكى ھەربىر مىنۇتنى پۇختا ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك ئىدى.

گىتلېرنىڭ باش شتابى «بۆرە ئۇۋىسى» دەپ ئاتىلاتتى، راستىنبۇرگ شەھىرىدىن 10 كىلومېتر يىراقلىقتىكى دائىرىسى سەككىز كىلومېتر كېلىدىغان جايغا قات ـ قات ئوچ ھالقا شەكىلدە ئورۇنلاشقانىدى. بۇ ھالقىلارنىڭ ئىچىگە پەقەت بىرلا يول بىلەن كىرگىلى بولاتتى. ئەڭ سىرتتىكى ھالقىغا پويىز ئىستانسىسى بىلەن ئايرودرۇم جايلاشقانىدى، مۇھاپىزەتچىلەرنىڭ گازارمىلىرىمۇ شۇ ھالقا ئىچىدە ئىدى. ئىككىنچى ھالقىنى شتابنىڭ ئەمەلدارلىرى ئىگىلىگەنىدى، ئەڭ ئىچىدىكى ھالقىنىڭ تۆت ئەتراپىغا مىنا كۆمۈۋېتىلگەن، ئەتراپى توك سىملىرى بىلەن ئورىۋېتىلگەنىدى، بۇ ھالقىنىڭ ئىچى ۋە سىرتىدا ھەر 30 قەدەمدە بىردىن قاراۋۇل تۇراتتى. ئۇ يەرنىڭ كىرىش ئېغىزى بىرلا ئىدى، مۇھاپىزەتچىلەر بىلەن گىستاپوچىلار قاراۋۇللۇقتا تۇراتتى، كىرىپ ـ چىقىۋاتقانلارنىڭ گۇۋاھنامىلىرى قاتتىق تەكشۈرۈلەتتى، ئۇ گۇۋاھنامىلەرمۇ پەقەت بىر قېتىمغىلا بولاتتى. گىتلېرنىڭ ئۆيى ئاشۇ چەمبەرنىڭ مەركىزىدە بېتون بىلەن قاتۇرۇلغان، يېرىمى يەر يۈزىدىن كۆتۈرۈلۈپ تۇرىدىغان، يېرىمى يەرنىڭ ئاستىدا تۇرىدىغان بىر يەردە ئىدى، ئەتراپى دائىم بىللە يۈرىدىغان ئوفىتسېرلارنىڭ تۇرالغۇسى ئىدى، گىتلېرنىڭ يەنە بىر ياغاچ ئۆيىمۇ بار ئىدى، لېكىن ئۇنى ناھايىتى ئاز ئىشلىتەتتى.

ستاۋفېنبېرگ ئۇ يەرگە پەقەت بىر قېتىملا بارغانىدى، ئەمما ھەممە يېرىنى تەپسىلىي كۆرۈۋالغانىدى، يىغىن سائەت 12 دىن 30 مىنۇت ئۆتكەنلەردە باشلىناتتى، ئۇ مەلۇماتنى ئوقۇپ ۋە گىتلېرنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرىپ بولۇپ تېلېفون بەرگىلى چىقىپ كەتمەكچى ئىدى، ئۇ بومبىنىڭ ۋاقتىنى توغرىلىشى، ئاندىن ھۇججەت سومكىسىنى مەجلىسخانىدىكى ئۇستەل ئۈستىگە قويۇپ قويۇشى كېرەك ئىدى. بۇ بومبا 150 مىللىمېتر

ستۇوللۇق زەمبىرەكنىڭ ئوقىچىلىك كۇچكە ئىگە ئىدى. بىتون بىلەن ئىقابلانغان بۇنداق ئور ۇندا تېخىمۇ قاتتىق پارتلايتتى.

بومبا پارتلاپ گىتلېر ئۆلگەندىن كېيىن، ستاۋفېنبېرگ دەرھال بېرلىندىكى بېك بىلەن ئولىرىھت ۋە باشقا شېرىكلىرىگە تېلېفون بەرمەكچى، ئاندىن باش شتابتىكى ئالاقە گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى گېنېرال ۋېلگىبېل «بۆرە ئۇۋىسى» بىلەن پۈتۈن مەملىكەت بىلەن ھەرقايسى ئىشغالىيەت رايونلىرىنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرغان سىم يوللىرىنى پۈتۈنلەي كېسىپ تاشلىماقچى ئىدى.

ئۇنىڭغا ئۇلاپلا ئولىرىھت گىتلېرنىڭ ئۆلگەنلىكىنى خرومغا ئېيتىپ، مۇشۇ ئىش تۈپەيلى كېلىپ چىقىدىغان ۋەقەلەرگە تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن تۈزۈلگەن پىلاننى ئىشقا ئاشۇرماقچى ئىدى. گېنېرال خروم بېكنى ھۆكۈمەتنىڭ ھەرقايسى ئورگانلىرىنىڭ مەسئۇللىرىغا «جەڭچىلەر پىلانى» سېلىنغان كونۋېرتلارنى ئېچىشنى بۇيرۇيتتى. بۇ پىلاننى سۈيىقەستچىلەر تۈزۈشكەنىدى. بۇ پىلان بويىچە، قۇرۇقلۇق ئارمىيە ھۆكۈمەتنى ئۆتكۈزۈۋالاتتى، مۇھاپىزەتچىلەر ئەترەتلىرى گازارمىلاردىن چىقىرىلمايتتى، باشلىقلىرى نەزەربەند قىلىناتتى. بۇ پىلانغا مۇناسىۋەتلىك ھەربىكەت بۇيرۇقلىرى بارلىق قۇرۇقلۇق ئارمىيە گېنېرالىرىغا چۈشۈرۈلەتتى.

بېرلىن ئەتراپىدىكى پىيادە ئەسكەرلەر بىلەن تانكا قىسىملىرى شەھەرگە كىرىپ ئاساسلىق ھۆكۈمەت بىنالىرىنى قورشايتتى. 35 ياشلىق مايورلېم قوماندانلىقىغان مۇھاپىزەتچىلەر باتالىيونى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ باش شتابىنى قوغداشقا مەسئۇل ئىدى. بېكنى باش مىنىستىر گودېلېر پۈتۈن مەملىكەتكە رادىئو نۇتقى سۆزلىمەكچى ئىدى، ئۇنىڭ بېك كۆرۈپ تەستىقلىغان نۇتقىدا تۆۋەندىكى بىرنەچچە نۇقتا شەرھلەنگەنىدى:

«بېكنى ھۆكۈمەتنىڭ ئەزالىرى ئۇرۇشنى ئەزەلدىن خالىغان ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئاساسلىق نىشانى تىنچلىقنى ئىلگىرى

سۇرۇش. ئۇرۇش قىلىۋاتقان دۆلەتلەر قانچىلىك قۇربان بەرسىمۇ ھېچقانداق مەقسەتكە يېتەلمەيدۇ. شۇڭا، يېگى ھۆكۈمەت ئۇرۇشنى دەرھال توختاتماقچى؛ ئەخلاق ئۆلچەملىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلىدۇ، ئۇرۇش قوزغاشقا ھۈيرۈق چۈشۈرگەن ئادەملەر چوقۇم جازالىنىدۇ؛ بىرلەشمە ھۆكۈمەت قۇرۇلۇپ، تېز سۈرئەتتە سايلام ئېلىپ بېرىلىدۇ.»

ستاۋفېنبېرگ ئولتۇرغان ئايروپىلان سىرتقى چەمبەردىكى ئايرودرومغا قوندى. ساقلاپ تۇرغان ماشىنا ھېفدون بىلەن ئىككىسىنى ئېلىپ ماڭدى. ئۇلار بىرىنچى چەمبەردىكى قاراۋۇللارنىڭ تەكشۈرۈشىدىن كېيىن ئىككىنچى چەمبەر ئىچىگە كىردى، ئۇنىڭدىنمۇ ئۆتكەندىن كېيىن، قاراۋۇللار ئۇلارغا سالام بېرىپ گۈۋاھنامىلىرىنى تەكشۈرگەندىن كېيىن بىرىنچى چەمبەر ئىچىگە كىرگۈزۈۋەتتى. ئۇزۇن ماڭمای ماشىنا توختاپ ئۇلار ماشىنىدىن چۈشتى. شۇئان بىر ئوفىتسېر ئۇلارنى باشلاپ ماڭدى.

ئۇ ئۇلارنى گىتلېرنىڭ يەر ئاستىدىكى ئۆيىگە ئەمەس، ئەسلىدىكى ياغاچ ئۆيگە باشلاپ كىردى. بەك ئىسسىق بولۇپ كەتكەچكە يېغىن مەشھەدە ئېچىلىدىغان بولغانىدى. ستاۋفېنبېرگ بۇنىڭلىق بىلەن پىلانىنى ئۆزگەرتمىدى. ئۇنىڭ مەجرۇھ قوللىرى بومبىنىڭ سالمىقىنى سېزىپ تۇرۇۋاتاتتى، بىر سائەت يېكى 30 مىنۇتتىن كېيىن بارلىق نەرسىلەر ئۆتمۈشكە ئايلىنىپ، گېرمانىيىنىڭ تەقدىرىدە يېڭى بىر بەت ئېچىلاتتى.

«توختاڭلار!» دېدى بىر قاراۋۇل ئۇلار كۇتۇشخانىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا بارغاندا.

ئۇ ئىشىكنى ئېچىپ ئىچىگە كىرىپ كېتىپ، ئۇزۇن ئۆتمەيلا مارشال ھالدېرنى باشلاپ چىقتى. ھالدېر: «كىرىڭلار، يېغىن ئەمدى باشلانىدى.» دەپ، ئۇلارنى باشلاپ كىرىپ كەتتى.

سائەت 11 دىن 40 مىنۇت ئۆتكەندى، ھالدېر بىلەن

ستاۋفېنىبېرگ ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى، ھېفدون تاشقىرىدىكى بىر قاتار تېلېفون قويۇلغان ئۆيدە قېپقالدى. ئۇستەل ئۈستىدە، تامدا ھەر خىل خەرىتىلەر تۇراتتى. ئۇچ ئارمىيىنىڭ 20 نەچچە ئالىي قوماندانلىرى ئۇزۇنلۇقى ئالتە مېتر كېلىدىغان خەرىتە ئۈستىلىنىڭ ئەتراپىنىــــى ئوراپ تۇراتتـــــى. ئالتە نەپەر تېز خاتىرىلىگۈچى كاتىپلارمۇ بار ئىدى. گىتلېر ئۈستەلنىڭ بىر بېشىدا تۇراتتى. ستاۋفېنىبېرگ گرېنگ بىلەن ھەمملېرنـــــڭ بۇلارنىڭ ئىچىدە يوقلۇقىنى بايقىدى، گىتلېر ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ دوكلاتىنى ئوقۇشنى ئېيتتى ۋە ئۇنىڭدىن بىر مۇنچە سوئاللارنى سورىدى، ستاۋفېنىبېرگ بىر - بىرلەپ جاۋاپ بەردى. ئەمدى نۆۋەت باشقا بىرىگە كەلگەنىدى.

ستاۋفېنىبېرگ سومكىسىنى ئۆزىنىڭ بىر پۇتـــىغا يۆلەپ قويۇپ قويدى، گىتلېرغا بىر نەچچە ئىنگلىز چىسى كېلەتتى. شۇ ئارىلىقتا ئېسىۋاچىلارنىڭ بىر ئوفىتسېرى كىرىپ ئۇنىڭغا تېلېفون كەلگەنلىكىنى خەۋەر قـــــلدى، بۇ، ھېفدوننـــــڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە بەرگەن تېلېفونى ئىدى، ستاۋفېنىبېرگ يالغاندىن سومكىسىدىن بىر ھۇججەتنـى ئـــــزدىگەن بولۇپ، بومبىنـــــڭ پارتلاش ۋاقتـــــنـــــى توغرىلاپ قويۇپ، ئاندىن مەجلىسخانىدىن چىقىپ كەتتى. ھېفدون ئۇنى ساقلاپ تۇراتتى، ئىككىسى يېقىنلا بىر يەرگە توختىتىپ قويغان ماشىنىغا قاراپ ماڭدى.

سائەت 12 دىن 42 مىنۇت ئۆتكەندە، مەجلىسخانـــــدىن تۈيۇقسىز بىر ئوت كۆرۈنگەندەك بولۇپ، ئارقىدىنلا دەھشەتلىك بىر پارتلاش ئاۋاز ئاڭلاندى. ياغاچ ئۆينىڭ ئۆگزىسى پارتلاشتا ئېچىلىپ، ئوت يالقۇنى كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى. ئېسىۋاچىلار قېتىپلا قېلىشتى. بىر ئازدىن كېيىن ئەسلىرىگە كېلىشىپ ياغاچ ئۆيگە قاراپ يۈگۈرۈشتى. بىردەمدىلا نوسولكىلار پەيدا بولۇپ، ئۆينىڭ ئىچىدىن ئۆلۈكلەرنى كۆتۈرۈپ چىقىشقا باشلىدى.

— مەن ئۇلارنىڭ گىتلېرنىڭ ئۆلۈكىنى كۆتۈرۈپ چىققانلىقىنى كۆرەلەيمەن، — دېدى ستاۋفېنبېرگ خۇشال بولۇپ، — چاپسان بۇ يەردىن كېتەيلى.

ئىككىسى دەرھال ماشىنىغا ئولتۇرۇپ ماڭدى. بىرىنچى توساققا كەلگەندە توختىدى. قاراۋۇللار پارتلاش ئاۋازىنى ئاڭلىغان بولغاچقا سەل گۇمان بىلەن تۇرۇپ قېلىۋىدى، ستاۋفېنبېرگ ماشىنىدىن بېشىنى چىقىرىپ:

— جىددىي ۋەزىپە بار، — دەپ توۋلىدى.

ئۇنىڭ تۇرۇلۇپ كەتكەن مەجرۇھ چىرايى ھەرقانداق ئادەمدە چوڭقۇر تەسىر قالدۇراتتى. ئۇ ئېسىلچىلار مەيدىسى ئوردىن بىلەن توشۇپ كەتكەن بۇ ئادەمنىڭ تېخى بىر سائەت ئىلگىرىلا فىئورېرنىڭ مەجلىسخانىسىغا كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن بولغاچقا، «جىددىي ۋەزىپە» دېگەن گەپنى ئاڭلاپلا «يول بېرىڭلار!» دەپ توۋلىدى. ئۇنىڭدىن قانداقمۇ گۇمان قىلغىلى بولسۇن؟

ئۇلار ئىككىنچىسى چەمبەردىنمۇ شۇنداق ئاسان ئۆتۈپ، ئايرودرومغا يېتىپ كەلدى. ئايروپىلان ئۇلارنى ساقلاپ تۇراتتى.

— دەررۇ ئۇچۇشمىز كېرەك، — دېدى ستاۋفېنبېرگ ئۇچقۇچىغا، — ئاۋۋال مەن تېلېفون بېرىۋالاي.

ئۇ دەررۇ تېلېفون بوتكىسىغا كىرىپ، ئۆزىنى ساقلاپ تۇرۇۋاتقان ئولبرېختقا تېلېفون بېرىپ، مەخپىي بەلگىلەر بىلەن گىتلېرنىڭ ئۆلگەنلىكىنى، پىلان بويىچە ئىش قىلسا بولىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

چۈشتىن كېيىن سائەت بىر، بېرلىن.

ئولبرېخت گېنېرال فرومنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ:

— بىرى باش شتابتا فىئورېرغا قەست قىلىپتۇ. فىئورېر ئۆلۈپتۇ. ئەمدى بىز دەرھال «جەبرائىل پىلانى» نى باشلايلى، — دېدى.

— فىئورېرنىڭ ئۆلگەنلىكىنى سىز نەدىن بىلدىڭىز؟ — سورىدى فروم.

— ستاۋفېنبېرگدىن تېلېفون كەلدى، — جاۋاب بەردى ئولبرېخت. فروم سەل ئىككىلىنىپ قېلىپ، ئاندىن:

— مەن بىر پولكوۋنىكنىڭ گېپىنى بىلەنلا ھەربىي ھالەت بۇيرۇقى چۈشۈرەلمەيمەن. راستېنبورگقا تېلېفون بېرىپ سوراپ بېقىشىم كېرەك.

— تېلېفونىڭىز ئۇلانمايدۇ، — دېدى ئولبرېخت، — ئۇ يەرنىڭ تېلېفون باش ئاپپاراتىمۇ بۇزۇلغان بولۇشى مۇمكىن.

لېكىن تېلېفون ئۇلاندى، تېلېفوننى كېيتېل ئالدى.

— بېرلىندا فىئورېرنى سۈيقەستكە ئۇچراپتۇ دېگەن گەپ چىقىپ قالدىغۇ؟ — سورىدى فروم.

— ئۇ راست، ئەمما مەغلۇپ بولدى. فىئورېر ھېچنېمە بولمىدى، يارىسى يەڭگىل، ستاۋفېنبېرگ نەدە؟ — سورىدى كېيتېل.

— ئۇ تېخى قايتىپ كەلمىدى، — جاۋاب بەردى فروم.

— كېيتېل يالغان گەپ قىلمۇاتىدۇ، — دېدى ئولبرېخت، ئاندىن ئىشخانىدىن چىقىپ بېكىنىڭ يېنىغا ماڭدى.

— فروم بىلەن كېيتېل تېلېفوندا سۆزلەشتى. ئۇ فىئورېرنى يەڭگىل يارىلاندى، دېدى. ئۇ چوقۇم يالغان گەپ قىلدى. ستاۋفېنبېرگ شۇنداق ئېنىق دېگەن تۇرسا، — دېدى ئولبرېخت بېككە.

ئۇ ئىككىسى ستاۋفېنبېرگ قايتىپ كەلگەندە ئاندىن بىر قارارغا كەلمەكچى بولدى. لېكىن ھازىرغىچە جەمئىيەت، ئۇنىڭدىن خەۋەر يوق ئىدى.

سائەت تۆتتە ستاۋفېنبېرگ تەرلەپ - پىشىپ ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى.

— نېمە؟ سىلەر تېخىچە تەدبىر قوللانمىدىڭلارمۇ؟ سىز

مېنىڭ تېلېفونىمنى ئالغان ئەمەسمۇ؟ پارتلاش ناھايىتى قاتتىق بولدى، بومبىنىڭ ئادەملەرنى ئاسمانغا ئۇچۇرۇپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم، ئۇلارنىڭ بىرىمۇ ساق قالمايدۇ.

بېك بىلەن ئولبرېھت ئۇنىڭ گېپىنى بۆلۈۋەتتى:

— كېيىتېل ئۆلمەپتۇ، مەن بەرگەن تېلېفوننى شۇ ئالدى.

— ۋېلگېبېل باش ئاپپاراتنى بۇزۇۋەتمەپتىمۇ؟

— كېيىتېلنىڭ ئېيتىشىچە، فىئورېر ھايات ئىكەن.

— كېيىتېل ئۆلمىگەن بولسا، دېمەك، ئۇنىڭ گېپى يالغان، — توۋلاپ كەتتى ستاۋفېنبېرگ، — مەن فىئورېرنىڭ جەسىتىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگەن تۇرسام، گىتلېر ئۆلۈپ بولدى، لېكىن سىلەر ھەربىكەت قىلماي ئولتۇرۇپسىلەر.

بېك بىلەن ئولبرېھت بىر - بىرىگە قارىشىپ قويدى.

گىتلېر راستىنلا ئۆلمىگەنىدى. ئەسلىدە بىر گېنېرال سومكىسى پۇتقا تاقاشتى دەپ، ئۇستەلنىڭ ئىچكىرىگىرەك تېپىۋەتكەنىكەن، شۇنىڭ بىلەن سومكا گىتلېردىن يىراقلاپ كېتىپ گىتلېر ئامان قالغانىدى.

گىتلېرنى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈش ۋەقەسى يۈز بەرگەندىن كېيىنكى ئۈچ سائەت «توختاپ قالغان ئۈچ سائەت» بولدى. سۈيقەستچىلەرنىڭ كۈچلۈك ھەربىي ئارقا تىرىكى يوق ئىدى. ئېسىۋاچىلارنىڭ كاتتىبېشى هىملېرمۇ ئالاقە ئۇزۇلۇپ قالغاچقا بېرلىنىنىڭ ئىچى ۋە سىرتىدىكى قوشۇنلارنى يۆتكەپ كېلىپ باندىلېر كوچىسىنى مۇھاسىرىگە ئېلىشقا ئامالسىز قالدى. ئەگەر ئۈچ سائەتكىچە سۈيقەستچىلەرنىڭ قولىدىكى 4 - ھەربىي مەكتەپنىڭ سەرخىل قوشۇنى سەپەرۋەرلىككە كېلىپ شەھەرنىڭ مەركىزىگە يۈرۈش قىلغان بولسا بۇ قېتىمقى ھەربىكەت غەلىبە قىلىپمۇ قالغان بولاتتى. لېكىن قوشۇنلارنى يۆتكەش ھوقۇقى فرومىنىڭ قولىدا بولغاچقا ئۇ بۇيرۇق چۈشۈرۈشكە قوشۇلماي،

قىممەتلىك ئۇچ سائەت ۋاقىت بىكارلا ئۆتۈپ كەتتى.

سائەت تۆتتىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە، ستاۋفېنبېرگ باندىلېر كوچىسىدىكى باش شتابقا يېتىپ كېلىپ، شۇئان فرومنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى. فرومنىڭ ھەيران قېلىپ چىرايى تاتىرىپ كەتتى ۋە شۇئان غەزەپى كېلىپ، پولكوۋنىك ستاۋفېنبېرگنى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقا بۇيرۇدى. نەسىھەت كار قىلمىغاندىن كېيىن، ئۇلار فرومنى نەزەربەند قىلىپ، ئورنىغا گېنېرال پولكوۋنىك ھونپانى قويۇشتى. ستاۋفېنبېرگ دەرھال تېلېفوننى قولغا ئېلىپ قوشۇنلارغا بۇيرۇق چۈشۈرۈشكە باشلىدى.

ستاۋفېنبېرگ ياۋروپادىكى ئىشغالىيەت رايونلىرىنىڭ ھەرقايسى قوماندانلىق شتابلىرىغا ئارقا - ئارقىدىن تېلېفون بېرىۋاتقان چاغدا ئېسىڭىلار بۇ «يەكچەشمە پولكوۋنىك» تىن گۈمانلىنىپ قالغانىدى. ئېسىڭىلارنىڭ كاتتىبېشى ھەممىلېر شەرقىي پروسسىيىدە تۇرۇپ بۇ قاتىلنى قولغا ئېلىش توغرۇلۇق تېلېفون بەردى، لېكىن گىتلېر ۋە ئۇنىڭ قول ئاستىدىكىلەر باشقا ئادەم دەپ پەرەز قىلىپ يۈرەتتى. ۋەزىيەتنى كونترول قىلىش ئۈچۈن، ئېسىڭىلار قوشۇنلىرى ھەرىكەتكە كەلدى.

سىياسىي ئۆزگىرىشكە قاتناشقان قىسىملار قانداق قىلىدۇ؟ قۇرۇقلۇق ئارمىيە قوماندانلىق شتابىنىڭ بىناسى ئەنسىزچىلىككە چۈشۈپ قالدى. بەزىلەر كىيىملىرىدىن ناتسىستلارنىڭ بەلگىلىرىنى يۇلۇپ تاشلاشقانىدى. ئەمدىلىكتە قورقۇپ، تاقىۋېلىش ئۈچۈن يېپ - يېڭىنە ئىزدەشكە باشلاۋاتاتتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى چۈشتە ھەرىكەتلىنىش ئاستا بولۇپ قالغانلىقتىن بولۇۋاتاتتى، ئەگەر ئاشۇ قىممەتلىك ئۇچ سائەت ئىچىدە ئەسكەر يۆتكەشكە باشلىغان بولسا، بۇ چاغقىچە قىسىملار شەھەرگە كىرىپ بولاتتى.

سائەت تۆتتىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە، گىتلېرنى ئۆلتۈرۈش سۈيىقەستىنىڭ مەغلۇپ بولغانلىقى رادىئودا ئاڭلىتىلدى.

لېكىن ستاۋفېنبېرگ شۇنىڭغا چىمۇ تەن بەرمەي تۇرۇۋاتاتتى. شۇ ئارىلىقتا بىرىنچى تۇركۇمدىكى تانكىلارنىڭ شەھەرگە كىرىپ بولغانلىقى توغرۇلۇق خۇشاللىنارلىق بىر خەۋەر كەلدى. ئەمما سائەت يەتتە بولغاندا، رادىئودىن گىتلېرنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ قالدى، بىرلا ۋاقىتتا يەنە گىتلېر زاپاس قوشۇنلارنىڭ قوماندانلىقىغا يېڭىدىن تەيىنلەنگەن ھېملېر چۈشكەن ئايروپىلان بېرلىنىڭ سىرتىدىكى ئايرودرومغا قوندى. ئېسىلچىلارنىڭ ئالدىن يۆرەر قىسمى بېرلىنغا كىرىشكە باشلىدى، 30 مىنۇتتىن كېيىن، ھۆكۈمەت بىناسىنى قورشۇۋالغان تانكىلار قايافقىدۇر غايىپ بولدى.

نۇرغۇن ئادەملەر ئۇچۇن ئېيتقاندا، گىتلېرنىڭ ھايات قالغانلىقى ھەل قىلغۇچ ئەھمىيەتكە ئىگە ئىش ئىدى. ستاۋفېنبېرگ قويۇپ قويغان بومبا پارتلىغاندا، گىتلېر ئۇستەلگە دۇم يېتىۋالغاچقا، ئۇستەلنىڭ قېلىن ياغچى بومبىنىڭ كۈچىنى ئاجىزلىتىۋەتكەن، بومبا چويۇن قاپلىق بولمىغاچقا، ئۇششاق پارچىلىرى بولمىغان، گىتلېرنىڭ پەقەت قولاق پەردىسى يىرتىلىپ، جەينىكى ئازراق سۈرۈلۈپ، بەدىنى ئاز - تولا كۆيۈپ كەتكەن، ئەمما ھايات قالغان، ھەممىدىن يامان بولغىنى، بۇ سىر سۆيىقەستچىلەرنىڭ ئىچىدىن ئاشكارىلىنىپ، مۇھاپىزەتچىلەر باتالىيونىنىڭ كوماندىرى مەخپىيەتلىكنى پاش قىلىپ قويغان. پىلان بويىچە مەركىزىي رادىئو ئىستانسىسى بىلەن سىمسىز رادىئو پونكىتلىرىنى ئىشغال قىلىشقا مەسئۇل بولغان ھەربىي مەكتەپ مىدىرلىمىغان، سىگنال بېرىلگەندە مەكتەپ مۇدىرى ئورنىدا بولمىغان. بۇ قېتىمقى سىياسىي ئۆزگىرىش ئاز بىر قىسىم ئالىي ئوفىتسېرلارنىڭ ئىچىدىلا بولغاچقا، تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن بۇ ئىشلار ئۇلارنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلەپ قويغان.

گىتلېرنىڭ رادىئو نۇتقى قۇرۇقلۇق ئارمىيىنىڭ بىناسىغا يېتىپ كەلگەندە ئىككىلىنىپ تۇرغان بىر توپ ئوفىتسېرلار

ئۆزلىرىنىڭ ھاياتىنىڭ قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن 2 - قەۋەتكە توپلىشىپ، قورال - ياراق ئىدارىسىدىن ئەكىلىنگەن قوراللار بىلەن تۇنجى ئېتىشىشنى باشلىۋەتتى.

سائەت 10 دىن 50 مىنۇت ئۆتكەندە، ستاۋفېنبېرگ بىنانىڭ ئىچىدىكى ئوق ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئەمدى ئىشنىڭ تۈگەشكەنلىكىنى ھېس قىلدى. بىناغا باستۇرۇپ كىرگەن شۇنچە كۆپ ئوفىتسېرلارنى كۆرۈپ بىردىنلا بوشىشىپ، خۇددى قاتتىق ھارغىنلىق يەتكەندەك لاسسىدە بولۇپ قالدى ۋە ئۆزىنىڭ شېرىكلىرىنى قۇتۇلدۇرۇش مەقسىتىدە، ئۆزىنى تۇتقىلى كىرگەنلەرگە: «بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ بۇيرۇقۇم بىلەن بولغان، قالغانلار خۇددى ئەسكەرلەر بۇيرۇق بويىچە ئىش قىلغاندەك، مېنىڭ بۇيرۇقۇم بويىچە قىلغان، ئۇلارغا ھەرقانداق جىنايەت ئارتىشقا مۇتلەق بولمايدۇ.» دېدى.

ستاۋفېنبېرگ قاتارلىق تۆت ئادەمنى ھويلىغا سۆرەپ ئاچقىچ، كۆزلىرىگە چىراغنىڭ كۆچلۈك نۇرىنى بېرىپ تۇرۇپ ئېتىپ تاشلىدى. ستاۋفېنبېرگ: «ياشىسۇن بۈيۈك گېرمانىيە!» دەپ توۋلىدى.

ھەممە ئىش ئۆتمۈشكە ئايلاندى. «بىر ئوچۇم قارانىيەت، ۋىجدانسىز، نەپرەتلىك، ئەخمەق ئوفىتسېرلار» گىتلېر شۇ كۈنى يېرىم كېچىدە سۆزلىگەن رادىئو نۇتقىدا سۈيىقەستچىلەرگە ئاشۇنداق باھا بەرگەنىدى.

ئەتىسى، مەخپىي بىر ساقچى تەشكىلاتى مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا كەڭ كۆلەمدە قولغا ئېلىشنى باشلىۋەتتى. بۇ سۈيىقەستكە قاتناشمىغان رۇندستېدقا ئوخشاش بەزى مارشاللار بىلەن گېنېرالىلار جاۋابكار ئوفىتسېرلارنى ھەربىي سوتتا سوتلاشنى تەلەپ قىلدى. 7 - ئاۋغۇستتا، جاۋابكارلىققا تارتىلغان فېلىگىبىل، ھوپنا قاتارلىق سەككىز نەپەر ئوفىتسېر ھەربىي سوتتا مەخپىي سوراق قىلىندى. ھەممىسى بۇ سۈيىقەستكە

قاتناشقانلىقىغا ئىقرار بولۇپ، دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرۈلدى، جازا ئىجرا قىلىنغاندا تارتىلغان سۈرەتلەر دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقىتىلدى.

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، گېزىتلەر بىلەن رادىئولاردا گودېلبېرنى تۈتۈپ بەرگۈچىلەرگە 100 مىڭ مارك مۇكاپات بېرىش ۋەدە قىلىنغان ئۇقتۇرۇشلار ئېلان قىلىندى. سۈيقەستچىلەر ئىچكى جەھەتتە باش مىنىستىرلىككە تەيىنلەنگەن بۇ ئادەم ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ بېرلىن، شەرقىي پرۇسسىيە قاتارلىق جايلاردا يوشۇرۇنۇپ يۈرۈپ، ئاخىر تۈتۈلۈپ قالدى ۋە 1945 - يىلى 2 - فېۋرال كۈنى ئېتىپ تاشلاندى. فروممۇ سۈيقەستچىلەرنى ھاستۇرغاندا كەسكىن بولمىدى، «قورقۇنچاق» دېگەن جىنايەت بىلەن 19 - مارت كۈنى ئېتىپ تاشلاندى. گېنېرال شلابرېندورف سۈيقەست مەغلۇپ بولغان كۈنىنىڭ ئەتىسى ئۆزىنى ئېتىۋالغاندى، لېكىن ئوق خاتا ئېتىلىپ قېلىپ ئىككى كۆزى قارىغۇ بولۇپ قالدى. شۇنداق بولسىمۇ ئېسىۋاچىلار ئۇنىمۇ ئېتىپ تاشلىدى. بۇ ئىشقا چېتىلىپ قالغان باشقا ئادەملەرمۇ ئېتىپ تاشلاندى ياكى تۈرمىلەرگە تاشلىنىپ شۇ يەردە ئۆتىلدى، دارغا ئېسىلىپ تۈگىدى. 1945 - يىلى مارتتا ئاندىن قىرغىنچىلىق توختىدى. لېكىن سىرتقا پەقەت دارغا ئېسىلغانلارلا مەلۇم قىلىنىپ، باشقا ئۇسۇللار بىلەن ئۆلتۈرۈلگەنلەر بىردەك ئېلان قىلىنمىدى. ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ سانىنى بىلىپ بولمايتتى. ئىتتىپاقداش دۆلەتلەرنىڭ تەكشۈرگۈچىلىرىنىڭ پەرىزىچە ئۆلتۈرۈلگەنلەر تۆت مىڭدىن ئاشقان.

نۈرغۇن ئادەملەر قولغا ئېلىنماسلىق ئۈچۈن، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشقان. مارشال كلوگ ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرىدا ئۆزى بىلىدىغان ئەھۋاللارنى مەلۇم قىلىش ئۈچۈن بېرلىنغا كېتىۋېتىپ ئايروپىلاندا زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالدى. مارشال روممېل زەھەر

ئىچىش ياكى «خەلق سوتى» نىڭ ھۆكۈمىنى كۈتۈشتىن بىرنى تاللۇۋلىشقا مەجبۇر قىلىنىپ، نەتىجىدە 1944 ـ يىلى 14 ـ ئۆكتەبىردە ئۆز ئۆيىدە زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالدى. ھۆكۈمەت ئۇنى ئېغىر يارىلىنىپ، بەختكە قارشى ئۆلۈپ كەتتى، دەپ ئېلان قىلدى ۋە ئۇنىڭغا تارىختىكى «ئەڭ ئۇلۇغ گېرمانىيە گېنېرالىرىنىڭ بىرى» دەپ نام بەردى.

«20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى» ئەنە شۇنداق بىچارىلەرچە مەغلۇپ بولدى. ئۇ، سۈيىقەستچىلەر گۇرۇھىنىڭ جۇرئەتسىزلىكى، تەشكىلاتچانلىقسىزلىقى، تېخنىكا مۇھىمى، بۇ ھەرىكەتكە قاتناشقان رەھبەرلىك قاتلىمىدىكى ئادەملەرنىڭ خەلقنىڭ قوزغىلىڭىدىن قورقىقانلىقى تۈپەيلىدىن مەغلۇپ بولغانىدى.

«20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى»گە قاتناشقۇچىلارنىڭ ئىچىدە ئوفىتسېرلارمۇ، ۋەتەنپەرۋەر زاتلارمۇ بار ئىدى. ئۇلار گىتلېر يوقالسىلا گېرمان مىللىتىنى قۇتۇلدۇرۇپ قالغىلى بولىدۇ دەپ قارايتتى. ئۇلارنىڭ باتۇرلۇقى ۋە ئۆزىنى قۇربان قىلىش روھى گېرمانىيە خەلقى بىلەن گېرمانىيىنىڭ كەڭ قاتلاملىرىنىڭ گىتلېرنىڭ فاشىست ھاكىمىيىتىگە بولغان چەكسىز غەزەپ ـ نەپرىتىنى تولۇق ئىپادىلەپ بەردى، لېكىن ئۇ ۋەقەگە قاتناشقان ھەربىر شەخس ھۆرمەتكە سازاۋەر ئادەملەر بولسىمۇ، لېكىن بۇ خىل ئەھۋال «20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى»گە باغلىنىشلىق بۇ گۇرۇھنىڭ پۈتكۈل سىياسىي قىياپىتىنى ئۆزگەرتەلمەيتتى. سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ كۈچلۈك ھۇجۇمىنىڭ بېسىمى بىلەن، بۇ گۇرۇھنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر بىلەن كېلىشىپ، غەربىي ياۋروپادىكى ئۇرۇشنى سوۋېت ئىتتىپاقىغا قارشى ئۇرۇشقا ئايلاندۇرۇۋېتىشنى كۆپ قېتىم غۇلغۇلا قىلىشقانىدى.

«20 ـ ئىيۇل ۋەقەسى» گەرچە مەغلۇپ بولغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ گېرمانىيە خەلقىنىڭ ناتسىستلارغا قارشى غەزەپ

ئوتتىنى تېخىمۇ ئۇلغايتىۋەتتى، ناتسىستلارنىڭ، فىئورېرنىڭ قورقىدىغىنىمۇ دەل مۇشۇ ئىدى. شۇڭا، گىتلېر «ئۇلاردىن دۆلەت سوتسىيالىزمى پارتىيىسى دائىم ئىشلىتىدىغان ئۇسۇل بويىچە ھېساب ئېلىش» قا قەسەم قىلدى.

ئون ئالتىنچى باب گىتلېر: نەس باسقان فرانسۇز خوتۇنلىرى

△ گىتلېر: ئويلىمىغانلا يەردىن جىنسىيەت توغرۇلۇق گەپ بولدى

△ گىتلېر: يازغۇچىلار، شائىرلار، سەنئەتكارلار توي قىلماي ھامىلىدار بولۇپ قالغان ئاناڭلارنى مەدھىيىلەشلىرى كېرەك

△ گىتلېر: مەخپىي قورالنى چوقۇم ئىشلىتىش كېرەك

△ ستالىن يازلىق ھۇجۇمنى مەخپىگۇ داۋاملاشتۇرماي دۇ ....

△ گىتلېر: غەربىي سەپتىكى قىسىملىرىمىزنى فرانسۇز خوتۇنلار، ئېسىل تاماق، شېرىن شارابلار كاردىن چىقىرىۋەتتى

1944 ـ يىلىنىڭ بېشىدا، گىتلېر يەنە بۇرۇنقىدەك شۇنداق غالجىر بولسىمۇ، لېكىن تاشقى قىياپىتىدە ھەيران قالارلىق دەرىجىدە زور ئۆزگىرىش پەيدا بولۇپ، ھارغىنلىق، بوشىشىش ۋە قېرىشقا ئوخشاش ئالامەتلەر كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئىككى پۇتىنى سۆرەپ، خودىدى قېرى بوۋايلاردەك ئالدىغا ئېگىشىپ

ماڭىدىغان بولۇپ قالدى، ئاسان تېرىكىش، ئاسان خاپا بولۇش چىرايىغا چوڭقۇر قورۇقلارنى سالغانىدى. كۆزلىرى خۇددى ھەممە نەمىدىن نارازى بولۇۋاتقاندەك قېتىپلا تۇراتتى. كاتېپلىرى ئۇنىڭ ئىككى پۇتىنىڭ تىترەيدىغانلىقىنى، بەزىدە ئوڭ قولى بىلەن تىترەۋاتقان سول قولىنى تۇتۇۋالىدىغانلىقىنى بىرنەچچە قېتىم بايقاپ قېلىشتى. ئىستاكان بىلەن چاي ئىچكەندە قولىنىڭ تىترىشى تېخىمۇ روشەن بىلىنىپ قالاتتى، بۇ ئەھۋالنى يوشۇرمەن دەپمۇ يوشۇرۇپ كېتەلمەيتتى. ئەمما ئۇ بۇ ئالامەتلەرگە جىددىي قارىمايتتى. خۇسۇسىي دوختۇرى مولېر ئۇنىڭ كېسىلىنى يوشۇرۇپ، سالامەتلىكى ئىنتايىن ياخشى دەپ تۇراتتى. ئەمەلىيەتتە بولسا گىتلېرنىڭ سالامەتلىكى كۈندىن - كۈنگە ناچارلاپ كېتىۋاتاتتى، پۈتۈن بەدىنى تىترەپ تۇراتتى، كارىۋاتقا چىقىپ ياتقاندا سول پۇتىنىڭ تىترىشى زادىلا بېسىلمايتتى، ئۇنى باسمەن دەپمۇ باسالمايتتى.

مولېرنىڭ گىتلېرنىڭ كېسىلىگە قويغان ئىككى قېتىملىق دىئاگنوزىدىن ئۇنىڭ ساقايتقىلى بولمايدىغان كېسەلگە مۇپتىلا بولمىغانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولاتتى، ئۇنىڭ ئاشقازىنى يىغىلىپ قالىدىغان كېسىلى يەنە باشلىنىپ، مولېر ئۇنى ئۇۋۇلاپ داۋالاشنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇرلاپ باققانىدى، گىتلېر ئىلگىرىكىدەكلا ئۇنى رەت قىلدى. دوختۇر ھەر كۈنى كەچتە بالدۇر يېتىپ ئارام ئېلىشنى تەلەپ قىلىپ كېلىۋاتاتتى، ئەمما گىتلېر كۈندە 10 سائەت دەم ئېلىۋاتقانلىقىنى باھانە قىلىپ ۋە: «ئۇنداق قىلىش مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى ئىنگلىزلار ھەر كۈنى بىزگە ھاۋادىن ھۇجۇم قىلىۋاتسا» دەپ، بالدۇر يېتىپ ئارام ئېلىشقا زادىلا ئۇنىماي كېلىۋاتاتتى. ئەڭ ئاخىرقى بومبار دىمانچى ئايروپىلان گېرمانىيە ھاۋا بوشلۇقىدىن چىقىپ كەتمىگۈچە ياتمايتتى. گىتلېرنىڭ يۈرىكىنىڭ ئەھۋالىغا ئاساسەن مولېر ئۇنىڭغا تۈيۇقسىز بىئارام بولسا، قەھۋە ياكى يۈرەكنى

كۆچەيتىدىغان دورا ئىچىشىنى، كۆندە ئىككى ـ ئۈچ قېتىم ساپ ھاۋاغا چىقىپ نەپەسلىنىشىنى تاپىلاپ تۇراتتى، ئارىلاپ ئۆزى ئۇنىڭغا گىلۈكوزا ياكى ھورمون ئوكۇلى ئۇرۇپ قوياتتى.

بەزىدە ھورمون ئوكۇلى ئۇرۇلغاندا گىتلېر بىر قىسما قىلىقلارنى قىلىپ قوياتتى: بىر قېتىم ھەتتا جىنسىيەت توغرۇلۇق غەلىتە گەپلەرنىمۇ قىلدى، بۇ ئۇنىڭ خاراكتېرىگە زادىلا ماس كەلمەيدىغان گەپ بولغاچقا، كاتىپلىرى ھەيران قېلىشىپ مولېرغا بۇ ئەھۋالنى ئېيتقاندا، مولېر كۈلۈپ كېتىپ، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا «ئاشۇنداق خىيالىلارنى قوزغايدىغان» ئوكۇل سېلىپ قويغانلىقىنى دېدى.

گىتلېرنىڭ سالامەتلىكى كۈندىن ـ كۈنگە ئاجىزلىشىپ كېتىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن پىكىر قىلىشلىرى بۇرۇنقىغا ئوخشاش يەنە شۇنداق جانلىق ئىدى، ھەممە ئادەمنىڭ ئاغزى ئېچىلىپ قالمىدىغان ئۆتكۈر پىكىرلەرنى قىلاتتى. بىر كۈنى ئاخشىمى ئۇ ھورمانغا ئۆزىنىڭ گېرمانىيەنىڭ ئاپەت خاراكتېرلىك جاراھىتىنى ساقايتىشنىڭ غەلىتە بىر چارىسىنى ئېيتقان. ئۇ شۇنداق دېگەن: ئەگەر گېرمانىيەنىڭ نوپۇس مەسىلىسى ئوبدان ھەل قىلىنمايدىكەن، ھەربىي جەھەتتە غەلىبە قىلغان بىلەنمۇ بەربىر بۇ جەڭدە ئۇتتۇرۇۋېتىمىز. بۇ مەسىلىنى ئۇ قانداق ھەل قىلماقچى؟ بۇ ھەقتە ئۇ شۇنداق دەيدۇ: ئەگەر گېرمانىيىلىك ئاياللارغا ئەر تېپىپ بەرمەيدىغان بولساق، ئۇ چاغدا گېرمانىيەنىڭ ئەڭ قىممەتلىك نەرسىسى، يەنى گېرمانىيە ئاياللىرىنىڭ (بەلكىم ئۈچ ـ تۆت مىليونچە باردۇ) پۈتكۈل تۇغۇت ئىقتىدارى ئىسراپ بولۇپ كېتىدۇ. شۇڭا ساغلام نېمىس ئاياللىرى ئىچىدە — توي قىلغان ياكى قىلمىغان بولسۇن — كۆپ بالا تۇغۇپ گېرمانىيەنىڭ كەلگۈسىنى قوغدايدىغان ئۇلۇغ بىر ھەرىكەت ئېلىپ بېرىش كېرەك. بۇنىڭدىن كېيىن شائىرلار، يازغۇچىلار، سەنئەتكارلار توي قىلماي ھامىلدار بولۇپ قالغان

ئانىلارنى مەدھىيىلەيدىغان بولسۇن. ھايۋانغا ئوخشاش كۆپىيىش ئۇچۇن، ئەرلەرنىڭ ئەڭ ياخشى ئۇلگىلىرى ئۆز ژەزىپىلىرىنى ياخشى ئادا قىلىدىغان بولسۇن، نېمىس قىزلىرىغا ئىپپەتنىنى ساقلاش دەيدىغان چاكسنا ئادەتلەرنى تاشلاتقۇزۇش ئۇچۇن تەربىيە بېرىش كېرەك. ئۇنداق بولمايدىكەن، گېرمانىيە ھەتتا پۇتۇن ياۋروپا، ئاسىيالىقلارنىڭ ئاسارىتىگە چۇشۇپ قېلىشى مۇمكىن. «بىز ئاسىيا بىلەن ياۋروپانىڭ 1850 ـ يىل، 1870 ـ يىل ۋە 1900 ـ يىللاردىكى نوپۇس جەدۋەللىرىگە قاراپ باقايلى»، «شۇ چاغدا بىز 1945 ـ يىلىدىكى خەرىتىنىڭ قانداق ئەھۋالدا بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالايمىز».

1944 ـ يىلى كىرگەندىن كېيىن، گىتلېر ھامان بىر كۈنى ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكىنىڭ تاجاۋۇزچىنىڭ باشلانغانلىقىنى ئاڭلايدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ كېلىۋاتاتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇ يەنە 1943 ـ يىلى دېكابىردىن 1944 ـ يىلى ئاپرېلغىچە دۇشمەن گېزىتلىرىدىكى گېرمانىيىگە ھۇجۇم قىلىش توغرىسىدىكى گەپ ـ سۆزلەرنى بىزنى قورقىتىش ئۇچۇن قىلىنغان گەپلەر دەپ چۇشىنىۋاتاتتى. روممېل ئىككىسى بۇ خىل ھۇجۇم باشلىنىدىغان بولسا، ئىتتىپاقچى دۆلەتلەر ئارمىيىلىرىنىڭ چوقۇم مەغلۇپ بولىدىغانلىقىغا چوڭقۇر ئىشىنەتتى.

دۇشمەن زادى نەدىن تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشى مۇمكىن؟ بۇ مەسىلىدە گىتلېر بىلەن ئۇنىڭ گېنېرالىرىنىڭ قاراشلىرى ئوخشاش ئەمەس ئىدى.

روممېل بىلەن رۇندستېد دۇشمەننىڭ سومپورپور قولتۇقىنىڭ ئىككى قىرغىقىدىن قۇرۇقلۇقتا چىقىپ ئاندىن ئەڭ يېقىن يول بىلەن پارىژغا قاراپ ئىلگىرىلەيدۇ، دەپ پەرەز قىلاتتى. گىتلېر بولسا خېلى ئۇزۇنغىچە دۇشمەننىڭ ئەڭ غەربتىكى نورماندىيىدىن ئەمەس بېرىتانىيىدىن قۇرۇقلۇقتا چىقىدۇ، شۇڭا شېربور يېرىم ئارىلىنى ستراتېگىيىلىك قورغان

قىلىش كېرەك، دەپ قارايتتى. غەربتىكى ئاخبارات ئورۇنلىرىدىن ئەكسىچە خەۋەرلەر ئۇزۇلمەي كېلىپ تۇرۇۋاتسىمۇ، گىتلېر ئۆزىنىڭ قارىشىدا جاھىللىق بىلەن چىڭ تۇرۇۋەردى. 6 - ئاپرېلدا ئاندىن ئۇ خەرىتىدىكى نورماندىيە قىرغىقىنى قېرىندىشى بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇپ: «بىز باشقا جايلارغا ئەۋەتمىسە بولمايدىغان قوشۇنلاردىن باشقا كۆچمىزنىڭ ھەممىسىنى مۇشۇ جايغا مەركەزلەشتۈرۈشمىز كېرەك» دېدى. شىبىنىڭ سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى مۇھاسىرىدىن تېخى يېڭىلا قۇتۇلۇپ كەلگەن «ئىمپېرىيە» دىۋىزىيىسىنى نورماندىيىگە بېرىشقا بۇيرۇدى. روممېل بىلەن رۇندستېدنىڭ ئېزىنىخاۋىرنىڭ مەقسىتىگە بولغان چۈشەنچىسى ھەرخىل ئىدى، ئىككىلىسىلا ئۆزىنىڭ قارىشىدا چىڭ تۇراتتى. لېكىن 1 - مايدا، رودېرنىڭ ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىدىكىلەر ئۇ ئىككىسىنى قاتتىق ئاگاھلاندۇردى. گىتلېرمۇ بۇ قېتىمقى ھۇجۇمنى 5 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ ئەمەس، 7 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ تەۋەلىكىدە بولىدۇ، دەپ پەرەز قىلدى. 6 - مايدا، گىتلېر يودېرغا يەنە تېلېفون بېرىپ، رۇندستېدنىڭ شتاب باشلىقىغا «نورماندىيىنى ئەڭ مۇھىم ئورۇنغا قويۇش كېرەك» دېگەن گېپىنى يەتكۈزۈپ قويۇشنى تاپشۇردى.

ئىتتىپاقداش ئارمىيىلەرنىڭ ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىغا قىلىدىغان مۇقەررەر قايتۇرما ھۇجۇمىغا قانداق قارشى تۇرۇش مەسىلىسىدە گىتلېرنىڭ گېنېرالىرىنىڭ پىكىرلىرى بىردەك ئەمەس ئىدى. ئۇ ئۇرۇشنىڭ تەييارلىقىغا دەسلەپتە مەسئۇل بولغان رۇندستېد فرانسىيە تەۋەسىدە جانلىق بىر مۇداپىئە لىنىيىسى قۇرۇش، ئارقا سەپتە كۈچلۈك برونېۋىك قىسىملىرى زاپاس تۇرۇش كېرەك، دەپ قارايتتى. روممېل بولسا، ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ قوشۇنلىرىنى قۇرۇقلۇققا چىقىۋاتقان چاغدىلا تارمار قىلىۋېتىش كېرەك، ئۇلار قۇرۇقلۇققا

چىقىۋالمىغانلا بولسا يىمىرىلمەس بىر كۈچكە ئايلىنىپ، ئۇنى كەينىگە چېكىنىدۈرمەك ئىنتايىن تەسكە توختايدۇ. شۇڭا گېرمانىيە بىرونېۋىكلىرى دېڭىز بويلىرىغا يۆتكەپ كېلىنىشى كېرەك، بولمىسا جەڭ باشلانغاندا كېچىكىپ قالىمىز؛ ناۋادا دۈشمەن تۆمۈريوللار بىلەن تاشيوللارنى بۇزۇۋەتمىگەن بولسا بىرونېۋىكلار جەڭ مەيدانىغا يېتىپ بارالمايدۇ، دەپ ئويلايتتى، بۇ، گىتلېرنىڭ تەسەۋۋۇرى بىلەن ئوخشاش ئىدى. «تاجاۋۇز بىر ئاي كېچىكتۈرۈلمىگەن بولسا، بىز ھېچبولمىغاندا بىر ئوتتۇرا ئەترەتلىك ئايروپىلانلىرىمىزنى تەييارلىۋالالايمىز . . . بۇ ناھايىتى مۇھىم ئىش. ئۇ چاغدا توختىماي بومبارداىمان قىلىنسا دۈشمەن ئۆزلىرىنى دالدىغا ئېلىشقا مەجبۇرلىنىدۇ. رېئاكتىۋ ئايروپىلاندىن بىرى بولسىمۇ ئۇلار ئوخشاشلا قورقۇشىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ سائەتلەپ ۋاقتى ئىسراپ بولىدۇ. يېرىم كۈن داۋاملاشتۇرالىساق، ئۇنىڭغىچە بىزنىڭ زاپاس قوشۇنلىرىمىز يېتىپ كېلىدۇ.» بۇنىڭدا گىتلېر يەنى دۈشمەننىڭ ھۇجۇم قىلىش نىشانىنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنىمۇ ئاسان پەرقلەندۇرۇۋالايتتى.

1944 ـ يىلى 12 ـ يانۋاردا، روممېل غەربىي سەپكە يېتىپ كەلدى. ئۇ ۋەزىيەتنى ئولتۇرغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ خىيالى بويىچە ئاتلانتىك ئوكيان مۇداپىئە ئىستېھكاملىرىنى قۇرغاندى. ئۇ گىتلېرنىڭ قوللىشى بىلەن غەربكە يېڭى دېۋىزىيەلەرنى يۆتكەشكە باشلىدى، ھەر ئايدا ئۆزىنى بىرنەچچە مىليون سۇ مىناسى بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. بۇ مىنالارنى ئۇ دېڭىز ياقىلىرىغا ئورناتماقچى ئىدى. ئۇنىڭدىن باشقا، دېڭىز ئىچىگە دۈشمەن پاراخوتلىرىنىڭ قىرغاقتا يېقىنلىشىشىغا توسالغۇ بولىدىغان نۇرغۇن توسۇقلارنى قۇردى.

گىتلېر ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ مۇداپىئە ئىستېھكاملىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈپ، سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى

ئۇرۇشتا ئاسان بۇزۇلۇپ كېتىدىغانلىقى ئىسپاتلانغان يىلپىز ماركىلىق تانكىلىرىنى بۇ يەردە توسۇق ئورنىدا ئىشلىتىشنى، ئىشلىتىلمىگەن بېتون تاختىلارنى مۇداپىئە ئىستېنكاملىرىغا ئاپىرىپ ئىشلىتىشنى، ئۇچ مىڭ تانكا ۋە زەمبىرەكنى دەرھال شۇ يەرگە يەتكۈزۈشنى بۇيرۇدى. ئەڭ مۇھىمى، ئەنگلىيە بوغۇزى ئەتراپىدىكى بارلىق گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلەرنىڭ تاكتىكا جەھەتتە ئىشلىتىش ھوقۇقىنىمۇ روممېلغا تاپشۇزدى. 5 ـ يانۋاردا روممېل بۇ رايونلارنى كۆزدىن كەچۈرۈپ، كوماندىر ـ جەڭچىلەرنى قوپاللىق بىلەن سەگەكلەشتۈرۈپ خېلىلا قورقتىپ قويدى. گىتلېر نۇرغۇن گېنېرالىرىنىڭ روممېلنىڭ كەينىدىن گەپ قىلىدىغانلىقىنى بىلەتتى، شۇنداق تۇرۇپمۇ بۇ چۆل تۈلكىسىنىڭ ئۆزىگە يېڭى ئۇمىدلەرنى ئېلىپ كېلىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى.

گىتلېر غەربىي سەپتە پات ئارىدا يۇز بېرىدىغان زور كۆلەملىك ھۇجۇمدىن ئەنسىرەپ تۇرغان كۈنلەردە، شەرقتىكى جەڭ مەيدانىدىن تېخىمۇ يامان خەۋەرلەر كېلىشكە باشلاپ، ئۇنى تېخىمۇ ئەنسىرىتىشكە باشلىدى. بۇ چاغدا، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى ئويلاپ باقمىغان تېزلىك بىلەن ئىلگىرىلەپ قىرىمدىكى سېۋاستوپولغا كېلىپ قالغانىدى. 5 ـ مايدىن 7 ـ ماي كېچىگىچە بولغان قىسقىغىنا ئارىلىقتا گېرمانىيە ئارمىيىسى زور چىقىمغا ئۇچرىدى. شۇئېتنېر زېيتزلېرغا تېلېفون بېرىپ، 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ 2 مىڭ 795 ئادىمىدىن ئايرىلغانلىقىنى ئېيتتى. 8 ـ ماي كېچىدە، گىتلېر مەغلۇپ بولغانلىقىغا ئىقرار بولۇپ، 17 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى دېگىز ۋە ھاۋا ئارقىلىق سېۋاستوپولدىن چېكىنىدۇرۇپ كېلىشكە بۇيرۇق چۈشۈردى. بەش كۈندىن كېيىن، دۈشمەن ئەڭ ئاخىرقى خالتا شەكىللىك ئىستېھكامنى ئىشغال قىلدى، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى 37 مىڭ 500 نەپەر گېرمانىيە ۋە رۇمىنىيە ئەسكەرلىرى رۇمىنىيە

تەۋەسىگە چېكىنىپ كىرىۋالغانىدى.

بۇ قېتىمقى مەغلۇبىيەتكە گىتلېرنىڭ قاتتىق غەزىپى كېلىپ، بۇ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنى نومۇسقا قويۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ بارلىق كومانىدىر - جەڭچىلىرىنى گېرمانىيىگە قايتۇرۇپ كېلىپ ھەربىي زاۋۇتلاردا ئىشلىتىشنى قارار قىلدى. ئەسكەرلەردە گۇناھ يوق ئىدى. شۇنىڭدىن زىيادە ئېسىلزادىلارنىڭ باشلىقلىرى ئارقىلىق گىتلېرغا ئۆزىنىڭ ئالدىدا بۇ ئارمىيە قوماندانلىق قىلغان كىلىيىتنىڭ ئۇستىدىن: قەسىملارنىڭ ئىنتىزامى شۇنچىلىك ناچار، جەڭگىۋارلىقى ئاجىز، ئەسكەرلەر ئەتىدىن - كەچكىچە ھاراق ئىچىپ لەلەڭلەپ يۈرۈشىدۇ، دەپ ئەرز قىلدى. 17 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ ئوفىتسېرلىرى بولسا دېگىز ئارمىيىسىنىڭ كاتتىباشلىرىدىن ئاغرىنىشاتتى. ئۇلار سېۋاستوپولدا قان كېچىپ جەڭ قىلىپ، ئۇستىبېشىنى قان - يېرىڭ، توپا - تەرەت ۋە پاسكىنا ھالەتتە ئۇ يەردىن چېكىنىپ دېگىز ئارمىيىسىنىڭ پاراخوتلىرىغا چىققاندا، دېگىز ئارمىيە ئوفىتسېرلىرىنىڭ تىرناقچىلىك كىر قونمىغان پاكىز كىيىملەردە تۇرۇشقانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ تارتقان دەرد - ئەلەملىرىنى ئاڭلايدىغان ئادەمنىڭ يوقلۇقىنى كۆرگەنىدى.

1944 - يىلى 6 - ئىيۇن كۈنى، دۇنيانى زىلزىلىگە سالغان نورماندىيە ئوپېراتسىيىسى باشلاندى. ئېزىنىخاۋېرنىڭ بۇيرۇقى بىلەن تۆمەن مىڭلىغان ئەسكەرلەر ياۋروپا چوڭ قۇرۇقلۇقىغا كەلكۈندەك ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى. گىتلېر ۋە ئۇنىڭ گېنېرالىلىرى قاتتىق پەخىرلىنىدىغان ھاۋا ئارمىيىسىنى قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ ئۇرۇش قىلىشىغا ماسلاشتۇرۇش ئارقىلىق ئىتتىپاقداش ئارمىيىنى دېگىزغا ھەيدەۋەتمەكچى بولغانىدى، لېكىن ئۇلار ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ ئۆزلىرىنىڭكىدىنمۇ كۆچلۈك ھاۋا ئارمىيىسىگە دۇچ كېلىپ

قالدى. 6 ـ ئىيۇندا، گېرمانىيە ھاۋا ئارمىيىسى فرانسىيىگە 319 ـ قېتىم ھۇجۇم قىلدى، ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسى بولسا 10 مىڭ 585 قېتىم ھۇجۇم قىلدى.

8 ـ ئىيۇندا، گېرمانىيىنىڭ ئۇرلەپ تۇرغان كەيپىياتى بىردىنلا پەسلەپ كەتتى، شۇ كۈنى كېچىدە ئۇنىڭ پەقەت 100 ئايروپىلانلا ھاۋاغا كۆتۈرۈلگەنىدى، ئۇچقۇچىلىرى 800 دىن ئاشاتتى، ئەمما ئۇلارغا ئايروپىلان يوق ئىدى. بۇنىڭ بىلەن، ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ ئايروپىلانلىرى نورماندىيە ھاۋا بوشلۇقىنى كونترول قىلىۋالدى. ھەتتا نېمىس ئارمىيىسى ئىشغالىيىتىدىكى رايونلارنىڭ ئارقا سەپلىرىدىن بىر كۈنى كەچكىچە ئەسكەر ۋە ھەربىي ئەسلىھەلەرنى ئالدىنقى سەپكە يۆتكىگىلى بولمىدى. ئالىي قوماندانلىق شتابىنىڭ زاپاس قوشۇنلىرى بىلەن 21 ـ بىرونېۋىك دېۋىزىيىنىڭ شۇ چاغدا قىلغان ھۇجۇملىرىمۇ مەغلۇپ بولدى. دۇشمەن پاراخوتلىرى ئايروپىلانلارنىڭ يول كۆرسىتىشلىرى بىلەن گېرمانىيىنىڭ ئىستېھكاملىرىنى شىددەت بىلەن توپقا تۇتتى، گىتلېرنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرىمۇ ئۇ پاراخوتلارغا يېقىن بارالمىدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن، گۆدېرىئان ۋەزىيەت توغرۇلۇق گىتلېرغا قىسقىچە مەلۇمات بېرىپ: «تانكا قىسىملىرى ھەرقانچە قەھرىمانلىق كۆرسەتسىمۇ باشقا ئىككى قوشۇنىنىڭ كېمىنىي تولدۇرۇپ كېتەلمەيدۇ» دېدى. رۇندستېد قوراللىق قوشۇنلىرىنى توپلاپ، 11 ـ ئىيۇن تاڭ سەھەردە غەرب تەرەپتىكى 3 ـ زەمبىرەك قوشۇنىنىڭ «توپ ئوقلىرى تېمى» نامايىسى بىلەن قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈشنى پىلانلىدى. لېكىن 10 ـ ئىيۇن كۈنى كەچقۇرۇندا، ئۇ پىلاندىن ۋاز كېچىشكە مەجبۇر بولدى، چۈنكى دۇشمەن تانكىلىرىنىڭ ھۇجۇمى ئۇنىڭ توپلىغان قوشۇنلىرىنى ۋەيران قىلىپ، مۇداپىئە كۆرۈشكە مەجبۇر قىلىپ قويغانىدى.

10 ـ ئىيۇنغا كەلگەندە، نېمىس ئارمىيىسىنىڭ كەيپىياتى بىردىنلا تۆۋەنلەپ كەتتى. ئۇلار «ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكىنىڭ تاجاۋۇزى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ، ياۋروپادا ئىككىنچى سەپ ئاچتى» دەپ ئىقرار بولۇشقا مەجبۇر بولدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىر ـ بىرىنى ئەيىبلەش باشلانغانىدى. گېرىنگ دونتزدىن نارازى بولۇپ، ئۇنىڭ: سىلەر بىزگە ئەنگلىيە بوغۇزىدىن تاجاۋۇز قىلىپ كىرىدىغان دۇشمەن ئۆزلىرىنىڭ ئاساسلىق قوشۇنلىرىنى ئۇرۇشقا سېلىپ تەۋەككۇل قىلمايدۇ، دېمىگەنمىدىڭلار، «بېسىملىق مىنا» نى دېڭىز بويلىرىغا ئورۇنلاشتۇرۇشقا قارشى چىقمىغانمىدىڭلار، ئەمدى قېنى بىزگە بەرگەن ۋەدەڭلار، دېدى. دېنستمۇ بوش كەلمەي گېرىنگكە ۋارقىرىدى: «ھازىر قايسى چاغ، سىز تېخىچە بۇ گەپنى قىلىسىزغۇ، بۇ گەپلىرىڭىز ھازىرقى ۋەزىيەتكە مۇۋاپىق كەلمەيدۇ.» دۇشمەننىڭ ئەمدىكى نىشانى شېربوردىكى تېگى چوڭقۇر پورتلار ئىدى، رۇندستېد 11 ـ ئىيۇل كۈنى، ئەگەر دۇشمەنلەرنىڭ بۇ ھوجۇمى تارمار قىلىنمايدىغان بولسا، فىئورېر «ئاخىرقى قارار» چىقىرىشقا مەجبۇر بولۇپ قالىدۇ، دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بەردى، ئەتىسى روممېل كېتتېلغا يازغان خېتىدىمۇ مۇشۇ كۆز قاراشنى تەكرارلىدى. بۇ چاغدا گىتلېرمۇ ئۆزىنىڭ بالدۇر خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىنى سېزىپ، ئىككى ئېسىئاچىلار دۇنيېسىنى نورماندىيىگە يولغا سالدى ۋە روسېندتىن يارەمگە ئەۋەتىلگەن ئاشۇ قوشۇنلارنىڭ كۈچى بىلەن ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ نورماندىيىدىكى ئىستېھكاملىرىنى پاچاقلاپ تاشلاشنى تەلەپ قىلدى.

گىتلېر ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ توسۇش مۇمكىن بولمايدىغان بۇ كۈچلۈك ھوجۇمىنى قۇرۇقلۇق ۋە ھاۋا ئارمىيىلىرىنىڭ كۈچى بىلەن قايتۇرۇشنى ئويلاش بىلەن بىللە يەنە مەخپىي قورالىنىمۇ ئىشقا سالماقچى بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ گېببېلس VI دەپ ئىسىم قويۇپ بەرگەن داۋەننى ئەنگلىيىنىڭ

پايتەختى لوندونغا تاشلاشقا بۇيرۇق چۈشۈردى.

ئۇ 1944 - يىلى 6 - ئىيۇندىلا بۇ داۋەننى لوندونغا تاشلاشقا بۇيرۇق قىلغانىدى. ئەمدى يوشۇرۇپ قويۇلغان ھەربىي ئەسلىھەلەرنىڭ ئىچىدىن داۋەن قويۇپ بېرىدىغان ئېغىر تۆمۈر ئۇسكۇنىلەرنى تېپىپ چىقىپ، ئەنگلىيە بوغۇزىغا جايلاشتۇرۇلغان داۋەن قويۇپ بېرىدىغان 64 ئورۇنغا توشۇپ بېرىش كېرەك ئىدى. 11 - ئىيۇنغا كەلگەندە، ئۇلار داۋەن قويۇپ بېرىشنىڭ ئۇنچىلىك ئاسان ئىش ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىشتى. چۈنكى ئىتتىپاقداش ئارمىيە فرانسىيىنىڭ تۆمۈريوللىرى بىلەن تاشيوللىرىنى بومباردىمان قىلىپ قاتتىق ۋەيران قىلىۋەتكەن، تۆمۈرىيول ترانسپورتى ئۇزۇلۇپ قالغانىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئۇسكۇنىلەرنىڭ بەزىلىرى يوقالغان، بەزىلىرى باشقا يەرلەرگە قويۇپ قويۇلغانىدى. شۇنداق بولسىمۇ گىتلېر داۋەننى دېگەن چاغدا قويۇپ بېرىشتە چىڭ تۇرۇۋالدى.

12 - ئىيۇل كۈنى، گېرمانىيە لوندونغا داۋەن قويۇپ بېرىشنى رەسمىي باشلىدى. لېكىن قويۇپ بېرىلىدىغان ئورۇننىڭ تەييارلىقى پۈختا بولمىغاچقا، قويۇپ بېرىلگەن 10 داۋەننىڭ تۆتى ئازراق مېڭىپلا چۈشۈپ كەتتى، ئىككىسى دېرەكسىز يوقاپ كەتتى، ئۈچى باشقا يەرگە چۈشتى، بىرى لوندوندىكى بىر تۆمۈر كۆۋرۈككە چۈشۈپ كۆۋرۈكنى ۋەيران قىلىۋەتتى. گىتلېر گېرىنگدىن: «بۇ نېمە ئىش؟» دەپ سورىۋىدى، گېرىنگ ئالدىراپ - تېنەپ: بۇ داۋەننى ياساشقا مارشال مىلچ مەسئۇل بولغان، دېدى. بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇ بۇ مەخپىي قورالنى ئۆزىنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ ياسىتاتلىقىنى سۆزلەپ يۈرگەنىدى. شۇنىڭ بىلەن گىتلېر مىلچنى چاقىرتىپ، داۋەننى قويۇپ بېرىشكە مەسئۇل قىلدى.

ئىككى كۈندىن كېيىن ئۇسكۇنىلەر تەكشىلىپ، 15 - ئىيۇندىن باشلاپ يەنە داۋەن قويۇپ بېرىش باشلاندى. ئەتىسىگىچە

لوندونغا 224 دانە داۋەدن ئېتىلدى، رازۋېت ئايروپىلانلىرى داۋەدنلەرنىڭ ئۇنۇمى ياخشى بولۇپ، لوندوننىڭ ئوت دېڭىزى ئىچىدە قالغانلىقىنى خەۋەر قىلىشتى.

ئىنگلىزلار نېمىسلارنىڭ بۇنداقمۇ ھۇنىرىنىڭ بارلىقىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغانىدى. چېرچىل ئەنگلىيىنىڭ ھاۋا مۇداپىئە كۈچلىرى بىلەن كۆرەشچى ئايروپىلانلار مۇداپىئەسىنى باشقىدىن ئورۇنلاشتۇرۇپ، VI ناملىق داۋەدن بازىسىنى ۋەيران قىلىشنى گېرمانىيىنىڭ ئاساسلىق شەھەرلىرى، ئايروپىلان زاۋۇتلىرى، نېفىت ئايرىش زاۋۇتلىرى قاتارلىق مۇھىم جايلىرىنى ۋەيران قىلىش بىلەن ئوخشاش ئورۇنغا قويۇشنى قارار قىلدى. لېكىن گىتلېرنىڭ چېرچىلنىڭ بۇ قارارىدىن قىلچە خەۋىرى يوق ئىدى. 17 ـ ئىيۇن چۈشتىن كېيىن سائەت بەشتىن 35 مىنۇت ئۆتكەندە گىتلېر مىلچقا تېلېفون بېرىپ ئۇنى تەبرىكلىدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن، ھەربىي تەييارلىقلار مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى سپېرگە A—4 ناملىق داۋەدننى ئىشلەپ چىقىرىشنى توختىتىپ، VI ناملىق داۋەدن بىلەن رېئاكتىۋ ئايروپىلان ئىشلەپچىقىرىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى.

گىتلېر ئۆزىنىڭ ھازىر ئىككى سەپتە تەڭ ئۇرۇش قىلىشقا مەجبۇر بولۇۋاتقانلىقىنى چۈشىنىپ تۇرۇۋاتاتتى. شەرقىي سەپتە سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى قەدەممۇقەدەم قىستاپ كېلىۋاتاتتى؛ غەربىي سەپتە، ئامېرىكا بىلەن ئەنگلىيە «2 ـ قېتىملىق تاجاۋۇز قىلىش» ھەربىي كۈچىنى پا ـ دې ـ كالې بوغۇزىغا تاشلاپ، نېمىسلارنىڭ داۋەدن بازىسىغا خەۋپ يەتكۈزۈۋاتاتتى. بۇ ھەم ئىككىنچى قېتىملىق تاجاۋۇزنى مەغلۇپ قىلىشنىڭ ياخشى پۇرسىتى ئىدى. شۇڭا بارلىق كوماندىرلارىدا غەلىبىگە بولغان قەتئىي ئىشەنچ تۇرغۇزۇشقا توغرا كېلەتتى. گىتلېر شۇ زۆرۈرىيەت ئۈچۈن 16 ـ ئىيۇن كۈنى ئاداملىرىنى ئەگەشتۈرۈپ سوۋاسون ئەترايىدىكى چوڭ لاگېرىغا بېرىپ

رؤندستىد ۋە رومىللار بىلەن سۆھبەتلەشتى، داۋدەن بازىسىنىڭ قوماندانى گېنېرال خېنېمانىنى تەبرىكلىدى. بۇ سۆھبەتتە يەنە رومىلنى ئەيىبلىدى، رومىل نورماندىيە دۆنزىيىلىرىنىڭ سۈپىتىنىڭ تۆۋەنلىكىنى، قوراللارنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى، دۇشمەننىڭ ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ كۈچلۈكلۈكىنى ئېيتىپ ئۆزىنى ئاقلىدى.

بۇ قېتىمقى يىغىندا ئۇلار يەنە بۇنىڭدىن كېيىنكى جەڭلەر توغرۇلۇق مۇزاكىرە قىلىشتى، گىتلېر ئۇلاردىن شېربولنى قاتتىق مۇھاپىزەت قىلىشنى تەلەپ قىلدى. رومىلنىڭ شتاب باشلىقى ھانس شۇئان گۇرۇپپېۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابىغا تېلېفون بېرىپ: «قانچىلىك قۇربان بېرىشكە توغرا كەلسۇن شېربولنى چوقۇم ساقلاپ قېلىش كېرەك... بىر غېرىچ يەرنىمۇ تارتقۇزۇپ قويۇشقا بولمايدۇ.» دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى.

ئەتىسى گىتلېر بېرگوفقا قايتىپ كەلگەندە ئۇ ئەنسىرىگەن خەۋەر يەنى ئامېرىكىنىڭ شېربول يېرىم ئارىلىنىڭ غەربىي قانىتىغا ھۇجۇم قىلغانلىقى ئاڭلاندى. چۈشتىن كېيىن سائەت 11 دە ئۇ ئەيىبلەش تەلەپپۇزى بىلەن ئىئودېلغا:

— ئۇلار ناھايىتى ئىشەنچىلىك ھالدا ئۇ يەرگە يېتىپ بارغانلىقىنى دېيىشۋاتىدۇ. ئۇلار زادى يېتىپ باردىمۇ — يوق؟ — دېدى.

— يېتىپ باردى، — دېدى بۇ گېنېرال ئىقرار قىلىپ.

غەربىي سەپنىڭ ئەھۋالى شۇنچىلىك ناچار ئىكەن، شەرقىي سەپنىڭچۇ؟ گىتلېر تاپشۇرۇۋالغان مەلۇماتلاردىن قارىغاندا، سوۋېت ئارمىيىسى سېۋاستوپولنى ئىشغال قىلىۋالغاندىن باشقا كۆپ جايلارنى ئالالمىغانىدى. ئۇلار گېرمانىيىنىڭ شەرقىي ئۇرۇش سېپىنى بۇزۇپ تاشلاپ، نورماندىيىدىكى ئۇرۇشقا ياردەم بېرەلمىسىمۇ، ئەمما ستالىن يازلىق ھۇجۇمنى ئۇنچىلىك ئۇزۇنغا سوزۇۋەتمەيتتى، مەسىلە ئۇنىڭ ئەمدى نەگە ھۇجۇم قىلىشىدا

ئىدى.

مايدا، گىتلېر كېۋر ئارقىلىق دۇشمەن ئارمىيىسىنىڭ ئاساسلىق كۇچىنى چارلاپ بىلگەنىدى، كېۋر مودېلىنىڭ شىمالىي ئوكرائىنا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئاپرېلدا ياردەمگە بارغان چاغ ئىدى. مودېل مايدا مۇشۇ جايغا ھۇجۇم قوزغىماقچى بولغانىدى، مۇشۇ مەقسەت ئۈچۈن ئۇنىڭغا 56 ـ برونېۋىك دىۋىزىيىسى «ۋاقىتلىق» ئاجرىتىپ بېرىلگەنىدى. 11 ـ ئىيۇلدا گىتلېر كېۋر ھۇجۇمىنى بىكار قىلىۋەتتى. چۈنكى ئۇ دىۋىزىيىلەرنى نورماندىيىگە يۆتكەشكە توغرا كەلگەنىدى. ئەگەر سوۋېت ئارمىيىسى ھۇجۇم قىلىپ قالسا، 800 ئىنگلىز مىلى كېلىدىغان چەمبىرەكسىمان مۇداپىئە لىنىيىسىنى پەقەت مارشال بولىشىنىڭ 37 دىۋىزىيىسى قوغداشقا توغرا كېلەتتى.

روسىيە ئالدىنقى سېپىدىكى بارلىق سىمسىز تېلېفون ـ تېلېگراممىلار خۇددى گاچىدەك تىلسىز بولۇپ قالدى. گىتلېر ئۆزىنىڭ پەرىزى بويىچە ستالىن ھازىر پۈتۈن كۈچى بىلەن مەركىزي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە ھۇجۇم قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلايتتى، ئەمما 5 ـ ئاي پۈتۈن بىر ئاي ئىچىدە گېنېرال زىيتزلېرنىڭ شەرقىي ئاخبارات تارماق ئىدارىسىنىڭ مۇتەخەسسىسلىرى بولسا، مودېلنىڭ شىمالىي ئوكرائىنا گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ ئۇدۇلىدا تۇرۇۋاتقىنى سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ ئاساسلىق كۈچى، دەپ بىلىپ كەلگەنىدى. گىران 13 ـ ئىيۇل كۈنى، گەرچە ئاخباراتتا شۇنداق دېيىلسىمۇ، لېكىن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ياردەمگە كېلىۋاتقان قوشۇنلىرى ئۇ جايدىن مەركىزي رايونلارغا قاراپ يۆتكىلىۋاتىدۇ دەپ كۆرسەتتى. ئەتىسى گېنېرال زىيتزلېر بىلەن ئۇنىڭ ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى خۇسنگې بۇ قاراشلىرىنى يەنە بىر قېتىم تەكىتلەپ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ ئاساسىي كۈچى بىرىنچى بولۇپ گېرمانىيىنىڭ ئاساسلىق

كۆچى — مودېلنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىگە تېگىش قىلمىدۇ، دېگەن قارارغا كېلىشتى.

زېيتزلېر بىر - بىرىگە قارىمۇ قارشى قاراشلارنىڭ بىرىنمۇ قوبۇل قىلمىدى. 17 - ئىيۇن كۈنى، ھاۋا ئارمىيىسى قوماندانلىق شتابى ئۇنىڭغا تېلېفون بېرىپ، قىزىل ئارمىيىنىڭ سمولېنسكنى ئەتراپىدا ھۇجۇم قوزغاش ئالدىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى خەۋەر قىلدى. تېلېگراممىدا تەرجىمە قىلىندىغان بىر خادىم ئەسىرگە چۈشۈپ، ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ ئۇچ چوڭ ئەترىتىنىڭ قىرىمدىن سمولېنسكىگە يۆتكەپ كېلىنگەنلىكىنى؛ 4 مىڭ 500 ئايروپلاننىڭ مەركىزي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە ئۇشتۇمتوت ھۇجۇم قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى پاش قىلىپ قويدى. گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئۇ يەردىكى ھۇجۇمى ئەمەلگە ئاشماي، نەتىجىدە، سوۋېت ئىتتىپاقى ئۇ يەردىكى قىسىملىرىنى سمولېنسكىغا يۆتكەپ، ئۇ يەردىكى 9 - ۋە 4 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنىڭ ئەدىبىنى بەرمەكچى بولۇۋاتاتتى. 18 - ۋە 19 - ئىيۇن كۈنلىرى گېتلېر ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ 4 - كورپۇسىنى گېمىئېردىكى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنى بومباردىمان قىلىشقا بۇيرۇدى. ئۇنىڭ بۇ قىسمىنى نورماندىيىگە يۆتكەشكە ئۇنىمىغىنىنىڭ سەۋەبىمۇ مۇشۇ ئىدى. 20 - ئىيۇنغىچە زېيتزلېر سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى ھۇجۇم نىشانىنى مودېلنىڭ ئارمىيىسىگە قارىتىقان دەپ كەلدى، گېتلېر بولسا ئۇنىڭ بۇ قارىشىغا پىسەنتىمۇ قىلمىدى. ئەتىسى ھاۋا ئارمىيىسى: «ئومۇمىي پەرەزدىن قارىغاندا، مەركىزي گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىگە قارىتىلغان ھۇجۇم ئەتە باشلىنىدۇ.» دېگەن مەزمۇندا بىر ئۇقتۇرۇش تاپشۇرۇۋالدى. 22 - ئىيۇن كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە گېتلېر ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ 6 - كورپۇسىغا پۈتۈنلەي ئۇرۇش ھالىتىگە ئۆتۈپ، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بولىدىغان ھۇجۇمغا تەييارلىق كۆرۈش توغرۇلۇق بۇيرۇق

چۈشۈردى.

22 - ئىيۇن كۈنى، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ ھۇجۇمى ئالداش ئۇسۇلى بىلەن ئاستا - ئاستا باشلاندى. دەسلەپتە ئۇلار بىرنەچچە رۇتا بىلەن ھۇجۇم باشلاپ ۋېتپوسكىنىڭ ئىككى قانىتىدىن ئازراق يوچۇق ئاچتى. زېيتزلېر يەنىلا گىتلېرنىڭ دىققىتىنى جەنۇب بىلەن شىمالىي ئوكرائىنا گۇرۇپپىسىغا تەرىپىدىن كېلىدىغان خەتەرگە بۇراش خىيالىدا ئىدى. سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ تانكىلىرى ئاشۇ ئىككى يوچۇقتىن كىرىشكە باشلىدى. ئۇ چاغدا ھاۋا ئارمىيىسى 6 - كورپۇسنىڭ ئاران 40 ئايروپىلانى بار ئىدى. بىر ئاي ئىلگىرى گىتلېر قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى بوسىشنى مىنىسكىدىكى مەركىزىي گۇرۇپپىسىغا ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابىدىن چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ سېپىنى مەھكەم قوغداشنى، بولۇپمۇ ۋېتپوسكى، ئورشا، موگىلىيوۋ، بوبۇلېيىسكىنى قاتارلىق مۇھىم ئورۇنلارنى ئاخىرقى بىر ئەسكەر قالغىچە قوغداشنى تاپشۇردى. لېكىن 25 - ئىيۇندا، سوۋېت قىزىل ئارمىيىسى 4 - كورپۇس بىلەن 9 - كورپۇسنىڭ كۆپ قىسىم كۈچىنى يوقاتتى. نەتىجىلار شۇ چاغدىلا سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ بۇ قېتىمقى ھۇجۇمىنىڭ كۆلىمىنىڭ قانچىلىكلىكىنى چۈشەندى. گىتلېر بۇ ئاپەتتىن قۇتۇلۇپ كېتەلەيدىغانلىقىغا ئىشىنىپ، زېيتزلېر بىلەن بوسىشنىڭ، ئۇلگۇرەلەيدىغان ئەھۋال ئاستىدا ئۇ «قورغانلار» دىن ۋاز كېچىش پىلانىنى رەت قىلدى. نەتىجىدە بوسىش مۇداپىئە لىنىيىسىدىكى ئالتە دۈزىيىسىدىن ئايرىلىپ قالدى. ئۇ ئاخىر بولالماي شىمالىي گۇرۇپپىسىغا ئارمىيىسىنى ۋە ئۇلاردىن قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش ئۈچۈن چېكىنىشكە بۇيرۇق قىلدى. ھەمدە بۇ قېتىمقى بۇ مەغلۇبىيەتنى بوسىشنىڭ قوماندانلىقىنىڭ ئاجىزلىقى ۋە ئۇرۇشقا بولغان نارازىلىق كەيپىياتىدىن كېلىپ چىقتى دەپ قارىدى، گىتلېرمۇ ئۇنىڭ بۇ

قارشىغا قوشۇلۇپ، ئىككىنچى كۈندىن كېيىن، ئۇرۇشتا يېڭىلگەنلىكىنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئۇنى خىزمىتىدىن ئېلىپ تاشلىۋەتتى.

1944 - يىل 26 - ئىيۇندىن كېيىن، گىتلېر ئۇدا بىرنەچچە كۈن قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى فون كلوگنى يېنىغا چاقىرتىپ، ئۇنىڭغا VI ناملىق دەھشەتلىك ئۇچار بومبىنى تونۇشتۇردى ۋە ئۆزىنىڭ ستراتېگىيىلىك مەقسىتىنى چۈشەندۈردى. دۈشمەننىڭ 250 ئايروپلانى ھەر كۈنى VI ناملىق ئۇچار بومبا بازىسىنى چارلاپ يۇرۇۋاتاتتى. گىتلېر قالايمىقانچىلىق پەيدا قىلىش ئۈچۈن، ئۇچار بومبىلىرىنى دۈشمەن ئايروپلانلىرىنىڭ رەڭگىدە ئالا بالداق قىلىپ سىرلاشنى بۇيرۇدى. 26 - ئىيۇندا، داۋەدن بىلەن لوندوننى بومبارداىمان قىلىشنى كۈچەيتىش ۋە شۇ ئارقىلىق ئىتتىپاقداش ئارمىيىنى پا - دې - كالى بوغۇزىدا ئىككىنچى قېتىم ئاپەت خاراكتېرلىك ھۇجۇم قوزغاشقا مەجبۇرلاش ئارزۇسىدا بولدى. ھاۋا ئارمىيىسى قوماندانلىق شتابى ئۈچقۇر بومبىدىن 250 نى ئىشلەشنى ئوتتۇرىغا قويغاندا، گىتلېر ئۇ سانىنى 10 ھەسسە ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلدى. بۇنىڭ بىلەن ئەنگلىيە يەنە بىر قېتىم زور ئاپەتكە دۇچ كەلدى، كىشىلەر بۇ ئاپەتنى 1940 - يىلدىكىدىنمۇ دەھشەتلىك بولدى دېيىشتى.

گىتلېر ماختىنىپ كلوگقا 1 - دۈنيا ئۇرۇشىدا پارىژغا تاشلىغان پۈتۈن بومبىنىڭ كۈچىنى يېغىپ كەلسە بىر VI ناملىق داۋەدىنىڭ كۈچىگە يەتمەيدىغانلىقىنى ئېيتىپ «بىز بۇ ئۈچقۇر بومبىنى ئىجاد قىلىپ ئادەم ۋە ئايروپلانلارنى كۆپ تېجەپ قالدۇق، ئۇنىڭغا يېقىلغۇمۇ كەتمەيدۇ.» دېدى.

رۇندستېد روممېلنىڭ قوماندانلىق شتابىدىن ئادەمنى ئۇمىدسىزلەندۈرىدىغان بىر خەۋەرنى ئەۋەتتىپ، ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ 30 دىۋىزىيىسىنىڭ نورماندىيىدە قۇرۇقلۇقتا

چىققانلىقىنى، يەنە 67 دىۋىزىيىسىنىڭ ئەنگلىيىدە تەييارلىقتا تۇرغانلىقىنى مەلۇم قىلدى. بۇ ئەھۋال پا ـ دې ـ كالې بوغۇزىنى ساقلاۋاتقان سارموئىننىڭ 15 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ كۆچمىنىڭ قىلچە ئاجىزلاشمىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرەتتى. گىتلېر ئاخىر رۇندستېد بىلەن رومېلنىڭ «ئاچچىق ھۆكمى» — شېربۇر يېرىم ئارلىدىكى ئامېرىكا قوشۇنلىرىغا ھۇجۇم قىلغىلى بولمايدۇ، دېگەن قارىشىغا قوشۇلۇشقا مەجبۇر بولدى. 29 ـ ئىيۇل كۈنى فرانسىيەدىكى گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ مۇداپىئەگە ئۆتۈشىگە ئاخىر قوشۇلغانمۇ بولدى.

29 ـ ئىيۇلدا، گىتلېر گېنېرالىلىرىغا غەلىبە قازىنىشنىڭ ئالدىنقى شەرتى ئۈستىدە كۆپ سۆزلىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن دېڭىز بويلىرىدىكى دۈشمەن ھەربىي پاراخوتلىرىنى قوغلۇۋېتىش ياكى سۇغا چۆكتۈرۈۋېتىش، ئۇلارنىڭ ترانسپورت پاراخوتلىرىنى قۇرۇقلۇققا يولاتماسلىق كېرەك ئىدى. گىتلېر دېڭىز ياقىلىرىدىكى سۇ ئىچىگە قۇدرىتى كۆچلۈك يېڭى مەخپىي سۇ مىنالىرىنى ئورنىتىش تەكلىپىنى بەردى. «پۈتكۈل ترانسپورت پاراخوتلىرىنى سۇغا چۆكتۈرۈۋېتىش، ئۇلار يۈكلىرىنى چۈشۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئەسكەرلىرى بىلەن قورال ـ ياراقلىرىنى بىر ـ بىرلەپ يوقاتقانغا قارىغاندا كۆپ ياخشى.» دېدى ئۇ. ئۇ يەنە ئىشلىتىشكە بولىدىغان بارلىق قوراللارنى ھەتتا مەخپىي سۇ مىنالىرى، سىمسىز باشقۇرۇلىدىغان زەربىدار ماتورلۇق قولۇاقلارنى، سۇ ئاستى پاراخوتلىرىنى، VI ناملىق داۋەنلەرنى تولۇق ئىشقا سېلىشنى تەكلىپ قىلدى. ئۇنىڭ ئىككىنچى ئالدىنقى شەرتى ماشىنىلاشقان ترانسپورتنى كۆچەيتىپ، يۇقىرى سەۋىيىدە ماشىنىلاشقان دۈشمەن بىلەن تەڭ ئورۇندا تۇرۇش ئىدى. ئۇچىنچىسى قايتۇرما ھۇجۇم ئىدى. ئۇ تەكلىپ قىلغان قايتۇرما ھۇجۇم ئارقا سەپنىڭ يارىدىمى بولمايدىغان بولسا ئۇزۇنغا بەرداشلىق بېرەلمەيتتى.

گىتلېر شۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن ئىشەنچلىك «ھاۋادىن مۇھاپىزەت قىلىش يولى» بەرپا قىلىشنى، ئۇ يولنى زور تۇرکۈمدىكى زېنىت توپ ۋە ئايروپىلانلار بىلەن مۇھاپىزەت قىلىشنى تەلەپ قىلدى.

گېرىنگ ئۆزىنىڭ گېنېرالىرىنى چاقىرىپ گىتلېرنىڭ غەربىي سەپتە باشقىدىن ھاۋادىكى ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلەش توغرىسىدىكى بۇيرۇقىنى ئىنچىكە تەھلىل قىلىۋاتقان چاغدا، گىتلېر كېنتېلېرگە مارشال رۇندستېدنى ئۆزاق مۇددەتلىك دەم ئېلىشقا چىقىرىۋەتمەكچى بولۇۋاتقانلىقىنى پۇراتقانىدى. ئۇ غەربىي سەپنىڭ بۇ قوماندانلىقىدا بىرەر قېتىممۇ ھەل قىلغۇچ پىلانلارنى قۇرالمىغانلىقىدىن نارازى ئىدى، ئۇنىڭ غەربىي سەپتىكى قوشۇنلىرىنى فرانسۇز خوتۇنلار، ئېسىل تاماق، شېرىن شارابلار كاردىن چىقىرىۋەتتى، رۇندستېدنىڭ قوشۇنلارنىڭ چىرىكلىشىپ كېتىشى، جەڭگىۋارلىقىنىڭ بوشاپ كېتىشلىرى بىلەن كارى بولمىدى، دەپ قارايتتى.

گىتلېرنىڭ بۇ خىل مۇئامىلىسى رۇندستېدنى روھسىزلاندۇرالمىدى، ئەكسىچە ئۇ 1 ـ ئىيۇل كۈنى ئەڭ ئالىي قوماندانلىق شتابىغا تەكلىپ بېرىپ، بىز قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتمەسلىكىمىز كېرەك، كائاندىن ۋاز كېچىپ، دۈشمەن پاراخوتلىرىنىڭ زەربە بېرىش دائىرىسىدىن چىقىپ كەتمىسەك بولمايدۇ، دېدى.

گەرچە رۇندستېدنىڭ بۇ تەكلىپى كۈچسىزدەك كۆرۈنگىنى بىلەن، ئىئودېلنىڭ قارىشىچە، ئۇنىڭ ئۇ تەكلىپى فرانسىيەدىن چېكىنىپ چىقىشنىڭ ئاپەت خاراكتېرلىك تۈنجى قەدىمى ئىدى. ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئىككىلا يول بار ئىدى: بىرى، چېكىنىپ چىقىپ كېتىش، يەنە بىرى، پۈرسەتنى قولدىن بەرمەي ئادەتچە ئېلىشىش، لېكىن گىتلېر رۇندستېدنىڭ ئۇ تەكلىپىنى مۇتلەق قوبۇل قىلمايتتى. ئۇ شۇ كۈنى كەچتە رومېلغا: «ھازىرقى

ئۇرۇش سەپىنى ساقلاپ قېلىش كېرەك. دۇشمەننىڭ ھەرقانداق ھۇجۇملىرىنى قوغداش ئۇرۇشى ۋە قىسمەن قايتۇرما ھۇجۇملار بىلەن باتۇرلارچە ياندۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ.» دېدى. ئارقىدىن ئۆزىنىڭ ئادىيۇتانتى بوگمانىنى رۇندستېدقا كرېست ئوردېنى تەقدىم قىلىشقا ئەۋەتتى. رۇندستېد ئوردېن بىلەن بىللە شۇم خەۋەردىن دېرەك بېرىدىغان سېرىق رەڭ كونۋېرتمۇ تاپشۇرۇۋالىدى، بۇ، ئۇنىڭ ئورنىغا مارشال كلوگنىڭ بارىدىغانلىقىنى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش ئىدى.

ئون يەتتىنچى باب گىتلېر: روممېل ئىمپېرىيىنىڭ ئەڭ مۇنەۋۋەر ئوفىتسېرى ھەم جىنايەتكارى

△ گىتلېر: روممېل ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالسا ئۇنىڭ ۋەتەنگە خائىنلىق قىلغان جىنايىتى يوشۇرۇپ قېلىنىدۇ

△ روممېل خانىم: مېنىڭ ئېرىم گىتلېرغا سادىق ئىدى

△ روممېلنىڭ گىتلېرغا بولغان سادىقلىقى بىلەن خوتۇنىغا بولغان ۋاپادارلىقى ئوخشىشىپ كېتەتتى

△ گىتلېر ئاخىر روممېلغا كەڭ قورساقلىق قىلىشتىن ئۆزگەردى

1944 ـ يىل 14 ـ ئۆكتەبىردە، پۈتۈن دۇنياغا مەشھۇر بىر گېنېرالنىڭ ئۆلۈمى ئاددىي بىر خەۋەر بىلەن جاكارلاندى: مۇسىبەتنامە

1944 ـ يىل 17 ـ ئىيۇل كۈنى، مېنىڭ سۆيۈملۈك ئېرىم، ئوغلۇمنىڭ ئەڭ سادىق دوستى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمىزنىڭ سىردىشى ئېغىر يارىلىنىپ، داۋالاش ئۈنۈم بەرمەي 53 يېشىدا قازا تاپتى.

قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالـــى ئېرۇېن روممېل شەرەپ پولكىنىڭ چەۋەندازى:

زەيتۇن يوپۇرمىقى، قىلىـــچ ۋە بريلىيانت چۇشۇرۇلگەن چەۋەندازلىق كرېست ئوردېنىغا مۇشەررەپ بولغان، شەرەپ بىلەن ياردار بولغۇچىلار ئوردېنى ۋە باشقا تۇرلۇك شان ـ شەرەپلەرگە ئېرىشكەنىدى.

پۈتۈن ئۆمرىنى ۋەتەنگە بېغىشلىغانىدى.

پۈتۈن ئائىلە ـ تاۋابئاتلىرى ئۇنـــــۇغا چوڭقۇر تەزىيە بىلدۇرىمىز.

لوس ماريا روممېل

تەزىيەنامىنىڭ ئاخىرىغا «ھەرقانداق تەزىيەنامىلەر قوبۇل قىلىنمايدۇ» دەپ يېزىپ قويۇلغان بولسىمۇ، ئۇنـــۇك دەپنە مۇراسىمى ئالاھىدە داغدۇغىلىق بولدى: ناتسىستلار ئۇنـــۇغا دۆلەت بويىچە ماتەم تۇتتى، ناتسىستلارنىڭ نۇرغۇن كاتتىباشلىرى دەپنە مۇراسىمىغا قاتناشتى، مۇراسىمدا گىتلېرنىڭ روممېلغا يازغان تەزىيەنامىسى ئوقۇپ ئۆتۈلدى. گىتلېر ئۇنۇغا ئىنتايىن يۇقىرى باھا بەرگەنىدى.

بىر مەزگىل دەۋر سۈرگەن روممېل ئۆلۈپ كەتتى، ئەمما ئۇنىڭ قانداق ئۆلگەنلىكى تېپىشماق بولۇپ قالدى. ئۇ قانداق ئېغىر يارىلانغان؟ راستتـــــىلا داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي ئۆلۈپ كەتتىمۇ؟ ئۇنىڭ ئۆلۈمى بىلەن گىتلېرنىـــــڭ زادى قانداق مۇناسىۋىتى بار؟ ئۇنىڭ ئۆلۈمى يېقىندا يۈز بەرگەن گىتلېرنى قەستلەش ۋەقەسى بىلەن مۇناسىۋەتلىكمۇ ـ ئەمەس؟

شۇ چاغدىكى ئىشلاردىن خەۋىرى بار نۇرغۇن ئادەملەرنىڭ ئەسلىمىلىرى ۋە تەتقىقات خادىملىرىنىڭ تىرىشچانلىقلىرى بىلەن بۇ تېپىشماق تېزلا يېشىلدى. روممېل ئېغىر يارىلىنىـــــپ، داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي ئۆلۈپ كەتكەن ئەمەس، بەلكى گىتلېرنىڭ

مەجبۇرلىشى بىلەن ئۆلگەن. شۇ چاغدىكى ئەھۋال مۇنداق:
1944 ـ يىلى 17 ـ ئىيۇل چۈشتىن كېيىن سائەت ئالتىدە، فرانسىيە ئالدىنقى سەپىدە گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئىتتىپاقداش ئارمىيە بىلەن قىلىۋاتقان ئۇرۇشىغا قوماندانلىق قىلىۋاتقان روممېل ئالدىنقى سەپنى كۆزدىن كەچۈرۈپ ماشىنىسى بىلەن قايتىپ كېلىۋاتقاندا، ئۇشتۇمتۇت ئەنگلىيىنىڭ ئىككى ئايروپىلانى كېلىپ قېلىپ ئۇنىڭ ماشىنىسىنى ئوققا تۇتتى، روممېلنىڭ باش سۆڭىكى يېرىلغان، ئىككى چېكىسىنىڭ ئىككى يېرىگە ئوق تەگكەن، سول كۆزىمۇ يارىلىنىپ مېڭىسى قانتىق سىلكىنىپ كەتكەنىدى. دوختۇرلار ئۇنى شۇ چاغدىلا ئۆلۈپ كېتىشى مۇمكىن دەپ پەرەز قىلىشقانىدى. ئىككى سائەتتىن كېيىن، ئۇنىڭغا مەسئۇل دوختۇر غەربىي سەپ گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى كلۇگقا روممېلنىڭ ھازىرغىچە ھوشسىز يېتىۋاتقانلىقىنى، 1945 ـ يىلى كىرگىچە مۇشۇ ھالەتتە يېتىشى مۇمكىنلىكىنى خەۋەر قىلدى.

لېكىن، ئۇ دۇنيانىڭ دەرۋازىسىغا يېرىپ بولغان روممېل ئۆلمەكتە يوق، ئەكسىچە مۆجىزە يۈز بېرىپ، بارا ـ بارا ياخشىلىنىشقا باشلىدى. 18 ـ ئىيۇل كۈنى ئۇنىڭ سىزىملىرى ئەسلىگە كەلدى، 22 ـ ئىيۇلدا ئورنىدىن تۇرۇپ ئولتۇرالايدىغان بولۇپ، شتاب باشلىقى سېپىدىلىنىڭ يېقىندىكى جەڭ ئەھۋالىدىن بەرگەن مەلۇماتىنى ئاڭلىدى ۋە بەزى يوليورۇقلارنى بەردى. 1 ـ ئاۋغۇست كۈنى، ئىنگلىزلارنىڭ روممېل ئۆلدى دېگەن تەشۋىقاتىغا رەددىيە بېرىش ئۈچۈن، ھەربىي كىيىملىرىنى كىيىپ پارتىزدا مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىنى ئاچتى. يىغىندا مۇخبىرلارغا: «ئىنگلىزلار مېنى خاتا تونۇپ قالغان ئوخشايدۇ، ئۇلارنىڭ مېنى ئۆلدى دەپ تەشۋىق قىلىشلىرى بىرىنچى قېتىم ئەمەس، ئەمما مەن ئۆلمىدىم، ئۇنداق ئاسانمۇ ئۆلمەيمەن.» دېدى.

8 ـ ئاۋغۇستتا ئۇ يۇرتى ھېرلىنگىنگە قايتىپ ھېرىپ داۋالاندى. ئىككى ئايدىن كېيىن، يەنى 12 ـ ئۆكتەبردە ئۆزىنىڭ ماشىنىسىنى مۇستەقىل ھەيدەپ 50 ئىنگلىز مىلى يىراقلىققا بارالايدىغان بولدى. ئۇ سالامەتلىكىنىڭ شۇنچىلىك تېز ئەسلىگە كەلگەنلىكىدىن خۇشال بولۇپ ۋە تېز ئارىدا ئالدىنقى سەپكە قايتىپ ھېرىپ قوماندانلىق ھوقۇقىنى قايتا قولغا ئېلىشنى ئويلاپ يۇرگەن كۈنلەردە، ھېرلىندىكى «دەپنە ئىشلىرى تەتقىقات ئورنى» ئاللىبۇرۇن «روممېلنى مارشال يەرلىكىدە قويۇش» پىلانىنى تۈزۈپ، پەقەت ۋاقتى بىلەن ئورنىنىلا بوش قالدۇرغانىدى، قەبرىسىگە قويۇلىدىغان ئالاھىدە گۈلچەمبىرەكمۇ ھېرلىندىن ئۇنىڭ يۇرتىغا ئېلىپ كېلىنگەنىدى. دېمەك، روممېلنىڭ ئۆلىدىغان ۋاقتى يېتىپ كەلگەنىدى.

14 ـ ئۆكتەبردە، روممېل ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان ئافرىقا ئارمىيىسىنىڭ فورمىسىنى كىيىپ، ئوردىنلىرىنى تاقاپ خۇشال ھالدا ھېرلىندىن كەلگەن ئىككى گېنېرالنىڭ ئالدىغا چىقتى. ئاخشام ئۇ تېلېفوندا فىئورېرنىڭ ئۇنىڭغا «قايتا خىزمەتكە تەيىنلەش» ئىشىنى مەسلىھەتلەشكەنلىكى گېنېرال ۋىلھېلم بۇرگدورفنى ئەۋەتكەنلىكى توغرۇلۇق ئۇقتۇرۇش ئاڭلىغانىدى.

چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە ئېگىز بوي، قىزىل يۈز گېنېرال ۋىلھېلم بۇرگدورف بىلەن گىتلېرنىڭ ئادیوتانتى گېنېرال ئېرنىست مايسېل روممېلنىڭ ئۆيىگە كەلدى. ئۇلار بىردەم ئۇياق ـ بۇياقنىڭ گەپلىرىنى قىلىشقاندىن كېيىن، بۇرگدورف ھۆكۈمەت ئىشى توغرۇلۇق گەپ باشلىۋىدى، روممېل خانىم بىلەن ئوغلى ئۆزىنى سوراپ قوبۇلخانىدىن چىقىپ كەتتى.

روممېل ئۇلارنى ئۆزىنىڭ كۈتۈپخانىسىغا باشلاپ كىرىپ، ئادیوتانتى ئاردىنجسقا نورمانديە جېڭى توغرىسىدىكى ماتېرىياللارنى تەييارلاپ قويۇشنى بۇيرۇدى. ئۇ بۇرگدورفنى مۇشۇ ئىشنىڭ مەسلىھەتىگە كەلگەن بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ

قالغاندى. روممپل خاتالاشقاندى، بۇرگدورف گەپنى باشلىشى بىلەنلا روممپلنى سوغۇق تەر باستى.

— سىز فىئورېرغا سۇيىقەست قىلغان جىنايەت بىلەن ئەيىبلەندىڭىز، — دەدى بۇرگدورف جىددىي تەرىزدە. ئاندىن مۇناسىۋەتلىك ئادەملەر قەغەز يۈزىدە پاش قىلغان ماتېرىياللارنى ئۇنىڭغا كۆرسەتتى.

ئۇشتۇمتۇت كەلگەن بۇ زەربىدىن روممپلنىڭ ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى، ئۇزۇنغىچە ئىككىلا تەرەپ سۆزسىز جىمجىت ئولتۇرۇپ كەتتى. ئاخىردا روممپل ئامالسىز:

— ماقۇل، بۇ ئاقىۋەتنى ئۆستۈمگە ئېلىپ، ئۆزۈمنى ئۇنتۇپ كېتەي، — دەدى. ئاخىردا يەنە، — بۇ ئىشتىن فىئورېرنىڭ خەۋىرى بارمۇ؟ — دەپ سوردى ئازراق ئۈمىدلىنىپ.

بۇرگدورف بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى ۋە ئۇنىڭ ياشلىنىپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ قويۇپ، فىئورېرنىڭ ئەگەر روممپل ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالسا ئۇنىڭ ۋەتەنگە خائىنلىق قىلغان جىنايىتىنى مەخپىي تۇتىدىغانلىقىنى، گېرمانىيىلىكلەرگە ئۇقتۇرمايدىغانلىقىنى، ئۇنىڭغا خاتىرە مۇنارى تىكلەپ، ئۆلۈمگە مەملىكەت بويىچە ماتەم بېلدۇرىدىغانلىقىنى، ئائىلە - تاۋابئاتلىرىغا چېقىلمايدىغانلىقىنى، خانىمنىڭ مارشال ئۆلچىمى بويىچە تەمىنات ئېلىپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلدۇرگەنلىكىنى ئېيتتى.

— بۇ سىزنىڭ ئىلگىرى ئىمپېرىيە ئۈچۈن كۆرسەتكەن خىزمەتلىرىڭىزنىڭ مۇئەييەنلەشتۈرۈلگىنى، — دەدى بۇرگدورف.

شۇندىلا روممپل ئۆزۈل - كېسىل ئۈمىدسىزلىككە پاتتى.

— سىزنىڭ ماشىنىڭىزنى ھەيدەپ جىمجىت يەرلەردە بىردەم تۇرۇپ كەلسەم بولامدۇ؟ — سوردى ئۇ بۇرگدورفتىن يۇرىكى

قانتىق ئېزىلگەن هالدا، — هازىرچە تاپانچىغا قولۇم بارمايدىغان ئوخشايدۇ.

— مەن بىر دورا ئالغاچ كەلدىم، تۆچ مىنۇتتىلا ئۇنۇمى كۆرۈلىدۇ، — دېدى بۇرگدورف خۇددى روممېلغا جېنىنى ئالىدىغان زەھەر ئەمەس، كېسىلگە شىپا بولىدىغان ئېسىل بىر دورا ئېلىپ كەلگەندەك خاتىرجەم تەلەپپۇزدا. بۇرگدورف شۇ گەپنى قىلىپلا كۇتۇپخانىدىن چىقىپ كەتتى. روممېلمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ خوتۇنىنىڭ ھۇجرىسىغا كىردى. روممېل خانىم ئۇنىڭ چىرايىنىڭ باشقىچە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، كۆيۈنۈپ سورىدى:

— نېمە ئىش ئىكەن؟ فىئورېر سىزنى ئالدىنقى سەپكە بارسۇن دەپتىمۇ؟

— مەن 15 مىنۇت ئىچىدە ئۆلۈشۈم كېرەك.

روممېلنىڭ چىرايىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش يوق ئىدى، تەلەپپۇزىمۇ سوغۇق ئىدى.

— نېمە دەۋاتىسىز؟ — روممېل خانىم ئۇ گەپنى ئاڭلىغان قۇلاقلىرىغا ئىشەنمەي، ھەيران بولۇپ سورىدى.

—فىئورېرنىڭ بۇيرۇقى بىلەن مەن يا زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋېلىشىم، يا بولمىسا سوتقا چۈشۈشۈم كېرەك. ئىككىدىن بىرنى تاللايدىكەنمەن. ستۇلپناگېل، سېپىدلېل، خۇفاكلار 20 - ئىيۇل سۇيىقەستىگە مېنىمۇ چېتىۋاپتۇ، گوديلېرنىڭ تىزىملىكىدە مەن ئۇلار سايلىغان پرىزىدېنت ئوخشايمەن.

ئەر - خوتۇن ئىككىسى بىر - بىرىگە قارىشىپ جىمجىت ئولتۇرۇشۇپ كەتتى. بۇنداق ئەھۋالدا نېمە دېيىشلىرى مۇمكىن؟

ئۇ خوتۇنى بىلەن ۋىدالىشىپ بولۇپ ھەربىي شەپكىسىنى، پەلتوسىنى كىيىدى. ئوغلى مانفرېد بىلەن ئادىيوتانتنى سۈنغان پەلەي بىلەن مارشاللىق ھاسىسىنى ئېلىپ مەردانە قەدەملەر بىلەن دەرۋازىدىن چىقتى ۋە ئۆزىنى ئۇ دۇنياغا ئېلىپ بارىدىغان ماشىنىغا ھېچقانداق تەمتىرىمەي چىقىپ ئولتۇردى.

سائەت بىردىن 25 مىنۇت ئۆتكەندە ئۇ ئۇلمدىكى بىر دوختۇرخانىنىڭ كارىۋىتىدا جىمجىت ياتاتتى، زەھەر ئىچىپ ئاللىبۇرۇن ئۆلۈپ بولغانىدى. ئۇنىڭ مەسئۇل دوختۇرى جەسەتنى يېرىپ تەكشۈرۈپ بېقىشنى ئېيتىۋىدى، بۇرگدورف قەتئىي رەت قىلىپ:

— جەسەتكە تېگىشكە بولمايدۇ، بېرلىن مارشالنىڭ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغان، — دېدى.

شۇنداق قىلىپ، روممېلنىڭ ئاغرىپ ئۆلمىگەنلىكى ئېنىق بولدى، ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆلگەنلىكىمۇ يەنە سىر پېتى قېلىۋەردى: ئۇ گىتلېرنى ئۆلتۈرۈش سۇيىقەستىگە قاتناشقانىدى.

روممېل ئۆلۈشنىڭ ئالدىدىكى ئىشلار ئاشكارىلانغاندىن كېيىن، ئۇ گىتلېرغا قارشى تۇرغان قەھرىمان سۈپىتىدە خەلقنىڭ يۈرىكىدىن ئورۇن ئېلىشقا باشلىدى.

روممېلنى تەتقىق قىلغان ئادەملەرنىڭ قارىشىچە، ئافرىقا ئۇرۇشى مەغلۇپ بولغان ئاشۇ چاغلاردىلا ئۇنىڭ كاللىسىدا گىتلېرغا قارشى بىر خىيال بىخ سۈرۈشكە باشلىغان. شۇ چاغدا ئۇ گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئافرىقىدا قۇتۇلدۇرغۇسىز مەغلۇبىيەتكە يۈزلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگەن، ئەمما گىتلېر ئۇنىڭ ئافرىقا قوشۇنلىرىنى چېكىندۈرۈپ، مىڭلىغان ئادەمنىڭ ھاياتىنى قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش توغرىسىدىكى تەكلىپىگە قۇلاق سالماي، ئەكسىچە «يا غەلبە قىلىش، يا ئۆلۈش كېرەك» دېگەن. روممېل شۇنىڭدىلا گىتلېرنىڭ ئادەملەرنىڭ ھاياتىغا قارىتا شۇ قەدەر يەڭگىللىك بىلەن مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى چۈشەنگەن ۋە كېيىن باشقىلارغا: «مەن يا ئۆلمىدىم، يا غەلبە قىلمىدىم.» دېگەن.

ئۇنىڭدىن باشقا، گىتلېرنىڭ گۆرۈگە نۇتۇپ تۇرۇۋاتقانلارنى ئېتىپ تاشلاش توغرۇلۇق چىقارغان «بىرگە ئون ئىككى» (قارشى تەرەپ بىر ئادەمىمىزنى ئۆلتۈرىدىكەن، ناتسىستلار

قارشى تەرەپنىڭ ئون ئىككى ئادەمنى ئۆلتۈرۈشى كېرەك) دېگەن بۇيرۇقىدىنمۇ ناتسىستلارنىڭ گېرمانىيە خەلقىنىڭ نامى بىلەن قىلغان ئىشلىرىدىن قانتتىق يىرگەنگەن ۋە ئۇ بۇيرۇقنى پۈرلەپ تاشلىۋېتىپ، گىتلېرنىڭ گېرمانىيە خەلقىنى چوڭقۇر ھاڭغا باشلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلغان.

ئۇ نورماندىيە رايونىدىكى قۇرۇقلۇقتا چىقىدىغان دۇشمەن بىلەن ئېلىشىدىغان B گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىقىغا تەيىنلەنگەن چاغدىلا گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ پات ئارىدا مەغلۇپ بولىدىغانلىقىنى پەرەز قىلغان. ۋە 1944 - يىلى ئاپرېلدا گېرمانىيىنىڭ فرانسىيىدە تۇرۇشلۇق ھەربىي ئىشلار باش ۋالىيسى، گېرمانىيىنىڭ گىتلېرغا قارشى تۇرۇش ھەرىكىتىنىڭ داھىيسى گېنېرال فون ستۈلپناگېل بىلەن پىكىر ئالماشتۇرۇپ، قانداق قىلغاندا غەربىي سەپتىكى جەڭنى توختاتقىلى ۋە گىتلېرنىڭ ناتسىستلار ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇۋەتكىلى بولىدىغانلىقى توغرۇلۇق تەھلىل يۈرگۈزگەندى. ھەتتا ئۇلار ئېزىنىخاۋېر بىلەن مونتگومېرىنىڭ تىنچلىق تەلىپىنى قوبۇل قىلمۇ تەييارلىق قىلىشقاندى. بۇ خىل تىنچلىق سۆھبىتىنىڭ ئاساسى، ئىتتىپاقداش ئارمىيىلەر گېرمانىيىنىڭ شەھەرلىرىنى بومبارداىمان قىلىشنى توختاتسا، گېرمانىيە ئارمىيىسى غەربىي سەپتىن شەرقىي سەپكە بارىدىغان، ئۇ يەردە كۆچمە مەركەزلەشتۈرۈپ، رۇمىنىيە، لېۋېرپول، ۋېسلا دەريالىرىنى لىنىيىلىرىدە سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى بىلەن جەڭ قىلىپ، ئامېرىكا، ئەنگلىيىلەر بىلەن بىللە «غەرب مەدەنىيىتى» نى ساقلاپ قېلىش ئىدى. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، روممېل ئىشەنچلىك بىر بروننېۋېك قىسمىنىڭ كۆچى بىلەن گىتلېرنى قولغا ئېلىپ سوتقا تاپشۇرۇش تەكلىپىنى بەرگەن. ئۇ يەنە گىتلېرنى بىر يوللا ئۆلتۈرۈۋېتىشنى ئۈمىد قىلمىغان، ئۇنداق قىلىدىغان بولسا، ئەكسىچە گىتلېرنى مۇرادىغا يەتكۈزۈپ قويىدىغان ئىش

بولاتتى.

يۇقىرىدىكى پىلانى ئىشقا ئاشىمىغان بولسىمۇ، ئەمما روممېل ئىتتىپاقداش ئارمىيە نورماندىيىدە قورۇقلۇقتا چىققاندىن كېيىن گېستاپىغا ئۇلتىماتۇم تاپشۇرۇپ، دەررۇ تىنچلىق سۆھبىتى ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلغان.

يۇقىرىدىكى روممېلنىڭ گېستاپىغا قارشى تۇرغانلىقى توغرىسىدىكى پاكىتلارنىڭ كۆپچىلىكى شۇ ئىشلارنىڭ ئۇستىدە بولغان ئادەملەرنىڭ ئاغزىدىن ئېلىنغان. بولۇپمۇ ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى شتاب باشلىقى ھەم يېقىن دوستى، ياردەمچىسى سېپىدىلىنىڭ ئۇ ھەقتە ئېيتقانلىرى كۆپ بولۇپ، بۇ، خەلقلەرنى تېخىمۇ ئىشەندۈرگەن. ئۇنىڭدىن باشقا، روممېلنىڭ ناتسىستلار پارتىيىسىگە ئەزا بولمىغانلىقى ۋە ناتسىستلارنىڭ بەلگىسى بولغان سېرىق ئىزناكنى تاقىمىغانلىقى كىشىلەرنى روممېلنىڭ گېستاپىغا قارشى قەھرىمان ئىكەنلىكىگە تېخىمۇ ئىشەندۈرىدۇ.

لېكىن، روممېلنىڭ ئۆيىدىكىلىرى، خوتۇنى بىلەن ئوغلىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ناتسىستلار تېخى ئۇزۇل ـ كېسىل تۇگەشمىگەن چاغلاردا ياكى 2 ـ دۇنيا ئۇرۇشى ئاياغلاشقاندىن كېيىن بولسۇن، گېستاپىغا قارشى سۇيىقەستلەرنىڭ ھەممىسى نومۇسسىزلىق، ئۇنىڭغا ھەرگىز يول قويۇشقا بولمايدۇ. گېستاپىغا سادىق بولۇش روممېلنىڭ مارشاللىق ئەڭ مۇھىم بىر بۇرچى ئىدى، دەپ قارىغان. 1945 ـ يىلى 9 ـ سېنتەبىر كۈنى روممېلنىڭ خانىمى تۇۋەندىكى مەزمۇندا بىر بايانات‌نامۇ ئېلان قىلدى:

«روممېلنىڭ نامىنىڭ پاكلىقىنى، شان ـ شۆھرىتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، مەن تۇۋەندىكىلەرنى جاكارلايمەن: مېنىڭ ئېرىم (1944 ـ يىلى) 20 ـ ئىيۇل سۇيىقەستىنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ياكى ئۇلتۇرۇش ھەرىكەتلىرىنىڭ ھېچقايسىسىغا ئارىلاشمىغان. مېنىڭ ئېرىم ئىزچىل ھالدا

ئوچۇق ـ ئاشكارا بولۇپ كەلگەن، ئۆزىنىڭ قاراشلىرىنى، ئارزۇلىرى ۋە پىلانلىرىنى ئەڭ ئالىي رەھبەرلىككە، گەرچە ئۇلار ئۇنىڭ ئۇنداق قىلىشىنى خالىمىسىمۇ، مەلۇم قىلىپ تۇرغان.»

رومېل خانىمنىڭ بۇ بايانىنى بىلەن، رومېل زادى گىتلېرغا قارشى تۇرغان قەھرىمانمۇ ـ ئەمەس، دېگەن بۇ گۇمان ئۇزۇنغىچە يېشىلمەي كەلگەنىدى.

ئۇنداق بولسا، بۇ ئىشنىڭ ھەقىقىتى زادى قانداق؟

رومېل زادى گىتلېرغا قارشىمىدى؟ دېگەن بۇ مەسىلىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئۇنىڭ مىجەز ـ خۇلقىنى، خاراكتېرىنى بىلىش كېرەك. تۆۋەندىكى كىچىككىنە بىر ۋەقە ئۇنىڭ مىجەز ـ خاراكتېرىنى تولۇق ئېچىپ بېرەلىشى مۇمكىن.

1944 ـ يىل، ئىتتىپاقداش ئارمىيە نورماندىيەدىن قۇرۇقلۇققا چىقىشتىن بىرنەچچە ھەپتە ئىلگىرى، رومېل فرانسىيىدە ئالدىنقى سەپتە قىسىملارنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈۋاتاتتى. يول ئۈستىدە دائىم گېرمانىيىلىك ئايالالار قوشۇنى گېرمانىيە جەڭچىلىرى ئۈچۈن ئاچقان مېھمانخانىلارغا چۈشۈپ، شۇ يەردە دەم ئېلىپ ئۆتەتتى. ئۇ كەلگەندىن كېيىنلا مېھمانخانىدىكى قىزلار ئۆزلىرىنى قويىدىغان جاي تاپالماي، ئۇنىڭغا يېقىنلىشىشقا ھەرىكەت قىلاتتى. قاش ـ كۆزلىرىنى ئوينىتىپ ئۇنىڭغا ئەركىلىشىپمۇ قوياتتى. رومېل ئۇلارغا دائىم سوغۇق مۇئامىلە قىلاتتى. لېكىن ئۇ گرانت تاش ئەمەس ـ دە. ئاخىر بىر كۈنى چىرايلىق قىزلارنىڭ ناز ـ خۇلقلىرى ۋە فرانسىيىنىڭ ئەتىرىنىڭ ئۆتكۈر خۇش ھىدى بىلەن ئۇنىڭ ھېسسىياتىدا ئۆزگىرىش پەيدا بولۇشقا باشلىدى. لېكىن رومېل يەنىلا رومېل ـ دە. ئۇ 1917 ـ يىلى خوتۇنى لوس بىلەن توي قىلغاندا، ئۇنىڭغا مەڭگۈ سادىق بولۇپ ئۆتىمەن، دەپ بەرگەن قەسىمىنى ئۇنتۇمىغانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ غەلىتە مىجەزى ئۇنى ئۇ قەسىمىنى ئۇنتۇماسلىق، كۆز ئالدىدىكى

بۇ گۇزەللەرنىڭ قىلتىقىغا چۈشمەسلىككە ئاگاھلاندۇرغاندەك بولۇپ، ئورنىدىن دەس تۇرۇپلا ئۆيدىن چىقىپ، ساپيورلار قوشۇنىنىڭ قوماندانى گېنېرال ۋىليام مېس بىلەن بىللە يولغا چىقىپ كەتتى. روممېل كېتىۋېتىپ، ئەستايىدىل تۇردە مېسقا: «بىلەمسىز، مېس، بەزى قىزلار شۇنچىلىك چىرايلىق ئىكەنكى، ئۇلارنىڭ دامىغا چۈشۈپ كەتكىلى تاسلا قالدىم» دېدى.

روممېلنىڭ گىتلېرغا بولغان ھېسسىياتىمۇ ئادەتتىكىدەك ئەمەس ئىدى، بولۇپمۇ ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ شەپقەتچىسىدەك مۇئامىلە قىلاتتى.

روممېل تاسادىپىي بىر ئىش بىلەن گىتلېرنىڭ كۆزىگە چۈشۈپ قالغانىدى. 1936 ـ يىلى سېنتەبردە، پولكوۋنىك روممېل گىتلېرنىڭ مۇھاپىزەت قىسمىنىڭ كوماندىرى بولۇپ، ناتسىستلارنىڭ مۇھىم يىغىنلىرىنىڭ قوغداش خىزمىتىنى ئىشلەيتتى. بىر كۈنى تۇيۇقسىز گىتلېرنىڭ سىرتقا سايا‌ھەت قىلىپ چىققۇسى كېلىپ قېلىپ، روممېلغا، مەن بىلەن پەقەت ئالتىلا ماشىنا بىللە بارسۇن، دېدى. بۇ بۇيرۇق ناھايىتى ئاددىي بولسىمۇ، لېكىن ئورۇندىماق قىيىن ئىدى، چۈنكى شۇ كۈنلەردە يۇقىرىقى تەبىقىلەرنىڭ ئىچىدە كىمنىڭلا بولسۇن، ئۆزىنىڭ كۆرۈستىش ئۈچۈن گىتلېر بىلەن بىللە سىرتلارنى ئايلىنىپ كەلگۈسى كېلەتتى. شۇڭلاشقا گىتلېرنىڭ بۇيرۇقىنى ئورۇندىماق ھەقىقەتەن قىيىن ئىدى. لېكىن ئەزەلدىن كەسكىن ۋە تەدبىرلىك روممېل بۇ نازۇك ئىشنى پەۋقۇلئادده بىر چارە بىلەن بىرتەرەپ قىلماقچى بولدى.

شۇ كۈنى گىتلېرنىڭ ماشىنىسىنىڭ كەينىدىن ماڭغان ماشىنىلارنىڭ ئالدىدىكى ئالتە ماشىنا ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن، روممېل يول ئوتتۇرىسىدا تۇرۇۋېلىپ، قالغان ماشىنىلارنىڭ بىرىنىمۇ ئۆتكۈزمەي، ھەممىسىگە قايتىپ كېتىشنى بۇيرۇدى.

روممېلنىڭ ھېچكىمنىڭ خىيالىغا كەلمىگەن بۇ قىلىقى

قالغان ماشىنىلاردا ئولتۇرغان ناتسىستلارنىڭ مۇھىم ئەربابلىرىنىڭ قاتتىق ئاچچىقىنى كەلتۈردى. گىتلېرنىڭ ماشىنىسى بىلەن قالغان ئالتە ماشىنا ئۇزاپ كېتىۋاتاتتى، بۇنى كۆرۈپ ئۇلار ھەدەپ قوللىرىنى شىلتىيتى، سىگنال بېرەتتى، لېكىن روممېل زادىلا ئۇلارغا يول بەرمەيتتى. ئۇ كاتتا ئەربابلار ماشىنىلىرىنىڭ دېرىزىدىن باشلىرىنى چىقىرىشىپ: «نېمىدېگەن باشباشتاق نېمىسەن، پولكوۋنىك، بۇ ئىشىڭنى بىز چوقۇم فىئورېرغا ئېيتىمىز، شۇ چاغدا كۆرىدىغىنىڭنى كۆرىسەن» دەپ توۋلىشىپ كەتتى.

«ئەپەندىلەر، ھەرقانچە ۋارقىرىساڭلارمۇ ئەھمىيىتى يوق، مەن ئالدى تەرەپتىكى يولنىڭ ئېغىزىغا ئىككى تانكىنى تۇرغۇزۇپ قويدۇم، ھېچقايسىڭلار ئۆتەلمەيسىلەر» دېدى روممېل قىلچە تەۋرەنمەي.

ناتسىستلارنىڭ ئۇ كاتتىباشلىرى دېگەندەك، روممېلنىڭ ئۇستىدىن گىتلېرغا ئەرز قىلىشتى، بۇ ئەھۋال گىتلېرنىڭ دېققىتىنى قوزغاپ، شۇ كۈنلا روممېلنى چاقىرتىپ كۆرۈشتى. لېكىن ئەرز قىلغۇچىلارنىڭ ئويلىمىغان يېرىدىن، گىتلېر ئۇنى ئەيىبلىمەكتە يوق، ئەكسىچە بۇيرۇقنى قەتئىي ئېغىشماي ئىجرا قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇنى ماختىدى ۋە شۇنىڭدىن كېيىن كۆزگە كۆرۈنۈپ كەتمەيدىغان بۇ پولكوۋنىكقا دېققەت قىلىدىغان بولدى.

ئۇزۇن ئۆتمەي، روممېل يازغان «پىيادە ئەسكەرلەرنىڭ ھۇجۇمى» ناملىق بىر كىتابچە نەشر قىلىندى. بۇ ئۇنىڭ ھەربىي مەكتەپتە دەرس ئۆتكەنده سۆزلىگەن دەرسلىكلەردىن رەتلەپ چىقارغان كىتابى ئىدى. بۇ كىتاب نەشر دىن چىقىپلا بازار تېپىپ كەتتى، گىتلېرمۇ بۇ كىتابقا قىزىقىپ قېلىپ، پىيادە ئەسكەرلەر دەرسلىكىگە ئائىت ئەڭ ياخشى كىتاب، دەپ ماختىدى، شۇنىڭدىن كېيىن روممېلنىڭ ئىسمى ئۇنىڭ كاللىسىغا چوڭقۇر ئورناپ كەتتى. گىتلېرنىڭ ئەتىۋارلىق ئادىمى شىلاخنى (بۇ

ئادەم 500 مىڭ ئادەملىك «گىتلېر ياشلار ئىتتىپاقى» نىڭ داھىيسى. ياشلارغا نائىستلارنىڭ پەلسەپە ئىدىيىسىنى سىڭدۈرۈشتە خىزمەت كۆرسەتكەچكە، گىتلېرنىڭ ئالاھىدە ئىشەنچىسىگە ئېرىشكەن) ئۆز ئىچىگە ئالغان بىرمۇنچە ئادەملەر ئۇنىڭغا روممېلنىڭ يامان گېپىنى قىلىپ بەرگەن بولسىمۇ، لېكىن گىتلېرنىڭ روممېلنى ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىش قارارىغا قىلچە تەسىر كۆرسىتەلمىدى، ئۇزۇن ئۆتمەي، ئۇ روممېلنى فىئورېرنىڭ چوڭ لاگېرىنىڭ ۋاقىتلىق مۇھاپىزەت قوماندانلىقىغا تەيىنلىدى. كېيىن يەنە گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ باش شتاب باشلىقى ھالدېر قاتارلىق كىشىلەرنىڭ نارازىلىقىغا قارىماي، قىسقىغىنە بىرنەچچە يىل ئىچىدە روممېلنىڭ مەنسىپىنى ئۈست ـ ئۈستىلەپ ئۆستۈرۈۋەردى:

1938 ـ يىلى 25 ـ ئاۋغۇستتا، گىتلېر روممېلنى باش مىنىستىر بىناسىغا چاقىرتىپ، يېپىيېڭى گېنېرال فورمىسىنى ئۆز قولى بىلەن ئۇنىڭغا ھەدىيە قىلدى ۋە ئۇنىڭغا بېرىلگەن گېنېراللىق ئۇنۋانىنىڭ يېڭى يىلدىن باشلاپ كۈچكە ئىگە ئىكەنلىكىنى ئالاھىدە جاكارلىدى.

1940 ـ يىلى، 49 ياشلىق روممېل گېنېرال پولكوۋنىكلىقتا ئۆستۈرۈلۈپ، گېرمانىيە ئارمىيىسى ئىچىدە ئەڭ ياش گېنېرال پولكوۋنىك بولۇپ قالدى، ئۇ گىتلېرنىڭ كۆپچىلىك گېنېراللارنىڭ قارشىلىقىغا قارىماي ئۆزىگە شۇنچىلىك شەپقەت ياغدۇرغانلىقىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھاياجانلىنىپ، خوتۇنىغا يازغان خېتىدە شۇنداق دېگەن: «يېقىندا ئۆستۈرۈلگىنىمگە پەقەت بىر فىئورېرغىلا رەھمەت ئېيتىمەن... مېنىڭ ھازىر قانچىلىك خۇشال ئىكەنلىكىمنى پەقەت سىزلا تەسەۋۋۇر قىلالايسىز. مەن ئېرىشكەن ھەممە نەرسە فىئورېرنىڭ شاپائىتىدىن بولدى، بۇ ئىشلار مېنىڭ ئويلىغىنىمدىن نەچچە ـ نەچچە باراۋەر كۆپ بولۇپ كەتتى.»

ئۇزۇن ئۆتمەي، روممىل يەنە شۇ گىتلېرنىڭ شەپقەت ياغدۇرۇشى بىلەن قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى بولدى.

ئەمەلىيەتتە، روممىل ئۆزىنىڭ مەنسىپىنى ئۆستۈرگەنلىكى ئۈچۈنلا گىتلېرنى ئالاھىدە بىلىپ كەتكەن ئەمەس ئىدى، ئاساسلىقى گىتلېرنىڭ ئىدىيىسىنى ۋە تەشەببۇسلىرىنى بەكمۇ قۇۋۋەتلەيتتى.

گىتلېر ھاكىمىيەت بېشىغا چىققاندىن كېيىن، بىرقاتار ھەربىكەتلەرنى قوللىنىپ گېرمانىيىنىڭ كۈچىنى ۋە تەسىرىنى كېڭەيتكەنىدى. روممىلدىمۇ شۇ سەۋەب بىلەن 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىدىكى مەغلۇبىيەت بىلەن قانتتىق نومۇسلىنىۋاتقان نۇرغۇن ئادەملەرگە ئوخشاش، گىتلېرغا قارىتا ئۈمىد ئۈچقۇنلىرى پەيدا بولۇشقا باشلىغانىدى. بولۇپمۇ ئۇ ناشئېگر بىلەن كارىسباتلارنىڭ گېرمانىيە خەرىتىسىگە باشقىدىن كىرگەنلىكىگە مۇكىلىغان ئادەملەرنىڭ تەنتەنە قىلغان كۆرۈنۈشلىرى ۋە چېخوسلوۋاكىيەنىڭ تالاش ـ تارتىشتا تۇرۇۋاتقان سودىت رايونىنى گېرمانىيىگە بېرىۋەتكەنلىكى، گېرمانىيىنىڭ بىر تامچىمۇ قان ئاققۇزماي ئۇ جايلارغا ئىگە بولغانلىقى روممىلنىڭ «ھەربىكەت ئېلىپ بېرىشقا ماھىر» بۇ ئادەمگە بولغان ئېتىقادىنى تېخىمۇ كۈچەيتۈەتتى. شۇنىڭ بىلەن گىتلېر ئۇنىڭ نەزەردە قەھرىمان، دۇنيادا ئەڭ مۆكەممەل ئادەم بولۇپ قالدى. ھەتتا ئۇ گىتلېرغا بولغان ئېتىقادىنى خۇسۇسىي خەتلىرىدىمۇ «ياشسۇن گىتلېر!» دەپ يېزىپ ئىپادىلەيدىغان بولدى.

1937 ـ يىلدىن باشلاپ، روممىل ئەڭ زور قىزىقىش بىلەن ناتىستلارنىڭ تەسىرىنى ئارمىيىگە سىڭدۈرۈشكە باشلىدى. 1938 ـ يىل 1 ـ دېكابىر كۈنى، روممىل ئۇرۇش قىلىش مىنىستىرلىكىدە گىتلېرنىڭ مەخپىي دوكلاتىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، خاتىرىسىگە مۇنداق بىر گەپنى يېزىپ قويدى: «بۈگۈنكى ھەربىيلەردە سىياسىي جەھەتتە يىراقنى كۆرەرلىك

بولۇشى كېرەك، چۈنكى ئۇلار ھەرقاچان بىزنىڭ يېڭى سىياسىمىز ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا تەييار تۇرىدىغان ئادەملەر»، «گېرمانىيە ئارمىيىسى گېرمانىيە پەلسەپە ھايانىنىڭ قولىدىكى ئۆتكۈر قىلىچتۇر.»

روممېل بۇ ئىككى جۈملە سۆزنى ئېيتىپ مەھكەم تۇنقان ۋە ئۆزىگە قىبلىنامە قىلىۋالغان، شۇ چاغدىن باشلاپلا ناتسىستلارنىڭ غايىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئۆمۈرۋايەت كۈرەش قىلىشقا بەل باغلىغان. كېيىن گىتلېرنىڭ ھەربىي ۋە دىپلوماتىيە جەھەتتە قولغا كەلتۈرگەن بىرقاتار غەلىبىلىرى روممېلنىڭ ئىشەنچىسىنى تېخىمۇ چىڭىتقان. گىتلېرنىڭ پولشاغا ھۇجۇم قىلماقچى بولغانلىقىنى ئاڭلىغان روممېل خۇشال بولۇپ ئۆزىنى باسالماي قالغانىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ يازغان بىر پارچە خېتىدە ئۇرۇشنىڭ 14 كۈنلا داۋاملىشىدىغانلىقىغا ئىشەنگەن؛ گىتلېرنىڭ گېرمانىيە ئۈچۈن ياخشى ئىش قىلىۋاتقانلىقىغا، ئەنگلىيە بىلەن فرانسىيىنىڭ بۇ ئىشقا ئارىلىشالمايدىغانلىقىغا، ئارىلاشسا گېرمانىيىنىڭ ئۇلارغا ئاسانلا تاقابىل تۇرىدىغانلىقىغا ئىشەنگەن.

روممېلنىڭ 30 - يىللاردىكى خۇسۇسىي خېت - چەكلىرىنى تەتقىق قىلغان ئادەملەر ئۇنىڭ شۇ چاغدىكى گىتلېرغا بولغان ھېسسىياتى ۋە رەھمىتىنىڭ قانچىلىك چوڭ ئىكەنلىكىنى بايقىماي قالمايدۇ، بولۇپمۇ گىتلېرنىڭ رەھبەرلىك قابىلىيىتى ۋە «ھەربىي تالانتى» غا بولغان قايىللىقى دىنىي ئەسەبىيلىكتىنمۇ ئېشىپ كەتكەن. ئۇ باشقا ئوفىتسېرلار بىلەن بىللە گىتلېرغا مەڭگۈ سادىق بولۇشقا قەسەم بېرىپلا قالماي، 1944 - يىلى مارتتا، يەنى گىتلېرنىڭ كۈنى بارغانسېرى يامانلىشىۋاتقان چاغدىمۇ باشقا قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشاللىرى بىلەن بىللە گىتلېرغا ساداقىتىنى بىلدۈرۈپ يازغان ئىككىنچى پارچە خېتىدىمۇ قول قويۇپ، فىئورېرغا بولغان ساداقىتىنىڭ مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدىغانلىقىنى بىلدۈرگەن.

بۇ ئىككى قېتىملىق قەسەم بېرىش كېچىك ئىش ئەمەس ئىدى، ئۇ روممېلنى گىتلېرنىك جەڭ ھارۋىسىغا مەھكەم باغلىۋالغانىدى. چۈنكى روممېلنىڭ كاللىسىدا يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنۇش، ئۆزىنىڭ قەسەملىرىدىن تايماسلىق مۇستەھكەم بىر ئېتىقاد بولۇپ شەكىللىنىپ بولغانىدى، پۈتكۈل ھەربىي ھاياتنىڭ ئەنە شۇ ئېتىقادى ئىدارە قىلىپ تۇراتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ قول ئاستىدىكىلەردىن ئۆزىگە مۇتلەق بويسۇنۇشنى تەلەپ قىلىپلا قالماي، ئۆزىنىمۇ قىلچە شۈبھىسىز ھالدا بۇيرۇقىغا مۇتلەق بويسۇندىغان ياخشى بىر ھەربىي ئادەم دەپ ھېسابلايتتى. 1941 - يىل ئىيۇلدا ئۇ قورۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى براۋچېچقا: «ئالدى بىلەن مەن قول ئاستىمدىكى ئوفىتسېرلىرىمنى بۇيرۇقىغا مۇتلەق بويسۇندىغان نەمۇنىلەرگە ئايلاندۇرۇشۇم كېرەك» دېگەن. كېيىن ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسىدە ئىشلەۋاتقان ئوغلى مانفرېدقا ناھايىتى جىددىي تەرىزدە: «بۇيرۇقىغا مۇتلەق بويسۇنۇشۇڭ كېرەك....» دېگەن.

روممېل مانا مۇشۇنداق مېڭىسىنگە چوڭقۇر ئورناپ كەتكەن كۆز قاراشنىڭ رولى بىلەن 30 - يىللاردىن تارتىپ ھازىرغىچە گىتلېرغا بىردەك سادىق بولۇپ كەلگەنىدى، گەرچە كېيىنكى چاغلاردىكىسى ئىلگىرىكىسىگە يەتمىسىمۇ، بەزىدە مەجبۇرلانسىمۇ، ئومۇمەن سادىقلىقىدىن قالمىغانىدى.

روممېل كېيىن گىتلېرنىڭ ناتسىست ھۆكۈمرانلىقىنىڭ گېرمانىيە بىلەن پۈتۈن دۇنيا ئالدىدا جىنايەت ئۆتكۈزۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتكەنده قاتتىق زىددىيەت ئىچىده قالدى، بولۇپمۇ گىتلېرنىڭ بىرگە ئون ئىككى سېلىشتۇرما بىلەن ئەسىرلەرنى ئېتىش توغرۇلۇق چۈشۈرگەن بۇيرۇقىنى تاپشۇرۇۋالغاندا، ساگان جازا لاگىرىدىن قاچقان 50 نەپەر ئەنگلىيە ئۇچقۇچىلىرىنى ئېتىپ تاشلاش توغرۇلۇق بۇيرۇق

چۇشۇرگەنلىكىنى ئاڭلىغاندا، گىتلېرنىڭ قوللىرىنىڭ «پاكىز ئەمەس» لىكىنى ھېس قىلىشقا باشلىدى. شۇ سەۋەبتىن، ئىتتىپاقداش ئارمىيىلەر نورماندىيىدە قۇرۇلۇقتا چىققانلىقى گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ مەغلۇبىيەت تەقدىرىنى بەلگىلەپ قويغان ئاشۇ كۈنلەردە ئۇ ئىككىلىنىشكە، تېڭىرقاشقا باشلىدى، كاللىسىدا غەلىتە ـ غەلىتە خىياللار پەيدا بولۇپ، بىردەم غەربىي سەپ قوماندانى مارشال كلۇگنى گېتلېرغا گېرمانىيە قوشۇنلىرىنى غەربىي سەپتىن چېكىندۈرۈپ كېتىشكە كۆندۈرۈش ئۈچۈن بىللە خەت يېزىشقا دالالەت قىلىشنى ئويلىسا، بىردەم ئۆزىنىڭ كونا رەقىبى مۇنتگومېرىغا خەت يېزىپ، نورماندىيىنى ئۇنىڭغا ئېچىپ بېرىش شەرتى بىلەن بىرلىكتە شەرقىي سەپكە سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىگە قارشى ئۇرۇش قىلىش تەكلىپىنى بېرىشنى ئويلايتتى. لېكىن بۇ خىياللارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ كاللىسىدا بىردەم كۆرۈنۈپ، بىردەم يوقاپ تۇراتتى. ئۇ ئەمەلىيەتتە بۇ خىياللىرىنى مىدىرلاتماي تۇتۇپمۇ تۇرالايتتى. لېكىن تۇتۇپ تۇرغىنى بىلەن، كۆپ بولسا ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىن ئادەملىرىگە ئازراق پۇرىتىپ قويالايتتى، خالاس. ئۇ خىياللىرىنىڭ ئىسكەنجىسىگە چۈشۈپ قالمايدىغانلىقىنى ئۆزىمۇ چۈشىنەتتى. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، ئۇنىڭ گېتلېرغا بولغان سادىقىتى خوتۇنىغا بولغان ۋاپادارلىقىغا شۇنچىلىك ئوخشاپ قالاتتى. چىرايلىق قىزلارنىڭ ناز ـ خۇلقلىرى ئۇنى يۇمشىتىپ «قىلتاقتا چۈشۈپ كەتكىلى تاس قالغان» بىلەن، ئۇنىڭ ئۇ قىلتاقتا راستىنلا چۈشۈپ كېتىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇنىڭغا ئوخشاش، ئۇ گېتلېرغا خائىنلىق قىلىشنى ئويلاپ «قىلتاقتا چۈشۈپ كەتكىلى تاس قالغان» بىلەن، ئەمەلىيەتتە ئۇ قىلتاقتا زادىلا «چۈشمىگەن» ئىدى. ئۇ ھەقىقەتەن گېتلېرنى ئۆلتۈرۈشكە ئائىت ھەرقانداق پىلان ۋە ھەرىكەتكە قاتناشمىغانىدى. 1944 ـ يىل 15 ـ ئىيۇندا گېتلېرغا يازغان

ئۇلتىماتۇمغا كەلسەك، بۇ قورسقىدىكىنى دېيىشكە جۇرئەت قىلىدىغان «ۋەزىر» نىڭ ئۆزى سادىق بولۇپ ئۆتۈۋاتقان «پادىشاھى» غا سۇنغان تەكلىپىدەكلا بىر ئىش بولۇپ، بەزىلەر ئېيتقاندەك «گىتلېرغا قارشى خىتابنامە» ئەمەس ئىدى.

روممېل ئەنە شۇنداق ئادەم ئىدى.

بىز جۇڭگولۇقلار دا «ئەركىشىنى ئۆزىنىڭ خوتۇنىدەك چۈشىنىدىغان ئادەم بولمايدۇ» دېگەن بىر گەپ بار. شۇنىڭغا ئوخشاش، روممېل خانمىنىڭ 1945 - يىل سېنتەبىردە ئېلان قىلغان باياناتىدا ئېيتىلغاندەك، روممېل گىتلېردىن پەقەتلا يۈز ئۆرۈپ باقمىغان، شۇنداق دېيىشكىمۇ بولىدۇكى، ئۇ گىتلېرنىڭ ئەڭ تەۋرەنمەس ئەگەشكۈچىلىرىنىڭ بىرى، يەنە كېلىپ ئۇ ئۆزىنىڭ گىتلېرغا بولغان ئەڭ ئاخىرقى ساداقىتىنى ئۆلۈم بىلەن ئىسپاتلىغان.

بۇنىڭدا يەنە، روممېل گىتلېرغا شۇنچىلىك سادىق بولسا، گىتلېر يەنە نېمە ئۈچۈن ئۇنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىدۇ؟ دەيدىغان بىر سوئال تۇغۇلىدۇ.

بۇنىڭغا بىر كىمگە دېگىلى بولمايدىغان بىر سىر يوشۇرۇنغان.

1944 - يىل 20 - ئىيۇن كۈنى ستاۋفېنبېرگنىڭ گىتلېرنى ئۆلتۈرمەكچى بولغان ئىشى يۈز بەرگەندىن كېيىن، ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالغان گىتلېر بۇ ۋەقەگە چېتىشلىق ئادەملەرنى زور كۆلەمدە تۇتقۇن قىلىشقا باشلىدى. تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە، گېرمانىيەنىڭ فرانسىيەدە تۇرۇشلۇق ھەربىي ۋالىيىسى گېنېرال فون ستۈلېناگېل بۇ ۋەقەنىڭ پىلانلىغۇچىلىرىنىڭ بىرى ئىكەنلىكى پاش بولۇپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن، ستۈلېناگېل ۋەتەنگە چاقىرتىلغاندىن كېيىن ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالمەن دەپ مەقسىتىگە يېتەلمەي، بىھوش يانقاندا، ئۆزىچىلا روممېلنىڭ ئىسمىنى دەپ سېلىپ، شۇنىڭدىن كېيىنلا

روممپلىنىڭ ئىسمى ئۇ ۋەقە بىلەن چەمبەرچاس باغلىنىپ قالدى.

بۇ ئىشنى تېخىمۇ ئەتراپلىق ئېنىقلاپ چىقىش ئۈچۈن، غەربىي لىنىيە قوماندانى كلۇفگ مەخسۇس تەكشۈرۈش كومىتېتى تەشكىللىدى. گېنېرال ستۇلېناگېلنىڭ قول ئاستىدىكى ھەممە ئادەم سوراق قىلىندى. ئەتىجىدە خوفاك ئىسىملىك بىر پودپولكوۋنىكنىڭ ستولېناگېلنىڭ شېرىكى ئىكەنلىكى ئېنىقلاندى.

بولغۇسى سوراق ۋە ئۆلۈم كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغان مۇشۇنداق بىر جىددىي پەيتتە، پودپولكوۋنىك خوفاك چوڭ ئەربابلارنىڭ بىرەر - ئىككىسىنى سانقاندىلا بالا - قازادىن قۇتۇلۇپ قالىدىغانلىقىنى ئويلاپ، زور ھوقۇق ۋە كاتتا ئابرويغا ئىگە ئىككى مارشال — كلۇگ بىلەن روممپلىنى تاللىدى.

بىر قارارغا كېلىپ بولغاندىن كېيىن، خوفاك ئۇ ئىككى مارشالنىڭ ئۇستىدىن گېستاپىنى ئۆلتۈرۈش سۈيىقەستىگە قاتناشقان دەپ يالغانىنى بولۇشقا توقۇپ تەكشۈرۈش كومىتېتىغا پاش قىلدى، لېكىن ئۇ سۈيىقەستكە ھەقىقىي قاتناشقان سېپىدىلغا ئوخشاش ئادەملەر توغرۇلۇق بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى.

12 - ئاۋغۇست كۈنى، سۈيىقەستچىلەرنىڭ كاتتىباشلىرىنىڭ بىرى بولغان، سىرتقا قېچىپ كەتكەن كارل گودېلېر تۇتۇلغاندىن كېيىن پاش قىلغان ماتېرىيالدىمۇ روممپلىنىڭ ئىسمى چىقىپ قالدى. گېستاپو يېڭىدىن تەپىنلىگەن ئاخبارات ئىدارىسىنىڭ باشلىقى گېنېرال پولكوۋنىك ھانىسىمۇ 16 - ئىيۇلدا كلۇگ بىلەن ستاۋ فېنېبېرگنىڭ بېرلىندا شېرىكلىرى بىلەن سۆزلەشكەنلىكىنى، كلۇگ بىلەن روممپل ئىككىسىنىڭ ئىككى ھەپتە ئىچىدە غەربىي سەپتىن گېرمانىيە ئارمىيىسى ئېتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ كۆچلۈك ھۇجۇمى بىلەن تارمار بولىدۇ دېگەنلىكىنى پاش قىلدى.

بۇ ئەھۋاللارنى مەخپىي ساقچىلار گېستاپوغا مەلۇم قىلغاندىن

كېيىن، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈش ۋەقەسى بىلەن قورقۇپ جېنى چىققان بۇ مۇستەبىت ئۇلارغا مۇناسىۋەتلىق بىرقاتار ئىشلارنى ئويلاپ چىقتى: بەزىلەر روممېلنىڭ شتاب باشلىقى سېپىدېلنىي بۇ سۈيىقەستتىن ئالدىن خەۋىرى بار دەپ پاش قىلغان؛ روممېلنىڭ ئۇرۇش قىلىش باشقارمىسىنىڭ باشلىقى تانېبېرھوپنىڭ خوتۇنى سېپى ئۆزىدىن ئىنگلىز؛ روممېلنىڭ توپچى قىسىملىرىنىڭ كوماندىرى ھانس لاتمان ستالىنگراد جېڭىدە سوۋېت ئارمىيىسىگە تەسلىم بولغان؛ ھازىر موسكۋا رادىئو ئىستانسىسىدا گېرمانىيە جەڭچىلىرىگە توپىلاڭ كۆتۈرۈش توغرۇلۇق كۆشكۈرتۈپ سۆزلەۋاتقان ئادەم دەل ھانس لاتمانىنىڭ ئىنىسى؛ روممېل 15 - ئىيۇل كۈنى ئۆزىگە ئەۋەتكەن ھېلىقى ھۆججەتنى ... يۇقىرىدىكى ئەھۋاللارنى بىر - بىرىگە باغلاپ چىقاندىن كېيىن، گېنتلېر روممېلنى چوقۇم ئاشۇ ئادەملەرنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان، 15 - ئىيۇلدىكى ئۇ ھۆججەتمۇ بۇنى تولۇق ئىسپاتلاپ بېرىدۇ، دەپ قاراپ، دەرھال كلۇگنىڭ ئورنىغا باشقا بىر ئادەمنى قوماندانلىققا تەينىلىدى. ئۇ چاغدا روممېل داۋالىنىۋاتاتتى، شۇڭا ئاۋۋال خىزمەتتىن ئېلىپ تاشلاپ، كېيىنلى ساقايغاندىن كېيىن سوراق قىلماقچى بولدى. ئۇ يەنە شتاب باشلىقى سېپىدېلنىڭ ئورنىغا گېنېرال كرېبسنى تەينىلەپ، ئۇنىڭغا روممېلنىڭ «خاتا پىكىر ئېقىملىرى بىلەن قانتتىق يۇقۇملانغان گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىنىڭ قوماندانلىق شتابىنى زور كۈچ بىلەن تازىلاش» توغرۇلۇق بۇيرۇق بەردى.

گېنتلېر كرېبسقا روممېل توغرۇلۇق شۇنداق دېدى: «ئۇنىڭ قىلغان ئىشلىرى ھەربىي بولغان بىر ئادەم ئاشۇنداق ئەھۋالدا قىلىشقا تېگىشلىك بولمىغان ئەڭ يامان ئىشلار. ئۇ ھەربىي جەھەتتىكى نوقۇل بىر يولدىن باشقا بىر يولنى ئىزدەپ تېپىشقا ئۇرۇنغان. سىزمۇ بىلىسىز، بىر قېتىم ئۇ ئىتالىيىنى پات ئارىدا گۈمران بولىدۇ، دېگەنىدى، لېكىن ئىتالىيە ئۇنداق

بولمىدى، پاكىت ئۇنىڭ دېگىنىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى، مېنىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى كېسىلرىنىڭ مەسئۇللۇققا تەيىنلىگەنلىكىنىڭ توغرا بولغانلىقىنى ئىسپاتلىدى . . . مەن رومېلنى مەلۇم تەرەپلەرگە قاراپلا يۇرەكلىك، ئەقىللىك ۋە پەۋقۇلئاددە ئىقتىدارغا ئىگە قوماندان دەپ كەلگەن. بۇ ئۇنى مەڭگۈ شۇنداق ماڭىدۇ، دېگەنلىكمۇ ئەمەس ئىدى، باشقىلارمۇ ماڭا ئوخشاش قاراشتا.»

ئاشۇ كۈنگىچە گىتلېر رومېلنى يەنە بىر قېتىم خاتالىق سادىر قىلدى دەپ كەلگەن، زەھەر بېرىپ ئۆزىنى ئۆلتۈرگۈزۈشنىمۇ ئويلىمىغان، ئۆزى ئۈچۈن شۇنچە زور خىزمەت كۆرسەتكەنلىكىنىمۇ ئويلاپ، ئۈمىدسىزلەنگەن - يۇ، لېكىن ئۆلتۈرۈشنى ئويلىماي كەڭچىلىك قىلماقچى بولغانىدى.

لېكىن ئۇزۇن ئۆتمەي، رومېلنىڭ ئۇ سۆيىقەستكە قاتناشقانلىقى توغرىسىدىكى يېڭىدىن يېڭى مەلۇماتلارنى كۆرۈۋەرگەندىن كېيىن، ئاخىر ئۇنىڭغا كەڭچىلىك قىلىشتىن ياندى.

28 - سېنتەبرده، ئىمپېرىيىنىڭ باش مىنىستىر بىناسىنىڭ باش باشقۇرغۇچىسى مادىن بورمان گىتلېرغا ئولمىدىكى ئاتىسىستلارنىڭ باشلىقى ئوگېن مېردىن كەلگەن بىر مەلۇماتنى تاپشۇردى. مېر ئۇ مەلۇماتىدا يېقىندا رومېل كۆرۈشكەندە قىلىشقان سۆزلىرىنى يازغانىدى:

مېر رومېلغا: «ئەگەر بىزنىڭ فىئۇرېرغا ئېتىقادىمىز بولمايدىغان بولسا، ئۇ چاغدا بىز كىمگە ئىشىنىشىمىز كېرەك؟» دېگەندە، رومېل: «ئۇنىڭغا ئىشەنسىڭىز ئەمدى ھەرگىز بولمايدۇ، مەن 1942 - يىلى نويابىردا فىئۇرېر بىلەن كۆرۈشكەندىن بېرى، ئۇنىڭ ئىقتىدارى بارغانسېرى تۆۋەنلەپ كېتىۋاتىدۇ.» دەپ جاۋاب بەرگەن.

شۇنىڭ بىلەن مېر، رومېل ھازىر ئېغىر يارىلانغان

بولسمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ھازىرقى ھاكىمىيەتكە بولغان دۈشمەنلىك پوزىتسىيىسى قىلچە ئۆزگەرمەپتۇ، دەپ قارىغان.

گىتلېرنىڭ دىققىتىنى تېخىمۇ تارتىش ئۈچۈن، بورمان ئۇنىڭ ماتېرىيالىغا: «بۇ، مەن كۆرگەن باشقا ماتېرىياللارغا ئوخشاشلا قەبھە ماتېرىيال ئىكەن.» دەپ تەستىق سېلىپ قويغان.

بورماننىڭ بۇنداق گەپنى يېزىپ قويۇشى ھەرگىزمۇ سەۋەبسىز ئەمەس ئىدى، بۇنىڭدىن بەش يىل ئىلگىرى يۇز بەرگەن كىچىك بىر ئىش ھازىرغىچە ئۇنىڭ كۆڭلىدىن چىقمىغانىدى.

1939 - يىل سېنتەبىردە، گېرمانىيە ئارمىيىسى پولشاغا چاقماق تېزلىكىدە ھۇجۇم قوزغاپ غەلىبە قازىنىپ ئۈزۈن ئۆتمەي، گىتلېر غالىبلارغا خاس قىياپەت بىلەن پولشانىڭ گدىنىيە پورتىغا باردى. ئۇ چاغدا، گىتلېرنىڭ مۇھاپىزەتچىلىرى ماشىنىلارنى سۈنىڭ بويىغا توختىتىشنى قارار قىلغانىدى. لېكىن ئۇ يەرنىڭ كوچىلىرى تار ھەم تىك بولغاچقا، كىچىك ماشىنىلارنىڭ ئۆتمىكى ئىنتايىن قىيىن ئىدى، بۇ ئەھۋال شۇ چاغدىكى مۇھاپىزەتكە مەسئۇل بولغان روممېلنىڭ خىزمىتىگە تۈرگۈن قىيىنچىلىق كەلتۈرۈپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن روممېل ئۇچ يىلنىڭ ئالدىدا نيۈرنبېرگدە قوللانغان ئۇسۇلىنى بۇ يەرگىمۇ ئىشلىتىپ، كەسكىن ھالدىلا: «فىئورېرنىڭ ماشىنىسى بىلەن مۇھاپىزەتچىلەرنىڭ ماشىنىلىرىدىن باشقا ماشىنىلارنىڭ مېڭىشىغا رۇخسەت يوق، ئۇ ماشىنىلار جايىدا ساقلاپ تۇرسۇن.» دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى.

ئالدىدىكى ئىككى ماشىنا ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، روممېل يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇۋېلىپ، ماڭماي دەپ تۇرغان ئۇچىنچى ماشىنىنى توسۇۋالدى. بۇ ماشىنىدا دەل مادىن بورمان بار ئىدى. ئۇنىڭ ئەمەلى چوڭ، ئورنى يۇقىرى بولمىسىمۇ، ناتسىستلارنىڭ مەركىزىدە ئالاھىدە ئىمتىيازغا ئىگە بولغاچقا،

دېگىنىنى قىلالايتتى، ھەتتا «ئىمپېرىيە شاھزادىسى» گېرىنگ بىلدىن گېپىپىلىسقا ئوخشاش كاتتا شەخسىلەرمۇ ئۇنىڭغا ئانچە - مۇنچە يول قويالاتتى.

بورمان ئۆزىنىڭ ماشىنىسىنىڭ توسۇلۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، قاتتىق خاپا بولۇپ كەتتى، قوللىرىنى شىلتىپ تۇرۇپ رومميلغا يولنى بوشات دەپ ۋارقىرىدى. لېكىن رومميل ئۇنىڭدىن قىلچە قورقۇپ قالماي، ئورنىدىن مىدىرلىماقتا يوق، ئەكسىچە تېخى: «مەن چوڭ لاگېرنىڭ قوماندان ئەمەلدارى، بىز بۇ يەردە ھالىلار يەسلىسىنىڭ ئويۇنىنى ئويناۋاتمايمىز، سىز چوقۇم مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلىشىڭىز كېرەك» دېدى. بورمان رومميلنى شۇنچە ئادەمنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى بۇنچىلىك نومۇسقا قويىدۇ دەپ ئويلىمىغانىدى، شۇڭا غەزەپتىن ئۆپكىدەك قىزىرىپ، ئالدىدا تۇرغان بۇ پاكار ئادەمگە ئېچىدىن ئۆچ بولۇپ كەتتى.

بورمان ئۆچ يىلنىڭ ئالدىدا نيۇرنبېرگدە ماشىنىلىرى توسىلىپ قالغان ئۇ ئادەملەرگە ئوخشاش رومميلدىن دەرھال ئۆچ ئېلىشنى ئويلىمىدى، چۈنكى ئۇ رومميلنىڭ ھازىر گېتلېرنىڭ ئەڭ ئېتىۋارلىق ئادىمى ئىكەنلىكىنى بىلەتتى، شۇڭا ئۆچمەنلىكىنى ئىچىگە سىلىپ قويۇپ، بەش يىلدىن كېيىن ئۆچمەنلىكىنى پۈرسەتتە ئۇنىڭدىن ھېساب ئېلىشقا تۇتۇش قىلغانىدى.

رومميلدىن ئۆچىنى ئالالمايۋاتقانلار يالغۇز مانىن بورمانلا ئەمەس ئىدى، ئۆز ۋاقتىدا ئافرىقىدا رومميلنىڭ قول ئاستىدا تۇرغان گىرىنىڭ ئوڭچىنىھاممۇ بار ئىدى. شۇ چاغلاردا رومميل قول ئاستىدىكى ئوفىتسېرلارغا قاتتىقلىق قىلىپ، ھەربىكەتتە كەسكىن بولىدى، دەپ قارىغان ئوفىتسېرلارنى ئۆز ئىختىيارى بىلەنلا ھەربىي سوتقا تاپشۇرۇپ بېرىۋېرەتتى، نەتىجىدە ھەممە ئادەم پاراكەندە بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستىدىن «سېپى ئۆزىدىن

مۇستەبىت» دەپ يۇقىرىغا ئەرزلەرنى سۇنۇشاتتى، گېرمانىيە قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ قوماندانى مارشال براۋھىچ ئۇنىڭغا تەنبىھ بېرىپ يازغان خېتىدە: «مەن سىزگە بۇ قېتىمقىرنىڭ ئافرىقا قوشۇنىنىڭ مەنپەئىتىگىلا ئەمەس، ئۆزىڭىزنىڭ مەنپەئىتىگىمۇ زىيىنى بار ئىكەنلىكىنى دەپ قويۇش مەسئۇلىيىتىم بار دەپ ئويلايمەن.» دېگەنىدى.

روممېل كۆچلۈك ئارقا تىرىكى بولغان گىتلېرغا ئىشىنىپ براۋھىچنىڭ گېپىنى ئاڭلىماي ئۆزىنىڭ بولىدا مېڭىۋەردى. دائىملا ھېچقانداق ئادەم ئىجرا قىلالمايدىغان «مۇناسىۋەتسىز» بۇيرۇقلارنى چۈشۈرەتتى، يەنە تېزلا ئۇ بۇيرۇقلىرىنى يېغىۋالاتتى، گېنېرال ئۆۋچىنىمامغا ئوخشاش ئادەملەرنى ھاقارەتلىسە قانداق ئاقىۋەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىدىغانلىقىنى پەقەتلا ئويلىمايتتى. بىر قېتىم ئۇ ئۆۋچىنىمامغا كېچىدە تېلېفون بېرىپ ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوقلا، خىزمىتىڭنى ئېلىپ تاشلايمەن، دەپ ئۇنىڭغا تەھدىت سالغان. لېكىن ئەتىسى ئەتىگەندە ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا تېلېفون بەرگەنلىكىدىن تېنىۋالغان. بولۇپمۇ 1941 ـ يىلى توبروكقا قىلىنغان ئەڭ ئاخىرقى ھۇجۇم مەغلۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۆۋچىنىمانى شۇنچە ئادەمنىڭ ئالدىدا قاتتىق تىللاپ كەتكەن.

ئاينىڭ ئون بەشى ئايدىڭ، ئون بەشى قاراڭغۇ دېگەندەك، ئۆز ۋاقتىدا روممېلنىڭ ھاقارەتلىرىگە ئۆچرىغان ئۇ گېنېرال ئەمدىلىكتە روممېلنى سوتلايدىغان قۇرۇقلۇق ئارمىيە سوتىنىڭ سوتچىسىغا ئايلىنىپ، مۇنبەرده سۆزلۈك ئولتۇراتتى، سوتچىلارنىڭ يەنە بىرى بۇرۇندىن تارتىپ روممېلغا ياخشى قاراشتا بولماي كېلىۋاتقان گېنېرال گۇدېرىئان ئىدى.

1944 ـ يىل 4 ـ ئۆكتەبىرده، قۇرۇقلۇق ئارمىيىسىنىڭ مارشالى كېيتېل ئەڭ ئالىي قوماندانلىق سۆپىتى بىلەن سوت باشلانغانلىقىنى ئېلان قىلغاندىن كېيىن، مەخپىي ساقچى

ئىداربىسىنىڭ باشلىقى ئېرىنىست كالتېنبرۇننېر روممېلنىڭ شتاب باشلىقى سېپىدېلنىڭ ئۇستىدىن چىقىرىلغان شىكايەتنامىنى ئوقۇپ ئۆتۈپ، ئاخىردا: «سېپىدېل ستاۋفېنبېرگنىڭ يېنىدىن كەلگەن ئادەمدىن يوشۇرۇن قەست قىلىش پىلانىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ باشلىقى — قۇرۇقلۇق ئارمىيە مارشالى روممېلغا بۇ ئەھۋالنى دەرھال يەتكۈزگەنلىكىگە ئىقرار بولدى ۋە بۇ ئاگاھلاندۇرۇشنى مارشال يۇقىرىغا مەلۇم قىلمىغان بولسا، بۇ مېنىڭ خاتالىقىم ئەمەس، بەلكى مارشالنىڭ خاتالىقى بولىدۇ، دېدى. ئۇ مارشالنىڭ بۇ ئىشىنى ھېچكىمگە تىنمايدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقمىغان» دېدى.

ئارقىدىنلا كالتېنبرۇننېر سېپىدېلنىڭ كۆرسەتكەن ئۇ سەۋەبلىرىنىڭ پۈت دەسسەپ تۇرالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئەگەر پاكىت سېپىدېل ئېيتقاندەك بولىدىغان بولسا، مارشال روممېلنىڭ ئۇنى ئېچىدە سىر قىلىپ ساقلىشى مۇمكىن ئەمەس. سېپىدېل بىلگەن ئەھۋاللىرىنى ئالمىي قومانداناللىق شتابىغا مەلۇم قىلغان بولسا، ئۇ چاغدا ئۇ ۋەقەنىڭ پۈتۈنلەي ئالدىنى ئالغىلى بولاتتى، دېدى. شۇنىڭ بىلەن كالتېنبرۇننېر سېپىدېلنى بۇ قاتتىللىق دېلوسى بىلەن چېتىشلىقى بار دەپ ھۆكۈم قىلدى.

كالتېنبرۇننېرنىڭ سۆزى تۈگىشى بىلەنلا، ئۇۋېنھام دەررۇلا ئۇنىڭ ئۇ گېپىنى سوت ماقۇل كۆرىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا سېپىدېلنىڭ ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىدىغانلىقىنى، نەتىجىدە ئۆزى ئورنىغا تىقماقچى بولۇۋاتقان روممېلنىڭ قۇتۇلۇپ قالىدىغانلىقىنى پەرەز قىلىپ يەتتى. شۇڭا، بىر ئامال قىلىپ سېپىدېلنى گۇناھسىزغا چىقىرىۋېتەلىسە، ئاندىن ئۆزىنىڭ مەقسىتىگە يېتەلەيتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ گىتلېرنىڭ كۆزىگە ياماق كۆرۈنۈپ قېلىشتىنمۇ قورقماي (چۈنكى گىتلېر سېپىدېلنى گۇناھى بار دەپ قارايتتى)، يۈرەكلىك ھالدا ئۇنىڭ ئۇ خىل قارىشىغا رەددىيە بەردى. ئاخىر گېنېرال ئۇۋېنھامنىڭ كۆز

قارىشى گۈدىرىئانىنىڭ قوللىشىغا ئېرىشىپ، ئىككىسىنىڭ كۈچەپ ئاقلىشى نەتىجىسىدە گېنېرال سېپىدىكى ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ، ئۇنىڭ ئورنىدا ئۇ يوشۇرۇن سۇيىقەستكە زادىلا ئارىلاشمىغان مارشال روممېلنىڭ بېشى كەتتى.

ئون سەككىزىنچى باب گىتلېرنىڭ ئۆلۈم ئالدىدا جان تالىشىشى

△ گىتلېر: ئاردېننى ئىككىنچى ستالىنگرادقا ئايلاندۇرۇۋېتىش كېرەك

△ گىتلېر: ئاھ خۇدا، ماڭا ياردەم قىلغىن

△ ئامېرىكا ئارمىيىسى ئىچىدىكى ئالاھىدە قىسىم

△ ئامېرىكا قوشۇنلىرى بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى قوشۇنلىرى گېرمانىيىنىڭ مەركىزىي رايونىدا ئۇچراشتى

سېنتەبىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئېزىنخاۋېرنىڭ قوشۇنلىرى رېين دەرياسىنىڭ غەربىدە گېرمانىيە قوشۇنلىرى تەرىپىدىن ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغاندىن كېيىن، گىتلېرنىڭ كاللىسىدا، تەشەببۇسكار ئورۇنغا ئۆتۈپ ھۇجۇم قوزغاش، ئامېرىكا قوشۇنلىرىنىڭ 3 - ۋە 1 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىلىرىنىڭ ئالاقىسىنى ئۈزۈپ تاشلاپ ئانتۋېرپېنگە ئىچكىرىلەپ كىرىش، ئېزىنخاۋېرنىڭ ئاساسلىق تەمىنات بازىلىرىنى بېسىۋېلىپ، ئاندىن ئەنگلىيە، كانادا قوشۇنلىرىنى بېلگىيە بىلەن گوللاندىيىدىن چېكىنىدۇرۇشتەك غايەت زور بىر پىلان شەكىللىنىشكە باشلىدى، ئۇنىڭ قارىشىچە، بۇ ھۇجۇم بىلەن ئەنگلىيە ۋە ئامېرىكا قوشۇنلىرى ئېچىنىشلىق مەغلۇبىيەتكە دۇچار بولۇپلا قالماي،

بەلكى يەنە گېرمانىيەنىڭ غەربىي چېگرىسىنى تەھدىتتىن قۇتۇلدۇرۇپ قالغىلى، يەنە كەينىگە يېنىپ سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىگە زەربە بەرگىلى بولاتتى. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە مۇشۇ ھۇجۇم بىلەن ئاردېن ئورمانلىقىدىنمۇ يول ئاچقىلى بولاتتى.

گىتلېرنىڭ بۇ قېتىمقى بۇ ھۇجۇمىنىڭ غەلىبىسىگە بولغان ئىشەنچىسى ناھايىتى يۇقىرى ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئاخبارات ئورگانلىرى ئامېرىكىنىڭ شۇ جايدىكى كۈچىنىڭ ئاجىز ئىكەنلىكىنى، ئاران تۆتلا پىيادە ئەسكەرلەر دىۋىزىيىسىنىڭ بارلىقىنى چارلاپ بىلگەنىدى، ئەڭ ئاساسلىقى يەنە ئىتتىپاقداش ئارمىيە تەمىناتنا قاتتىق قىينىلىۋاتاتتى، قوشۇنلىرى غەربىي لىنىيىنىڭ 500 ئىنگلىز مىلى ئارىلىقتىكى ئۇزۇن سېپىدە شالاڭ ئورۇنلاشتۇرۇلغان، يېقىلغۇ ۋە ئوق - دورىلىرى، ئەسكىرىي كۈچلىرى كۆرۈنەرلىك ئاز ئىدى. گىتلېر يەنە ئۆزىنىڭ ھازىرقى كۈچىنى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ 1941 - 1942 - يىللىرىدىكى كۈچى بىلەن سېلىشتۇرۇپ، ئۇلار شۇ چاغدا ئىنتايىن قىيىن ئەھۋالدا ئىدى. كېيىن بىزنىڭ ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئۇرۇش سېپىمىزنىڭ بىرنەچچە يېرىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ، بىزنى ئاستا - ئاستا كەينىمىزگە چېكىنىدۈردى. ئۇلار قىلالىغانلىق بىز گېرمان مىللىتى نېمىشقا قىلالمايمىز. ئەگەر خەلققە مۇشۇ ئەھۋالنى چۈشەندۈرىدىغان بولساق، ئۇلار چوقۇم خۇشال بولىدۇ، ياشلار ئۆزلۈكىدىن ئارمىيىگە كىرىشنى تەلەپ قىلىدۇ. دۇنيادا گېرمان مىللىتىگە تەڭ كەلگۈدەك مىللەت بولغان ئەمەس، دەپ ئويلايتتى ھەم شۇنداق قارايتتى.

ئۇنىڭدىن باشقا، گىتلېر ئىنگلىزلارنى ئېزىنىخاۋېرنىڭ قوماندانلىق قابىلىيىتىگە تازا ئىشىنىپ كەتمەيدۇ، دەپمۇ پەرەز قىلىپ، ھۇجۇمنى ئامېرىكىنىڭ 1 - گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ ئىستىھكاملىرىدىن باشلاش بىلەن سىياسىي جەھەتتىنمۇ ئوستۇنلۇككە ئېرىشمەكچى بولدى. چۈنكى بۇ ئارمىيە

ياخشى ئوپېراتسىيەسىدە قانتتىق زىيانغا ئۇچراپ كېتىپ، 100 ئىنگلىز مىلى سوۋۇلغان ياخشى ئۇرۇش لىنىيەسىدە ئامېرىكا ئارمىيەسىنىڭ ئاران توت ـ بەشلا دىۋىزىيىسى قالغانىدى. گىتلېر ئامېرىكىلىقلارنى ساپاسىز تۆۋەن ئەپچەش مىللەت، دۆلەت ئۇچۇن ئۆزىنى قۇربان قىلىش روھى كەمچىل، شۇڭا بۇ يەردە ئېچىنىشلىق قان تۆكۈلۈش يۈز بېرىدىغان بولسا، ئاتلانتىك ئوكيانىنىڭ ئۇ قىرغىقىنىڭ سىياسىي ئۇلى تەۋزەپ كېتىدۇ، دەپمۇ ئويلايتتى. شۇڭا ئۇ ئادېنىنى ئىككىنچى ستالىنگرادقا ئايلاندۇرۇش قارارىغا كەلدى. «ئەگەر بىز، — دېدى ئۇ، — بۇ جەڭدە ئۇلارنى يېڭىدىغان بولساق دۇشمەننىڭ يېرىم سېپىنى يىمىرىپ تاشلىغان بولىمىز، قانداق ئەھۋال يۈز بېرىدىغانلىقىنى شۇ چاغدا كۆرىسىلەر.»

ئارىدىنغا قىلىنىدىغان قايتۇرما ھۇجۇمنىڭ غەلىبىسىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، گىتلېر 1944 ـ يىل ئۆكتەبىردە يېڭى ۋە ئۆزگەرتىپ ياسالغان تانكىلار بىلەن ئېغىر تېپتىكى زەمبىرەكلەردىن 1500 نى يىغدى، 28 دىۋىزىيىنى قايتىدىن تەشكىللىدى، ئۇنىڭ توققۇزى بىرونېۋىك دىۋىزىيە ئىدى، بۇ كۈچنىڭ ھەممىسى ئادېن ئورمانلىقىنىلى بۆسۈپ ئۆتۈشكە سالماقچىدى. ئۇلارنىڭ باشقا، ئاساسلىق ھۇجۇم باشلانغاندىن كېيىن، ئالساسقا ھۇجۇم قىلىش ئۈچۈن يەنە ئالتە دىۋىزىيە تەييارلاپ قويدى. گېرىنگ ئارىدىن ھۇجۇمغا قاتناشتۇرىدىغانغا ئۇچ مىك ئايروپىلان تەييارلاپ بېرىشكىلمۇ ۋەدە قىلدى.

ئارىدىنغا ھۇجۇم قىلىشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسەن ئىشلىنىپ بولغان چاغلاردا، غەربىي ئۇرۇش سېپىنىڭ ۋەزىيىتى خېلى مۇقىم تۇرۇۋاتاتتى. ئارنىھىم، ياخشى ۋە ئانتۋېرپېنلاردا ئىتتىپاقداش دۆلەتلەرنى چېقىمغا ئۇچرىتىدىغان بىر قاتار جەڭلەر بولۇپ ئۆتتى. ئانتۋېرپېن سېنتەبىردىلا دۇشمەننىڭ قولىغا ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، گىتلېر دېڭىز قاتنىشىنىڭ مۇھاپىزەت

قىلىدىغان دۈشمەن پاراڭلاشقانلىرىنى ئۇچ ئايغىچە بۇ پورتقا يېقىن كەلتۈرمىدى. گېرمانىيە ئىمپېرىيىسىنىڭ ئەڭ غەربىدىكى ياخشى ئۈمار برادلىيېنىڭ قوشۇنلىرىنى شەھەرگە كىرگۈزمەي توسۇۋالدى. 21 ـ ئۆكتەبىردە برادلىي بۇ يەردە زور كۆلەملىك ھۇجۇم باشلىدى. گېتلېر بۇ شەھەرنىڭ ھەرىسى غېرىچ يېرىنى قوغداش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. ئامېرىكىلىقلار زەمبىرەك ئوقلىرى بۇ شەھەرگە يامغۇردەك چۈشۈۋاتقان چاغدا، گېتلېر پارتىز بۇيرۇقىنى يەنە تەكرارلاپ، دۈشمەن بىنىسىپ كىرگەندە بىر پارچە خارابىلىقنى كۆرسۈن، دېدى. ئاخىرى ئاخىر قورشاۋدا قالدى. 21 ـ ئۆكتەبىر كۈنى ئىتتىپاقداش ئارمىيە بۇ شەھەرگە بېسىپ كىرىپ شەھەرنى ئايلىنىپ ـ ئاستى قىلىۋېتىپ، گېتلېرنىڭ بۇ قېتىمقى مۇشۇ ئۇرۇشتىن پايدىلىنىپ ئۆزىنى ئوقشۇۋېلىپ، مۇداپىئە لىنىيىسىنى باشقىدىن شەرقتە كېڭەيتىۋاتقانلىقىنى پايقاپ قالدى، گېتلېر ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى رۇر تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەش ئۇچۇن ياخشى رايوندا كۆپلەپ قورال ـ يارىاق ۋە مادداي ئەشيالارنى توشۇۋاتقانلىقىنى ئالقلاپ ئېنتايىن خۇشال بولدى. ئۇنىڭ قارىشىچە، گېرمانىيىنىڭ ياخشى ھۇجۇمىدا قولغا كەلتۈرىدىغان ئولجىلىرى تېخىمۇ كۆپ بولاتتى. گېنېرال ئېزىنخاۋېرنىڭ نويابىرنىڭ باشلىرىدىكى ئىشانى ياخشىنى بۆسۈش ئېغىزى قىلىپ 100 ئېنگلىز مىلى كېلىدىغان ئۇرۇش سېپىدە زىيىن دەرياسىغا بېرتۆلىش، ئاندىن سانائەت رايونى رۇرنى شىمال بىلەن جەنۇب تەرەپتىن مۇھاسىرىگە ئېلىش ئىدى. لېكىن گېرمانىيە ئارمىيىسى 27 ـ ئۆكتەبىردە زور كۆلەمدە ھۇجۇم قوزغاپ، نەتىجىدە ئېزىنخاۋېرنىڭ پىلانى ئىككى ھەپتە كېچىكتۈرۈلدى. لېكىن، ئادېننىڭ جەنۇبىدىكى گېنېرال پاتتون يۇقىرى رەھبەرلىككە ۋەدە بېرىپ، 3 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىدىكى 250 مىڭ ئەسكىرى (سان جەھەتتە بۇ رايوندىكى گېرمانىيە ئەسكەرلىرىدىن ئۇچ ھەسسە كۆپ) بىلەن ئۇچ كۈن

ئىچىدە سانار رايونىغا يېتىپ بارماقچى بولدى، ئاندىن «غەربىي تامنى بىرلا ئىتتىرىۋەتسە بۆسۈپ ئۆتۈپ كېتەلەيتتى» پاتتوللىنىڭ ھۇجۇمى 8 ـ نويابىردا باشلاندى. لېكىن قاتتىق يامغۇر يېغىپ يوللار پاتقاق بولۇپ كەتكەچكە سەككىز كۈندە ئاران سەككىز ئىنگلىز مىلىلا ئىلگىرىلىيەلىدى. نېمىسلار يەنە بىر قېتىم جانلىق تاكتىكا قوللىنىپ ۋە مېتلىس شەھىرىدىكى كۆچلۈك قارشىلىق كۆچىنىڭ يارىدىسىگە تايىنىپ، دۈشمەننىڭ بۇ قېتىمقى ھۇجۇمىنى توسۇپ قالدى.

ئىتتىپاق 10 ـ نويابىردا ئاردېنىغا مەخپىي ھۇجۇم قىلىش بۇيرۇقىغا قول قويغان جاغدا ئاردېنىغا ئەسكەر توپلىغۇچىلىك بولغان ئازلىقتا خەتەرگە يولۇقۇپ قېلىشنى مۇمكىنلىكىنى ئېنىق پىلگەنىدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ بۇ خەتەرگە تەۋەككۇل قىلدى.

ئىتتىپاق ئاردېن ھۇجۇمىنى ۋاقتىنچە 1 ـ دېكابىرغا توختاتتى. لېكىن ئىتتىپاقداش ئارمىيە 14 ـ نويابىردا ئالساس رايونىغا يەنە بىر قېتىم ھۇجۇم قوزغاپ، بومبارداىمانچى ئايروپىلانلار بىلەن ئالساس بىلەن رېين دەرياسىنىڭ ئارلىقىدىكى كەنت ـ بازارلارنى بومبارداىمان قىلىپ تۇپتۇز قىلىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن تەڭ يەنە ياخىن رايونىغا قىلماقچى بولۇپ ۋاقتىنچە توختىتىپ تۇرغان ھۇجۇمنىمۇ باشلىۋەتتى. بىر قېتىملىق ھۇجۇمدا تۆلۈنغا 2 مىڭ 703 تونىا، بولىسقا 1 مىڭ 917 تونىا بومبا تاشلىدى.

گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ ئاردېنىغا توپلىغان يېقىلغۇسىنى بىلەن قورال ـ ياراق ۋە ماددىي ئەشيالىرى كۈنسېرى ئازلاپ كېتىۋاتاتتى.

ئاردېن ھۇجۇمىنىڭ غەلىبىسىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، گىتلېر ئۇرۇشتىن ئىلگىرى تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ناھايىتى ئەتراپلىق ئورۇنلاشتۇردى. ئەسكەرلەرنىڭ قىشلىق ئۆتۈكلىرى، ئەدىياللىرى، تانكىلارنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇش ئەھۋاللىرىغىچە بىر ـ بىرلەپ ئۆزى تەكشۈرۈپ چىقتى.

16 ـ دېكابر ئەتىگەن سائەت بەشتىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە، گىتلېر زور ئۇمىد باغلىغان ئاردېن ھۇجۇمى ئاخىر باشلاندى. شۇ كۈنى ئاخشىمى قانتىق قاراڭغۇ ئىدى، ئۇششاق قار يېغىۋاتاتتى، قويۇق تۇمان ئاردېن ئورمانلىقى ئەتراپىدىكى قار بىلەن قاپلىنىپ كەتكەن تاغلارنى ئورۇالغانىدى. ھاۋا رايىدىن بېرلىگەن مەلۇماتتىن قارىغاندا، بۇنداق ھاۋا رايى ئۇدا بىر نەچچە كۈن داۋاملىشاتتى، ئىتتىپاقداش ئارمىيىسىنىڭ ئايروپىلانلىرى بۇ مەزگىلدە ئۇچالمايتتى. گېرمانىيىنىڭ تەمىنات لىنىيىسىنى نورماندىيىدىكىگە ئوخشاش بالا ـ قازادىن ئامان قالاتتى. ھاۋا كىلىماتى ئۇدا بەش كۈن گىتلېرغا يار دەم بەردى. گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ ئىتتىپاقداش ئارمىيە قوماندانلىق شتابىنىڭ ئويلىمىغان يېرىدىن چىققان بۇ ھەرىكىتى 16 ـ دېكابر كۈنى سەھەردە دەسلەپكى قەدەمدە ئىلگىرىلىگەندىن كېيىن، ئۇلار ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ ئىستىھكاملىرىنى ئۇدا بىر قانچە قېتىم بۆسۈپ تاشلىدى.

گېرمانىيىنىڭ بىر برونېۋىك قوشۇنى 17 ـ دېكابر كېچىسى ئامبېرىكا 1 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسىنىڭ باش شتابى جايلاشقان جاي — سپاغا سەككىز ئىنگلىز مىلى كېلىدىغان ستاۋېلانقا يېتىپ باردى. ئامبېرىكا قوشۇنلىرى ئالاقزادە بولۇپ چېكىنىشكە باشلىدى. مۇھىمى شۇ ئىدىكى، بۇ جاي ئامبېرىكىنىڭ 3 مىليون گاللون بېنزىن ساقلىنىۋاتقان غايەت زور تەمىنات پونكىتىغا بىر ئىنگلىز مىلىلا كېلەتتى. گېرمانىيىنىڭ برونېۋىك قوشۇنلىرى بۇ تەمىنات پونكىتىنى ئىگىلىۋالىدىغان بولسا، تېخىمۇ تېز سۈرئەت بىلەن تېخىمۇ يىراق جايلارغا ئىلگىرىلەپ بارالايتتى. چۈنكى گېرمانىيە قوشۇنلىرىدا بېنزىن ناھايىتى كەمچىل ئىدى. بېنزىن يېتىشمىگەچكە، گېرمانىيىنىڭ برونېۋىك قوشۇنلىرى دائىم دېگۈدەك ئىلگىرىلەش سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ ماكىمالقتا ئىدى.

شۇ كۈنلەردە، گېرمانىيە ئارمىيەسىنىڭ پەۋقۇلئاددە بىر رازۋېت قوشۇنى جەڭ مەيدانىدا پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ قوشۇن ئىككى باتالىيوندىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ئەسكەرلىرىنىڭ ھەممىسى ئىنگلىز تىلىنى بىلەتتى، كىيگىنى ئامېرىكا ئەسكەرلىرىنىڭ كىيىمى، قوللىرىدىكىسى ئامېرىكا قوراللىرى ئىدى.

بۇ قوشۇن جەڭ مەيدانىدا ئۇيان - بۇيان قىدىرىپ يۈرەتتى. ئامېرىكىلىقلار ئۆزلىرىنىڭ بۇ «تەلۇە» قوشۇنىغا تېگىشكە جۈرئەت قىلالمايتتى، ئۇلار ئامېرىكا قوشۇنلىرى ئىچىگە نۇرغۇن قالايمىقانچىلىقلارنى سېلىۋەتتى. لېكىن ئامېرىكا قوشۇنلىرى ناھايىتى تېزلا بۇ قالايمىقانچىلىق ئىچىدىن ئېسىنى يىغىپ، ئۆز سەپلىرىنىڭ كەينىدىكى ئىككى - ئۈچ ئىنگلىز مىلى كېلىدىغان جايدا ئىككىنچى بىر مۇداپىئە سېپى ئاچتى ۋە جەڭدە پەۋقۇلئاددە باتۇرلۇق كۆرسەتتى. ھۇجۇم قىلىپ كېلىۋاتقان گېرمانىيە تانكىلىرى ئېگىز - پەس يوللاردا ناھايىتى ئاستا ماڭغاچقا ھەم ماشىنىلاشقان قىسىملار بەك كۆپ بولغاچقا، بېنزىن سەرپىياتى بەك كۆپمىيىپ كېتىپ، تۇگەپ قېلىشقا ئاز قېلىۋاتاتتى، يوللار تار ھەم بۇزۇلۇپ كەتكەن جايلار كۆپ بولغاچقا، بېنزىن يەتكۈزۈپ بېرىش قىيىن بولۇۋاتاتتى. شۇڭا خون مانتېففېلنىڭ 5 - بىرونېۋىك گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى ئاران تەستە كۆزلىگەن نىشانىغا يېتىپ باردى.

22 - دېكابىر كۈنى، گېنېرال ئېزېنخاۋېر غەربىي سەپتىكى باشقا جايلارغا قىلىنىدىغان ھۇجۇمنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا مەجبۇر بولدى، ھەتتا سائار دەرياسىدىكى كۆۋرۈك بېشىنى ئىستىھكاملىنىمۇ ۋاز كەچتى. ھاۋا رايى تېخىچە ئىتتىپاقداش ئارمىيىگە پايدىسىز بولۇۋاتاتتى. گىتلېر بۇ ئەھۋالدىن تولىمۇ خۇشال بولۇپ، گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كېتىۋاتاتتى.

گىتلېر ئالدىراپ خۇش بولۇپ كەتكەنىدى. 24 - دېكابىردا،

گېرمانىيەنىڭ ھۇجۇمى ئاستا ـ ئاستا بوشاشقا باشلىدى. گېرمانىيەنىڭ چوقچىيىپ چىقىپ تۇرغان تار ئىستىھكاملىرىنىڭ ئىككى قانىتى ئۇچرىغان بېسىم تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتىۋاتاتتى. 23 ـ دېكابىردىن باشلاپ ھاۋا ئېچىلىشقا باشلاپ، ئەنگلىيە ـ ئامېرىكا قوشۇنلىرى كارامىتىنى كۆرسەتكىلى تۇردى. ئۇلارنىڭ ئايروپىلانلىرى گېرمانىيەنىڭ ترانسپورت لىنىيىلىرىنى، تار ئۇڭغۇل ـ دوڭغۇل تاغ يوللىرىدا كېتىۋاتقان قوشۇنلىرىنى ۋە تانكىلىرىنى راسا بومبارىمان قىلدى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى ھاستوگېنغا قارىتىپ ئاخىرقى قېتىملىق سىناق ئېلىپ باردى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى روژدېستۋو بايرىمى كۈنى كەچكىچە، ئەتىگەن سائەت ئۈچتىن باشلاپ بىر قاتار ھۇجۇملارنى قوزغىغان بولسىمۇ، مېڭ ئاۋلىغىنىڭ بۇ شەھەرنى قوغداۋاتقان قوشۇنى قىسىرلاپمۇ قويمىدى. ئىتتىپاقداش ئارمىيەنىڭ ھاۋا ئارمىيىسى مەيلى كېچە، مەيلى كۈندۈزدە بولسۇن، ئاردىن جەڭ مەيدانىنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئۇلار دۈشمەن سېپىگە 40 ئىنگلىز مىلى ئىچكىرىلەپ كىرىپ كەتكەنىدى. گېرمانىيەنىڭ ئارقا سېپىدىكى پويىز ئىستانسىلىرى بومبارىمانداا بىر دۆۋە خارابىلىققا ئايلىنىپ كېتىۋاتاتتى، تاشيوللارمۇ ۋەيران بولۇۋاتاتتى. 26 ـ دېكابىردا، پانتوننىڭ 3 ـ گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى لېنىستېرنىڭ جەنۇبىي قانىتىدىن ھۇجۇمغا ئۆتكەنىدى. 2 ـ بىرونېۋنىڭ دۈنزىيىمۇ موس دەرياسىغا بەش ئىنگلىز مىلىلا قالغانىدى. گىتلېر ئۆزىنىڭ يەر ئاستى مۇداپىئە ئۆيىنىڭ ئالدىدا، دۈشمەننىڭ 2 مىڭ ئايروپىلانىنىڭ بېشى ئۈستىدىن ۋىكىلداپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىغا روھسىز قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ غەربىي سەپتە زور غەلىبىلەرنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈمىدلىرى ئەمدى كۆپۈككە ئايلانغانىدى.

گىتلېر يېڭى يىل كۈنى سەككىز دۈنزىيە ئەسكەر بىلەن ساۋار رايونىغا ھۇجۇم قىلدى ھەمدە ھېنرىھ ھىملېرغا بىر

كورپۇس ئارمىيىنى باشلاپ ئوستۇن رېپىن دەريا سىدىكى كۆۋرۈك ئىستىھكامىغا ھۇجۇم قىلىش توغرىسىدا بۇيرۇق چۈشۈردى. نېمىس گېنېرالىنىڭ قارىشىچە، ھىممىلەرگا ئارمىيىسىگە قوماندانلىق قىلىشنى تاپشۇرۇش ھەقىقەتەن كۆلكىلىك ئىش ئىدى. بۇ ئىككى قېتىملىق ئۇرۇشتا ھېچقانداق ئىلگىرىلەش بولمىدى. 3 ـ يانۋاردىن باشلاپ ئىككى كورپۇستىكى توققۇز دىۋىزىيە ئەسكىرىي كۈچ بىلەن باستۇگېنغا قىلىنغان ئومۇمىي ھۇجۇمدا ئاردىن ئوپېراتسىيىسىنىڭ جىددىي جەڭلىرى بولغان بولسىمۇ، ئۇنىڭدىنمۇ قىلچە نەتىجە چىقمىدى. گېرمانىيە قوشۇنلىرى 5 ـ يانۋار كۈنى بۇ مۇھىم شەھەرنى تارتىۋېلىش ئۈمىدىدىن ۋاز كەچتى. ئۇلار ئەنگلىيە ـ ئامېرىكا قوشۇنلىرىنىڭ قايتۇرما ھۇجۇم قىلىپ ئۇزۇپ تاشلاش خەۋپىگە دۇچ كەلگەنىدى. بۇ قايتۇرما ھۇجۇم 3 ـ يانۋار كۈنى شىمال تەرەپتىن باشلانغانىدى. مودېل باشچىلىقىدىكى قوشۇن 8 ـ دېكابر كۈنى باستوگېنىنىڭ شەرقىي ـ شىمالىدىكى ھۇۋفالىزدا مۇھاسىرىگە چۈشۈپ قېلىش خەۋپىگە دۇچ كەلگەندىلا، ئاندىن چېكىنىشكە رۇخسەت قىلىش توغرىسىدا بۇيرۇق تاپشۇرۇۋالدى. 16 ـ يانۋارغا قەدەر گېرمانىيە قوشۇنلىرى يەنە ئۆزلىرىنىڭ ھۇجۇم قوزغاشتىن بۇرۇنقى ئورۇش سېپىگە قايتىپ كەلدى.

غەرپتىكى قايتۇرما ھۇجۇم مانا مۇشۇنداق مەغلۇپ بولدى.

ئەمدى شەرقىي سەپنىڭ ئەھۋالى قانداق؟

ئىتتىپاقداش ئارمىيە گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ شىددەتلىك ھۇجۇمىغا ئۇچراۋاتقان چاغدىلا چېرچىل ستالىنغا يازدىم تىلەپ تېلېگراممىلا بەرگەندە، ستالىن، بىز تەييارلىقنى جىددىيلەشتۈرۈۋاتىمىز، پات ئارىدا شەرقىي سەپتە ھۇجۇم باشلاپ، سىلەرگە چۈشۈۋاتقان بېسىمنى يەڭگىللەتمەكچى، دەپ جاۋاب بەردى.

1945 ـ يىل 12 ـ يانۋاردا، كونېۋنىڭ قوماندانلىقىدىكى

سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى ۋارشاۋانىڭ جەنۇبىدىكى ۋىسلا دەريا سىنىڭ يۇقىرى ئېقىمىغا جايلاشقان بالانۇۋ كۆۋرۈك بېشى ئىستېھكاملىرىغا ھۇجۇم قىلىپ سىلېزىيىگە قاراپ يۇرۇش قىلدى. ئۇنىڭ شىمال تەرىپىدىكى ژوكوۋ قوماندانلىق قىلمۇاتقان گۇرۇپپىۋي ئارمىيە ۋارشاۋانىڭ جەنۇبىدىكى ۋىسلا دەريا سىدىن ئۆتۈپ، 17 ـ يانۋاردا ۋارشاۋانى ئازاد قىلدى. ئۇلارنىڭ ئارمىيىلىرى يەنمۇ شىمالغا يۇرۇش قىلىپ شەرقىي پرۇسسىيىنىڭ يېرىمىنى ئىشغال قىلدى ھەم دانزىگ قولتۇقىغا بېسىپ كىردى. بۇ، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئۇرۇش جەريانىدا قوزغىغان كۆلىمى ئەڭ چوڭ ھۇجۇمى ئىدى. پولشا بىلەن شەرقىي پروسسىيىدىكى ئۇرۇشنىڭ ئۆزىگىلا 180 دىۋىزىيە قاتناشتى، بۇ دىۋىزىيىلەرنىڭ بىر قىسمى بىرونېۋنىڭ دىۋىزىيىلىرى ئىدى.

27 ـ يانۋاردىكى سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ زور كۆلەملىك ئۇرۇشى نانىستلار ئارمىيىسىنى پۈتۈنلەي گۇمران بولۇش گىردابىغا ئەكېلىپ قويدى. ئۇ چاغدا، شەرقىي پروسسىيىنىڭ يوللىرى ئۇزۇپ تاشلانغانىدى. شۇ كۈنى ژۇكوۋ زور قوشۇننى باشلاپ روبېن ئارقىلىق ئودېر دەريا سىدىن ئۆتۈپ، ئىككى ھەپتە ئىچىدە گېرمانىيە تەۋەسى ئىچىدە 220 ئىنگلىز مىلى ئارىلىقىنى بېسىپ بولغان ۋە بېرلىنغا 100 ئىنگلىز مىلى قالغانىدى. گىتلېرنىڭ ھەممىدىن بەك بېشىنى قاتۇرغىنى سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ سانائەت بازىسى سىلېزىيىنى بېسىۋالغانلىقى ئىدى. قورال ـ ياراق ئىشلەپچىقىرىشقا مەسئۇل بولغان سېپىر، سىلېزىيە قولدىن كەتكەندىن كېيىن گېرمانىيىدە ئىشلەپ چىقىرىلىدىغان كۆمۈر 1944 ـ يىلى ئىشلەپ چىقىرىلغان كۆمۈرنىڭ ئاران تۆتتىن بىرىگە، پولات 1944 ـ يىلى ئىشلەپ چىقىرىلغان پولاتنىڭ ئاران ئالتىدىن بىرىگە توغرا كېلىدۇ، دېدى.

فېۋرالبدا، رور رايونىنىڭ نۇرغۇن قىسمى خارابلىققا ئايلىنىپ كەتتى، يۇقىرى سىلېزىيەمۇ قولدىن كېتىپ، كۆمۈر ئىشلەپ چىقىرىشى 1944 - يىلىنىڭ بەشتىن بىرىگە چۈشۈپ قالدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىتتىپاقداش ئارمىيىسىنىڭ ئايروپىلانلىرى ئۆمۈر يوللار بىلەن دېگىز يوللىرىنى قاتتىق پالەچ ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويغان بولغاچقا، بۇ كۆمۈرلەرنى توشۇپ كېتىشكە مۇمكىن بولمىدى. فىئورېرنىڭ ئىشخانا يىغىندا ئاساسەن كۆمۈر مەسىلىسى مۇزاكىرە قىلىناتتى. دوختۇر ئاغزىنىپ، كۆمۈر بولمىغانلىقتىن نۇرغۇن پاراخوتلىرىنىڭ دېگىزغا چىقالمايۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ كەتتى. سېپىر ئۇنىڭغا ئالدىرىماي چۈشەندۈرەتتى. نۇرغۇن ئېلېكتر ئىستانسىلىرى بىلەن ھەربىي زاۋۇتلار مۇ كۆمۈرنىڭ يوقلۇقى بىلەن ئىشلەپچىقىرىشتىن توختاپ قېلىۋاتاتتى. رومىنىيە بىلەن ۋېنگرىيەدىكى نېفىتلىكلەر قولدىن كەتكەچكە ھەم گېرمانىيەدىكى نېفىت ئايرىش زاۋۇتلىرى بومبارداىمان قىلىنغاچقا، نېفىت ئىنتايىن ئازلاپ كېتىۋاتاتتى، ھەتتا نۇرغۇن كۆرەشچى ئايروپىلانلار ئۇچالماي، ئىتتىپاقداش ئارمىيىنىڭ بومبارداىمان قىلىپ يوقىتىشىغە دۇچ كېلىۋاتاتتى. تانكىلارغا بېنزىن بولمىغاچقا، كۆپ قىسىم ھەرۇنېۋىك دىۋىزىيىلىرى ھەرىكەتلىنەلمەيۋاتاتتى.

نېمېسلار «خىسلەتلىك قورال»غا بولغان ئۈمىدىدىنمۇ ۋاز كەچتى. ئېزىنىخاۋېرنىڭ قوشۇنى فرانسىيە بىلەن بېلگىيەدىكى دېگىز بويلىرىنى قايتىدىن ئىشغال قىلغان چاغدا ئەنگلىيەگە ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇم قىلىشقا ئىشلىتىلگەن V1 تىپلىق ئۇچار بومبا ۋە V2 تىپلىق داۋەن ئېتىش مەيدانلىرىدىن گوللاندىيەدە بىرقانچىسى قېپقالغاندىن باشقا، قالغانلىرىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەكلا قولدىن كەتتى. ئەنگلىيە - ئامېرىكا قوشۇنلىرى گېرمانىيە چېگرىسىغا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، گېرمانىيە ئانتۇېرپېقا ۋە باشقا ھەربىي نىشانلارغا مۇشۇنداق ئۇچار بومبىدىن

نەخمىنەن 8 مېڭنى ئاتقان بولسىمۇ، ھېچقانچە زىيان-زەخمەت يەتكۈزەلمىدى.

گېتلېر بىلەن گېرىنگ بۇرۇن يېڭى رېئاكتىۋ ئايروپىلانلارغا تايىنىپ ئىتتىپاقداش ئارمىيىسىنىڭ ھاۋا ئارمىيىسىنى قوغلۇۋەتمەكچى بولغانىدى. چۈنكى نېمىسلار 1000 دىن ئارتۇق مۇشۇنداق ئايروپىلان ياسىغانىدى. لېكىن بۇنداق رېئاكتىۋ ئايروپىلانلاردىن ئۇچالايدىغىنى ناھايىتى ئاز ئىدى. رېئاكتىۋ ئايروپىلانغا ئىشلىتىلىدىغان ئالاھىدە بېنزىن ئىشلەپچىقىرىش زاۋۇتى پارتلىتىۋېتىلگەنىدى. ئىتتىپاقداش ئارمىيە ئۇچقۇچىلىرى رېئاكتىۋ ئايروپىلانلارنى ئۇچۇرۇش ئۇچۇن ئۇزارتىپ ياسالغان ئايروپىلان يولىنى ئاساسلا بىلىۋېلىپ، ئايرودرومدىكى رېئاكتىۋ ئايروپىلانلارنى پارتلىتىۋېتەتتى.

ئېزىنىكاۋېرنىك 85 دىۋىزىيە گەسكىرى كۈچكە ئىگە قوشۇنى 8 - فېۋرالدىن باشلاپ رېين دەرياسىغا قىستاپ كەلدى. ئىككى ھەپتىدىن كېيىن موسكۋا دەرياسىنىڭ شىمالىدىكى رېين دەرياسىنىڭ سول قىرغىقىنى مۇستەھكەم كونترول قىلدى. گېرمانىيە ئارمىيىسى ئېچىنىشلىق تالاپەت بەردى، گەسكەر ئىلىنغان ئادەملىرىلا 293 مىڭ ئادەمگە يەتتى، نۇرغۇن قورال-ياراقلىرىدىن ئايرىلدى. 10 - مارت كۈنى گېتلېر قاتتىق چىچاقلىشىپ، رۇندستېدنى ئاخىرقى قېتىم خىزمىتىدىن ئېلىپ تاشلاپ، ئۇنىڭ ئورنىغا ئىتالىيىدە ئۇزاق مۇددەت جاپالىق جەڭ قىلىپ كەلگەن مارشال كېسىلرىڭنى قويدى.

لېكىن، ئەھۋال بۇ دەرىجىگە يەتكەندە، يەر كېسىلرىڭنى ئەمەس، يۇز كېسىلرىڭنى قويغان بىلەنمۇ نېمە قىلالايدۇ؟

مارتىنىڭ ئاخىرلىرىدا، مۇنتگومېرىنىڭ قوماندانلىقىدىكى ئەنگلىيە - كانادا ئارمىيىلىرى تۆۋەندىكى رېين دەرياسىدىن ئۆتۈپ، شەرقىي شىمالغا قاراپ ئىلگىرىلەپ، برېننېن، ھامبۇرگ ۋە بالتىق دېڭىزى بويىدىكى لوبېككە ئۇدۇل باستۇرۇپ

كەلدى. شۇنداقلا ئامېرىكىنىڭ گېنېرال سىمپسون باشچىلىقىدىكى 9 - كورپۇس ئارمىيىسى ۋە گېنېرال ھودگېس باشچىلىقىدىكى 1 - كورپۇس ئارمىيىسى ئايرىم - ئايرىم ھالدا تېز سۈرئەت بىلەن شىمال ۋە جەنۇبتىن رۇر رايونىنى ئايلىنىپ ئۆتۈپ، 1 - ئاپرېل كۈنى لىپستاتتا ئۇچراشتى. مارشال مودېلنىڭ 13 گۇرۇپپىۋوي ئارمىيىسى، جۈملىدىن 15 - ۋە 50 - برونېۋىك ئارمىيە، جەمئىي 21 دېۋىزىيە گېرمانىيەدىكى ئەڭ چوڭ سانائەت رايونىنىڭ خارابىسى ئىچىگە قامالىپ قالدى. ئۇلار 18 كۈن تىرىشىپ، 18 - ئاپرېل تەسلىم بولدى.

مودېل قوشۇنىنىڭ رۇر رايونىدا قورشاۋغا چۈشۈپ قېلىشى بىلەن، گېرمانىيىنىڭ غەربىي لىنىيىسىدىن 200 ئىنگلىز مىلى كېلىدىغان بىر چوڭ يوچۇق ئېچىلىپ كەتكەنىدى، ئامېرىكىنىڭ 9 - كورپۇس ئارمىيىسىگە ۋە 1 - كورپۇس ئارمىيىسىگە قاراشلىق قوشۇنلارنىڭ ئۆز رايونىنى ئىسكەنجىگە ئېلىشىنىڭ ھاجىتى قالمىغاچقا، ئۇلار دەل مۇشۇ يوچۇقتىن ئۆتۈپ، گېرمانىيىنىڭ يۈرىكى — ئېلبې دەرياسىغا قاراپ ئىلگىرىلىدى. شۇنىڭ بىلەن بېرلىنغا باردىغان يول ئېچىلىپ كەتتى. 16 - ئاپرېل كۈنى ئامېرىكا قوشۇنلىرى ناتىستلار پارتىيىسىنىڭ قۇرۇلتاي ئاچىدىغان جايى — نيۈنبېرگقا باستۇرۇپ كىردى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ژۇكوۋ باشچىلىقىدىكى روسىيە قوشۇنلىرى ئودېر دەرياسىدىكى كۆۋرۈك ئىستىھكاملىرىدىن ھۇجۇمغا ئۆتۈپ، 21 - ئاپرېل كۈنى بېرلىنىڭ شەھەر ئېتراپىغا يېتىپ كەلدى. ۋېنا 13 - ئاپرېل كۈنى قولدىن كەتكەنىدى. ئامېرىكا ئارمىيىسىنىڭ 69 - پىيادە ئەسكەرلەر دېۋىزىيىسىنىڭ چارلىغۇچى قىسمى بىلەن روسىيە ئارمىيىسىنىڭ 58 - گۋاردىيە دېۋىزىيىسىنىڭ ئالدىن يۈرەر قىسمى بېرلىنىڭ جەنۇبىغا 75 ئىنگلىز مىلى كېلىدىغان ئېلبې دەرياسى بويىدىكى قورغاۋدا ئۇچراشتى. گىتلېرنىڭ مەھشەر كۈنى يېتىپ كەلدى.

ئون توققۇزىنچى باب گىتلېرنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىدى

△ گىتلېر: ئاخىرقى تىنىقىم قالغۇچە بېرلىننى قوغداش ئىرادەمدىن قايتمايمەن

△ گىتلېرنىڭ ۋۇجۇدىدا ئىمپېراتور فرېدرىكنىڭ روھى بار

△ گىببېلس: فىئورېرىم، سىزنى تەبرىكلەيمەن، روزۇېلت ئۆلۈپتۇ

△ فىئورېرىم، ئامەت يۇلتۇزى بىزگە قاراپ كۈلۈۋاتىدۇ

△ گىتلېرنىڭ تاقىتى تۈگىدى

△ ئالۋاستىنىڭ مەھشەر كۈنى

1945 ـ يىل ئاپرېلنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن كېيىن، گېرمانىيە ئارقا ـ ئارقىدىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچراۋەردى: ئاۋستىرىيىنىڭ پايتەختى ۋېنانى روسىيىلىكلەر بېسىۋالدى، سانائەت رايونى رۇر بىلەن ئېلبې دەرياسىنىڭ غەربىدىكى كەڭ زېمىن ئامېرىكا ـ ئەنگلىيە ئارمىيىلىرىنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتتى، بېلورۇسىيە 1 ـ يۆنىلىش ئارمىيىسى ئۈدېر دەرياسىدىكى مۇداپىئە لىنىيىسىنى بۆسۈپ ئۆتتى، ئوكرائىنا 1 ـ يۆنىلىش

ئارمىيىسى نىس دەريادىكى مۇداپىئە لىنىيىسىنىڭ بۇزۇپ تاشلىدى. گىتلېر ئاخىرقى توساقلىرىدىنمۇ ئايرىلىپ، بېرلىن مۇھاسىرىسىگە ئېلىنىش ئالدىدا تۇرۇۋاتاتتى. ئۇنىڭ گېنېرالىرى ئىنتايىن مەيۈسلۈك بىلەن ئۆزلىرىنى مەسخىرە قىلىپ، ھازىر غەربىي سەپ بىلەن شەرقىي سەپكە تراموۋايغا چۈشۈپلا بارغىلى بولىدىغان بولۇپ قالدى، دېيىشتى. بېرلىنلىك قولدىن كېتىدىغانلىقى كۆزگە كۆرۈنۈپلا تۇراتتى، پەقەت ۋاقىت مەسىلىسىلا قالغانىدى.

«دەرەخ يىقىلسا مايمۇن قېچىپتۇ» دېگەندەك، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسى بېرلىن بوسۇغىسىغا يېتىپ كەلگەندە، ناتسىستلارنىڭ كاتتىباشلىرى خۇددى لالما ئىتلاردەك بېرلىندىن قېچىشقا باشلىدى.

گېرىنگ ئۈستىدىكى ھەشىمەتلىك ھەربىي فورمىلىرىنى، پۇتىدىكى چىرايلىق ئۆتۈكىنى، بېشىدىكى پۈزۈر شەپكىسىنى ئېلىپ تاشلاپ بېرلىندىن كەتتى. گېرىنگ ئېلىپ ماڭغان ئاپتوموبىل ئەترىتى ئۇنىڭ ھەشىمەتلىك كارىنھال ساريىدىن ئاچقىچان ئالتۇن ـ كۈمۈشلەرنى قاچىلاپ ماڭغانىدى.

ناتسىستلار پارتىيىسىنىڭ قۇرغۇچىلىرىنىڭ بىرى، دىپلوماتىيە مىنىستىرى رىببېنتروپمۇ ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ بىخەتەر جايغا بېرىۋالدى.

ئېسىڭاچىلارنىڭ كاتتىبېشى ھىملېرمۇ «چۆكۈپ كېتىۋاتقان بۇ كېمىنى تاشلاپ» گېرمانىيىنىڭ شىمالىغا قېچىپ كەتتى.

گىتلېر ئەتىۋارلاپ زاپاس قوشۇنلارنىڭ قوماندانلىقىغا ئۆستۈرگەن شېېرمۇ فىئورېرى بىلەن خوشلىشىپلا قاچتى.

لېكىن گىتلېر بېرلىننى قوغداپ قېلىش ئىرادىسىدىن قىلچە يانمای، قوشۇنلىرىغا «چېكىنىشكە بولمايدۇ» دېگەن مەزمۇنلاردا بۇيرۇقلارنى چۈشۈرۈپ تۇرۇۋاتاتتى، ئاخىر ئۇمىدسىزلىككە پېتىپ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغانغا قەدەر شۇنداق

قىلىپ كەلدى.

ئۇنىڭ شۇنچىۋالا قانتىق ئىرادىگە كېلىپ بېرلىننى قوغداپ قالماقچى بولغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى زادى نېمە؟ بۇ توغرۇلۇق كىشىلەرنىڭ پىكىرلىرى ھەر خىل ئىدى. ۋەكىل خاراكتېرى كۈچلۈكرەك بەزى پىكىرلەر: گىتلېر ئۆزۈل ـ كېسىل ئۇمىدسىزلەنگەنلىكى ئۈچۈن، بېرلىندىن قېچىشي كەتمەسلىك قارارىغا كەلگەن، دەپ قارىغان.

بۇ خىل پىكىردىكى ئادەملەر تۆۋەندىكى پاكىتلار ئارقىلىق شۇنداق يەكۈنگە كەلگەنىدى:

1945 ـ يىل 21 ـ ئاپرېلدا ئۇ سېتىنېرغا بېرلىندىكى روسىيەلىكلەرنىڭ قوغلاپ چىقىرىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى. بۇنىڭ ئۈچۈن ھەربىر ئادەم، ھەر بىر تانكا ئومۇمىيۈزلۈك جەڭگە ئاتلىنىشى كېرەك ئىدى.

گىتلېر بۇ قېتىمقىسى قايتۇرما ھۇجۇمغا زور ئۈمىد باغلىغانىدى. ئۇ يەنە بىر بۇيرۇق ئېلان قىلىپ: قوشۇنلىرىنى ئىشقا سالمايۋاتقان بارلىق قوماندىلار بەش سائەت ئىچىدە ئېتىپ تاشلىنىدۇ، دېدى. ئۇنىڭ ئۇلارغا يارەمگە ئەۋەتىشكە ۋەدە قىلغان قوشۇنلىرى تەسەۋۋۇرىدىكى نەرسىلەر ئىدى، شۇڭا ستېينېر ئۇنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىش بۇياقتا تۇرسۇن، ئەكسىچە ئىتتىپاقداش ئارمىيىگە تەسلىم بولۇش ئۈچۈن قوشۇنلىرىنى باشلاپ غەربكە يۆتكىلىپ كەتتى.

گىتلېر ستېينېرنىڭ بۇ مەقسىتىنى بىلمەي، 22 ـ ئاپرېلغىچە تېلېفون بېرىپ سۈرۈشتۈردى، لېكىن ھۇجۇم باشلانغانلىق توغرۇلۇق ھېچقانداق جايدىن ئېنىق خەۋەر ئاڭلىمىدى. ھەمدىلا ئۇنىڭغا ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ، قايتۇرما ھۇجۇمنىڭ ھازىرغىچە باشلانمىغانلىقىنى ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن گىتلېر چۈشكىچە تىت ـ تىت بولۇپ ساقلاپ ئولتۇردى. چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتە ئېچىلىدىغان

ھەربىي يىغىن ئېچىلغانغا قەدەر قايتۇرما ھۇجۇمدىن خەۋەر زادىلا كەلمىدى.

چۈشتىن كېيىنكى ھەربىي يىغىن ئېچىلغاندىن كېيىن، كېيىتىل بىلەن ئىئودېل نۆۋەتتىكى ھەربىي ۋەزىيەتنى تونۇشتۇرۇپ: «ۋەزىيەت بۇرۇنقىدەكلا، بىز ئۇچۇن يەنىلا پايدىسىز، لېكىن ئۇمىد يوقمۇ ئەمەس...» دېدى. ئۇنىڭ كەينىدىنلا يېتىپ كەلگەن خەۋەر گىتلېرنىڭ قاتتىق ئوغىسىنى قاينىتىۋەتتى. ئەسلىدە قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتۈش توغرىسىدىكى بۇيرۇق ئىجرا قىلىنمىغان، ئۇ قوشۇنلار ھېچنېمە قىلمىغان، ھاۋا ئارمىيىسىمۇ مىدىرلىمىغانىدى. دېمەك، ستېينېر قايتۇرما ھۇجۇم قىلىشقا بۇيرۇق چۈشۈرمىگەن، ئەكسىچە ئۇنىڭغا يارەمگە بارغان قوشۇننىڭ بېرلېننىڭ شىمالىدىكى ئورنى بوش قېلىپ، روسىيە قوشۇنلىرى ئاشۇ يوچۇقتىن بېرلىنغا باستۇرۇپ كىرىپ، بېرلىننىڭ يېرىمىنى بېسىۋالغان.

بۇ بىر قاتار خەۋەرلەر قايتۇرما ھۇجۇمنىڭ غەلىبە خەۋىرىنى ساقلاپ ئولتۇرغان گىتلېر ئۇچۇن غايەت زور زەربە بولدى. ئۇ غەزەپتىن ئۆزىنى باسالماي: «ئارمىيىسىمۇ، ئېسىئاچىلارمۇ مەندىن يۈز ئۆرىدى، ستېينېر دېگەن ئۇ ئەبلەخمۇ ماڭا سانقىنلىق قىلدى، دۆلەتكە سانقىنلىق قىلدى. قورقۇنچاق، توخۇ يۈرەك!» دەپ ۋارقىراپ كەتتى.

بىر پەس ۋارقىراپ ـ جارقىرىغاندىن كېيىن، يېلى چىقىپ كەتكەن توپتەك ئاستا ـ ئاستا بوشىشىپ كەتتى: «مېنىڭ مەھشەر كۈنۈم كەلدى! 3 ـ ئىمپېرىيىنىڭ مەھشەر كۈنى كەلدى! ھەممە ئىش تۈگەشتى. مەن گىتلېرنىڭ ئۆلۈمدىن باشقا يولى قالمىدى. ئەمدى ئىككىلەنمەيمەن، جەنۇبقىمۇ قەتئىي بارمايمەن. كېتىشنى خالىغانلار كېتىۋەرسۇن. مەن مەشەدە قېلىپ ھايات ـ ماماتتا بېرلىن بىلەن بىللە بولىمەن.»

گىتلېرنىڭ ئۇمىدسىز نالىلىرىنى ئاڭلىغان باغرى تاش

گېنېرالنىڭ قاتتىق تەسىرلىنىپ، ئۇنىڭ بېرلىندا قېلىشىغا قارشى تۇردى، گېرمانىيە تېخى تۈگىشىپ كەتمىدى دەپ تەسەللى ئېيتتى، مارشال شۇئېرنېر بىلەن كېسىلرىڭنىڭ قوشۇنلىرى تولۇق، مۇشۇ كۈچىمىز بىلەنمۇ بىز دۈشمەنلەر بىلەن ئېلىشالايمىز» شۈڭا ئۈمىدسىزلىنىشكە ھەرگىز بولمايدۇ، فىئورېر بېرلىندىن دەرھال چىقىپ كېتىشى، ئۈستۈنكى زالتسبۇرگقا بېرىشى كېرەك، دېدى...

قوشۇنلارغا قوماندانلىق قىلىش ئۈچۈن بېرلىندىن غەربىي شىمالغا كەتكەن دونېتر بىلەن ھېملېرمۇ بۇ ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن دەرھال تېلېفون بېرىپ فىئورېرنى ئۇ نېيتىدىن يېنىشقا دەۋەت قىلدى، لازىم تېپىلسا ئۆزلىرىنىڭ ئېسىلزادىلار ۋە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ كۈچى بىلەن بېرلىننى قوغدايدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى. دېپلوماتىيە مىنىستىرى رىببېنترويمۇ تېلېفون بېرىپ، پۈتكۈل ۋەزىيەتنى ئوڭشايدىغان بىر دېپلوماتىك ئەپچىل چارىنى ئىشقا سالماقچى بولۇۋاتىمەن، دېدى. لېكىن گېتلېرنىڭ ئۈلارغا ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى.

ئۈلارنىڭ ھەممە گەپلىرى گېتلېرنى ئىيىتتىدىن ياندۇرالمىدى. يەنە بىر قېتىم بېرلىندا قېلىپ، بۇ شەھەرنى قوغداشقا قوماندانلىق قىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ، كاتېپقا ئۆزىنىڭ بۇ قارارىنى بېرلىن خەلقىگە ئۇقتۇرۇشىنى تاپشۇردى. ئەتىسى گېرمانىيە رادىئو ئىستانسىسى پۈتۈن دۇنياغا شۇنداق دەپ جاكارلىدى:

«بېرلىن بىلەن پراگا ئىمپېرىيىنىڭ يىمىرىلمەس ئىككى قورغىنى. فىئورېر گېتلېر بىلەن چوڭ رايون پارتىيە سىكرېتارى گېببېلس ئاخىرغىچە بېرلىندا قالماقچى.»

1935 - يىلدىن باشلاپ گېتلېرنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ كەلگەن ھېينىس لېنگ گېتلېرنىڭ شۇ كۈنكى يىغىندىن كېيىن ئۆزىگە دېگەن گېپىنى ئەسلەپ شۇنداق دەيدۇ: «قارىغىنا لېنگ،

هەتتا ئېسىئاچىلىرىمىزمۇ چېكىنىۋاتىدۇ. ئۇلار ئالغۇدەك هېچقانداق مەنپەئەت قالمىغاندىن كېيىن مەندىن يۈز ئۆرۈشتى. مەن بېرلىندا قالماقچى بولۇۋاتىمەن، ئۆلگۈچە بۇ يەردىن كەتمەيمەن. بۇ، قورشاۋ ئىچىدە قالغان بىر قوماندانلىق قىلىشقا تېگىشلىك بۇرچى.» لېنگىنىڭ قارىشىچە، ئېسىئاچىلارنىڭ گېنېرال پولكوۋنىكى ستېينېرنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنمىغانلىقى گىتلېرنىڭ بېرلىندىن كەتمەي ئۇ يەرنى قوغدايمەن دەپ تۇرۇۋالغانلىقىغا سەۋەبچى بولغانىدى. بۇ يەكۈنگە ئاساس بولالايدىغان پاكىتلارنىڭ هەممىسى شەكسىز بولغاچقا، كىشىلەر خېلى يىللارغىچە لېنگىنىڭ بۇ قارىشىغا ئىشىنىپ كەلگەنىدى.

لېكىن پاكىتقا قاراپ چىقىرىلغان هۆكۈملەرنىڭ هەممىسى شۇنداق توغرا، شەكسىز بولامدۇ؟

لوگىكا ئىلمى بىزگە پاكىتلار ئاساسىدا چىقىرىلغان هۆكۈملەرنىڭ هەممىسىنىڭ توغرا بولۇپ چىقىشىنىڭ ناتايىن ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىدۇ. گىتلېرنىڭ نېمە ئۈچۈن بېرلىننى ساقلايمەن دەپ جاھىللىق بىلەن تۇرۇۋالغانلىقىنىڭ هەقىقىتىمۇ شۇنداق.

ئەنگلىيىلىك مەشھۇر ئالىم داۋېي ئوۋېن مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە بىرنېچە قول ماتېرىيالنى نۇرغۇن توپلاپ تەتقىق قىلغاندىن كېيىن، گىتلېرنىڭ ئۇجۇددىمۇ ئېمپېراتور فرېدېرىكنىڭ روهى بارلىقىنى بايقىغان ۋە دەل ئاشۇ خىل «روهنىڭ تۇرتكىسى بىلەن» گىتلېرنىڭ كاللىسى باي تەسەۋۋۇر ۋە ئۇمىدلەر بىلەن توشۇپ كەتكەن بولۇپ، شۇنىڭ تەسىرىدە بېرلىنلىق قەتئىي قوغدايمەن دەپ چىڭ تۇرۇۋالغان، ئۇنىڭ ئۇ خىل قارارغا كېلىشى هەرگىزمۇ ئۇمىدسىزلىككە پاتقاندىن كېيىنكى ئىش ئەمەس، دەپ قارىغان.

بۇ گەپ ئاڭلىماقتا غەلىتە ۋە بىمەنىدەك تۇرغان بىلەن گىتلېرنىڭ ئىزچىل كېلىۋاتقان خاراكتېرىنى چۈشەنگەن، ئاشۇ

كۆللەردىكى ئىچكى روھى ھالەتلىرىنى تەتقىق قىلغان ئادەم داۋېي ئۆۋېننىڭ ئاشۇ يەكۈنىگە قايىل بولۇپ، «ھە، مۇنداق گەپ ئىكەن - دە» دېمەي قالمايدۇ.

گىتلېرنىڭ ھېچقانداق ئادەمنى ئۆزىگە تەڭ قىلمايدىغان ئادەم ئىكەنلىكىنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ، ئۇ مەيلى قەدىمكى زامانداۋ ياكى ھازىرقى زامانداۋ ئۆتكەن ھەرقانداق ئادەمنى ئۆزىگە تەڭ قىلمايدۇ. ئۇنىڭ ئىچ - ئىچىدىن قايىل بولمىغان ئادەمى پەقەت بىرلا ئادەم بولۇپ، ئۇ 18 - ئەسىردىكى پروسسىيىنىڭ پادىشاھى ئىمپېراتور فرېدېرىك ئىدى.

پومېشچىكلار سىنىپىغا ۋەكىللىك قىلمىغان پروسسىيىنىڭ بۇ پادىشاھى 1740 - يىلى تەختكە چىققاندىن كېيىن، تاجاۋۇزچىلىق، كېڭەيمىچىلىك سىياسىتى يۈرگۈزگەنىدى. 1740 — 1742 - يىللىرى، 1744 — 1745 - يىللىرى ئىككى قېتىم سىلېزىيىگە تاجاۋۇز قىلغان، 1756 — 1763 - يىللىرى، ئاۋستىرىيە، فرانسىيە، روسىيە، ئىسپانىيە، ساكسونىيە، شۋېتسىيە بىرتەرەپ، پروسسىيە، ئەنگلىيە، پورتۇگالىيە بىر تەرەپ بولۇپ «يەتتە يىل ئۇرۇشقان» ئۇرۇشقا قاتناشقان. گىتلېرغا ھەممىدىن بەك تەسىر قىلغىنى پادىشاھ فرېدېرىكنىڭ ئۇرۇشتا ئۆتكەن پەۋقۇلئاددە سەرگۈزەشتىلىرى ئىدى.

«يەتتە يىللىق ئۇرۇش» تا، پادىشاھ فرېدېرىك دۈشمەنلىرىنىڭ پىلانىدىكى ئېغىز - پەسلىكتىن پايدىلىنىپ، 1757 - يىلى ئاۋستىرىيە، فرانسىيە قوشۇنلىرىنى يېڭىپ، روسىيا جېڭىنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرگەن. لېكىن كېيىنكى بىرنەچچە يىللىق جەڭلەردە پروسسىيە ئارقا - ئارقىدىن مەغلۇپ بولغان. 1761 - يىلدىن 1762 - يىلغىچە بولغان ئىككى يىل ئىچىدە پروسسىيە پومېرانىيە، سىلېزىيە، ساكسونىيە قاتارلىق جايلارنى قولدىن بېرىپ قويۇپ، تارمار بولۇپ كېتىش

گىردابىغا بېرىپ قالغان.

يەتتە يىللىق دەھشەتلىك ئۇرۇشتىن كېيىن، 1762 - يىلى بۇ پادىشاھ ماڭارغا يولى قالماي، ۋەيران بولۇپ كەتكەن ئوردىسىغا سولىنىپ قالغان. پايتەختتى بېرلىننى روسىيە، ئاۋستىرىيە، ساكسونىيەلەرنىڭ بىرلەشمە قوشۇنلىرى قورشىۋالغان، ئەسكەرلىرىنىڭ روھى چۈشۈشكە، سانى ئازىيىشقا باشلاپ، كۈنى تېخىمۇ يامانلاشقان. شۇ كۈنلەردە ئۇ ئۆزىنىڭ ئاغىنىسى ھەم ۋەزىرى گراف دې. ئاگېبسقا خەت يېزىپ، خېتىدە شۇنداق دېگەن:

«مەن سىزنىڭ بىزنىڭ ھازىرقى پۈتكۈل ئەھۋالىمىزنى، ئەتراپىمىزدىكى چوڭقۇر ھاڭلارنى، بىزدە ھازىر بار بولۇۋاتقان ئۇمىدلەرنىڭ نېمىلىكىنى توغرا تەھلىل قىلىشىڭىزنى ئارزۇ قىلىمەن. سىز ئېيتقان ۋە مەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتقان ئۇمىدلەرگە يېتىش ئۈچۈن فېۋرالنى كۈتۈشنىڭمۇ ھاجىتى يوق، ئۇ توغرۇلۇق ھازىر سۆزلەشسەكمۇ بولىدۇ. فېۋرالدىن ئىلگىرى مەن گاتورنىڭ يولىدا ماڭمەنمۇ ياكى كايسانى دوراپ چىرايلىق جەڭدىن بىرنى قىلىمەنمۇ، شۇ چاغدا بىرقارارغا كېلىمەن...

ئەگەر پەيلاسوپلار بولمىغان بولسا، بىز نېمە بولۇپ كېتەر ئىدۇق؟ مەن نۇرغۇن كىتاب ئوقۇدۇم، ئوقۇغاندىمۇ شۇنچىلىك بېرىلىپ ئوقۇدۇم. كىتاب مېنىڭ ئازابىمنى يەڭگىللەتتى. ئەگەر كىتابلىرىم بولمىغان بولسا، مېنى گۇمانخورلۇق كېسىلى بار دەپ، سارايلار دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بارغان بولاتتى. سۆيۈملۈك گراف، بىز يامان چاغدا تۇغۇلۇپ قاپتىكەنمىز، ياشىغان دەۋرىمىز غەم - قايغۇ، بالايىئاپەتلەر بىلەن تولغان بىر دەۋر بولدى، مۇشۇ دەۋرنى بېشىمدىن ئۆتكۈزگەن بولغاچقىمۇ، ئۆزۈمدە بىر قەھرىماندا بولۇشقا تېگىشلىك بارلىق ئالاھىدىلىكلەرنى بار دەپ ئويلايمەن: چۈنكى مەن خەۋپ - خەتەردىن بىر كۈنمۇ خالى بولمىدىم، گۈمران بولۇش گىردابىدىن

نېرى كېتەلمىدىم.»

پادىشاھ فرېدېرىك خېتىدە تىلغا ئالغان گاتو بىلەن كايسار قەدىمكى رىمنىڭ سىياسىئونلىرى ئىدى. گاتو جۇمھۇرىيەتچىلەرنى قوللاپ كايسارغا قارشى تۇراتتى. كايسار ئارقا - ئارقىدىن ھەل قىلغۇچ غەلىبىلەرگە ئېرىشكەندىن كېيىن، گاتو ئاخىر ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغانىدى.

فېرېدېرىك ئۇ خېتىدە «يا غەلىبە قىلىش، يا ئۆلۈش» ئىرادىسىنى ئىپادىلىگەن. ئەلۋەتتە، ئۇنىڭ قايسى يولدا مېڭىشىنى ئۇرۇش ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتى بەلگىلەيتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ۋەزىيەت يامانلىشىپ كېتىپ، فرېدېرىك گاتونىڭ يولىدا مېڭىشقا مەجبۇر بولدى. ئۇ يەنە گرېتسوگ فېنكستائىنغا يازغان ئاخىرقى خېتىدە، ئەگەر كېيىنكى كۈنلەردىمۇ ۋەزىيەتتە ياخشىلىنىش بولمايدىغان بولسا، مەغلۇپ بولىدىغانلىقىنى، شۇ چاغدا ئۆزىنىڭ زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالىدىغانلىقىنى ئېيتقانىدى.

دەل فرېدېرىك ئۆزى بەلگىلىگەن ئۆلۈش كۈنىدىن ئۇچ كۈن ئىلگىرى روسىيىنىڭ ئايال پادىشاھى ئېلىزابېتا ئۆلۈپ، ئۇنىڭ ئورنىغا پېتر III تەختكە چىققانىدى. چار روسىيىنىڭ بۇ يېڭى پادىشاھى ئېلىزابېتانىڭ يولىنى تۇتۇپ پروسسىيىنى يوقىتىشنى ئويلىماي، ئەكسىچە روسىيىنىڭ دۈشمىنى بولغان فرېدېرىك بىلەن ئىتتىپاق تۈزگەن، بۇنىڭ بىلەن پۈتۈن ئۇرۇش ۋەزىيىتىدە زور بۇرۇلۇش پەيدا بولۇپ، پادىشاھ فرېدېرىك قۇتۇلۇپ قالغانىدى.

گېتلېر فرېدېرىكقا ئەنە شۇ پەۋقۇلئاددە كەچۈرمىشلىرى ئۈچۈن قاتتىق ئېتىقاد قىلىپ، ئۇ ھەقتىكى نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇپ چىققانىدى، ئادەتتىكى نۇتۇقلىرىدىمۇ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى دائىم نەقىل كەلتۈرۈپ تۇراتتى. 2 - دۇنيا ئۇرۇشىنىڭ پۈتۈن جەريانىدا ئۇنىڭ چوڭ لاگېرى نۇرغۇن يۆنكەلدى، ئەمما ئۇنىڭ

ئىشخانىسىدا فرەدېرىكنىڭ سۈرىتى نەگىلا بارسۇن، بەلگىلەنگەن جايدا ئېسىقلىق بولاتتى. بۇ سۈرەتنى ئۇ 1934 - يىلى مىيۇنخېندىن سېتىۋالغانىدى، شۇنىڭدىن كېيىن خۇددى بوينىغا ئېسىۋالغاندەك تۇمارغا ئوخشاش، نەگىلا بارسا بىللە ئېلىپ باراتتى. مەخسۇس ئايروپىلاندىمۇ ئۇ سۈرەت سېلىنغان ساندۇق ئەكە ياخشى جايدىن ئورۇن ئالاتتى، يۇقىرى دەرىجىلىك ئوفىتسېرلاردىنمۇ بەكرەك كۈتۈلەتتى. ئۇ ئەكە ئاخىردا بېرلىندىكى يەر ئاستى ئىشخانىسىغا سولىنىپ قالغان چاغلاردا ئىشخانىسىدىكى بىردىنبىر مۇلكىمۇ ئاشۇ سۈرەت بولۇپ قالغانىدى.

كېچىلىرى ئەل ئايىغى جىمجىققان چاغلاردا، گېستاپو ئۇ سۈرەتكە ئۇزاق قاراپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى. ئۇنىڭ بۇ چاغدىكى روھىي ھالىتى ئاسمانغا قاراپ خۇدادىن مەدەت تىلەۋاتقان ئادەمنىڭ قىياپىتىگە قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايتتى. شۇنداق چاغلاردا ئۇ پادىشاھ فرەدېرىكنىڭ روھىنى ئۆزىنىڭ ۋۇجۇدىغا كىرىپ كېلىۋاتقاندەك ھېس قىلىپ، چارچاپ تۇرسىمۇ ئۆزىنى باشقىدىن كۈچكە تولۇۋاتقاندەك سېزەتتى، ئۇرۇشنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بېرىش ئىرادىسى تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتەتتى.

گېستاپو پادىشاھ فرەدېرىكنى ئۆزىگە مۇھىم تىرەك قىلىپلا قالماي، بەلكى يەنە ئۇ پادىشاھ ئارقىلىق قول ئاستىدىكىلەرگىمۇ يەل بېرىپ تۇراتتى. بىر قېتىم ئۇنىڭ كاتىپى قورقۇمسىراپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن:

— فىئورېر، بىز بۇ ئۇرۇشتا ئۇتتۇرۇپ قويدۇقمۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ياق! — دەپ جاۋاب بەردى شۇئان گېستاپو چىرايىنى تۇرۇپ قەتئىي ھالدا. ئاندىن فرەدېرىكنىڭ خەت - چەكلىرى بېسىلغان بىر كىتابنى قولىغا ئېلىپ، ئۇنىڭ «يەتتە يىللىق ئۇرۇش» نىڭ بەشىنچى يىلىدا يازغان بىر پارچە خېتىنى چوڭقۇر

هېسسىياتى بىلەن ئوقۇپ بەردى، — مەن ئۇرۇش باشلىنغان دەسلەپكى چاغلاردا، بىزنىڭ ئارمىيىمىز ياۋروپادا كۆرۈلۈپ باقمىغان ئەڭ ياخشى ئارمىيە ئىدى. ئەمدى مەن ھازىر بىر توپ يارىماسلار بىلەن قېپقالدىم. كوماندىرلىرىم يوق، گېنېرالىرىم كارغا كەلمەيدۇ، ئوفىتسېرلار قوشۇن باشلاشنى بىلمەيدۇ، ئەسكەرلەرنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىش مۇمكىن ئەمەس.»

گىتلېر بۇ سۆزلەرنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن ئۇنلۇك سۆزلەپ كەتتى:

— لېكىن، پادىشاھ فرېدېرىك ئەڭ ئاخىردا يېڭىپ چىقتى. ئۇنى ئاخىرقى غەلىبىگە ئېرىشتۇرگەن نەرسە ئۇنىڭ قەيسەر روھى بولدى. پادىشاھ فرېدېرىكنىڭ «خاقان» لىق دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلۈشى ئۇنىڭ ئۇ غەلىبىسىنىڭ ئەمەس، بەلكى ئۇنىڭ شۇنداق يامان ئەھۋالدا تۇرۇۋېتىپمۇ ئۇمىدسىزلەنمىگەنلىكىدىن بولغان. شۇنىڭغا ئوخشاش، بىزنىڭ ئەۋلادلىرىمىزمۇ مېنى ئەڭ زور بەختسىزلىكلەر ئىچىدە تۇرۇپمۇ قەتئىي باش ئەگمىگەنلىكىم بىلەن مەڭگۈ ياد ئېتىدۇ.

گىتلېر ئۆزىدىن باشقا گېببېلىسمۇ گىتلېر بىلەن پادىشاھ فرېدېرىكنىڭ ئوتتۇرىسىدا قانداقتۇر ئالاھىدە باغلىنىشنىڭ بارلىقىغا ئىشىنەتتى ۋە نۇرغۇن كاللا قاتۇرۇپ، ئاجايىپ ئەپچىل چارىلەر بىلەن بۇ خىل باغلىنىشنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاشقا ئۇرۇناتتى.

— فىئورېرىم، — دېدى گېببېلس، — سىزنى تەبرىكلەيمەن! روزۋېلت ئۆلۈپتۇ! پال خەرىتىسىدە ئاپرېلنىڭ كېيىنكى يېرىمىنىڭ بىزنىڭ بۇرۇلۇش نۇقتىمىز بولىدىغانلىقى ئېنىق ئېيتىلغان، بۇرۇلۇش ياساش ۋاقتى يېتىپ كەلدى!

مەھشەر كۈنلىرى يېتىپ كەلگەن چاغدىمۇ، ئىمپېرىيىنىڭ

تەشۋىقات مىنىستىرى گېببېلس نۇرغۇن باش قاتۇرۇپ گىتلېرنىڭ پادىشاھ فرېدېرىكنىڭ بۇ دۇنيادىكى روھى ئىكەنلىكىگە ئىشەندۈرمەكچى بولدى.

1945 - يىلى ئاپرېلنىڭ بېشىدا، گېببېلس ئادەم ئەۋەتىپ گىستاپونىڭ مەخپىي ئارخىپخانىسىدىن ئالدىن شۇ جايغا قويۇپ قويغان پال ئاچقىلى بولىدىغان ئىككى خەرىتىنى ئالدۇرۇپ كەلدى. ئۇ بۇ خەرىتىلەردىن ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئوخشاش ھۆكۈمنى ئوقۇپ شۇنداق دېدى: گىتلېر 1939 - يىل بۇ ئۇرۇشنى قوزغاپ، 1941 - يىلى شانلىق غەلىبىلەرنى قولغا كەلتۈرگەنىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ۋاقتىنچە ئۇنىڭدىن ئامەت كېتىپ، دۈشمەنلىك زەربىسى بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنلىرى 1945 - يىل ئاپرېلغىچە قاتتىق زەربە يەپ ئارقىغا چېكىنىشكە باشلىدى. بۇ زەربىلەردىن كېيىن ئەمدى ئۇ قەدەممۇقەدەم يەنە ئامەتكە ئېرىشىپ، ئاپرېلنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا ئۇنىڭ ئارمىيىسى ۋاقتىلىق غەلىبىگە ئېرىشكەن، ئاندىن تۇرغۇن ھالەت بارلىققا كېلىدىكەن. 1945 - يىلى ئاۋغۇستقا بارغاندا ئاندىن تىنچلىق بولىدىكەن. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئۇچ يىل ئىچىدە گېرمانىيىنىڭ ھالى خاراب بولىدىكەن، لېكىن 1948 - يىلدىن باشلاپ گېرمانىيە قايتىدىن باش كۆتۈرىدىكەن.

گېببېلس ئاشۇ خەرىتىلەرنى ئاساس قىلىپ نۇرۇپ گىتلېرغا ئۈمىدسىزلەنمەسلىك توغرۇلۇق نەسىھەت قىلىپ تۇردى. چۈنكى ئۇ روسىيە بىلەن غەرب ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ئۇچ - تۆت ئايدىن كېيىن ئاشكارىلىنىشقا باشلاپ، 1945 - يىل ئاۋغۇستتا فاشىزمغا قارشى ئىتتىپاقنىڭ يىمىرىلىشكە باشلايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى. ئۇ يەنە گىتلېرغا كارلىلىپ يازغان «بەش يىللىق ئۇرۇش» نىڭ ئەڭ يامان كۈنلىرى تەسۋىرلەنگەن ئابزاستىكى پادىشاھ فرېدېرىكنىڭ ماۋىدىغانغا يول قالمىغان چاغلاردا يەنە ياخشى كۈنلەرگە ئېرىشكەنلىكى توغرىسىدىكى

گەپلەرنى ئوقۇپ بەردى.

گىببېلس ھايا‌جان بىلەن شۇنداق دىكلاماتسىيە قىلدى:

«قەھرىمان پادىشاھى ئالەم، سەۋر قىلىڭ، سىزنىڭ ئەڭ جاپالىق كۈنلىرىڭىز ئۆتۈپ كېتىدۇ. قۇياش پات ئارىدا بۇلۇتلار ئارىسىدىن ئۆرلەپ چىقىپ سىزگە نۇر چاچىدۇ»

گىببېلسنىڭ بۇ گەپلىرى دەل گىتلېرنىڭ يۈرىكىدىكى گەپلەر بولۇپ، ئۇنىڭدا كۆچلۈك ھايا‌جان قوزغىدى. جىمجىت تۇرۇپ پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلىدى، ھەتتا قاتتىق ھايا‌جانلىنىپ كۆزلىرىگە ياش ئالدى.

ۋەزىيەت كۈندىن كۈنگە يامانلىشىپ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ زەمبىرەكلىرىنىڭ ئاۋازلىرى توختىماي ئاڭلىنىپ تۇرۇۋاتقان مۇشۇنداق بىر چاغدا ئۇ تارىخنىڭ يەنە قايتىلىنىشى، مۆجىزىنىڭ يۈز بېرىشىنى شۇنچىلىك ئارزۇ قىلاتتى، گىببېلسمۇ كىشىلەرگە توختىماي سۆزلەپ، ئەگەر ئادالەت دېگەن نەرسە بولىدىغان بولسا، بىزنىڭ ئىمپېرىيىمىزنى بىر مۆجىزە، خۇددى برانېنبۇرگ خاندانلىقىنى قۇتۇلدۇرغانغا ئوخشاش قۇتۇلدۇرىدۇ، دەپ جار سالدى. ئۇنىڭ بۇنداق گەپلىرىنى تولا ئاڭلاپ زېرىككەن بەزى كىشىلەر ئۇنى مەسخىرە قىلىپ: «بۇ قېتىم روسىيىنىڭ قايسى ئايال پادىشاھى ئۆلىدۇ؟ ستالىنمۇ ياكى روزۋېلتمۇ ۋە ياكى چېرچىلمۇ؟» دەپ سوراشتى.

تارىخنىڭ ئادەم ھەيران قالغۇدەك دەرىجىدە ئاجايىپ ئوخشىشىپ كېتىدىغان تەرەپلىرىمۇ بولۇپ قالىدۇ. 1945 - يىل 12 - ئاپرېلدا، ئامېرىكا پرېزىدېنتى روزۋېلت جۇرجىيە شتاتىدىكى ئارشاڭدا ئۆزىنىڭ سۆرىتىمى سىزغۇزۇۋاتقاندا، تۇيۇقسىز كېسىلى قوزغىلىپ قېلىپ، داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي ئۆلۈپ كەتتى.

روزۋېلتنىڭ تۇيۇقسىز ئۆلۈپ كەتكەنلىك خەۋىرى گېرمانىيىگە يېتىپ بارغاندا، 3 - ئىمپېرىيىنىڭ پايتەختى شاد -

خۇراملىققا چۆمۈلۈپ كەتتى. ئۇلار ئاخىر ھازىرقى زامانىدىكى «ئايال پادىشاھ ئېلىزابېتا»نى تېپىشىپ، ئۇنىڭ ئۆلگىنىگە تەنتەنە قىلىشىپ كەتكەنىدى. ئۇلارنىڭ بۇ ھالىتى سۇغا چۈشۈپ كەتكەن ئادەمنىڭ بىر تال پاخالغا ئېسىلىۋېلىپ ئۆزىنى قۇتۇلدۇرماقچى بولۇۋاتقىنىغا ئوخشايتتى. ئۇلار دۇنيادىكى فاشىزمغا قارشى ئىتتىپاق ئىچىدە، ئەنگلىيە ـ ئامېرىكا بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ ھەم بىرلىشىش، ھەم قارشىلىشىش مۇناسىۋىتى ئىكەنلىكىنى، چېرچىل بىلەن ستالىننىڭ مۇناسىۋىتىدە ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئەتلىرى ۋە ئاك ـ شىكتەي جەھەتتىكى پەرقلىرىنىڭ بارلىقىنى ئوبدان بىلەتتى. روزۋېلت ھەرقايسى ئىتتىپاقداش دۆلەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى تەڭشەپ تۇرىدىغان ھالقىلىق رول ئويناپ كېلىۋاتاتتى. ئورتاق دۈشمىننى يوقاتقاندىن كېيىن، شەرق بىلەن غەرب ئوتتۇرىسىدا كەلگۈسى دۇنيا دائىرىسىدە مەنپەئەت ۋە تەسىر كۈچ تالىشىش جەھەتتە ئۆتكۈر زىددىيەتلەرنىڭ كېلىپ چىقىدىغانلىقىنى ھەممە ئادەم بىلەتتى. شۇ كۈنلەر ھازىر يېتىپ كېلىش ئالدىدا تۇراتتى. مۇشۇنداق بىر ھالقىلىق پەيتتە كاتتا ئابرويغا ئىگە روزۋېلتنىڭ تۇيۇقسىز ئۆلۈپ كېتىشى تاسادىپىيلىقتىنمۇ؟ بۇ، تارىخنىڭ «يەتتە يىللىق ئۇرۇش» ئاخىرلاشقان ئاشۇ چاغدىكى ئەڭ ئاخىرقى پەردە ئويۇنىنى قايتىلىغانلىقى ئەمەسمۇ؟

گېببېلس روزۋېلتنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، يېتىپ كېلىش ئالدىدا تۇرۇۋاتقان غەلىبىنى كۆرۈۋاتقاندەك، ھاپىلا ـ شاپىلا گىتلېرنىڭ پال ئاچقىلى بولىدىغان ئىككى جەرىتىسىنى تېپىپ چىقىپ قايتا ـ قايتا كۆرۈپ كەتتى، ئاخىردا ئۆزىنىڭ ئالدىن كۆرەرلىكىنى كۆرسەتتىش ئۈچۈن گىتلېرغا تېلېفون بەردى.

تېلېفوندا ئۇ قاتتىق ھاياجانلىنىپ تۇرۇپ، گىتلېرغا:

— ئىشورىرىم، سىزنى تەبرىكلەيمەن! روزۇبلىت ئۆلۈپتۇ! پال خەرىتىسىدە ئاپرىلىنىڭ كېيىنكى يېرىمىنىڭ بىزنىڭ بۇرژۇلۇش نۇقتىمىز بولىدىغانلىقى ئېنىق ئىپتىلغان. بۇرژۇلۇش ياساش ۋاقتى يېتىپ كەلدى! — دېدى.

گىتلېر شۇنداق بولىدىغانلىقىغا قانىتىق ئىشەنگەچكە، بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، خۇددى خۇماردىن چىققۇدەك ئەپيۇن چېكىۋالغان بەڭگىدەك كەيپى كۆتۈرۈلۈپ، ئۇمىدسىز ئولتۇرۇشقان مىنىستىرلىرى بىلەن گېنېرالىرىغا قاراپ ئۇنلۇك ئاۋازدا:

— سىلەر ھازىرمۇ بىز بۇ جەڭدە ئۇتتۇرۇۋەتتۇق دەپ ئويلامسىلەر؟ — دېدى.

ئۇنىڭ ئۇ ئادەملىرى خۇددى روھنى كۆتۈرىدىغان ئوكۇل سېلىۋالغاندەك بىردىنلا جانلىنىپ، ئۆزلىرىگە خۇددى خۇدا ئۇلارنى سوتلايدىغان مۇنبەر ياساپ بەرگەندەك ئەمدى ئۇلار شۇ سوت مۇنبىرىدە ئولتۇرۇپ ئەشەددىي دۇشمەنلىرىنى ئۆزى بىلگەنچە سوتلايدىغاندەك بىر خىل كەيپىياتقا چۆمۈلدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە، گىتلېر شەرقىي سەپتىكى ئەسكەرلىرىگە ئاغزاكى مۇراجىئەتنامە چىقىرىپ، سوۋېت ئارمىيىسى ھۇجۇم باشلىغاندا ئۇلارغا يەتكۈزۈشنى بۇيرۇدى. مۇراجىئەتنامىنىڭ مەزمۇنى تۆۋەندىكىدەك ئىدى:

«بىزنىڭ ئەشەددىي دۇشمىنىمىز بولغان يەھۇدىي بولشېۋىكلىرى پۈتۈن كۈچى بىلەن بىزگە قارشى ھۇجۇم قوزغىدى. ئۇلارنىڭ مەقسىتى گېرمانىيىنى يىمىرىپ تاشلاش، خەلقىمىزنى يوقىتىش. سىلەر شەرقىي سەپتىكى جەڭچىلەر گېرمانىيە ئاياللىرى بىلەن بالىلىرىنى كۈتۈۋاتقان تەقدىرنىڭ نېمىلىكىنى بىلىسىلەر. ياشانغانلار بىلەن بالىلار ئۆلتۈرۈلىدۇ، ئاياللار دۇشمەن گازارمىلىرىغا پاھىشىلىككە تۈتۈپ بېرىلىدۇ، قالغانلار يىراق سىبىرىيىگە پىيادە پالىنىدۇ.

بىز بۇ قېتىمقى ھۇجۇمنى ئۆزۈندىن بېرى كۈتۈپ، ئالدىنقى سەپلىرىمىزدە مۇستەھكەم تەييارلىقلارنى قىلىپ قويغانىدۇق. كۈچلۈك توپ ئوقلىرىمىز ھازىر دۈشمەننى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ. پىيادە ئەسكەرلىرىمىزنىڭ پالاكەتكە ئۇچرىغانلىرىنىڭ ئورنىنى سانسىزلىغان يېڭى قوشۇنلار بىلەن تولدۇردۇق. . . بۇ قېتىم بولشېۋىكلار بۇرۇن ئاسىيادا ئۇچرىغان ئەڭ ئېچىنىشلىق ئاقىۋەتكە ئۇچرايدۇ — ئۇلار چوقۇم بۈيۈك ئىمپېرىيىمىزنىڭ پايتەختى بېرلىنىنىڭ بوسۇغىسىدا قىرىلىپ تۈگەيدۇ.

ھازىر ئۆز بۇرچىنى ئورۇندىغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسى گېرمانىيىنىڭ خائىنلىرىدۇر. ئىستېمكاملىرىنى قولدىن بېرىپ قويغان پولك ياكى دىۋىزىيىلەرنىڭ ئۇ قىلىقلىرى بىزنىڭ شەھەرلىرىمىزدە قورقۇنچلۇق بومبارىمان ئىچىدە تۇرۇۋاتقان ئاياللىرىمىز، بالىلىرىمىز ئۈچۈن قىلىنغان ئەڭ چوڭ نومۇسسىزلىق.

بېرلىن گېرمانىيىنىڭ! ۋېنامۇ گېرمانىيىنىڭ! ياۋروپا مەدەنىيىتىنىڭ ئەمەس!

تەقدىر ئىلاھى يەر شارىدىن تارىختىكى ئەڭ چوڭ ئۇرۇش جىنايەتچىسىنىڭ جېنىنى ئېلىپ كېتىدىغان چاغدا، ئۇرۇشنىڭ بۇرۇلۇش نۇقتىسى يېتىپ كەلدى!»

گىتلېر قانچىلىك ۋارقىراپ ـ جارقىرىسۇن، گېرمانىيە ئارمىيىسىنىڭ جېنى ھەلقۇمىغا كېلىپ قالغان بولۇپ، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ كۈچلۈك ھۇجۇمىغا تاقابىل تۇرالمايتتى. گىتلېر، ۋېنا گېرمانىيىنىڭ، دەپ توۋلاۋاتقان چاغدا سوۋېت ئارمىيىسى بۇ شەھەرنى بەسىپ بولغانىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار گېرمانىيىنىڭ ئودېر دەرياسى بىلەن نىس دەريالىرىدىكى مۇداپىئە لىنىيىلىرىنى بۆسۈپ ئۆتۈپ بېرلىنغا قاراپ يۈرۈش قىلدى. مۇشۇنداق چاغدىمۇ گىتلېر خام ـ خىيالىدىن ۋاز كەچمىدى. كاتېپى بېرلىندىن كېتىش ـ

كەتمەسلىكىنىڭ سوربغاندا، گىتلېر خاپا بولۇپ، «ياق! ئۆزىمىزنى بېسىۋالايلى — بېرلىن مەڭگۈ گېرمانىيىنىڭ! بىزگە ھازىر ۋاقىتلا كېرەك.» دېدى.

شۇنداق، ھازىر گىتلېرغا ئەڭ لازىم بولۇۋاتقىنى ھەم ئۇنىڭغا ئەڭ زور ئۈمىد بېغىشلاۋاتقىنى ۋاقىت ئىدى. ئۇ ھەتتا ئىتالىيەدىكى گېرمانىيە قوشۇنلىرىنىڭ باش قوماندانى مارشال كېسېلرىڭگە بىرىدىن گەپ ئېيتىپ بېرىپ شۇنداق دېگەن: «مەن سىزدىن يەنە سەككىز ھەپتە بەرداشلىق بېرىشنى ئۈمىد قىلىمەن. مەن شەرق بىلەن غەربنىڭ راسا قالايمىقانلىشىشىنى كۈتۈۋاتىمەن. ھەرقانچە قۇربان بېرىشكە توغرا كەلسىمۇ ئىتالىيە بىلەن بېرلىننى قوغداپ قالماقچىمەن.»

گىتلېرنىڭ شەرق بىلەن غەرب مۇناسىۋىتىنىڭ بۇزۇلۇشىنى ئارزۇ قىلىشىمۇ قىلچە ئاساسسىز يوق ئىش ئەمەس ئىدى، مەلۇماتلاردىن ئۇ ئامېرىكا ئارمىيىسىنىڭ ئالدىن يۆرەر قوشۇنلىرىنىڭ ئېلبا دەرياسىغا يۈرۈش قىلىۋېتىپ ستالىنىنىڭ تەۋەسىدىكى رايونلارغا كىرىپ كەتكەنلىكىنى، سوۋېت ئارمىيىسىنىڭ سېنىت ـ بورتېندا دەرھال توختاشقا مەجبۇر بولغانلىقىنى بىلگەنىدى. توقۇنۇشۇپ قېلىشتىن خالى بولۇش تەستەك قىلاتتى، سوۋېت ئىتتىپاقى ئارمىيىسىنىڭ ئوفىتسېرلىرى ئەنگلىيىنىڭ ئۆزلىرىگە ھۇجۇم قىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ تۇراتتى. گىتلېر مۇشۇ ئەھۋاللارغا قاراپ: «ئەنگلىيە ئۈزۈنغا بارماي سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن تۈتۈشۇپ قالىدۇ، بۇ تۈتۈشۇش گېرمانىيە ئارزۇ قىلغاندىنمۇ بەكرەك كۆڭۈلدىكىدەك بولىدۇ. ئەنگلىيە شۇ مەقسەت ئۈچۈن ئارمىيىسىنى قايتا رەتكە سالىدۇ. شۇ چاغدا ئۇلار (ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكىنى دېمەكچى) بولشېۋىكلارنى يوقىتالايدىغان گىگانت ئادەمنىڭ مەن ئىكەنلىكىمنى ئېسىگە ئالىدۇ.» دەپ ھۆكۈم چىقارغانىدى.

گىتلېر ئەنە شۇنداق ئۇمىد - ئارزۇلار بىلەن بېرلىننى قوغداپ قېلىش قارارىغا كەلگەنىدى.

تارىختا ئادەمنى ھەيران قالدۇرغۇدەك ئوخشاشلىقلار بولۇپ تۇرىدۇ، ئەمما تارىخ مەڭگۈ قايتىلانمايدۇ. پادىشاھ فرېدېرىكنىڭ ئۇ خىل غارايىپ كەچۈرمىشلىرى گىتلېرنىڭ ۋۇجۇدىدا كۆرۈنمىدى، روزۋېلتنىڭ ئۆلۈمى بىلەنمۇ فاشىزمغا قارشى ئىتتىپاق پارچىلىنىپ كەتمىدى، فاشىست گېرمانىيەمۇ قۇتۇلۇپ قالمىدى، بېرلىن يەنىلا سوۋېت قىزىل ئارمىيىسىنىڭ ئۇلۇغ غەلىبىنى تەبرىكلەيدىغان جايىغا ئايلاندى.

1945 - يىل 30 - ئاپرېلدا، گىتلېر فرېدېرىك پادىشاھنىڭ روھىنىڭ ۋە پال خەرىتىسىنىڭ كېلىپ ئۆزىنى قۇتۇلدۇرۇۋېلىشىنى كۈتمەي، ئۆز قولى بىلەن ئۆزىنىڭ جىنايەتكار ھاياتىنى ئاخىرلاشتۇردى.

يىگىرمىنچى باب گىتلېرنىڭ ئىز باسارلىرى

△ ناتسىستلارنىڭ يېڭى فىئورېرى: مەن زادىلا ئويلاپ باقماپتىكەنمەن...
△ دونېتز گۇماندا قالدى
△ خارابىلىقتىكى ئەرۋاھ
△ بورمان چوڭ بىر خاتالىق ئۆتكۈزدى

گىتلېرنىڭ ئىز باسارلىرى

2 - دۇنيا ئۇرۇشى داۋاملىشىپ 1945 - يىل ئاپرېلدا كەلگەندە، 3 - ئىمپېرىيە هالاكەت گىردابىغا يۈزلەندى، هەرقانداق ئادەم گىتلېرنىڭ ئۆلىدىغان ۋاقتىغا ئۆزۈن قالمىغانلىقىنى بىر قاراپلا بىلەلەيتتى. لېكىن گىتلېر ئۆلگەندىن كېيىن، ئاخىرقى تىنىقتا قالغان 3 - ئىمپېرىيىنىڭ «ئاخىرقى پادىشاهى» نىڭ زادى كىم بولىدىغانلىقىنى بىلىپ بولمايتتى.

«تەخت» تالىشىش جېڭىگە قاتنىشىدىغانلار ئاساسەن تۆۋەندىكى بىرنەچچە ماهىر بولۇپ، بىر هاۋا ئارمىيىسىنىڭ چوشقىدەك سېمىز مارشالى گېرىنگ ئىدى. ئۇ ئاۋازى ئەڭ يۇقىرى «ماهىر» هېسابلىناتتى. ئۇ 1939 - يىل 1 - سېنتەبىردە فاشىست گېرمانىيە پۈتۈن دۇنيادىكى تىنچلىقپەرۋەر خەلقلەرگە

رەسمىي ئۇرۇش ئېلان قىلغان كۈنى گېتلېر پارلامېنتتا ئاشكارا بايانات ئېلان قىلغاندىن باشلاپ 3 - ئىمپېرىيىنىڭ قانۇنلۇق «ئاخىرقى پادىشاھ» ى بولۇپ قالغانىدى. شۇ قېتىمقى يىغىنىدا گېتلېر ئۆزىنىڭ ئىزباسارى دەپ جاكارلىغانىدى. شۇنىڭدىن تارتىپ ھازىرغىچە گېرىنگنىڭ ھۆ ئالاھىدە ئورنى بىر قېتىممۇ مىدىرلاپ باقمىدى.

گەرچە گېتلېر گېرىنگنى «ئىمپېرىيە شاھزادىسى» دەپ بېكىتكەن بولسىمۇ، باشقا ئادەملەرنىڭ ئۇ ئورۇنغا كۆز ئالايتىپ قارىماسلىقىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى، گېتلېر ئولتۇرۇشلۇقان ئۇ ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇشنى خىيال قىلىشالمىغانلار بىر ئەمەس، ئىمپېرىيە مەخپىي ساقچى ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ھىملېرمۇ بار ئىدى.

ھىملېر ئۇ چاغدا 3 - ئىمپېرىيىنىڭ فاشىستىك ھاكىمىيىتىنى قوغداپ ئۇرۇشالمىغان مەخپىي ساقچىلار بىلەن ئېسىلچىلارنىڭ كاتتىبېشى ئىدى، گېتلېرمۇ ئۇنىڭغا پەۋقۇلئاددە ھوقۇق بېرىپ، «بىر ئادەمنىڭ ئاستىدا، مىڭ ئادەمنىڭ بېشىدا» دېگەندەك بىر خىل ئەۋزەل ئورۇنغا ئىگە قىلىپ قويغانىدى. مۇشۇ ئەۋزەللىك ئۇنىڭ ھامان بىر كۈنى فىئورېرلىق ئالتۇن تەختىنى ئولتۇرۇش ئارزۇسىنى ئۇلغايتىۋەتكەنىدى. 1945 - يىل ئاپرېلدا ئۇ ئاخىرى ئۆزىنى شۇ ئورۇنغا چىقتىم دەپ ئويلاپ، 28 - ئاپرېلدا ئەڭ ئالىي قوماندانلىق شتابى كرامپىنتزغا چېكىنىپ بېرىپ شۇ يەردە ئاچقان يىغىنىدا، خەرىتىنىڭ ئاستىدىكى گېتلېرغا مەنسۇپ ئورۇندۇقنا ئولتۇردى.

گېرىنگ بىلەن ھىملېردىن باشقا، ئىمپېرىيىنىڭ تەشۋىقات مىنىستىرى گېببېلسمۇ تەخت تالىشاتتى. كۆرۈمسىز بۇ ئاقساق داھى ئۇ ئىككىسىگە ئوخشاش ھەيۋە كۆرسىتەلمىسىمۇ، ئەمما ئۆز ئالدىغا ئالاھىدىلىكلىرى بار ئىدى. گېتلېرنىڭ تىلى ھەم غالچىسى ناتسىستلارنىڭ يادرولۇق ئادەملىرىدىن ئىدى،

گىتلېرنىڭ ئەقىل خالتىسى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىنسانىيەت تۇخۇمىنى قۇرۇتىدىغان بۇ ئۇرۇشنى، بۇ قىرغىنچىلىقنى قوزغىشى ۋە ئۇنىڭغا رەھبەرلىك قىلىشىغا پۈتۈن كۈچى بىلەن ياردەم بەرگەن، 1944 - يىل 20 - ئىيۇندا ستاۋفېبېرگ گىتلېرنى ئۆلتۈرمەكچى بولغان ئاشۇ ئېغىر كىرىزىس دەۋرىدە گىتلېرنى ئامان - ئېسەن قوغداپ قالغانىدى...

گىتلېرنىڭ ئۆلۈمىگە ئاز قالغانسېرى، ئۇنىڭ ئورنىغا زادى كىم ئىگورېر بولىدۇ دېگەن مەسىلە بارغانسېرى گەۋدىلىنىشكە، بارغانسېرى نازۇكلىشىشقا باشلىدى.

1945 - يىل ئاپرېلنىڭ ئەڭ ئاخىرقى كۈنى، گىتلېر ئىلگىرى پۈتۈن دۇنياغا خوجا بولۇشقا تەقەززا بولغان، ئەمدىلىكتە تەرەپ - تەرەپتىن كېلىۋاتقان زەربە بىلەن پارە - پارە بولغان يۈرىكىنى ئېلىپ، ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ئۆ دۇنياغا سەپەر قىلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، 3 - ئىمپېرىيىگە كىم ئىگىدارچىلىق قىلىش مەسىلىسى ئىنتايىن رېئال بىر مەسىلىگە ئايلىنىپ قالدى.

1945 - يىل 1 - مايدا، يەنى گىتلېر ئۆلۈپ ئەتىسى، شىمالىي گېرمانىيە رادىئو ئىستانسىسى ناتونۇش بىر ئاۋازدا ئاڭلىتىش بەردى:

«فىئورېر مېنى ئۆزىنىڭ ئىز باسارى قىلىپ بېكىتتى. مەن مۇشۇنداق بىر چاغدا گېرمانىيە خەلقىگە رەھبەرلىك قىلىش ۋەزىپىسىنى ئۈستۈمگە ئالدىم. ئۇستۈمدىكى بۇ يۈكنىڭ ئىنتايىن ئېغىر ئىكەنلىكىنى بىلىمەن. مېنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپەم گېرمانىيە خەلقىنى بوسۇغىمىزغا بېسىپ كېلىۋاتقان بولشېۋىك دۇشمەنلىرىمىزنىڭ قىرغىنچىلىقىدىن ساقلاپ قېلىش. پەقەت مۇشۇ مەقسەت ئۈچۈنلا كۈرەشنى يەنە داۋاملاشتۇرماقچىمىز. ئەگەر ئەنگلىيەلىكلەر بىلەن ئامېرىكىلىقلار بىزنىڭ بۇ مەقسىتىكە يېتىشىمىزگە توسقۇنلۇق قىلمىغان بولسا ئۇلار بىلەنمۇ داۋاملىق

كۆرەش قىلىمىز. ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ بىز بىلەن بولغان ئۇرۇشنى داۋاملاشتۇرۇشى ئۆز دۆلەتلىرىدىكى خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى قوغداش ئەمەس، بەلكى ياۋروپادا بولشېۋىكىزمنى تارقىتىش ئۈچۈن بولۇپ قالىدۇ.»

ئاشۇ نۇتۇق بىلەن تەڭ، گېرمانىيە دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسى تۆۋەندىكىدەك بۇيرۇق تاپشۇرۇۋالدى:

«فىئورېر مېنى ئۆزىنىڭ ئىز باسارى قىلىپ بېكىتىپ، دۆلەت فىئورېرلىقى بىلەن دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ ئەڭ ئالىي قوماندانلىق هوقۇقىنى ماڭا تۇتقۇزدى. مەن دۆلەت مۇداپىئە ئارمىيىسىنىڭ هەرقايسى ئەسكىرىي تۈرلەرگە بولغان قوماندانلىق هوقۇقىنى تاپشۇرۇۋېلىپ، بولشېۋىكلارغا قارشى كۆرەشنى ئاخىرغىچە داۋاملاشتۇرۇشقا بەل باغلىدىم. ئەگەر ئەنگلىيە بىلەن ئامېرىكا مېنىڭ بولشېۋىكلارغا قارشى كۆرەشلىرىمنى چەكلەيدىغان بولسا، ئۇ چاغدا مەن بۇ كۆرەشنى ئاداققىچە ئېلىپ بارىمەن.

مەن كۆپچىلىكتىن ئىنتىزامغا، بۇيرۇققا بويسۇنۇشنى تەلەپ قىلىمەن. مېنىڭ بۇيرۇقۇمنى تەلتۆكۈس ئىجرا قىلغاندىلا قالايمىقانچىلىق ۋە هالاك بولۇشتىن ساقلانغىلى بولىدۇ. بۇنىڭدىن كېيىن كىمكى مەسئۇلىيەتتىن قېچىپ گېرمانىيە ئايالىرى بىلەن بالىلىرىنى ئۆلۈم ۋە قۇللۇققا باشلايدىكەن، شۇ ئادەم قورقۇنچاق هەم خائىن هېسابلىنىدۇ. بۇنىڭدىن كېيىن هەممىگلار فىئورېرغا ئىپادىلىگەن ساداقىتىگلارنى ماڭا — فىئورېرنىڭ ئىزباسارىغا — بېلدۇرىسىلەر.»

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاۋاتقان بارلىق گېرمانىيىلىكلەر هەيران قېلىپ ئاغزىلىرىنى ئېچىشىپ قالدى. ئۇلارنى هەيران قالدۇرغىنى بۇ نۇتۇق بىلەن بۇيرۇق ئەمەس ئىدى، كىملا بولسۇن، گىتلېرنىڭ ئىز باسارى بولىدىكەن، مۇشۇنداق گەپ قىلماي قالمايتتى، ئۇلارنى هەيران قالدۇرغىنى يېڭى

فىئودالچە ئۆزى ئىدى. ئۇ قانۇندا بەلگىلەنگەن ئىمپېرىيە شاھزادىسى گېرىنگمۇ، زەھەرخەندە ھىملېرمۇ، سۆزمەن گېببېلسمۇ ئەمەس، بەلكى تېخى يېقىندىلا ھوقۇق مەركىزىدىن يىراقتا تۇرۇۋاتقان دېڭىز ئارمىيە قوماندانى، مارشال دونېتز ئىدى.

3 ـ ئىمپېرىيىنىڭ بۇ «ئاخىرقى پادىشاھى» سىياسىي سەھنىدە كىشىلەرگە ئانچە تونۇشلۇق بولمىغىنى بىلەن دېڭىز ئارمىيىسى ئىچىدە ئالاھىدە نامى بار باتۇر گېنېرال ئىدى.

1919 ـ يىلى، ئەمدىلا 19 ياشقا كىرگەن دونېتز گېرمانىيە پادىشاھ دېڭىز ئارمىيىسىگە قاتنىشىپ، ئۇزۇن ئۆتمەي سۇ ئاستى پاراخوتىنىڭ كاپىتانلىقىغا ئۆستۈرۈلۈپ 1 ـ دۇنيا ئۇرۇشىغا قاتناشتى. ۋەزىپىسى ئوتتۇرا يەر دېڭىزىدا ئەنگلىيىنىڭ ترانسپورت پاراخوتلىرىنى قوغداپ ماڭغان كۇرەشچى پاراخوتلىرى بىلەن جەڭ قىلىش ئىدى. بىر قېتىملىق جەڭدە ئۇ ئەنگلىيىلىكلەرگە ئەسىر چۈشۈپ قېلىپ، بىرنەچچە يىللىق ئەسىرلىك ھاياتىنى نومۇس ئىچىدە ئۆتكۈزدى، 1919 ـ يىلى ئاندىن كەچۈرۈم قىلىنىپ دۆلىتىگە قايتتى.

دونېتز دۆلىتىگە قايتىپ بارغاندا، گېرمانىيە يېڭىلىپ قالغانلىقتىن سۇ ئاستى فلوتى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. شۇنىڭ بىلەن سۇ ئاستى پاراخوتىنىڭ بۇ كاپىتانى سۇ ئۇستىدىكى پاراخوتلىرىدا ۋەزىپە ئۆتىدى. سۇ ئۇستى پاراخوتلىرىدىمۇ ياخشى ئىشلەپ، 1920 ـ يىلدىن 1934 ـ يىلىغىچە بولغان ئارىلىقتا ئادەتتىكى بىر ماتورلۇق مىنا كېمىسىنىڭ كېمە باشلىقلىقىدىن چارلىغۇچى پاراخوتلار فلوتىنىڭ باشلىقلىقىغا ئۆستۈرۈلدى، ئەمما ئۇ سۇ ئاستى پاراخوتلىرىنىڭ تاكتىكىلىرىغا بولغان تەتقىقاتىنى يەنىلا توختاتمىغانىدى.

1935 ـ يىلى گېرمانىيە ناتسىستلىرى تۇنجى سۇ ئاستى پاراخوتلىرىنىڭ تارماق ئەترىتىنى قۇرغاندا، دونېتز شۇ ئانلا شۇ

ئەترەتنىڭ مەسئۇلى بولدى. ئىككىنچى يىلى دېڭىز ئارمىيە كومموداورلۇق ھەربىي ئۇنۋانىغا ئېرىشتى ۋە سۇ ئاستى پاراخوتلىرى فلوتىنىڭ قوماندانلىقىغا تەينىلەندى.

2 ـ دۇنيا ئۇرۇشى پارتلىغاندىن كېيىن، دونېتز گېرمانىيىنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتى قوشۇننىي قۇرۇش ۋە ئۇنىڭ ئۇرۇش قىلىشىغا قوماندانلىق قىلىشتا ئىنتايىن مۇھىم رول ئويناندى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ دېڭىز ئارمىيىسىدىكى ئابرويى بارغانسېرى ئېشىپ، 1939 ـ يىلى دېڭىز ئارمىيىنىڭ كونتور ئادمىرالىلىقىغا ئۆستۈرۈلدى، ئىككىنچى يىلى ۋېسسي ئادمىرالىلىققا، ئىككى يىلدىن كېيىن ئادمىرالىلىققا كۆتۈرۈلدى، گېرمانىيە دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ قوشۇمچە سۇ ئاستى پاراخوتلار فلوتىنىڭ باش قوماندانلىقىغا تەينىلەندى.

دونېتزنىڭ دېڭىز ئارمىيىدىكى ھوقۇقى بارغانسېرى چوڭىيىۋاتقان بولسىمۇ، لېكىن پۈتكۈل 3 ـ ئىمپېرىيىنىڭ ھوقۇق دائىرىسىدە ئىگىلىگەن ئورنى يادرونىڭ سىرتىدا ئىدى. 1945 ـ يىلى مارتتا ئاندىن گېرمانىيە شىمالىي رايون ئارمىيىسىنىڭ باش قوماندانلىقىغا قوشۇمچە تەينىلەندى، شۇنداقتىمۇ ئۇ سىياسەت بەلگىلەيدىغانلارنىڭ دائىرىسىگە كىرەلمىگەنىدى.

دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ بۇ مارشالى ئۆزىنىڭ گېتلېرنى ئىز باسارى قىلىپ بېكىتىلگەنلىكىنى ئاڭلىغاندا، ئاسماندىن چۈشكەن بۇ چەلپەكنىڭ ئالدىدا نېمە قىلارىنى بىلمەي شۇنداق دېدى: «مەن بۇنچىلىك مۇھىم ۋەزىپىنى مېنىڭ ئۈستۈمگە چۈشەر دەپ ئويلىمىغانىدىم. مەندەك بېشىدىن نوقۇل ھەربىي تۇرمۇشلا ئۆتكەن ئادەم ئۇچۇن ئۇنداق چوڭ ئىشلارنى ئويلاش (گېتلېرنىڭ ئىزباسارى بولۇش) ھەقىقەتەن مۇمكىن بولمايدىغان ئىش.»

دۇنيانىڭ ئىشلىرىمۇ غەلىتە بولىدۇ، مانا بۇ فىئورېر بولىمەن دەپ خىيالىمۇ قىلىپ باقمىغان، باشقىلارمۇ مۇمكىن

ئەمەس، دەپ ئويلايدىغان دېڭىز ئارمىيە مارشالى راستتىنلا فىئورېرنىڭ ئالتۇن تەختىدە ئولتۇرغانىدى.

دونېتزنىڭ ئاستىدكى بۇ ئالتۇن تەختىنى زادى كىم ئۇنىڭغا سۇنۇپ بەردى؟

دونېتزنىڭ فىئورېر بولىدىغانلىقى 30 - ئاپرېل چۈشتىن كېيىن سائەت ئالتىدە بېرلىگەن بىر تېلېگراممىا بىلەن بېكىتىلىپ كەتكەنىدى.

ئۇ چاغدا دونېتز ئۆزىنىڭ قوماندانلىق شتابىنى پلوئېنغا كۆچۈرۈپ كەتكەنىدى. شۇ كۈنى ئۇ گېرمانىيىنىڭ شىمالىدكى ئىمپېرىيە زاپاس قوشۇنلىرىنىڭ قوماندانى شونفۇرن بىلەن بىللە بالتىق دېڭىز فلوتىنىڭ قوماندانى ئادمىرال كومېتزنىڭ بالتىق دېڭىزدكى ئۇرۇش ۋەزىيىتى ۋە ترانسپورت ئەھۋاللىرى توغرىسىدكى دوكلاتىنى ئاڭلاپ ئولتۇراتتى. بىر چاغدا دونېتزنىڭ ئادىيوتانتى بېرلىندكى فىئورېرنىڭ يەر ئاستى ئۆيىدىن بېرىلگەن بىر تېلېگراممىنى كۆتۈرۈپ كىرىپ دونېتزغا بەردى. دونېتز تېلېگراممىدكى بىرنەچچە قۇر خەتكە ئىتتىنىڭ كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى. تېلېگراممىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

«RRF دېڭىز ئارمىيىسى مارشالى دونېتز:

فىئورېر سىزنى ئىز باسارلىققا تەيىنلىدى، سىز ئىمپېرىيىنىڭ سابىق مارشالى گېرىنگنىڭ ئورنىغا دەسسەيدىغان بولدىڭىز. ۋەزىيەتكە تەيىنلەش بۇيرۇقى يول ئۈستىدە. سىز يېڭى ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىدىغان بارلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىشىڭىز كېرەك. بورمان.»

بۇ تېلېگراممىا دونېتزغا بەكمۇ تاسادىپىي تۇيۇلۇپ، ئىختىيارسىز ئىلگىرى گىتلېر بىلەن ئۇچراشقانلىقلىرىنى ئەسكە ئالدى.

1943 - يىل 30 - يانۋار كۈنى، دونېتز دېڭىز ئارمىيىسىنىڭ قوماندانلىقىغا تەيىنلىنىپ گىتلېر بىلەن

كۆرۈشكىلى باردى. گىتلېر ئۇنىڭغا نېمە ئۈچۈن ئېغىر تېپتىكى ھەربىي پاراخوتلارنى ئەمەلدىن قالدۇرغانلىقىنىڭ سەۋەبلىرىنى ئاغزى بىسلماي سۆزلەپ كەلتى. دونېتز تەكشۈرۈش ئارقىلىق ئېغىر تېپلىك ھەربىي پاراخوتلارنى ئەمەلدىن قالدۇرغاندا، ئۇلارنى يارنماس نەرسىلەر قاتاردا بىرتەرەپ قىلىشقا نۇرغۇن كۈچى ۋە سانائەت كۈچى كېتىدىغانلىقىنى، بۇ ئىككى كۈچنىڭ ئادەم كۈچى ۋە ماددىي كۈچلەر ئۈچۈن ھېچقانداق پايدا ئېلىپ كەلمەيدىغانلىقىنى، بەلكى يەنە سىياسىي ۋە ھەربىي جەھەتتە يامان ئاقىۋەتلەرنى پەيدا قىلىدىغانلىقىنى بىلگەنىدى. شۇڭا ئۇ 1943 - يىل 26 - فېۋرالدا گىتلېر بىلەن يەنە بىر قېتىم كۆرۈشكەن چاغدا، ئۆزىنىڭ گىتلېرنىڭ بۇ پىلانىغا قوشۇلمايدىغانلىقىنى، گىتلېر سۆزلىگەن ئۇ سەۋەبلەرنى قۇۋۋەتلىمەيدىغانلىقىنى قورقماي ئېيتقان ۋە گىتلېردىن بۇ بۇيرۇقنى دەرھال ياندۇرۇۋېلىشىنى تەلەپ قىلغانىدى.

دونېتزنىڭ بۇ گەپلىرى گىتلېرنى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى ھەم ئۇنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈردى. ئۇ ئىلگىرى سۇ ئاستى پاراخوتلىرىنى جەڭگە سېلىشنى توختىماي تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالغان بۇ ئادەمنىڭ بۇنداق مۇئامىلىدە بولىدىغانلىقىنى، بولۇپمۇ يېڭىلا دېڭىز ئارمىيە قوماندانى بولغان تۇرۇقلۇق، قورقماي ئۆزىنىڭ بۇيرۇقىغا قارشى چىقىدىغانلىقىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغانىدى. نېمىدېگەن ئەدەبسىزلىك بۇ. گەرچە گىتلېر دونېتزنىڭ پىكرىگە مەجبۇرىي قوشۇلۇپ، ئىلگىرى چۈشۈرگەن بۇيرۇقنى ياندۇرۇۋالغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ بۇ «ئاقساقال» لىقىنى كەچۈرمىدى.

دونېتز گىتلېرنىڭ چىشىغا تېگىپ قويغاندىن كېيىن، ئۇزۇنغىچە، مەن بۇ دېڭىز ئارمىيە قوماندانلىقىنى ئەمدى قانچىلىك قىلالارمەن؟ دەپ ئۆز - ئۆزىدىن بىئارام بولۇپ يۈردى. لېكىن گىتلېر شۇ ئىش تۈپەيلىدىن ئۇنى خىزمىتىدىن ئېلىپ

تاشلىمىدى، ئەكسىچە ئۇنى تېخىمۇ ھۇرمەت قىلىدىغان بولدى، ھەتتا 1943 ـ يىل مايدا گېرمانىيىنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرى ژەيران بولۇپ كەتكەن چاغدىمۇ ئۇنى ئەيىبلەپ كەتمىدى.

دونېتزنىڭ شۇ قېتىم جازاغا ئۇچرىمىغانلىقى بىلەن يۇرىكى چوڭىيىپ قالغان بولسا كېرەك، شۇ ئىش بولۇپ ئۆزۈن ئۆتمەي ئېچىلغان ژەزىيەت ھەققىدىكى بىر يىغىندا دونېتز يەنە بىر قېتىم گىتلېرنىڭ چىشىغا تەگدى.

ئۇ قېتىم ئەھۋال مۇنداق بولدى: بىرەيلەن گىتلېرغا گېرمانىيىنىڭ مۇھىم بىر ماي پاراخوتى قارا دېڭىزدا گېرمانىيە ئىشغالىيىتىدىكى گرېتسىيىگە كېتىۋاتقاندا، داردانېل بوغۇزى ئەتراپىدا ئەنگلىيىنىڭ بىر سۇ ئاستى پاراخوتى تەرىپىدىن چۆكتۈرۈۋېتىلگەنلىكىنى دوكلات قىلغاندا، گىتلېر قاتتىق ئاچچىقلىنىپ:

— ئەلۋەتتە، ئەنگلىيىنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرى شۇنداق قىلالايدۇ، بىزنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرىمىز بولسا جەبىلتارىق بوغۇزىدا ھېچنېمە قىلالمىدى، — دېدى.

دونېتز بۇ گەپنى ئاڭلاپ، شۇنچە كۆپ گېنېرالالارنىڭ ئالدىدا قىلچە ھېيقىماي، قاتتىق تەلەپپۇز بىلەن گىتلېرغا شۇنداق دەپ جاۋاب بەردى:

— فىئورېرىم، بىزنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرىمىز چوقۇم دۇنيادىكى ئەڭ كۈچلۈك دۆلەتلەرنىڭ دېڭىز ئارمىيىلىرى بىلەن ئۇرۇش قىلىشى كېرەك. ئەگەر بىزنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرىمىزمۇ ئەنگلىيىنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتلىرىدەك ئاشۇنداق جەمجىت مۇھىتتا جەڭ قىلىدىغان بولسا، ئۇلارغا ئوخشاشلا غەلىبىلىك جەڭ قىلغان بولاتتى. جەبىلتارىقتا ئەۋەتكەن كاپىتانلارنىڭ ھەممىسى ئوتتۇرا يەر دېڭىزدا ئۆزۈن ۋاقىت جەڭ قىلغان مۇنەۋۋەر كوماندىرلار ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەنگلىيىلىكلەرـنېڭكىدىنمۇ بەكرەك قولىدىن ئىش كېلەتتى.

دونېتز گېپىنى دەپ بولۇپلا ئۇستەلنىڭ يېنىدىن كېتىپ دېرىزىنىڭ يېنىغا بېرىپ تۇردى. ھېچكىم ئۇنى گىتلېرنى بۇنداق ئاچچىق گەپلەر بىلەن تەنقىد قىلىدۇ، دەپ ئويلىمىغانىدى. ھەممەيلەن ئەمدى گىتلېر قاتتىق خاپا بولۇپ كېتىدىغان بولدى، دەپ ئويلاپ، گىتلېرنىڭ قىزىرىپ كەتكەن چىرايىغا ئىختىيارسىز قارىشىپ قالدى. زالنىڭ ئىچى شۇنچىلىك جىمىپ كەتتىكى، يەرگە يېڭنە چۈشۈپ كەتسە ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى بولاتتى.

لېكىن گىتلېر خاپا بولمىدى، ئوساللىققا چۈشۈپ قالغان ھالىتىدىن تېزلا ئەسلىگە كېلىپ، ناھايىتى تەمكىن ئاھاڭدا ئۆزىگە ئەھۋال دوكلات قىلىۋاتقان گېنېرال ھالدېرغا:

— قېنى، داۋاملىق سۆزلەڭ، — دېدى.

كۆپچىلىك بۇ ئىشقا تېخىمۇ ھەيران قالدى. ئۇلارنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرغان ئىش ئارقىدا ئىدى. يىغىندىن كېيىن، گىتلېر گېرىنگ باشلىق بارلىق گېنېرالىرىنى ماڭغۇزۇۋېتىپ، بىر دونېتزنىلا ئېلىپ قالدى.

— مارشال ئەپەندى، مەن بىلەن بىللە ناشتا قىلىشنى خالامسىز؟ — دېدى گىتلېر كۈلۈپ تۇرۇپ دونېتزغا.

— ئەلۋەتتە خالايمەن، فىئورېرىم، — دەرھال جاۋاب بەردى دونېتز ھەيران بولغاندەك تەلەپپۇزدا.

شۇنىڭدىن كېيىن، دونېتز گىتلېر بىلەن بىرنەچچە قېتىم تاماقتا بىللە بولۇش شەرىپىگە ئېرىشتى. لېكىن، 1944 ـ يىل 20 ـ ئىيۇل كۈنى ستاۋفېنبېرنىڭ گىتلېرغا سۇيىقەست قىلىش ۋەقەسى يۈز بەرگەندىن كېيىن، دونېتز ئۇنى پەقەت ئاشكارا سورۇنلاردىلا كۆرەلەيدىغان بولدى، ئۇنىڭغا ئىللىق مۇئامىلە قىلسىمۇ، ئەمما ئايرىم قوبۇل قىلمايدىغان بولۇپ قالغانىدى.

دونېتز گىتلېر بىلەن بولغان بىرقانچە قېتىملىق ئۇچرىشىشلارنى ئېسىگە ئېلىپ، ئۇنىڭ ئۆزىگە ئىشىنىدىغانلىقىغا

ۋە مۇئامىلىسىنىڭ سىلىق ۋە كەڭ قورساقلىقىغا ئىشەنسىمۇ، لېكىن ئۆزىنى ئىز باسار قىلىش نىيىتىنىڭ بارلىقىنى بىرەر قېتىم بولسىمۇ ئىپادىلىگەنلىكىنى ئەسلىيەلمىدى. دونېتزنىڭ ئۆزىلا ئەمەس، باشقا ھەرقانداق بىر ئادەمنۇ ئۇنىڭ گىتلېرنىڭ ئىز باسارى بولۇپ قالىدىغانلىقىغا ئىشەنمەيتتى.

دونېتز ئاخىر، گىتلېر بىرەر ھەربىي ئادەم ئارقىلىق ئۇرۇشنى ئاياغلاشتۇرۇش نىيىتىگە كەلگەن بولسا، ئىز باسارلىققا مېنى تاللىغان بولۇشى مۇمكىن دېگەن خىيال بىلەن ئۇ ۋەزىپىنى ئۈستىگە ئالغانمۇ بولدى. ئۇمۇ بىر پەرەز ئىدى. 1945 - يىلى قىشتا، ئىمپېرىيىنىڭ زاپاس قوشۇن قوماندانى شۇنفورن ئۇنىڭغا سىرلىق ھالدا، ئۆزىنىڭ 1945 - يىلى 23 - ئاپرېلدا گېرمانىيىنىڭ شىمالىدىن ئايروپىلان بىلەن بېرلىنغا گىتلېر بىلەن خوشلاشقىلى كەلگەندە، گىتلېرنىڭ دەل ۋەسىيەتنامە يازماقچى بولۇۋاتقان ۋاقتىغا توغرا كېلىپ قېلىپ، شۇ پۇرسەتنىڭ ئۇنىڭغا دونېتزنى ئىز باسار قىلىشنى ئويلىشىپ بېقىشنى ئېيتقانلىقىنى دەپ بەرگەندە، ئاندىن دونېتز بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەندەك بولدى ھەم گىتلېرنىڭ شۇنفورننىڭ تەكلىپى بىلەن ئۆزىنى ئىز باسارلىققا تاللىغانلىقىدىن قىلچە گۇمان قىلمىدى. شۇنىڭ بىلەن گىتلېرنىڭ نېمە ئۈچۈن دونېتزنى ئىز باسار قىلىشنى قارار قىلغانلىقىغىمۇ قانائەتلىنەرلىك جاۋاب تېپىلغانمۇ بولدى. لېكىن بۇ ئىشنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلغان بەزى ئالىملار بۇ گۇمانلىق ئىشنىڭ ھەقىقىتىنىڭ ھەرگىزمۇ شۇنفورن ئېيتقاندەك ئەمەسلىكىنى ھەيرانلىق ئىچىدە بايقاپ قېلىشتى. بۇنىڭ كەينىدە زور بىر ئالدامچىلىق يوشۇرۇنغان بولۇپ، بۇ ئالدامچىلىقنى دونېتزغا يوللانغان تېلېگراممىنىڭ ئايىغىغا ئىسمىنى يېزىپ قويغان بورمان پىلانلىغانىدى.

مادىن بورمان تۆۋەن تەبەقىدىن كېلىپ چىققان، ئەمما ھېيلە - مىكىرگە ئىنتايىن ئۇستا ئادەم ئىدى. 1941 -

يىل مايدا ھېس ئەنگلىيىگە ئۇچۇپ بېرىشتىن ئىلگىرى ئۇ ھېسىنىڭ ياراملىق يارەمچىسى ئىدى. ئادەمنىڭ ھەۋىسى كېلىدىغان كۆچۈككە ئوخشاش دائىم گىتلېرنىڭ كەينىدىن چىقماي يۈرگەچكە، گىتلېر ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالغانىدى، بۇنىڭغا ئۇنىڭ خوجايىنى ھېسىنىڭ پات - پات ئېچ تارلىقى كېلەتتى.

گىتلېرمۇ باشقىلارغا ئوخشاش بورمانىنىڭ باشقىچە نىيىتىنىڭ بارلىقىغا دىققەت قىلىپ قالغان ۋە ئۇنىڭ بەزى ھەرىكەتلىرىنى چەكلەپ قويۇشنىمۇ ئويلىغانىدى. لېكىن تازا ھالقىلىق پەيتلەردە ئىككىلىنىپمۇ قالغانىدى. ھېس ئەنگلىيىگە كەتكەندىن كېيىن، گېرىنگ بورمان توغرۇلۇق گىتلېر بىلەنمۇ سۆزلەشكەنىدى.

— فىئورېر، سىز بورماننى ھېسىنىڭ ئورنىغا قويۇشنى ئويلاۋاتامسىز - قانداق؟

— ياق، — دېدى گىتلېر بېشىنى چايقاپ، — بورماننى مەن خلاس سۆزىنىڭ ئورنىغا مالىيە مىنىستىرلىكىگە مىنىستىر قىلماقچى.

— فىئورېر، سىز مۇشۇنىڭ بىلەنلا بورمانىنىڭ نەپسىنى قاندۇرىمەن دېسىڭىز، چوڭ خاتالىققا يول قويغان بولىسىز، — دېدى گېرىنگ مەسىلىنى ئۆتكۈر قويۇپ.

— ئۇنىڭ نەپسىنىڭ قانچىلىكلىكى بىلەن كارىم يوق، — دېدى. گىتلېر ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىپ، — بورمان داۋاملىق ناتسىستلار پارتىيىسىنىڭ مىنىستىرلار بىناسىنىڭ باش باشقۇرغۇچىلىقىنى قىلىۋېرىدۇ.

گېرىنگ مەقسىتىگە يېتەلمەي، شۇنىڭ بىلەن جىمىپ قالدى.

1941 - يىل مايدا، گىتلېر بورمان باشچىلىقىدىكى ناتسىستلار پارتىيىسىنىڭ مىنىستىرلار مەھكىمىسىنى ھېسىنىڭ

ئەسلىدىكى «مۇئاۋىن داھىي ئىشخانىسى» نىڭ ئورنىغا دەسسەيتتى. ئىككى ھەپتىدىن كېيىن بورمانغا ئىمپېرىيە مىنىستىرى ھوقۇقىنى تۇنقۇزدى.

گىتلېرنىڭ ئىشەنچىسى ۋە بورماننىڭ ناتسىستلار پارتىيىسى ئىچىدە ئىگىلىگەن مۇھىم ئورنى ئۇنىڭ ئىناۋىتىنى بارغانسېرى ئاشۇرۇۋەتتى. ھەتتا «ئىمپېرىيە شاھزادىسى» بولغان گېرىنگ بىلەن ئېسىئاچىلارنىڭ كاتتىبېشى ھىملېرمۇ مەرتىۋىسى ئۆزلىرىنىڭكىدەك يۇقىرى بولمىغان بۇ «كېيىن چىققان مۇڭگۇزنى كۆرسە سالام بېرىدىغان، دائىم تېلېفون بېرىپ ئەھۋالىنى سوراپ تۇرىدىغان بوپ قالدى. ئىلگىرى ئۇنىڭ رەنجىتكەن ئادەملەرنىڭ ئەمدى جېنىغا ۋاي بولۇپ، ئۇلار ئامالسىز ناتسىستلار پارتىيىسىدىن چېكىنىپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولۇشتى.

1943 - يىلدىن باشلاپ، بورمان قوشۇمچە گىتلېرنىڭ كاتىپلىقىنى قىلىشقا باشلىدى، بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ھوقۇقى تېخىمۇ چوڭىيىپ، ناتسىستلار ماشىنىسىنىڭ ماتورىغا ئايلىنىپ قالدى. بىر قېتىم گىتلېر ئۇنىڭغا: «يەرلىك ئەمەلدارلارنىڭ ئىشلىرىنى مەندىن ساقىت قىلمۇەتسىڭىز.». دېۋىدى، بورمان دەرھال بىر چارىنى ئويلاپ، ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرۇشنى گىتلېردىن ئۆزى ئېلىۋالدى.

بورمان بىلەن گىتلېرنىڭ مۇناسىۋىتى دەرەخ بىلەن پىلەكنىڭ مۇناسىۋىتىدەك مۇناسىۋەت ئىدى. ئۇ ئاۋۋال گىتلېرغا يامىشىپ تۇرۇپ قۇياشنىڭ نۇرىدىن بەھرىلىنەتتى، ئاندىن ئۇنىڭ بېشىغچە يامىشىپ چىقىپ، بىر كۈنلەر كەلگەندە، فىئورېرلىق ئالتۇن تەختتە ئولتۇرۇشنى ئويلايتتى.

3 - ئىمپېرىيە ھالاكەتكە قاراپ يۈزلەنگەندىمۇ بورمان ئۇ نىيىتىدىن يانمىدى، ئۇ كۆپ ئادەملەرگە ئوخشاش ئۆزىنىڭ جېنىنى قوغداش بىلەنلا قالماي، قانداق قىلغاندا شېرىن

خىياللىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى كۆپرەك ئويلىدى. ئەمما ئۇ گېرىنگ بىلەن ھەمملېرنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىگە زادىلا سەل قارىمايتتى، ئۇ ئىككىسى ئۇنى فىئورېرنىڭ ئالتۇن تەختىدىن ئايرىپ تۇرىدىغان ئىككى تاغ ئىدى، ئۇ تەختتە ئولتۇرۇش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ كۆچىدىن پايدىلىنىپ ئۇ ئىككى تاغنى چوقۇم يۆتكىۋېتىشى كېرەك ئىدى.

بورماننىڭ كۆچمۇ ئاز كۈچ ئەمەس ئىدى، باش مىنىستىر مەھكىمىسىنىڭ باش باشقۇرغۇچىسى بولغان بۇ ئادەم فىئورېرنىڭ نامىدا سۆز قىلالايتتى، ھەتتا ئۆزىنىڭ مەقسەت - مۇددىئالىرىنىمۇ گىتلېرنىڭ نامىدا سۆزلەپ ھۆددىسىدىن چىقالايتتى، ھېچكىم ئۇنىڭدىن گۇمانلانمايتتى. ئۆزىنىڭ شۇ ئالاھىدىلىكلىرىنى تېخىمۇ جارى قىلىش ھەم 3 - ئىمپېرىيىنى گىتلېر ئۆلگەندىن كېيىن قوللىرىدا تۇتۇپ تۇرۇش ئۈچۈن، تەشۋىقات مىنىستىرى گېببېلس بىلەن بىرلىشىۋالغانىدى.

سوۋېت قىزىل ئارمىيىسى بېرلىنغا قىستاپ كېلىشكە باشلىغاندا، بورمان بىلەن گېببېلس ئالدىراشلىقتا باشقا يوللارنى ئىزدەپمۇ يۈرمەي، روسىيىلىكلەرنىڭ كۆچى بىلەن ئۆز پىلانلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرماقچى بولۇشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىلگىرى گېرمانىيىنىڭ موسكۋادىكى ئەلچىخانىسىدا ھەربىي ئەمەلدار بولۇپ تۇرغان گېنېرال كرېبسنى روسىيىلىكلەر بىلەن سۆزلىشىپ بېقىشقا ئەۋەتمەكچى بولدى. لېكىن بۇ پىلان ئەمەلگە ئاشماي، نەتىجىدە، بورمان بىلەن گېببېلس باشقىچە يول تۇتۇپ، گېرىنگ بىلەن ھىمملېر ئىككىسى بىلەن كۆچ جەھەتتە تەڭ تۇرالايدىغان ھەم ئۆزلىرىنىڭ گېپىنى ئاڭلايدىغان بىر ئادەم ئارقىلىق مەقسەتلىرىگە يەتمەكچە بولدى. بۇ ئادەم زادى نەدە؟

ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىر بورماننىڭ نەزىرى يېقىندىلا شىمالدىكى قوشۇنلارنىڭ باش قوماندانلىقىغا تەينىلەنگەن دېگىز ئارمىيە مارشالى دونېتزغا چۈشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ

ئاۋۋال دونبتزنى ئەپلەپ - سەپلەپ فىئورېرنىڭ ئورنىغا چىقىرىۋېلىپ، ئاندىن بۇ يېڭى فىئورېرنىڭ قالقىنى ئاستىدا ئەمەلىيەتتە ئۆزلىرىنىڭ بولىدىغان يېڭى ھۆكۈمەتلىرىنى چاڭگىلىغا ئالماقچى بولۇشتى.

بىر قارارغا كېلىپ بولغاندىن كېيىن، بورمان ئۆزىنىڭ پىلانىنى سىستېمىلىق يۈرگۈزۈشكە باشلىدى. بۇ پىلان ئۇچ باسقۇچقا بۆلۈپ ئېلىپ بېرىلاتتى.

بىرىنچى باسقۇچتا، ئۇ گېرىنگ بىلەن ھەمملېردىن ئىبارەت بۇ ئىككى توسالغۇنى ئېلىپ تاشلىماقچى ئىدى. ھازىر دەل ئۇنىڭغا پۇرسەتمۇ بار ئىدى.

23 - ئاپرېل كۈنى گېرىنگ گېرمانىيىنىڭ جەنۇبىدىن گىتلېرغا تۆۋەندىكىدەك مەزمۇندا بىر تېلېگرامما يوللىدى:

فىئورېرىم:

سىز بېرلىن قورغىنى ئىچىدە قېلىپ بېرلىننى قوغدىماقچى بوپسىز، سىزدىن شۇنى سورىماقچىمەنكى، سىز مېنىڭ 1941 - يىل 29 - ئىيۇندىكى بۇيرۇقىڭىزغا ئاساسەن، دەرھال ئىمپېرىيىنىڭ بازلىق رەھبەرلىك ھوقۇقىنى ئۆتكۈزۈۋېلىشىمغا، سىزگە ۋەكالىتەن تامامەن ئەركىن ھالدا ھەرىكەت قىلىشىمغا قوشۇلامسىز؟ ئەگەر بۇگۈن كەچقۇرۇن سائەت 10 غىچە سىزدىن جاۋاب كەلمىسە، مەن سىزنى ھەرىكەت قىلىش ئەركىنلىكىدىن مەھرۇم بوپتۇ، دەپ قارايمەن ھەمدە بۇيرۇقىڭىزنى ئىجرا قىلىشنىڭ شەرت - شارائىتى ھازىرلاندى دەپ ھېسابلايمەن. مەن دۆلەت ۋە خەلقنىڭ ئەڭ زور مەنپەئىتى ئۈچۈن ھەرىكەت قوللىنىمەن.

سىزگە مەلۇم، ھاياتىمدىكى مۇشۇ ئېغىر مىنۇتلاردا مېنىڭ سىزگە بولغان مېھىر -

مۇھەببەتىمنى سۆز بىلەن ئىپادىلەپ بېرەلمەيمەن.
خۇداغا ئامانەت، خۇدايىم سىزنى بارلىق قىينىچىلىقلارنى يېڭىپ بۇ يەرگە تېز يېتىپ كېلىشكە نېسىپ قىلغاي.
سىزنىڭ سادىق ھېرمان گېرىنگىنىزدىن

بورمان دەرھال بۇ پۈرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، ئادەتتىكى بىر تېلېگراممىنى، گېرىنگنىڭ سىياسىي ئۆزگىرىش قىلىش ئۇچۇن سۈنغان ئۇلتىماتومى، ھوقۇق تارتىۋالماقچى دەپ كۆپتۈرۈپ گىتلېرغا سۇندى. گىتلېر تېلېگراممىنى كۆرۈپ قەھرى - غەزەپكە كەلدى، شۇئان گېرىنگغا جاۋاب تېلېگرامما ئەۋەتىپ، 1941 - يىل 29 - ئىيۇندىكى بۇيرۇقنىڭ ئىناۋەتكە ئىگە ياكى ئەمەسلىكىنى ئۆزى بېكىتمەنغانلىقىنى، گېرىنگنىڭ بارلىق ھەرىكەتلىرىنى چەكلىگەنلىكىنى ئۇقتۇردى، ئاندىن يەنە گېرىنگ بىلەن ئۇنىڭ بېرھتېسگادېنداۋ تۇرۇشلۇق ئادەملىرىنىڭ ھەممىسىنى نەزەربەند قىلىش توغرۇلۇق بۇيرۇق چۈشۈردى.
بورمان بۇ پۈرسەتنى قولدىن بەرمەي، بارلىق ئالىي قوماندانلارغا گېرىنگنىڭ جەنۇبتا سىياسىي ئۆزگىرىش قىلماقچى بولغانلىقىنى، ئىشغال قىلىنمىغان جايلارنىڭ ھۆكۈمەتلىرىنى ئۆزىگە بېقىنىشقا بۇيرۇق قىلغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ، بۇ ئارقىلىق ئۇلارغا گېرىنگنىڭ ئەمدى فىئورېرنىڭ ئىز باسارى بولالمايدىغانلىقىدىن بېشارەت بەردى.
گېرىنگنى يېقىتقاندىن كېيىن، بورما ھەممىلېرنىڭ شۆبىتسىيىنىڭ دىپلوماتىيە مىنىستىرى ئارقىلىق ئەنگلىيە ۋەكىلى گراف بېرنادوت بىلەن سۆزلەشكەن ئىشنى تۇتۇۋېلىپ، 30 - ئاپرېلدا دونېتزغا تېلېگراما يوللاپ: «يېڭى خائىنلىق ھەرىكەتلىرى ئېلىپ بېرىلمۇاتىدۇ. دۇشمەن رادىئولىرىنىڭ خەۋىرىدىن قارىغاندا، ئىمپېرىيە رەھبىرى (ھىملېر) شۆبىتسىيە

ئارقىلىق ئىتتىپاقداش دۆلەتلەرگە تەسلىم بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. فىئورېر سىزنى بارلىق خائىنلارنى تېز ۋە كەسكىن بىرتەرەپ قىلىشنى بۇيرۇدى.» دېدى.

شۇنىڭ بىلەن، بورماننىڭ پىلانىدىكى بىرىنچى باسقۇچلۇق خىزمەتلەر ئىشلىنىپ بولۇپ، ئەمدى ئىككىنچىسى باسقۇچقا كۆچتى. ئىككىنچى باسقۇچتا ئۇ دونېتزنى يۆلەپ فىئورېرلىق تەختىگە چىقارماقچى ئىدى. بۇ پىلاننى ئۇ ناھايىتى ئەتراپلىق ئويلاپ يېزىلغان بىرنەچچە تېلېگراممۇ ئارقىلىق ئىشقا ئاشۇرماقچى بولدى.

30 - ئاپرېل چۈشتىن كېيىن سائەت ئالتىدىن 15 مىنۇت ئۆتكەندە، ئۇ دونېتزغا ئۇنىڭ فىئورېرنىڭ ئىز باسارى بولغانلىقى توغرىسىدىكى ھېلىقى تېلېگراممىنى ئەۋەتتى.

ھېچكىمنىڭ خىيالىغا كىرمىگەن ھەم ئىسپاتلاش مۇمكىن بولمايدىغان، ھەم گىتلېرنىڭ ئىمزاسى يوق بۇ تېلېگراممىدىكى ئاشۇ نۇقسانلارنى يېپىپ، شۇ يول بىلەن خەقلەرنى ئۇنىڭغا ئىشەندۈرۈش ئۈچۈن بورمان تېلېگراممىغا «ۋەزىيىگە تەينىلەش بۇيرۇقى يول ئۈستىدە» دېگەن گەپنى ئالاھىدە قوشۇپ قويدى. دونېتزنىڭ ئىز باسار بولغانلىقىنىڭ راست ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاش، ئەڭ مۇھىمى ھىممىلېر ھەرىكەتكە كەلگۈچە بۇ ئىشنى ۋۇجۇتقا چىقىرىۋېلىش ئۈچۈن، بورمان زادىلا مەۋجۇت بولمىغان «خىزمەتكە تەينىلەش بۇيرۇقى» يېتىپ بېرىشتىن ئىلگىرى ئالدىراپ - تېنەپ دونېتزغا ئەڭ ئالىي ھوقۇقنى تۇنقۇزۇپ، ئاندىن تېلېگراممدا: «سىز يېڭى ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىدىغان بارلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىشىڭىز كېرەك.» دېگەن گەپنى ئالاھىدە قوشۇپ قويدى. بۇنىڭ بىلەن دونېتز ھىممىلېردىن قورقمايدىغان ئۆتكۈر بىر شەخسگە ئىگە بولدى.

ئەمدى دونېتز كارامىتىنى كۆرسەتتى.

دونېتز بورماننىڭ ئىككىنچى قېتىم ئەۋەتكەن

تېلېگراممىسىنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ئادىيوتانتىغا دەرھال ھەممىلىرنى يېنىغا چاقىرتىشنى بۇيرۇدى. ھەممىلىر بۇ تەكلىپنى دەسلەپتە رەت قىلدى، دونېتز تېلېفون بەرگەندىن كېيىن، ئاندىن كېلىشكە مەجبۇر بولدى.

شۇ كۈنى كېچە سائەت 12 دە، ھەممىلىر ئالتە نەپەر ئېسىلچى ئوفىتسېرلارنىڭ ھىمايىسى بىلەن كۆرەڭ ھالەتتە دونېتزنىڭ ئىشخانىسىغا كىردى.

بۇ چاغدا، دونېتزنىڭ كۆڭلىدىمۇ سان يوق ئىدى، ئۆزىنىڭ فىئورېرنىڭ ئىز باسارى بولغانلىقىنى ھەممىلىر ئاڭلاپ قانداق ئىنكاستا بولىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. شۇڭا ئۇ تاپانچىسىنى ئۈستەل ئۈستىدىكى ماتېرىياللارنىڭ ئاستىغا يوشۇرۇپ قويدى. زۆرۈر بولغاندا مۇشۇ تاپانچا بىلەن ھەممىلىرنى ئېتىپ تاشلىماقچى ئىدى. لېكىن ئۇ ئۇزۇن ئۆتمەيلا بۇنىڭ ئارتۇقچە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلدى.

ھەممىلىر ھېلىقى تېلېگراممىنى كۆرۈپ، ھەيرانلىقتا ئاغزىنى ئېچىپلا قالدى ھەم خىلىلا ئالاقزادە بولۇپ، ئورنىدىن دەس تۇرۇپ دونېتزغا ئېگىلىپ تەزىم قىلدى. ئاندىن بىچارىلەرچە قىياپەتتە دونېتزغا يالۇرۇپ:

— مېنىڭ سىزنىڭ دۆلىتىڭىزدە ئىككىنچى ئورۇندىكى شەخس بولۇپ قېلىشىمغا ياردەم قىلسىڭىز، — دېدى.

— بۇ مۇمكىن ئەمەس، مەن سىزنى ئىشلەتمەيمەن، — دېدى دونېتز دەرھال ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىپ.

ھەممىلىر ئۇ يەردىن روھى چۈشكەن ھالدا قايتىپ كەتتى.

6 ـ ماي كۈنى دونېتز ئۇنىڭ مەنسىپىنى ئېلىپ تاشلىدى.

بورمان ئۆزى يوللىغان ئۇ تېلېگراممىلارنىڭ راستلىقىغا كىشىلەرنى ئىشەندۈرۈش ئۈچۈن، ئالدامچىلىقىنى يەنە داۋاملاشتۇرۇپ، گىتلېرنىڭ ئۆلگەنلىك خەۋىرىنى سىرتقا زادىلا ئېلان قىلماي، كىشىلەردە گىتلېر ھېلىمۇ ھايات دەيدىغان تەسىرات پەيدا قىلدى. دونېتزمۇ ئۇنىڭغا ئالدىنىپ يۇرۇڭەردى.

1 ـ ماي كۈنى ئەتىگەن سائەت ئۈچتىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە، ئاللىبۇرۇن ئۇ دۇنياغا كەتكەن گىتلېرغا تېلېگراممىنى ئەۋەتىپ، ئۇنىڭ ئىلتىپاتىغا تەشەككۈر ئېيتتى. تېلېگراممىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

«فىئورېرىم:

مەن سىزگە شەرتسىز سادىقمەن. مەن بارلىق كۈچۈمنى ئىشقا سېلىپ بېرلىننى قورشاۋدىن قۇتقۇزىمەن. ھالبۇكى، مۇبادا تەقدىر مېنى چوقۇم سىزنىڭ ئىزباسارىڭىز بولۇپ گېرمانىيىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىشقا بۇيرۇسا، مەن ئۇرۇشنى ئاخىرغىچە ئېلىپ بېرىپ، گېرمانىيە خەلقىگە مۇناسىپ كېلىدىغان، مىسلى كۆرۈلمىگەن باتۇرانە كۈرەشلەرنى ئېلىپ بارىمەن...»

بۇ تېلېگراممىنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، بورمان دونىتزنىڭ يېڭى فىئورېرلىق ئورنىنىڭ مۇقىملىشىپ قالغانلىقى ۋە ئۆزىنىڭ ئالدامچىلىقىنىڭ يېرىمىنىڭ ئەمەلگە ئاشقانلىقىغا كۆزى يېتىپ، بۇ ئالدامچىلىقنىڭ ئۈچىنچى باسقۇچىغا قەدەم قويدى، يەنى دونىتزنىڭ يېنىدىن ئۆزىگە بىر ئورۇن تاپماقچى بولدى.

شۇ مەقسەتتە ئۇ 1 ـ ماي كۈنى چۈشتىن بۇرۇن سائەت يەتتىدىن 40 مىنۇت ئۆتكەندە دونىتزغا تۆۋەندىكى مەزمۇندا يەنە بىر تېلېگراما يوللىدى:

RRF دېگىز ئارمىيە مارشالى دونىتزغا (مەخپىي):

ۋەسىيەت كۈچكە ئىگە. مەن ئىمكانقەدەر دەرھال قېشىڭىزغا بارىمەن. مەن بېرىشتىن ئىلگىرى بۇ خەۋەرنى ئېلان قىلماي تۇرۇشىڭىزنى تەكلىپ قىلىمەن.

بۇ قىسقا تېلېگراممىنىڭ مەنىسى ناھايىتى ئېنىق بولۇپ، ئۇ دونىتزغا، مېنىڭ ئورنۇم مۇقىملاشقاندىن كېيىن ئاندىن گىتلېرنىڭ ئۆلگەنلىكىنى ۋە دونىتزنىڭ ئىزباسار بولغانلىقىنى

ئالگە خەۋەر قىلىمەن، دېمەكچىدى. لېكىن دونېتزنىڭ ئۆز ئالدىغا ئويلىغىنى بار ئىدى. تېلېگراممىدىكى «ۋەسىيەت كۇچكە ئىگە» دېگەن سۆزدىن گېتلېرنىڭ ھازىر ھايات ئەمەسلىكىنى بىلدى ۋە گېتلېرنىڭ ئۆلگەنلىكى بىلەن ئۆزىنىڭ ئۇرنىغا چىققانلىقى بىرلا ۋاقىتتا ئېلان قىلىنسا قالايمىقانچىلىق چىقىشتىن ئەنسىرەپ، بورماننىڭ گېپىنى ئاڭلىماي، دەرھال رادىئو نۇقتى سۆزلىدى.

بورمان دونېتزنىڭ نېمە ئويلىغانلىقىنى بىلمەي، يەنىلا ئۆزىنىڭ ھېسابىنى قىلىۋەردى. ئۆزىنىڭ يېڭى ھۆكۈمەتتىكى ئورنىنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن، 1 - ماي كۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدىن 46 مىنۇت ئۆتكەندە دونېتزغا ئۈچىنچى تېلېگراممىنى يوللىدى. بۇ تېلېگراممىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق ئىدى:

RRF دېگىز ئارمىيە مارشالى دونېتز (مەخپىي)، ئوفىتسېرلارغىلا ئاڭلىتىشقا بولىدۇ.

فىئورېر تۇنۇگۈن چۈشتىن كېيىن سائەت ئۈچتىن 30 مىنۇت ئۆتكەندە ۋاپات بولدى. ئۇ 29 - ئاپرېلدىكى ۋەسىيىتنامىنى فېئورېرنىڭ بۇيرۇقى بويىچە سىزگە ئەۋەتتىم. ئىمپېرىيە ئىجرائىيە مىنىستىرلىكىنىڭ مىنىستىرى بورمان بۇگۈن قېشىڭىزغا بېرىپ سىزگە ئەھۋالنى ئېيتماقچى. بۇ ئىشنى ئاخبارات ساھەسىدىكىلەرگە ۋە قىسىملارغا ئېلان قىلىشنىڭ ئۈسۈلى بىلەن ۋاقتىنى ئۆزىڭىز قارار قىلىڭ.

ھۇججەتنى تاپشۇرۇۋالغان گۇۋاھچى: گەببېلس، بورمان

تېلېگراممىدىكى بۇ گەپلەر گىتلېرنىڭ 29 - ئاپرېلدا، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشتىن بىر كۈن ئىلگىرى يېزىپ قالدۇرغان ۋەسىيەتنامىسىدىكى گەپلەر ئىدى. ئەمەلىيەتتە ئۇ ۋەسىيەتنەمىنىمۇ بورمان يازغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ چوڭ ئالدامچىلىقنىڭ مۇھىم بىر تەركىبىي قىسمى ئىدى، مەزمۇنىدىن قارىغاندىمۇ، بۇ ئالدامچىلىقنىڭ ھەربىر قەدىمى - باسقۇچلىرى بىلەن ئوخشاش دېگۈدەك ئىدى.

بۇ ۋەسىيەتنامىنىڭ بىرىنچى بۆلىكىلا گېرىنگ بىلەن ھەمكارلىرىنى ئۆزۈل - كېسىل ئۇمىدسىزلىككە چۆكتۈرەتتى. ئۇنىڭدا گىتلېر ئۇ ئىككىسىنى ناتسىستلار پارتىيىسىدىن قوغلاپ چىقارغانلىقىنى ئېنىق ئوتتۇرىغا قويغانىدى. چۈنكى ئۇ ئىككىسى «دۆلەت ۋە خەلق ئالدىدا كەچۈرگۈسىز گۇناھ ئۆتكۈزگەن... قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ، دۆلەت ھوقۇقىنى تارتىۋالماقچى بولغان.» ئىمپېرىيىنىڭ ئىرادىسىگە خىلاپ ھالدا دۈشمەن بىلەن سۆھبەت ئۆتكۈزگەنىدى.

ۋەسىيەتنامىنىڭ ئىككىنچى بۆلىكىدە بورمان بىلەن گەببېلس ئىمپېرىيىنىڭ خىزمەتلىرىنى بەجانىدىللىق بىلەن ئورۇندىغىنى ئۈچۈن ماختاپ كۆككە كۆتۈرۈلگەن ۋە يۇقىرىدىكى ئەمەلدارگە تەيىنلەنگەنىدى.

بورماننىڭ سۈيىقەستى پىلانلىرىدىن تارتىپ ئەمەلگە ئېشىشقىچە ناھايىتى ئوڭۇشلۇق ماڭدى. لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ زور بىر خاتالىققا يول قويغانلىقىنى زادىلا ئويلاپ باقمىدى. ئۇ ھەمكارلىرىنى بەسىپ چۈشۈش ئۈچۈنلا ئۇنىڭغا شۇنچىلا چوڭ ھوقۇقنى بېرىپ «يېڭى ۋەزىيەتنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىدىغان بارلىق تەدبىرلەرنى قوللىنىش» قا كۈشكۈرتتى، ئەمما بۇ گەپ

بىلەن ئۆزىنىڭ دۇنيەتزنى ئەمدى كونترول قىلالمايدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرمىدى. ئەمەلىيەتتىمۇ دەل شۇنداق ئەھۋال يۈز بەردى.

دۇنيەتز بورمانىنىڭ ئۇچىنچى تېلېگراممىسىنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ئۆزى تاللىغان ھۆكۈمەت ئەربابلىرى بىلەن تېلېگراممىدا ئېيتىلغان ئادەملەرنىڭ ئوخشاش ئەمەسلىكىنى كۆرۈپ، بورماننى ۋە فىئورېرنىڭ ۋەسىيىتىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، كېيىنكى كۈنلەردە قالايمىقانچىلىق چىقماسلىق ئۈچۈن ئادىيوتانتىغا ئۇ تېلېگراممىلارنى ساقلاپ قويۇشنى تاپشۇرغاندىن كېيىن، ئەگەر بورمان بىلەن گېببېلس پۈرغا كېلىدىغان بولسا دەررۇ قولغا ئېلىنىشۇن، دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى، لېكىن بۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىش مۇمكىن بولمىدى، چۈنكى بورمان دۇنيەتزنىڭ قېشىغا كېتىۋېتىپ يېتىپ كەتكەن، گېببېلس ببرلىندا گىتلېرنىڭ كەينىدىنلا ئۆزىگە ئوت قويۇپ ئۆلۈۋالغاندى.

责任编辑：买买提伊明·包尔汉
责任校对：马丽娅木

希特勒亲历记(维吾尔文)

河阳　小冰　晓林　家屯　著
热合曼·马木提　译

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市胜利路 100 号 邮编：830001)
新疆新华书店发行
新疆新华印刷二厂排版　　浙江印刷集团公司印刷
850×1168 毫米　32 开本　　印张 15.625
1996 年 6 月第 1 版　　1996 年 6 月第 1 次印刷
印数：1—6070

ISBN 7—5371—2269—5/I·762　定价：13.80 元
如有印装问题请直接同承印厂调换